virtual-proiect.eu

IATĂ-MĂ

JONATHAN SAFRAN FOER

JONATHAN SAFRAN FOER

IATĂ-MĂ

Original: *Here I Am* (2016)

Traducere din engleză de:
ANDRA MADZAL și COSMIN POSTOLACHE

virtual-project.eu

EDITURA HUMANITAS fiction

2017

1. ÎNAINTE DE RĂZBOI

Înapoi la fericire

Când a început distrugerea Israelului, Isaac Bloch punea în balanță dacă să se sinucidă sau să se mute la Azilul Evreiesc. Trăise într-un apartament burdușit cu cărți până-n tavan, cu podelele acoperite de covoare groase, prin care nu simțeai nimic nici dacă ai fi călcat pe un zar; apoi într-o cameră și jumătate, cu podele murdare; direct pe pământ, în pădure, sub stele nepăsătoare; sub podeaua de lemn a unui creștin în numele căruia, trei sferturi de secol mai târziu și la distanță de o jumătate de lume, a fost plantat un copac, care să le amintească urmașilor cât de virtuos a fost; printre țigani și partizani și polonezi aproape de treabă; în tabere de tranzit, tabere de refugiați și adăposturi pentru dezrădăcinați; pe o barcă, alături de o sticlă înăuntrul căreia un agnostic insomniac construise, în mod miraculos, o altă barcă; de cealaltă parte a unui ocean pe care nu va apuca să-l traverseze niciodată; deasupra câtorva băcănii unde se spetise meșterind te miri ce și lucrând ca vânzător pentru un pumn de mărunțiș; alături de o femeie care verifica și răsverifica încuietorile până când, în cele din urmă, le-a rupt, și care a murit la vârsta de patruzeci și doi de ani fără ca vreo silabă de mulțumire să-i fi atins vreodată gâtul, deși celulele mamei sale ucise continuau să i se dividă în creier; și, în ultimul sfert de secol, într-o casă cu scară interioară din Silver Spring, liniștită ca un glob de sticlă: cinci kilograme de Roman Vishniac{1} se decolorau pe măsuța de cafea; caseta cu *Enemies*, *A Love Story* se demagnetiza în ultimul video funcțional din lume; salata de ouă se transforma în gripă aviară pe rafturile frigiderului mumificat în fotografii cu stră-strănepoți superbi, geniali, fără nicio tumoră.

Horticultorii germani tunseseră arborele genealogic al lui Isaac până aproape de solul galițian. Dar, cu noroc și intuiție, fără niciun pic de ajutor de sus, își transplantase rădăcinile pe trotuarele din Washington D.C. și apucase să vadă cum îi dădeau din nou ramurile. Și dacă America – *până când*, îl corecta fiul lui, Irv – nu avea să se întoarcă împotriva evreilor, copacul va continua să se ramifice și să înmugurească. Desigur, până atunci Isaac va fi oale și ulcele. Genunchii n-aveau să i se mai îndrepte niciodată, dar la vârsta lui necunoscută, la care îl pândeau tot soiul de umilințe necunoscute, venise vremea să-și desclești pumnii de evreu și să admită că sosise începutul sfârșitului. Diferența dintre a admite și a accepta înseamnă depresie.

Chiar și lăsând la o parte distrugerea Israelului, momentul era cât se

poate de nepotrivit: mai rămăseseră doar câteva săptămâni până la ceremonia de *bar mitzvah*{2} a celui mai mare dintre strănepoții lui, moment la care Isaac își marcase linia de finiș a vieții încă de la finișul trecut, când i se născuse cel mai mic dintre strănepoți. Dar nimeni nu poate controla momentul în care sufletul unui bătrân evreu îi va elibera corpul și nici pe acela în care corpul va elibera mult râvnita garsonieră, pentru următorul corp aflat pe listă. Și, de altfel, nici nu poate amâna ajungerea la vârsta bărbăției. Nici măcar cele zece bilete de avion cumpărate și nerambursabile, rezervarea unui etaj întreg la Washington Hilton, transferul a douăzeci și trei de mii de dolari în contul dedicat organizării ceremoniei de *bar mitzvah,* toate trecute în calendar încă de la ultima ediție a Jocurilor Olimpice de Iarnă, nimic nu oferea garanția că acest lucru avea să se întâmple.

•

Un grup de băieți hălăduia pe culoarele sinagogii Adas Israel{3}, râzând, înghiontindu-se, cu sângele pompând din creierii încă în formare, spre organele genitale, și ele în formare, doar pentru a-și relua apoi circuitul în jocul pubertății, mereu pe zero.

— Pe bune, serios acum, spuse unul din ei, iar unul dintre r-uri i se agață în aparatul dentar, singura chestie mișto la sexul oral e laba jilavă cu care vine la pachet.

— Amin.

— Altfel, e ca și cum ai fute-un pahar de apă cu dinți.

— Ceea ce-i absurd, spuse un roșcovan pe care încă îl treceau fiorii când se gândea la epilogul din *Harry Potter și Talismanele morții.*

— Nihilist.

Dacă Dumnezeu ar exista și ar sta să judece, le-ar ierta totul acestor băieți, știind că înăuntrul lor acționau forțe exterioare și că, la rândul lor, erau făcuți după chipul și asemănarea Lui.

Când încetiniră pasul pentru a o privi pe Margot Wasserman, aplecată să bea apă, se lăsă liniștea. Se spunea că părinții ei parcau două mașini în fața casei lor cu trei garaje, fiindcă aveau cinci mașini. Se spunea că patrupedul ei, un câine din rasa Pomeranian, avea coaiele ca niște pepeni galbeni.

— Să mor dacă n-aș vrea să fiu eu țâșnitoarea aia, spuse un băiat cu nume israelian, Peretz-Yizchak.

— Eu vreau să fiu peticul lipsă din chiloții ei cu despicătură.

— Eu vreau să-mi umplu pula cu mercur.

Pauză.

— Ce dracu' zici acolo?

— Ei, zise Marty Cohen-Rosenbaum, născut Haim ben Kalman, să-mi… fac pula termometru, gen.

— Și cum faci asta, îi dai să mănânce sushi?

— Sau mi-l injectez direct. Sau, în fine. Hai, frate, înțelegi ce vreau

să zic.

Toți patru încuviințară din cap sincronizându-se perfect, ca spectatorii unui joc de ping-pong.

— *Să i-o bag în fund*, spuse în șoaptă.

Ceilalți trei fuseseră destul de norocoși să aibă mame de secol douăzeci și unu, care știau că temperatura se măsura digital, în ureche. Iar Haim a avut noroc că ceilalți își pierduseră deja interesul, înainte să-l încalțe cu vreo poreclă de care să nu mai poată scăpa toată viața.

Sam stătea pe bancă, în fața biroului rabinului Singer, cu capul plecat și ochii ațintiți spre palmele întinse pe genunchi, ca un călugăr care așteaptă să fie cuprins de flăcări. Băieții se opriră, îndreptându-și ura de sine către el.

— Am auzit ce-ai scris, spuse unul dintre ei, împungându-l pe Sam cu un deget în piept. Ți-ai cam dat în petic.

— Niște chestii bolnave, frate.

Era ciudat, fiindcă de regulă producția abundentă de sudoare a lui Sam nu începea decât după dispariția amenințării imediate.

— Nu le-am scris eu, și oricum nu sunt – desenă niște ghilimele imaginare în aer – „frate cu tine”.

Ar fi putut să zică toate astea, dar n-a făcut-o. Le-ar fi putut explica și de ce lucrurile nu stăteau așa cum păreau la prima vedere. Dar n-a făcut-o. În schimb, și-a încasat-o, așa cum făcea mereu, situându-se de partea căcăcioasă a ecranului.

De cealaltă parte a ușii rabinului se aflau părinții lui Sam, Jacob și Julia. Niciunul dintre ei nu voia să se afle acolo. Nimeni nu voia să se afle acolo. Rabinul simți nevoia să brodeze câteva cuvinte cu aer înțelept despre un individ pe nume Ralph Kremberg, care urma să fie îngropat la ora două. Jacob ar fi preferat să lucreze la biblia pentru *Oameni Atotmuritori* sau să scotocească prin casă după telefonul pierdut ori măcar să deschidă puțin robinetul internetului, pentru câteva doze de dopamină. Iar azi ar fi trebuit să fie ziua liberă a Juliei – doar că numai liberă nu era.

— N-ar fi potrivit să fie și Sam de față? întrebă Jacob.

— Cred că ar fi mai bine să purtăm o discuție ca între adulți, răspunse rabinul Singer.

— Sam e adult.

— Sam *nu* e adult, spuse Julia.

— Doar pentru că mai are de învățat trei versete din binecuvântările de după binecuvântările de *haftarah*{4}?

Ignorându-l pe Jacob, Julia puse o mână pe biroul rabinului și spuse:

— În mod clar, e inacceptabil să-i răspundă unui profesor, iar noi vrem să îndreptăm asta.

— Dar, în același timp, spuse Jacob, nu cumva suspendarea e o măsură cam draconică pentru ceva ce, dacă stăm bine să ne gândim, nu-i chiar o *foarte* mare scofală?

— Jacob…

— Ce?

Încercând să comunice doar cu soțul ei, nu și cu rabinul, Julia își apăsă fruntea cu două degete și scutură aproape imperceptibil din cap, umflându-și nările. Părea mai degrabă un antrenor de baseball decât soția, mama și membra comunității care încerca să țină piept oceanului ce amenința castelul de nisip al fiului ei.

— Adas Israel e o școală progresistă, spuse rabinul, ceea ce l-a făcut pe Jacob să-și dea ochii peste cap, abținându-se însă de la alte comentarii. Ne mândrim cu o îndelungată tradiție în a vedea dincolo de normele culturale ale unui moment anume și de a găsi lumina divină, *Ohr Ein Sof*[5], în fiecare om. Iar să folosești epitete rasiale este, într-adevăr, o foarte mare scofală.

— *Poftim*? întrebă Julia, căutându-și postura potrivită.

— N-are cum, spuse Jacob.

Rabinul suspină, ca orice rabin, și îi întinse Juliei peste birou o bucată de hârtie.

— A *spus* el așa ceva? întrebă Julia.

— A scris.

— *Ce*-a scris? întrebă Jacob.

Nevenindu-i să creadă, scutură din cap și citi lista:

— Arab împuțit, chinez gălbejit, pizdă, japonez infect, poponar, jeg hispanic, jidan, cuvântul cu „n”…

— A scris el „cuvântul cu *n*”? întrebă Jacob. *Chiar* cuvântul?

— Chiar cuvântul, răspunse rabinul.

Deși în mintea lui ar fi trebuit să aibă prioritate necazul de care dăduse fiul său, lui Jacob îi zbură mintea la faptul că acesta era singurul cuvânt de nepronunțat.

— Trebuie să fie o neînțelegere, spuse Julia, dându-i în cele din urmă hârtia lui Jacob. Sam are grijă de animăluțe…

— *Papion de Cincinnati*? Ăsta nu-i un epitet rasial. E un act sexual. Cred. Poate.

— Nu toate sunt epitete, răspunse rabinul.

— Știți, cred că și „arab împuțit” e tot un act sexual.

— Aici va trebui să vă cred pe cuvânt.

— Vreau să spun că poate interpretăm greșit toată lista asta.

— Și Sam ce-a avut de zis? întrebă Julia, ignorându-și din nou soțul.

— A negat. Foarte vocal chiar. Doar că înainte de începerea orei, cuvintele nu erau acolo, iar el e singurul care stă în banca aceea.

— N-a făcut-o el, spuse Jacob.

— E scrisul lui, zise Julia.

— Toți puștii de treisprezece ani scriu la fel.

— Altă explicație despre cum au ajuns acolo n-a putut să ofere, spuse rabinul.

— Dar asta nu-i treaba lui, zise Jacob. Și, apropo, dacă Sam chiar ar fi scris cuvintele astea, de ce Dumnezeu le-ar fi lăsat pe bancă? Neobrăzarea asta îi dovedește nevinovăția. Ca-n *Basic Instinct.*

— Dar ea chiar era vinovată în *Basic Instinct,* spuse Julia.

— Serios?

— Spărgătorul de gheață.

— Poate că ai dreptate. Dar ăla e un film. E evident că un alt puști, cu adevărat rasist și care are pică pe Sam, a făcut de fapt asta.

— Ne vom asigura că Sam înțelege de ce lucrurile pe care le-a scris sunt extrem de jignitoare, îi spuse Julia rabinului.

— Julia, a întrerupt-o Jacob.

— N-ar fi de-ajuns să-i ceară scuze profesorului, ca să putem relua pregătirile de *bar mitzvah*?

— Chiar asta voiam să vă sugerez. Dar mă tem că pățania a ajuns la urechile întregii noastre comunități. Așa că…

Jacob pufni frustrat – gest pe care fie Sam îl învățase de la el, fie el îl preluase de la fiul său.

— Și, apropo, jignitoare pentru *cine*? E o diferență ca de la cer la pământ între a sparge nasul cuiva și a face box de unul singur.

Rabinul îl studie pe Jacob.

— Sam are cumva probleme acasă? întrebă el.

— A cam fost copleșit de volumul temelor, începu Julia.

— Dar *n-a făcut* el asta.

— Și s-a tot pregătit pentru *bar mitzvah,* lucru care, cel puțin teoretic, înseamnă o oră în plus în fiecare seară. Și violoncel, și fotbal. Și fratele lui, Max, trece printr-o chestie existențială, ceea ce ne complică tuturor viețile. Și cel mic, Benjy…

— După câte se pare, are destule pe cap, spuse rabinul. Și, fără-ndoială, îl înțeleg. Avem cerințe foarte mari de la copiii noștri. Mai mari decât cele de care am avut noi parte. Dar mă tem că rasismul nu are ce căuta aici.

— Sigur că nu, spuse Julia.

— Stați un pic. Acum susțineți că Sam e *rasist*?

— N-am zis asta, d-le Bloch.

— Ba *da.* Tocmai ați *spus-o.* Julia…

— Nu mai țin minte cuvintele exacte.

— Am spus „Rasismul nu are ce căuta aici”.

— Rasismul este ceea ce exprimă rasiștii.

— Ați mințit vreodată, d-le Bloch? întrebă rabinul, la care Jacob își căută din nou telefonul în buzunarul hainei. Presupun că, la fel ca toți oamenii care-au trăit vreodată pe lumea aceasta, ați spus măcar o

minciună. Dar asta nu vă face mincinos.

— Mă faceți mincinos? întrebă Jacob, cu degetele încleștate în gol.

— Vă bateți cu umbrele, d-le Bloch.

— Cuvântul cu „n" e greșit, fără îndoială. Foarte, foarte, foarte greșit. Dar era doar unul dintre ele.

— Credeți că un context mai generos, de misoginie, homofobie și perversiune aduce o lumină *mai bună*?

— Dar *n-a făcut-o el.*

Rabinul se foi pe scaun.

— Dacă-mi permiteți să fiu sincer o clipă, se opri el, scărpinându-și nara cu degetul mare, într-un gest ce trăda o înțelegere edificatoare, lui Sam n-are cum să-i fie ușor – doar e nepotul lui Irving Bloch.

Julia se rezemă de spătar, gândindu-se la castele de nisip și la poarta altarului șintoist adus de apele oceanului tocmai la Oregon, după doi ani de la tsunami.

— Poftim? întrebă Jacob întorcându-se spre rabin.

— Ca să-i fii un model în viață copilului…

— Ar trebui să aveți grijă ce spuneți.

— Știți ce vreau să spun, i se adresă rabinul Juliei.

— Știu ce vreți să spuneți.

— *Nu* știm ce vreți să spuneți.

— Poate că, dacă lui Sam nu i s-a părut vreodată că a spune ceva, indiferent ce…

— Ați citit volumul doi din biografia lui Lyndon Johnson, a lui Robert Caro?

— Nu.

— Dacă ați fi fost un rabin preocupat de treburile pământești și dacă l-ați fi citit pe acest clasic al genului, ați fi știut că paginile 432-435 sunt dedicate tuturor eforturilor depuse de Irving Bloch, care a luptat, mai mult decât oricine altcineva din Washington, și *de oriunde*, pentru a asigura adoptarea Legii privind dreptul la vot. Nici că se putea ca un pușți *să găsească* un model mai bun în viață.

— Un pușți n-ar trebui să caute, spuse Julia, privind înainte.

— Acum… că tatăl meu a scris ceva regretabil pe blog…? Da. A scris. Un gest regretabil. Îl regretă și el. Regretă până la cer și-napoi. Dar ca dumneavoastră să insinuați că virtutea lui nu ar fi o sursă de inspirație pentru nepoții săi…

— Domnule Bloch, cu tot respectul…

— Hai să plecăm de-aici, spuse Jacob întorcându-se spre Julia.

— Hai mai bine să vedem de ce are nevoie Sam.

— Sam n-are nevoie de nimic din locul acesta. A fost o greșeală să-i organizăm cu forța o ceremonie de *bar mitzvah.*

— Ce? Jacob, dar nu l-am forțat. Poate că l-am *îmboldit* un pic, dar…

— L-am îmboldit să se circumcidă. Spre *bar mitzvah* l-am împins cu toată forța.

— De doi ani, bunicul tău spune că singurul motiv pentru care se mai ține pe picioare e să ajungă la ceremonia de *bar mitzvah* organizată în cinstea lui Sam.

— Un motiv în plus să n-o mai facem.

— Și am vrut ca Sam să știe că e evreu.

— Dar cum ar fi putut să nu știe asta?

— Să *fie* evreu.

— Evreu, da. Dar *religios*?

Jacob nu știa niciodată cum să răspundă la întrebarea „Ești o persoană religioasă?". Nu aparținuse nicicând de vreo sinagogă, nu respectase niciodată *kashrut*-ul{6}, niciodată nu-i trecuse prin minte – nici măcar în momentele lui de maximă frustrare legate de Israel, de tatăl lui, de evreimea americană sau de absența lui Dumnezeu – că și-ar fi putut crește copiii altfel decât cu un dram de cunoaștere și practică iudaică. Dar dublele negații n-au ținut niciodată religia în picioare. Sau, cum avea să spună trei ani mai târziu Max, fratele lui Sam, la propria *bar mitzvah*, „Nu păstrezi decât lucrurile la care refuzi să renunți". Și, oricât și-ar fi dorit Jacob o continuitate (a istoriei, a culturii, a gândirii și a valorilor), oricât și-ar fi dorit să creadă că exista un sens mai adânc, pe care să-l pătrundă nu doar el, ci și copiii lui și copiii copiilor lui, lumina îi scăpa printre degete.

La primele lor întâlniri, Jacob și Julia vorbeau adesea despre o „religie pentru doi". Ar fi fost un lucru rușinos, dacă nu le-ar fi adus și un sentiment de noblețe. Sabatul lor: în fiecare vineri seara, Jacob îi citea Juliei o epistolă pe care i-o scrisese în cursul săptămânii, iar ea îi recita un poem din memorie; și, cu lumina stinsă, cu telefonul scos din priză și ceasurile pitite sub pernele fotoliului de catifea roșie, mâncau pe îndelete cina pe care o preparaseră împreună, tot pe îndelete; apoi dădeau drumul apei să curgă în cadă și, în timp ce se umplea, făceau dragoste. Miercurea, plimbări în zorii zilei, la răsărit: cu fiecare drum săptămânal, înainte și înapoi, traseul lor devenise pe nesimțite un ritual, până când urmele lor rămăseseră înscrise pe trotuar – imperceptibile, dar prezente. La fiecare Rosh Hashana{7}, în loc să meargă la slujbă, îndeplineau împreună ritualul de *tashlich*{8}, aruncând în apele râului Potomac firimituri menite să simbolizeze regretele anului pe care îl lăsau în urmă. Unele se scufundau, altele se lăsau duse de curenți până pe celălalt mal, în timp ce alte regrete erau luate pe sus de pescărușii și folosite pentru a-și hrăni cu ele puii încă orbi. În fiecare dimineață, înainte de a se ridica din pat, Jacob o săruta pe Julia între picioare – nu sexual (ritualul cerea ca sărutul să nu conducă niciodată spre altceva), ci religios. Începuseră să colecționeze, în timpul călătoriilor, tot felul de obiecte care conțineau

în interiorul lor un întreg mult mai mare decât ele însele: oceanul conținut într-o scoică, o panglică uscată de mașină de scris, lumea într-o oglindă argintată. Totul părea să devină ritual – Jacob care o lua pe Julia de la serviciu în fiecare joi, cafeaua împărtășită în tăcere, Julia, care-i înlocuia lui Jacob semnele de carte cu biletele, până în clipa în care, asemenea universului care s-a expandat până când și-a atins limitele și apoi s-a contractat spre începuturi, s-a dus totul de râpă.

Uneori, nopțile de vineri veneau prea târziu, alteori, diminețile de miercuri veneau prea devreme. După o conversație dificilă, nu mai urma niciun sărut între picioare, iar atunci când cineva nu se simte generos, despre câte lucruri poate spune că sunt mai mari pe dinăuntru decât pe dinafară? (Un resentiment nu poate fi pus pe raft.) S-au ținut cu dinții de tot ce-au putut și-au încercat din răsputeri să nu bage de seamă cât de seculari deveniseră. Dar, din când în când, de obicei în câte un moment defensiv care, în ciuda tuturor rugăminților venite de la îngerii mai buni, era cu neputință să nu ia forma învinuirii, unul dintre ei spunea: „Mi-e dor de sabaturile noastre”.

Nașterea lui Sam a venit ca o a doua șansă, la fel ca cea a lui Max și apoi a lui Benjy. O religie pentru trei, pentru patru, pentru cinci. În fiecare primă a zi a unui nou an – secular și iudaic –, marcau ritualic pe tocul ușii înălțimile copiilor, primul lucru dimineața, înainte ca gravitația să pună la treabă compresia. În fiecare an, pe 31 decembrie, aruncau în foc rezoluții pentru noul an, în fiecare marți, după cină, îl scoteau pe Argus la o plimbare în familie și, în drum spre Vace, unde beau mereu oranjadă sau limonadă, ambele altminteri interzise, citeau cu voce tare rapoartele primite de la școală despre rezultatele la învățătură. Culcarea copiilor avea loc într-o anumită ordine, după anumite protocoale, iar de fiecare dată când era ziua de naștere a unui membru al familiei, dormeau cu toții în același pat. Cel mai adesea, sărbătoreau sabatul – fiind deopotrivă martori stingheri ai religiei și credincioși activi – cu câte o porție de *hallah*{9} de la Whole Foods, cu suc de struguri Kedem și lumânări din ceară de albine aflate pe cale de dispariție, înfipte în sfeșnicele de argint ale strămoșilor dispăruți. După rostirea binecuvântărilor și înainte de masă, Jacob și Julia mergeau la fiecare copil în parte, îi luau mâinile în palmele lor și-i șopteau în ureche ceva despre un lucru pe care îl făcuseră în săptămâna respectivă și cu care se mândreau. Intimitatea extremă a degetelor trecute prin păr, dragostea care, deși nu era secretă, se cerea șoptită, făcea să tremure filamentele becurilor care împrăștiau o lumină palidă.

După cină, îndeplineau un ritual a cărui origine nu și-o mai amintea nimeni, dar a cărui semnificație n-o punea nimeni la îndoială: mergeau cu ochii închiși prin casă. Era permis să vorbești, să te

prostești, să râzi, dar orbirea îi reducea mereu, în cele din urmă, la tăcere. De-a lungul vremii se obișnuiseră cu întunericul acela mut, în care rămâneau de regulă cufundați câte zece, douăzeci de minute. Se întâlneau apoi la masa din bucătărie, unde deschideau din nou ochii împreună. De fiecare dată, aveau o revelație. Două revelații, mai precis: stranietatea casei în care copiii își trăiseră întreaga viață și stranietatea vederii.

Odată, într-o zi de sabat, în timp ce se aflau cu toții în mașină, în drum spre casa străbunicului lor, Isaac, Jacob a spus:

— Cineva se îmbată la o petrecere, iar în drum spre casă lovește și ucide un copil. Altcineva se îmbată la fel de tare, dar ajunge acasă în siguranță. De ce primul merge pentru tot restul vieții la închisoare, iar al doilea se trezește a doua zi, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat?

— Pentru că a ucis un copil.

— Dar în ceea ce privește greșelile, amândoi sunt la fel de vinovați.

— Dar al doilea n-a omorât pe nimeni.

— Doar pentru că a avut noroc, nu pentru că ar fi fost nevinovat.

— Cu toate astea, primul a ucis pe cineva.

— Dar atunci când ne gândim la vină, n-ar trebui să ne gândim și la acțiuni și la intenții, nu doar la rezultate?

— Ce fel de petrecere era?

— Ce?

— Da, și la urma urmei, ce făcea copilul acela afară, la o asemenea oră?

— Cred că ideea era…

— Părinții lui ar fi trebuit să aibă grijă de el. *Ei* ar trebui să fie trimiși la închisoare. Dar asta ar însemna ca respectivul copil să rămână fără părinți. Doar dacă n-ar merge să trăiască și el la închisoare.

— Uiți că el a murit.

— A, corect.

Pe Sam și Max i-a captivat această idee a intenției. Odată, Max a venit fuga în bucătărie, plângând și ținându-se cu mâinile de burtă.

— L-am pocnit, a zis Sam din sufragerie. Dar nu intenționat.

Sau când, drept răzbunare, Max a călcat peste cabana din Lego a lui Sam, pe jumătate terminată, a spus: „N-a fost intenționat; eu voiam să calc pe covorașul de dedesubt”. Lui Argus îi dăduseră să mănânce broccoli pe sub masă „din greșeală”. La teste nu învățaseră „dinadins”. Prima oară când Max i-a spus lui Jacob „Taci din gură” – ca răspuns la o sugestie venită într-un moment nepotrivit, și anume de a lua o pauză de la partida de Tetris la care era pe cale să bată cele mai bune zece scoruri ale zilei, dar pe care, în primul rând, nici n-ar fi avut voie s-o joace –, a lăsat deoparte telefonul lui Jacob, a fugit spre el și l-a îmbrățișat, zicându-i cu ochii căscați de frică: „N-am vrut”.

Când Sam și-a strivit degetele de la mâna stângă în încheietura ușii grele, de metal, și a început să strige fără întrerupere „De ce mi s-a-ntâmplat una ca asta?”, „De ce mi s-a-ntâmplat una ca asta?”, în timp ce Julia îl ținea la pieptul ei, cu sângele țâșnindu-i pe cămașă așa cum îi țâșnea odată laptele, repetându-i „Te iubesc, sunt aici”, Jacob a spus „Trebuie să mergem la urgențe”, iar Sam, care se temea de doctori mai mult decât de orice boală pe care ar fi putut-o trata aceștia vreodată, a început să se roage de ei: „Nu! Nu! A fost intenționat! Am făcut asta intenționat!”

A trecut timpul, lumea s-a uzat, iar Jacob și Julia au început să uite să mai facă lucruri intenționat. Nu s-au împotrivit renunțării și, asemenea rezoluțiilor, a plimbărilor de marți, a telefoanelor de „La mulți ani!” către verii din Israel și a celor trei plase pline de mâncare tradițională evreiască pe care i le duceau în fiecare duminică a lunii străbunicului Isaac, asemenea chiulului de la școală în ziua debutului Ligii naționale la baseball, a fredonatului piesei *Singing in the Rain* de fiecare dată când o conduceau pe Hiena Ed la spălătoria automată de mașini, a „jurnalelor de mulțumire” și a „inspecției urechiușelor”, au dispărut și sculpturile anuale în dovleac și prăjirea semințelor, precum și șoaptele faptelor de mândrie.

Interiorul vieții a devenit mult mai neîncăpător decât exteriorul ei, creând astfel o cavitate, un gol. Motiv pentru care *bar mitzvah* părea cu atât mai important: era ultimul fir al unei frânghii deșirate. Tăierea lui, așa cum Sam își dorise din răsputeri, și așa cum sugera Jacob acum, chiar împotriva propriilor nevoi reale, ar fi însemnat proiectarea nu doar a lui Sam, ci și a întregii familii, tocmai spre acel gol, unde se afla, de altfel, destul oxigen pentru o viață – dar ce fel de viață?

Julia se întoarse către rabin.

— Dacă Sam își cere scuze…

— Pentru *ce*? întrebă Jacob.

— Dacă își cere scuze…

— *Cui*?

— Tuturor, spuse rabinul.

— Tuturor? Tuturor viilor și morților?

Jacob însăilase aceste cuvinte – *tuturor viilor și morților* – nu în lumina a ceea ce avea să se întâmple, ci în întunericul de catran al momentului: înainte ca rugăciunile împăturite să înflorească în crăpăturile din Zidul Plângerii, înainte de criza japoneză, înaintea celor zece mii de copii dispăruți și înainte ca „Adia” să devină cel mai căutat termen din istoria Internetului. Înaintea cutremurelor devastatoare, înainte de alinierea celor nouă armate și a distribuției de pastile iodate, înainte ca America să fi lansat avioane de luptă F-16, înainte ca Mesia să fie prea distrat sau non-existent ca să-i poată trezi

pe vii sau pe morți. Sam devenea bărbat. Isaac punea în balanță dacă să se sinucidă sau să se mute dintr-o casă într-un cămin.

— Am vrea să uităm de toate astea, îi spuse Julia rabinului. Am vrea să îndreptăm lucrurile, ca să putem merge înainte cu pregătirile pentru *bar mitzvah*.

— Cerându-le tuturor scuze pentru toate cele întâmplate?

— Am vrea să ne întoarcem la fericire.

În vreme ce cuvântul se risipea în încăpere, așezându-se peste vrafurile de cărți religioase și peste covoarele pătate, Jacob și Julia percutau tacit la speranța, tristețea și stranietatea spuselor ei. Își pierduseră calea și busola, dar nu-și pierduseră credința că era încă posibil s-o recâștige – chiar dacă niciunul din ei nu știa precis la ce fericire se referise ea.

Rabinul își încrucișă degetele, ca toți rabinii, și spuse:

— Un proverb hasidic spune în felul următor: „În timp ce urmărim fericirea, fugim de mulțumire".

Jacob se ridică, împături hârtia, o așeză în buzunar și zise:

— N-ați nimerit persoana potrivită.

Nu sunt aici

Sam aștepta pe banca din fața biroului rabinului Singer, când Samanta se apropie de *bimah*{10}. Sam o construise din lemn bătrân de ulm digital, pe care-l recuperase de pe fundul unui lac digital limpede, pe care tot el îl săpase și-n care scufundase o pădurice în urmă cu un an, când, asemenea unui cățeluș nevinovat captiv pe podelele electrificate, dovadă a însești existenței răului{11}, învățase ce înseamnă neajutorarea.

— Nu contează dacă vrei sau nu *bar mitzvah,* îi spusese tatăl său. Încearcă totuși să te gândești la asta ca la o sursă de inspirație.

La urma urmei, de ce era, oare, așa de obsedat de cruzimea față de animale? De ce se simțea atras ca un magnet de videoclipuri despre care știa că nu vor face decât să-i întărească și mai mult convingerile despre umanitate? Petrecea enorm de mult timp căutând violență: cruzime față de animale, lupte între animale (organizate de oameni, dar și în natură), animale care atacă oameni, toreadori care își merită soarta, atleți accidentându-se, lupte între oameni ai străzii, decapitări provocate de elicele elicopterelor și multe altele: gunoieri accidentați de camioanele de gunoi, lobotomii cu antene de mașină, victime civile ale războaielor chimice, răni cauzate de masturbare, capete de șiiți priponite în stâlpi de către sunniți, operații chirurgicale eșuate, victime ale unor arsuri provocate de aburi fierbinți, clipuri cu instrucțiuni despre cum să înlături părțile discutabile ale animalelor ucise de mașini (de parcă ar exista și părți nediscutabile), clipuri cu

instrucțiuni despre metode de sinucidere nedureroasă (de parcă asta n-ar fi prin definiție imposibil) și tot așa, la infinit. Imaginile erau obiecte ascuțite pe care le folosea împotriva lui însuși: înăuntrul lui se aflau foarte multe lucruri pe care trebuia să le scoată la suprafață, iar întreg procesul presupunea producere de răni.

Pe drumul tăcut de întoarcere spre casă, exploră capela pe care o construise în jurul *bimah*-ului: picioarele cu trei gheare ale stranei de două tone, dar care nu cântărea nici cât un vârf de ac; ciucurii cu noduri gordiene ai preșurilor întinse pe culoarul dintre cele două aripi; cărțile de rugăciuni, în care fiecare cuvânt era la nesfârșit reluat prin propriile sinonime: *Dumnezeu este Unul… Atotputernicul este Singurul… Absolutul este Abandonat…* Dacă ar fi continuat îndeajuns, rugăciunile s-ar fi întors, fie și numai pentru o clipă, la originile lor. Dar chiar dacă speranța medie de viață ar continua să crească în fiecare an cu câte un an, oamenilor tot le-ar lua o veșnicie până să ajungă să trăiască veșnic, așa că probabil n-ar apuca nimeni să fie martorul acelui moment.

Presiunea dinlăuntrul mereu stăvilit al lui Sam lua adesea forma unei inteligențe sclipitoare, complet inutile și invariabil neîmpărtășite și, în vreme ce tatăl, frații și bunicii lui luau masa jos, vorbind în mod *evident* despre acuzațiile care-i fuseseră aduse și despre ce era de făcut în această privință, în vreme ce ar fi trebuit să învețe cuvintele iudaice și melodia evreiască a unei *haftarah* cu al cărei sens nu-și bătuse nimeni capul vreodată, el crea ferestre vitrate atotmișcătoare. Fereastra de la dreapta Samantei îl înfățișa pe Moise în chip de nou-născut, așezat între mame, chiar în momentul în care era trimis la vale, pe Nil în jos. Era o imagine reluată la nesfârșit, dar sincronizată astfel încât să evoce o călătorie perpetuă.

Sam credea că ar fi fost mișto dacă cea mai mare fereastră a capelei ar fi devenit o ilustrare mereu actualizată a Prezentului Evreiesc, așa că, în loc să învețe *Ashrei*{12}, rugăciunea aia idioată și perfect inutilă, a scris un programel care extrăgea din fluxul de informații al Google știri legate de evrei, pe care le trecea printr-un motor de căutare video (ce elimina redundanțele, inadvertențele, balastul și propaganda antisemită), selectând apoi *acele* rezultate printr-un filtru video improvizat (care dimensiona imaginile pentru a se potrivi cât mai bine în cadrul rotund și le ajusta culorile, pentru continuitate), proiectându-le pe fereastră. În mintea lui, lucrurile stăteau mai bine decât în realitate, dar, la urma urmei, asta se poate spune despre absolut orice.

În jurul capelei construise sinagoga: labirintul de coridoare care se bifurcau la nesfârșit; dozatoarele de apă din care curgea oranjadă și pisoarele făcute din oasele braconierilor de fildeș; mormanele de scene pornografice, realmente pline de dragoste și total lipsite de orice

insinuare misoginǎ, cu femei care-și lipeau vaginul de buzele bărbaților, toate stocate în depozitul camerei de socializare din Sala Bărbaților; locul rezervat pentru persoane cu handicap, ironic marcat în parcarea cărucioarelor pentru copii; Zidul Memorialului ticsit cu beculețe stricate, așezate lângă numele celor cărora le dorea moartea, o moarte ușoară și rapidă, dar în fond tot moarte era (foști cei mai buni prieteni, oameni care făceau intenționat ca plasturii anti-acnee să usture etc.); diversele grote în care fete cu inima largă și cu simțul umorului, îmbrăcate ca-n reclamele la American Apparel și autoare de ficțiune în stilul lui Percy Jackson, îi lăsau pe împiedicați să sugă la țâțele lor desăvârșite; tablele de scris care administrau șocuri electrice de 600 de volți în clipa în care erau zgâriate cu unghia de vreun șmecheraș sau de vreun bătăuș infect, cărora în mod evident – evident doar pentru Sam și pentru nimeni altcineva – nu le mai lipseau decât vreo cincisprezece ani până să devină niște burtoși înfumurați cu joburi plicticoase și neveste posace; plăcuțele care acopereau fiecare suprafață, vestind tuturor că doar datorită binefacerii Samantei, a bunătății ei fundamentale, a aplecării ei față de milă, dreptate și îndoială folosită cu cap, datorită decenței și valorii ei intrinseci, a firii ei non-toxice și câtuși de puțin căcăcioase, doar datorită tuturor acestor lucruri existau scara ce urca spre acoperiș, la fel și acoperișul, și Dumnezeul perpetuu pogorâtor.

Inițial, sinagoga se afla la marginea comunității care se dezvoltase în jurul unei pasiuni comune pentru clipuri în care stăpânii își făceau de rușine câinii vinovați de cine știe ce. Ar fi putut să se uite toată ziua la astfel de clipuri – și *chiar* a făcut asta, și nu doar o dată – fără să aprofundeze prea mult motivul pentru care se simțea atât de atras de ele. Explicația evidentă ar fi că empatiza cu câinele, ceea ce avea, în mod evident, o doză de adevăr. („Tu ai făcut asta, Sam? Tu ai scris cuvintele alea? Tu ai fost?”) În același timp, se simțea atras și de stăpânii lor. Invariabil, fiecare clip în parte era făcut de către cineva care-și iubea câinele mai mult decât pe sine; „umilirea” era întotdeauna destinsă și supradramatizată, având un ton amuzat și sfârșind de fiecare dată prin reconciliere. (Încercase și el să facă astfel de clipuri, dar Argus era prea bătrân și prea obosit să mai facă și altceva, în afară de a se căca pe el, iar pentru asta nu exista umilire pe un ton destins.) Avea, prin urmare, de-a face deopotrivă cu păcătosul și cu judecătorul, cu teama de a nu fi iertat și cu ușurarea de a primi din nou iubire. Poate că, într-o viață viitoare, nu va mai fi întru totul măcinat de sentimente și-i va rămâne loc și pentru înțelegere.

Amplasamentul inițial nu avea nimic greșit, dar viața era destinată pentru „merge și-așa”, în vreme ce în Altă Viață lucrurile trebuiau puse la locurile către care aspirau. Sam credea în secret că toate lucrurile erau capabile de aspirații, ba mai mult, că tot ceea ce ne

înconjoară nu era altceva decât aspirație. Așa că, după săpuneala umilitoare pe care-o primise în ziua aceea de la mama sa, a plătit cu bani digitali o echipă digitală, să dezasambleze sinagoga în bucăți mari, cât să încapă în cele mai mari camioane, să le mute și să le reasambleze potrivit instrucțiunilor notate pe ecran.

— O să stăm de vorbă când se întoarce tata de la ședință, dar trebuie să știi ceva. E obligatoriu.

— Bine.

— Nu mai spune „bine”.

— Scuze.

— Nu mai spune „scuze”.

— Credeam că tocmai asta-i faza, că trebuie să-mi cer scuze.

— Pentru ce-ai făcut.

— Dar n-am făcut…

— M-ai dezamăgit foarte tare.

— Știu.

— Asta-i tot? N-ai nimic altceva de zis? Ca de exemplu „Sunt vinovat și-mi pare rău”?

— Dar n-am scris eu.

— Să faci curățenie în cocina asta. E scârbos.

— E camera mea.

— Dar e casa noastră.

— Nu pot să mut tabla. Suntem abia la jumătatea jocului. Tata a zis că-l putem termina după ce-mi rezolv problemele.

— Știi de ce-l bați mereu?

— Fiindcă mă lasă să câștig.

— Nu te-a mai lăsat de ani buni.

— O ia mai ușurel.

— Nu-i adevărat. Îl bați fiindcă lui îi place să captureze piese, în timp ce tu gândești mereu cu patru mișcări înainte. De-asta te pricepi la șah, și la viață, până la urmă.

— Nu mă pricep la viață.

— Ba da, atunci când gândești înainte.

— Tata nu se pricepe la viață?

Totul a decurs aproape perfect, dar echipa de mutare s-a dovedit mai puțin aproape-perfectă decât restul umanității, așa că au avut loc câteva mici accidente, deși aproape niciunul notabil – cine altcineva, în afară de Sam, ar fi știut că o stea iudaică era un pic ciobită și atârnată invers? –, cu atât mai mult cu cât daunele erau aproape imposibil de observat. Pasul minuscul până la perfecțiune făcea ca totul să fie de căcat.

Sam primise de la tatăl lui un articol despre un băiat dintr-un lagăr de concentrare, care și-a sărbătorit *bar mitzvah* săpând o sinagogă imaginară, pe care o umpluse cu bețigașe, pe post de credincioși

adunați la slujbă. Desigur, tatăl său n-ar fi crezut niciodată că Sam chiar îl citise și nici nu vorbiseră despre asta, și, la urma urmei, un lucru la care te gândești mereu poate fi considerat amintire?

Totul fusese creat întocmai pentru această ocazie – întregul edificiu al religiei organizate fusese conceput, ridicat și îngrijit pentru un ritual efemer. În ciuda vastității de necuprins a Altei Vieți, acolo nu se afla nicio sinagogă. Și, în ciuda reticenței lui profunde de a pune piciorul într-o sinagogă adevărată, trebuia totuși să existe o sinagogă. Nu tânjea după una, ci avea nevoie de ea: nu poți distruge ceva ce nu există.

Fericire

Toate diminețile fericite seamănă între ele, la fel și diminețile nefericite, acesta fiind însuși faptul care face ca nefericirea lor să fie atât de adâncă: senzația că nefericirea asta s-a mai întâmplat, că eforturile de a o evita nu vor reuși, în cel mai bun caz, decât s-o întărească, ba chiar s-o exacerbeze, că universul, din cine știe ce motiv inutil, nedrept și de neconceput, conspiră împotriva nevinovatelor succesiuni de haine, mic dejun, dinți și frizuri dezastruoase, ghiozdane, pantofi, geci, la revedere.

Jacob insistase ca Julia să meargă cu mașina ei la întâlnirea cu rabinul Singer, ca să poată pleca singură de-acolo și să se bucure totuși de ziua ei liberă. Drumul prin școală, până la parcare, a fost periculos de tăcut. Sam nu auzise de dreptul de a nu face nicio declarație după arest, dar îl intuia. Nu că ar fi contat – părinții lui nu voiau să vorbească de față cu el, înainte de a sta de vorbă între patru ochi. Așa că, înainte s-o ia fiecare spre mașina lui, l-au lăsat la intrare, printre copiii-bărbați cu mustață care jucau Yu-Gi-Oh{13}.

— Ziceai că trebuie să cumpăr ceva? întrebă Jacob.

— Când?

— Acum.

— Trebuie s-ajungi acasă, pentru *brunch*{14}-ul cu ai tăi.

— Voiam doar să te scutesc de una, alta.

— Ne-ar trebui niște pâine pentru sandvișuri.

— De care?

— De care luăm mereu.

— Ce?

— Ce ce?

— Pari supărată.

— Tu nu ești?

Oare-i găsise telefonul?

— N-ai de gând să vorbim despre ce s-a întâmplat adineaori?

Nu-i găsise telefonul.

— Ba sigur că da, spuse el. Dar nu în parcare. Nu acum, când Sam ne așteaptă la intrare, iar ai mei, acasă.

— Și atunci când?

— Diseară?

— Diseară? Cu semnul întrebării? Sau *diseară*.

— *Diseară*.

— Promiți?

— Julia.

— Și să nu-l lași să piardă timpul toată ziua cu iPad-ul, în camera lui. Ar trebui să știe că suntem supărați.

— Știe deja.

— Da, dar vreau s-o știe și când nu sunt eu de față.

— O să *știe*.

— Promiți? întrebă ea, pe un ton mai degrabă descendent.

— Pe cuvânt, să mor dacă vreau să mor.

Ea i-ar fi putut spune mai multe – ar fi putut să-i dea exemple din istoria recentă sau să-i explice de ce nu pedeapsa era motivul îngrijorării ei, ci punerea în aplicare a rolurilor lor parentale aproape calcifiate, complet nepotrivite –, dar cu toate astea alese să-i strângă brațul încet și ferm.

— Ne vedem după-masă.

Atingerea fusese mereu salvarea lor. Indiferent de furie sau de durere, indiferent de adâncimea însingurării, o atingere, chiar și una ușoară, pasageră, le reamintea de îndelungata lor apropiere. O mână pe gât, și totul revenea la viață în șuvoaie. Capul plecat pe umărul celuilalt, și circuitele chimice se reporneau și reînviau amintirea dragostei. Uneori era aproape imposibil să străbată distanța dintre corpurile lor, să ajungă unul la celălalt. Alteori era *chiar* imposibil. Amândoi cunoșteau așa de bine senzația asta, când priveau spre același tavan în dormitorul întunecat, cufundat în liniște: dacă mi-aș putea desclești degetele, și degetele inimii mele s-ar desclești. Dar nu pot. Vreau să străbat distanța și vreau ca celălalt s-o străbată și el. Dar nu pot.

— Îmi pare rău pentru azi-dimineață, spuse el. Mi-ar fi plăcut să ai și tu o zi liberă.

— Nu tu ai scris chestiile alea.

— Nici Sam.

— Jacob.

— Ce-i?

— Sub nicio formă nu putem și nu trebuie să ajungem în situația în care unul dintre noi îl crede, iar celălalt nu.

— Păi atunci crede-l.

— E evident că el a scris.

— Cu toate astea, crede-l. Doar suntem părinții lui.

— Așa e. Și trebuie să-l învățăm că acțiunile noastre au consecințe.

— E mai important să-l credem, spuse Jacob, iar discuția i-o luă înainte, și nici el n-apucă să-și dea prea bine seama ce spusese. Oare de ce alegea bătălia asta?

— Nu, zise Julia, e mai important să-l iubim. Iar el va ști că, dincolo de pedeapsă, dragostea noastră, care din când în când ne cere să-i facem rău, e consecința supremă.

— Va urma, spuse Jacob, deschizându-i Juliei portiera mașinii.

— Da, va urma. Dar am nevoie să ne punem de acord.

— Că nu-l cred?

— Că, indiferent ce-ai crede, o să mă ajuți să-i arătăm negru pe alb că suntem dezamăgiți și că trebuie să-și ceară scuze.

Jacob ura situația în care se afla. Ura faptul că Julia îi forța mâna să-l trădeze pe Sam și se ura pe sine pentru că nu i se împotrivea. Iar dacă i-ar mai fi rămas niște ură, ar fi fost îndreptată spre Sam.

— OK, spuse el.

— Da?

— Da.

— Mulțumesc, zise ea și se urcă în mașină. Va urma diseară.

— OK, încuviință el și închise portiera. Să te bucuri cât poți de ziua asta.

— Ce ne facem dacă eu pot mai mult decât încape într-o zi?

— Eu am ședința aia cu HBO.

— Ce ședință?

— Dar abia la șapte. Ți-am mai zis de ea. Oricum, probabil că te întorci până atunci.

— Nu se știe niciodată.

— Mă stresează faptul că e în weekend, dar probabil că nu durează mai multe de o oră, două.

— Bine.

— Bucură-te de ce a mai rămas, zise el și o strânse de braț.

— Din ce?

— Din zi.

•

Drumul spre casă a fost tăcut, slavă radioului public, a cărui omniprezență luă înfățișarea tăcerii. Jacob îi aruncă o privire lui Sam, în oglinda retrovizoare.

— V-am mâncat o conservă de ton, Miss Daisy.

— Ai pățit ceva la cap?

— Era dintr-un film{15}. Se poate să fi fost de somon.

Știa că n-ar fi trebuit să-i dea voie lui Sam să folosească iPad-ul, dar bietul copil avusese parte de o dimineață tare grea. Puțină autoconsolare nu strica. Iar asta amâna conversația pe care n-avea chef s-o poarte atunci și acolo.

Jacob avusese de gând să prepare o masă elaborată, dar la nouă și un sfert, când primise telefonul rabinului Singer, îi rugase pe părinții lui, Irv și Deborah, să vină să aibă grijă de Max și de Benjy. Adio brioșe din pâine prăjită cu ricotta. Adio salată de linte și salată de varză de Bruxelles. Bun venit, calorii.

— Două bucăți de pâine de secară cu unt cremos de arahide, tăiate pe diagonală, îi spuse Jacob lui Benjy și îi întinse farfuria.

— Asta-i a mea, de fapt, zise Max interceptând-o.

— Corect, spuse Jacob, întinzându-i lui Benjy un bol, pentru că *tu* ai cereale cu nuci și miere, în lapte de orez.

— Astea-s cereale simple, cu miere deasupra, inspectă Max bolul lui Benjy.

— Da.

— Păi și de ce l-ai mințit?

— Mersi mult, Max.

— Iar eu am zis *pâine prăjită,* nu *carbonizată.*

— *Carbonată*? întrebă Benjy.

— Distrusă de foc, spuse Deborah.

— Care-i treaba cu Camus? întrebă Irv.

— Lasă-l în pace, ripostă Jacob.

— Hei, Maxy, spuse Irv, trăgându-și nepotul mai aproape, mi-a povestit odată cineva despre cea mai tare grădină zoologică…

— Unde-i Sam? întrebă Deborah.

— Nu e bine să minți, spuse Benjy.

Max izbucni în râs.

— Bună asta, zise Irv. Nu-i așa?

— Azi-dimineață a avut niște probleme la școala ebraică, iar acum e pedepsit în camera lui, spuse Jacob întorcându-se spre Benjy: Nu te-am mințit.

— Și aia nici măcar nu e miere, îi zise Max lui Benjy, uitându-se în castronul lui. E nectar de agave.

— O vreau pe mami.

— Mami are zi liberă azi.

— Zi liberă de *noi*? întrebă Benjy.

— Nu, nu. N-are niciodată nevoie de așa ceva.

— Liberă de *tine*? întrebă Max.

— Joey, unul dintre prietenii mei, are doi tați. Dar copiii ies din gaura vaginului. De ce?

— De ce ce?

— De ce m-ai mințit?

— Dar n-am mințit pe nimeni.

— Vreau *burrito* congelat.

— Congelatorul e stricat, spuse Jacob.

— La micul dejun? întrebă Deborah.

— La *brunch*, o corectă Max.

— *Si se puede*, spuse Irv.

— Pot să ies eu să-ți cumpăr unul, se oferi Deborah.

— Să fie înghețat.

În ultimele luni, obiceiurile alimentare ale lui Benjy se îndreptau spre ceea ce am putea numi mâncăruri al căror potențial nu era pe deplin atins: legume congelate (pe care le mânca congelate), făină de ovăz negătită, tăiței nefierți, aluat necopt, quinoa crudă, macaroane uscate cu pudră de brânză. Jacob și Julia nu vorbeau niciodată despre asta, decât atunci când făceau lista de cumpărături; li se părea un subiect cu implicații psihologice mult prea profunde.

— Și ce ziceai c-a făcut Sammy? întrebă Irv, cu gura plină de gluten.

— Îți zic mai târziu.

— Un *burrito* congelat, te rog.

— S-ar putea să nu mai apucăm niciun „mai târziu”.

— După câte se pare, a scris niște cuvinte nasoale pe o foaie de hârtie, la școală.

— Se pare?

— Sam spune că nu le-a scris el.

— Și, până la urmă, le-a scris sau nu?

— Nu știu. Julia crede că da.

— Oricum ar fi și indiferent ce credeți voi, trebuie să faceți front comun, spuse Deborah.

— Știu.

— Adu-mi aminte ce înseamnă „cuvinte nasoale”, zise Irv.

— Îți imaginezi tu.

— Tocmai, că nu prea pot. Pot să-mi imaginez *contexte* nasoale…

— Cuvintele și contextul școlii ebraice cu siguranță nu s-au pupat deloc.

— Ce cuvinte?

— Chiar contează?

— Normal.

— Nu contează, spuse Deborah.

— Să zicem că printre ele era și cuvântul cu „n”.

— Vreau un *burrito*… Care-i cuvântul cu „n”?

— Ești mulțumit acum? îl întrebă Jacob pe tatăl său.

— Și l-a folosit activ sau pasiv? întrebă Irv.

— Îți zic mai târziu, îi spuse Max frățiorului lui.

— Cuvântul ăsta nu poate fi folosit în mod pasiv, îi răspunse Jacob lui Irv. Și tu nu, nu-i spui nimic, îi zise lui Max.

— Poate că n-o să apucăm un „mai târziu”, răspunse Benjy.

— Chiar am crescut un fiu care se referă la un cuvânt folosind sintagma *acel cuvânt*?

— Nu, spuse Jacob, tu n-ai crescut un fiu.

Benjy se duse la bunica lui, care nu-l refuza niciodată:

— Dacă mă iubești, îmi cumperi un *burrito* congelat și-mi spui care-i cuvântul cu „n”.

— Și care a fost contextul? întrebă Irv.

— Nu contează, ripostă Jacob, și cu asta am încheiat discuția.

— E tot ce contează. În lipsa contextului, toți am fi niște monștri.

— Cuvântul cu „n”, insistă Benjy.

Jacob lăsă jos cuțitul și furculița.

— OK, dacă tot m-ai întrebat, contextul e că Sam se uită la tine cum te faci de râs în fiecare dimineață la știri și la cum se face mișto de tine în emisiunile de noapte.

— Copiii tăi se uită prea mult la televizor.

— Abia dacă se uită.

— Putem să mergem să ne uităm la televizor? întrebă Max.

Jacob îl ignoră și reveni la Irv:

— Până va accepta să-și ceară scuze, e suspendat. Nu tu scuze, nu tu *bar mitzvah*.

— Cui să-i ceară scuze?

— La canalele speciale? întrebă Max.

— Tuturor.

— De ce să nu-l extrădeze în Uganda, să-i aplice niște electroșocuri la scrot?

— Dar a greșit, spuse Jacob.

— Că și-a exercitat dreptul la liberă exprimare?

— Dreptul la libera exprimare *a urii*.

— Și n-ai bătut cu pumnul în catedra nici unui profesor?

— Nu, nu. Nici nu începe vorbă de așa ceva. Am avut o discuție cu rabinul, iar acum facem tot ce se poate pentru a nu periclita ceremonia de *bar mitzvah*.

— O *discuție*? Tu crezi că pe noi *discuțiile* ne-au scos din Egipt sau din Entebbe{16}? Nu, dragul meu. Plăgile și armele de foc. Cu discuțiile, te trezești stând la coadă la un duș care, de fapt, nu e un duș.

— Doamne, tată. Chiar așa, mereu?

— Normal că mereu. „Mereu”, adică „niciodată”.

— Ce-ai zice să lași treaba asta în seama mea?

— Pentru că te descurci așa de bine?

— Pentru că el e tatăl lui Sam, spuse Deborah. Nu tu.

— Pentru că una e să aduni rahații câinelui, spuse Jacob, și alta e să aduni rahatul tatălui tău.

— Rahat, repetă Benjy.

— Mamă, nu vrei să mergi sus, să-i citești ceva lui Benjy?

— Dar eu vreau să stau cu adulții, spuse acesta din urmă.

— Eu sunt singurul adult de-aici, zise Deborah.

— Înainte să-mi sară de tot țandăra, continuă Irv, vreau să mă asigur că înțeleg. Ce încerci tu să spui e că ar fi o legătură între postările mele de pe blog, care sunt răstălmăcite, și problema lui Sam cu Primul Amendament?

— Nu ți-a răstălmăcit nimeni postările.

— Le-au interpretat într-un mod total eronat.

— Ai scris că arabii își urăsc copiii.

— Incorect. Am scris că ura arabilor pentru evrei transcende dragostea față de copiii lor.

— Și că sunt animale.

— Da, și asta am scris. Păi sunt animale. Oamenii sunt animale. Asta-i chestie de definiție.

— Evreii sunt animale?

— Ei, acuma, nu-i chiar așa de simplu.

— Care-i cuvântul cu „n”? o întrebă Benjy pe Deborah în șoaptă.

— Nisip, îi răspunse ea tot în șoaptă.

— Nu e ăsta.

Îl ridică pe Benjy în brațe și-l scoase din cameră.

— Cuvântul cu „n” este *nu,* nu-i așa?

— Da.

— Ba nu.

— Un singur dr. Phil e mai mult decât suficient, spuse Irv. Sammy are nevoie de un avocat. E limpede ca bună ziua că e o chestiune de liberă exprimare și, după cum știi sau ar trebui să știi, nu doar că fac parte din comitetul ACLU{17}, dar membrii asociației spun povestea mea la fiecare Pesah{18}. Dacă ai fi în locul *meu*…

— M-aș sinucide, ca să-mi cruț familia.

— … ai răscoli tot Adas Israelul în căutarea unui avocat dement și deștept, a unui monomaniac aproape autist, care să-și fi sacrificat toate binefacerile lumești pentru plăcerea de a apăra drepturile omului. Să știi, și mie-mi place, ca oricărui om, să mă dau de ceasul morții când vine vorba despre nedreptăți, dar tu, Jacob, ești capabil, iar aici vorbim despre fiul tău. Nu te-ar condamna nimeni că nu te ajuți singur, dar nimeni nu ți-ar ierta faptul că nu-ți ajuți fiul.

— Romanțezi rasismul, misoginia și homofobia.

— Măcar ai citit cartea lui Caro…

— Am văzut filmul.

— Tot ce vreau e să-mi scot nepotul din încurcătură. Ce-i așa greșit în asta?

— Poate că n-ar trebui scos.

— E *măritată*? tropăi Benjy înapoi în cameră.

— Cine?

— Cuvântul cu „n”.

— Ăsta începe cu „m”.

Benjy se întoarse și ieși.

— Ce spunea mama ta mai devreme, că tu și Julia ar trebui să faceți front comun? N-avea dreptate. Tu trebuie să-i iei apărarea lui Sam. Să-i lași pe ceilalți să-și bată capul cu ce s-a întâmplat cu adevărat.

— Eu îl cred.

Și apoi, de parcă abia acum ar fi remarcat absența ei:

— Apropo, Julia unde e?

— Are zi liberă.

— Liberă de la ce?

— *Liberă.*

— Mulțumesc, Anne Sullivan{19}, dar chiar te-am auzit. Liberă de la *ce*?

— De la *tot.* Nu vrei să încetezi cu asta?

— Ba da, spuse Irv, dând din cap. E și asta o opțiune. Dar permite-mi să-ți spun niște vorbe de duh pe care nici Fecioara Maria nu le știe.

— Abia aștept.

— Nimic nu trece. Nu de la sine. Ori te ocupi tu de problemă, ori se ocupă ea de tine.

— Și asta…?

— Solomon n-a fost perfect. Nimic, în toată istoria omenirii, n-a trecut de la sine.

— Pârțurile trec, spuse Jacob, parcă onorând absența lui Sam.

— Casa ta pute, Jacob. Doar că nu-i mai simți duhoarea, fiindcă e a ta.

Jacob ar fi putut spune precis că, undeva, la distanță de cel mult trei camere, era un rahat al lui Argus. Îl simțise de când deschisese ușa.

— Mi-am adus aminte întrebarea, zise Benjy, întorcându-se în cameră, deși nu dăduse nici cel mai mic indiciu că ar fi încercat să-și amintească ceva.

— Da?

— Sunetul timpului. Ce s-a-ntâmplat cu el?

O mână cât a ta, o casă cât a noastră

Juliei îi plăcea ideea ca ochiul să fie condus acolo unde trupul nu putea pătrunde. Îi plăceau fațadele neregulate din cărămidă, în a căror lucrătură devenea imposibil de distins arta de hazard. Îi plăcea senzația unui spațiu limitat, care sugera în același timp nemărginirea. Îi plăcea când priveliștea nu era încadrată perfect în centrul ferestrelor, amintindu-și totodată că în natură priveliștea este, prin forța lucrurilor, mereu centrată. Îi plăceau clanțele de care mâinile oamenilor n-ar mai fi vrut să se desprindă. Îi plăceau scările care urcau și scările care coborau. Îi plăcea atunci când umbrele se amestecau între ele. Îi plăceau colțarele de bucătărie, unde puteai lua

micul dejun. Îi plăceau lemnele de esență moale (fag, arțar) și nu agrea lemnele „masculine” (nuc, mahon). Nu suporta oțelul, ura de-a dreptul oțelul inoxidabil (până nu-i îndepărtai cu grijă luciul), iar imitațiile materialelor naturale i se păreau intolerabile, mai puțin atunci când falsitatea lor era asumată, caz în care puteau fi socotite chiar frumoase. Îi plăceau texturile pe care doar atingerea le putea descoperi, ascunse din calea privirii. Îi plăceau șemineele amplasate în mijlocul bucătăriilor amplasate în centrul casei. Îi plăcea abundența de rafturi pentru cărți. Îi plăcea ideea unui luminator deasupra dușului, dar numai acolo. Îi plăceau imperfecțiunile căutate și nu putea suporta nonșalanța, amintindu-și totodată cu plăcere că nu există lucruri de tipul „imperfecțiune căutată”. Oamenii fac mereu confuzie între ceva ce arată bine și ceva în care să te simți bine.

mă implori să ți-o trag în păsărică aia strâmtă,
dar încă nu meriți asta

Nu-i plăceau texturile uniforme – erau în neconcordanță cu realitatea. Nu-i plăceau covoarele trântite în mijlocul camerei. O arhitectură reușită trebuia să te facă să te simți ca și când ai fi locuit într-o peșteră cu deschidere la orizont. Nu-i plăceau tavanele prea înalte. Nu-i plăcea să vadă prea multă sticlă. Rolul unei ferestre era să aducă lumină înăuntru, nu să încadreze o priveliște. Tavanul trebuia să fie doar puțin mai sus decât cel mai înalt om din casă, atunci când se înălța pe vârfuri și ținea o mână ridicată. Nu-i plăceau mărunțișurile aranjate cu grijă – locul lor era acolo unde păreau nelalocul lor. Un tavan de trei metri și jumătate e enorm. Te face să te simți pierdut, rătăcit. Un tavan de trei metri e tot prea înalt. Simți că totul îți scapă. Doi metri șaptezeci și cinci e încă sus. Un loc unde te simți bine, în siguranță, confortabil, un spațiu conceput pentru viața de zi cu zi poate fi mereu amenajat astfel încât să și arate bine. Nu-i plăceau luminile mascate sau lustrele controlate de potențiometre – candelabre, spoturi și efort. Nu-i plăceau funcționalitățile secrete – frigiderele ascunse după panouri, șifonierele din spatele oglinzilor, televizoarele care dispăreau în dulapuri.

încă nu îți trebuie cu adevărat
vreau să văd cum ți se scurge în anus

Toți arhitecții fantazează la construirea propriei case, la fel și toate femeile. Julia simțise dintotdeauna un fior ascuns, ori de câte ori trecea pe lângă vreo parcare abandonată sau vreun teren gol: *potențialul.* Pentru ce? Pentru a construi ceva frumos? Inteligent? Nou? Sau pur și simplu pentru o casă care să poată fi numită acasă? Bucuriile și le împărtășea, nefiind cu totul ale ei, dar fiorul și-l păstra

doar pentru ea.

Nu-și dorise niciodată să devină arhitect, însă mereu visase să-și construiască o casă numai a ei. Arunca păpușile și păstra numai cutiile în care fuseseră ambalate. Își petrecuse o vară întreagă amenajând spațiul de sub patul în care dormea în copilărie. Hainele îi erau împrăștiate prin toată camera, fiindcă șifonierele nu trebuiau irosite în scopuri utilitare. De-abia când a început să proiecteze case pentru ea însăși – toate pe hârtie, fiecare dintre ele o sursă de mândrie și de rușine – și-a dat seama ce însemna cu adevărat „ea însăși".

— E atât de grozav, spuse Jacob în timp ce asculta explicațiile planului pentru parter.

Julia nu-i arăta niciodată la ce lucra, dacă nu era rugată. Nu făcea niciun secret din asta, dar experiența împărtășirii îi dădea mereu un sentiment de umilință. El nu arăta niciodată destul entuziasm, sau nu și-l manifesta cum trebuie. Iar atunci când chiar avea parte de entuziasmul lui, părea un cadou ambalat cu prea mult fast. (Acel „atât de" strica totul.) Parcă ținea morțiș să-și marcheze neapărat entuziasmul, pentru cazul în care pe viitor avea să fie criticat că nu rezona niciodată cu munca ei. O umilea și faptul că avea nevoie de entuziasmul lui, ba chiar și-l dorea.

Ce era în neregulă cu nevoia, cu dorința asta? Nimic. Iar distanța sâcâitoare dintre locul unde te afli și cel în care ți-ai imaginat că vei fi nu trebuia să sugereze neapărat un eșec. Dezamăgirea nu trebuia să fie neapărat dezamăgitoare. Dorința, nevoia, distanța, dezamăgirea: a crește, a ști, a te dedica și a îmbătrâni lângă cineva. De unul singur, poți trăi perfect. Dar nu poți duce o viață.

— E grozav, spuse el, și se apropie atât de mult de reprezentarea bidimensională a fanteziei ei, încât aproape c-o atingea cu nasul. E incredibil, de fapt. Cum te gândești la toate astea?

— Nu sunt sigură că mă gândesc cu adevărat.

— Asta ce e, o grădină interioară?

— Da, iar scările vor urca în jurul unui fascicul luminos.

— Sam ar zice „fascicool…"

— Și tu ai râde, iar eu l-aș ignora.

— Sau l-am ignora amândoi. În orice caz, chiar e extrem de frumos.

— Mulțumesc.

Jacob își mișcă un deget peste planurile casei, intrând prin tot felul de camere, invariabil pe ușă.

— Știu că nu mă pricep deloc să descifrez astfel de lucruri, dar unde anume vor dormi copiii?

— Ce vrei să spui?

— Dacă nu mă înșel, deși probabil că așa e, văd un singur dormitor.

Julia își înclină capul, mijind ochii.

— Știi gluma aia despre un cuplu care divorțează după optzeci de

ani de căsnicie? întrebă Jacob.

— Nu.

— Toată lumea întreabă: „De ce acum? De ce n-ați făcut-o mai devreme, când încă mai aveați timp să trăiți? Sau de ce nu rămâneți împreună până la capăt?" Iar ei răspund: „Așteptam să ne moară strănepoții".

Juliei îi plăceau calculatoarele cu imprimantă – cum aveau evreii de la magazinul de birotică, cei care supraviețuiseră cu încăpățânare atâtor mașinării multifuncționale promițătoare – și, în timp ce copiii își căutau rechizite, ea imprima metri întregi de numere pe rola calculatorului. Odată calculase câte minute mai rămâneau până când Benjy avea să plece la facultate. A lăsat hârtia acolo, ca probă.

Casele pe care le proiecta nu erau decât niște exerciții neînsemnate, un hobby. Ea și Jacob nu vor avea niciodată destui bani, timp sau energie, iar ea făcuse destule proiecte de arhitectură cât să știe că dorința de a mai stoarce câțiva stropi de fericire în plus distrugea aproape mereu fericirea pe care, din fericire, o aveai, dar pe care erai destul de nesăbuit s-o treci cu vederea. Mereu se întâmplă așa: planul unei bucătarii de patruzeci de mii de dolari se transformă într-o bucătărie de șaptezeci de mii de dolari (toată lumea ajunge să creadă că micile diferențe sunt cele care fac marea diferență), care are nevoie de o nouă ieșire spre grădină (pentru a aduce mai multă lumină în noua bucătărie), și de ce să nu adăugăm încă o baie (poate că te grăbești să ajungi la serviciu…), iar apoi toată instalația electrică trebuie refăcută prostește (doar trebuie să poți controla muzica din bucătărie prin telefon), pentru ca discuția să ajungă, pasiv-agresiv, la chestiunea bibliotecii, dacă să fie sau nu montată pe picioare (ca să se poată vedea plinta decorativă), transformându-se în cele din urmă într-o agresiune în toată regula, din cine știe ce alt motiv pe care nimeni nu-l mai ține minte. Îți poți construi casa perfectă, fără a putea însă locui în ea.

vrei să-ți bag limba mai adânc?
arată-mi
dă-ți drumul în gura mea

Într-o noapte, cândva la începutul căsniciei lor, se aflau într-un han din Pennsylvania. Atunci ea și Jacob au fumat împreună un joint – ultima oară fumaseră în timpul facultății – și s-au așezat unul lângă altul, dezbrăcați, promițându-și să-și împărtășească totul, fără nicio excepție, indiferent cât de mare ar fi fost rușinea sau disconfortul sau riscul de a provoca suferință. Părea să fie cea mai ambițioasă promisiune pe care doi oameni și-o puteau face. Adevărul propriu-zis părea o revelație.

— Fără nicio excepție, spuse Jacob.

— Chiar și una singură ar strica jocul.

— Să te scapi în pat noaptea. Genul ăsta de chestie.

Julia l-a luat de mână pe Jacob și i-a zis:

— Știi cât de mult te-aș iubi dacă ai alege să-mi împărtășești un lucru ca ăsta?

— Eu unul nu fac pe mine, apropo. Doar stabileam niște limite.

— Nicio limită. Asta-i ideea.

— Experiențe sexuale din trecut? a întrebat Jacob, știind că acesta era punctul lui cel mai vulnerabil, cu neputință de a fi exclus din împărtășirea absolută.

Niciodată, nici chiar după ce-și pierduse dorința de a o mai atinge sau de a mai fi atins de ea, Jacob nu putea suporta ideea că ea ar putea atinge sau s-ar lăsa atinsă de un alt bărbat. Alți oameni cu care fusese ea, plăceri pe care le oferise sau de care se bucurase, vorbe pe care le spusese printre gemete. În alte împrejurări, Jacob nu era o persoană nesigură, dar, pe acest teritoriu, creierul său era împins, cu magnetismul celui care nu se poate abține de la retrăirea perpetuă a unei traume, să și-o imagineze făcând sex cu alți oameni. Pe care dintre lucrurile spuse lui le mai spusese și altora? De ce astfel de repetiții reprezentau trădarea absolută?

— Sigur că ar fi dureros, a spus ea. Dar ideea nu e că vreau să știu totul despre tine. Vreau doar să nu existe rețineri, să nu ascunzi lucruri.

— Deci nu o voi face.

— Nici eu.

Își trecură țigara de la unul la altul de câteva ori, simțindu-se atât de curajoși, atât de încă-tineri.

— Ce ascunzi în momentul ăsta? întrebă ea, aproape chicotind.

— În momentul ăsta, nimic.

— Dar în trecut ai ascuns?

— Deci exist.

Ea a râs. Îi plăceau la nebunie inteligența lui, căldura surprinzător de liniștitoare pe care o generau conexiunile minții sale.

— Care-i ultimul lucru pe care l-ai ascuns față de mine?

El a stat o clipă pe gânduri. Era mai greu să gândești fumat, dar și mai ușor să-ți împărtășești gândurile.

— OK, spuse el. E ceva mic.

— Vreau totul.

— OK. Zilele trecute eram în apartament. Să fi fost miercuri? Și-ți pregătisem micul dejun. Îți amintești? Omletă cu brânză de capră.

— Da, a spus ea așezându-i o mână pe coapsă, a fost drăguț.

— Te-am lăsat să dormi și m-am dus tiptil să-ți pregătesc micul dejun.

Ea a expirat o coloană de fum care a rămas în aer mai mult timp

decât ar fi părut posibil, după care a spus:

— În clipa asta aș putea să mănânc o tonă de omletă.

— Am făcut-o fiindcă voiam să am grijă de tine.

— Am simțit asta, a zis ea, mângâindu-i coapsa și provocându-i o erecție.

— Și am făcut-o să arate superbine în farfurie. Salata aia mică de lângă.

— Ca la restaurant, a spus ea, luându-i penisul în mână.

— Și după ce-ai gustat-o…

— Așa?

— Există un motiv pentru care oamenii tăinuiesc anumite lucruri.

— Noi nu suntem oameni.

— OK. Păi, după ce-ai gustat-o, în loc să-mi mulțumești sau să zici că e delicioasă, m-ai întrebat dacă i-am pus sare.

— Și ce? a întrebat ea, în timp ce-și mișca pumnul în sus și în jos.

— M-am simțit ca un căcat.

— Din cauză că te-am întrebat dacă ai sărat-o?

— Poate nu ca un căcat. Dar m-a enervat. Sau m-a dezamăgit. Oricum, ție nu ți-am spus nimic.

— Dar eu pusesem doar o întrebare pragmatică.

— Ce bine e.

— Mă bucur, iubitule.

— Dar poți să-ți dai seama cum, în contextul efortului pe care-l făcusem pentru tine, să mă întrebi dacă am pus sare a sunat ca o critică, nicidecum ca exprimare a recunoștinței?

— E un efort să-mi pregătești micul dejun?

— Era un mic dejun special.

— Îți place așa?

— Da, e incredibil.

— Deci pe viitor, în cazul în care cred că mai trebuie sare în mâncare, va trebui să mă abțin s-o spun?

— Iar eu ar trebui să ascund când ceva nu-mi pică bine?

— Când te *dezamăgește*.

— Aș putea să-mi dau drumul chiar acum.

— Păi dă-ți.

— Nu vreau deocamdată.

Ea și-a încetinit mișcarea, oprindu-se într-o strânsoare.

— Dar tu ce-mi ascunzi acum? a întrebat el. Și nu-mi spune că ești rănită, enervată și dezamăgită de durerea, enervarea și dezamăgirea mea, fiindcă asta nu ascunzi.

Ea a izbucnit în râs.

— Deci?

— Nu ascund nimic, a zis Julia.

— Mai încearcă.

Femeia a clătinat din cap, râzând.

— Ce?

— În mașină, cântai *All Apologies*{20} și repetai întruna, „I can see from shame”{21}.

— Și ce dacă?

— Nu-s alea versurile.

— Ba normal alea că sunt.

— *Aqua seafoam shame*{22}.

— Ce?

— Da.

— *Aqua. Seafoam. Shame*?

— Jur cu mâna pe Biblia Ebraică.

— Tu-mi spui mie că propoziția asta încărcată de sens – un sens intrinsec, dar *și* unul dat de context – exprimă de fapt ceva reprimat în subconștientul meu sau ceva de genul ăsta, și că Kurt Cobain ar fi ales intenționat înșiruirea aleatorie *aqua seafoam shame?*

— Fix asta-ți spun.

— Mie chiar nu-mi vine să cred. În același timp, mi-e foarte rușine.

— Să nu-ți fie.

— De obicei funcționează, când cuiva îi e rușine.

Ea a râs.

— Asta oricum nu se pune, a zis el. Ăsta-i un secret de amator. Dă-mi ceva mai serios.

— Serios?

— Ceva foarte complicat.

Ea a zâmbit.

— Ce? a întrebat el.

— Nimic.

— *Ce?*

— *Nimic.*

— Sună de parcă ar fi totuși ceva.

— OK, a zis ea. Îți ascund ceva. Ceva foarte complicat.

— Excelent.

— Dar nu cred că-s suficient de evoluată pentru a putea împărtăși asta.

— Uite-așa au dispărut dinozaurii.

Ea și-a acoperit fața cu o pernă și și-a încrucișat picioarele.

— Sunt doar eu, a zis el.

— OK, a oftat ea. OK, bine. Stăm aici, fumați, dezbrăcați. Mi-a venit o dorință așa, pur și simplu.

El și-a dus mâna instinctiv între picioarele ei, și a observat că era deja udă.

— Spune-mi, a zis el.

— Nu pot.

— Pun pariu că poți.

Ea a râs.

— Ține ochii închiși, a spus el. O să-ți fie mai ușor așa.

— Nu, a zis ea. Nu-i mai ușor. Poate dacă-i închizi tu?

El a închis ochii.

— Am dorința asta. Nu știu de unde vine. Nu știu de ce o am.

— Dar o ai.

— O am.

— Spune-mi.

— Am dorința asta, a zis ea râzând, ascunzându-și fața sub brațul lui. Vreau să îmi desfac picioarele și tu să stai acolo jos și să te uiți la mine până-mi dau drumul.

— Numai să mă uit?

— Fără degete. Fără limbă. Vreau să mă faci să-mi dau drumul doar cu privirea.

— Deschide ochii.

— Deschide-i și tu.

El n-a mai scos niciun sunet, a tăcut mâlc. Cu destulă forță, dar nu prea multă, a făcut-o să se întoarcă pe burtă. A intuit că ceea ce-și dorea ea cu adevărat era să nu-l poată vedea, să abandoneze până și această ultimă formă de asigurare. Julia a scâncit, dându-i de înțeles că era pe drumul cel bun. El și-a mutat corpul mai jos, i-a apucat picioarele și i le-a desfăcut larg. Și-a apropiat fața cât s-o poată mirosi.

— Te uiți la mine?

— Mă uit.

— Îți place ce vezi?

— Îmi doresc ce văd.

— Dar nu poți s-o atingi.

— N-o s-o ating.

— Poți să te masturbezi în timp ce mă privești.

— Asta și fac.

— Vrei să fuți ce vezi.

— Vreau.

— Dar nu poți.

— Nu.

— Vrei să simți cât de udă sunt.

— Vreau.

— Dar nu poți.

— Nu pot decât să mă uit.

— Dar nu poți vedea cât de strâmtă devin chiar înainte de orgasm.

— Nu pot.

— Spune-mi cum arăt și o să-mi dau drumul.

Au ajuns împreună la orgasm, fără să se atingă, și totul s-ar fi putut termina în felul ăsta. Ea ar fi putut să se rostogolească într-o parte și

să-și pună capul pe pieptul lui. Ar fi putut adormi împreună. Dar s-a întâmplat altceva: ea a întors ochii spre el și i-a întâlnit privirea, după care a închis iar ochii. Jacob a făcut același lucru. Ar fi putut să se termine aici. Și-ar fi putut explora trupurile, întinși pe pat, dar Julia s-a ridicat și a început să se plimbe prin cameră. Jacob nu o vedea – știa că trebuia să-și țină ochii închiși –, dar o putea auzi. Fără să spună nimic, s-a ridicat și el. Au atins amândoi banca de la piciorul patului, biroul și cana plină de pixuri, ciucurii de la sforile draperiilor. El a atins vizorul, ea a atins întrerupătorul ventilatorului, el a pipăit capacul cald al minibarului.

— Tu dai sens lumii mele, a spus ea.

— Și tu, a răspuns el.

— Te iubesc cu adevărat, Jacob. Dar, te rog, nu mai spune decât „Știu”.

— Știu, a spus el în timp ce pipăia pereții și pânzele decorative agățate împrejur, iar apoi a găsit întrerupătorul. Cred că tocmai am stins lumina.

Julia a rămas însărcinată un an mai târziu. L-a născut mai întâi pe Sam, apoi au urmat Max și Benjy. Corpul i s-a transformat, însă dorința lui Jacob a rămas neschimbată. S-a schimbat doar volumul reținerilor fiecăruia. Făceau sex în continuare, dar ceea ce înainte se întâmpla spontan ajunsese să necesite un imbold (o beție, vizionarea filmului *Blue is the Warmest Color*{23} în pat, pe laptopul lui Jacob, ziua Sfântului Valentin), atunci când nu presupunea și efortul de a scurtcircuita conștiința de sine și teama de ridicol, demers care ducea la orgasme mari, de obicei fără sărutări. Încă își spuneau unele lucruri care, după orgasm, îi făceau să se simtă rușinați, ba chiar îi trimiteau în căutarea unui pahar de apă de care nu aveau de fapt nevoie. Încă se masturbau gândindu-se unul la celălalt, chiar dacă fanteziile nu prea aveau legătură cu viața adevărată, deseori implicând și un alt partener. Chiar și amintirea acelei nopți din Pennsylvania trebuia ascunsă, fiindcă reprezenta de fapt o linie orizontală, scrijelită pe tocul ușii: *Uite cum ne-am schimbat.*

Existau lucruri pe care Jacob și le dorea, lucruri pe care le voia de la Julia. Dar posibilitatea împărtășirii dorințelor se diminua pe măsură ce nevoia ei de a le auzi devenea mai mare. Era la fel și în cazul Juliei. Le plăcea enorm să petreacă timp împreună și ar fi ales oricând asta în dauna singurătății sau a companiei altora, dar cu cât se simțeau mai comod împreună, cu cât împărtășeau mai multă viață unul cu celălalt, cu atât deveneau mai înstrăinați de propriile vieți interioare.

La început fie se consumau reciproc, fie consumau lumea împreună. Fiecare copil vrea să vadă liniuțele urcând pe tocul ușii, însă câte cupluri sunt în stare să recunoască progresul în simplul fapt de a rămâne la fel? Câți reușesc să câștige mai mulți bani fără să-și

imagineze ce-ar putea cumpăra cu ei? Câți pot ști, odată ajunși la cumpăna fertilității, că au născut destui copii?

Jacob și Julia n-au fost niciodată genul de oameni care să se opună din principiu convenției, dar niciunul din ei nu și-ar fi putut imagina cât de convenționali aveau să ajungă: și-au cumpărat o a doua mașină (și o a doua asigurare); s-au înscris la o sală de fitness cu o bogată ofertă de servicii, explicitată pe douăzeci de pagini; au încetat să se mai ocupe personal de taxe și impozite; din când în când le trimiteau prietenilor câte o sticlă de vin; și-au cumpărat o casă cu chiuvete duble (și asigurare); și-au dublat numărul de obiecte din baie; au comandat o ramă din lemn de tec pentru coșurile de gunoi; au înlocuit aragazul cu unul mai modern; au făcut un copil (și asigurare de viață); au comandat vitamine din California și saltele din Suedia; au cumpărat îmbrăcăminte din fibră organică, al cărei preț, dacă ar fi trebuit să se amortizeze printr-un număr de purtări, practic îi obliga să mai facă un copil. Au mai făcut un copil. Deliberau dacă un covor își va păstra valoarea în timp, știau care erau cele mai bune mărci pentru fiecare produs în parte (aspirator Miele, robot Vitamix, cuțite Misono, vopsea Farrow and Ball), consumau cantități freudiene de sushi și munceau mai mult pentru a putea plăti cei mai buni oameni care să aibă grijă de copiii lor, cât timp ei munceau. Au mai făcut un copil.

Viețile lor interioare erau copleșite de atâta trăit – nu numai în ceea ce privește timpul și energia necesare unei familii de cinci persoane, ci și necesitatea întăririi anumitor mușchi, în dauna altora. Calmul constant al Juliei atunci când se afla în preajma copiilor începuse să semene cu răbdarea absolută, pe când capacitatea de a-și comunica dorințele propriului soț se rezumau la mesaje de tipul Poezia Zilei. Trucul magic prin care Jacob îi desfăcea sutienul Juliei fără mâini fusese înlocuit cu abilitatea deprimant de impresionantă de a asambla țarcul cu jucării Pack'n Play, chiar în timp ce urca scările. Julia putea să taie unghiile unui nou-născut cu dinții, făcea lasagna în timp ce alăpta și scotea așchii din piele fără pensetă și fără durere, iar copiii veneau s-o roage să fie despăducheați, și tot ea putea să inducă somnul prin masarea celui de-al treilea ochi. Jacob îi învățase pe copii deosebirea dintre *departe* și *deoparte,* însă nu mai știa cum să-i vorbească propriei soții.

Fiecare își ducea viața interioară pe cont propriu – Julia proiecta case pentru ea însăși; Jacob lucra la biblia lui și își cumpărase un al doilea telefon între ei doi instalându-se un ciclu distructiv: odată cu incapacitatea Juliei de a exprima o poftă imperioasă, Jacob se îndoia și mai mult că era dorit și se temea să nu pară nesăbuit, așa că distanța dintre mâna Juliei și trupul lui Jacob creștea, fără ca Jacob să poată exprima acest lucru în cuvinte. Dorința devenise o amenințare – un inamic – al vieții domestice.

Când Max era la grădiniță, avea obiceiul să împartă totul cu ceilalți. Orice prieten care venea să se joace cu el pleca inevitabil cu o mașinuță de plastic sau cu o jucărie de pluș. Atunci când primea bani – mărunțișul găsit pe trotuar, bancnota de cinci dolari pe care i-o dăduse bunicul drept răsplată pentru un argument convingător –, îi oferea pe toți Juliei, la casa de marcat, sau îi dădea lui Jacob când trebuia plătită parcarea. Îl poftea pe Sam să mănânce oricât voia din desertul lui.

— Haide, ia, ia! spunea el după ce Sam refuza politicos.

Max nu răspundea de fapt la nevoile celorlalți, pe care le-ar fi putut ignora cu ușurință, la fel ca orice alt copil. Nu era vorba nici de generozitate – asta ar fi însemnat să aibă conștiința împărtășirii, iar tocmai asta îi lipsea. Toți oamenii au un canal prin care transmit către lume ceea ce vor și pot să împărtășească despre ei înșiși, și prin care absorb înăuntru, ceea ce vor și pot duce. În cazul lui Max, canalul ăsta nu era mai mare decât al altora, ci fusese pur și simplu desfundat.

Ceea ce inițial era o sursă de mândrie pentru Jacob și Julia, devenise un motiv de îngrijorare: Max avea să rămână fără nimic. Având grijă să nu-i sugereze că ar fi fost ceva greșit în felul cum își trăia viața, au introdus încetul cu încetul noțiuni precum valoarea și finitudinea resurselor. La început se încăpățâna – „Mereu există mai mult” dar, așa cum fac copiii, a ajuns să înțeleagă că era totuși ceva greșit în felul cum își trăia viața.

A devenit obsedat de valoarea relativă.

— Ai putea să iei o casă în schimbul a patruzeci de mașini?

(— Depinde de casă și de mașini.)

— Ai prefera să ai o mână de diamante, sau o casă plină de argint? O mână cât a ta, o casă cât a noastră.

A început să facă schimburi într-o frenezie: schimba jucării cu prietenii, obiecte personale cu Sam, iar cu părinții săi făcea schimb de fapte și acțiuni.

— Dacă mănânc jumătate din salata asta, mă lăsați să mă culc mai târziu cu douăzeci de minute?

Voia să știe dacă era mai bine să fii șofer la firma de curierat FedEx sau profesor de muzică, și se supăra atunci când părinții aduceau obiecții noțiunii lui de *mai bine*. Voia să știe dacă era OK că tatăl lui fusese nevoit să plătească un bilet în plus pentru prietenul său, Clive, atunci când fuseseră la grădina zoologică.

— Îmi irosesc viața! exclamă când nu era implicat într-o activitate anume.

Într-o dimineață, s-a urcat în patul părinților săi, vrând să știe dacă asta însemna să fii mort.

— Ce anume, puiule?

— Să nu ai nimic.

Între Jacob și Julia, inhibarea dorințelor sexuale era cea mai primitivă și frustrantă formă de refulare, dar nu și cea mai distructivă. Pașii către înstrăinare – a unuia față de celălalt și față de ei înșiși – erau mai mici, mai subtili. Deveneau din ce în ce mai apropiați pe tărâmul activităților – coordonarea rutinei de zi cu zi, mereu extinsă, convorbirile și mesajele (mai eficiente), curățarea mizeriei pe care o lăsau în urmă copiii și tot mai distanți în plan emoțional.

La un moment dat, Julia și-a cumpărat niște lenjerie intimă, își plimbase mâna pe grămăjoara moale, nu pentru că i-ar fi stârnit în mod deosebit interesul, ci fiindcă, asemenea mamei ei, nu-și putea controla impulsul de a atinge marfa expusă în magazine. A scos cinci sute de dolari de la bancomat, ca nu cumva să se înregistreze tranzacția pe desfășurătorul cărții de credit. Voia să împărtășească lucrul acesta cu Jacob și încerca din răsputeri să creeze ocazia potrivită. Într-o seară, după ce copiii adormiseră, și-a pus chiloții. Voia să coboare treptele, să-i ia stiloul din mână lui Jacob fără să spună o vorbă și să-i transmită un mesaj simplu: *Uite cum pot să arăt.* Pur și simplu nu fusese în stare. Nici înainte de culcare nu-i putuse îmbrăca, temându-se că el n-avea să observe. Așa cum nu-i putuse lăsa nici pe pat într-o doară, așteptând ca el să-i găsească și s-o întrebe ceva. Așa cum nici nu-i putuse returna.

Odată, Jacob a scris ceea ce era, în opinia lui, cel mai bun rând pe care-l scrisese vreodată. Voia să i-l arate Juliei – nu fiindcă ar fi fost mândru de el însuși, ci fiindcă voia să vadă dacă mai era încă posibil s-o emoționeze la fel ca înainte, s-o inspire să zică ceva de genul: „Tu ești scriitorul meu”. A luat paginile cu el în bucătărie și le-a așezat pe blat, cu fața în jos.

— Cum merge? a întrebat ea.

— Merge, a răspuns el, exact în felul acela pe care-l ura cu desăvârșire.

— Ai progresat?

— Da, dar nu mi-e clar dacă în direcția potrivită.

— Există o direcție potrivită?

— De ce nu poți spune simplu: „Tu ești scriitorul meu”? ar fi vrut el s-o întrebe.

Dar nu putea să traverseze o distanță care nu exista. Vastitatea vieții lor împărtășite făcea imposibilă împărtășirea singularității lor. Aveau nevoie de o distanță care nu însemna retragere, ci reprezenta mai degrabă o invitație. De dimineață, când Jacob s-a întors la rândul scris cu o seară în urmă, a constatat cu tristețe că încă i se părea minunat.

Odată, Julia se spăla pe mâini la chiuveta din baie, după ce curățase încă un rahat marca Argus, iar în timp ce observa cum spuma de săpun i se întindea între degete ca o pânză, becul începu să pâlpâie, și ea se simți dintr-odată copleșită de o anume tristețe fără obiect, a

cărei greutate era necruțătoare. Ar fi vrut să-i împărtășească tristețea aceasta lui Jacob – nu credea că el va înțelege ceva ce nici ea nu putea cuprinde, dar spera că el ar fi putut-o ajuta să susțină o parte din greutatea aceea imposibilă. Doar că distanța care nu exista era, de fapt, mult prea mare. Argus se căcase în patul lui și, fie că nu-și dăduse seama, fie nu se sinchisise să se miște, era plin de rahat pe coadă și pe blană. În timp ce Julia îl curăța cu șampon uman și un tricou ud, pe care era scris numele cine știe cărei echipe de fotbal uitate, care frânsese odată inimi, a spus:

— Hai că aproape am terminat. E bine.

La un moment dat, lui Jacob i-a trecut prin cap să-i cumpere Juliei o broșă. Intrase într-un magazin de pe Bulevardul Connecticut – genul de loc unde se vând boluri de salată făcute din resturi de lemn reciclate și clești de salată cu mânere din corn. Nu căuta să cumpere ceva anume și nu urma nicio ocazie specială, care să-i prilejuiască oferirea vreunui dar. Tipa cu care trebuia să ia prânzul îi dăduse mesaj că era blocată în trafic, în spatele unei mașini de gunoi, el nu se gândise să-și aducă vreun ziar sau o carte, iar fiecare scaun din Starbucks era ocupat de cineva căruia avea să i se termine mai curând viața, înainte de a-și duce la bun sfârșit autobiografia plină de dezvăluiri, așa că Jacob n-avea de ales decât să-și facă de lucru cu telefonul.

— Aia e frumoasă? a întrebat-o el pe femeia care stătea de cealaltă parte a vitrinei. Ce întrebare idioată.

— E superbă, a spus ea.

— Da, firește.

— Aia nu-mi place, a spus ea, arătând spre o brățară din vitrină.

— E o broșă, nu?

— Da. O copie în argint după o crenguță adevărată. Unicat.

— Și acelea sunt opale?

— Exact.

S-a mai plimbat puțin prin magazin, prefăcându-se că examinează modelele înșirate pe o plăcuță de lemn, după care a revenit la broșă.

— E drăguță totuși, nu-i așa? Nu-mi dau seama dacă nu cumva are un aer prea formal.

— Ba deloc, a spus ea și a luat-o din vitrină, iar apoi a așezat-o într-o cutiuță de catifea.

— Poate, a zis Jacob fără s-o atingă.

Chiar era drăguță? Era riscant. Purtau oamenii broșe? Nu cumva era prea kitschos-figurativă? Ar fi dispărut oare într-o cutie de bijuterii, unde avea să rămână uitată până în ziua când urma să intre în posesia soției unuia dintre băieți, după care ar fi dispărut într-o altă cutie de bijuterii și tot așa? Merita chestia aia șapte sute cincizeci de dolari? Nu banii îl preocupau, ci riscul de a comite o greșeală, rușinea unui

gest ratat – o mână întinsă era mai ușor de fracturat decât una așezată pe lângă corp. După prânz, Jacob s-a întors la magazin.

— Iertați-mă dacă par ridicol, i-a spus el femeii care îl ajutase mai devreme, aș putea să vă rog s-o probați puțin?

Femeia a scos bijuteria din cutie și și-a prins-o la bluză.

— Nu e prea grea? Nu atârnă de haină?

— E chiar ușurică.

— E elegantă?

— Poate fi purtată la o rochie, la jachetă sau la pulover.

— V-ați bucura dacă ați primi-o în dar de la cineva?

Distanța produce distanță, dar dacă distanța nu există de fapt, atunci care e originea ei? Nu fusese vorba de nicio transgresiune, nici de cruzime și nici măcar de indiferență. Distanța originară fusese însăși apropierea: incapacitatea de a depăși rușinea nevoilor subterane, care nu-și mai găseau adăpost la suprafață.

mai întâi dă-ți drumul
apoi poți să mi-o iei

Julia își putea imagina cum ar arăta casa ei numai în intimitatea propriei minți. Ce ar câștiga și ce ar avea de pierdut? Putea trăi fără să-și vadă copiii în fiecare dimineață și seară? Și dacă recunoștea în fața ei înseși că într-adevăr putea? În șase milioane și jumătate de minute, va trebui s-o facă. Nimeni nu le judecă pe mame atunci când își lasă copiii să meargă la facultate. Nu era o crimă să le dai drumul. Crimă era să alegi chiar tu să le dai drumul.

nu meriți să ți-o trag în cur

Dacă ar fi urmat să-și construiască o nouă viață doar pentru ea, Jacob ar fi făcut la fel. S-ar fi recăsătorit. Așa fac bărbații. Le trece și apoi merg mai departe. De fiecare dată. Era ușor să și-l imagineze căsătorindu-se cu prima persoană care i-ar fi ieșit în cale. Merita pe cineva care nu-și construia în gând case imaginare. Nu o merita pe Julia, dar merita pe cineva mai bun ca Julia. Merita pe cineva care să se trezească dimineața și să-și întindă oasele, în loc să se chircească. Cineva care nu mirosea mâncarea înainte s-o mănânce. Cineva care nu privea animalele de companie ca pe o corvoadă, care i-ar fi găsit o poreclă și ar fi făcut glume de față cu prietenii despre cât de mult îi place să și-o tragă cu el. Un canal nou și desfundat către o persoană nouă, care, chiar dacă ar fi eșuat în cele din urmă, măcar ar fi avut parte de fericire.

acum meriți să ți-o trag în cur

Avea nevoie de o zi liberă. I-ar fi plăcut teribil sentimentul de a nu ști ce să facă cu atâta timp pe mâinile ei, să se plimbe fără țintă prin parcul Rock Creek sau să se bucure de o masă pe care copiii n-ar fi tolerat-o în veci, să citească ceva cu substanță și mai lung decât marginea paginii care te instruiește cum să-ți organizezi mai bine emoțiile sau condimentele. Dar unul dintre clienții ei avea nevoie de puțin ajutor în alegerea ușilor. Normal că era sâmbătă, fiindcă numai atunci o persoană care-și permitea ușile respective ar fi avut timp să le compare. Normal că nimeni n-are nevoie de ajutor atunci când merge să aleagă niște uși, dar Mark și Jennifer fuseseră mereu neajutorați în a-și negocia gusturile proaste și incompatibile, iar o clanță era exact atât de neînsemnată și totodată simbolică, încât să necesite mediere.

Pe Julia o mai irita și faptul că Mark și Jennifer erau părinții unui amic de-al lui Sam, iar ei îi socoteau pe Jacob și Julia ca fiind *prietenii lor* și voiau să bea o cafea după, să mai „stea la povești". Juliei îi plăcea de ei și, atunci când își putea găsi un dram de entuziasm pentru relațiile extrafamiliale, îi considera prieteni. Dar acum nu avea nici urmă de entuziasm. Mai întâi trebuia să se reculeagă de una singură.

Cineva ar trebui să inventeze o cale de a fi aproape de oameni fără să fii nevoit să-i vezi, să vorbești cu ei la telefon, să scrii (sau să citești) scrisori, e-mailuri ori texte. Oare numai alte mame puteau înțelege cât de prețios era timpul? Cum niciodată nu există măcar un pic de timp liber? Și nu poți să bei pur și simplu o cafea, nici măcar sau mai ales cu oameni pe care-i vezi rar, fiindcă durează o jumătate de oră să ajungi la cafenea (dacă ai noroc) și încă o jumătate de oră să te întorci acasă (dacă mai ai încă o dată noroc), ca să nu mai pomenim de taxa de douăzeci de minute pe care o plătești doar ca să ieși pe ușă, și uite așa cafeaua scurtă durează patruzeci și cinci de minute, dacă iei în calcul un scenariu demn de jocurile olimpice. De dimineață mai fusese și toată tevatura aia oribilă de la școala ebraică, și rudele din Israel urmau să sosească în numai două săptămâni, iar de la *bar mitzvah* puteau să-și ia la revedere și, deși poți cere oricând ajutor, primirea ajutorului te face să te simți rău, umilit. Ai putea comanda mâncare online, dacă n-ai rămâne cu sentimentul unui eșec, al abdicării de la îndatoririle de mamă – de la privilegiile de a fi mamă. Să mergi cu mașina până la magazinul cu produse de calitate, să alegi un avocado perfect copt, să te asiguri că nu se strivește în sacoșă și că sacoșa nu se strivește în căruciorul de cumpărături… e treaba unei mame. Nu treaba, ci bucuria. Dar dacă ea se putea achita doar de treabă, nu și de bucurie?

Niciodată nu știa cum să se descurce cu sentimentul de a vrea ceva mai mult pentru ea însăși: timp, spațiu, liniște. Poate că ar fi fost altceva dacă ar fi avut fete, dar nu făcuse decât băieți. Un an puteai să-i ții în brațe, dar după ce trecea concediul privat de somn, ajungeai

la mila corporalității lor: țipetele, loviturile, bătutul darabanei în masă, concursurile de pârțuri și explorările nesfârșite ale scroturilor. Îi plăceau toate acestea, dar avea nevoie de timp, spațiu și liniște. Poate că, dacă ar fi avut fete, ele ar fi fost mai contemplative, mai puțin animalice și mai constructive. Chiar și aceste mici gânduri o făceau să se simtă nedemnă, deși mereu știuse că era o mamă bună. De ce era, oare, așa de dificil? Existau femei care ar fi dat totul pentru a putea face acele lucruri pe care ea le detesta. Toate binecuvântările promise eroinelor sterpe ale Bibliei ei îi căzuseră în poală, aterizând ca o ploaie în mâinile ei întinse.

vreau să te ling în cur

S-a întâlnit cu Mark la magazinul de decorațiuni interioare. Locul era elegant și insuportabil, iar într-o lume în care cadavrele copiilor sirieni eșuau pe plaje, era neetic sau cel puțin vulgar. Dar nu putea renunța la comisioane.

Mark începuse deja să se uite la modelele expuse în magazin. Arăta bine: avea o barbă grizonantă, tunsă scurt; haine croite pe măsură, să fie comode, pe care nu le puteai cumpăra la reduceri. Avea încrederea fizică a cuiva care nu putea estima câți bani avea la un moment dat în cont, fără o marjă de eroare de o sută de mii de dolari. Nu era neapărat atrăgător, dar nici nu puteai să ignori acest aspect.

— Julia.

— Mark.

— Se pare că nu avem Alzheimer.

— Ce-i ăla Alzheimer?

Flirturile nevinovate erau ceva revigoram – gâdilarea subtilă a limbii, care gâdilă subtil egoul. Julia se pricepea la asta, îi plăcea jocul, dintotdeauna îi plăcuse, însă de-a lungul anilor ajunsese să se simtă vinovată. Știa că nu-i nimic în neregulă să fii jucăuș; ar fi vrut ca și Jacob să se bucure de asta pe cont propriu. Îi cunoștea însă și gelozia irațională, incontrolabilă. Chiar dacă putea fi atât de frustrant – niciodată nu îndrăznise să-i povestească o experiență romantică sau sexuală din trecutul ei, trebuia mereu să dea o tonă de explicații pentru orice întâmplare care ar fi putut fi interpretată greșit –, gelozia era parte din Jacob, o parte pe care ea își dorea s-o poată înțelege.

Era de fapt una dintre laturile lui atrăgătoare. Nesiguranța lui sexuală era atât de profundă, încât n-ar fi putut să apară decât dintr-o sursă la fel de profundă. Chiar și atunci când simțea că-l cunoștea pe deplin, nu-și putea explica ce anume crea în el acea nevoie uriașă de încurajare. Câteodată, după ce evita să pomenească cine știe ce detaliu nevinovat care i-ar fi putut amenința liniștea sufletească precară, se uita cu dragoste la soțul ei și se întreba, *Ce ți s-a întâmplat?*

— Scuze de întârziere, spuse ea aranjându-și gulerul. Sam a avut

ceva probleme la școala ebraică.

— *Oy vey*[{24}].

— Exact. Oricum, am ajuns. Sunt aici, fizic și mental.

— Poate ar trebui să bem o cafea mai întâi?

— Încerc să mă las.

— De ce?

— Am ajuns prea dependentă.

— Asta ar deveni o problemă doar dacă nu ar mai exista cafea.

— Și Jacob zice că…

— E o problemă doar când e și Jacob prin preajmă.

Julia chicoti, neștiind sigur dacă gluma lui o făcuse să râdă sau dacă era o fetișcană incapabilă să reziste șarmului lui băiețesc.

— Hai mai întâi să ne câștigăm cofeina aia, a spus ea, luându-i din mâini o clanță de bronz cam banală.

— Am să-ți dau niște vești, a spus Mark.

— Și eu. Poate ar trebui s-o așteptăm și pe Jennifer?

— Nu e cazul. Astea-s veștile mele.

— Cum adică?

— O să divorțăm.

— *Ce?*

— Suntem despărțiți încă din mai.

— Ai zis că *divorțați.*

— Am fost despărțiți. Acum divorțăm.

— Nu-i adevărat, a zis ea strângând clanța în mâini. Nu erați.

— Nu eram ce?

— Despărțiți.

— Cred că știu mai bine.

— Dar ne-am întâlnit cu toții. Am mers la Kennedy Center.

— Da, am mers la o piesă de teatru.

— Râdeați, vă atingeați. Am *văzut.*

— Suntem prieteni. Și prietenii râd.

— Dar nu se ating.

Mark a întins mâna și a atins-o pe umăr. Julia s-a retras din reflex, gest care-i făcu pe amândoi să râdă.

— Suntem niște prieteni care au fost căsătoriți, a spus el.

Julia și-a aranjat părul după ureche și a zis:

— Care încă *sunt* căsătoriți.

— Care urmează să nu mai fie.

— Nu cred că e bine.

— *Bine!*

— Ce se întâmplă.

El a ridicat o mâna lipsită de verighetă.

— Se întâmplă de-atâta timp, încât nici nu se mai vede urma inelului.

Lângă ei apăru o femeie slabă.

— Vă pot ajuta cu ceva astăzi?

— Poate mâine, a spus Julia.

— Cred că ne descurcăm deocamdată, a zis Mark și i-a adresat un zâmbet în care Julia întrezări aceeași nuanță de flirt de care avusese și ea parte mai devreme.

— Mă găsiți aici, a spus femeia.

Julia a pus jos clanța cu un gest puțin cam prea ferm și a ales alta, un octogon de inox – respingător de masculină și ridicol de încărcată.

— Păi, Mark… Nici nu știu ce să zic.

— Felicitări?

— *Felicitări*?

— Normal.

— Nu mi se pare deloc OK.

— Dar, la urma urmei, e vorba despre sentimentele *mele.*

— Felicitări? Pe bune?

— Sunt tânăr. La limită, dar încă sunt.

— Nu chiar la limită.

— Ai dreptate. Suntem tineri de-a binelea. Poate că dacă aveam șaptezeci de ani, ar fi fost altceva. Poate și dacă aveam șaizeci sau cincizeci. Poate atunci aș fi zis „Asta-i viața. Asta-s eu”. Dar am patruzeci și patru. Am încă de trăit o bucată uriașă de viață. E valabil și pentru Jennifer. Ne-am dat seama că vom fi mai fericiți dacă o luăm fiecare pe drumul lui. Asta e un lucru bun. În orice caz, mai bine decât să ne prefacem, să reprimăm sau să ne consumăm jucând un rol de care n-ai voie să te îndoiești și despre care n-ai voie să te întrebi dacă e potrivit pentru tine. Sunt încă tânăr, Julia, și vreau să aleg fericirea.

— Fericirea?

— Fericirea.

— *A cui* fericire?

— Fericirea mea. Și a lui Jennifer. Fericirea noastră, dar separat.

— Cât timp urmărim fericirea, fugim de mulțumire.

— Ei bine, nici fericirea și nici mulțumirea mea nu sunt alături de ea. Iar fericirea ei, cu siguranță nu e la mine.

— Dar unde? E cumva sub canapea?

— De fapt, e sub profesorul ei de franceză.

— Ei, *căcat,* a spus Julia ducându-și clanța spre frunte, un pic mai tare decât și-ar fi dorit.

— Nu știu de ce reacționezi astfel la auzul unor vești bune.

— Dar ea nici măcar nu *vorbește* franceza.

— Și acum știm și motivul.

Julia se uită după angajata anorexică. Orice, numai să nu-l privească pe Mark.

— Și fericirea *ta*? a întrebat ea. Tu ce limbă ai vrea să înveți?

— Deocamdată mă simt bine singur, a zis el râzând. Mi-am petrecut toată viața împreună cu cineva – cu părinții mei, cu alte iubite, cu Jennifer. Poate că vreau ceva diferit.

— Singurătate?

— Singurătate, dar nu însingurare.

— Clanța asta e oribilă.

— Ești supărată?

— Are cursa ori prea mare, ori prea mică, zici c-ar fi o treabă de inginerie aerospațială.

— De aceea inginerii aerospațiali activează doar în domeniul lor.

— Nu-mi vine să cred că n-ai pomenit nimic despre copii.

— E dureros.

— Cum o să-i afecteze asta. Cum o să te afecteze și pe tine faptul că nu o să-i mai vezi așa des.

Julia se foi în jurul unei vitrine, schimbându-și poziția cu câteva grade. Oricât s-ar fi sucit, nu putea transforma conversația aceasta într-una plăcută, dar merita încercat. Lăsă jos clanța și luă una care semăna, dacă ar fi fost să fie sinceră, cu vibratorul pe care îl primise cadou în urmă cu șaisprezece ani, înainte de nuntă. Prietenele ei râseseră atunci și răsese și ea împreună cu ele, dar după patru luni, când căuta prin sertare o mătură *matcha* pe care să i-o facă altcuiva cadou, îl găsise și, fie din plictiseală, fie pentru că traversa o perioadă de schimbări hormonale, se hotărâse să-l încerce. Nu fusese bun de nimic. Prea uscat. Prea mort. Însă nu se putuse abține să nu și-l amintească acum, când ținea în mână clanța aceea ridicolă.

— Mi-am pierdut monologul interior, a spus Mark.

— *Monologul interior*? a întrebat Julia cu un rânjet sarcastic.

— Exact.

Ea îi întinse clanța:

— Mark, sunt eu, monologul tău interior. Te sun din Nigeria, unde tocmai am fost capturat de către id, am nevoie de două sute cincizeci de mii de dolari până la sfârșitul zilei.

— Poate că sună stupid. Poate că par egoist…

— Da și da.

— … dar am pierdut ceea ce mă făcea pe mine, *mine*.

— Ești un om în toată firea, Mark, nu un personaj din desenele lui Shel Silverstein{25}, care-și contemplă emoțiile pe buturugă, după ce-a folosit trunchiul copacului ca să-și ridice o casă de vacanță.

— Cu cât te opui mai tare, a zis el, mă convingi de faptul că ești de acord.

— De acord? Cu ce? vorbim despre viața *ta*.

— Vorbim despre grijile încordate și nesfârșite cu privire la copii, cât e ziua de lungă, iar apoi, noaptea, despre certurile recurente care nu se poartă niciodată până la capăt cu cel de lângă tine. Tu n-ai fi o

arhitectă mai fericită, mai ambițioasă și mai prolifică dacă ai locui singură? N-ai fi mai puțin *uzată*?

— Eu, uzată?

— Cu cât glumești mai mult, cu atât sunt mai sigur…

— Normal că aș fi.

— Și vacanțele? Nu te-ai bucura mai mult de ele dacă ai fi singură?

— Ia-o mai încet.

— De ce, ne-aude lumea că suntem oameni?

Julia mângâia o clanță rotundă.

— Normal că mi-ar fi dor de copii, a spus ea. Ție nu?

— Nu asta am întrebat.

— Da, mi-ar plăcea să-i iau cu mine în vacanță.

— Greu de alcătuit propoziția aia?

— Aș alege prezența lor. Dacă ar fi o chestiune de alegere.

— Asta înseamnă să nu poți dormi niciodată până târziu, să nu te bucuri niciodată de o masă, ca să nu mai vorbim despre hipervigilența cu care stai proptită de marginea șezlongului în care nu te vei întinde niciodată?

— E vorba de o împlinire pe care n-o poți avea altfel. Primul lucru pe care îl fac dimineața și ultimul pe care îl fac seara e să mă gândesc la copiii mei.

— Asta și spuneam.

— Asta spuneam *eu*.

— Când te mai gândești și la tine?

— Când mă gândesc că într-o bună zi, peste câteva zeci de ani, care o să treacă de parcă ar fi câteva ore, voi înfrunta moartea de una singură, numai că nu voi fi singură, ci înconjurată de toată familia mea.

— Să trăiești viața greșită e mult mai rău decât să mori o moarte greșită.

— Nu mai spune! înțelepciune de răvașe chinezești!

Mark se apropie de Julia.

— Spune-mi doar atât, a zis el. N-ai vrea să-ți primești timpul și mintea înapoi? Nu te pun să vorbești de rău despre soțul tău sau despre copii. E de la sine înțeles că n-ai ținut așa de mult la nimic altceva pe lumea asta, și nici nu vei mai ține. Nu te pun să-mi dai răspunsul pe care vrei să mi-l dai sau pe care simți că trebuie să mi-i dai. Știu că e greu chiar și să te gândești la asta, darămite să vorbești. Dar spune cinstit: N-ai fi mai fericită dacă ai fi singură?

— Presupui că fericirea e ambiția supremă.

— Nu-i adevărat. Doar te întreb dacă ai fi mai fericită singură.

Desigur, nu era prima oară când se confruntase cu întrebarea aceasta, însă niciodată nu o formulase altcineva. Era pentru prima oară când nu avea capacitatea s-o invalideze. Ar fi fost oare mai

fericită pe cont propriu? *Sunt mamă,* se gândi ea – nu era un răspuns la întrebare, și nici nu era ambiția ei supremă, dar era identitatea ei absolută. Nu avea alte vieți cu care să-și compare propria viață, nicio singurătate paralelă față de care să-și măsoare propria singurătate. Făcea ceea ce credea că era cel mai bine de făcut. Trăia ceea ce credea că era cea mai bună viață.

— Nu, a zis ea. Nu aș fi mai fericită de una singură.

El își plimbă degetul pe o clanță perfect sferică și spuse:

— Înseamnă că le ai pe toate. Norocoaso.

— Da. Chiar sunt norocoasă. Și mă simt ca atare.

Trecură câteva secunde de tăcere, timp în care metalul rece primi mângâieri, iar apoi Mark puse clanța la loc pe raft și întrebă:

— Deci?

— Ce?

— Ce vești îmi dai?

— Despre ce vorbești?

— Ai zis că îmi vei da niște vești.

— A, da, a zis ea dând din cap. Nu, nu sunt de fapt vești.

Chiar nu erau. Ea și Jacob vorbiseră despre posibilitatea de a-și căuta un loc la țară. Ceva micuț, care putea fi reconfigurat. Nici măcar nu *vorbiseră,* ce-i drept, mai mult lăsaseră gluma să persiste, până când își pierduse amuzamentul. Nu erau vești. Era un proces.

În dimineața de după seara aceea petrecută la hanul din Pennsylvania, cu un deceniu și jumătate în urmă, Julia și Jacob făcuseră o plimbare în natură. Pancarta neobișnuit de comunicativă care-i întâmpinase la intrarea în rezervație arăta că potecile nu fuseseră gândite de nimeni, fiind de fapt „linii ale dorinței", scurtături pe care oamenii le făcuseră de-a lungul timpului, bătătorind pământul și imprimându-le astfel iluzia unei intenții.

Viața de familie a Juliei și a lui Jacob ajunsese să fie definită de proces, de negocieri nesfârșite, de minuscule ajustări. Poate că anul ăsta ar trebui să mai dăm naibii precauția și să demontăm plasele de la ferestre. Poate că Max n-ar trebui să se apuce și de scrimă, printre atâtea activități, poate că e un sport intolerabil de burghez pentru părinții lui. Poate că, dacă am înlocui toate spatulele de metal cu unele de silicon, n-ar mai trebui să înlocuim întruna tigăile de teflon care ne cauzează cancer. Poate ar fi distractiv să ne luăm un proiector. Poate că profesorul de violoncel al lui Sam avea dreptate, să-l lăsăm să cânte doar ceea ce-i place, chiar dacă asta înseamnă *Watch Me* (*Whip/Nae*{26}). Poate că ar trebui să lăsăm natura să-și urmeze cursul. Poate că, dacă ne-am abona la un coș cu legume săptămânal, am găti mai sănătos, ceea ce ar atenua vina inutilă, dar de nezdruncinat, a faptului că ne-am comandat zarzavaturi.

Viața lor de familie era o sumă de corecții și ajustări. Un infinit de

unități minuscule. Știrile se întâmplă la spitalele de urgență și prin birourile avocaților, dar și la Alliance Française, după câte se pare. Ar trebui să fugim de ele ca dracul de tămâie.

— Hai să ne uităm altă dată la clanțe, a spus Julia strecurând-o pe-a ei în geantă.

— N-o să mai facem renovări.

— Nu?

— Acum nu mai locuiește nimeni acolo.

— Așa e.

— Îmi pare rău, Julia. Desigur, te vom recompensa pentru…

— Nu, ai dreptate. Normal. Mă prind cam greu azi.

— Ți-ai dat toată silința.

După ninsoare, nu mai rămân decât liniile dorinței. Dar mereu se încălzește și chiar dacă durează mai mult decât ar trebui, zăpada se topește inevitabil, dezvăluind ce a fost ales.

nu-mi pasă dacă-ți dai drumul,
tot o să te fac să-ți dai drumul.

La aniversarea celor zece ani de căsătorie, s-au întors la hanul din Pennsylvania. Prima oară ajunseseră acolo din întâmplare – înainte de GPS și TripAdvisor, înainte ca raritatea libertății să strice libertatea însăși.

Vizita aniversară a presupus o săptămână întreagă de pregătiri, cel mai greu fiind chiar începutul, și anume localizarea hotelului. (Undeva în teritoriul Amish, carpete pe pereți, o intrare roșie mare, o balustradă grosolană, poate și o parcare înconjurată de verdeață?) Au trebuit să aștepte o noapte în care Irv și Deborah să fie liberi, să poată sta cu copiii, una când nici Jacob și nici Julia nu aveau ceva presant de făcut la serviciu, când băieții nu aveau nimic programat – întâlnire cu părinții, o vizită la spital sau vreun spectacol – care să necesite prezența parentală, și o noapte în care cameră respectivă să fie liberă. Prima noapte care întrunea toate aceste condiții urma abia peste trei săptămâni. Julia nu știa dacă asta i se părea prea târziu sau prea devreme.

Jacob făcu rezervarea și Julia plănui traseul. Nu aveau să ajungă mai devreme de apusul soarelui, dar aveau să ajungă *chiar* la apus. A doua zi urmau să ia micul dejun la hotel (sunase ea, să afle meniul în avans), apoi să repete prima jumătate a excursiei lor prin rezervația naturală și să viziteze cel mai vechi hambar și a treia cea mai veche biserică din nord-estul țării, iar la sfârșit puteau să intre în câteva magazine de antichități – cine știe, poate aveau să găsească acolo ceva pentru colecție.

— Colecție?

— Lucruri al căror interior este mai cuprinzător decât exteriorul.

— Grozav.

— Și apoi luăm prânzul la o cramă mică, de care am citit în *Remodelista.* Ai observat că n-am zis nimic de căutarea unor *tchotchkes*{27} pentru băieți.

— Am notat.

— Și ne întoarcem la timp pentru o cină în familie.

— O să avem vreme pentru toate astea?

— Mai bine să avem de unde alege, spuse Julia.

(Niciodată nu ajungeau prin magazinele de antichități, fiindcă interiorul vacanțelor era mai mare decât exteriorul.)

După cum stabiliseră, nu au lăsat instrucțiuni pentru Deborah și Irv, nici nu au făcut pachete pentru prânz sau cină și nici nu l-au declarat pe Sam drept „bărbatul casei" cât urmau să fie ei plecați.

Pe drum, în mașină, au vorbit – nu despre copii – până când au rămas fără subiecte. Liniștea nu era ciudată sau amenințătoare, ci împărtășită, comodă și sigură. Era sfârșitul toamnei, la fel ca în urmă cu un deceniu, și ei se îndreptau către nord printr-un spectru de culori – câțiva kilometri în plus, câteva grade în minus, câteva nuanțe mai deschise. Un deceniu de toamnă.

— Te superi dacă pornesc un podcast? întrebă Jacob, rușinat că avea nevoie atât de ceva care să-i distragă atenția, cât și de acordul Juliei.

— Sună bine, zise ea vrând să atenueze stinghereala pe care o simțea venind din partea lui, fără să-și dea seama care era motivul.

După câteva secunde, Jacob zise:

— A, l-am mai ascultat pe ăsta.

— Păi schimbă-l, atunci.

— Nu, e chiar mișto. Vreau să-l asculți.

Ea își puse palma peste mâna lui, pe schimbătorul de viteze, și spuse:

— Ești drăguț.

Distanța de la previzibilul *ce drăguț* la *ești drăguț* era la rândul ei un act de generozitate.

Podcastul începu cu descrierea Campionatului Mondial de Dame din 1863, în care fiecare joc dintr-o serie de patruzeci se terminase cu remiză și douăzeci și unu de jocuri fuseseră identice, mutare cu mutare.

— Douăzeci și unu de jocuri identice. Absolut toate mișcările.

— Incredibil.

Problema era că jocul de dame avea un număr limitat de combinații posibile și, din moment ce anumite mutări erau net superioare altora, cineva putea descoperi și mai apoi își putea aminti jocul „ideal". Naratorul explica în ce fel termenul de *carte* definește istoria tuturor jocurilor precedente. Un joc este „în cărți" atunci când configurația de

pe tablă a mai fost înregistrată la un moment dat. Un joc este „în afara cărților” sau „fără cărți” atunci când configurația nu are un precedent. Cartea pentru jocul de dame e relativ mică. Campionatul din 1863 a demonstrat că jocul de dame fusese perfecționat, în esență, și cartea fusese memorată. Nu mai rămânea nimic de făcut, decât o monotonă repetiție, fiecare joc sfârșind în remiză.

Șahul, pe de altă parte, este aproape infinit de complex. Sunt posibile mai multe jocuri de șah decât toți atomii din univers.

— Gândește-te la asta. Mai multe decât *toți atomii universului*!

— Dar cine poate ști câți atomi se află în univers?

— Bănuiesc că i-au numărat.

— Gândește-te câte degete le-ar trebui.

— Mă faci să râd.

— Nu s-ar zice.

— Râd în minte. Pe tăcute.

Jacob cuprinse degetele Juliei.

„Cartea” pentru șah fusese creată în secolul al XVI-lea, și până la mijlocul secolului XX ocupa deja o întreagă bibliotecă în cadrul Clubului de Șah din Moscova – sute de cutii pline cu fișe care documentau toate jocurile de șah profesioniste jucate vreodată. În 1980, cartea a fost încărcată online – mulți consideră momentul respectiv ca fiind începutul sfârșitului pentru acest joc, chiar dacă sfârșitul nu va fi niciodată atins. Începând din clipa aceea, oricând se confruntau doi jucători, apărea posibilitatea de a căuta în istoria adversarului: cum reacționase în varii situații, care erau punctele lui forte și care îi erau slăbiciunile, în ce fel ar fi fost de așteptat să acționeze.

Accesul la carte făcuse ca multe etape ale partidelor de șah să devină la fel ca la jocul de dame – secvențe care urmăreau un model memorat, idealizat – mai ales în cazul deschiderilor. Primele șaisprezece spre douăzeci de mutări puteau fi extrase prin simpla „recitare” a cărții. Totuși, mai toate jocurile de șah presupun apariția unei „noutăți” – o configurație a pieselor nemaivăzută în toată istoria universului. În notația partidei respective, următoarea mutare este marcată atunci ca fiind „în afară cărților”. Jucătorii sunt din acel moment pe cont propriu, fără istorie și fără nicio stea moartă care să-i ghideze.

Jacob și Julia au ajuns la hotel chiar în timp ce soarele aluneca sub linia orizontului, așa cum se întâmplase și cu un deceniu în urmă.

— Mai încetinește puțin, îi spuse ea lui Jacob atunci când mai rămăseseră aproximativ douăzeci de minute.

El crezu că Julia voia să asculte și restul podcastului, lucru care l-a emoționat, însă adevăratul motiv era că ea și-ar fi dorit să ajungă exact în momentul în care ajunseseră și data trecută, lucru care l-ar fi

putut emoționa la rândul lui, dacă și-ar fi dat seama de el.

Jacob a condus mașina până la capătul parcării și a lăsat schimbătorul în punctul mort. A oprit casetofonul și a privit-o îndelung pe Julia, soția lui. Rotația planetei adusese soarele sub linia orizontului și înghesuise restul spațiului sub mașină. Acum era întuneric: un deceniu cât un apus.

— Nu s-a schimbat deloc, spuse Jacob plimbându-și mâna de-a lungul zidului de piatră, în timp ce înaintau pe cărarea înconjurată de mușchi, spre intrare.

Jacob s-a întrebat, la fel ca în urmă cu zece ani, cum naiba reușiseră să ridice un asemenea zid.

— Îmi amintesc totul, mai puțin pe noi, spuse Julia râzând.

S-au cazat, dar înainte de a-și duce bagajele în cameră, s-au așezat lângă foc și s-au întins pe fotoliile din piele, atât de comode încât ar fi putut să-ți inducă până și o stare de comă, fotolii pe care abia atunci și le-au amintit, dar pe care n-au mai reușit apoi să le uite.

— Ce-am băut ultima oară când am stat pe ele? întrebă Jacob.

— Eu chiar îmi amintesc, zise Julia, fiindcă m-a surprins alegerea ta de atunci. Vin rosé.

Jacob râse sănătos și întrebă:

— Ce-i în neregulă cu vinul rosé?

— Nimic, râse Julia. Doar că nu mă așteptam.

Comandară două pahare de vin rosé.

Au încercat să-și amintească prima lor vizită, până la cel mai mic detaliu: cu ce fuseseră îmbrăcați (haine, bijuterii), ce și când își spuseseră, dacă ascultaseră muzică, ce rula la televizorul de deasupra barului, ce apetitive le fuseseră oferite, cu ce glume încercase Jacob s-o impresioneze, cu ce glume încercase Jacob să evite o conversație pe care nu-și dorise s-o poarte, la ce se gândiseră fiecare, cine avusese curajul să împingă proaspăta căsătorie pe acel pod invizibil dintre cum se simțiseră inițial (entuziaști, dar lipsiți de încredere) și cum voiau să ajungă (entuziaști și încrezători), pe deasupra unei prăpăstii în care mocnea atâta durere latentă.

Au coborât apoi în sala de mese, pipăind balustrada aspră care i-a condus spre o masă împodobită cu lumânări, unde au luat o cină gătită aproape exclusiv din alimente de producție proprie.

— Cred că în excursia trecută ți-am explicat de ce nu-mi pliez niciodată ochelarii înainte să-i pun pe noptieră.

— Da, ai dreptate.

Încă un pahar de rosé.

— Îți amintești când te-ai întors de la baie și ți-a luat vreo douăzeci de minute să-ți dai seama că îți scrisesem mesajul ăla cu unt pe farfurie?

— „Tu ești jumătatea mea mai bun(t)ă”.

— Da. Am cam dat chix atunci. Scuze.

— Dacă am fi stat mai aproape de șemineu, poate că ai fi fost scutit.

— Dar mi-ar fi fost greu să explic balta de unt. Ei lasă, data viitoare o să fiu mai bun(t).

— Data viitoare e chiar acum, spuse ea – o ofertă și o provocare.

— Și ce ar trebui, să scot untul din tine? întrebă el făcându-i cu ochiul.

— Da, m-am prins.

— Stoicismul tău e greu de înghițit, ca o pastilă de unt.

— Pai dă-mi ceva ca lumea.

— Știu la ce te gândești: *Glumițe idioate despre unt, ce bărbat lactat!*

Replica asta i-a smuls un chicotit Juliei. Încercă să-și ascundă râsul (nu față de el, ci de ea însăși) și se lăsă cuprinsă de o dorință neașteptată de a se întinde spre el peste masă, să-l atingă.

— Ce? Nu-ți vine să crezi că nu mă descurc nici acum mai bine?

Încă un chicotit.

— Untul precedă esența.

— Pe asta n-am prins-o. Ce zici, trecem la glumițe despre pâine, sau poate chiar un dialog, ceva?

— Am muls-o prea mult?

— Stăpânește-te, Jacob.

— De ce, o să-l chemi pe Untul Tom?

— Cea mai bună de până acum. Încheierea *perfectă*.

— Doar ca să clarificăm lucrurile, sunt cel mai amuzant bărbat pe care l-ai cunoscut vreodată?

— Doar fiindcă Benjy nu-i încă bărbat, spuse ea. Dar combinația dintre vioiciunea copleșitoare a soțului ei și nevoia lui copleșitoare de a fi iubit îi provocase valuri de dragoste, ademenind-o ca într-un ocean.

— Nu armele omoară oamenii, oamenii omoară oameni. Nu prăjitoarele prăjesc pâinea prăjită, pâinea prăjită prăjește pâinea prăjită.

— Prăjitoarele prăjesc pâinea.

— Marja de eroare e prea mică!

Cum ar fi fost dacă ea i-ar fi oferit dragostea de care el avea atâta nevoie, și pe care ea însăși ar fi avut nevoie s-o ofere, dacă de pildă i-ar fi spus: „Felul în care gândești mă face să vreau să te mângâi”?

Cum ar fi fost dacă lui i-ar fi ieșit o glumă bună chiar la momentul potrivit, sau și mai bine – dacă ar fi stat pur și simplu locului?

Încă un pahar de rosé.

— Ai furat un ceas de pe dulăpior! Tocmai mi-am amintit!

— Nu am furat niciun ceas.

— Ba da, spuse Julia. Chiar ai făcut-o.

Singura dată când îl imitase pe Nixon:

— Eu nu sunt un tâlhar!

— Mă rog, atunci chiar *ai fost.* Era un ceas mic, pliabil, un fleac. După ce-am făcut dragoste. Te-ai dus la dulap, ai oprit ceasul și l-ai băgat în buzunarul jachetei.

— De ce-aș fi făcut așa ceva?

— Probabil te-ai gândit că ar fi romantic? Sau amuzant? Sau încercai să-mi arăți cât de bine stai la capitolul „spontaneitate”? Habar n-am. Întoarce-te în timp și pune-ți singur întrebarea asta.

— Ești sigură că am fost eu? Nu cumva era un alt tip? Vreo altă noapte romantică petrecută la hotel?

— N-am petrecut niciodată o noapte romantică la hotel cu altcineva, răspunse Julia, chiar dacă nu era necesar s-o spună și mai era și o minciună, dar voia să aibă grijă de Jacob, mai ales în momentul acela. Niciunul din ei nu știa, atunci când nu făcuseră decât câțiva pași pe podul invizibil, că drumul nu se termina niciodată, că restul vieții lor împreună presupunea să facă mereu pași încrezători unul după altul, iar și iar. Atunci, ea voise să-l protejeze, dar asta nu avea să dureze la nesfârșit.

Au rămas la masă până ce chelnerul, printre bâlbâieli și scuze înzecite, le spuse că restaurantul urma să se închidă.

— Cum se numea filmul ăla pe care nu l-am văzut?

Acum trebuiau să urce în camera lor.

Jacob își puse geanta pe pat, așa cum o mai făcuse o dată. Julia o mută pe băncuța de la piciorul patului, la fel ca atunci. Jacob își scoase trusa de toaletă.

— Știu că n-ar trebui, spuse femeia, dar mă tot gândesc ce-or face copiii acum.

Jacob mustăci. Julia începu să se schimbe în pijamaua „specială”. Jacob o privi, neputând să remarce dacă trupul ei suferise vreo schimbare în deceniul care trecuse de la ultima lor escapadă, fiindcă în tot acest timp îl privise aproape zilnic. Încă se uita pe furiș, ca un adolescent, la sânii și la fundul Juliei, încă fantasma la ceea ce nu doar că era cât se poate de real, dar îi și aparținea. Julia se simțea privită și asta îi plăcea, așa că nu s-a grăbit. Jacob se schimbă într-o pereche de boxeri și un tricou. Julia se duse la chiuvetă și își întinse ritualic capul pe spate, un obicei vechi de-al ei, examinându-se în timp ce-și trăgea în jos o pleoapă – de parcă urma să-și pună o lentilă de contact. Jacob scoase periuțele și întinse pastă de dinți pe amândouă, așezând-o pe a Juliei cu perii în sus, pe chiuvetă.

— Mulțumesc, spuse Julia.

— Plăcerea. E. De. Partea. Mea, spuse Jacob cu o voce amuzantă de robot, a cărei izbucnire complet întâmplătoare nu putea să exprime decât anxietatea față de emoțiile și acțiunile pe care trebuia să le săvârșească din acel moment. Cel puțin așa se gândi Julia.

Jacob se spală pe dinți gândindu-se: *Dacă nu mi se scoală?* Julia se spală pe dinți în timp ce căuta în oglindă ceva care să mai necesite un mic retuș. Jacob își aplică la fiecare subsuoară deodorant Old Spice, vreme de cinci secunde (în ciuda faptului că dormea nemișcat și nu transpira niciodată în somn), se spală pe față cu loțiunea Cetaphil Daily Facial Cleanser – Ten Normal – Gras (deși avea pielea normală – uscată), apoi aplică loțiunea hidratantă și emolientă pentru față Eucerin cu protecție zilnică, Spectru Larg SPF 30 (deși soarele dispăruse cu multe ore în urmă, iar ei urmau să doarmă sub un acoperiș). Aplică ceva mai mult Eucerin în zonele problematice: în jurul aripilor nazale (un cuvânt pe care-l învățase din căutările nevrotice pe Google – *Vai, sărmane Yorick, cu nasul tău lovit în aripă*), între sprâncene și la colțurile pleoapelor. Ritualul Juliei era mai complex: se spală pe față cu soluție purificatoare S.W. Basics, apoi aplică crema de noapte SkinCeuticals Retinol 1.0 pentru rafinarea maximă a fermității, apoi crema hidratantă Laneige Water Bank, după care, în jurul ochilor, un pic de cremă Lancome Renergie antirid de noapte, cu multiefect. Jacob se duse în dormitor și începu să facă genuflexiunile de care toți membrii familiei sale făceau mișto, deși specialistul insistase că erau necesare pentru cineva atât de sedentar și în ciuda faptului că ele chiar dădeau roade. Julia își curăță dinții cu ața dentară Oral-B Glide 3D Floss Pick, care deși era o jecmăneală și un coșmar ecologic, o scutea de reflexul obișnuit de vomă. Jacob se întoarse la baie și își curăță dinții cu cea mai ieftină chestie care se găsea la farmacia online, ață obișnuită.

— Deja te-ai spălat? întrebă Julia.

— Da, chiar lângă tine. Acum vreun minut.

Julia întinse crema în palme, făcând-o să dispară.

Merseră împreună în dormitor, iar Jacob spuse că avea nevoie să facă pipi, așa cum se întâmpla mereu în acel moment. Se întoarse la baie, încuie ușa și își îndeplini ritualul nocturn solitar, trăgând la finalul șaradei și apa la WC-ul nefolosit. Când se întoarse în dormitor, Julia stătea rezemată cu spatele de tăblia patului, aplicându-și de-a lungul coapsei crema L'Oreal Collagen Re-Plumper. Lui Jacob îi venea deseori să-i spună că nu era deloc necesar, că ar iubi-o oricum, la fel cum și ea l-ar iubi pe el; însă dorința de a se simți atrăgătoare era și ea o parte din Julia, iar partea aceea trebuia la rândul ei iubită. Julia își strânse părul la spate.

Jacob atinse carpeta pe care era ilustrată o bătălie navală și dedesubtul căreia scria: „Poziția Americană: Războiul din 1812".

— Tare, spuse el.

Oare își mai amintea?

— Te rog spune-mi să nu-i sun pe copii.

— Nu-i suna pe copii.

— Chiar n-ar trebui.

— Sau sună-i. Nu suntem niște fundamentaliști ai vacanțelor.

Julia râse.

Jacob nu era niciodată imun la râsul ei.

— Vino, spuse ea, mângâind patul.

— Avem o zi lungă mâine, zise Jacob iluminând mai multe căi de ieșire în caz de urgență: aveau nevoie de odihnă; ziua de mâine era mai importantă decât seara aceasta; nu era nicio dezamăgire dacă ea și-ar fi recunoscut oboseala.

— Cred că ești frânt, spuse Julia redirecționând puțin perspectiva și mutând responsabilitatea pe umerii lui.

— Sunt, zise el aproape rostind cuvântul ca pe o întrebare, aproape acceptându-și rolul.

— Cred că și tu ești, continuă el, rugând-o să-și accepte partea de vină.

— Haide, spuse ea, ia-mă în brațe.

Jacob stinse luminile, își puse ochelarii pe noptieră fără să-i plieze și se băgă în pat, alături de cea care, de un deceniu, îi era soție. Ea se întoarse pe o parte, strecurându-și capul sub brațul soțului ei. El îi sărută Polul Nord al capului. De-acum erau pe cont propriu, fără istorie, fără stele moarte după care să se poată orienta.

Dacă ar fi dat glas gândurilor care le treceau prin cap, Jacob ar fi spus:

— Să fiu sincer, nu-i așa bine cum îmi aminteam.

Iar ea ar fi răspuns:

— Era imposibil să fie.

— Când eram mic, îmi dădeam drumul la vale cu bicicleta, pe un deal din spatele casei. Îmi comentam singur fiecare tură. De exemplu, „Jacob Bloch e hotărât să stabilească un nou record de viteză. Apucă ghidonul. Oare va reuși?” Botezasem locul acela „Dealul Uriaș”. Mă făcea să mă simt curajos, mai mult decât orice altceva. M-am întors acolo, acum câteva zile. Era chiar în drumul meu spre o ședință și aveam câteva minute libere. Nu l-am putut găsi. Mi-am dat seama unde era sau unde ar fi trebuit să fie, dar nu era nimic acolo. Doar o pantă foarte lină.

— Ai crescut, ar fi spus ea.

Dacă ar fi spus ce le trecea prin minte, Jacob ar fi remarcat:

— Mă gândesc la faptul că nu facem sex. Și tu?

Julia i-ar fi răspuns, fără a se simți jignită sau în defensivă:

— Da, și eu.

— Nu îți cer să-mi spui nimic anume. Promit. Vreau doar să-ți zic cum mă simt eu. OK?

— OK.

Riscând încă un pas pe podul acela invizibil, Jacob i-ar fi spus:

— Îmi pare rău că nu vrei să faci sex cu mine. Că nu mă dorești.

— Nu-ți face griji, ar fi spus Julia atingându-i obrazul cu mâna.

— Eu te doresc mereu, ar fi zis Jacob. Te-am privit în timp ce te dezbrăcai.

— Știu. Am simțit.

— Ești la fel de frumoasă ca acum zece ani.

— Asta e pur și simplu fals. Dar îți mulțumesc.

— Pentru mine e adevărul.

— Mulțumesc.

Atunci Jacob s-ar fi găsit la mijlocul podului invizibil, chiar deasupra prăpastiei de durere latentă, în cel mai îndepărtat și nesigur punct.

— De ce crezi că nu mai facem sex?

Julia s-ar fi întors spre el și ar fi spus, fără să-și plece privirea:

— Poate fiindcă așteptarea e așa de mare?

— Poate. Și chiar suntem obosiți.

— Eu, una, chiar sunt.

— O să-ți spun ceva care-i foarte greu de spus.

— Ești în siguranță, i-ar fi promis ea.

El și-ar fi întors capul spre ea și ar fi zis:

— Niciodată nu vorbim despre faptul că uneori nu mai am erecție. Ai crezut vreodată că e vina ta?

— Cred că da.

— Nu e vina ta.

— Mulțumesc că spui asta.

— Julia, chiar nu e vina ta, ar fi zis el.

Dar el n-a scos nicio vorbă, la fel cum și ea a tăcut. Nu fiindcă vorbele ar fi fost reprimate dinadins, ci fiindcă pur și simplu canalul dintre ei se înfundase mult prea tare pentru a mai permite o asemenea vitejie. Prea multe mici aluviuni: cuvinte greșite, cuvinte absente, tăceri impuse, atacuri teoretic discutabile asupra unor vulnerabilități cunoscute, menționarea unor lucruri care nu trebuiau menționate, neînțelegeri și accidente, momente de slăbiciune, mici acte de răzbunare căcăcioasă pentru mici acte de răzbunare căcăcioasă pentru mici acte de răzbunare căcăcioasă pentru cine știe ce jignire pe care nimeni n-o mai ținea minte. Sau poate că nici nu existase o jignire.

În noaptea aceea nu s-au îndepărtat unul de altul. Nu s-au rostogolit fiecare pe câte o latură a patului și nu s-au retras în două tăceri. S-au ținut în brațe și au împărtășit tăcerea pe întuneric. Dar tăcerea exista. Niciunul din ei n-a dat de înțeles că ar putea explora camera cu ochii închiși, așa cum se întâmplase ultima oară. Alături unul de altul, explorară camera pe cont propriu, fiecare în imaginația lui. În buzunarul de la geaca lui Jacob se afla ceasul care stătuse – un deceniu de 1:43 – și pe care pândea momentul potrivit să-l dezvăluie.

o să te fac să-ți dai drumul și după ce mă implori să termin

În parcarea magazinului de amenajări interioare, Julia stătea în mașină – un Volvo ca oricare altul, de o culoare care se dovedise alegerea greșită de-abia după ce-i fusese imposibil să se mai răzgândească – și nu știa ce să facă în continuare, deși știa că trebuia să facă ceva. Nu era suficient de abilă în mânuirea telefonului încât să-și omoare tot timpul pe care-l avea la dispoziție. Își putea permite să piardă măcar puțin timp. Găsi compania care producea copacii ei miniaturali preferați pentru machetele de arhitectură. Nu erau nici pe departe cei mai realiști, părând chiar prost lucrați. Îi plăceau nu fiindcă evocau niște copaci realiști, ci pentru că reușeau să evoce tristețea copacilor – la fel cum o fotografie nefocalizată putea capta excelent esența subiectului. Era foarte improbabil ca producătorul să fi intenționat toate acestea, însă era totuși posibil și oricum nu conta.

Prezentau o nouă colecție de toamnă. Oare cine erau cumpărătorii interesați de asemenea lucruri? Arțar Portocaliu, Arțar Roșu, Arțar Galben, Sicomor de Toamnă, Plop Portocaliu-Deschis, Plop îngălbenit, Arțar de Toamnă, Sicomor îngălbenit. Își imagină un Jacob mai tânăr, minuscul, și o Julia mai tânără și minusculă într-un Saab minuscul, zgâriat și bușit, conducând pe niște drumuri cât șireturile de pantofi, drumuri mărginite de o infinitate de copaci minusculi, îngălbeniți, sub o infinitate de stele masive, minuscule și ele. Asemenea copacilor, cuplul minuscul și tânăr nu era deloc realist sau bine lucrat, și nu evoca persoanele pe care le reprezentau mai mari și mai bătrâne, ci tristețea pe care ar fi ajuns s-o evoce cu timpul.

Mark îi ciocăni în geam. Ea încercă să-l deschidă și-și dădu seama că trebuia să pornească mai întâi mașina, dar cheia nu era în contact și nici în mâna ei. Chiar nu-i venea să scotocească prin poșetă, așa că deschise stângace ușa.

— Ne vedem în excursia de simulare a întrunirii Consiliului Națiunilor Unite.

— Ce?

— Peste câteva săptămâni. Eu voi fi însoțitorul de grup.

— O, nu știam nimic despre asta.

— Putem continua discuția atunci.

— Nu știu dacă a mai rămas ceva de spus.

— Mereu rămân lucruri de spus.

— Uneori nu.

Era ziua ei liberă, nu-și dorise decât să se îndepărteze pe cât posibil de rutina zilnică, însă acum Julia se trezi că bătătorea o linie a dorinței care ducea tot înapoi către casă.

ajunge când zic eu că ajunge

Nu sunt aici

> Știe cineva cum să fotografieze stelele?

> Stelele de pe cer sau stelele pe care le vezi în asfaltul ud?

> Blițul de la telefonul meu albește totul. L-am oprit, dar obiectivul stă deschis așa de mult, că fiecare mișcare, oricât de mică, începe să imaginea. Am încercat să-mi țin brațul nemișcat cu cealaltă mână, dar tot în ceață a ieșit.

> Telefoanele-s inutile noaptea.

> Mai puțin dacă ai de mers pe un hol întunecat.

> Îmi moare telefonul.

> Sau să suni pe cineva.

> Încearcă doar să te simți confortabil.

> Samanta, aici luminile sunt aprinse peste tot, în pana mea!

> Demență.

> Unde ești tu, de vezi stelele pe cer?

> Tipu' mi-a zis că nu-i nimic în neregulă cu asta. Și eu i-am zis „Dacă nu-i nimic în neregulă, atunci de ce nu merge?" Și el a zis „Da' de ce nu merge, dacă nu-i nimic în neregulă?" Am încercat din nou să-i arăt, da logic că iar a mers. Aproape că mi-a venit să plâng, sau să-l omor.

> Da' până la urmă, ce se-ntâmplă de *bar mitzvah*?

Pentru fiecare oră exactă, în lume există alte patruzeci de ore exacte. Altă chestie interesantă: La un moment dat, China avea cinci fusuri orare, dar acum are doar unul, iar la unii dintre chinezi, soarele răsare abia după zece. Alta: Cu mult înainte ca omul să călătorească în spațiu, rabinii dezbăteau cum ar sărbători cineva sabatul acolo sus – nu pentru că ar fi anticipat călătoriile spațiale, ci pentru că, în vreme ce budiștii se străduiesc să ajungă la o formă de conviețuire cu întrebările, evreii ar prefera să moară decât să facă asta. Pe Pământ, soarele răsare și apune o dată pe zi. O navetă spațială orbitează în jurul Pământului o dată la fiecare nouăzeci de minute, ceea ce ar însemna un sabat o dată la fiecare nouă ore. Una dintre direcții susținea pur și simplu că evreii n-ar trebui să se afle într-un loc ce ridică îndoieli asupra ritualurilor rugăciunii și sărbătorilor. O alta, că obligațiile lumești ale unei persoane sunt legate de pământ – ce se întâmplă în spațiu rămâne în spațiu. Cineva susținea că un astronaut evreu ar trebui să urmeze aceeași rutină ca pe Pământ. Alții, că sabatul ar trebui sărbătorit după ora pe care o afișează instrumentele lui, în ciuda faptului că orașul Houston era la fel de plin de evrei ca vestiarul Rachetei. În spațiu au murit doi astronauți evrei. Niciun astronaut evreu n-a sărbătorit sabatul.

Tatăl lui Sam îi dăduse acestuia un articol despre Ilan Ramon,

singurul israelian care a ajuns vreodată în spațiul cosmic. Înainte de a pleca, Ramon făcuse o vizită la Muzeul Holocaustului, pentru a căuta un obiect pe care să-l ia cu el. A ales un desen al planetei Pământ, făcut de un băiețel anonim, care și-a pierdut viața în timpul războiului.

— Imaginează-ți-l pe copilul ăla stând cuminte și mâzgălindu-și desenul, spuse tatăl lui Sam. Dacă pe umăr îi aterizase un înger și-i spusese „O să fii omorât înainte de următoarea ta aniversare, iar peste șaizeci de ani, un reprezentant al statului evreiesc va duce *în spațiu* desenul tău cu planeta Pământ…”

— Dac-ar exista îngeri, spuse Sam, el n-ar fi fost ucis.

— Asta dacă îngerii ar fi îngeri buni.

— Noi credem în îngeri răi?

— Probabil că noi nu credem în îngeri.

Lui Sam îi plăcea cunoașterea. Acumularea și distribuirea de informații îi dădeau senzația de control, de utilitate, de opus al sentimentului de neputință care vine la pachet cu un corp micuț, subdezvoltat, care nu răspunde precis comenzilor mentale ale unui creier măricel, suprastimulat.

În Altă Viață, era mereu amurg, așa că, o dată pe zi, „alt timp” corespundea „timpului real” al cetățenilor. Unii numeau acel moment „Armonia”. Unii nu-l ratau pentru nimic în lume. Altora nu le plăcea să se afle în fața ecranului când se întâmpla. Ceremonia de *bar mitzvah* a lui Sam era încă într-un orizont neclar. Ceremonia de *bat mitzvah* a Samantei era azi. Oare desenul a fost pur și simplu carbonizat când naveta a explodat? Oare-au mai rămas bucăți din el, care plutesc în continuare pe orbită? Oare-au căzut în apă și s-au scufundat în câteva ore pe fundul oceanului, învăluind una dintre acele creaturi ale adâncului cu înfățișare extraterestră, care par venite din cosmos?

Stranele erau pline de cunoscuți ai Samantei, oameni pe care Sam nu-i întâlnise niciodată. Veneau de la Kyoto, Lisabona, Sacramento, Lagos, Toronto, Oklahoma City și Beirut. Douăzeci și șapte de amurguri. Stăteau cu toții laolaltă în sanctuarul virtual creat de Sam – îi vedeau frumusețea; Sam vedea tot ce era în neregulă cu el, tot ce era în neregulă cu el însuși. Veniseră pentru Samanta, o comunitate a comunităților ei. Din câte știa el, era o ocazie fericită.

> Ia-l și du-l pur și simplu în altă parte. Insistă să ți-l deschidă.

> Aruncă-ți, în pula mea, telefonul de pe un pod.

> Poate să-mi explice cineva ce se-ntâmplă aici?

> Faza amuzantă e că tocmai trec pe un pod, dar sunt într-un Amtrak și nu pot deschide geamul.

> Trimite-ne o poză cu apa.

> Astăzi, Samanta devine femeie.

> Există mai multe moduri de a deschide o fereastră.
> I-a venit ciclul?
> Imaginează-ți mii de telefoane eșuate pe plajă.
> Scrisori de dragoste în sticle digitale.
> De ce să-mi imaginez? Mă duc în India.
> Astăzi devine femeie evreică.
> Și eu sunt într-un Amtrak!
> Cum evreică?
> Mai mult ca un mesaj de ură.
> Hai să nu ne dăm seama că suntem în același tren, OK?
> Israel e cel mai nașpa, să mă fut.
> Wiki: „Când o fată împlinește 12 ani, ea devine «bat mitzvah» – fiică în lege – și tradiția iudaică îi recunoaște drepturi egale cu cele ale unui adult. De acum, e responsabilă moral și etic de deciziile și acțiunile ei".
> Pune-ți camera telefonului pe temporizator, așaz-o pe podea, îndreptată-n sus.
> Evreii-s cei mai nașpa.
> Cioc cioc.
> Dar de ce-ai vrea să fotografiezi stelele?
> Cine-i acolo?
> Ca să le țin minte.
> Nu șase milioane de evrei!
> ?
> Să mori de râs.
> Antisemitule!
> Să mori, oricum.
> Sunt evreu!

Nimeni nu l-a întrebat vreodată pe Sam de ce-și luase ca avatar o femeie latino-americană, poate pentru că nimeni, cu excepția lui Max, nu știa despre asta. Alegerea ar fi putut părea ciudată. Poate că unii ar fi considerat-o chiar jignitoare. S-ar fi înșelat. Să fii Sam însemna să fii ciudat și jignitor. Să ai niște glande sudoripare și salivare așa de prolifice. Să nu te poți gândi la mers în timp ce mergi. Să ai acnee și pe spate și pe fund. Nicio experiență nu era mai umilitoare și mai demotivantă existențial decât mersul la cumpărat haine. Dar cum să-i explice maică-sii că ar fi preferat să nu aibă nimic care să-i vină cum trebuie decât să i se confirme, într-o cabină de probă și de tortură, că nu-i va veni *niciodată* nimic? Mânecile nu se terminau niciodată acolo unde trebuia. Gulerele nu erau niciodată destul de ascuțite sau destul de ridicate și nu aveau să se plieze niciodată în unghiul bun. Nasturii tuturor cămășilor vor fi mereu repartizați astfel încât penultimul de sus face ca deschizătura gâtului să fie ori prea strâmtă, ori prea largă.

Exista un punct – literalmente, un singur loc în spațiu – unde, odată amplasat, un nasture putea crea o senzație și un efect natural. Însă nicio cămașă nu atinsese vreodată acest punct, probabil pentru că nimeni nu avea partea superioară a corpului atât de disproporționată ca a lui.

Fiindcă părinții lui erau niște retarzi într-ale tehnologiei, Sam știa că îi verificau periodic istoricul de căutări pe net, a cărui curățare regulată îi aducea fără să vrea aminte cât de patetic e să fii un preadolescent cu un cromozom Y, care se uită pe YouTube la tutoriale de cusut nasturi. Și în serile acelea, în spatele ușii încuiate a dormitorului lui, când părinții se îngrijorau că ar căuta informații despre arme, bisexualitate sau Islam, el termina de mutat în poziții acceptabile ultimii nasturi și ultimele găici ale cămășilor lui odioase. Jumătate din lucrurile pe care le făcea corespundeau stereotipului gay. De fapt, probabil că proporția era mult mai mare, dacă excludeai activitățile neutre, cum ar fi plimbatul unui câine de dimensiuni medii și somnul. Nu-i păsa. N-avea nici cea mai mică problemă cu persoanele gay, nici măcar din punct de vedere estetic. Dar i-ar fi plăcut să corecteze percepția oamenilor asupra sa, fiindcă cea mai mare problemă a lui era să fie prost înțeles.

Într-o dimineață, la micul dejun, mama îl întrebase dacă-și mutase nasturii de la cămăși. El a negat cu o vehemență nonșalantă.

— Mi se pare mișto, a spus ea.

Așa se face că, din acel moment, partea superioară a uniformei lui de zi cu zi, purtată indiferent de anotimp, a fost înlocuită de tricouri American Apparel, chiar dacă prin ele se întrezăreau, în mod misterios, mugurii sânilor ițiți pe bustul lui, de altfel, deloc proeminent.

I se părea ciudat să aibă un păr care, indiferent câte tratamente generoase i-ar fi aplicat, nu s-ar fi așezat în ruptul capului cum trebuia. I se părea ciudat să meargă, și se trezea adesea adoptând un pas supra- (sau sub-) stilizat, ca pe podiumurile de parada modei, legănându-și fundul dintr-o parte-n alta și proptindu-și picioarele-n pământ de parcă n-ar fi încercat doar să strivească insectele de pe jos, ci să provoace un adevărat genocid al insectelor. Oare de ce mergea așa? Fiindcă el nu voia să meargă în niciun fel anume, dar tocmai efortul extrem de a face asta crea un îngrozitor spectacol de îngrozitoare preumblare, din partea cuiva atât de de-a-ndoaselea, încât era capabil chiar să folosească un cuvânt ca *preumblare*. I se părea ciudat să fie nevoit să se așeze pe scaune, să aibă contact vizual cu cineva, să fie pus în situația de a vorbi cu o voce care știa că-i aparținea, dar pe care nu o recunoștea, sau pe care o recunoștea ca aparținându-i unui alt șerif autointitulat al Wikipediei, care nu ar accepta niciodată ca articolul biografic despre persoana lui din

enciclopedie să fie vizitat, darămite editat de altcineva în afara lui însuși.

Presupunea că existau anumite momente, în afara celor în care se masturba, când se simțea ca acasă în propriul corp, doar că nu și le putea aminti – poate înainte să-și fi strivit degetele? Samanta nu era primul lui avatar din Altă Viață, dar era primul al cărui aspect fizic generat de logaritmi i se potrivea. Nu fusese nevoit să dea nimănui explicații pentru alegerea lui – Max era prea naiv sau îndeajuns de bine-crescut cât să nu-i pese –, dar cum își explica sieși lucrul ăsta? Nu-și dorea câtuși de puțin să fie fată. Nu-și dorea să fie sud-american. Și chiar *nu*-și dorea să fie o fată sud-americancă. În ciuda regretului aproape constant pe care-l simțea în legătură cu faptul că fusese construit astfel, nu se confunda niciodată cu problema pe care o avea de înfruntat. Iar problema era lumea. Lumea nu i se potrivea. Dar câtă fericire a rezultat vreodată din ajustarea catastifelor pline de culpe ale lumii?

> Am stat treaz până la ora 3:00 și m-am plimbat cu Google Street View prin cartierul meu, ba chiar m-am și văzut.

> O să fie vreo petrecere după asta?

> Știe cineva cum să editeze un fișier PDF? Mi-e prea lene să caut singur.

> Titlul volumului meu de memorii, dacă aș fi o celebritate: *Au fost cele mai grele vremuri, au fost cele mai grele vremuri.*

> Ce fel de PDF?

> O să rămânem fără sirop de arțar în următorii trei ani?

> Va fi în ebraică? Dacă da, ar fi cineva mai puțin leneș ca mine dispus să facă o transcriere, pe care s-o treacă printr-un program de traducere?

> Și eu l-am citit.

> Oare de ce mi se pare incredibil de trist?

> Are cineva un stick de memorie Nex Tek?

> Pentru că-ți plac gofrele.

> Titlu pentru volumul meu de memorii: *M-am luat după voi.*

> Am trecut imediat la articolul despre refugiații sirieni. Știu că tot căcatul ăla e *horror* și știu că teoretic mă întristează, dar nu reușesc sub nicio formă să am o emoție reală legată de asta. Însă după faza aia cu siropul, mi-a venit să mă ascund sub pat.

> Nu funcționează decât pentru vreo două săptămâni.

> Păi ascunde-te și plângi cu lacrimi de sirop de arțar.

> Samanta, ți-am luat ceva ce-o să-ți placă la nebunie, asta dacă nu cumva ai deja, ceea ce-i foarte probabil. Mă rog, ți-l transfer acum.

> Din căștile fetei care stă vizavi de mine se aude cea mai frumoasă piesă.

> Cele mai vizionate clipuri de azi: niște pușți din Rusia, cu un sistem de bungee jumping făcut în casă, un aligator care mușcă un țipar electric, niște cvintupleți care râd, două fete de culoare care se sparg în bătaie la locul de joacă…

> Ce piesă?

> Aș vrea să fac ceva superimportant, dar ce?

> Las-o baltă, m-am prins cum merge.

> Rahat, nu știam că trebuie să aduci cadouri de *bat mitzvah*.

> Transferul ăsta durează o veșnicie.

Sam se gândi să-i trimită un mesaj lui Billie, s-o întrebe dacă ar vrea să-l însoțească sâmbătă la un *performance* (sau spectacol, sau cum s-o numi el) de dans modern. Suna mișto, după cum își notase ea în jurnalul pe care i-l subtilizase din rucsac imediat ce fata plecase la sala de sport, lăsându-l nesupravegheat, și pe care-l ascunsese în spatele manualului lui de chimie, mult mai mare și mai neinteresant, ca să-l examineze – cuvânt care înseamnă exact opusul a ceea ce crede majoritatea oamenilor. Nu-i plăcea deloc să trimită mesaje de pe telefon, fiindcă era nevoit să-și privească degetul mare – degetul care și-o încasase cel mai rău sau care se vindecase cel mai puțin. Cel pe care oamenii încercau să nu-l bage de seamă. La câteva săptămâni bune după ce toace celelalte degete își recăpătaseră culoarea și forma aproximativă, degetul mare era încă negru și strâmb. Doctorul credea că nu va rezista și că va trebui amputat, pentru a proteja restul mâinii de infecție. Zisese asta chiar de față cu Sam. „Sunteți sigur?” îl întrebase tatăl lui Sam. Mama insistase să ceară și o a doua opinie. Și aceasta sunase la fel, iar taică-său oftase, și maică-sa insistase să mai audă o opinie. Cel de-al treilea doctor a spus că nu exista un risc imediat de infecție și că în general copiii au o reziliență aproape supraumană, și că „lucrurile astea se rezolvă aproape de fiecare dată de la sine”. Taică-său n-avusese încredere în el, dar maică-sa da, așa că, în două săptămâni, vinețeala se retrăgea deja spre vârful degetului. Sam avea aproape opt ani. Nu și-l amintește pe niciunul dintre acei doctori și nu ține minte nici ședințele de fizioterapie. Abia dacă-și mai amintește accidentul în sine, iar uneori se întreabă dacă nu cumva ceea ce ține minte sunt amintirile părinților lui.

Sam nu-și amintește să fi țipat din toți rărunchii „De ce mi s-a întâmplat una ca asta?”, și nu fiindcă ar fi fost îngrozit, furios sau confuz, ci fiindcă e o întrebare mare. Există povești despre mame care ridicau mașinile de pe copiii lor încarcerați, asta ține minte, dar nu-și amintește calmul supraomenesc al mamei sale atunci când i-a întâlnit privirea turbată, pe care i-a îmblânzit-o cu un „Te iubesc, sunt aici”. Nu-și amintește să fi fost imobilizat în timp ce doctorul îi reatașase vârfurile degetelor. Nu-și amintește să se fi trezit din cele cinci ore de

somn de după operație și să fi văzut că tatăl lui îi umpluse toată camera cu jucării de la Child's Play. Dar ține minte jocul pe care-l juca în copilărie: *Unde-i Degețel? Unde-i Degețel? Aici sunt! Aici sunt!* Cu Benjy nu l-au jucat niciodată, dar absolut niciodată, după accident, și nici măcar nu și-au dat seama că încetaseră să-l mai joace. Părinții încercau să-l cruțe pe Sam, fără să înțeleagă că rușinea pe care o presupunea tăcerea lor era singurul lucru de care ar fi putut să-l cruțe.

> Uite-o aplicație care-ar trebui să existe: Îți îndrepți telefonul spre ceva, iar el transmite un flux video cu felul în care arăta lucrul respectiv cu doar câteva secunde înainte. (Desigur, asta ar presupune ca toată lumea să filmeze și să încarce totul, mereu, dar asta oricum se întâmplă deja.) Astfel, ai trăi lumea așa cum tocmai s-a derulat cu câteva clipe în urmă.

> Super idee. Și i-ai putea schimba setările, ca să-i mărești timpul de reacție.

> ?

> Ai putea vedea lumea de ieri sau de acum o lună sau de ziua ta sau – dar asta n-ar fi posibil decât în viitor, când vor exista destule materiale video încărcate – oamenii s-ar putea plimba prin propriile lor copilării.

> Imaginează-ți o persoană aflată pe moarte, care nici nu s-a născut încă, plimbându-se prin casa copilăriei.

> Și dacă ar fi fost demolată?

> Ar fi și fantome.

> Cum, fantome?

> „Cineva pe moarte, care nici nu s-a născut încă".

> Oare chestia asta mai începe vreodată?

Un ciocănit l-a făcut pe Sam să revină de cealaltă parte a ecranului.

— Pleacă de-aici.

— Bine.

— Ce-i? a întrebat el, deschizându-i ușa lui Max.

— Tocmai plecam.

— Ce-i aia?

— O farfurie cu mâncare.

— Ba nu e.

— Pâinea prăjită e mâncare.

— Și de ce dracu' aș vrea pâine prăjită?

— Ca să-ți astupi urechile?

Sam îi făcu lui Max semn să intre.

— Vorbesc despre mine?

— *Oh*, da.

— Chestii nasoale?

— Cu siguranță nu cântă *Ce băiat bun și vesel* sau ceva de genul.

— Tata e dezamăgit?

— Așa aș zice.

Sam se întoarse spre ecran, în timp ce Max încerca nonșalant să absoarbă detaliile din camera fratelui său.

— De mine? întrebă Sam fără să întoarcă fata spre fratele lui.

— Ce?

— E dezamăgit de mine?

— Mă gândeam eu că asta voiai să întrebi.

— Uneori poa' să fie un mare fricos.

— Da, dar mama poa' să fie o nașpetă.

— Ai perfectă dreptate, râse Sam, delogându-se și întorcându-și capul spre Max. Dezlipesc așa de încet plasturele ăla, că vezi cum crește părul sub el și se lipește de leucoplast.

— Ha?

— Aș vrea să divorțeze odată.

— Să divorțeze? întrebă Max, în timp ce sângele din corpul lui o lua la goană spre partea din creier responsabilă cu panica.

— Evident.

— Pe bune?

— Da' tu ce ești, ignorant?

— Adică prost?

— Neștiutor.

— Nu.

— Deci, întrebă Sam, plimbându-și degetele peste cadranul iPad-ului, falia dreptunghiulară căscată în lumea fizică, tu ce-ai alege?

— Pentru ce?

— *Să alegi.* Cu cine să stai.

Lui Max nu-i plăcea deloc treaba asta.

— Da' nu-i faza aia, în care copiii își împart timpul între părinți?

— Ba da, așa începe, dar apoi, știi și tu, totul sfârșește mereu printr-o alegere.

Lui Max îi displăcea profund lucrul ăsta.

— Cred că tata-i mai amuzant, a zis el. Și aș intra mai rar în belele. Și probabil c-am avea chestii mai mișto și mai mult timp la calculator…

— Să ne bucurăm de ele înainte să murim de scorbut sau de melanom, fiindcă sigur n-o să ne dăm niciodată cu loțiune de soare, ori înainte să fim pur și simplu trimiși la pușcărie din cauză c-o să întârziem la școală în fiecare dimineață.

— Poți să ajungi la pușcărie pentru asta?

— Legea spune clar că trebuie.

— Și mi s-ar face dor de mama.

— Ce-i cu ea?

— Păi ea e ea.

Lui Sam nu-i plăcea asta.

— Dar dac-aș merge cu mama, mi s-ar face dor de tata, a spus Max, așa că nu-mi dau seama acum. Tu pe cine-ai alege?

— În locul tău?

— Nu, în locul tău. Mie mi-ar plăcea să fiu unde ești și tu.

Lui Sam îi displăcea profund lucrul acesta.

Max ridică privirea spre tavan, încurajându-și lacrimile să se întoarcă înapoi sub pleoape. Părea un gest aproape robotic, dar tocmai incapacitatea lui de a se confrunta direct cu asemenea emoții umane directe era ceea ce-l făcea uman. Sau cel puțin fiul lui taică-său.

Max își adânci mâinile în buzunare – un ambalaj de Jolly Rancher, un creion bont de la un joc de minigolf, un bon fiscal decolorat – și spuse:

— Odată am fost la grădina zoologică.

— Ai fost de mai multe ori la grădina zoologică.

— E o glumă.

— Ah.

— Așa, deci odată am fost la grădina zoologică, fiindcă auzisem că era cea mai tare grădină zoologică din lume. Și, știi tu, voiam să văd cu ochii mei.

— Cred c-a fost spectaculos.

— Mă rog, faza ciudată e că era un singur animal în toată grădina zoologică.

— Pe bune?

— Da. Un câine.

— Argus?

— Tocmai mi-ai stricat poanta.

— Mai zi o dată ultima replică.

— Mai bine-o iau de la-nceput.

— OK.

— Deci am fost odată la grădina zoologică, fiindcă auzisem că era cea mai tare grădină zoologică din lume. Dar faza e că în toată grădina era un singur animal. Un câine.

— Doamne!

— Da, după câte se pare, era un shih tzu{28}. Te-ai prins?

— Super amuzant, a zis Sam, dar n-a putut să râdă, chiar dacă gluma i se păruse amuzantă.

— Da te-ai prins, nu? Shih tzu?

— Da.

— Shih. Tzu.

— Mersi, Max.

— Sunt enervant?

— Deloc.

— Ba da.

— Chiar opusul.

— Care-i opusul lui enervant?

Sam ridică fruntea și-și fixă ochii în tavan:

— Mersi mult că nu m-ai întrebat și tu dacă eu am scris cuvintele alea.

— O, spuse Max, frecând între degete bonul fiscal. Asta fiindcă nu-mi pasă.

— Știu. Ești singurul căruia nu-i pasă.

— Se pare că am fost o familie de tot rahatul, spuse Max, întrebându-se unde să se ducă după ce ieșea din cameră.

— Asta nu-i amuzant.

— Poate nu te-ai prins tu.

Epitoma

— Tati? întrebă Benjy când intră din nou în bucătărie, urmat de bunica.

De fiecare dată când spunea „tati", urma un semn de întrebare, de parcă ar fi vrut să întrebe unde era tatăl lui.

— Da, amice?

— Aseară când ai gătit cina, broccoliul meu se atingea de pui.

— Și tu la asta te gândeai acum?

— Nu. Toată ziua m-am gândit.

— Oricum, toate se amestecă-n stomac, spuse Max din pragul ușii.

— Tu de unde-ai apărut? întrebă Jacob.

— Din vaginul lui mami, spuse Benjy.

— Și oricum o să mori, continuă Max, deci cui îi pasă de ce se-atinge puiul, care oricum e mort.

— E adevărat, tati? se întoarse Benjy spre Jacob.

— Care parte?

— O să mor?

— De ce, Max? De ce a fost necesar să faci asta?

— O să mor!

— Peste mulți, mulți ani.

— Chiar contează asta? întrebă Max.

— Ar putea fi și mai rău, spuse Irv. Ai putea fi Argus.

— De ce-ar fi mai rău să fii Argus?

— Ei, știi tu, și-a băgat lăbuța-n cuptor.

Benjy începu să bocească și să jelească și, dintr-odată, ca și cum ar fi fost călăuzită de cine știe ce rază de soare, Julia deschise ușa și intră valvârtej.

— Ce s-a-ntâmplat?

— Ce cauți acasă? întrebă Jacob, cuprins de ură față de tot ce se întâmpla în momentul acela.

— Tati spune c-o să mor.

— De fapt, zise Jacob râzând forțat, ceea ce încercam să spun e că o să trăiești o viață foarte, foarte, *foarte* lungă.

— Bineînțeles că n-o să mori, îi spuse Julia lui Benjy, luându-l în poală.

— Atunci să fie *doi burrito* congelați, spuse Irv.

— Bună, drăguțo, îi spuse Deborah Juliei. Începuse să se simtă lipsa estrogenului.

— De ce am făcut buba, mami?

— N-ai nicio bubă, zise Jacob.

— La genunchi, se tângui Benjy, arătând spre nimic. *Uite.*

— Poate ai căzut, spuse Julia.

— De ce?

— Chiar nu ai nicio bubă.

— Pentru că și căzăturile fac parte din viață.

— Sunt epitoma vieții, spuse Max.

— Bun vocabular, Max.

— *Epitoma?* întrebă Benjy.

— Esența, zise Deborah.

— De ce căzăturile sunt epitoma vieții?

— Nu sunt, spuse Jacob.

— Pământul e într-o cădere continuă spre soare, zise Max.

— De ce? întrebă Benjy.

— Din cauza gravitației.

— Nu, spuse Benjy, adresându-i întrebarea lui Jacob. De ce căzăturile nu sunt epitoma vieții?

— De ce nu *sunt*?

— Da.

— Nu sunt sigur că-ți înțeleg întrebarea.

— De ce?

— De ce nu sunt sigur că-ți înțeleg întrebarea?

— Da, chiar așa.

— Pentru că toată discuția asta a devenit confuză și pentru că sunt un om cu o inteligență extrem de limitată.

— *Jacob.*

— Mor!

— Exagerezi.

— Nu, nu suntem.

— Nu *sunt.*

— Nu suntem.

— *Sunt*, Benjy.

Deborah spuse:

— Pupă-i buba, Jacob.

Jacob sărută lovitura inexistentă a lui Benjy.

— Eu pot să car în spate frigiderul, spuse Benjy, nesigur dacă era pregătit să înceteze cu plânsul.

— Minunat, zise Deborah.

— Bineînțeles că nu poți, obiectă Max.

— Max a spus că bineînțeles că nu pot.

— Lasă copilul în pace, îi șopti Jacob lui Max pe tonul unei conversații normale. Dacă spune că poate ridica frigiderul, poate ridica frigiderul.

— Pot să-l car până departe.

— Mă ocup eu de-aici, spuse Julia.

— Eu pot să controlez cuptorul cu microunde cu puterea minții, spuse Max.

— *Nici nu-ncape vorbă,* îi zise Jacob Juliei, cu un aer mult prea degajat pentru a fi credibil. Ne descurcăm de minune. Ne-am distrat copios. Ai nimerit tu într-un moment prost. Nereprezentativ. Dar totu-i sub control, iar azi e ziua ta liberă.

— De la *ce*? o întrebă Benjy pe mama sa.

— Poftim? întrebă Julia.

— De la ce ai nevoie de o zi liberă?

— Cine a zis că am nevoie de o zi liberă?

— Tati.

— Am zis că-ți oferim o zi liberă.

— Liberă de *ce?* întrebă Benjy.

— Chiar așa, interveni Irv.

— De noi, evident, spuse Max.

Prea multă sublimare: apropierea domestică devenise depărtare intimă, distanța intimă devenise rușine, rușinea devenise resemnare, resemnarea devenise frică, frica devenise resentiment, resentimentul devenise autoapărare. Julia se gândea adesea că, dacă ar putea să deruleze înapoi firul până la sursa reținerii lor, ar putea să-și găsească deschiderea. Să fi fost accidentul în care fusese rănit Sam? Întrebarea, niciodată pusă, despre cum se întâmplase totul? A presupus mereu că, prin tăcere, se protejau unul pe altul, dar dacă de fapt încercau să rănească, să transfere rana lui Sam asupra lor? Sau era mai veche? Oare toată reținerea asta venea de dinainte ca ei doi să se cunoască? Asta ar fi schimbat totul.

Resentimentul, care însemna frică, resemnare, rușine, distanță, apropiere, era prea greu ca să fie cărat în spate, în fiecare zi, de dimineața până seara. Și unde puteai să-l așezi? Asupra copiilor, desigur. Jacob și Julia erau amândoi vinovați, dar vina lui Jacob era mai mare. Îi repezea din ce în ce mai des, deoarece știa că ei vor încasa totul. Exagera, știind că ei nu vor riposta. Îi era teamă de Julia, dar de ei nu-i era teamă, așa că le dădea lor ceea ce era menit pentru ea.

— Gata! îi strigă el lui Max, ridicând vocea atât de mult încât aproape deveni un mârâit. Gata.

— Gata ție! ripostă Max.

Privirea lui Jacob și a Juliei se întâlniră, înregistrând fiecare această primă ripostă.

— Poftim?

— Nimic.

— Nu am ce discuta cu tine, Max, puse Jacob punct discuției. M-am săturat de discuții. Discutăm *prea mult* în familia asta.

— Cine discută? întrebă Max.

— Trage niște aer în piept, Jacob, îi zise Deborah fiului ei.

— Trag prea mult aer în piept.

— Hai să mergem un pic sus, propuse Julia.

— Nu. Asta e ceva ce facem *noi* cu *ei*. Nu ce faci *tu* cu *mine*. Uneori, în viață, într-o familie, continuă el îndreptându-se spre Max, trebuie să faci ceea ce e corect, fără negocieri și analize nesfârșite. Te conformezi pur și simplu.

— Da, te conformezi, spuse Irv, imitându-și fiul.

— Încetează, tată, OK?

— Pot să ridic toată bucătăria, zise Benjy, atingându-i brațul tatălui său.

— Bucătăriile nu pot fi ridicate, spuse Jacob.

— Ba da.

— Ba nu, Benjy. Nu pot.

— Dar ce *puternic* ești, zise Julia și îl prinse pe Benjy de încheieturi.

— Carbonizat, spuse Benjy, după care adăugă în șoaptă: *Eu pot să ridic toată bucătăria.*

Max își privi mama. Ea închise ochii, nevrând sau neputând să-l protejeze așa cum îl proteja pe frățiorul lui.

•

O încăierare între câinii de pe stradă, trimisă parcă de Dumnezeu, îi adună pe toți la fereastră. De fapt, nu era o încăierare propriu-zisă, doar doi câini care lătrau la o veveriță îngâmfată de pe o creangă. În orice caz, a fost un semn divin. Când își reluară cu toții locurile în bucătărie, ultimele zece minute păreau să se fi petrecut în urmă cu zece ani.

Julia își ceru scuze și se duse să facă un duș. Nu făcea niciodată duș în miezul zilei, ba chiar o surprinsese forța mâinii care o călăuzise să facă lucrul acesta. Din camera lui Sam auzi sunetele câtorva efecte sonore – semn că ignora prima poruncă a exilului –, dar nici asta n-o făcu să se oprească.

Închise și încuie ușa de la baie, își puse geanta jos, se dezbrăcă și se examină în oglindă. Ridică mâna spre cer și urmări cu privirea o venă care-i traversa trupul pe sub sânul drept. Pieptul i se adâncise, burta îi

ieșise în afară. Toate astea se petrecuseră cu pași mici, imperceptibili. Smocurile de păr pubian care se întindeau spre burtă căpătaseră o culoare închisă – toată pielea ei părea s-o fi căpătat. Nimic din toate astea nu reprezenta o noutate, fiind doar parte dintr-un proces. Observase și simțise această remodelare nedorită a corpului ei încă de la nașterea lui Sam: expandarea și, în cele din urmă, micșorarea sânilor, lăsarea coapselor și apariția vergeturilor, relaxarea a tot ceea ce fusese ferm. Jacob îi spusese la cea de-a doua lor vizită la han, iar apoi cu alte ocazii, că îi plăcea corpul ei exact așa cum era. Dar, deși îl credea pe cuvânt, în unele nopți simțea nevoia să-i ceară scuze.

Apoi și-a amintit. Normal că și-a amintit: se afla acolo tocmai ca să-și aducă aminte. Pe moment nu știuse. Nu știa de ce ea, care nu furase nimic toată viața ei, fura. De-asta o făcuse.

Își ridică un picior în chiuvetă și se aplecă deasupra mânerului de ușă, încălzindu-l și umezindu-l cu respirația ei caldă. Își depărtă labiile și-l apăsă între ele, la început ușor, apoi din ce în ce mai tare, și începu să-l rotească. Simți cum o străbate un val binefăcător, iar picioarele începură să i se înmoaie. Se ghemui, își descheie cămașa și-și dezgoli un sân. După care umezi iarăși mânerul cu limba și-i găsi din nou locul între labii, rotindu-l încet pe clitoris, apoi apăsându-l din ce în ce mai tare, bucurându-se de senzația pe care i-o oferea metalul cald în clipa în care i se lipea de piele, întinzând-o câte puțin la fiecare atingere.

Stătea în patru labe. Ba nu. Stătea în picioare. Unde era? Afară. Da. Se sprijinea de mașină. Într-o parcare. Pe un câmp. Ba nu, era aplecată, cu partea de sus a corpului întinsă pe bancheta din spate și picioarele pe pământ. Avea pantalonii și chiloții trași numai puțin, cât să-i dezgolească fundul. Își înghesui fața în banchetă și-și arcui fundul. Își desfăcu picioarele atât cât îi permiteau pantalonii. Voia să și le țină lipite. Voia să fie dificil. Puteau fi descoperiți în orice moment. Trebuie să te grăbești, i-a spus. Lui? Fute-mă tare. Era Jacob. Dă-mi-o până nu mai pot. Fute-mă cum vrei, Jacob, și apoi pleacă. Lasă-mă aici, să-mi curgă sperma pe coapse. Fute-mă și pleacă. Nu. Se schimbă totul. Acum era la magazinul ăla blestemat de amenajări interioare. Niciun bărbat. Doar clanțe și mânere de uși. Își presă mânerul de clitoris, își linse trei degete pe care și le înfipse apoi înăuntru, ca să simtă contracțiile.

Simți un soi de bufnitură bruscă, asemenea unei aterizări violente care o trezea uneori din starea de semiadormire. Dar acum era diferită – nu se prăbușea pe podea; ceva se prăbușea peste ea. Ce dracu' se întâmpla? Să i se fi vascularizat prea repede partea de jos a trupului și să-i fi provocat un accident neurologic? Masturbarea era, într-adevăr, o străduință mentală, dar acum, dintr-odată, se afla la mila propriei minți.

Prin capacul sicriului ei din lemn de pin îl vedea pe Sam stând aplecat deasupra ei, era așa de arătos în costum, cu lopata în mână. Nu alesese ea asta. Nu-i aducea niciun strop de plăcere. Ce băiat frumos. Ce bărbat frumos. E OK, iubire. OK, OK, OK. Ea gemea, el jelea, amândoi animale. El mai azvârli deasupra ei o lopată de pământ. Deci așa e. Acum știu, și nimic nu va schimba asta.

Apoi Sam plecă.

Plecară și Jacob și Max și Benjy.

Plecară toți bărbații.

Iar apoi încă un val de pământ, de data asta din lopețile unor necunoscuți, patru deodată.

După care plecară cu toții.

A rămas singură, în cea mai minusculă casă din viața ei.

Un bâzâit o aduse înapoi la lume, la viață – când se eliberă din fantasma asta nedorită, o izbi absurdul a ceea ce făcea. Cine se credea? Socrii ei erau jos, fiul ei în camera alăturată, contul ei de pensii mai umflat decât cel de economii. Nu se simțea rușinată; se simțea proastă.

Încă un bâzâit.

Nu reușea să localizeze sursa.

Era un telefon, dar nu mai auzise niciodată soneria asta.

Să-i fi cumpărat Jacob un smartphone lui Sam, în locul mobilului ăluia cu clapetă, ca vai de el, de pe care trimisese în ultimul an mesaje cu o viteză demnă de Joseph Mitchell{29}? Luaseră, într-adevăr, în calcul posibilitatea asta pentru *bar mitzvah*, dar mai erau câteva săptămâni bune până atunci, iar discuția avusese loc înainte ca Sam să aibă probleme, și oricum renunțaseră la idee. Erau deja prea multe lucruri care-i împingeau pe toți cât mai departe, într-un altundeva al bruiajelor. Experimentul Altă Viață îi răpise de tot conștiința lui Sam.

Auzi din nou bâzâitul.

Căută prin coșul de răchită, plin eu te miri ce-uri de toaletă, apoi prin dulăpiorul cu medicamente: sticluțe mici și tuburi uriașe de Advil, acetonă, tampoane bio, Aquaphor, apă oxigenată, loțiune pentru frecții, Bendaryl, Neosporin, Polysporin, ibuprofen pentru copii, Sudafed, Purell, Imodium, Colace, amoxicilină, aspirină, triamcinolon unguent, lidocaină unguent, spray Dermoplast, dropsuri Debrox, soluție salină, cremă Bactroban, ață dentară, loțiune cu vitamia E… toate lucrurile de care poate avea nevoie un corp. Oare când își creaseră corpurile atâtea și atâtea nevoi? Doar nu avusese nevoie de nimic vreme de atâția ani.

Auzi din nou bâzâitul.

De unde venea? Ar fi fost în stare să se convingă singură că de la vecini, de dincolo de perete, sau chiar că era un produs al propriei imaginații, dar bâzâitul se auzi din nou, iar de data asta îl localiză

undeva în colțul camerei, pe podea.

Se așeză în genunchi. În coșul de reviste? În spatele vasului de toaletă? întinse mâna spre locul acela și, imediat cum îl atinse, bâzâi din nou, parcă în semn de răspuns. Al cui telefon să fi fost? Un ultim bâzâit: un apel ratat de la Julia.

Julia?

Dar *ea* era Julia.

ce-i cu tine?

N-i-c-i-a-s-t-a-n-u-v-a-t-r-e-c-e

Sam știa că totul se va prăbuși, doar că nu știa exact când și cum. Părinții lui aveau să divorțeze și, în cele din urmă, să se urască unul pe celălalt, împrăștiind în jurul lor distrugere, asemenea reactorului ăluia nuclear din Japonia. Asta era cât se poate de limpede, dar probabil că nu și pentru ei. Încerca să nu fie atent la viețile lor, dar îi era imposibil să nu observe cât de des adormea tatăl lui în fața ecranului gol al televizorului, cât de des se retrăgea mama lui în obiceiul toaletării copacilor ei miniaturali din plastic, cum tatăl lui începuse să ia câte un desert în fiecare seară, cum mama lui îi spunea lui Argus că avea „nevoie de spațiu” ori de câte ori o lingea, cât de devotată devenise mama lui secțiunii de Călătorii, cum istoricul de căutări Online al tatălui său se reducea în ultima vreme la imobiliare, cum mama lui îl lua pe Benjy în brațe de fiecare dată când tatăl lui intra în cameră, violența cu care tatăl lui începuse să-i urască pe atleții *răzgâiați*, care *nici măcar nu-și dau silința*, cum mama lui donase trei mii de dolari campaniei de strângere de fonduri de la NPR, cum tatăl lui își cumpărase drept răzbunare o Vespa, sfârșitul apetitivelor la restaurant, sfârșitul celei de-a treia povești citite în fiecare seară lui Benjy, sfârșitul oricărui contact vizual.

El vedea tot ceea ce ei fie nu vedeau, fie nu-și permiteau să vadă, iar asta nu făcea decât să-l scoată și mai tare din minți, fiindcă să fii mai puțin prost decât propriii părinți e de-a dreptul respingător, e ca și când ai lua o gură de lapte când te-aștepți să bei suc de portocale. Și fiindcă el era mai puțin prost decât părinții lui, știa că într-o zi i se va sugera că nu va fi nevoit să aleagă, deși, în realitate, așa va fi. Știa că își va pierde dorința sau capacitatea de a se preface la școală și că notele lui o vor lua la vale pe un plan înclinat, potrivit unei formule la care ar fi trebuit să exceleze, și că dragostea părinților săi față de el va fi exprimată tot mai vădit, drept răspuns la tristețea lor în fața propriei tristeți, și că el va fi recompensat pentru toată această destrămare. Vina părinților lui, izvorâtă din faptul că cereau prea mult de la el, îl va elibera de sporturile organizate, și astfel va putea să-și renegocieze favorabil timpul petrecut în fața ecranului, iar cinele vor

începe să fie din ce în ce mai puțin bio, și foarte curând el se va îndrepta spre vârful aisbergului, în vreme ce părinții lui vor cânta un duel la vioară.

Îi plăceau la nebunie informațiile interesante, dar aproape mereu îi dădeau bătăi de cap gândurile recurente. Ca de exemplu: Cum ar fi să fie martorul unei minuni? Cum ar putea convinge pe cineva că nu glumea? Dacă un nou-născut i-ar fi împărtășit un secret? Dacă un copac ar fi luat-o din loc? Dacă și-ar întâlni sinele mai bătrân și ar afla de la el toate greșelile catastrofale evitabile, dar pe care nu le-ar putea evita? Își imagina conversațiile cu maică-sa, cu taică-său, cu falșii lui prieteni de la școală, cu adevărații lui prieteni din Altă Viață. Majoritatea ar râde pur și simplu. Poate că unu, doi ar putea fi înclinați să facă un gest de credință. Max, cel puțin, ar vrea să-l creadă. Benjy l-ar crede, dar asta doar fiindcă el crede orice. Billie? Nu. Sam ar rămâne singur cu minunea.

Se auzi un ciocănit în ușă. Nu în ușa sanctuarului, ci a dormitorului.

— Valea, idiotule.

— Poftim? întrebă Julia, deschizând ușa și intrând.

— Scuze, spuse Sam, așezându-și iPad-ul cu fața-n jos pe birou. Credeam că e Max.

— Și crezi că e bine să-i vorbești așa fratelui tău?

— Nu.

— Sau oricui altcuiva?

— Nu.

— Și-atunci?

— Nu știu.

— Poate o să te gândești un pic la asta.

Nu știa dacă sugestia ei era una retorică, dar știa că nu era momentul potrivit să ia totul într-un sens cât mai literal cu putință.

— Cred că-s genul care spune chestii pe care știe că n-ar trebui să le spună, reuși el să îndruge după un moment de gândire.

— Și eu cred.

— Dar o să lucrez la asta.

Ea scană încăperea. Doamne, cât îl enervau evaluările astea ale ei, făcute pe furiș: ale temelor, ale lucrurilor lui, ale aspectului său. Judecata asta constantă a mamei îl străbătea ca un râu, săpând în el două maluri.

— Ce-ai mai făcut pe-aici?

— N-am trimis e-mailuri și mesaje, n-am jucat Altă Viață.

— OK, dar atunci ce *ai* făcut?

— Nu prea știu.

— Nu prea-mi dau seama cum ar fi posibil așa ceva.

— Dar asta nu trebuia să fie ziua ta liberă?

— Nu, nu e ziua mea *liberă.* E ziua în care trebuie să rezolv niște

chestii pe care le-am tot *amânat*. Cum ar fi să respir și să gândesc. Dar în dimineața asta a trebuit să facem o vizită pe nepusă masă la Adas Israel, după cum poate îți amintești, și apoi a trebuit să mă întâlnesc cu un client…

— De ce a trebuit?

— Pentru că e parte din munca mea.

— Dar de ce azi?

— Am simțit că așa trebuie, OK?

— OK.

— Și apoi, în mașină, m-am gândit că, deși aproape sigur ai dat-o-n bară, probabil c-ar trebui să ne comportăm ca și cum *bar mitzvah* chiar va avea loc. Și, printre multe, multe alte lucruri de care numai eu mi-aș aduce aminte să-mi amintesc e costumul tău.

— Ce costum?

— Tocmai.

— Ai dreptate. N-am costum.

— Acum, că vorbim despre asta, e clar, nu?

— Da.

— Mă tot minunez pentru câte lucruri e valabilă treaba asta.

— Îmi pare rău.

— De ce îți ceri *tu* scuze?

— Nu știu.

— Deci trebuie să-ți luăm un costum.

— Azi?

— Da.

— Pe bune?

— În primele trei locuri unde vom merge nu vom găsi ce căutăm, și dacă găsim ceva acceptabil, nu ți se va potrivi, iar croitorul va greși de două ori.

— Și trebuie să fiu și eu prezent?

— Unde?

— La magazinul de costume.

— Nu, nu, sigur că nu trebuie să fii acolo. Hai să simplificăm puțin lucrurile și să-ți facem unul la imprimanta 3D, din bețe de acadele și macaroane, și să randăm un model anatomic extrem de precis, să mă car cu el de una singură la *magazinul de costume* în ziua mea liberă.

— Am putea să-l învățăm pe el *haftarah*, în locul meu?

— Acum n-am de gând să râd la glumele tale.

— Nu era nevoie să zici asta.

— Poftim?

— Nu e nevoie să-i spui cuiva că nu râzi, ca să înțeleagă că nu râzi.

— Nici asta nu era nevoie să zici, Sam.

— Bine. Scuze.

— O să stăm de vorbă când se întoarce tata de la ședință, dar

trebuie să știi ceva. E *obligatoriu.*

— Bine.

— Nu mai spune „bine”.

— Scuze.

— Nu mai spune „scuze”.

— Credeam că tocmai asta-i faza, că trebuie să-mi cer scuze.

— Pentru ce-ai făcut.

— Dar *n-am făcut*…

— M-ai dezamăgit foarte tare.

— Știu.

— Asta-i tot? N-ai nimic altceva de zis? Ca de exemplu, „Sunt vinovat și-mi pare rău”?

— Dar n-am scris eu.

— Să faci curățenie în cocina asta. E scârbos.

— E camera mea.

— Dar e casa noastră.

— Nu pot să mut tabla. Suntem abia la jumatea jocului. Tata a zis că-l putem termina după ce-mi rezolv problemele.

— Știi de ce-l bați mereu?

— Fiindcă mă lasă să câștig.

— Nu te-a mai lăsat de ani buni.

— O ia mai ușurel.

— Nu-i adevărat. Îl bați fiindcă lui îi place să captureze piese, în timp ce tu gândești mereu cu patru mișcări înainte. De-asta te pricepi la șah, și la viață, până la urmă.

— Nu mă pricep la viață.

— Ba da, atunci când gândești înainte.

— Tata nu se pricepe la viață?

— Nu despre asta vorbim acum.

— Dacă s-ar concentra, m-ar bate.

— S-ar putea să ai mare dreptate, dar nu vom ști niciodată.

— Dar despre *ce* vorbim?

Ea scoase telefonul din buzunar.

— Ce-i ăsta?

— Un telefon mobil.

— E al tău?

— Eu n-am voie să am smartphone.

— Tocmai de-aia m-ar supăra să fie al tău.

— Deci n-ai niciun motiv de supărare.

— Al cui e?

— N-am nici cea mai vagă idee.

— Telefoanele nu-s ca oasele de dinozaur. Nu apar așa, din senin.

— Nici oasele de dinozaur nu apar așa, din senin.

— Dacă aș fi în locul tău, mi-aș mai tempera inteligența, zise ea,

întorcând telefonul pe toate părțile. Cum fac să mă uit prin el?

— Presupun că e parolat.

— Da.

— Ghinion.

— Aș putea să încerc cu *șiastavatrece*, nu?

— Ai putea.

Fiecare membru adult al familiei Bloch folosea parola asta ridicolă pentru orice – de la Amazon, la Netflix, de la sistemul de alarmă al casei, la telefoane.

— Nu e, zise Julia, arătându-i ecranul lui Sam.

— A meritat încercat.

— Să-l duc la magazin sau ceva de genul ăsta?

— Acolo nu deschid nici măcar telefoanele teroriștilor.

— Poate să încerc aceeași parolă, dar cu litere mari.

— Poate.

Sam luă telefonul. Apăsă tastele asemenea ploii care cade pe un acoperiș de sticlă, dar Julia nu văzu decât degetul zdrențuit, și pe acela mișcându-se cu încetinitorul.

— Nu merge, zise el.

— Încearcă să scrii altfel.

— Cum?

— *S-h-i.*

— Ar fi o prostie.

— Ar fi genial, față de folosirea aceleiași parole pentru toate conturile.

— *S-h-i-a-s-t-a-v-a-t-r-e-c-e…* Nu. Scuze. Mă rog, fără scuze.

— Încearcă să începi cu literă mare.

— Ha?

— Cu *S* mare și apoi totul cu litere mici.

El tastă mai încet și mai atent.

— Hm.

— S-a deschis?

Ea întinse mâna după telefon, dar el îl mai ținu o fracțiune de secundă, destul cât să creeze o ezitare un pic stânjenitoare. Sam își privi mama. Bătrânul ei deget mare, enorm de-a dreptul, începu să împingă cuvinte în susul micuțului munte de sticlă. Ea îl privi pe Sam.

— Ce? întrebă el.

— Ce ce?

— De ce te uiți la mine?

— De ce mă uit la tine?

— În felul ăla?

Jacob nu putea dormi fără să asculte un podcast. Zicea că informația îl liniștește, dar Julia știa că era vorba despre nevoia de companie. De obicei, când el venea la culcare, ea dormea deja – o

coregrafie neintenționată –, dar, din când în când, ea se mai trezea ascultând de una singură. Într-o noapte, în timp ce soțul ei sforăia lângă ea, a ascultat un cercetător în știința somnului explicând visele lucide – vise în care cineva este conștient de faptul că visează. Cea mai frecventă tehnică de a-ți induce vise lucide e să deprinzi, în viața reală, obiceiul de a te uita la texte – o pagină dintr-o carte sau dintr-o revistă, un panou publicitar, un ecran –, după care să-ți îndepărtezi privirea și să revii apoi la text. În vise, textele nu rămân constante. Dacă exersezi obiceiul ăsta, îți intră în reflex. Iar dacă exersezi reflexul, el se strecoară în vise. Discontinuitatea textului va indica faptul că visezi, moment în care nu doar că vei deveni conștient, dar vei căpăta și control.

Ea își ridică privirea din telefon, apoi reveni.

— Știu că tu nu *joci* Altă Viață. Dar ce faci?

— Hm?

— Care-i cuvântul pentru ce faci tu?

— Trăiesc? spuse el, încercând să înțeleagă schimbarea pe care o vedea întipărindu-se pe fața mamei lui.

— Mă refer la Altă Viață.

— Da, știu.

— *Trăiești* Altă Viață?

— De obicei nu trebuie să descriu ce fac acolo, dar da, sigur.

— Poți trăi Altă Viață.

— Clar.

— Nu, adică ai voie.

— Acum?

— Da.

— Credeam că sunt pedepsit.

— Păi ești, spuse ea, punând telefonul în buzunar. Dar poți s-o trăiești acum, dacă vrei.

— Putem merge să luăm costumul.

— Altă dată. Avem timp.

Sam își luă privirea de la mama lui, apoi reveni.

•

Își verificase toate dispozitivele. Nu era furios, voia doar să spună ceea ce trebuia spus, după care să dărâme toată sinagoga. Nu se potrivea, nu se simțea acasă. Construise totul luându-și duble măsuri de siguranță și montase de trei ori mai mult explozibil decât era nevoie: sub fiecare șir de bănci, discret, într-un colț deasupra bibliotecii în care se afla *siddur*{30}-ul, îngropat sub sutele de *kippe*{31} depozitate în dulapul octogonal de lemn, înalt până la brâu.

Samanta scoase sulurile Torei din chivot. Recită câteva chestii absurde, învățate pe de rost, dezveli Tora, apoi o așeză pe *bimah* și o deschise în fața ei. Toate literele acelea frumoase, negre ca tăciunele.

Toate propozițiile acelea frumoase, minimaliste, combinate pentru a spune toate acele povești frumoase, răsunând într-un ecou nesfârșit, care ar fi supraviețuit chiar dacă s-ar fi pierdut în negura istoriei. Detonatorul se afla înăuntrul *yad*-ului{32}. Samanta îl apucă, fixă cu el rândul de pe pagină și începu să recite.

> *Bar'chu et Adonai Ham'vorach.*

> Cum ai zis?

> L-am dus pe fratele meu cel mic la zoo și rinocerii au început să și-o tragă, a fost o demență. El stătea pur și simplu și se uita. Nici măcar nu și-a dat seama că era amuzant, iar asta mi s-a părut cel mai tare.

> Fii atent!

> E amuzant când cineva nu știe că ceva e amuzant.

> Cum poate să-mi fie dor de cineva pe care nu l-am întâlnit niciodată?

> *Baruch Adonai Ham'vorach l'olam va'ed.*

> Eu aș alege oricând, dar oricând, oricând, nesinceritatea, față de falsa sinceritate.

> Aplicație: Tot ce spui va fi folosit într-o bună zi împotriva ta.

> *Baruch Atah, Adonai…*

> M-am prins: Lăudat fie…

> Mi se-ntâmplă chestia asta ciudată, că nu mai pot să-mi amintesc cum arată oamenii pe care-i știu. Sau mă conving singur că nu mai pot. Mă trezesc încercând să-mi imaginez fața fratelui meu, și nu pot. Nu spun că nu l-aș putea distinge într-o mulțime sau că nu-l recunosc. Dar când încerc să mă gândesc la el, nu pot.

> *Eloheynu melech ha'olam…*

> Descarcă un program, VeryPDF. E foarte intuitiv.

> Dumnezeule fără de moarte, Regele Universului…

> Scuze, eram la cină. Sunt în Kyoto. Au început să se vadă stelele acum patru ore.

> A văzut cineva clipul ăla cu reporterul evreu decapitat?

> *asher bachar banu mikol ha'amim…*

> VeryPDF are un milion de probleme.

> Ne-ai chemat la mărirea Ta…

> iPhone-ul ăsta îmi provoacă rău de mare.

> *v'natan lanu et Torato…*

> Trebuie să blochezi opțiunea de rotire. Dublu clic pe butonul Acasă și-ți afișează bara de *multitasking*. Mergi în dreapta, până dai de ceva care arată ca o săgeată circulară – asta activează sau dezactivează rotirea.

> Poți să orbești dacă te uiți prea mult la un film despre soare?

> Știe cineva ceva despre telescopul ăsta nou pe care zic chinezii că-

l construiesc? Ar trebui să vadă de două ori mai departe înapoi în timp decât oricare alt telescop de până acum.

> *Baruch Atah, Adonai…*

> Știu că vorbesc de parc-aș fi fumat, dar n-ar trebui să remarcăm ce ciudată e chestia pe care tocmai ai zis-o? Poate să vadă de două ori mai departe înapoi în timp?

> Aș putea să bag toate cuvintele pe care le-am scris vreodată în viață pe un stick de memorie.

> Adică?

> Slavă ție…

> Imaginează-ți c-o să monteze o oglindă uriașă în spațiu, super departe de noi. Dacă orientăm telescopul spre ea, n-am putea, oare, să ne vedem în trecut?

> Adică?

> Cu cât ar fi mai departe, cu atât am putea vedea mai adânc în trecutul nostru: nașterile noastre, primul sărut al părinților noștri, oamenii cavernelor.

> Dinozaurii.

> Părinții mei nu s-au sărutat niciodată, și s-au futut fix o singură dată.

> Viața, cum se târăște pentru prima oară afară din apele oceanului.

> *notein ha Torah.*

> Și dacă ar fi aliniate foarte bine, te-ai putea vedea chiar pe tine, fără să fii acolo.

> Cel care ne-ai dăruit Tora.

Samanta ridică privirea.

De ce naiba o fi nevoie ca o ființă umană esențialmente bună să fie văzută? Nu observată, ci văzută. Nu apreciată, nu prețuită, nici măcar iubită. Ci pur și simplu văzută.

Privi de deasupra marea de avataruri. Erau de încredere și generoși, oameni ireali, esențialmente de treabă. Cei mai esențialmente de treabă oameni pe care îi va cunoaște vreodată sunt oameni pe care nu-i va cunoaște niciodată.

Privea în același timp spre și prin geamul vitrat.

Sam auzise fiecare cuvânt rostit de cealaltă parte a ușii rabinului Singer. Știa că tatăl lui îl credea, și că mama lui nu. Știa că mama lui încerca să facă ceea ce credea ea că era cel mai bine, și că tatăl lui încerca să facă ceea ce credea el că era cel mai bine. Dar cel mai bine pentru cine?

Găsise telefonul cu o zi înainte să-l găsească Julia.

Ar fi fost nevoie de multe scuze, dar el nu datora scuze nimănui.

Fără a avea o voce pe care să și-o dreagă, Samanta începu să vorbească, să spună ceea ce trebuia spus.

Epitoma

Pe măsură ce omul îmbătrânește, îi e tot mai greu să țină măsura timpului. Copiii întreabă: „Mai avem mult până ajungem?” Adulții: „Cum de-am ajuns așa de repede?”

Cumva, era târziu. Cumva, orele plecaseră în altă parte. Irv și Deborah plecaseră acasă. Băieții luaseră cina devreme, apoi făcuseră o baie, tot devreme. Jacob și Julia reușiseră să colaboreze întru evitare reciprocă: Tu-l plimbi pe Argus, în timp ce eu îl ajut pe Max la matematică, tu împăturești rufele, în timp ce eu caut piesa de Lego de care depinde totul, tu te prefaci că știi cum să repari flotorul rezervorului și, cumva, ziua care începuse ca fiind ziua liberă a Juliei s-a terminat cu Jacob ieșind, după toate aparențele, să bea ceva cu cineva de la HBO, în timp ce Julia a rămas să facă necesara curățenie finală, în urma unei zile haotice. Atâta haos făcut de așa puțini oameni, într-un timp atât de scurt. Când Jacob intră în bucătărie, Julia spăla vasele.

— A durat mai mult decât mă așteptam, spuse el prevăzător, continuând, ca să-și ascundă vinovăția: Foarte plictisitor.

— Cred că te-ai îmbătat.

— Nu.

— Cum poți să bei timp de patru ore fără să te îmbeți?

— Am băut un pahar, spuse el așezându-și haina pe scaun. Și-au fost doar trei ore și jumate.

— Ai tras ceva de paharul ăla.

Tonul ei era iritat, dar la mijloc puteau fi mai multe lucruri: ziua ei liberă dusă pe apa sâmbetei, stresul de dimineață, *bar mitzvah*.

Se șterse pe frunte cu acea parte a antebrațului pe care nu avea detergent de vase și spuse:

— Azi trebuia să stăm de vorbă cu Sam.

Bun, se gândi Jacob. Dintre toate conflictele posibile, ăsta era cel mai puțin înspăimântător. Ar fi putut să-și ceară scuze, să îndrepte lucrurile, să revină la fericire.

— Știu, spuse el, simțind gustul alcoolului între dinți.

— Spui „știu”, și cu toate astea e deja noapte, iar noi tot nu vorbim cu el.

— Tocmai am intrat pe ușă. Voiam să beau un pahar cu apă, după care să stau de vorbă cu el.

— Planul era să vorbim amândoi cu el.

— Mă rog, pot să te scutesc de rolul polițistului rău.

— Adică să nu mai aibă deloc parte de un polițist rău, asta vrei să spui.

— O să joc eu ambele roluri.

— Nu, fiindcă tu o vei face pe paramedicul.

— Nu știu ce vrei să spui cu asta.

— O să-ți ceri scuze că ești nevoit să-i ții morală, și până la urmă o să vă puneți amândoi pe râs, iar eu o să fiu iar mama enervantă, chițibușară. Tu-ți primești cele șapte minute de distracție, eu o lună de resentimente.

— Nimic din ce-ai spus nu-i adevărat.

— Sigur.

Ea începu să frece urmele de arsură de pe o tigaie.

— Max doarme? întrebă el, cu buzele spre ea, dar cu ochii în lături.

— E *zece și jumătate*.

— Sam e în camera lui?

— Un pahar în patru ore?

— Trei jumătate. La un moment dat a mai venit cineva și…

— Da, Sam e în buncărul lui emoțional.

— Joacă Altă Viață?

— O trăiește.

Începuseră să se teamă foarte tare de absența copiilor, care să le umple vidul. Uneori, Julia se întreba dacă nu cumva îi lăsa să se culce mai târziu doar ca să se apere de liniște, asta dacă nu cumva îl lua pe Benjy în brațe, ca pe un scut uman.

— Max ce a făcut în seara asta?

— E deprimat.

— Deprimat? Nu-i adevărat.

— Ai dreptate. Poate că are mononucleoză.

— Dar are doar *unsprezece* ani.

— Are doar *zece*.

— *Deprimat* e un cuvânt dur.

— Și este cât se poate de potrivit să descrie o experiență dură.

— Și Benjy? întrebă Jacob, uitându-se printr-un sertar.

— Ai pierdut ceva?

— Ce?

— Te văd căutând ceva.

— Mă duc să-l pup pe Benjy.

— O să-l trezești.

— O să fiu un ninja.

— I-a luat o oră să adoarmă.

— La propriu, o oră? Sau a părut o oră?

— La propriu, șaizeci de minute în care s-a gândit la moarte.

— E un copil extraordinar.

— Fiindcă e obsedat de moarte?

— Fiindcă e sensibil.

Jacob aruncă un ochi peste corespondență, în timp ce Julia umplea mașina de spălat vase: catalogul lunar cu mobilă gri de la Restoration Hardware, înștiințarea săptămânală de violare a vieții private de la

ACLU, o cerere de finanțare din partea școlii Georgetown Day, care nu va fi niciodată deschisă, un fluturaș de la un broker, ceva legat de ortodonție, prin care îl informa cu ce sumă uriașă se vânduse casa vecinului, diverse confirmări pe hârtie din partea unor servicii care nu folosesc hârtie, un catalog de la un producător de haine pentru copii, al cărui algoritm de marketing nu fusese îndeajuns de sofisticat pentru a deduce că a fi sugar era doar o etapă trecătoare.

Julia ridică telefonul.

Jacob se ridică și el, deși totul în interiorul lui se prăbuși – ca un hopa-mitică.

— Știi al cui e ăsta?

— Al meu, spuse el, și i-l luă din mână. Mi-am cumpărat unul nou.

— Când?

— Acum câteva săptămâni.

— De ce?

— Pentru că… oamenii își mai cumpără din când în când telefoane noi.

Julia puse prea mult detergent în mașina de spălat vase, căreia îi închise ușa prea tare.

— E parolat.

— Da.

— Telefonul tău vechi nu era parolat.

— Ba da.

— Ba nu.

— De unde știi?

— De ce nu aș ști?

— Zic și eu.

— Ai să-mi spui ceva?

În facultate, Jacob fusese dat în vileag pentru plagiat. Asta se întâmplase înainte să existe programe pe calculator care să facă astfel de căutări, așa că, pentru a fi prins, trebuia să fie un furt de toată frumusețea, ceea ce el chiar comisese. Doar că nu fusese prins; mărturisise din greșeală. Fusese chemat în biroul profesorului de Scrieri epice americane, rugat să ia un loc, făcut să fiarbă sub asaltul halitozei, în timp ce-l aștepta pe profesor să termine de citit ultimele trei pagini dintr-o carte, după care să răsfoiască distrat hârtiile de pe birou, în căutarea lucrării lui Jacob.

— D-le Bloch.

Să fi fost o afirmație? O confirmare a faptului că nimerise persoana corectă?

— Da?

— D-le Bloch – făcând paginile să tremure ca un *lulav*{33} – de unde provin aceste idei?

Dar înainte ca profesorul să apuce să spună „Fiindcă au un nivel de

complexitate mult peste vârsta dumitale", Jacob a mărturisit:

— De la Harold Bloom.

În ciuda restanței și a sancțiunii academice, s-a simțit recunoscător pentru că făcuse gafa aceea – nu pentru că sinceritatea ar fi fost, în acest caz, așa de importantă pentru el, ci pentru că nu ura nimic mai mult decât vina dată în vileag. Îl transforma într-un copil terifiat și ar fi făcut orice să scape de sentimentul acesta.

— Noile telefoane îți cer o parolă, spuse Jacob. Cred că e obligatorie.

— Ce mod amuzant de a spune nu.

— Care era întrebarea?

— Ai să-mi spui ceva?

— Mereu sunt o mulțime de lucruri pe care vreau să ți le spun.

— Dar simți că *trebuie* să-mi spui ceva.

Argus gemu.

— Nu înțeleg discuția asta, spuse Jacob. Și ce dracu' e cu mirosul ăsta?

Atâtea zile de viață împărtășită. Atâtea experiențe. Cum reușiseră să-și petreacă ultimii șaisprezece ani dezvățându-se unul de altul? Cum se redusese toată prezența asta la dispariție?

Și acum, când primul lor copil era în pragul maturității, iar cel mai mic punea întrebări despre moarte, se aflau în bucătărie, având în sfârșit lucruri despre care nu merita să vorbească.

Julia observă o mică pată pe cămașa ei și începu s-o frece, deși știa bine că era veche și permanentă.

— Bănuiesc că n-ai adus hainele de la curățătorie.

Singurul lucru pe care-l ura mai tare decât să se simtă așa cum se simțea în momentul acela era să vorbească în felul în care tocmai o făcea. Așa cum îi povestise odată Irv că Golda Meir{34} i-ar fi spus lui Anwar Sadat{35}: „Vă putem ierta pentru faptul că ne-ați ucis copiii, dar nu vă vom putea ierta pentru că ne-ați făcut să vi-i ucidem pe-ai voștri".

Ura persoana pe care Jacob o forța să fie: ciufută și ofensată, searbădă, soția pisăloagă în care, decât să se transforme, mai bine și-ar fi luat zilele.

— Am o memorie proastă, spuse el. Îmi pare rău.

— Și eu am o memorie proastă, dar nu uit chestii.

— Îmi pare rău, OK?

— Ar fi mai ușor să-ți accept scuzele fără *OK*-ul ăla.

— Te porți ca și cum n-aș face decât greșeli.

— Ajută-mă puțin, spuse ea. Ce anume faci tu cum trebuie în casa asta?

— Vorbești serios?

Argus gemu lung.

Jacob se întoarse spre el și-i spuse ceea ce nu era în stare să-i spună Juliei:

— Mai taci dracu' odată!

Și apoi, fără să aprecieze gluma pe care o făcea chiar pe seama lui:

— Eu nu ridic niciodată vocea.

În schimb, Julia a apreciat-o:

— Nu-i așa, Argus?

— Nu la tine sau la copii.

— Să nu ridici vocea – sau, dacă tot veni vorba, să nu mă bați pe mine sau să-i abuzezi pe copii – nu e un lucru la care *te pricepi.* Asta înseamnă minimă decență. Și, în orice caz, tu nu ridici vocea fiindcă îți reprimai sentimentele.

— Ba nu, nu fac asta.

— Dacă zici tu.

— Și chiar *dacă* de-asta nu ridic vocea, deși nu cred că ai dreptate, tot e un lucru bun. Mulți bărbați urlă.

— Sunt geloasă pe nevestele lor.

— Vrei să fiu un dobitoc?

— Vreau să fii o persoană.

— Ce vrei să zici cu asta?

— Ești sigur că nu ai nimic să-mi spui?

— Nu înțeleg de ce mă tot întrebi asta.

— O să reformulez: Care e parola?

— De la ce?

— De la telefonul pe care-l ții în mână.

— Este noul meu telefon. Ce-i așa mare scofală?

— Sunt soția ta. *Eu* sunt marea scofală.

— Nu prea are sens ceea ce spui.

— Nici nu trebuie.

— Ce vrei, Julia?

— Parola.

— De ce?

— Pentru că vreau să știu ce nu poți să-mi spui.

— Julia.

— M-ai identificat corect încă o dată.

Jacob își petrecuse în bucătărie cele mai multe ore din viața lui, mult mai multe decât în oricare altă cameră. Niciun copil nu știe când sfârcul se retrage pentru ultima oară din gura lui. Niciun copil nu știe când îi spune mamei sale pentru ultima oară „mama". Niciun băiețel nu știe când se închide cartea după ultima poveste care-i va fi citită vreodată înainte de culcare. Niciun băiat nu știe când se scurge apa din ultima baie pe care o va face vreodată cu fratele său. Niciun tânăr nu știe, atunci când simte pentru prima oară cea mai mare plăcere, că nu va mai fi niciodată nonsexual. Nicio femeie în devenire nu știe, în

timp ce doarme, că abia peste patru decenii va redeveni infertilă. Nicio mamă nu știe că aude cuvântul „mama” pentru ultima oară. Niciun tată nu știe când se închide cartea după ultima poveste pe care o va citi vreodată înainte de culcare: *Din ziua aceea, și mulți ani de-atunci, pacea domni pe insula Ithaca, iar zeii îi ocrotiră pe Ulise, pe soția și pe fiul lui.* Jacob știa că, orice s-ar întâmpla, avea să revadă bucătăria. Și, cu toate astea, ochii lui deveniră bureți pentru detalii – mânerul lustruit al sertarului cu gustări; dunga unde se îmbinau lespezile de steatit; abțibildul cu Premiul Special pentru Curaj lipit pe consola de deasupra blatului, dăruit lui Max pentru ceea ce nimeni nu știa că va fi ultimul dinte de lapte smuls, abțibild pe care Argus îl vedea în fiecare zi, pe care doar Argus îl vedea – deoarece Jacob știa că într-o bună zi va stoarce din ele ultimele picături ale acestor ultime momente; vor deveni lacrimi.

— Bine, spuse Jacob.

— Bine ce?

— Bine, îți spun parola.

Trânti telefonul pe blatul mobilei cu o forță care ar fi putut, doar *ar fi putut*, să scoată la iveală toate mecanismele de funcționare dinăuntru, după care spuse;

— Dar să știi că lipsa asta de încredere a existat mereu între noi.

Aruncă o privire spre telefon.

— Încerc să-mi amintesc care *e* parola. Am uitat-o imediat după ce am pus-o. Nici măcar nu cred că am *folosit-o* până acum.

Ridică telefonul și se uită fix la el.

— Poate e aceeași parolă pe care familia Bloch o folosește peste tot? sugeră ea.

— Corect, zise el. Clar pe-aia aș fi folosit-o: *ș-i-a-s-t-a-v-a-t-r-e-c-e. Și…* Nu.

— Hm. Se pare că nu.

— Probabil că pot să-l duc la magazin, să-l deblochez.

— Poate, zic și eu doar așa, ai putea încerca să pui o literă mare la început și să scrii *șhi* în loc de *și*?

— N-aș face așa ceva.

— Nu?

— Nu. Noi o scriem mereu la fel.

— Ia încearcă.

Voia să scape de teroarea asta copilărească, dar, în același timp, voia și să fie copil.

— Dar eu n-aș scrie așa.

— Cine poate ști ce-ar face cineva? Încearcă totuși.

El analiză telefonul și degetele care-l țineau și casa din jurul lor și, dintr-un impuls venit de nicăieri – la fel de chibzuit ca un picior ridicat, atunci când genunchiul e lovit cu un ciocănel – îl aruncă prin

fereastră, spărgând geamul.

— Credeam că e deschisă.

Apoi între ei încremeni tăcerea.

— Crezi că nu știu cum să ajung pe peluză?

— Eu…

— Și de ce nu ți-ai alege o parolă sofisticată? Una pe care Sam să n-o poată ghici?

— S-a uitat Sam prin telefon?

— Nu. Dar asta doar fiindcă ești incredibil de norocos.

— Ești sigură?

— Cum ai putut *să scrii* toate lucrurile alea?

— Care lucruri?

— E *mult* prea târziu să mai avem discuția asta.

Jacob știa că era prea târziu, și absorbi prin toți porii denivelările de pe tocător, plantele suculente dintre chiuvetă și fereastră, desenele copiilor, lipite cu scotch albastru în spatele chiuvetei.

— Nu însemnau nimic, spuse el.

— Îmi pare rău pentru cineva capabil să spună atât de multe, fără ca vorbele lui să însemne nimic.

— Julia, dă-mi o șansă să-ți explic.

— *Mie* de ce nu poți să-mi spui lucruri care nu înseamnă nimic?

— Ce?

— Îi spui cuiva care nu e mama copiilor tăi că vrei să-ți lingi sperma care-i curge din gaura curului și că singura persoană care mă poate face să mă simt frumoasă e florăreasa aia coreeană de la magazinul de delicatese, care-n pizda mă-sii de treabă, nici măcar nu-i *florăreasă*.

— Sunt dezgustător.

— Nici să nu-ndrăznești să-ncepi cu asta.

— Julia, știu că-i greu de crezut, dar nu sunt decât niște texte. Nu s-a întâmplat nimic altceva.

— În primul rând, e chiar ușor de crezut. Nimeni nu știe mai bine decât mine să ești incapabil de o transgresiune cu adevărat curajoasă. Știu că ești prea papă-lapte ca să-i lingi cuiva gaura curului, cu sau fără spermă.

— Julia.

— Dar, cel mai important, tu *câte* crezi că e nevoie să se-ntâmple? Crezi că poți s-o arzi așa, să spui și să scrii ce-ți trece prin cap, fără nicio consecință? Poate tatălui tău îi iese. Poate că mama ta e destul de slabă încât să-i tolereze toată porceala aia. Dar eu nu sunt. Există decență și indecență, două lucruri total *diferite*. Binele și răul sunt total *diferite*. Știi asta?

— Normal că…

— Nu, normal că *nu* știi. I-ai scris unei femei care nu e soția ta că pizda ei strâmtă nu te merită?

— De fapt, n-am scris asta. Și era în contextul…

— Și chiar nu ești o persoană bună și nu există niciun context în care așa ceva să fie un lucru OK.

— A fost un moment de slăbiciune, Julia.

— Uiți că n-ai șters nimic? Că există o istorie la care să ne putem întoarce? Nu a fost un *moment* de slăbiciune, a fost o *persoană* slabă. Și, *te rog,* nu-mi mai spune pe nume.

— S-a terminat.

— Vrei să știi care-i partea cea mai nasoală? Că nici măcar nu-mi *pasă.* Cel mai trist lucru din toată povestea asta e să constat că-mi lipsește tristețea.

Jacob nu credea asta, dar nici nu-i venea să creadă că ea ar fi putut spune așa ceva. Mimarea unei relații bazate pe iubire făcuse suportabilă lipsa unei relații bazate pe iubire. Dar acum Julia începea să renunțe la aparențe.

— Uite, cred că…

— *Să-i lingi sperma din gaura curului*? râse ea. *Tu*? Tu ești un laș și un obsedat de microbi. Nu voiai decât să scrii asta. Ceea ce e-n regulă. E de-a dreptul minunat. Dar măcar recunoaște că-i o șaradă. Tu *vrei* să vrei o viață sexuală superpalpitantă, dar *de fapt* vrei un cărucior plin cu norme de siguranță verificate, și vrei Aquaphor, vrei chiar și existența asta a ta ofilită și fără sex oral, fiindcă te scutește să-ți mai bați capul cu problemele de erecție. Doamne, Jacob, tu ai mereu cu tine un pachet de șervețele umede, ca să nu fii nevoit să folosești vreodată hârtie igienică. Nu așa se comportă un bărbat care vrea să lingă spermă din gaura curului cuiva.

— Încetează, Julia.

— Și, apropo, dacă ai fi într-o astfel de situație, cu o femeie *adevărată,* cu o gaură a curului *adevărată,* plină de sperma ta *adevărată*, căreia să-i dai limbi? Știi ce-ai face? Te-ar apuca tremuriciul ăla al tău de toată jena, te-ar lua toate transpirațiile, până ți s-ar face cămașa leoarcă, ți-ar pieri până și erecția aia amărâtă de gelatină, asta în cazul în care ai avut norocul s-o ai și pe-aia, și probabil că te-ai fofila la baie, să cauți clipuri puerile și complet neamuzante pe *Huffington Post* sau să mai asculți o dată podcastul despre măreția țestoaselor. *Asta* s-ar întâmpla. Iar ea și-ar da seama că ești o glumă de bărbat.

— N-aș purta cămașă.

— Ce?

— Cămașa nu mi s-ar uda leoarcă, fiindcă n-aș purta cămașă.

— În pizda mă-sii, ce răutate din partea ta să spui asta.

— Nu mă mai provoca.

— Pe bune? N-ai cum. N-ai cum să vorbești serios, zise ea, pornind robinetul de la chiuvetă, aparent fără niciun motiv. Crezi că ești

singurul care vrea să-și facă de cap?

— Vrei să ai o aventură cu cineva?

— Vreau să las totul baltă.

— Eu nu am o aventură și nici nu las lucrurile baltă.

— M-am văzut cu Mark azi. El și Jennifer divorțează.

— Minunat. Sau groaznic. Și eu ce-ar trebui să zic?

— Mark flirta cu mine.

— Ce faci?

— Te-am protejat atâta timp. Ți-am respectat nesiguranța aia a ta jalnică de păsărel. Te-am scutit de chestii complet nevinovate, care n-ar fi avut niciun motiv să te supere, dar cu toate astea te-ar fi făcut ferfeniță. Tu crezi că eu n-am avut niciodată fantezii? Crezi că de fiecare dată când mă masturbez, mă gândesc la tine? Asta crezi?

— Discuția asta nu duce nicăieri.

— Ce crezi, o parte din mine voia să-l fută azi pe Mark? Da. De fapt, toate părțile de la creier în jos. Dar n-am făcut-o, pentru că oricum n-aș face-o, pentru că eu nu sunt ca tine…

— Nu m-am futut cu nimeni, Julia.

— … dar am vrut.

Jacob ridică vocea pentru a doua oară în timpul acelei discuții:

— Ce *dracu*-i cu mirosu-ăsta?

— Câinele tău s-a căcat în casă.

— Câinele *meu*?

— Da, câinele pe care *tu* l-ai adus acasă, în ciuda înțelegerii noastre explicite de a *nu* ne lua câine.

— Dar copiii și-l doreau.

— Copiii vor să stea conectați la perfuzii cu înghețată Chunky Monkey topită și cu creierii cufundați în cuve cu sperma lui Steve Jobs. A fi un părinte bun nu are nimic de-a face cu a le satisface dorințele copiilor tăi.

— Erau triști, din nu știu ce motiv.

— *Toată lumea* are motive de tristețe. Nu mai da vina pe copii, Jacob. Aveai nevoie să te simți erou și să mă transformi pe mine în personajul negativ…

— Nu-i corect.

— Nici pe departe. Ai adus acasă un câine despre care *căzuserăm de acord* că ar fi o greșeală să-l luăm, dar tu ai fost supereroul și eu superdușmanul, și-acum avem un baton de căcat pe podeaua din sufragerie.

— Și nu ți-a trecut prin cap să-l cureți?

— Nu. La fel cum ție nu ți-a trecut prin cap să-l dresezi.

— Auzi, să-l *dresez*. Sărmanul, nici nu se poate abține. E…

— Sau să-l scoți afară, să-l duci la veterinar ori să-i speli așternutul, să-i dai pastilele împotriva paraziților sau să-l verifici de căpușe, să-i cumperi mâncare sau măcar să-l hrănești. Eu îi culeg căcatul în fiecare zi. De două ori pe zi, chiar. Sau mai des. Doamne, Jacob, eu *urăsc* câinii, și urăsc *acest* câine, pe care nu l-am vrut și nu-l vreau, dar care, dacă n-aș fi fost eu, ar fi fost de mult oale și ulcele.

— Să știi că înțelege ce spui.

— Dar tu nu. Câinele tău…

— Câinele *nostru*.

— … e mai deștept decât soțul meu.

Atunci el începu să țipe. Era pentru prima oară când ridica vocea la soția lui. Era un țipăt care se copsese în el în ultimii șaisprezece ani de căsnicie și patru decenii de viață și cinci milenii de istorie – un țipăt care nu-i era adresat doar ei, ci tuturor celor morți și celor vii, dar, înainte de toate, lui însuși. De ani buni fusese altundeva, mereu îngropat în dosul unei uși groase, găsindu-și refugiul într-un monolog interior la care nimeni – nici măcar el – nu avea acces, sau într-un dialog captiv într-un dulap încuiat. Dar ăsta era *el*.

Făcu patru pași spre ea, apropiindu-și așa de mult lentilele ochelarilor de ochii ei, încât păreau a fi ai lui, și țipă:

— *Tu ești inamicul meu!*

Cu câteva minute în urmă, ea îi mărturisise lui Jacob că cel mai trist fusese să constate propria lipsă de tristețe. Atunci era adevărat, acum însă nu. Ea își privi bucătăria prin prisma lacrimilor: garnitura de cauciuc crăpată a robinetului, ramele ferestrelor, care arătau încă bine, dar care s-ar fi făcut țăndări dacă le-ar fi bruscat cineva. Își vedea sufrageria și camera de zi: toate arătau încă bine, dar dedesubtul celor două straturi de vopsea se aflau un strat de amorsă și

un deceniu și jumătate de degradare lentă. Soțul ei: nu și partenerul ei.

Când era în clasa a treia, Sam a venit într-o zi la Julia și i-a spus pe un ton însuflețit:

— Dacă Pământul ar fi de dimensiunea unui măr, atmosfera ar fi mai subțire decât coaja mărului.

— Ce?

— Dacă Pământul ar fi de dimensiunea unui măr, atmosfera ar fi mai subțire decât coaja mărului.

— Poate că nu-s destul de deșteaptă încât să-mi dau seama de ce-ar fi acesta un lucru interesant. Îmi explici?

— Ia uită-te în sus! spuse el. Ție ți se pare subțire?

— Tavanul?

— Dacă am fi afară.

Învelișul era așa de subțire, dar ea se simțise întotdeauna la adăpost.

Cu câteva zeci de duminici înainte, cumpăraseră de la un târg de vechituri o țintă pe care o atârnaseră de ușa de la capătul holului. Băieții ratau ținta aproape de fiecare dată, săgețile smulse din lemnul ușii lăsând să se vadă straturile vechi de vopsea. Julia demontase ținta după ce Max intrase odată în camera de zi cu sângele curgându-i dintr-un umăr.

— N-a fost vina nimănui, a spus el.

În urmă rămăsese un cerc înconjurat de sute de găuri.

În vreme ce privea învelișul bucătăriei, cel mai trist lucru era că devenea conștientă de ceea ce se afla dedesubtul lui, de ceea ce ar dezvălui o zgârietură minusculă, într-un loc vulnerabil.

— Mami?

Se întoarseră și-l văzută pe Benjy în prag, sprijinit de tocul pe care măsurau înălțimile copiilor, bâjbâind cu mâinile după buzunarele inexistente ale pijamalei. Oare de cât timp stătea acolo?

— Mami și cu mine…

— *Epitoma*, vrei să zici.

— Ce zici, iubire?

— Când ai zis *inamicul*, voiai să zici *epitoma.*

— Acum poți să-l pupi, îi spuse Julia soțului ei, ștergându-și lacrimile și înlocuindu-le cu clăbuci de detergent.

Jacob îngenunche și luă mâinile lui Benjy într-ale lui.

— Ai visat urât, amice?

— Sunt OK cu ideea c-o să mor, spuse Benjy.

— Ce?

— Sunt OK cu ideea c-o să mor.

— Cum adică?

— Atâta timp cât moare toată lumea cu mine, chiar sunt OK. Doar mi-e teamă că nu moare toată lumea.

— Ai visat urât?

— Nu. Vă certați voi.

— Nu ne certam. Noi…

— Și am auzit o sticlă spartă.

— Ne certam, spuse Julia. Oamenii au sentimente, uneori foarte dificile. Dar e OK. Acum mergi la culcare.

Jacob îl luă în brațe, iar Benjy își puse obrazul pe umărul lui. Ce ușor era. Și cât de greu începea să fie. Niciun tată nu știe că e ultima oară când își duce fiul la culcare.

Jacob îl înveli pe Benjy cu pătura și-l mângâie pe cap.

— Tati?

— Da?

— Sunt de acord cu tine că poate raiul nu există.

— N-am spus asta. Am spus doar că nu putem fi siguri și că poate nu e cea mai bună idee să ne organizăm viețile în funcție de el.

— Da, cu asta sunt de acord.

Își putea ierta faptul că-și neglijase propriul confort, dar de ce neglijase și confortul celorlalți? Oare de ce nu-și lăsa puștiul de grădiniță să se simtă fericit și protejat într-o lume imaginară frumoasă și dreaptă?

— În funcție de ce crezi că ar trebui să ne organizăm viețile? întrebă Benjy.

— În funcție de familiile noastre?

— Și eu cred la fel.

— Noapte bună, amice.

Jacob ieși pe ușă, dar nu plecă.

După câteva momente lungi de tăcere, Benjy strigă după el:

— Tati? Am nevoie de tine.

— Sunt aici.

— Veverițele au evoluat, dezvoltându-și cozi stufoase. De ce?

— Poate pentru echilibru? Sau pentru a le ține de cald? E timpul să dormi acum.

— O să căutăm pe Google dimineață.

— OK. Dar acum dormi.

— Tati?

— Da.

— Dacă lumea va exista multă vreme de acum înainte, vor fi și fosile de fosile?

— O, Benjy. E o întrebare grea. Putem vorbi despre asta de dimineață.

— Da. Trebuie să dorm.

— Da.

— Tati?

Jacob începea să-și piardă răbdarea.

— *Benjy*.
— Tati?
— Sunt aici.

Rămase în prag până când auzi respirația profundă a fiului lui cel mai mic. Jacob era un bărbat care neglija confortul, dar care rămânea la răspântii mult timp după ce toți ceilalți treceau. Rămânea mereu în pragul ușii deschise, până când pleca mașina. La fel cum rămânea mereu la fereastră până când roata din spate a bicicletei lui Sam dispărea după colț. La fel cum se privea pe sine dispărând.

Nu sunt aici

>Stau azi la această *bimah,* pătruns de un simț al istoriei și de o extremă enervare, pregătit să îndeplinesc așa-numitul rit de trecere spre maturitate, orice-ar însemna asta. Vreau să-i mulțumesc cantorului Fleischman pentru că m-a ajutat să mă transform, în ultima jumătate de an, într-un golem. În cazul extrem de puțin probabil în care peste un an îmi voi mai aminti ceva din toate astea, tot nu voi ști ce înseamnă, iar pentru asta sunt recunoscător. Aș vrea, de asemenea, să-i mulțumesc Rabinului Singer, care este o clismă cu acid sulfuric. Singurul meu străbunic în viață este Isaac Bloch. Tata zicea că trebuie să trec prin toate astea de dragul lui, deși străbunicul nu mi-a cerut niciodată s-o fac. Există lucruri pe care le-a *cerut*, de exemplu să nu fie forțat să se mute la Azilul Evreiesc. Familia mea face mare caz de îngrijirea lui, dar nu îndeajuns cât să-i pese cu adevărat și, deși n-am înțeles nicio iotă din psalmii de azi, asta pot să înțeleg. Vreau să le mulțumesc bunicilor mei Irv și Deborah Bloch, pentru că m-au inspirat și m-au împins mereu de la spate, îndemnându-mă să mă străduiesc un pic mai mult, să sap ceva mai adânc, să devin bogat și să spun ce-mi vine să spun ori de câte ori am chef. De asemenea, bunicilor mei Allen și Leah Selman, care locuiesc în Florida și de al căror statut de muritori sunt conștient doar grație sărbătorilor de Hanuka și cecurilor de ziua mea, care nu au mai fost actualizate la cursul zilei de la nașterea mea. Vreau să le mulțumesc fraților mei, Benjy și Max, pentru faptul că au nevoie de porții generoase din atenția părinților mei. Nu-mi imaginez cum aș putea supraviețui dacă ar trebui să îndur de unul singur greul dragostei lor. Odată, când am vomitat pe Benjy în timpul unui zbor cu avionul, el a spus „Știu ce rău e să vomiți”. Max s-a oferit odată să facă niște analize de sânge în locul meu. Și iată-mă ajuns la părinții mei, Jacob și Julia Bloch. Adevărul e că eu nu am vrut *bar mitzvah.* Nicio părticică din mine, oricât de mică. Am purtat discuții pe tema asta, de parcă opiniile mele ar fi avut vreo importanță. Totul a fost o farsă, o farsă care să pună în mișcare această farsă, la rândul ei doar o piatră în marea farsă a identității

mele evreiești. Cu alte cuvinte, acest lucru n-ar fi fost posibil fără ei. Nu-i învinovățesc pentru că sunt ceea ce sunt. Dar îi învinovățesc că mă învinovățesc pe mine pentru că sunt ceea ce sunt. Și cam atât cu mulțumirile. Așadar, fragmentul meu de Tora este *Vayeira.* Este una dintre cele mai cunoscute și mai studiate secțiuni din Tora și mi s-a spus că e o mare onoare s-o citesc. Dată fiind lipsa mea totală de interes pentru Tora, ar fi fost mai bine să-i fie repartizată unui băiat care chiar dă doi bani evreiești pe treaba asta, în cazul în care acest băiat chiar există, și să mi se ofere mie secțiunile despre regulile privitoare la femeile leproase aflate la menstruație. Se pare că toți picăm de fraieri. Încă ceva: fragmente din interpretarea care urmează au fost furate pe față. Partea bună e că evreii cred doar în pedeapsa colectivă. OK. Încercarea la care Dumnezeu l-a supus pe Avraam e scrisă cam așa: „După aceasta, Dumnezeu a încercat pe Avraam și i-a zis: «Avraame, Avraame!» Iar el a răspuns: «Iată-mă»”{36}. Majoritatea oamenilor presupun că încercarea e dată de ceea ce urmează: Dumnezeu îi cere lui Avraam să-l sacrifice pe fiul său, Isaac. Dar eu cred că încercarea ar putea fi însăși chemarea lui Dumnezeu. Avraam n-a întrebat „Ce vrei de la mine?” N-a zis nici „Da?”. A răspuns cu o afirmație: „Iată-mă”. Indiferent ce ar vrea sau ar avea nevoie Dumnezeu, Avraam este întru totul prezent, fără condiții sau rezerve, fără alte explicații suplimentare. Acest cuvânt, *hineni* – Iată-mă – mai apare de două ori în același fragment. Când Avraam îl duce pe Isaac pe Muntele Moria, Isaac înțelege că e pe cale să fie sacrificat, așa cum înțeleg toți copiii atunci când acest lucru e pe cale să se întâmple. Mai departe: „Atunci a grăit Isaac lui Avraam, tatăl său, și a zis: «Tată!» Iar acesta a răspuns: «Ce este fiul meu?» Zis-a Isaac: «Iată, foc și lemne avem, dar unde este oaia pentru jertfă?» Avraam însă a răspuns: «Fiul meu, va îngriji Dumnezeu de oaia jertfei Sale.»”{37} Isaac nu spune „Tată”, spune „Tatăl meu”. Avraam este tatăl poporului evreu, dar este și tatăl lui Isaac, tatăl lui personal. Iar Avraam nu întreabă „Ce vrei?”. Spune „Iată-mă”. Când Dumnezeu îl cheamă pe Avraam, Avraam e cu totul prezent pentru fiul său. Dar cum poate fi posibil așa ceva? Dumnezeu îi cere lui Avraam să-l ucidă pe Isaac, iar Isaac îi cere tatălui său să-l apere. Cum poate Avraam să ocupe două poziții diametral opuse în același timp? *Hineni* mai este folosit o dată în povestire, în cel mai dramatic moment. „Iar dacă au ajuns la locul de care-i grăise Dumnezeu, a ridicat Avraam acolo jertfelnic, a așezat lemnele pe el și legând pe Isaac, fiul său, l-a pus pe jertfelnic, deasupra lemnelor. Apoi și-a întins Avraam mâna și a luat cuțitul, ca să înjunghie pe fiul său. Atunci îngerul Domnului a strigat către el din cer și a zis: «Avraame, Avraame!» Răspunse acesta: «Iată-mă!» Iar îngerul a zis: «Să nu-ți ridici mâna asupra copilului, nici să-i faci vreun rău, căci acum cunosc că te temi de Dumnezeu și pentru Mine n-ai

cruțat nici pe singurul fiu al tău».”{38} Avraam nu întreabă „Ce vrei?”. El spune „Iată-mă”. Pasajul meu de *bar mitzvah* vorbește despre multe lucruri, dar eu cred că, înainte de toate, vorbește despre cei pentru care suntem cu totul acolo și despre cum asta, mai mult decât orice altceva, ne definește identitatea. Străbunicul meu, pe care l-am amintit mai devreme, a cerut ajutor. Nu vrea să meargă la Azilul Evreiesc. Dar nimeni din familie nu i-a răspuns „Iată-mă”. În schimb, cu toții au încercat să-l convingă că nu știe ce-i mai bine pentru el și că nici măcar nu știe ce vrea. De fapt, n-au încercat cu adevărat să-l convingă; pur și simplu i-au spus ce urmează să facă. În dimineața aceasta, am fost acuzat că aș fi folosit un limbaj nepotrivit la școala ebraică. Nici nu sunt sigur că *folosit* e cuvântul potrivit – a face o listă nu înseamnă tocmai *a folosi* ceva. În orice caz, atunci când părinții mei au venit să stea de vorbă cu Rabinul Singer, ei nu mi-au spus „Iată-ne”. M-au întrebat „Ce-ai făcut?” Mi-aș dori să-mi fi oferit prezumția de nevinovăție, fiindcă o merit. Toți cei care mă cunosc știu că fac o tonă de greșeli, dar și că sunt o persoană bună. Însă nu fiindcă sunt o persoană bună merit prezumția de nevinovăție, ci fiindcă sunt copilul lor. Chiar dacă nu m-au crezut, ar fi trebuit să se comporte ca și când m-ar fi crezut. Tata mi-a spus odată că, înainte să mă nasc, când singura dovadă a vieții mele erau ecografiile, au trebuit să creadă în mine. Cu alte cuvinte, nașterea le permite părinților tăi să nu mai creadă în tine. OK, mulțumesc pentru tot, toată lumea afară.

> Asta-i tot?

> Nu. Nu tocmai. O să arunc în aer întreg locul ăsta.

> Ce pula mea?

> Stabilesc un punct de întâlnire pe acoperișul vechii fabrici de filme color de vizavi. O să privim de la distanță.

> Fugi!

> Filme color?

> Nu trebuie să fugi. N-o să fie nimeni rănit.

> Ai încredere în ea.

> Filme pentru camere fotografice vechi.

> Nici măcar nu trebuie să ai încredere în mine. Gândește-te: Dac-ai fi fost nevoit să alergi, ai fi fost mort deja.

> Ce logică futută.

> O ultimă chestie, înainte să plec: Știe cineva de ce avioanele își diminuează luminile la aterizare și la decolare?

> Ce pula mea?

> Ca să vadă pilotul mai bine?

> Hai să mergem, OK?

> Ca să economisească electricitate?

> Nu vreau să mor.

>Bune răspunsuri, dar nu. Ci pentru că sunt cele mai importante momente ale zborului. Peste 80% dintre accidente au loc în timpul decolării sau aterizării. Diminuează luminile pentru a le permite ochilor să se adapteze la întunericul unei cabine pline de fum.

>Ar trebui să existe un cuvânt pentru chestii de-astea.

>Puteți urma traseul luminos spre ieșirea din sinagogă. Vă arăt eu calea. Sau mă puteți urma.

Cineva! Cineva!

Julia și Jacob stăteau în baie, fiecare în fața chiuvetei lui. Chiuvetă dublă: o dotare foarte căutată în vechile case din Cleveland Park, la fel ca plintele cu model alambicat care mărgineau podelele acoperite cu parchet, șemineele originale și candelabrele pe gaz. Deosebirile dintre case erau așa de puține, încât micile diferențe trebuiau celebrate, altfel toată lumea ar fi muncit prea mult pentru prea puțin. Pe de altă parte, cine-și dorește cu adevărat chiuvete duble?

— Știi ce m-a întrebat Benjy adineaori? spuse Jacob, uitându-se în oglinda de deasupra chiuvetei.

— Dacă lumea va exista multă vreme de acum înainte, vor fi și fosile de fosile?

— Cum ai…?

— Difuzorul din camera lui știe tot.

— Corect.

Când era cineva în preajmă, Jacob își curăța mai mereu dinții cu ață dentară. După patruzeci de ani de folosit ața dentară doar din când în când, avusese numai trei carii – cât timp economisit. În seara aceea, când soția lui era de față, și-a curățat bine dinții. Voia să petreacă puțin timp în fața chiuvetelor alăturate. Sau să amâne puțin momentul culcării în același pat.

— Când eram copil, mi-am creat propriul sistem poștal. Am improvizat un ghișeu într-o cutie de frigider. Mama mi-a cusut o uniformă. Aveam chiar și timbre cu fața bunicului.

— De ce-mi spui asta? întrebă ea.

— Nu știu, zise el, cu un fir de ață între dinții din față. Mi-a venit pur și simplu în minte.

— *De ce* ți-a venit în minte?

— Vorbești ca dr. Silvers, chicoti el.

Ea nu chicoti.

— Ție-ți place de dr. Silvers.

— N-aveam nimic de trimis, spuse el, așa că am început să-i scriu scrisori mamei mele. Ce mă atrăgea pe mine era sistemul în sine, nu-mi păsa de mesaje. În orice caz, în prima i-am scris „Dacă citești asta, înseamnă că sistemul nostru poștal funcționează!” Țin minte perfect

lucrul ăsta.

— *Al nostru*, zise ea.

— Ce?

— *Al nostru.* Sistemul *nostru.* Nu sistemul *meu.*

— Poate că am scris *al meu*, spuse el, derulându-și de pe degete ața care-i lăsase urme ca de inel. Nu mai țin minte.

— Ba da.

— Nu știu.

— Ba *știi.* Și tocmai de-asta îmi povestești mie.

— A fost o mamă extraordinară, spuse el.

— Știu asta. Mereu am știut-o. Reușește să-i facă pe băieți să se simtă ca și când nimeni pe lume n-ar fi mai bun decât ei, dar și că nici ei nu sunt mai buni ca alții. E un echilibru greu de obținut.

— Tata nu-l găsește.

— Tatăl tău nu găsește niciun echilibru.

Amintirile dispărură deja.

Julia luă periuța de dinți și i-o dădu soțului ei.

Jacob se străduí să spună ceva ce se încăpățâna să nu iasă din gura lui, apoi zise:

— Nu mai avem pastă de dinți.

— Mai e una în dulăpior.

În timp ce se spălau pe dinți, se lăsă liniștea. Dacă în fiecare seară petreceau zece minute pregătindu-se de culcare – și cu siguranță atâta petreceau, cel puțin acesta era un lucru cert – însemna în total șaizeci de ore pe an. Mai multe ore de pregătire de culcare decât ore petrecute împreună în vacanță. Erau căsătoriți de șaisprezece ani. În momentul acela, petrecuseră deja echivalentul a patruzeci de zile pregătindu-se de culcare, aproape întotdeauna în fața mult râvnitelor și singuraticelor chiuvete duble, aproape întotdeauna în tăcere.

La câteva luni după mutare, Jacob și băieții aveau să-și creeze propriul sistem poștal. Max devenise din ce în ce mai retras. Râdea mai puțin, se încrunta mai puțin, mereu căuta locul cel mai apropiat de fereastră. Jacob putea să nege, dar ceilalți începuseră să observe și să aducă vorba despre asta – într-o zi, la masă, Deborah l-a luat deoparte și l-a întrebat: „Ție cum ți se pare Max?”

Jacob a cumpărat mai multe cutii poștale vechi de pe Etsy și a fixat câte una pe ușa dormitorului fiecărui copil, apoi una pe ușa dormitorului lui. Le-a spus că vor avea propriul sistem poștal secret, care va fi folosit pentru acele mesaje ce par imposibil de rostit cu voce tare.

— Așa cum lăsau oamenii bilete la Zidul Plângerii, sugeră Benjy.

Nu, se gândi Jacob, dar spuse:

— Da. Oarecum.

— Doar că tu nu ești Dumnezeu, spuse Max, lucru care, deși cât se

poate de evident și în ciuda poziției pe care Jacob ar fi vrut s-o adopte copiii lui (ca atei, ca oameni care nu se tem de părinții lor), a usturat un pic.

Verifica în fiecare zi cutia poștală. Benjy a fost singurul care i-a scris vreodată: „Pace în lume", „Zi cu zăpadă", „Un TV mai mare".

Erau multe lucruri dificile pentru un părinte singur: logistica pregătirii celor trei copii pentru școală, cu doar două mâini, coordonarea unui volum de transporturi comparabil cu cel al turnului de control al aeroportului Heathrow, *multitasking*-ul care face posibil *multitasking*-ul. Dar cea mai mare provocare era să găsească timp pentru discuții cu copiii. Erau mereu împreună, era mereu agitație, mereu trebuia făcut ceva și nu avea pe nimeni cu care să împartă treburile. Așa că, atunci când se iveau situații de tip unu-la-unu, simțea totodată nevoia de a profita de ele (oricât de nefiresc ar fi fost momentul respectiv) și o doză concentrată din vechea teamă de a spune prea mult sau prea puțin.

Într-o seară după crearea sistemului poștal, în timp ce Sam îi citea lui Benjy înainte de culcare, Max și Jacob s-au trezit făcând pipi în aceeași toaletă.

— Să nu ne-ncrucișăm razele, Ray.

— Hm?

— E din *Ghostbusters*.

— Știu că e un film, dar nu l-am văzut niciodată.

— Glumești.

— Nu.

— Dar țin minte că ne-am uitat…

— Nu l-am văzut niciodată.

— OK. Mă rog, e o scenă teribilă, în care ăștia trag pentru prima oară cu chestiile-alea ale lor cu protoni, și Egon spune „Să nu ne-ncrucișăm razele, Ray", fiindcă s-ar fi întâmplat o chestie apocaliptică, și de-atunci, mă gândesc mereu la asta când mi se întâmplă să fac pipi cu altcineva în aceeași toaletă. Dar se pare c-am terminat amândoi, și-acum chiar n-are niciun sens.

— Cum zici tu.

— Am observat că nu mi-ai lăsat nimic în cutia poștală.

— Da. O să-ți las.

— Nu-i obligatoriu. Doar m-am gândit că în felul acesta ai putea să spui ce ai pe suflet.

— OK.

— Toată lumea ține lucruri pentru sine. Și frații tăi. Și eu. Și mama. Dar ele pot îngreuna viața.

— Îmi pare rău.

— Nu, la tine mă refeream. Mi-am petrecut viața făcând eforturi uriașe să mă apăr de lucrurile de care mă temeam cel mai tare, iar în

cele din urmă n-ar fi corect să spun că nu era nimic de temut, dar poate că n-ar fi fost așa rău să-mi înfrunt temerile. Poate că toate eforturile mele au înrăutățit lucrurile. Țin minte noaptea în care am plecat la aeroport. V-am pupat pe toți, de parcă ar fi fost o călătorie ca oricare alta, și v-am zis ceva de genul: „Ne vedem într-o săptămână, două". Și când mă pregăteam de plecare, mama m-a întrebat ce mai așteptam. Mi-a zis că era un moment important și că probabil simțeam ceva important, și voi la fel.

— Dar nu te-ai întors și nici n-ai mai zis altceva.

— Mi-era prea frică.

— De ce îți era frică?

— Nu avea de ce să-mi fie frică. Tocmai asta încerc să-ți spun.

— Știu că în realitate n-avea de ce să-ți fie frică. Dar de ce ți-a fost frică?

— De faptul că avea să se întâmple cu adevărat?

— Că plecai?

— Nu. Gândindu-mă la ce aveam. La ce avem.

•

Julia și-a vârât periuța de dinți adânc sub obraz și și-a așezat palmele pe chiuvetă. Jacob scuipă și spuse:

— Îmi dezamăgesc familia, la fel cum ne-a dezamăgit și tata pe noi.

— Nu-i adevărat, zise ea. Dar nu-i de-ajuns ca să-i eviți greșelile.

— Ce?

— Nu dezamăgești, spuse ea, scoțându-și periuța de dinți din gură. Dar nu-i de-ajuns ca să-i eviți greșelile.

— Ești o mamă extraordinară.

— Ce te-a făcut să spui asta?

— Mă gândeam că mama a fost o mamă extraordinară.

Julia își alungă mândria, făcu o pauză, de parcă ar fi cântărit dacă să vorbească sau nu, după care zise:

— Nu ești fericit.

— De ce-ai spune *asta*?

— Fiindcă e adevărul. Pari fericit. Poate chiar crezi că ești fericit. Dar nu ești.

— Crezi că sunt deprimat?

— Nu. Cred că pui un preț enorm pe fericire – a ta și a altora – și nefericirea ți se pare așa de amenințătoare, încât ai prefera să te scufunzi cu tot cu epava, decât să recunoști că există o fisură pe undeva.

— Nu cred că lucrurile stau chiar așa.

— Și da, cred că ești deprimat.

— Poate e doar mononucleoză.

— Te-ai săturat să scrii un serial TV care nu-ți aparține și pe care-l iubește toată lumea, în afară de tine.

— Nu-l iubește toată lumea.

— Mă rog, *tu* cu siguranță nu.

— Mie-mi place.

— Și îți displace până și să-ți placă ceea ce faci.

— Nu știu.

— Ba *știi,* spuse ea. Știi că undeva înăuntrul tău e ceva – o carte, un serial, un film, orice – și că, dac-ar putea ieși la iveală, toate sacrificiile pe care simți că le-ai făcut nu ți se vor mai părea sacrificii.

— Nu simt că a trebuit să…

— Vezi cum ți-ai schimbat cuvintele? Eu am zis sacrificiile pe care simți că *le-ai făcut.* Tu ai zis *a trebuit.* Vezi diferența?

— Doamne, ar trebui să-ți iei un atestat și-o canapea.

— Nu glumesc.

— Știu.

— Și ai obosit să te prefaci că ai o căsnicie fericită…

— Julia.

— … și urăști să-ți placă doar cea mai importantă relație din viața ta.

Adesea, lui Jacob îi displăcea Julia, uneori o ura, dar niciodată nu voise s-o rănească.

— Nu-i adevărat, spuse el.

— Ești prea bun sau prea speriat ca s-o recunoști, dar e adevărat.

— Nu e.

— Și ai obosit să fii și tată și fiu.

— De ce încerci să mă rănești?

— Dar nu încerc asta. Și să știi că există lucruri mai rele decât să-l rănești pe celălalt, zise ea, aranjând pe raft diversele produse anti-îmbătrânire și anti-moarte. Hai la culcare.

Hai la culcare. Aceste trei cuvinte diferențiază căsnicia de orice alt tip de relație. N-o să găsim o cale de-a ajunge la o înțelegere, dar hai la culcare. Nu pentru că vrem, ci pentru că trebuie. În momentul ăsta, ne urâm unul pe altul, dar hai la culcare. Hai să ne retragem în noi înșine, dar împreună. Oare câte conversații se terminaseră în aceste trei cuvinte? Câte certuri?

Uneori mergeau la culcare și, odată ajunși la orizontală, făceau un ultim efort de împăcare. Uneori, a merge la culcare face posibile lucruri altminteri imposibile în camera infinit de mare. Intimitatea de a te afla sub același așternut, două cuptoare alimentând o singură căldură, dar fără a fi nevoie să se vadă unul pe altul. Sau poate lobul generozității era localizat în spatele creierului, unde se strângea atunci tot sângele.

Uneori, mergeau la culcare și se rostogoleau către marginile saltelei, fiecare dintre ei dorindu-și să fie regele, dorindu-și ca totul să treacă, fără a avea destule oase în degete care să indice cu exactitate ce era

acel *tot.* Să fi fost noaptea? Căsnicia? Întreaga situație delicată a vieții de familie a acestei familii? Mergeau împreună la culcare nu fiindcă nu aveau de ales – *kein briere iz oich a breiere*, cum spunea rabinul la o înmormântare în urmă cu trei săptămâni; *a nu avea de ales e tot o alegere.* Căsnicia e opusul sinuciderii, dar se apropie de ea prin prisma faptului că este un act definitiv de voință.

Hai la culcare…

Chiar înainte să se întindă în pat, Jacob își luă un aer confuz, pipăindu-și buzunarele inexistente ale boxerilor, de parcă și-ar fi dat dintr-odată seama că nu știa unde pusese cheia, și spuse; „Mă duc să fac pipi". La fel cum făcea în fiecare seară.

Închise și încuie ușa, deschise sertarul din mijlocul dulapului de medicamente, ridică teancul de reviste *The New Yorker* și scoase cutia de supozitoare cu acerat de hidrocortizon. Întinse un prosop pe podea, împături un altul pe post de pernă, se așeză pe partea stângă, cu genunchiul drept îndoit, se gândi la Terri Schiavo{39}, la Bill Bruckner{40} sau la Nicole Brown Simpson{41}, și și-l înfipse cu delicatețe. Bănuia că Julia știa ce făcea el în fiecare seară, dar nu-și găsea curajul s-o întrebe, fiindcă asta ar fi presupus, înainte de toate, să accepte că avea un corp omenesc. Aproape tot corpul lui era la dispoziția ei în cea mai mare parte a timpului, la fel cum și corpul ei era la dispoziția lui, dar uneori, anumite părți trebuiau ascunse. Ore în șir analizaseră crampele intestinale ale copiilor lor; aplicaseră Desitin direct, cu degetele goale; învârtiseră termometre rectale, la sfatul drului Donowitz, pentru a stimula sfincterul să se relaxeze și să-i ușureze copilului defecația. Dar când venea vorba despre corpurile lor, se cerea un anumit grad de negare.

nu meriți să fii futută în cur

Gaura curului, de care, într-un fel sau altul, toți membrii familiei Bloch erau obsedați, devenise epicentrul negării lui Jacob și al Juliei. Era necesară vieții, dar niciodată nu se vorbea despre ea. Era un lucru pe care îl aveai, dar pe care-l ascundeai. Acolo se întâlneau toate – un fel de ieșire a corpului uman – și nimic, mai ales atenția, *mai ales* degetul sau penisul, dar *mai ales și mai ales* limba, nu putea ajunge acolo. Lângă toaletă se aflau destule chibrituri cât să aprinzi și să întreții un foc de tabără.

În fiecare seară, Jacob spunea că merge să facă pipi, și tot în fiecare seară Julia îl aștepta și știa că el își ascundea ambalajele de supozitoare în ghemotoace de hârtie igienică pe care le îndesa pe fundul coșului de gunoi cu capac, așa cum știa și că, atunci când trăgea apa, nu era nimic în vasul de toaletă. Acele minute de ascundere, de rușine tăcută aveau ziduri și tavan. La fel ca zilele lor de sabat și ca micile șoapte de mândrie, modelaseră arhitectura timpului.

Fără să angajeze vreo echipă de cărăuși sau să trimită înștiințări de schimbare a adresei, fără ca măcar să fi înlocuit vreo cheie de pe inelul inimii cu o alta, se mutaseră într-o altă casă.

Lui Max îi plăcea să se joace de-a v-ați ascunselea, dar nimeni, nici măcar Benjy, nu suporta asta. Cunoșteau casa așa de bine și o exploraseră atât de temeinic, încât ar fi fost ca jocul de table. Așa că doar la ocazii speciale (o zi de naștere sau o recompensă pentru vreo faptă remarcabilă) Max avea ocazia să obțină câte un joc. Iar ei erau mereu previzibili, anticipându-și fiecare mișcare: cineva își ținea respirația în spatele bluzelor din șifonierul Juliei, cineva se întindea în cadă sau se ghemuia sub chiuvetă, cineva se ascundea cu ochii închiși, neputându-și învinge convingerea instinctivă că asta îi făcea mai puțin vizibili.

Chiar și atunci când băieții nu se ascundeau, Jacob și Julia îi căutau – din teamă, din dragoste. În schimb, puteau trece ore bune până când cineva observa că lipsește Argus. Apărea mereu când ușa de la intrare era deschisă, când apa din cadă era cât pe-aci să dea pe dinafară, când mâncarea era pe masă. Întoarcerea lui era de la sine înțeleasă. La cină, Jacob încerca să stimuleze discuții aprinse, ca să-i ajute pe băieți să capete elocvență și gândire critică. În mijlocul unei asemenea dezbateri – ar trebui ca Ierusalimul sau Tel Avivul să fie capitala Israelului? – Julia întrebă dacă-l văzuse cineva pe Argus. „Mâncarea lui e neatinsă”.

După câteva minute în care l-au strigat calm și l-au căutat prin locurile obișnuite, băieții au început să se panicheze. Au sunat la sonerie. Au pus un bol cu mâncare pentru oameni. Max a cântat la vioară, ceea ce întotdeauna atrăgea un scheunat. Nimic.

Ușa de plasă era închisă, dar ușa de la intrare rămăsese deschisă, așa că probabil ieșise. *(Cine a lăsat ușa deschisă*? se întreba Jacob furios, dar nu pe cineva anume.) Au căutat prin tot cartierul, strigându-l pe Argus, mai întâi cu tandrețe, apoi cu disperare. Li s-au alăturat și câțiva vecini. Jacob își punea întrebarea – nerostită, desigur – dacă nu cumva Argus plecase să moară, așa cum fac, după câte se pare, câinii. Se întuneca și vedeau din ce în ce mai greu.

După cum s-a constatat ulterior, fusese tot timpul în baia de oaspeți de la etaj. Se închisese nu se știe cum înăuntru și, fiind prea bătrân sau prea bun, nu lătrase. Sau poate, până când i s-a făcut foame, a preferat să rămână acolo. În seara aceea a avut voie să doarmă în patul lor. La fel și copiii. Deoarece crezuseră că l-au pierdut, deși fusese tot timpul foarte aproape.

În seara următoare, la cină, Jacob a spus:

— Rezolvat: Argus ar trebui să aibă voie să doarmă în pat în fiecare noapte.

Băieții au început să strige de bucurie.

— Înțeleg că sunteți de acord cu această decizie, spuse el zâmbind.

— Stai, stai, stai, îl întrerupse Julia, fără să zâmbească.

A fost pentru ultima oară când toate cele șase animale au dormit sub aceeași pătură.

Julia și Jacob se ascundeau fiecare în munca pe care o ascundeau unul de celălalt.

Căutau o fericire care să nu vină cu prețul fericirii altuia.

Se ascundeau în administrarea vieții de familie.

Cea mai pură căutare a lor era de sabat, când închideau ochii și se înnoiau și ei, și casa.

Arhitectura minutelor, atunci când Jacob se scuza pentru a merge la baie, iar Julia nu citea din cartea pe care o ținea în mână, era ascunderea lor în forma cea mai pură.

acum meriți să fii futută în cur

Mergeau amândoi la culcare, Julia în cămașă de noapte, Jacob în tricou și boxeri. Ea dormea cu sutienul pe ea. Spunea că susținerea lui o ajuta să se simtă mai comod, ceea ce poate că era perfect adevărat. El zicea că tricoul cald îi ușura somnul, ceea ce poate că era perfect adevărat. Stingeau luminile, își scoteau ochelarii și se holbau la același tavan, la același acoperiș, cu două perechi de ochi viciați care ar fi putut fi îndreptați, dar care nu aveau să se îmbunătățească niciodată de la sine.

— Mi-ar fi plăcut să mă cunoști când eram copil, spuse Jacob.

— Copil?

— Sau măcar… *înainte*. Înainte să devin *asta*.

— Ți-ar plăcea să te fi cunoscut înainte ca tu să mă fi cunoscut pe mine.

— Nu. Nu mă înțelegi.

— Reformulează.

— Julia, nu sunt… eu însumi.

— Și atunci cine ești?

Jacob ar fi vrut să plângă, dar nu putea. Însă nici nu-și putea ascunde ascunderea. Ea îi mângâie părul. Nu era nimic pentru care să-l ierte. Nimic. Nici măcar textele, nici măcar anii. Dar nu putea să nu răspundă nevoii lui. Nu voia, dar nu putea să n-o facă. Era o versiune a dragostei. Doar că dublele negații n-au ținut niciodată în picioare vreo religie.

— N-am spus niciodată ce simt, zise el.

— Niciodată?

— Nu.

— Asta-i o acuzație gravă.

— Adevărat.

— Bine, dar, spuse ea chicotind pentru prima oară de când găsise

telefonul, sunt atâtea alte lucruri la care te descurci foarte bine.

— Așa sună lucrurile când nu sunt pierdute pentru totdeauna.

— Cum?

— Așa cum chicotești tu.

— Așa? Nu, așa sună ironia când e apreciată.

Adormi, se imploră el. *Adormi odată.*

— La ce mă descurc bine? întrebă el.

— Vorbești serios?

— Un singur lucru.

Jacob suferea. Și oricât de mult ar fi simțit ea că el merită să sufere, nu putea suporta asta. Investise atât de mult din ea – pierduse atât de mult din ea – ca să-l protejeze. Câte experiențe, câte subiecte de discuție, câte cuvinte fuseseră sacrificate ca să-i aline profunda vulnerabilitate? Nu puteau merge împreună într-un oraș unde ea mai fusese cu vreun fost prieten, în urmă cu douăzeci de ani. Nu putea face nici cea mai mică remarcă despre lipsa granițelor în casa părinților lui, cu atât mai puțin despre alegerile lui în privința educației copiilor, care uneori semănau cu lipsa oricărei alegeri. Ea aduna căcații lui Argus pentru că Argus nu se putea abține și pentru că, deși nu ea îl alesese și nu-l vrusese, și deși era o povară nedreaptă, Argus era al ei.

— Ești bun, îi spuse ea soțului ei.

— Nu. Chiar nu sunt.

— Ți-aș putea da o sută de exemple…

— Trei-patru ar fi foarte utile acum.

Nu voia să facă asta, dar nu putea să n-o facă.

— Întotdeauna duci coșul de cumpărături la loc. Îți împăturești ziarul și-l lași în metrou, pentru ca altcineva să-l citească. Desenezi hărți pentru turiști rătăciți…

— Asta e *bunătate* sau *conștiinciozitate*?

— Deci ești conștiincios.

El putea, oare, să suporte suferința ei? Julia ar fi vrut să știe, dar n-avea încredere că el i-ar fi spus adevărul.

— Te întristează că ne iubim copiii mai mult decât ne iubim unul pe celălalt?

— N-aș pune problema în termenii ăștia.

— Nu, ai spune că eu sunt inamicul tău.

— Eram stresat.

— Știu.

— Nu vorbeam serios.

— Știu, spuse ea. Dar cu toate astea, ai spus-o.

— Nu cred că furia scoate la lumină adevărul. Uneori spui pur și simplu lucruri la întâmplare.

— Știu. Dar nici nu cred că ceva poate să vină de nicăieri.

— Nu-i iubesc pe copii mai mult decât te iubesc pe tine.

— Ba da, spuse ea. *Eu* da. Poate că așa trebuie. Poate evoluția ne forțează s-o facem.

— Te iubesc, spuse Jacob, întorcându-se spre soția lui.

— Știu că mă iubești. Nu m-am îndoit niciodată de asta, și nu mă îndoiesc nici acum. Dar e o dragoste diferită de cea de care am nevoie.

— Ce înseamnă asta pentru noi?

— Nu știu.

Adormi, Jacob.

— Știi senzația aia pe care ți-o dă novocaina, că nu mai știi unde ți se termină gura și unde începe lumea? întrebă el.

— Cred că da.

— Sau impresia pe care o ai uneori că mai urmează o treaptă, când de fapt nu mai urmează, dar piciorul tău urcă o treaptă imaginară?

— Sigur.

De ce oare îi era așa de greu să traverseze spațiul fizic? N-ar fi trebuit, și totuși îi era.

— Nu mai știu ce spuneam.

Ea îl simțea cum se chinuie.

— Ce?

— Nu știu.

El își strecură mâna pe sub părul ei, luându-i ceafa în palmă.

— Ești obosită, îi spuse.

— Sunt de-a dreptul epuizată.

— Suntem obosiți. Ne-am pus la pământ unul pe celălalt. Trebuie să găsim o cale să ne odihnim.

— Aș înțelege dacă ai avea o aventură amoroasă. Aș fi furioasă și aș suferi, probabil că aș face ceva ce nici măcar n-aș vrea să…

— Cum ar fi?

— Te-aș urî, Jacob, dar te-aș înțelege. Mereu te-am înțeles. Ții minte cum îți spuneam asta? Că ești singura persoană care dă sens vieții mele? Acum tot ceea ce faci e de neînțeles pentru mine.

— De neînțeles?

— Obsesia ta legată de imobiliare.

— Nu sunt obsedat de imobiliare.

— De fiecare dată când trec prin fața laptopului tău, pe ecran e câte-o ofertă de casă.

— Din curiozitate.

— Dar de ce? Și de ce nu-i spui lui Sam că e un jucător de șah mai bun decât tine?

— Ba-i spun.

— Ba nu. Îi creezi impresia că tu îl lași să câștige. Și de ce ești așa diferit, în situații diferite? Cu mine ești tăcut și pasiv-agresiv, dar la băieți te răstești, iar pe tatăl tău îl lași să te calce în picioare. Nu mi-ai

mai scris nicio scrisoare vinerea de zece ani, dar îți petreci tot timpul liber lucrând la ceva ce-ți place, însă pe care nu vrei să-l împărtășești cu nimeni, după care scrii toate chestiile alea despre care spui că nu înseamnă nimic. Când ne-am căsătorit, am făcut șapte ocoluri în jurul tău. Acum nici măcar nu te mai găsesc.

— Nu am o aventură.

— Nu?

— Nu.

Ea începu să plângă.

— Am schimbat niște mesaje oribil de nepotrivite cu cineva de la muncă.

— O actriță.

— Nu.

— Cu cine?

— Contează?

— Din moment ce contează pentru mine, atunci contează.

— Una dintre regizoare.

— Pe care o cheamă ca pe mine?

— Nu.

— E tipa aia cu părul roșu?

— Nu.

— Știi ce, nici nu-mi pasă.

— Bun. Nici n-ar trebui. N-ai niciun motiv…

— Cum a început?

— Pur și simplu… a evoluat. Cum se întâmplă. A fost…

— Nici măcar nu-mi pasă.

— N-au fost niciodată nimic mai mult decât simple cuvinte.

— Cât timp?

— Nu știu.

— Ba sigur că știi.

— Vreo patru luni.

— Vrei să spui că timp de patru luni ai făcut schimb de mesaje sexuale explicite cu cineva cu care lucrezi în fiecare zi și nu s-a ajuns la contact fizic?

— Nu-ți cer să mă crezi. Îți spun adevărul.

— Partea tristă e că te cred.

— Nu-i deloc tristă. E speranță.

— Nu, e tristă. Ești singura persoană pe care o cunosc, pe care mi-aș putea-o imagina ca fiind în stare să scrie toate propozițiile alea așa de îndrăznețe și care, în același timp, să ducă o viață atât de așezată. Chiar te cred capabil să-i scrii cuiva că vrei să-i lingi gaura curului, să-i spui asta fățiș, după care să stai lângă ea în fiecare zi, timp de patru luni, fără ca măcar să-ți lași mâna să zburde la zece centimetri distanță, pe coapsa ei. Fără ca măcar să-i trimiți vreun semnal c-ar fi

OK să treacă peste lașitatea ta și să-și pună ea mâna pe coapsa ta. Gândește-te la toate semnalele pe care i le-ai trimis ca să-i ții păsărică umedă și mâna la distanță.

— Ai mers prea departe, Julia.

— *Prea departe*? Pe bune? *Tu* ești persoana din această încăpere care nu știe ce înseamnă *prea departe.*

— Știu că am mers prea departe în privința lucrurilor pe care le-am scris.

— Îți spun eu, n-ai mers prea departe în privința lucrurilor pe care le-ai trăit.

— Ce vrei să spui? Ți-ar plăcea să am o aventură?

— Nu, mi-ar plăcea să-mi scrii scrisori de sabat. Dar dacă vrei să scrii mesaje pornografice altcuiva, atunci da, mi-ar plăcea să ai o aventură. Pentru că atunci te-aș putea respecta.

— N-are sens ce spui.

— Ba are. Te-aș fi respectat mult mai mult dac-ai fi futut-o. Asta mi-ar fi dovedit ceva ce mi-a fost din ce în ce mai greu să cred.

— Ce anume?

— Că ești o ființă umană.

— Nu crezi că-s o ființă umană?

— Nu cred că mai ești deloc.

Jacob deschise gura, fără să știe ce va urma. Voia să-i returneze tot ceea ce-i oferise ea, să-i treacă în revistă nevrozele, ieșirile iraționale, slăbiciunile, ipocriziile, urâțenia. Și mai voia să admită că tot ceea ce spusese ea era adevărat, dar să-și contextualizeze monstruozitatea – nu toate erau din vina lui. Cu o mână voia să aștearnă cărămizi una peste alta, cu cealaltă, să dea cu ele de pământ.

Dar, în locul vocii sale, se auzi Benjy:

— Am nevoie de tine! Am nevoie de tine!

Pe Julia o pufni râsul.

— De ce râzi?

— N-are nimic de-a face cu lucrurile care nu sunt pierdute.

Era râsul nervos al contrariilor. Râsul întunecat al recunoașterii sfârșitului. Râsul religios.

Vocea lui Benjy se mai auzi o dată prin difuzor:

— *Cineva! Cineva!*

Apoi tăcu.

Julia căută în întuneric ochii lui Jacob, dorindu-și ca ei să-i caute pe-ai săi.

— *Cineva!*

Cuvântul cu „n”

Când Jacob se întoarse din camera lui Benjy, pe care se dusese să-l

liniștească, Julia adormise deja. Sau cel puțin mima impecabil o persoană care doarme. Jacob n-avea stare. Nu voia să citească – nicio carte sau o revistă, nici măcar un blog de imobiliare. Nu voia să se uite la televizor. De scris n-avea cum să se apuce. Masturbarea ieșea din calcul. Nu-i făcea cu ochiul nicio activitate, nimic care să aducă a acțiune, care să dea impresia unei persoane.

Merse în camera lui Sam, în speranța câtorva momente de pace, în care să analizeze corpul adormit al primului său fiu. Pe sub ușă răzbătea o lumină fluctuantă, care se stinse imediat: valuri ale oceanului digital de pe cealaltă parte. Întotdeauna foarte vigilent când era vorba de intimitatea lui, Sam auzi pași grei ai tatălui.

— Tata?

— Chiar el, singurul și unicul.

— Păi și… Stai acolo? Ai nevoie de ceva?

— Pot să intru?

Deschise ușa, fără să mai aștepte un răspuns.

— Era o întrebare retorică? întrebă Sam, fără să-și ia ochii de la ecran.

— Ce faci?

— Mă uit la televizor.

— Tu n-ai televizor.

— Pe calculator.

— Deci te uiți la calculator?

— Da.

— Ce mai e nou?

— Tot.

— La ce te uiți?

— La nimic.

— Ai o secundă?

— Da: una…

— Acum chiar era o întrebare retorică.

— *Ah.*

— Cum îți mai merge?

— Asta-i o conversație?

— Întrebam și eu.

— Sunt bine.

— E minunat să te simți bine?

— Cum?

— Nu știu. Cred c-am auzit asta pe undeva. Deci… Sam.

— Chiar el, aschilambicul.

— Bună asta. Mă rog, uite ce e. Îmi pare rău că trebuie să vorbesc despre asta. Dar, faza de azi-dimineață, de la școala ebraică.

— N-am făcut nimic.

— Corect. Doar că…

— Nu mă crezi?

— Nici măcar nu se pune problema așa.

— Ba da.

— Ar fi mult mai ușor să scapi de asta dac-ai avea o altă explicație.

— Nu am.

— Multe dintre cuvintele alea nici măcar nu-s vreo mare brânză. Fie vorba între noi, nu m-ar fi deranjat nici dacă *chiar* le-ai fi scris.

— Dar nu le-am scris.

— Însă cuvântul cu „n”…

Sam își îndreptă în sfârșit atenția spre tatăl lui.

— Care, *divorț*?

— Ce?

— Nimic.

— De ce-ai zis asta?

— N-am zis.

— Te referi la mama și la mine?

— Nu știu. Nici pe mine nu mă mai pot auzi din cauza certurilor voastre, cu spart geamuri și tot tacâmul.

— Te referi la ce s-a întâmplat mai devreme? Nu, ce-ai auzit…

— E OK. A venit mama și-am stat de vorbă.

Jacob trase cu ochiul la postul TV de pe calculator. Se gândi la Guy de Maupassant, care lua prânzul în fiecare zi la restaurantul de la Turnul Eiffel, fiindcă era singurul loc din Paris fără vedere spre turn. Nats jucau cu Dodgers, în prelungiri. Bătu din palme, cuprins dintr-odată de un val de entuziasm.

— Hai să mergem mâine la meci!

— Ce?

— Super distractiv! Am putea merge mai devreme, să vedem antrenamentele. Și să mâncăm o tonă de căcaturi.

— Să mâncăm o tonă de căcaturi?

— Mâncare de căcat.

— Ar fi OK dacă doar m-aș uita la asta?

— Dar am o idee beton.

— Da?

— N-am?

— Am fotbal, violoncel, pregătiri pentru *bar mitzvah,* în eventualitatea în care evenimentul stă încă, Doamne ferește, în picioare.

— Te scap eu de asta.

— De viață?

— Mă tem că viață doar ți-am putut da.

— Și joacă la Los Angeles.

— Corect, zise Jacob, mai temperat, ar fi trebuit să-mi dau seama.

Lucrul acesta l-a făcut pe Sam să se întrebe dacă nu cumva îl rănise

pe tatăl său. Îl cuprinse un sentiment vag, de care, deși știa că era complet absurd, urma să aibă parte din ce în ce mai des și mai intens în anul care avea să vină: că poate totul se întâmplase măcar un pic și din vina lui.

— Terminăm jocul de șah?

— Neah.

— Te descurci cu banii?

— Da.

— Și faza de la școala ebraică. E evident că n-are nimic de-a face cu bunicul, nu?

— Doar dacă nu cumva e și bunicul ăluia care a scris.

— Așa mă gândeam și eu. În orice caz…

— Tată, Billie e negresă, cum aș putea să fiu rasist?

— Billie?

— Fata de care sunt îndrăgostit.

— Ai o prietenă?

— Nu.

— Nu înțeleg.

— Ea e fata *de care sunt îndrăgostit*.

— OK. *Billie*? E o fată, nu?

— Da. Și e de culoare. Deci cum aș putea fi rasist?

— Nu prea cred că merge logica asta.

— Merge.

— Știi cine subliniază faptul că unii dintre cei mai buni prieteni ai lui sunt de culoare? Cineva care nu-i tocmai împăcat cu oamenii de culoare.

— Niciunul dintre cei mai buni prieteni ai mei nu e de culoare.

— Și, deși nu știu dacă are vreo importanță, sunt destul de sigur că *afro-american* e nomenclatura de referință.

— Nomenclatura?

— Terminologia.

— N-ar trebui ca cel care e îndrăgostit de o fată de culoare să stabilească nomenclatura?

— Nu înseamnă că râde ciob de oală afro-americană spartă?

— Ciob?

— Glumeam și eu. E un nume interesant, atâta tot. Nu o judecată. Știi că te-am botezat după un stră-stră-unchi care a pierit la Birkenau. La evrei, mereu trebuie să existe o semnificație ascunsă.

— O suferință, vrei să zici.

— Goii își aleg nume care sună bine. Sau le inventează.

— Billie a fost botezată după Billie Holiday.

— Deci e excepția care confirmă regula.

— Tu după cine ai fost botezat? întrebă Sam, compensând printr-o urmă de interes vina de a-i fi întristat și temperat vocea tatălui său.

— După o rudă îndepărtată pe nume Yakov. Se spune că a fost un tip extraordinar, extrem de impunător, cât toate zilele. Se zice că a strivit capul unui cazac cu mâinile goale.

— Tare.

— Evident, eu nu-s așa puternic.

— Noi nici măcar nu *cunoaștem* vreun cazac.

— Eu sunt cel mult cât o zi.

Unuia din ei îi chiorăi stomacul, dar niciunul nu știa cui.

— Una peste alta, e minunat că ai o prietenă.

— Nu e prietena mea.

— Nomenclatura lovește din nou. E minunat că ești îndrăgostit.

— Nu sunt îndrăgostit. O iubesc.

— Orice-ar fi, rămâne între noi. Poți conta pe mine.

— Am vorbit deja cu mama despre asta.

— Serios? Când?

— Nu știu. Acum vreo două săptămâni?

— E deja fumată știrea?

— Oarecum.

Jacob privea fix ecranul. Oare de ce-l atrăgea așa de tare pe Sam? Oare nu cumva pentru faptul că-i oferea oportunitatea de a fi altundeva, și, în același timp, nicăieri?

— Ce i-ai spus? întrebă Jacob.

— Cui?

— Mamei?

— Lui *mami*?

— La ea mă refer.

— Nu știu.

— Nu știi, adică n-ai chef să vorbești despre asta acum cu mine?

— Cam așa ceva.

— Ciudat, fiindcă ea e convinsă că tu ai scris chestiile alea.

— Nu le-am scris eu.

— OK. Devin enervant. Mă duc.

Jacob se îndreptă spre ușă, dar se opri.

— Vrei s-auzi o glumă?

— Nu.

— E porcoasă.

— *Clar* nu.

— Care-i diferența dintre o mașină Subaru și o erecție?

— Nu înseamnă nu.

— Pe bune. Care-i diferența?

— Pe bune, nu mă interesează.

— Eu nu am o Subaru, șopti Jacob, aplecându-se.

Fără să vrea, Sam izbucni în râs, cu bale, sforăit și tot tacâmul. Râse și Jacob, nu de propria glumă, ci de râsul fiului său. Râseră împreună,

viguros, isteric.

Sam se strădui, fără prea mult succes, să-și reia aerul serios și spuse:

— Faza amuzantă… super amuzantă… e… că tu chiar *ai* o Subaru.

Și mai râseră o dată, Jacob pufăi o boare de precipitații și-i dădură lacrimile, amintindu-și ce oribil era să fii de vârsta lui Sam, ce dureros și nedrept.

— E adevărat, spuse Jacob. Chiar am o Subaru. Ar fi trebuit să zic Toyota. Ce-a fost în capul meu?

— Ce-a fost în capul tău?

Ce era în capul lui?

Jacob își suflecă încă o dată mânecile cămășii – puțin cam strâmte, dar voia să le ridice deasupra cotului.

— Mama crede că ar trebui să-ți ceri scuze.

— Și *tu*?

Își strânse mâna în buzunar, de parcă ar fi vrut să apuce ceva, un cuțit poate, și spuse:

— Și eu.

El, singurul și prefăcutul.

— Bine atunci, spuse Sam.

— N-o să fie chiar așa rău.

— Ba da.

— Ai dreptate, spuse Jacob, sărutându-l pe Sam în creștetul capului – ultimul loc sărutabil. O să fie nașpa.

Ajuns în prag, Jacob se întoarse.

— Cum merg lucrurile în Altă Viață?

— Eh.

— Acum la ce lucrezi?

— Construiesc o sinagogă.

— Serios?

— Da.

— Pot să întreb de ce?

— Pentru să am distrus sinagoga veche.

— Ai distrus-o? Adică ai demolat-o?

— Ceva de genul ăsta.

— Iar acum construiești una pentru tine?

— Și pe cea veche o construisem tot pentru mine.

— Mamei i-ar plăcea la nebunie lucrul ăsta, spuse Jacob, înțelegând frumusețea și splendoarea lucrurilor pe care Sam nu le împărtășea niciodată. Și probabil că ar avea un milion de idei.

— Te rog, nu-i zice.

Auzind asta, Jacob simți o plăcere pe care nu și-o dorea.

— Desigur, spuse dând din cap. N-aș face niciodată asta, adăugă, dând din nou din cap.

— OK, zise Sam, deci mai vrei să-mi spui ceva?

— Și vechea sinagogă? De ce ai construit-o?

— Ca s-o arunc în aer.

— S-o arunci în aer? Știi, dac-aș fi fost un alt fel de tată, iar tu un alt fel de fiu, probabil m-aș fi simțit obligat să te denunț la FBI.

— Dar dacă tu ai fi fost un alt fel de tată și eu aș fi fost un alt fel de fiu, n-aș fi avut nevoie să arunc în aer o sinagogă virtuală.

— *Touché,* spuse Jacob. Dar e cumva posibil să n-o fi construit ca s-o distrugi? Sau, mă rog, nu doar ca s-o distrugi?

— Nu, nu e posibil.

— De exemplu, poate ai încercat să faci ceva perfect și nu ți-a ieșit, și-atunci a trebuit să distrugi totul?

— Nu mă crede nimeni.

— Eu te cred. Cred că vrei ca lucrurile să fie perfecte.

— Pur și simplu nu înțelegi, obiectă Sam, fiindcă nici nu putea concepe vreo formă de înțelegere din partea tatălui său.

Dar tatăl lui înțelegea. Sam nu construise sinagoga ca s-o distrugă. Nu era unul dintre călugării aceia tibetani care construiesc mandale de nisip, despre care fusese nevoit să asculte o oră întreagă în timpul unei călătorii cu mașina – cinci tipi lucraseră în tăcere câteva mii de ore la un proiect de arte și meșteșuguri a cărui finalitate era tocmai aceea de a nu avea nicio finalitate. („Și eu credeam că *naziștii* erau opusul evreilor”, spusese tatăl său, deconectându-și telefonul de la casetofonul mașinii.) Nu, el construise sinagoga în speranța că se va simți, în sfârșit, în largul lui undeva. Și nu doar fiindcă o putea crea după propriile cerințe esoterice; putea fi acolo fără a fi acolo. O senzație nu foarte diferită de aceea pe care ți-o dă masturbarea. Dar, la fel ca în cazul masturbării, dacă lucrurile nu erau perfecte, totul mergea ireversibil prost. Uneori, în cel mai nepotrivit moment, identitatea lui îmbătată vira brusc, și pe frontispiciul său mental apărea rabinul Singer sau Seal (cântărețul) sau mama lui. Iar de acolo nu exista cale de întoarcere. Și în cazul sinagogii, era de-ajuns cea mai mică imperfecțiune – o rotondă cu o asimetrie infinitezimală, scări cu balustrade prea înalte pentru copii, o stea a lui David inversată – ca totul să se dărâme. Nu era impulsiv. Era precaut. Nu putea să repare pur și simplu ceea ce era în neregulă? Nu. Fiindcă ar fi știut întotdeauna că ceva fusese în neregulă: „Steaua aceea atârnată la un moment dat cu susul în jos”. Pentru altcineva, corectarea defectelor ar fi făcut-o chiar mai desăvârșită decât la început. Dar Sam nu era altcineva. Sam era Samanta.

Jacob se așeză pe patul lui Sam și spuse:

— Când eram tânăr, poate în liceu, scriam versurile tuturor cântecelor mele preferate. Nu știu de ce. Probabil îmi dădea senzația că lucrurile se află la locul lor. În orice caz, asta era înainte de apariția internetului. Așa că stăteam cu casetofonul meu…

— *Casetofonul* tău?

— Un casetofon dublu, cu boxe.

— Făceam pe dezinteresatul.

— Bine… deci… stăteam cu *casetofonul* meu și lăsam că curgă o secundă-două din cântec, după care scriam ce auzeam, apoi derulam înapoi și mai ascultam o dată, să mă asigur că înțelesesem corect, după care mai scriam un pic, apoi derulam părțile pe care nu le auzisem bine sau de care nu eram sigur și le scriam și pe ele. Derularea unei casete e o operațiune cât se poate de imprecisă, așa că fără să vreau, dădeam prea mult sau prea puțin înapoi. Un lucru extrem de laborios. Dar îmi plăcea la nebunie. Îmi plăcea la nebunie senzația pe care o aveam atunci când nimeream la fix. Am petrecut cine știe câte mii de ore făcând asta. Uneori, câte-un vers îmi dădea mare bătaie de cap, mai ales dacă era vorba de grunge sau de hip-hop. Dar nici în ruptul capului nu mă mulțumeam s-o iau pe ghicite, fiindcă asta ar fi subminat însăși miza transcrierii versurilor – să nimeresc la fix. Uneori, trebuia să ascult aceeași bucățică la nesfârșit, de zeci și zeci de ori, poate sute. Bucata aceea de bandă se uza la propriu, așa că mai târziu, când ascultam piesa, partea pe care voiam s-o nimeresc la fix aproape că lipsea. Țin minte o frază din *All Apologies* – știi piesa, nu?

— Nu.

— Nirvana? O super, super, *super* piesă. Mă rog, Kurt Cobain parcă avea prune-n gură și mi-a fost foarte greu să descifrez una dintre fraze. După sute de ascultări, cea mai bună variantă pe care am găsit-o a fost „I can see from shame”. Nu mi-am dat seama că greșisem decât mulți ani mai târziu, când am cântat-o pentru prima oară, din toți plămânii, ca un tembel, împreună cu mama ta. La scurtă vreme după ce ne-am căsătorit.

— Ea ți-a atras atenția c-ai greșit?

— Da.

— Tipic pentru mama.

— I-am fost recunoscător.

— Dar cântai.

— Cântam greșit.

— Chiar și-așa. Ar fi trebuit să te lase să termini.

— Nu, a făcut ce trebuia.

— Deci care-i versul corect?

— Ține-te bine: Era „aqua seafoam shame”.

— Nu se poate.

— Vezi?

— Și ce-ar trebui să însemne asta?

— Nu înseamnă nimic. Asta a fost greșeala mea. Eram convins că trebuia să însemne ceva.

2. DEPRINDEREA VREMELNICIEI

Antietam{42}

Nici Jacob și nici Julia nu știau exact ce se întâmpla în acele prime două săptămâni după ce Julia descoperise telefonul: ce se convenise, ce se sugerase, ce se insinuase ipotetic, ce se cerea de-acum înainte. Niciunul din ei nu știa ce era real. Se simțeau pe un teren minat emoțional; se mișcau prin ore și prin camere în vârful degetelor inimii, cu căști mari, conectate la detectoare sensibile de metal, care-ar fi putut localiza urme de sentimente îngropate – chiar cu riscul de a-și anihila restul vieții.

În timpul unui mic dejun care în ochii unui public de televiziune ar fi părut unul foarte fericit, Julia spuse cotrobăind prin frigider: „Mereu rămânem fără lapte”, iar Jacob auzi în căști: „N-ai avut niciodată grijă de noi așa cum trebuie”, dar pe Max nu l-a auzit spunând: „Să nu veniți mâine la concursul de talente”.

Iar a doua zi, când au fost nevoiți să împartă liftul îngust de la școala lui Max, Jacob spuse: „Butonul de închidere al ușii nu-i conectat la nimic. E pur psihologic”. În căști, Julia auzi: „Hai să punem punct”. Dar nu s-a auzit spunând: „Credeam că totul e psihologic”. Ceea ce, în căștile lui Jacob, suna astfel: „Și după toți anii ăștia de psihoterapie, nimeni nu știe mai puține despre fericire”. Iar el nu se auzea spunând: „Există mai multe feluri de puritate”. Un părinte probabil fericit, dintr-o familie probabil intactă intră și-l întrebă pe Jacob dacă vrea să apese butonul de deschidere a ușii.

În ciuda mersului în vârful degetelor, a tuturor prețioaselor suprainterpretări și a evazivității, nu se aflau pe un teren minat. Ci pe un câmp de bătălie, într-un război civil. Jacob îl dusese pe Sam la Antietam, la fel cum îl dusese pe el Irv. Și îi ținuse un discurs asemănător despre privilegiul de a fi american. Sam a găsit un glonț în pământ. Armele din pământul lui Jacob și al Juliei erau la fel de inofensive – artefacte ale unor vechi bătălii, ce puteau fi examinate, explorate și evaluate în siguranță. Dacă ar fi știut însă că n-aveau de ce să se teamă de ele.

Ritualurile domestice erau destul de bine înrădăcinate, astfel încât evitarea era ușoară și nu bătea la ochi. Ea făcea duș, după care pregătea micul dejun. Ea servea micul dejun, el făcea duș. El supraveghea spălarea pe dinți, ea așeza hainele pe paturi, el confirma conținutul ghiozdanelor, ea verifica vremea și reacționa ca atare cu hainele potrivite, el o pornea pe Hiena Ed (o încălzea în cele șase luni prea friguroase, o răcea în cele șase luni prea călduroase), ea îi scotea afară pe copii și urca în Newark, asigurându-se că nu veneau mașini

de pe deal, în timp ce el se întorcea.

Găsiră două locuri în fața auditoriumului, dar după ce-și așeză geanta, Jacob spuse: „Mă duc să iau două cafele”. Ceea ce și făcu. După care așteptă cu ele la intrarea școlii, până mai rămăseseră doar trei minute înainte de ridicarea cortinei. La jumătatea piesei „Renunță”, cântată de o fată netalentată, Jacob îi șopti Juliei la ureche „Cât mi-aș dori s-o facă”. Nicio reacție. Un grup de băieți pusese în scenă o secvență din *Avatar*. Ceea ce părea să fie o fată folosise diverse tipuri de paste făinoase pentru a explica cum funcționează moneda euro. Nici Jacob, nici Julia nu voiau să admită că habar nu aveau ce urma să facă Max. Niciunul nu putea îndura rușinea de a fi fost prea ocupat cu propriile suferințe, pentru a mai fi prezent pentru copii. Și niciunul nu putea îndura rușinea admiterii faptului că era posibil ca celălalt să fi fost un părinte mai bun. Fiecare bănuia în secret că Max va face trucul cu cărți pe care-l învățase de la magicianul care animase petrecerea organizată în cinstea celei de-a patruzecea aniversare a Juliei. Două fete țineau ritmul bătând într-un pahar de plastic, în timp ce cântau „Atunci când plec”, iar Jacob șopti „Păi du-te”.

— *Ce?*

— Nu. Ea. Cântăreața.

— Fii politicos.

La final, profesorii de muzică și de teatru s-au adunat pentru o versiune cosmetizată a deschiderii din *Cartea lui Mormon* – își trăiau visele, reconfirmându-și de ce erau doar vise. Multe aplauze, o scurtă mulțumire din partea directorului școlii, după care copiii s-au încolonat și s-au întors în clase.

Jacob și Julia s-au întors tăcuți la mașină. Iar în seara aceea, nimeni n-a adus vorba despre concursul de talente. Să se fi speriat Max? Oare se considera lipsit de talent? Oare absența lui fusese un act de agresiune sau un strigăt de ajutor? Dacă i-ar fi pus vreuna dintre aceste întrebări, le-ar fi adus aminte că le spusese să nu meargă.

Trei seri mai târziu, când Jacob merse la culcare, după ce trăsese de timp o oră întreagă, Julia încă citea, așa că spuse:

— O, am uitat ceva.

Apoi a coborât în camera de zi, ca să nu citească ziarul, în timp ce nu se uita la un alt episod din *Homeland* și nu regreta, așa cum făcea de obicei, că Mandy Patinkin nu era cu zece ani mai în vârstă – ar fi fost un Irv perfect.

Două zile mai târziu, Julia intră în debara, unde Jacob verifica dacă nu cumva, în cele zece minute care trecuseră de la ultima verificare, vreo câteva miliarde de atomi nu se organizaseră cumva spontan într-o gustare nesănătoasă. Ea ieși imediat. (Spre deosebire de Jacob, Julia nu dădea nicio explicație atunci când pleca de lângă el, ea „nu uita niciodată nimic”.) Debaraua nu se număra printre spațiile revendicate

informal – așa cum camera cu televizorul era a lui Jacob, iar camera mică de zi a Juliei –, dar era prea mică pentru a fi împărțită.

În cea de-a zecea zi, Jacob deschise ușa dormitorului și o văzu pe Julia ștergându-se cu prosopul după baie. Ea se acoperi. O văzuse după sute de băi, văzuse trei copii ieșind din corpul ei. O văzuse îmbrăcându-se și dezbrăcându-se de mii și mii de ori, dintre care de două ori la hanul din Pennsylvania. Făcuseră dragoste în toate pozițiile, oferindu-și fiecare parte a corpului.

— Scuze, spuse el, fără să știe la ce se referea, dar înțelegând că aproape declanșase o mină antipersonal.

Sau se împiedicase de cine știe ce artefact dintr-o veche bătălie, care ar fi putut fi examinat, explorat și chiar valorizat în siguranță.

Cum ar fi fost ca, în loc să-și ceară scuze și să facă stânga-împrejur, s-o întrebe dacă obiceiul de a-și acoperi corpul era de dată recentă sau poate unul mai vechi, dar cu o nouă semnificație?

Când linia defensivă a lui Robert E. Lee de la Petersburg a fost penetrată, iar evacuarea Richmondului devenise iminentă, Jefferson Davis a dat ordin ca trezoreria Confederației să fie mutată. Tezaurul a călătorit cu trenul, apoi cu vagonul de marfa, a trecut pe sub mulți ochi și prin multe mâini. Uniunea a avansat, Confederația s-a dezmembrat, iar soarta celor cinci tone de aur rămâne în continuare un mister, deși se presupune că au fost îngropate.

Cum ar fi fost ca, în loc să-și ceară scuze și să facă stânga-împrejur, să se apropie de ea, s-o atingă, să-i arate nu numai c-ar fi vrut să facă dragoste cu ea, dar că era încă în stare să facă față unei respingeri?

La prima sa vizită în Israel, unchiul lui, Shlomo, dusese întreaga familie la Cupola Stâncii, unde, la vremea respectivă, non-musulmanilor li se permitea încă să intre. Pe Jacob îl emoționase profund devoțiunea bărbaților îngenuncheați pe covorașele de rugăciune, la fel cum îl emoționaseră și evreii de jos. Ba fusese chiar mai emoționat, fiindcă devoțiunea lor era mai puțin axată pe individualitate: la Zidul Plângerii, oamenii abia dacă făceau mătănii; aici, plângeau în hohote. Shlomo le-a explicat că se aflau deasupra unei peșteri săpate în Piatra de Temelie. Iar în podeaua peșterii se afla o mică depresiune, despre care se credea că se găsea deasupra unei alte peșteri, Fântâna Sufletelor. Acolo a răspuns Avraam la chemarea lui Dumnezeu și a pus la cale jertfirea propriului fiu; acolo s-a urcat Mahomed la ceruri; acolo a fost îngropat Chivotul Legământului, plin cu tăblițe sparte și întregi. Potrivit Talmudului, piatra marchează centrul pământului, servind drept acoperământ pentru abisul în care încă clocotesc apele Potopului.

— Ne aflăm deasupra unui sit arheologic care nu va exista niciodată, spusese Shlomo, plin cu cele mai prețioase obiecte ale lumii, locul unde istoria și religia își dau mâna. Totul sub pământ,

pentru a nu putea fi atins niciodată.

Irv susținea sus și tare că, indiferent ce ar fi, Israelul ar trebui să facă săpături. Era o obligație culturală, istorică și intelectuală. Dar pentru Jacob, acele lucruri, atâta vreme cât nu erau dezgropate – cât nu puteau fi văzute și atinse – rămâneau ireale. Așa că era mai bine să fie ținute ascunse.

Cum ar fi fost ca, în loc să-și ceară scuze și să facă stânga-împrejur, Jacob să se apropie de Julia și să-i ridice prosopul, de parcă i-ar fi ridicat vălul înaintea nunții, confirmându-i că încă era femeia care spunea că este, femeia pe care o dorea?

Jacob încerca să păstreze sub pământ conversațiile cu Julia, dar ea avea nevoie să vadă și să atingă sfârșitul familiei lor. Își exprima în continuare respectul pentru Jacob, dorința de a rămâne prieteni, *cei mai buni* prieteni, buni co-părinți, *cei mai buni*, și nevoia de a apela la un mediator și de a nu se pierde într-o mulțime de detalii inutile, speranța că vor locui peste drum unul de celălalt, că vor merge împreună în vacanțe, că fiecare va dansa la cea de-a doua nuntă a celuilalt – deși ea jurase că nu se va recăsători niciodată. Jacob a fost de acord, fără să creadă că ceea ce spunea ea se întâmpla sau se va întâmpla vreodată. Avuseseră amândoi parte de atâtea tranziții necesare – programul de somn al băieților, erupția primilor dinți, căzături de pe biciclete, fizioterapia lui Sam. Probabil că și asta va trece.

Puteau naviga prin casă pentru a se evita reciproc și puteau naviga prin conversații pentru a menține iluzia siguranței, dar atâta vreme cât unul dintre copii se afla în aceeași încăpere sau conversație, nimic nu mai putea fi îngropat sub pământ. De multe ori, Julia îl vedea cu coada ochiului pe unul dintre băieți – pe Benjy, ridicând ochii gânditor dintr-un desen cu Ulise în confruntarea lui cu Ciclopii, pe Max, examinându-și părul de la subsuoară, pe Sam, consolidându-și atent construcția, – și-și zicea *Nu pot.*

Iar Jacob se gândea, *Nu vom face asta.*

Damasc

Cu o zi înainte de începutul distrugerii Israelului, Julia și Sam se grăbeau să-și adune lucrurile, înainte ca Mahomed, șoferul de la Uber, să le dea un calificativ de o stea, pecetluindu-le astfel statutul de pasageri *haram*{43}. Jacob îl pregătea pe Benjy, care era îmbrăcat într-un costum de pirat, pentru a petrece o zi la bunici.

— Ai luat tot? îl întrebă Julia pe Sam.

— *Da,* spuse el, neputându-și controla, în ciuda efortului titanic, enervarea lipsită de un motiv anume.

— Nu te răsti la mama, zise Jacob, spre binele Juliei și al lui.

În ultimele două săptămâni, camaraderia dispăruse – nu fiindcă ar fi intervenit cruzimea, ci doar pentru că lipsea interacțiunea directă. Existaseră câteva momente, de regulă provocate de uimirea împărtășită față de ceva ce spusese sau făcuse unul dintre băieți, când părea că Jacob și Julia purtau din nou aceeași uniformă. În ziua în care a murit Oliver Sacks, Jacob le-a povestit băieților câte ceva despre viața eroului lui, abordând câteva subiecte de interes, precum homosexualitatea lui niciodată manifestă, despre faptul că folosea L-DOPA{44} de proveniență umană și despre cum una dintre cele mai curioase și implicate persoane care au trăit în ultimii cincizeci de ani și-a petrecut mai bine de treizeci de ani în celibat.

— Celibat? întrebă Max.

— Nu a făcut sex.

— Și?

— Și era gata să primească tot ce avea să-i ofere lumea, dar el nu voia sau nu putea să se împărtășească lumii.

— Poate că era impotent, sugeră Julia.

— Nu, spuse Jacob, simțind cum se deschide rana, doar că…

— Sau poate c-a avut răbdare.

— Și eu sunt celibat, spuse Benjy.

— *Tu*? întrebă Sam. Tu ești Wilt Chamberlain{45}.

— Nu știu cine este, dar eu nu mi-am băgat niciodată penisul în gaura vaginului altei persoane.

Apărarea statutului său de celibatar era oarecum amuzantă. La fel și referirea la „gaura vaginului altei persoane”. Dar el spunea lucruri mai amuzante și mai precoce o dată la câteva minute. Vorbele lui nu păreau nici metaforă, nici înțelepciune involuntară. Nu zgâriau niciun nerv sensibil. Dar, pentru prima oară de când ea găsise telefonul, Julia și Jacob au fost nevoiți să-și încrucișeze privirile. Iar în acel moment, el a fost sigur că aveau să-și găsească drumul înapoi.

Doar că acum nu prea mai era camaraderie.

— *Ce-am mai zis?* întrebă Sam.

— E vorba de cum ai zis, răspunse Jacob.

— Și cum am spus ce-am spus?

— Așa, zise Jacob, imitând *da*-ul lui Sam.

— Pot să mă descurc și singură în conversațiile cu fiul meu, îi spuse Julia lui Jacob, după care îl întrebă pe Sam: Ți-ai luat periuța de dinți?

— Normal că și-a luat periuța, răspunse Jacob, făcând o minusculă corecție de loialitate.

— *Căcat,* spuse Sam, întorcându-se în grabă.

— Ar fi vrut să-i însoțești tu în excursie, zise Julia.

— Nu. Nu cred.

— O să-mi fie dor de tine, omulețule, zise ea, ridicându-l pe Benjy.

— Bunicul spune că pot să folosesc cuvinte urâte la el acasă.
— Casa lui, regulile lui, zise Jacob.
— Ei bine, nu, îl corectă Julia.
— *Căcat* sau *penis*…
— *Penis* nu e un cuvânt urât, zise Jacob.
— Nu cred că bunicului i-ar plăcea să vorbești așa.
— Buni a zis că nu contează.
— N-ai auzit tu bine.
— A zis: „pentru buni nu contează”.
— *Glumea,* spuse Jacob.
— *Găoz* e un cuvânt urât.
Sam coborî cu tot cu periuța de dinți.
— Pantofii? întrebă Julia.
— *Futuuuu-i.*
— *Futu-i*, spuse Benjy.
Sam urcă din nou scările în fugă.
— Poate ar avea nevoie de ceva mai mult spațiu? sugeră Jacob de parcă ar fi adresat o întrebare conștiinței colective.
— Nu cred că am fost enervantă.
— Sigur că nu. Voiam să zic doar că Mark ar putea face pe durul în excursia asta. Dacă e cazul.
— Să sperăm că nu va fi.
— Patruzeci de puberi departe de casă?
— Nu l-aș descrie pe Sam ca *puber.*
— Puber? întrebă Benjy.
— Mă bucur că Mark va fi acolo, spuse Jacob. Știi, poate că nu mai ții minte, dar acum câteva săptămâni, ai spus ceva despre el, în contextul…
— Țin minte.
— Am spus multe lucruri.
— Am spus.
— Voiam doar să-ți zic chestia asta.
— Nu-s foarte sigură că înțeleg ce-ai zis.
— Asta.
— Profită de ocazie ca să-l cunoști un pic, zise Julia, luând-o din loc.
— Max?
— Nu mai intrați fiecare în lumea lui.
— Eu n-am o lume, așa că n-ar trebui să fie o problemă.
— Va fi distractiv să mergem mâine să-i luăm pe israelieni.
— Da?
— Tu și Max puteți fi Echipa America.
Max coborî scările.
— De ce vorbiți despre mine?

— Nu vorbeam despre tine, zise Jacob.

— Îi ziceam doar lui tata că ar trebui să găsiți lucruri pe care să le faceți împreună, cât toată lumea e plecată.

Se auzi soneria.

— Ai mei, zise Jacob.

— *Împreună* împreună? îi șopti Max Juliei.

Jacob deschise ușa. Benjy sări din brațele Juliei și alergă spre Deborah.

— Buni!

— Bună, buni, zise Max.

— Eu ce am, ebola? întrebă Irv.

— Ebola?

— Salut, bunicule.

— Supercostum de Moshe Dayan{46}.

— Sunt *pirat.*

Irv se aplecă până la nivelul lui Benjy și-l imită aproape perfect pe Dayan, asta dacă ar fi știut cineva cum vorbea Dayan:

— Sirienii vor afla în scurt timp că drumul de la Damasc la Ierusalim duce, de asemenea, și de la Ierusalim la Damasc!

— *Arrrgggg!*

— Ți-am notat aici programul lui, îi spuse Julia lui Deborah. Și am pregătit un pachet cu câteva mese gătite.

— Am pregătit în viața mea două milioane de mese.

— Știu, zise Julia, încercând să răspundă pe măsura afecțiunii pe care i-o arăta în mod evident Deborah. Voiam doar să vă ușurez munca pe cât posibil.

— Am un congelator plin cu mâncare foarte congelată, îi zise Deborah lui Benjy.

— Felii de șuncă vegetariană Morningstar Farms.

— Hm.

— *Fuuuutu-i.*

— Benjy!

Sam coborî alergând cu pantofii în mână, se opri, aruncă un „La dracu'!" și urcă din nou.

— *Limbajul,* spuse Julia.

— Tata zice că nu există cuvinte urâte.

— Am zis că există *utilizări* urâte. Iar asta a fost o utilizare urâtă.

— Oare o să rezistăm până la miezul nopții? îl întrebă Irv pe Benjy.

— Nu știu.

— Nu *prea* târziu, îi spuse Julia lui Deborah.

— Și mâine mergem să-i luăm pe israelieni?

— Mâine îl duc la zoo, zise Deborah. Ții minte?

Irv ridică telefonul:

— Siri, îmi amintesc despre ce vorbește femeia asta?

Sam coborî alergând cu o curea în mână.

— Hei, puștiule, zise Irv.

— Hei, bunicule. Hei, buni.

— Cum merge treaba cu limbajul instigator la ură?

— Dar n-am fost eu.

— Știi, odată am fost însoțitorul clasei în care învăța tatăl tău, o activitate de tip Model UN{47}.

— Nu-i adevărat, zise Jacob.

— Ba da.

— Crede-mă, nu-i adevărat.

— Ai dreptate, zise Irv, făcându-i cu ochiul lui Sam. Mă gândeam la momentul când te-am dus la adevăratul sediu al Națiunilor Unite, adăugă, după care se plesni singur peste mână: Ce tată rău!

— M-ai *uitat* acolo.

— Nu de tot, evident, zise, după care i se adresă lui Sam: Ești gata să le faci zile fripte?

— Cred că da.

— Ține minte, dacă vine vreun delegat din partea așa-zisei Palestine, le zici verde-n față ce-ai de zis, după care te ridici și pleci. M-ai auzit? Pocnești cu papagalul, vorbești cu picioarele.

— Noi reprezentăm Micronezia…

— Siri, ce e Micronezia?

— Și noi, știi ce zic, dezbatem rezoluții și răspundem la orice situație de criză pe care o imaginează ei.

— *Ei*, adică arabii?

— Facilitatorii.

— Știe ce-are de făcut, tată.

Trei claxoane lungi, urmate de o rafală de nouă claxoane scurte – *Shevarim, Teruah*{48}.

— Mahomed își pierde răbdarea, zise Julia.

— N-a fost niciodată punctul lui forte, spuse Irv.

— Mergem și noi, zise Deborah. Aveam planuri mari azi: povești, arte și meșteșuguri, o plimbare în natură…

— … să mâncăm jeleuri cu fructe, să facem mișto de Charlie Rose{49}…

— Hai, Argus! strigă Jacob.

— Vreau să mă însor cu felii de jeleu de fructe.

— Mergem la veterinar, îi explică Max lui Deborah.

— Nu-i nimic în neregulă, zise Jacob, alungând o grijă care nu-i aparținea nimănui.

— Doar că face caca în casă de două ori pe zi, spuse Max.

— E bătrân. Așa se întâmplă.

— Și străbunicul face caca în casă de două ori pe zi? întrebă Benjy.

Urmă un moment de tăcere, cu toții gândindu-se că, date fiind

vizitele lor din ce în ce mai rare, le era cu neputință să excludă posibilitatea ca Isaac să fi făcut caca în casă de două ori pe zi.

— De fapt, nu *toată* lumea face caca în casă de două ori pe zi? întrebă Benjy.

— Fratele tău nu se referea la baie, ci la celelalte camere.

— Are o pungă de colostomie, zise Irv. Unde merge el, merge și cacaul.

— Ce fel de pungă mai e și aia? întrebă Benjy.

— Intestinele bunicului… începu Jacob după ce-și drese vocea.

— O pungă ca aceea în care aduni resturile de mâncare de la restaurant, doar că e pentru caca, zise Irv.

— Dar de ce-ar vrea să-l mănânce mai târziu? întrebă Benjy.

— Poate mai trece vreunul dintre voi pe la el cât suntem noi plecați, zise Julia. Ați putea chiar să-i duceți și pe israelieni, în drum spre casă.

— Chiar așa mă și gândeam, minți Jacob.

Mahomed claxona din nou, de data asta ținând butonul apăsat.

Toată lumea se îndreptă spre ieșire: Deborah, Irv și Benjy spre un *Pinocchio* cu marionete la Glen Echo; Julia și Sam să prindă autocarul de la școală; Jacob, Max și Argus spre veterinar. Julia îi îmbrățișă pe Max și pe Benjy, dar nu și pe Jacob.

— Nu uita să… îi zise.

— *Du-te,* răspunse el. Să vă distrați. Să aduceți pacea în lume.

— O pace de durată, zise Julia, ca și cum cuvintele s-ar fi organizat de capul lor.

— Și să-l saluți pe Mark din partea mea. Serios.

— Nu acum, bine?

— Ți s-a părut c-ai auzit altceva decât am zis.

Un „La revedere” scurt.

La jumătatea drumului, Benjy strigă:

— Dar dacă nu mi se face dor de voi?

— Poți să ne suni, zise Jacob. Am mereu telefonul deschis, și oricum o să fiu foarte aproape de voi.

— Am zis, dar dacă *nu* mi se face dor de voi?

— Cum?

— E OK?

— Sigur că e OK, zise Julia, sărutându-l pe Benjy pentru ultima oară. Nimic nu m-ar bucura mai tare decât să știu că te distrezi așa de bine, încât nici nu te gândești la noi.

Jacob cobori scările și-l sărută pe Benjy în semn de la revedere.

— Și orice-ai zice, tot o să-ți fie dor de noi.

Atunci, pentru prima oară în viața lui, Benjy a ales să nu rostească ceea ce-i trecea prin cap.

Latura ascunsă vederii

Pe drum s-au oprit la McDonald's. Era ritualul vizitelor la veterinar, pe care Jacob îl inițiase după ce ascultase un podcast despre un adăpost din Los Angeles care eutanasia mai mulți câini decât oricare altul din America. Femeia care conducea adăpostul eutanasia fiecare câine cu mâna ei, uneori chiar doisprezece pe zi. Li se adresa fiecăruia dintre ei pe nume, îi plimba atât cât putea fiecare, le vorbea, îi mângâia și, ca un ultim gest înainte de înfigerea acului, îi hrănea cu McNuggets. „E o ultimă masă pe care și-ar dori-o", susținea ea.

Vizitele lui Argus din ultimii câțiva ani fuseseră pentru dureri de articulații, încețoșarea ochilor, noduli de grăsime pe burtă, incontinență. Nu indicau un sfârșit iminent, dar Jacob știa cât de mult îl agita mersul la veterinar și simțea că trebuia să-i ofere tovarășului său o recompensă, ceea ce ar fi putut funcționa și ca o asociere pozitivă. Fie că le-ar fi ales sau nu la ultima lui masă, Argus rădea porția de McNuggets, înghițind chifteluțele aproape nemestecate. De când devenise membru al familiei Bloch, mâncase mereu granule Newman's Own de două ori pe zi, fără excepție. (Julia interzicea cu îndârjire resturile de la masă, care l-ar fi „făcut pe Argus să devină un cerșetor".) McNuggets îi provocau întotdeauna diaree și uneori vomă. Dar de obicei treceau vreo două ore înainte să se întâmple asta, așa că momentul putea fi sincronizat cu plimbarea în parc. Și, una peste alta, merita.

Jacob și Max și-au comandat și ei tot McNuggets. Acasă nu mâncau aproape niciodată carne – din nou, alegerea Juliei –, iar pe lista lucrurilor interzise, mâncarea de la fast food se afla mai jos decât canibalismul. Nici lui Jacob și nici lui Max nu le lipseau McNuggets, dar să împartă ceva interzis de Julia însemna o experiență de solidaritate. Opriră mașina lângă parcul Fort Reno și improvizară un picnic. Argus era destul de loial și letargic, cât să poată fi lăsat liber, fără lesă. În timp ce înghițea chifteluță după chifteluță, Max îl mângâia și-i spunea:

— Bravo, băiatule. Bravo. Bravo.

Oricât de jalnic ar părea, Jacob era gelos. Comentariile pline de cruzime ale Juliei – oricât de exacte, oricât de binemeritate – îi răsunau dureros în minte. Revenea întruna la replica „Nu cred că mai ești deloc". Era cea mai puțin specifică și cea mai puțin usturătoare dintre toate lucrurile pe care le spusese ea la prima lor ceartă despre telefon, și probabil că o minte diferită s-ar fi agățat de alte lucruri. Dar lui asta îi rămăsese în cap: „Nu cred că mai ești deloc".

— Veneam foarte des aici când eram copil, îi zise Jacob lui Max. Ne dădeam cu sania pe deal.

— Care *noi*?

— Prietenii. Poate că m-a adus și bunicul de vreo două ori, deși nu țin minte. Când era cald, veneam aici și jucam baseball.

— Meciuri adevărate? Sau vă prosteați?

— Mai mult ne prosteam. Nu era deloc ușor să alcătuiești un *minyan*[50]. Doar uneori. Poate în ultima zi de școală, înaintea vacanței.

— Bravo, Argus. Ce băiat bun.

— Când am mai crescut, cumpăram bere de la Tenteytown – chiar de-acolo, de la magazinul de vizavi. Nu ne-au cerut niciodată buletinul.

— Cum adică?

— Ca să cumperi bere legal, trebuie să ai peste douăzeci și unu de ani, așa că de regulă ți se cere buletinul sau carnetul de conducere, ca să vadă ce vârstă ai. La Tenteytown nu ne-au cerut niciodată. Așa că luam bere de-acolo.

— Deci încălcați legea.

— Erau alte vremuri. Și știi ce zicea Martin Luther King despre legile drepte și legile nedrepte.

— Nu știu.

— În principiu, că e responsabilitatea noastră morală de a cumpăra berea.

— Bravo, Argus.

— Glumesc, desigur. Nu e bine să cumperi bere când ești minor și te rog să nu-i spui mamei că ți-am zis povestea asta.

— OK.

— Știi ce e un *minyan*?

— Nu.

— Și ce de nu întrebi?

— Nu știu.

— Un grup de zece bărbați cu vârsta mai mare de treisprezece ani. De atâția oameni e nevoie pentru o rugăciune la sinagogă.

— Sună a discriminare pe criterii de gen și vârstă.

— Cu siguranță, zise Jacob, rupând o floare din iarbă. Fugazi cânta gratis aici în fiecare vară.

— Ce e *Fugazi*?

— Doar cea mai tare trupă care-a existat vreodată, tare din toate punctele de vedere. Muzica lor era minunată. Etosul lor era minunat. Erau pur și simplu minunați.

— Ce înseamnă *etos*?

— O credință călăuzitoare.

— Și care era etosul lor?

— Nu-ți jupui fanii de bani, nu tolera violența la concerte, nu face clipuri și nu vinde produse cu numele tău. *Dar* fă muzică încărcată de mesaje anticorporatiste, antimisogine, cu conștiință de clasă, și fă-o

astfel încât să-ți pice fața.

— Bravo, băiatule.

— Cred c-ar trebui să mergem.

— Etosul meu e „Găsesc lumina în marea cea frumoasă, aleg să fiu fericit”.

— E un etos minunat, Max.

— E un vers dintr-o piesă de-a Rihannei.

— Păi înseamnă că Rihanna-i înțeleaptă.

— N-a scris ea cântecul.

— Indiferent cine l-a scris.

— Sia.

— Deci Sia e înțeleaptă.

— Și să știi că glumeam.

— Corect.

— Al tău care e?

— Care e ce?

— Etos.

— Nu-ți jupui fanii de bani, nu tolera violența la spectacole…

— Nu, pe bune-acum.

Jacob râse.

— Stai să mă gândesc.

— Probabil că ăsta-i etosul tău.

— Asta e etosul lui Hamlet. Pe Hamlet îl știi, nu?

— Am zece ani, nu-s embrion.

— Scuze.

— Și-l mai citește și Sam la școală.

— Mă-ntreb unde-or fi acum Fugazi. Mă întreb dacă sunt în continuare idealiști și ce-or face acum.

— Bravo, Argus.

•

Când au ajuns la clinica veterinară, au fost conduși într-un cabinet de consultații din spate.

— Într-un fel ciudat, mi-aduce aminte de casa străbunicului.

— Chiar că *e* ciudat.

— Toate pozele astea cu câini sunt ca pozele cu mine, Sam și Benjy. Și borcanul cu recompense e ca borcanul cu bomboane.

— Și miroase a…

— A ce?

— Nimic.

— *A ce*?

— Voiam să zic a moarte, dar nu ar fi fost deloc frumos din partea mea, așa că m-am abținut.

— Cum miroase moartea?

— Așa.

— Tu de unde știi?

Jacob nu mirosise niciodată un om mort. Cei trei bunici ai săi muriseră înainte ca el să se nască sau când era încă foarte mic și nu fusese afectat. Nu murise niciunul dintre colegii sau prietenii lui, nici măcar dintre foștii colegi sau foștii prieteni. Uneori îl uimea faptul că reușise să trăiască patruzeci și doi de ani fără a se afla în proximitatea morții. Iar uimirea asta era întotdeauna urmată de teama că statisticile îl vor ajunge din urmă și-i vor oferi multă moarte deodată. Iar el va fi luat pe nepregătite.

A durat o jumătate de oră până ca medicul veterinar să vină la ei, timp în care Max i-a dat lui Argus recompensă după recompensă.

— Nu cred c-o să se amestece bine cu McNuggets, îl avertiză Jacob.

— Bravo, băiatule. Bravo.

Argus scotea la lumină o altă latură a lui Max, o anumită candoare, o anumită vulnerabilitate pe care de obicei o ținea ascunsă. Jacob se gândi la ziua petrecută cu tatăl său la Muzeul Național de Istorie Naturală, pe vremea când el avea vârsta lui Max. Avea așa de puține amintiri despre momentele petrecute doar cu tatăl său – Irv muncea mult la revistă, iar când nu scria, preda, iar când nu preda, socializa cu oameni importanți, pentru a demonstra că și el era un om important –, și totuși Jacob ținea minte ziua aceea.

Aveau în față o dioramă. Un bizon.

— Simpatic, nu? a întrebat Irv.

— Foarte simpatic, a zis Jacob, emoționat – chiar foarte emoționat – de prezența impunătoare a animalului, de autonomia lui.

— Nimic din tot ce vezi aici nu-i lăsat la voia întâmplării, zise Irv.

— Cum adică?

— Muncesc din răsputeri să redea cât mai fidel o scenă reală. Asta-i și ideea. Dar sunt atâtea alte scene pe care le-ar fi putut alege, nu-i așa? Bizonul ar fi putut să galopeze sau să stea nemișcat. Ar fi putut să se lupte sau să vâneze, ori să mănânce. Ar fi putut fi doi, nu unul. Pe spatele lui s-ar fi putut afla o pasăre. Multe opțiuni.

Lui Jacob îi plăcea la nebunie când tatăl lui îl învăța lucruri, îi dădea un sentiment îmbătător de siguranță. Și îi demonstra lui Jacob că era o persoană importantă în viața tatălui său.

— Dar alegerile nu sunt întotdeauna făcute de bunăvoie, zise Irv.

— De ce nu?

— Fiindcă trebuie să ascundă ce le-a adus pe animale aici.

— Cum adică?

— Tu de unde crezi că vin animalele?

— Din Africa sau ceva de genul ăsta?

— Dar cum ajung ele în diorame? Crezi că se oferă voluntare la împăiem? Că sunt lovite accidental de mașină și că le găsesc niște cercetători norocoși?

— Cred că nu știu.

— Sunt vânate.

— Serios?

— Iar vânătoarea nu e o treabă curată.

— Nu e?

— Nimeni n-a obținut niciodată un lucru care nu vrea să se lase obținut, fără a face mizerie.

— Oh.

— Gloanțele lasă găuri, uneori chiar mari. Și săgețile la fel. Și nu răpui un bizon cu o găurică.

— Cred că nu.

— Așa că, atunci când așază animalele în diorame, ascund din fața privitorului găurile, spintecăturile și bucățile de piele sfâșiată. Doar animalele pictate pe fundal pot să le vadă. Dar amintindu-ți mereu că ele există schimbă cu totul lucrurile.

Odată, după ce l-a ascultat pe Jacob dându-i un exemplu despre comportamentul Juliei față de el, dr. Silvers a spus: „Majoritatea oamenilor se poartă urât când sunt răniți. Dacă poți să-ți amintești rănile, posibilitatea de a ierta e mult mai mare".

În noaptea aceea, când a ajuns acasă, Julia era în cadă. A încercat – ciocănind ușor, strigând-o, făcând zgomote inutile – să-și facă simțită prezența, dar apa de la robinet șiroia prea tare, iar când a deschis ușa, a speriat-o. După ce și-a recăpătat suflarea și a râs de propria spaimă, ea s-a rezemat cu bărbia de marginea căzii. Au ascultat împreună zgomotul apei. O cochilie dusă la ureche devine o cameră de rezonanță pentru întregul sistem circulator. Oceanul pe care-l auzi este propriul tău sânge. În noaptea aceea, baia a fost camera de rezonanță a vieții lor împreună. Și în spatele Juliei, acolo unde ar fi trebuit să se afle prosoapele și halatele de baie, Jacob văzu un peisaj pictat, un pătrat ocupat pentru totdeauna de o școală, de un teren de fotbal, de raionul cu produse vrac de la Whole Foods (un șir de cutii de plastic, pline cu boabe colorate și orez brun, mango deshidratat și caju crud), o Subaru și un Volvo, o casă, casa lor, iar prin fereastra de la cel de-al doilea etaj se întrezărea o cameră, atât de mică și de precis pictată, că doar un maestru ar fi putut-o desena, iar pe masa din încăperea aceea, unde, odată ce nu mai avuseseră nevoie de un spațiu pentru îngrijirea copiilor, își amenajase ea biroul, se afla o machetă, o casă, iar în casa din acea casă din acea casă în care se petrecea viața, se afla o femeie, așezată cu foarte multă grijă.

•

Veterinarul își făcu în sfârșit apariția. Nu era așa cum s-ar fi așteptat sau ar fi sperat Jacob: vreo figură blândă și gentilă de bunicuț. În primul rând, era femeie. Din experiența lui Jacob, veterinarii erau ca piloții de avion: teoretic aproape toți bărbați, cu părul cărunt (sau

încărunțit), și foarte liniștitori. Dr. Shelling părea prea tânără pentru a-i putea cumpăra lui Jacob ceva de băut – nu că s-ar fi ajuns într-un asemenea context –, era în formă, fermă, și purta un halat care părea făcut la comandă.

— Ce v-aduce azi aici? întrebă ea, răsfoind fișa lui Argus.

Oare și Max vedea ce vedea Jacob? Ajunsese la vârsta la care să-i atragă atenția? Să se simtă rușinat?

— A tot avut probleme, spuse Jacob, probabil chestii normale pentru un câine de vârsta lui: incontinență, probleme cu articulațiile. Fostul nostru veterinar – dr. Hazel de la Animal Kind – i-a dat tratament cu Rimadyl și Cosequin și ne-a zis că ar trebui să-i mărim doza dacă lucrurile nu se ameliorează. Și nu s-au ameliorat, așa că i-am dublat doza și i-am dat și pastile împotriva demenței, dar nu s-a schimbat nimic. Prin urmare, am zis să cerem o a doua părere.

— OK, spuse ea, așezând fișele pe birou. Câinele dumneavoastră are un nume?

— Argus, răspunse Max.

— Foarte frumos nume, spuse ea, aplecându-se într-un genunchi.

Îl apucă pe Argus de ambele părți ale capului și-l privi în ochi, în timp ce-l mângâia în creștet.

— Are dureri, zise Max.

— Are disconfort ocazional, clarifică Jacob. Dar nu e constant și nu sunt dureri.

— Ai dureri? îl întrebă dr. Shelling pe Argus.

— Scâncește când se ridică și când se așază, zise Max.

— Nu sună bine.

— Dar scâncește și dacă nu-i dăm destule floricele când ne uităm la film, zise Jacob. E o bocitoare.

— Îmi puteți spune în ce alte situații mai scâncește din pricina disconfortului?

— Aproape de fiecare dată când scâncește are de-a face cu mâncarea sau cu plimbarea. Dar asta nu-i durere, și nici măcar disconfort. E doar dorință.

— Și mai scâncește când te certi cu mama, zise Max.

— Atunci scâncește mama, spuse Jacob, încercând să alunge rușinea pe care o simțea de față cu medicul veterinar.

— E plimbat îndeajuns? întrebă ea. N-ar trebui să scâncească după o plimbare.

— E plimbat îndeajuns.

— De trei ori pe zi, spuse Max.

— Un câine de vârsta lui Argus are nevoie de cinci plimbări. Minimum.

— Cinci plimbări pe zi? întrebă Jacob.

— Cât despre durerile de care vorbeați. De cât timp le-ați observat?

— Disconfort, o corectă Jacob. *Durere* e un cuvânt prea dur.

— De multă vreme, zise Max.

— Nu chiar așa multă. Vreo jumătate de an?

— În ultima jumătate de an s-au agravat, zise Max, dar scâncește de când avea Benjy trei ani.

— Același lucru l-am putea spune și despre Benjy.

Veterinarul se uită în ochii lui Argus pentru alte câteva clipe, fără să mai spună nimic. Jacob și-ar fi dorit să se uite și la el cineva în felul acela.

— OK, zise ea. Să-i luăm temperatura, să-i verificăm semnele vitale și, dacă totul pare în regulă, îi luăm și o probă de sânge.

Scoase un termometru dintr-un tub de sticlă aflat pe dulap, îl unse cu lubrifiant și-l înfipse în dosul lui Argus. Îl entuziasma oare asta pe Jacob? Îl deprima? Îl deprima. Dar de ce? Din cauza stoicismului de care dădea dovadă Argus, indiferent ce i s-ar fi întâmplat? Din cauză că-i amintea de propriul refuz sau propria incapacitate de a-și arăta disconfortul? Nu, n-avea nimic de-a face cu femeia din fața lui – cu frumusețea ei plină de tinerețe (pe măsură ce minutele treceau, ea părea să întinerească tot mai mult), ci mai degrabă cu grija și atenția ei. Îi incita fantezia lui Jacob, dar fără nicio conotație sexuală. Nici măcar nu și-o imagina administrându-i un supozitor. Își imagină cum i-ar lipi stetoscopul de piept; degetele ei explorându-i delicat glandele din zona gâtului; cum i-ar întinde și îndoi brațele și picioarele, ascultând diferența dintre disconfort și durere cu atingerea, liniștea și grija cuiva care încearcă să nimerească cifrul unui seif.

Max îngenunche și el, își așeză fața în dreptul capului lui Argus și spuse:

— Bravo, băiete. Ia uită-te la mine. Așa, bravo.

— OK, spuse ea, scoțând termometrul. Puțin cam mare, dar în parametri normali.

Apoi își plimbă mâinile peste corpul lui Argus, examinându-i interiorul urechilor, ridicându-i buza de sus, pentru a-i vedea dinții și gingiile, apăsându-i burta, rotindu-i piciorul până îl auzi cum scâncește.

— Are o sensibilitate la piciorul ăsta.

— I-au fost înlocuite ambele șolduri, zise Max.

— Înlocuire totală de șold?

Jacob ridică din umeri.

— La stângul a avut o osteotomie femurală, zise Max.

— Ce alegere interesantă.

— Da, continuă Max, era la limită cu greutatea și veterinarul a crezut că am putea să evităm înlocuirea totală a șoldului. Dar s-a înșelat.

— Se pare că ai fost foarte atent.

— E câinele meu, zise Max.

— OK, spuse ea, e limpede că are anumite zone dureroase. Poate fi un început de artrită.

— Face caca în casă de un an, spuse Max.

— Nu chiar un an, îl corectă Jacob.

— Mai ții minte petrecerea în pijamale a lui Sam?

— Da, dar atunci a fost o excepție. Și a devenit cu adevărat o problemă abia după câteva luni.

— Și urinează în casă?

— Mai mult defechează, zise Jacob. Abia în ultima vreme a început să și urineze.

— Se apleacă atunci când face caca? De multe ori e o problemă care ține de artrită, nu una intestinală sau rectală – câinele nu-și poate relua poziția și face caca din mers.

— Se întâmplă des să defecheze din mers, zise Jacob.

— Dar uneori face caca în patul lui, spuse Max.

— Ca și cum nu și-ar da seama că face pe el, sugeră veterinarul. Sau că nu se poate controla.

— Corect, zise Max. Nu știu dacă animalele se rușinează sau se-ntristează, dar…

Jacob primi un mesaj de la Julia: *am ajuns la hotel.*

— Nu vom ști niciodată, zise veterinarul, dar cu siguranță nu sună deloc plăcut.

Atât? se gândi Jacob. *Am ajuns la hotel?* De parcă i-ar fi scris vreunui coleg pe care nu-l prea înghite, ori ar fi bifat cea mai minimală formă de comunicare necesară pentru a se achita de o obligație legală. După care se întrebă: *Oare de ce-mi oferă mereu așa de puțin?* Iar gândul ăsta îl luă prin surprindere, nu doar din pricina valului de furie pe care-l aducea cu el, ci și a senzației liniștitoare pe care i-o provoca – și cuvântul ăla, *mereu* –, chiar dacă nu reflectase niciodată conștient la el. *Oare de ce-mi oferă mereu așa de puțin?* Atât de puțin din binefacerea îndoielii. Atât de puține complimente. Momente de apreciere atât de rare. Oare când răsese ultima oară din toată inima la una din glumele lui? Când îi ceruse ultima oară să citească ce lucra el? Când luase ea ultima oară inițiativa în pat? Atât de puține lucruri care să-l țină în picioare. Și el se purtase urât, dar după un deceniu de răni provocate de săgeți prea boante pentru a-și face treaba.

Se gândea adesea la lucrarea aceea a lui Andy Goldsworthy, sub care se întinsese la pământ așteptând furtuna și la adăpostul căreia rămăsese nemișcat până trecuse pericolul. Când se ridicase, în urmă rămăsese doar conturul uscat al trupului său. Asemenea conturului desenat cu cretă în jurul victimelor unor crime. Asemenea cercului intact al țintei, înconjurat de înțepături de săgeată.

— Încă-i mai place în parc, îi spuse Jacob veterinarului.

— Ce-ați spus?

— Spuneam că încă-i mai place când îl scoatem în parc.

Iar cum păreau să fi ajuns la un *non sequitur,* conversația se roti la 180 de grade, arătându-și cealaltă față:

— Uneori îi place, zise Max. Dar cel mai des stă pur și simplu întins. Și când trebuie să urce scările de-acasă, îi e foarte greu.

— Zilele trecute a alergat.

— După care a șchiopătat trei zile.

— Uite ce e, zise Jacob, e limpede că viața lui nu mai e ce-a fost. E limpede că nu mai e câinele de altă dată. Dar viața merită trăită.

— Cine zice?

— Câinii nu vor să moară.

— Străbunicul vrea.

— Ia stai un pic. Ce-ai zis?

— Că străbunicul vrea să moară, spuse Max pe un ton detașat.

— Străbunicul nu-i câine.

Stranietatea acestei afirmații începu să mișune pe pereții cabinetului. Jacob încercă s-o retragă, făcând un amendament:

— Și nu vrea să moară.

— Cine zice?

— Doriți să vă las puțin singuri? întrebă veterinarul, încrucișându-și brațele și făcând un pas mare spre ușă.

— Străbunicul își pune speranțele în viitor, zise Jacob. Vrea să participe la ceremonia de *bar mitzvah* a lui Sam. Și amintirile îi fac plăcere.

— La fel și lui Argus.

— Crezi că Argus abia așteaptă *bar mitzvah-ul* lui Sam?

— Nimeni nu așteaptă *bar mitzvah-ul* lui Sam.

— Ba străbunicul abia așteaptă.

— Cine zice?

— Câinii au tot felul de mici plăceri, zise veterinarul. Să stea întinși la soare. Să guste din când în când mâncare pentru oameni. E greu de spus cum se extinde experiența lor mentală dincolo de toate astea. Nu ne rămâne decât să facem presupoziții.

— Argus are impresia că l-am uitat, zise Max, făcându-și foarte clară presupoziția.

— Uitat?

— La fel ca străbunicul.

— Cine zice că străbunicul se simte uitat? întrebă Jacob, zâmbindu-i încurcat veterinarului.

— Chiar el.

— Când?

— Când vorbim.

— Și când vorbiți?

— Pe Skype.
— Nu vorbește serios.
— Și-atunci de unde știi că Argus e serios atunci când scâncește?
— Câinii nu pot să nu fie serioși.
— Spuneți-i, îi zise Max veterinarului.
— Ce să-i spun?
— Spuneți-i că Argus ar trebui eutanasiat.
— Vai, dar eu nu pot spune așa ceva. E o decizie personală.
— OK, dar dacă ați fi crezut că nu trebuie eutanasiat, ați fi zis pur și simplu că n-ar trebui eutanasiat.
— Aleargă în parc, Max. Se uită la filme de pe canapea.
— Spuneți-i.
— Meseria mea, ca medic veterinar, este să-l îngrijesc pe Argus, să-l ajut să fie sănătos. Nu să ofer sfaturi despre eutanasie.
— Deci, cu alte cuvinte, sunteți de acord cu mine.
— Nu a spus asta, Max.
— Nu am spus asta.
— Credeți că străbunicul meu ar trebui eutanasiat?
— Nu, răspunse veterinarul, regretând numaidecât faptul că răspunsul ei validase întrebarea.
— Spuneți-i.
— Ce să-i spun?
— Spuneți-i că, după părerea dumneavoastră, Argus ar trebui eutanasiat.
— Chiar nu pot decide eu acest lucru.
— Vezi? îl întrebă Max pe tatăl său.
— Max, tu îți dai seama că Argus e aici?
— Nu înțelege.
— Ba sigur că înțelege.
— Stai puțin. Tu crezi că Argus înțelege, dar că străbunicul nu?
— Străbunicul înțelege.
— Pe bune?
— Da.
— Atunci ești un monstru.
— *Max.*
— *Spuneți-i.*
Argus vomită o duzină de McNuggets aproape intacte la picioarele veterinarului.
— Cum se ține curată sticla? îl întrebase Jacob pe tatăl lui, cu aproximativ trei decenii în urmă.
— Se spală cu Windex? îi răspunse Irv, privindu-l nelămurit.
— Pe *cealaltă* parte, vreau să zic. Oamenii nu pot călca acolo. Ar strica tot decorul de pe jos.
— Păi, dacă nu intră nimeni, rămâne curată.

— Nu-i adevărat, zisese Jacob. Mai ții minte când ne-am întors din Israel și totul era murdar? Chiar dacă nu intrase nimeni în casă timp de trei săptămâni? Mai ții minte cum ne-am scris numele în ebraică pe praful de pe ferestre?

— Casa nu e un mediu închis.

— Ba e.

Singurul lucru care îi făcea lui Irv o plăcere mai mare decât să-l învețe pe Jacob tot felul de lucruri era să primească provocări din partea acestuia: gândul că într-o bună zi avea să fie depășit de fiul lui.

— Nu cred că merge așa cu sticla.

— Nu?

— Nu poți ascunde cealaltă parte.

— Și la animale e la fel?

— Cum adică?

— Ia uită-te la fața bizonului.

— Ce e?

— Uită-te de aproape.

Nu încă

Sam și Billie stăteau în spatele autocarului, despărțiți de restul pasagerilor de câteva rânduri de banchete goale.

— Vreau să-ți arăt ceva, zise ea.

— OK.

— Pe iPad-ul tău.

— L-am lăsat acasă.

— Pe bune?

— M-a obligat mama, zise Sam dorindu-și să fi inventat o explicație care să nu-l infantilizeze într-atât.

— A citit vreun articol sau ceva?

— Vrea să fiu „prezent” în această excursie.

— Ce folosește 40 de litri de benzină, dar nu se mișcă?

— Ce?

— Un călugăr budist.

Sam râse, fără să priceapă.

— Ai văzut clipul în care un aligator mușcă un țipar electric? întrebă ea.

— Da, ce demență.

Billie scoase din geantă tableta pe care i-o făcuseră cadou părinții ei de Crăciun, mai caraghioasă decât un adult pe scuter, și începu să tasteze.

— L-ai văzut pe tipul care are o erecție în timp ce prezintă prognoza meteo?

Se uitară împreună la clip și râseră.

— Cea mai tare parte e când spune „Ne așteaptă o zi încinsă”.

Ea porni un nou clip și spuse:

— Ia să vezi un porcușor de guineea cu sifilis.

— Cred că-i un hamster.

— Are niște leziuni genitale cât casa.

— Nu-mi place să vorbesc ca tata, dar nu-i absurd că avem acces la căcaturile astea?

— Nu-i absurd. E lumea.

— Păi și nu-i absurdă lumea?

— Prin definiție nu poate fi. Absurzi sunt ceilalți.

— Chiar îmi place super, super mult cum gândești.

— Și mie-mi place super, super mult că spui asta.

— Dar nu o spun doar așa, e adevărat.

— Și un alt lucru care-mi place super, super mult e că nu poți să spui cuvântul cu „d”, fiindcă ți-e teamă c-o să cred c-ai spus ceva ce n-ai spus.

— Hm?

— Îmi super, super, *super* place.

Era dragostea lui.

Ea puse tableta deoparte și spuse:

— *Emet hi hasheker hatov beyoter.*

— Ce-i asta?

— Ebraică.

— Vorbești ebraică?

— După cum a răspuns Franz Rosenzweig{51} atunci când a fost întrebat dacă e o persoană religioasă, „Nu încă”. Dar m-am gândit că măcar unul dintre noi să învețe o boabă în cinstea *bar mitzvah*-ului tău.

— Franz și mai cum? Și stai un pic, ce înseamnă ceea ce tocmai ai spus?

— Adevărul este cea mai bună minciună.

— Da. Mă rog: *Anata wa subete o rikai shite iru baai wa, gokai suru hitsuyo ga arimasu.*

— Și-asta ce înseamnă?

— „Dacă înțelegi totul, înseamnă că ești dezinformat”. Cred că e în japoneză. Era motto-ul din Call of Duty: Black Ops.

— Da, iau lecții de japoneză în fiecare joi. Dar nu înțelesesem ce ai zis.

Sam ar fi vrut să-i arate sinagoga la care lucrase în ultimele două săptămâni. Se întreba dacă ea exprima în modul cel mai fidel cea mai bună parte a lui, se întreba dacă ei avea să-i placă.

Autocarul opri la Washington Hilton – hotelul la care, teoretic, avea să aibă loc în două săptămâni petrecerea lui Sam de *bar mitzvah* –, iar copiii coborâră și se împrăștiară. În hol se afla un banner mare: BINE

AȚI VENIT LA SIMULAREA ADUNĂRII NAȚIUNILOR UNITE. Câteva zeci de valize și rucsacuri au fost stivuite într-un colț și în aproape fiecare dintre ele se afla ceva ce n-ar fi trebuit să fie acolo. În timp ce Mark încerca să facă numărătoarea, Sam o luă pe mama lui deoparte.

— Să nu faci mare tam-tam când stai de vorbă cu oamenii, OK?

— Mare tam-tam despre ce?

— Despre nimic. Doar să nu faci tam-tam.

— Te temi c-o să te fac de râs?

— Da. Uite că m-ai făcut să recunosc.

— Sam, suntem aici pentru o treabă deosebită…

— Nu mai spune *deosebită.*

— … și ultimul lucru pe care mi-l doresc e să fiu o pacoste.

— Sau *pacoste.*

Mark îi făcu semn Juliei că totul era în regulă, iar ea se adresă grupului:

— Sunteți puțin atenți?

Toată lumea era atentă.

— Iu-huuu!

— Sau *Iu-huuu,* șopti Sam pentru sine.

Mark le vorbi cu o voce de bariton, care făcu brățările de la mâinile lor să zăngăne ca niște clopoței de vânt:

— Gura închisă, ochii încolo, *acum*!

Copiii tăcură.

— OK, spuse Julia. După cum probabil știți, eu sunt mama lui Sam. El mi-a pus în vedere să nu fac tam-tam, așa că mă rezum la lucrurile esențiale. Mai întâi, aș vrea să vă spun că sunt extrem de bucuroasă să mă aflu aici cu voi.

Sam închise ochii, dorindu-și să uite de permanența lucrurilor.

— Va fi foarte interesant, provocator și grozav.

Julia văzu că Sam închisese ochii, dar nu știa ce făcuse.

— Deci… doar câteva chestiuni administrative înainte să primiți cheile de la camere, care cred că sunt carduri, nu chei, dar o să le zicem chei. O să vedeți că sunt o persoană foarte relaxată. Dar relaxarea e cu dus și-ntors. Știu că ați venit aici să vă distrați, însă nu uitați că reprezentați Școala Georgetown Day, ca să nu mai zic de arhipelagul nostru natal, Confederația Micronezia!

Se aștepta la aplauze. Sau la orice altceva. Billie sparse liniștea aplaudând o singură dată și, prin urmare, leapșa stânjenelii îi reveni *ei.*

— Deci, continuă Julia, presupun că se înțelege de la sine, folosirea drogurilor ușoare este interzisă.

Sam pierdu controlul asupra mușchilor de la gât, iar capul îi plonjă înainte.

— Dacă aveți la voi medicamente prescrise de medic, e-n regulă,

desigur, atâta vreme cât nu sunt folosite în alte scopuri sau nu se face abuz. Acum, îmi dau seama că majoritatea dintre voi nu a împlinit încă treisprezece ani, dar vreau să aduc în discuție și subiectul relațiilor sexuale.

Sam se retrase într-o parte. Billie îl urmă.

Mark își dădu seama ce avea să urmeze, așa că interveni:

— Cred că ce încearcă să spună doamna Bloch e să nu faceți nimic din ce n-ați vrea să le spunem părinților voștri. Pentru că noi le vom spune și atunci o să aveți probleme. Ne-am înțeles?

Elevii aprobară în cor.

— Din cauza maică-mii s-a sinucis Kurt Cobain, îi șopti Sam lui Billie.

— Mai lasă femeia în pace.

— De ce?

În timp ce Mark împărțea cheile, spuse:

— Duceți-vă lucrurile în camere, despachetați și nu porniți televizorul, nu vă băgați nasul în minibar. Ne vedem în camera mea, o sută douăzeci și patru, la ora două. Dacă aveți telefoane sau altceva, notați-vă: o sută douăzeci și patru. Dacă nu aveți, încercați cu creierul. Acum, fiindcă sunteți tineri deștepți și motivați, o să profitați de timpul rămas ca să recitiți instrucțiunile și să fiți brici la minisesiunile de după-amiază. Pentru orice eventualitate, aveți numărul meu de telefon. Țineți minte că sunt omniscient. Adică, deși nu sunt prezent fizic, pot să văd și să aud totul. La revedere.

Copiii își luară cheile și se împrăștiară.

— Și asta e a ta, îi zise Mark Juliei, întinzându-i cardul.

— Apartamentul prezidențial, nu?

— Corect. Mă tem că e doar pentru președintele Micronezie.

— Mulțumesc că m-ai salvat.

— Mulțumesc că m-ai făcut să par cel mai cool tip din lume.

Julia râse.

— Vrei să bem ceva? întrebă el.

— Serios? Să bem, adică să *bem?*

— Un lichid relaxant. Da.

— Ar trebui să-i sun pe părinții lui Jacob. Benjy își va petrece weekendul la ei.

— Drăguț.

— Până nu devine un mic Meir Kahane{52} în stare latentă.

— Hm?

— Era un țăcănit de extremă dreaptă.

— Chiar *trebuie* să *bei* ceva.

Și apoi, dintr-odată, n-a mai fost de discutat nimic de ordin logistic, n-a mai existat nicio flecăreală despre una-alta, ci doar umbra conversației lor de la magazinul de amenajări interioare, dar Julia,

deși știa asta, n-a adus-o în discuție.

— Du-te să-i suni.

— N-o să dureze mai mult de cinci minute.

— Oricât ar fi, nu contează. Dă-mi un SMS când ești gata și ne vedem la bar. Avem timp berechet.

— Nu-i cam devreme să bem ceva?

— Raportat la mileniu?

— Raportat la o zi.

— Din viața ta?

— La o zi *oarecare*, Mark. Te-a îmbătat deja burlăcia.

— Un om beat nu ți-ar spune că un burlac este o persoană care n-a fost căsătorită niciodată.

— Atunci te-a îmbătat libertatea.

— Nu vrei să zici singurătatea?

— Îmi imaginam ce-ai spune tu.

— M-a îmbătat propria trezie.

Ea credea că are un simț neobișnuit de ascuțit pentru motivațiile celorlalți, dar nu putea să-și dea seama ce anume făcea el. Flirta cu o persoană pe care o dorea? Necăjea o femeie pe care o compătimea? O tachina într-o manieră nevinovată? Dar *ea* ce făcea? Vinovăția pe care ar fi putut-o simți din pricina faptului că flirta cu el era acum atât de departe, dincolo de orice orizont, încât probabil că o lăsase deja în urmă. Dacă își dorea ceva în momentul acela era ca Jacob să fi putut vedea toate astea.

Pe vremuri avuseseră propriile lor linii secrete de comunicare, căi de a-și strecura unul altuia mesaje pe ascuns: de față cu copiii, rosteau cuvintele pe litere; de față cu Isaac, își șopteau; în timpul unei conversații telefonice, își scriau bilete; de-a lungul anilor, se creaseră organic gesturi și mimici, ca atunci când se aflaseră în biroul rabinului Singer, iar Julia își apăsase două degete pe frunte și scuturase încet capul, umflându-și nările, ceea ce însemna: *Las-o baltă.* Puteau găsi oricând o cale de a-și transmite lucruri, în ciuda oricăror obstacole. Dar aveau nevoie de obstacole.

Mintea ei făcu un salt: Jacob îl forțase pe Sam să asculte un podcast despre păsările-mesager din timpul Primului Război Mondial, ceea ce captivase imaginația băiatului – la aniversarea de unsprezece ani, a cerut un porumbel voiajor. Delectându-se cu originalitatea acestei dorințe și vrând, ca întotdeauna, nu doar să le facă pe plac copiilor cu orice preț, dar și să fie văzută că le face copiilor pe plac cu orice preț, l-a luat în serios.

— Sunt niște animale de companie minunate, a promis el.

E o…

— De companie?

— Da. Au nevoie de o colivie mare, dar…

— Și cu Argus cum rămâne?

— Cu puțin dresaj…

— Ce cuvânt perfect.

— *Mamă.* Cu puțin dresaj, pot fi buni prieteni. Și odată ce…

— Și cu caca cum rămâne?

— Le punem niște pantalonași pentru porumbei. Niște scutece, cum ar veni. Le schimb o dată la trei ore.

— Ceea ce nu-i deloc greu.

— O s-o fac eu.

— Tu stai mai mult de trei ore la școală.

— Mama, dar ar fi *așa de distractiv,* spuse el, scuturându-și pumnii în felul acela care-l făcuse odată pe Jacob să se întrebe dacă nu cumva avea un dram de Asperger. Am putea să-l luăm în parc sau la școală, sau la buni, sau cine știe, să-i atașăm un mesaj la guler și el să zboare acasă.

— Pot să întreb ce-i așa distractiv în asta?

— Pe bune?

— Cu cuvintele tale.

— Dacă nu e evident, nu știu cum să-ți explic.

— Și e dificil să-i dresezi?

— E super ușor. Nu trebuie decât să le oferi un cămin grozav, iar ei se întorc.

— Ce face ca un cămin să fie grozav?

— Un cămin grozav e spațios, are lumină naturală, iar gratiile sunt îndeajuns de apropiate, cât să nu-și blocheze capul între ele.

— Sună drăguț.

— Iar pe jos îi punem iarbă uscată, pe care o schimbăm regulat. Și o baie, pe care i-o curățăm regulat

— Corect.

— Și multe recompense gustoase, andive, fructe de pădure, hrișcă, in, germeni de fasole, măzăriche.

— Măzăriche?

— Nu știu, am citit și eu.

— Și cât de spațioasă e colivia de care vorbim?

— Cel mai tare ar fi doi pe trei.

— Doi pe trei *ce*?

— Metri. Doi metri lățime și lungime, trei metri înălțime.

— Și unde am pune colivia asta spațioasă?

— În camera mea.

— Ar trebui să înălțăm tavanul.

— Se poate face asta?

— Nu.

— Și dacă ar fi mai puțin, tot ar fi OK.

— Și dacă nu se mai întoarce acasă?

— Se întoarce.

— Dar dacă nu se întoarce?

— Mama, se va întoarce, fiindcă o să fac toate lucrurile care trebuie făcute ca să-i ofer căminul grozav care să-i placă.

— Întrebam și eu dacă…

— *Mama.*

— Nu pot să pun o întrebare?

— Probabil că nu se întoarce. OK. O să meargă și-o să tot meargă.

Lui Sam i-a luat numai o săptămână să uite că pe lume existau porumbei voiajori – a aflat că pe lume există arme de jucărie –, dar Julia n-a uitat ce spusese: *O să meargă și o să tot meargă.*

— De ce nu? i-a spus ea lui Mark, dorindu-și să fi avut la îndemână o suprafață pe care să bată din degete. Hai să *bem* un pahar.

— Numai unul?

— Ai dreptate, zise ea, spilcuindu-și dedesubtul aripii înaintea unui zbor care avea să scoată la lumină confortul coliviei sale. Probabil că-i prea târziu pentru asta.

Altă Viață a altcuiva

Trecuseră mai bine de opt ore de când se întorseseră de la veterinar cu mașina, în tăcere, patru sute nouăzeci de minute în care se evitaseră reciproc prin casă. Existau ingrediente, dar lipsea voința, așa că Jacob încălzi niște *burritos* la microunde. Aranjă pe-o farfurie zece morcovi mici, care n-aveau nicio șansă să fie mâncați, și o porție generoasă de humus, astfel încât Julia să poată observa cât lipsește din recipient atunci când se va întoarce. Luă mâncarea și urcă spre camera lui Max, ciocăni și intră.

— N-am zis că poți intra.

— Nici n-am cerut voie. Ți-am dat numai timp să-ți scoți degetul din nas.

Max își vârî degetul în nas. Jacob așeză farfuria pe birou.

— Ce mai faci?

— Nu mai fac nimic, spuse Max și întoarse iPad-ul cu fața în jos.

— Serios, ce?

— Serios, nimic.

— Ce? Filme porcoase? Cumpărai chestii cu cartea mea de credit?

— Nu.

— Căutai metode de eutanasiere la domiciliu?

— Nu-i deloc amuzant.

— Atunci ce?

— Altă Viață.

— Nu știam că joci asta.

— Nimeni nu joacă.

— Corect. Nu știam că *trăiești* asta.
— De fapt nu o fac. Sam nu mă lasă.
— Dar pisica nu-i acasă.
— Presupun.
— Eu n-o să te pârăsc.
— Mulțumesc.
— Te-ai prins? Pisica nu-i acasă? N-o să te pârăsc{53}?
— Sigur.
— În orice caz, care-i faza cu Altă Viață? E un joc?
— Nu e un joc.
— Nu?
— E o comunitate.
— Ei bine, nu știu ce să zic despre *asta,* spuse Jacob fără a-și putea reprima tonul condescendent.
— Nu, spuse Max. Nu știi.
— Dar nu cumva – așa mi se pare mie, cel puțin – sunt mai mulți oameni care plătesc un abonament lunar pentru a se întâlni să exploreze împreună un cum să-i zic, *peisaj imaginar*?
— Nu, nu e ca la sinagogă.
— Bine jucat.
— Mersi pentru mâncare. Mai vorbim.
— Orice ar fi, încercă din nou Jacob, pare mișto. Din câte am putut vedea. De la distanță.
Max își umplu orificiul vorbitor cu *burrito.*
— Pe bune, zise Jacob apropiindu-se deodată. Sunt curios. Știu că Sam joacă – adică *trăiește* – asta întruna, și vreau să văd despre ce-i vorba.
— N-ai înțelege.
— Pune-mă la încercare.
— N-ai înțelege.
— Tu îți dai seama că am câștigat Premiul Evreiesc Național pentru Carte la vârsta de douăzeci și patru de ani?
Max întoarse iPad-ul cu fața în sus, aprinse ecranul cu o mișcare și spuse:
— Deocamdată recrutez valențe de lucru pentru o promoție de rezonanță. Apoi pot negocia pentru niște tapițerie psihică și…
— *Tapițerie psihică?*
— Mă întreb dacă un *adevărat* câștigător al Premiului Evreiesc Național pentru Carte ar trebui să pună întrebarea asta.
— Și ăla ești tu? întrebă Jacob, atingând o creatură care semăna cu un elf.
— Nu. Și nu mai atinge ecranul.
— Care ești tu?
— Niciunul dintre ăștia.

— Care e Sam?
— Niciunul.
— Care e persona lui Sam?
— Avatarul lui?
— OK.
— Uite-acolo. Lângă automatul ăla.
— Ce? Tipa bronzată?
— E o latino-americană.
— De ce e Sam o latino…?
— De ce ești tu un bărbat alb?
— Fiindcă n-am avut de ales.
— Păi el a avut.
— Poți să îmi dai și mie puțin?

Max ura sentimentul pe care-l avea când tatăl lui îi punea o mână pe umăr. Pentru el era ceva respingător – o experiență undeva la jumătatea spectrului dintre un gălbenuș prost fiert și cei treizeci de mii de oameni care-și cereau gratificarea atunci când Camera de Săruturi de la Nationals Park{54} îi luase în vizor pe el și pe mama lui în timp ce se aflau în Jumbotron.

— Nu, spuse el scuturându-și umărul. Nu pot.
— Care-i cel mai rău lucru care s-ar putea întâmpla?
— S-o omori.
— Normal că n-o s-o omor. Dar chiar și dacă aș *face-o,* nu poți plăti o sumă de bani, după care să continui?
— Lui Sam i-a luat patru luni să-și dezvolte abilitățile, armamentul și resursele psihice.
— Mie mi-a luat patruzeci și doi de ani.
— Tocmai de-asta nu lași pe nimeni să preia controlul.
— Maxy…
— *Max* e suficient.
— Max. Cel care ți-a dat viață te imploră.
— Nu.
— Îți ordon să-mi permiți să fac parte din comunitatea lui Sam.

Max oftă adânc și dramatic.

— Două minute, spuse el. Și doar te plimbi aiurea.
— Plimbat Aiurea e numele meu mijlociu.

Cu mari rețineri, Max îi înmână lui Jacob iPad-ul.

— Ca să te miști, dai cu degetul mare în direcția în care vrei să mergi. Dacă vrei să ridici ceva…
— Degetul mare e ăsta îndesat din capăt, nu?

Max nu răspunse.

— *Glumeam*, omule.
— Fii atent acolo.

Pe vremea când Jacob era copil, jocurile nu aveau decât un buton.

Erau simple și distractive, nimeni nu simțea că le-ar mai lipsi ceva. Nimeni nu simțea nevoia să se aplece, să pivoteze sau să schimbe armele. Aveai o armă, trăgeai în dușmani și băteai palma cu prietenii tăi. Jacob nu-și dorea toate acele opțiuni – cu cât avea la dispoziție mai multe mijloace de control, cu atât se simțea mai vulnerabil.

— Ești cam varză la asta, spuse Max.

— Poate că jocul e cam varză.

— Nu e un joc și a făcut mai mulți bani într-o zi decât toate cărțile publicate într-un an în America.

— Sunt sigur că nu e adevărat.

— Eu sunt sigur că e, fiindcă am citit un articol despre asta.

— Unde?

— La secțiunea de Artă.

— Secțiunea de *Artă*? De când citești tu secțiunea de Artă, și de când sunt jocurile video artă?

— Nu e un joc.

— Și chiar dacă a produs atâția bani, spuse Jacob vârându-și picioarele în scările calului său înalt, ce-i cu asta? Ce măsoară chestia asta?

— Câți bani a scos.

— Care-i o măsură a ce anume?

— Nu știu, a cât de important este?

— E o diferență, sunt sigur că știi, între *prevalență* și *importanță.*

— Sunt sigur că știi că nici măcar nu cunosc cuvântul *prevalență.*

— Kanye West nu este, cultural vorbind, mai important decât…

— Ba da.

— Philip Roth.

— În primul rând, n-am auzit niciodată de persoana asta. În al doilea rând, Kanye poate că nu înseamnă nimic pentru tine, dar cu siguranță înseamnă ceva mai mult pentru restul lumii.

Jacob își aminti de perioada în care Max fusese obsedat de valorile relative – *Ai prefera să ai o mână de diamante, sau o casă plină cu argint?* Pentru un moment, care a dispărut îndată ce a sosit, l-a văzut pe Max cel mic.

— Cred că privim lucrurile diferit, zise Jacob.

— Ai dreptate, spuse Max. Eu mă uit la ele corect. Tu nu. Asta-i diferența. Câți oameni se uită la serialul tău TV în fiecare săptămână?

— Nu e serialul meu.

— Serialul pe care îl scrii.

— Asta nu e o întrebare ușoară. Sunt oameni care se uită la difuzările în premieră, alții care urmăresc reluările, mai e DVR-ul…

— Câteva milioane?

— Patru.

— Șaptezeci de milioane de oameni joacă chestia asta. Și toți au

trebuit să *cumpere* jocul, nu doar să dea drumul la televizor atunci când n-au chef să stea cu copiii sau să se sărute cu nevestele lor.

— Câți ani ai?

— Unsprezece, în principiu.

— Când eram de vârsta ta…

Max indică spre tabletă.

— Ai grijă ce faci, tata.

— Normal că am.

— Dar nu…

— Totul e sub control.

— Tata…

— Yeah, yeah, yeahs, spuse el, îndreptându-și atenția către Max. E o trupă…

— Tata!

— Tu chiar ai moștenit talentul mamei tale de a-ți face griji. Urmă apoi un sunet pe care Jacob nu-l mai auzise niciodată – un amestec între un scârțâit de cauciucuri și un animal lovit de mașină.

— Căcat! țipă Max.

— Ce?

— *Căcat*!

— Stai puțin, sângele ăla e al meu?

— E al lui *Sam*! L-ai omorât!

— Nu-i adevărat. Doar am mirosit niște flori.

— Tocmai ai inhalat Buchetul Fatalității!

— De ce ar exista un *buchet al fatalității?*

— Ca să moară proștii!

— *Ușor*, Max. A fost o simplă greșeală.

— Cui îi pasă că a fost simplă!?

— Și cu tot respectul…

— Căcat, căcat, căcat!

— … e un joc.

Jacob n-ar fi trebuit să zică asta. Era clar că n-ar fi trebuit.

— Cu tot respectul, spuse Max cu o răceală înspăimântătoare, du-te dracu'.

— Ce ai spus?

— Am zis – Max nu-l putea privi în ochi pe tatăl său, dar n-avea nicio problemă să repete ceea ce tocmai spusese – *du-te dracu'*.

— Să nu mai vorbești *niciodată* așa cu mine.

— Păcat că n-am moștenit talentul mamei de a mânca rahat.

— Ce vrea să însemne asta?

— Nimic.

— N-a sunat a nimic.

— Nimic, bine?

— Nu, *nu* e bine. Mama ta face multe lucruri, dar mâncatul de rahat

nu se numără printre ele. Și da, știu că vorbele tale n-ar trebui interpretate în sens literal.

Oare și Max îi auzise certându-se? Geamul spart? Sau poate doar juca la cacealma, în încercarea de a vedea ce fel de răspuns va primi? Dar ce fel de răspuns căuta? Și ce putea Jacob să-i ofere? Jacob se împletici către ușă, apoi se întoarse și spuse:

— Când ești gata să-ți ceri iertare, voi fi…

— Sunt *mort,* răspunse Max. Morții nu-și cer iertare.

— Nu ești *mort,* Max. Chiar *există* oameni morți pe lumea asta, dar tu nu te numeri printre ei. Ești supărat. Supărarea și moartea sunt stări diferite.

Sună telefonul – o amânare. Jacob se aștepta să fie Julia; ori de câte ori pleca undeva, suna mereu înainte să adoarmă copiii.

— Alo?

— Bună.

— Benjy?

— Bună, tata.

— E totul în ordine?

— Da.

— E târziu.

— Sunt în pijamale.

— Ai nevoie de ceva, amice?

— Nu. Tu ai?

— Sunt bine.

— Voiai doar să mă auzi înainte de culcare?

— *Tu* m-ai sunat pe *mine.*

— De fapt voiam să vorbesc cu Max.

— Acum? La telefon?

— Da.

— Benjy vrea să vorbească cu tine, zise Jacob pasându-i telefonul lui Max.

— Am putea avea puțină intimitate? întrebă Max.

Absurditatea situației, agonia și frumusețea ei aproape că-l îngenuncheară pe Jacob: aceste conștiințe independente, dintre care niciuna nu exista în urmă cu zece ani și jumătate, și care existau doar datorită lui, puteau acum nu numai să opereze fără intervenția sa (de atâta lucru putuse și el să-și dea seama mai demult), ci își și revendicau libertatea.

Jacob luă iPad-ul și își lăsă copiii să discute. Înainte să-și dea seama ce face, deschise fără să vrea fereastra din spatele celei pe care se vedea Altă Viață. Era un forum de discuții, cu titlul „Poți eutanasia în mod nedureros un câine la domiciliu?" Primul comentariu pe care-i căzură ochii era: „Am aceeași problemă, cu un câine bătrân. E așa de trist. Mama l-a dus pe Charlie la un prieten, un fermier care locuiește

mai departe de noi și care a zis că l-ar putea împușca. A fost mult mai ușor pentru noi. El l-a scos la o plimbare, i-a vorbit și l-a împușcat în timp ce mergeau”.

Urgență artificială

În loc să sune să-l verifice pe Benjy, care cu siguranță era în regulă, Julia își aranjă părul, apoi își supse obrajii, își trase mai jos cămașa, își inspectă machiajul, se apăsă pe burtă și se încruntă. Îi dădu mesaj lui Mark, măcar pentru a spune un nu ferm autocompătimirii: *mi s-a confirmat că băiatul trăiește, sunt gata oricând.* Când a ajuns la barul hotelului, el o aștepta deja la masă.

— E spațioasă camera ta? întrebă Mark în timp ce ea se așeza pe scaunul din cealaltă parte a mesei.

— O cameră doar pentru mine? Și un *cuptor* ar fi îndeajuns.

— Se pare că te-ai născut cu vreo șaptezeci și cinci de ani prea târziu.

Mimă o tresărire, după care adăugă:

— Prea devreme?

— Să vedem, socrul meu ar zice că e în perfectă regulă, atâta timp cât persoana care face gluma nu are nicio celulă de sânge nonevreiesc. Dar Jacob l-ar contrazice. După un timp, ar schimba pozițiile și s-ar încinge dezbaterea.

Chelnerul se apropie de ei.

— Două pahare de vin alb? sugeră Mark.

— Sună grozav, spuse Julia. Vrei și tu unul?

Mark râse și ridică două degete.

— Ce mai face Irv? Pare să fi provocat un ditamai scandalul.

— E specialist în asta. Oricum e mai bine decât să fii ignorat.

— Să fii urât de toată lumea?

— E fix ce-ar vrea să facem în momentul ăsta, să vorbim despre el. Hai să nu-i dăm satisfacția asta.

— Sărim peste subiect.

— În rest, cum mai merge?

— Ce? Divorțul?

— Divorțul, redescoperirea monologului tău interior, toată chestia asta…

— E un proces.

— Nu cumva așa descria și Cheney tortura?

— Știi gluma aia veche: „De ce costă așa de mult un divorț?”

— De ce?

— Fiindcă merită toți banii.

— Credeam că asta se spune despre chimioterapie.

— Ei bine, ambele te fac să chelești, zise el aranjându-și părul.

— Tu nu ești chel.

— Te rog, Doamne, nu *distins*.

— Nici măcar *distins*.

— Doar mai înalt decât propriul meu păr.

— Sunteți la fel, cu toții: experimentați nesfârșite configurații ale părului facial, vă obsedează chelitul chiar și arunci când nu există niciun semn. Și totuși rămâneți indiferenți la marsupiul care vi se revarsă peste curea.

— Sunt un om foarte chel. Dar nu asta voiam să subliniez. Ziceam doar că divorțul are un preț uriaș – emoțional, logistic, financiar – și merită. Dar totuși.

— Totuși?

— Câștigul e mic. De-abia înclină balanța.

— Dar o înclini tu mai mult, trăind, nu-i așa?

— Mai bine să scapi dintr-un incendiu cu arsuri pe nouăzeci la sută din suprafața corpului, decât să te isprăvești pe dinăuntru. Însă și mai bine ar fi fost să pleci înainte de incendiu.

— Da, dar afară e frig.

— Unde îți arde ție casa? În Nunavut?

— Mereu îmi imaginez că incendiile se întâmplă iarna.

— Și tu? întrebă Mark. Ce vești aduci de pe Newark Street?

— Nu ești singurul care trece printr-un proces.

— Ce se întâmplă?

— Nimic, spuse ea despăturind un șervețel.

— Nunavut nimic?

— Poftim?

— Nu dai din casă?

— Chiar nu-i nimic, spuse ea, împăturindu-l la loc.

— Bine-atunci.

— N-ar trebui să vorbesc despre asta.

— Probabil că nu.

— Dar chiar dacă nu ne-am apucat încă de băut, am o tensiune psihosomatică.

— O adevărată bombă, nu-i așa?

— Pot să am încredere în tine, nu?

— Aș zice că depinde.

— Serios?

— Numai o persoană de încredere și-ar destăinui propria nesiguranță.

— Las-o baltă.

— Am trișat la plata impozitelor anul trecut, bine? Ceva serios. Am dedus costurile pentru un birou pe care nici măcar nu-l dețin. Acum mă poți șantaja, dacă se ajunge la asta.

— De ce ai trișa la plata impozitelor?

— Fiindcă e o onoare să contribui la bunul mers al societății noastre funcționale, însă numai până la un punct. Fiindcă sunt un nesimțit. Fiindcă am un contabil nesimțit, care mi-a spus că aș putea face asta. Nu știu de ce.

— Acum câteva zile, eram acasă și-am auzit un bâzâit. Era un telefon pe podea.

— O, Doamne.

— Ce?

— Nu există povești cu telefoane care să se termine bine.

— L-am deschis și am descoperit niște mesaje cu un conținut sexual cât se poate de explicit.

— Texte sau imagini?

— E vreo diferență?

— O imagine e exact ceea ce se vede. Un text ar putea fi orice.

— Lins spermă din anusuri. Genul ăsta de chestii.

— Imagine?

— Cuvinte, spuse Julia. Dar dacă mă întrebi despre context, o să sun la Fisc.

Sosiră băuturile, iar chelnerița dispăru repede. Julia se întrebă dacă auzise ceva din conversația lor, ce-ar fi putut transmite mai departe și ce femei lipsite de griji s-ar fi putut distra în seara aceea pe seama familiei Bloch.

— L-am confruntat pe Jacob și el mi-a zis că nu s-a întâmplat nimic. Doar flirturi supraîncinse.

— Supraîncinse? Să lingi spermă dintr-un anus e ca asediul Dresdei.

— Nu e bine.

— Și cu cine vorbea?

— O regizoare cu care lucrează.

— Nu Scorsese…

— *Asta* e prea devreme.

— Serios, Julia, îmi pare foarte rău să aud ce-mi spui. Sunt șocat.

— Poate că e mai bine așa. Cum ai zis tu, trebuie să deschizi ușa ca să intre puțină lumină în camera întunecată.

— N-am spus eu asta.

— Nu tu?

— Și îl crezi?

— În ce sens?

— Că au fost doar cuvinte.

— Îl cred.

— Și contează distincția asta pentru tine?

— Între a vorbi și a face? Normal că da.

— Cât de mult contează?

— Nu știu.

— Te-a înșelat, Julia.

— Nu m-a *înșelat*.

— E un cuvânt prea dur pentru sexul cu altă femeie?

— Nu a făcut sex cu altă femeie.

— Normal că a făcut. Și chiar dacă nu a făcut-o, tot a făcut-o. Și tu știi asta.

— Nu îl scuz și nu minimalizez ce-a făcut. Dar există o diferență.

— Să-i scrii astfel de lucruri unei alte femei e o trădare, nu mai despica firul în patru. Îmi pare rău, dar nu pot să stau aici și să te las să crezi că nu meriți mai mult de atât.

— Au fost doar cuvinte.

— Și dacă ai fi scris și tu „doar cuvinte” cuiva? Cum crezi că ar fi reacționat?

— Dacă ar ști că bem împreună acum, ar face atac de cord.

— De ce?

— Fiindcă e îngrijorător de nesigur pe el.

— Într-o căsnicie cu trei copii?

— El e al patrulea.

— Nu înțeleg.

— Ce?

— Dacă ar fi fost doar o nesiguranță patologică, OK. Ăsta-i el și n-ai ce-i face. Pe de altă parte, dacă doar te-ar fi înșelat, iar aș fi putut înțelege. Dar combinația asta?! Cum o accepți?

— Din cauza băieților. Fiindcă am patruzeci și trei de ani. Fiindcă ne știm de aproape douăzeci de ani, și mai toți au fost ani buni. Fiindcă oricât de stupidă sau de gravă ar fi greșeala lui, la bază e un om bun. Chiar e. Fiindcă eu n-am făcut niciodată schimb de mesaje perverse cu cineva, dar am avut destule flirturi și fantezii. Fiindcă uneori n-am fost o soție bună, câteodată dinadins. Fiindcă sunt slabă.

— Numai partea cu slăbiciunea mă convinge.

Apăru un gând, o amintire: îi verificau pe băieți de căpușe, pe prispa unei case închiriate din Connecticut. Își pasau copiii de la unul la celălalt – îi verificau la subsuori, prin păr, între degetele de la picioare – controlau pe rând aceleași zone, găsind mereu căpușele pe care celălalt le ratase. Ea se pricepea să le scoată cu totul, iar Jacob se pricepea să le distragă atenția băieților, imitând-o pe Julia făcând cumpărături la supermagazin. De ce apărea tocmai acum amintirea aceasta?

— Ce fantezii ai? întrebă Mark.

— Ce?

— Ai zis că ai avut destule fantezii. Cu ce anume?

— Nu știu, spuse ea luându-și paharul. Doar vorbeam și eu așa.

— Știu, și eu doar întrebam. Ce fel de fantezii ai avut?

— Asta nu te privește pe tine.

— *Nu* mă privește?

— *Nu te privește.*
— Te-a îmbătat cumva propria slăbiciune?
— Nu cred că ești drăguț.
— Sunt convins.
— Sau fermecător. În ciuda efortului.
— Nu-i niciun efort să fii atât de lipsit de șarm.
— Sau sexy.

Mark luă o gură mare de vin, golindu-și paharul pe jumătate, după care spuse:

— Părăsește-l.
— N-o să-l *părăsesc.*
— De ce nu?
— Fiindcă o căsătorie nu-i o chestie la care să renunți.
— Nu, dar viața e.
— Și fiindcă nu-s ca tine.
— Nu, dar ești ca *tine.*
— Nici măcar o părticică din mine nu-și dorește să fie singură.

A știut că spunea o minciună, pe măsură ce cuvintele îi ieșeau din gură. Își aminti de casele ei ideale cu un singur dormitor, de hărțile subconștiente ale evadării ei. Asta se întâmpla cu ani buni înaintea mesajelor perverse.

— Și n-am de gând să-mi distrug familia, adăugă ea – deopotrivă un argument *non sequitur* și concluzia logică a raționamentului ei.
— Cum? Reparând-o?
— Punând punct.

Chiar atunci, în cel mai bun ori poate cel mai prost moment posibil al conversației, apăru alergând Billie, zăpăcită sau astmatică.

— Îmi cer scuze că vă întrerup…
— S-a întâmplat ceva?
— Micronezia are o a…
— Ia-o mai încet.
— Micronezia axe o arm…
— Respiră.

Billie luă un pahar de pe masă și sorbi o înghițitură.

— Nu e apă, spuse ea, ducându-și o mână la inimă.
— E chardonnay.
— Tocmai am încălcat legea.
— Vom depune mărturie în favoarea ta, zise Mark.
— Micronezia are o armă nucleară!
— Ce?
— Anul trecut, Mongolia a fost invadată de Rusia. Cu un an înainte de asta, a fost gripă aviară. De obicei așteaptă până a doua zi. Avem o bombă! Nu-i supertare? Ce noroc pe capul nostru!
— Cum adică avem o bombă nucleară? întrebă Mark.

— Trebuie să convocăm delegația.

— Poftim?

— Plătiți nota și haideți cu mine.

Mark lăsă câteva bancnote pe masă și porniră toți trei într-o cursă către lifturi.

— Facilitatorii programului au făcut o declarație prin care anunțau că un traficant de arme a fost prins încercând să introducă o servietă explozibilă prin aeroportul Yap.

— Aeroportul Yap?

— Da, nu știu, așa se numește.

— De ce prin Micronezia? întrebă Mark.

— *Exact,* spuse Billie, deși niciunul dintre cei trei n-ar fi putut deslușI semnificația acestei replici. Deja am început să primim oferte din partea Pakistanului, Iranului și, mai ciudat, de la Luxemburg.

— Oferte? întrebă Mark.

— Vor să le vindem lor bomba. Tu înțelegi, nu? o întrebă ea pe Julia.

Julia dădu din cap nehotărâtă.

— Îi explici tu și lui, mai târziu. Acum e cu totul altă mâncare de pește!

— Hai să-i adunăm pe copii, îi spuse Julia lui Mark.

— Îi iau eu pe cei de la unsprezece, tu du-te la doisprezece. Ne întâlnim la tine în cameră?

— De ce la mine?

— Bine, atunci la mine.

— Nu, e OK și la mine, dar…

— În camera lui Mark, spuse Billie.

Mark intră în lift. Billie o opri pe Julia pentru o clipă.

— Totu-i OK? întrebă fata după ce ușile liftului s-au închis.

— E ciudat să avem o armă nucleară, mă simt confuză.

— Mă refeream la tine.

— Ce-i cu mine?

— Tu ești OK?

— De ce întrebi?

— Arăți de parcă ai fi la un pas să izbucnești în plâns.

— Eu? Nu.

— A, bine.

— Că nu cred că-mi vine să plâng?

Dar poate că-i venea. Poate că urgența artificială scosese la iveală sentimente captive în legătură cu adevărata urgență. În creierul ei exista un centru al traumei – deși ea nu avea niciun dr. Silvers care să-i explice lucrul ăsta, avea la dispoziție internetul. Trauma putea fi declanșată în cele mai neașteptate situații, iar apoi toate gândurile și percepțiile alunecau spre acel punct. În centru se afla accidentul lui

Sam. Iar în centrul centrului – vortexul către care erau atrase toate gândurile și percepțiile – era momentul în care Jacob intrase în casă cu Sam în brațe și zisese: „S-a întâmplat ceva”, iar ea a văzut mai mult sânge decât era, dar pe Sam nu l-a auzit țipând și, în acel moment, care n-a durat mai mult de-o clipă, a pierdut controlul. Pentru o fracțiune de secundă, a fost deconectată de la rațiune și realitate, de la ea însăși. Sufletul părăsește corpul în momentul morții, însă există un abandon chiar mai deplin: absolut *totul* îi părăsise corpul în clipa în care văzuse șiroind sângele băiatului.

Jacob o privise aspru, ferm ca un zeu, făcând din fiecare cuvânt o propoziție:

— Revino-ți. Chiar. În Acest. *Moment.*

Dragostea pe care o simțise atunci pentru el n-ar fi putut fi vreodată depășită de suma motivelor pentru care îl ura.

I l-a pus pe Sam în brațe și a spus:

— O să-l sunăm pe dr. Kaisen în drum spre spital.

Sam o privea pe Julia cu groaza unui animal:

— De ce mi s-a întâmplat una ca asta? De ce mi s-a întâmplat una ca asta? țipa el.

Apoi, imediat, pe un ton rugător:

— E amuzant. E amuzant, nu?

Ea l-a înfășurat pe Sam în priviri, dar nu i-a spus „Totul va fi bine”, nu i-a spus nimic. I-a zis însă:

— Te iubesc și sunt aici.

Suma tuturor motivelor pentru care se ura pe ea însăși n-avea să întreacă nicicând amintirea faptului că, în acel moment important din viața băiatului ei, fusese o mamă bună.

Iar apoi, la fel de repede cum preluase controlul, centrul traumatic al Juliei își slăbi strânsoarea. Poate că obosise. Poate că se îndura de ea. Poate că se uitase în altă parte și apoi își amintise că ea trăia în lume. Dar cum trecuseră ultimele treizeci de minute? Urcase pe scări sau cu liftul? Bătuse la ușa lui Mark sau o găsise deschisă?

Dezbaterea era în plină desfășurare. Oare îi observase cineva absența? Sau prezența?

— Furtul unei arme nucleare nu lasă loc pentru negocieri, spuse Billie. Vrem să fie dezamorsată cât mai repede, și cu asta basta.

— Nu noi am furat-o. Dar sunt de acord cu tine.

— Ar trebui s-o îngropăm, pur și simplu.

— N-am putea s-o transformăm cumva în sursă de energie?

— Ar trebui să le-o dăm celor din Israel, spuse un băiat cu *kippa* pe cap.

— La naiba, hai s-o *îngropăm* în Israel.

— Dacă-mi permiteți să intervin un moment, zise Mark. Rolul meu nu e să sugerez concluzii, ci să vă ajut să puneți întrebări

provocatoare, așa că fiți atenți: Oare există o opțiune importantă la care nu ne-am gândit până acum? Ce-ar fi dacă am păstra bomba?

— *Să păstrăm bomba?* repetă Julia, făcându-și prezența imposibil de ignorat. Nu, nu putem *păstra bomba.*

— De ce nu? întrebă Mark.

— Fiindcă suntem oameni responsabili.

— Hai să ne jucăm puțin.

— Nu cred că-i nimic de *joacă* într-o discuție despre o bombă nucleară.

— Lasă-l să vorbească, spuse Sam.

Mark luă cuvântul:

— Poate că asta-i șansa de a ne controla în sfârșit soarta? O mare parte a istoriei am trăit la mila altora: călcați de uriași ai comerțului precum Portugalia și Spania, apoi am fost vânduți Germaniei, cuceriți de Japonia și de către SUA…

— Presupun că n-are nimeni la îndemână o vioară foarte mică? spuse Julia către copii. Nimeni nu înțelese gluma.

Mark reduse volumul, enunțând calm:

— Tot ce spun e că n-am fost niciodată independenți în adevăratul sens al cuvântului.

— Nu a existat niciodată în istoria omenirii o țară care să fie independentă în adevăratul sens al cuvântului, spuse Julia.

— O, cu asta *ți-a servit-o,* îi spuse unul dintre băieți lui Mark.

— Islanda e complet independentă, zise Mark.

— O, și-acum ți-a servit-o *înapoi*. Îi spuse același băiat Juliei.

— Nimeni nu servește nimic nimănui, replică Mark. Încercăm să ne gândim cum descurcăm o problemă foarte încâlcită.

— Islanda e un Hooverville{55}, spuse Julia.

— Uite, zise Mark, chiar dacă aș fi complet idiot, nu ne-ar costa decât trei minute să spun ce am de zis.

— Tocmai am primit un mesaj din partea Liechtensteinului, spuse Billie, ținându-și telefonul în aer, de parcă ar fi fost o torță, iar ea, Statuia Libertății. Ne-au făcut o propunere.

— Acum, noi nu avem niciun fel de program de înarmare nucleară…

— Liechtenstein e o țară?

— Și nu am avea mijloacele sau motivele pentru a intra în posesia unei arme nucleare de pe piața neagră.

— Jamaica vrea să participe, spuse Billie arătând încă un mesaj. Ne oferă trei sute de miliarde de dolari.

— Au înțeles că vorbim despre o *bombă*, nu-i așa? Nu un *bongo* nuclear? Auzim un aleluia?

— Xenofobie, șopti cineva.

— Și totuși, continuă Mark, ne trezim deodată înarmați cu o bombă

nucleară, cu capacitatea de a intra, dacă ne dorim, în liga națiunilor autonome din punct de vedere funcțional, națiuni capabile să-și impună propriii termeni, care nu depind de alte țări sau de cauzalitatea istoriei.

— Da, spuse Julia, în timp ce faimosul ei calm era pe punctul de a intra într-un program de protecție a martorilor. Așadar, avem câteva nemulțumiri, și viața n-a fost tocmai o excursie la Epcot{56} și hei, după cum zici tu, e suficient să ne ciocnim călcâiele cu uraniu și *bum*, portarul vieții ne permite să intrăm la cele mai tari petreceri.

— Nu asta a sugerat el, spuse Sam.

— E un sugerator neclar. Apoi se întoarse spre Mark: Ești o bombă ne-clară, asta ești tu.

— Eu doar *încercam* să sugerez că putem explora posibilele beneficii ale unei bombe care se află în posesia noastră, chiar și numai pentru a descalifica ideea.

— Hai să bombardăm pe toată lumea! spuse cineva.

— Hai! repetă Julia. Pe cine? Sau nici nu mai contează?

— Normal că contează, spuse Billie confuză și supărată de comportamentul Juliei.

— Mexic? întrebă una dintre fete.

— Iran, evident, spuse băiatul cu *kippa.*

— *Poate*, încuviință Julia, ar trebui să bombardăm o țară africană răvășită de foamete și război, unde orfanii sunt atât de slăbănogi, că sunt grași?

Asta le potoli entuziasmul.

— De ce am face asta? întrebă Billie.

— Fiindcă putem, zise Julia.

— *Doamne*, mamă.

— Nu mă lua cu „Doamne, mamă”.

— N-o să bombardăm pe nimeni, spuse Mark.

— Dar vezi tu, chiar o *facem*, spuse Julia. Așa se termină mereu povestea. Ori ești o țară care nu bombardează *niciodată,* ori ești o țară deschisă la ideea de a-i bombarda pe alții. Și odată ce devii deschis la ideea asta, o să bombardezi.

— N-are niciun sens, Julia.

— Numai fiindcă tu ești bărbat, Mark.

Copiii se uitară unii la alții. Câțiva se hliziră nervos. Sam tăcu.

— OK, spuse Mark, mărind miza Juliei. Uite altă idee: Ne bombardăm pe noi înșine.

— De ce? întrebă Billie, adusă în pragul disperării.

— Fiindcă Julia…

— Dna Bloch.

— … ar prefera să moară decât să-și salveze viața. Deci ce rost mai are să așteptăm?

— Vezi ce-ai făcut? îi spuse Sam mamei sale.

— Jamaica oferă acum patru sute de miliarde, zise Billie ridicând telefonul în aer.

— Da, frate, spuse cineva.

— Jamaica nu are patru *sute* de dolari, zise altcineva.

— Ar trebui să cerem bani pe bune, mai zise cineva. Gen, să ne ducem acasă și să ne putem cumpăra chestii adevărate cu ei.

Sam o trase pe Julia de mână și ieșiră pe hol, așa cum îi făcuse și ea lui de foarte multe ori.

— Ce *faci*? o întrebă el.

— Ce fac?

— I-am *spus* tatei că nu vreau să vii și tu în excursie și apoi ai făcut tam-tam când ți-am zis să nu faci tam-tam, și ești mai preocupată să pari o mamă mișto decât să fii o mamă bună.

— Pardon?

— Faci mereu în așa fel încât să fie vorba despre *tine*. Totul e despre *tine*.

— Habar n-am despre ce vorbești, și nu cred că știi nici tu.

— Mă obligi să-mi cer iertare pentru cuvinte pe care nu le-am scris, de dragul unei ceremonii de *bar mitzvah* pe care numai tu o vrei. Nu numai că-mi verifici istoricul căutărilor pe net, dar mai și încerci să ascunzi faptul că n-ai încredere în mine. Și ai impresia că eu am impresia că creioanele de pe biroul meu se ascut singure?

— Am grijă de tine, Sam. Crede-mă, nu-mi face nicio plăcere să fiu umilită în fața rabinului sau să-ți fac ordine pe biroul ăla ca o cocină.

— Ești o *cicălitoare*. Și chiar îți *face* plăcere. Singurul lucru care te face fericită e să ne controlezi viețile până la cel mai mic detaliu, fiindcă tu nu ai niciun control asupra propriei vieți.

— De unde ai învățat cuvântul ăla?

— Ce cuvânt?

— *Cicălitoare*.

— Toată lumea știe cuvântul ăsta

— Nu e un cuvânt pentru copii.

— Nu sunt un copil.

— Ești copilul *meu*.

— E oricum stresant că ne tratezi pe noi ca pe niște copii, dar tata…

— Ai grijă, Sam.

— El zice că nu poți să te abții, dar nu înțeleg de ce ar conta asta.

— Ai *grijă*.

— Sau ce? O să aflu că există porno pe net sau o să rup vârful unui creion și-o să mor?

— Oprește-te *acum*.

— Sau o să spun din greșeală ceva ce deja știe toată lumea?

— Și care ar fi lucrul ăla?

— Ai *grijă,* mamă.
— Ce știe toată lumea?
— Nimic.
— Nu știi atât de multe pe cât crezi.
— Că tuturor ne e frică de tine. Suntem nefericiți fiindcă nu putem să ne trăim viețile, fiindcă ești o cicălitoare și ne e frică de tine.
— *Tuturor*?
Billie își făcu apariția pe hol și se apropie de Sam.
— Ești bine?
— Pleacă de aici, Billie.
— Ce-am făcut eu?
— N-ai făcut nimic, spuse Julia.
Sam continuă s-o atace pe mama lui, dar de data asta prin Billie:
— Te-ar deranja dacă ți-ai vedea singură de treabă mai mult de trei secunde consecutive?
— Am spus eu ceva? o întrebă Billie pe Julia.
— Nu ești dorită, îi spuse Sam. Pleacă.
— Sam?
Sam o luă la fugă, simțind că-l podidesc lacrimile. Julia rămase pe loc, o sculptură de gheață din lacrimi înghețate.
— E amuzant, nu-i așa? întrebă Billie, plângând cu lacrimile pe care nici mama, nici fiul nu le putuseră lăsa să curgă.
Julia își aminti de copilul ei rănit zicând: *„E amuzant. E amuzant”*.
— Ce e amuzant?
— Bebelușii te lovesc pe dinăuntru, iar apoi ies ca să-ți mai tragă niște șuturi.
— Asta-i experiența mea, spuse Julia cu o mână pe burtă.
— Am citit asta într-o carte despre părinți.
— De ce Dumnezeu ai citi așa ceva?
— Ca să-i înțeleg mai bine.

Altă Moarte a altcuiva

Jacob a intrat pe net, dar n-a trecut în revistă știrile de ultimă oră din lumea pornografiei imobiliare, a pornografiei de design sau a pornografiei în general, nici n-a trecut în revistă reușitele oamenilor pe care-i invidia și pe care i-ar fi preferat morți, și nici n-a petrecut o jumătate de oră liniștită în pântecul micuț și fericit al lui Bob Ross{57}. A căutat numărul de la asistența tehnică pentru Altă Viață. Nu l-a surprins deloc faptul că a fost nevoit să navigheze printr-un serviciu automat – un Tezeu sedentar cu un singur fir de telefon.
— Altă Viață… iPad… Nu știu… Chiar nu știu… Nu știu… Ajutor… Ajutor…
După câteva minute în care rostise doar cuvintele „Nu știu” și

„Ajutor”, asemenea unui extraterestru care imita o ființă umană, a fost pus în legătură cu cineva care avea un accent aproape impenetrabil și care făcea tot posibilul să ascundă faptul că era un indian ce imita un american.

— Da, salut, mă numesc Jacob Bloch și sun în numele fiului meu. Am avut un accident cu avatarul lui…

— Bună seara, d-le Bloch. Văd că sunați din Washington, D.C. Vă bucurați de vremea surprinzător de plăcută din această seară?

— Nu.

Jacob nu avea niciun strop de răbdare de pierdut, dar faptul că i se cerea să pretindă că nu făcuse un apel internațional îl enerva.

— Îmi pare rău, d-le Bloch. Bună seara. Numele meu este John Williams.

— Nu mai spuneți! Mi-a plăcut la nebunie ce-ați făcut în *Lista lui Schindler*.

— Mulțumesc, domnule.

— În *Jurassic World* mai puțin.

— Cum pot să vă fiu de folos în această seară?

— Cum spuneam, s-a petrecut un accident cu avatarul fiului meu.

— Ce fel de accident?

— Am mirosit din greșeală un Buchet al Fatalismului.

— Al Fatalității, vreți să spuneți?

— Cum îi zice. L-am mirosit.

— Pot să vă întreb de ce ați făcut asta?

— Nu știu. De ce ar vrea un om să miroasă ceva?

— Da, dar un Buchet al Fatalității oferă o moarte instantanee.

— Corect, nu, înțeleg asta – Înțeleg asta *acum*. Dar de-abia învățam jocul.

— Nu este un joc.

— Bine. Putem repara asta?

— Ați încercat să vă sinucideți, d-le Bloch?

— Normal că nu. Și nu eram eu. E vorba de fiul meu.

— Fiul dumneavoastră l-a mirosit?

— Eu l-am mirosit în locul fiului meu.

— Da, înțeleg.

— Nu există vreun fel de mulligan pentru Altă Viață, sau ceva?

— Mă scuzați, *Mulligan*{58}?

— O a doua șansă.

— Dacă nu ar exista consecințe, acesta n-ar fi decât un joc.

— Eu sunt scriitor, deci chiar înțeleg gravitatea morții, însă…

— Vă puteți reîncarna, dar fără nicio tapițerie psihică. Deci ar fi ca și când ați lua-o de la capăt.

— Și ce-mi recomandați să fac?

— Ați putea redobândi tapițeria psihică în numele fiului

dumneavoastră.

— Dar nu știu cum să joc.

— Nu e o joacă.

— Nu știu cum să o *fac*.

— Pur și simplul păstești fructele rezilienței.

— *Ce să* pasc?

— Viile Apotecarului.

— N-aș ști cum să o fac.

— E un proces cronofag, dar nu-i deloc dificil.

— Cât de cronofag mai exact?

— Presupunând că deveniți îndemânatic destul de repede, aș estima șase luni.

— Numai șase luni? Ei bine, astea sunt niște vești fantastice, fiindcă eu îmi făceam probleme că vorbiți de ceva *cu adevărat* cronofag. Dar e grozav, pentru că eu n-am timp nici să merg la doctor să-mi verific alunița care mi-a apărut pe piept, dar pot petrece cu siguranță mii de ore strivindu-mi tunelele carpiene, în timp ce efectuez un genocid neuronal căutând prin viile apotecarului după fructele rezilienței, ce dracu' o mai însemna și asta.

— Sau ați putea cumpăra o renaștere completă.

— O ce?

— Este posibil să resetați profilul avatarului la un anumit moment în timp. În cazul dumneavoastră, imediat înainte de a mirosi Buchetul Fatalității.

— De ce naiba nu mi-ați sugerat această posibilitate din capul locului?

— Unii oameni consideră această opțiune ca fiind jignitoare.

— *Jignitoare?*

— Unii sunt de părere că subminează spiritul Altei Vieți.

— Ei bine, mă îndoiesc de faptul că alți tați care s-ar afla în poziția mea ar fi de părerea asta. Și putem face treaba asta chiar acum? La telefon?

— Da, procesez mai întâi plata, apoi declanșez renașterea completă.

— Grozav, asta-i cea mai tare veste pe care am auzit-o… poate în toată viața mea. Mulțumesc. Mulțumesc. Și, sincer, îmi pare rău că m-am purtat ca un nemernic mai devreme. Sunt multe lucruri în joc aici.

— Da, înțeleg, d-le Bloch.

— Puteți să-mi spuneți Jacob.

— Mulțumesc, Jacob. Va trebui să-mi dai niște informații despre avatar, iar apoi o dată și o oră pentru resetare. Dar vreau să-mi confirmi cumpărarea renașterii de o-mie-două-sute de dolari.

— Scuze, ați spus o mie două sute de dolari?

— Da.

— Adică: unu, apoi doi, apoi zerouri consecutive, fără nicio virgulă?

— Plus taxe. Da.

— Cât a costat jocul?

— Nu e un joc.

— Lasă căcaturile, Williams.

— Altă Viață e gratis.

— Asta-i un fel de glumă? O mie două sute de dolari?

— Nu este o glumă, Jacob.

— Vă dați seama că trăim într-o lume în care există copii cu cerul gurii despicat, care mor de foame, da?

— Îmi dau seama de lucrul acesta.

— Și încă susțineți că este etic să cereți o mie două sute de dolari pentru a îndrepta un accident dintr-un joc video?

— Nu e un joc, domnule.

— Să vă dau o mie două sute de dolari înseamnă să fac eu două mii patru sute. Vă dați seama de asta, nu-i așa?

— Nu eu am stabilit prețurile, domnule.

— Există oare cineva care *nu* este mesagerul altcuiva?

— Ați dori să procesați o renaștere completă sau prețul a făcut această variantă de nedorit?

— De nedorit? *Leucemia* e de nedorit. Asta e de-a dreptul *criminal,* în pizda mă-sii. Și ar trebui să vă fie rușine.

— Să înțeleg că nu mai vreți să cumpărați o renaștere completă.

— Să înțelegeți că o să dau în judecată compania voastră depravată. Cunosc oameni de care oamenilor voștri ar trebui să le fie foarte frică. Știu avocați serioși care mi-ar face oricând un favor. Voi scrie despre asta în *The Washington Post* – la secțiunea Stil, sau poate Perspective – și o să se publice totul, veți vedea și apoi veți regreta. Ați dat de dracu'!

Jacob simți mirosul rahatului lui Argus, dar mai mereu îi mirosea a rahat de Argus atunci când se înfuria.

— Înainte de încheierea acestui apel, Jacob, ai putea să-mi spui dacă ai fost mulțumit de felul în care am răspuns nevoilor tale?

Dl Bloch închise telefonul și mârâi:

— Să-mi fut nevoile.

Trase aer în piept cu ură și ridică din nou telefonul, fără să formeze un număr anume.

— Ajutor, spuse el nimănui. Ajutor…

O renaștere completă

Julia stătea pe marginea patului. La televizor erau reclame cu hotelul în care se afla deja prizonieră. Litografia de pe perete făcea parte dintr-o serie de cinci mii – cinci mii de fulgi de zăpadă perfect identici, perfect unici și total penibili. Vru să-l sune pe Jacob. Se gândi

să-l caute pe Sam. Apăreau atâtea lucruri de făcut atunci când n-avea deloc timp, dar niciodată nu știa cum să umple numai câteva minute.

Liniștea a fost întreruptă de un ciocănit.

— Mersi că mi-ai deschis, zise Mark, în clipa în care ușa se crăpă puțin.

— Nu se vedea nimic pe vizor, spuse Julia deschizând-o mai mult.

— Am fost deplasat.

— Ai fost total plecat în deplasare.

— Încerc să-mi cer scuze.

— Ți-ai găsit monologul interior care ți-a spus că ai fost un nemernic?

— Exact asta s-a întâmplat.

— Ei bine, permite-i monologului meu exterior să fie de acord.

— Am notat.

— N-ai nimerit într-un moment bun.

— Știu.

— Tocmai m-am certat rău cu Sam.

— Știu.

— Știi totul.

— N-am mințit când le-am spus copiilor că sunt omniscient.

Julia își frecă tâmplele și se întoarse, făcându-i loc lui Mark să intre.

— Când Sam era bebeluș și izbucnea în plâns, noi spuneam „Știu, știu” și îi dădeam suzeta. Apoi el a început să numească suzeta „Știu”. De asta mi-a amintit omnisciența ta. Nu m-am mai gândit la lucrul ăsta de ani buni, zise ea și dădu din cap neîncrezătoare, după care adăugă: Oare în viața asta s-a petrecut totul?

— Aceeași viață, altă persoană.

— Sunt o mamă bună, Mark, spuse cu vocea unei ferestre care știe că urmează să fie spartă.

— Ești. Știu asta.

— Sunt o mamă foarte bună. Și nu numai fiindcă mă străduiesc din răsputeri. Sunt *bună.*

Distanța dintre ei se micșoră cu un pas și Mark spuse:

— Ești o soție bună, o mamă bună și o prietenă bună.

— Mă străduiesc așa de mult.

Când Jacob l-a adus pe Argus acasă, Julia s-a simțit trădată – a fost furioasă pe Jacob, însă în fața băieților s-a arătat încântată. Și totuși ea a fost cea care s-a ocupat de dresajul și de îngrijirea câinelui, a și citit o carte pe acest subiect. Majoritatea informațiilor erau evidente intuitiv, dar lucrul care a frapat-o a fost sfatul că n-ar trebui să spună *nu* unui câine, fiindcă el va procesa acel *nu* ca pe o evaluare existențială – o negare a ceea ce valorează animalul. Ar ajunge să creadă că îl cheamă *nu:* „Tu ești Nu”. În schimb, trebuia să scoți un sunet, să zici „nț” sau să bați din palme. Cum putea ști un om atâtea

lucruri despre viața interioară a câinilor sau de ce ar fi mai bine să i se spună „nț” erau chestiuni care o depășeau pe Julia, dar cu toate astea, ceva părea plauzibil, chiar semnificativ.

Julia avea nevoie de o evaluare existențială a bunătății. Trebuia să fie rebotezată, să audă: „Tu ești Bună”.

Mark îi puse o mână pe obraz.

Ea se dădu înapoi o jumătate de pas.

— Ce faci?

— Îmi pare rău. Ți s-a părut deplasat?

— Normal că da. Îl *știi* pe Jacob.

— Da.

— Și îi știi pe copiii mei.

— Îi știu.

— Și știi că traversez o perioadă foarte dificilă. Și știi că tocmai m-am certat groaznic cu Sam.

— Da.

— Și răspunsul tău la toate astea e să încerci să mă săruți?

— N-am încercat să te sărut.

Era posibil să fi interpretat greșit? Nu era posibil. Dar nici nu ar fi putut demonstra că el încercase s-o sărute. Ceea ce o făcu să se simtă atât de mică, încât ar fi putut intra pe sub ușa debaralei în care îi venea să se ascundă.

— OK, deci ce *anume* încercai să faci?

— Nu încercam să fac nimic. Aveai nevoie, în mod evident, de alinare, și, firesc, am simțit nevoia să ți-o ofer.

— Firesc pentru *tine.*

— Îmi pare rău.

— Și n-am nevoie de nicio alinare.

— M-am gândit că ar fi bine-venită. Toată lumea are nevoie de alinare.

— Credeai că ar fi bine-venit să-mi atingi fața?

— Da. Felul în care mi-ai transmis să intru în cameră, prin poziția corpului tău. Cum m-ai privit. Cum ai zis „Sunt bună” și te-ai apropiat cu un pas.

Făcuse oare asta? Își amintea momentul, dar era convinsă că *el* venise spre *ea,* nu invers.

— Doamne, mi-am căutat-o cu lumânarea.

Era posibil să-l fi chinuit prea tare pe Jacob, doar fiindcă el fusese primul care exprimase ceva ce simțise ea mai întâi? Oricum, nu puteau echilibra balanța cruzimii – pentru asta ar fi trebuit să-l înșele, ceea ce n-avea de gând să facă.

— Nu mănânc rahat, Julia. Tu crezi că eu…

— Așa cred.

— Dar nu e adevărat. Îmi pare rău dacă te-am pus într-o postură

incomodă. Nu astea erau intențiile mele.

— Te simți singur, iar eu arăt ca un pansament.

— Nu mă simt singur, și tu nu…

— *Tu* ești cel care avea nevoie de alinare.

— Amândoi aveam. Amândoi avem.

— Trebuie să pleci.

— OK.

— Și de ce nu pleci?

— Fiindcă nu cred că vrei să plec, de fapt.

— Cum aș putea s-o dovedesc?

— M-ai putea împinge.

— N-o să te împing, Mark.

— De ce crezi că tocmai mi-ai zis pe nume?

— Fiindcă e numele tău.

— Unde e emfaza? Nu mi-ai folosit numele când mi-ai spus să plec. Numai când mi-ai zis ce nu ai de gând să faci.

— Iisuse. Pleacă, Mark.

— Bine, spuse el, întorcându-se către ușă.

Nu știa care era urgența, dar simțea cum centrul traumei din creierul ei consuma totul. Undeva la periferie, încă în siguranță, se afla fericirea stranie de a găsi și elimina căpușe în Connecticut. Dar trauma adulmecă plăcerea și se năpusti asupra ei. La sfârșitul fiecărei nopți, stătea dezbrăcată în cada goală și se verifica singură, fiindcă nimeni n-ar fi făcut-o în locul ei.

— Nu, așteaptă, spuse Julia.

Mark se întoarse și o privi.

— Aveam nevoie de alinare.

— Totuși, eu…

— N-am terminat. Aveam nevoie de alinare și sunt sigură că am comunicat asta, chiar dacă n-am vrut și nici nu mi-am dat seama ce fac.

— Mulțumesc că-mi spui asta. Și dacă tot am început să facem destăinuiri: Eu am venit către tine.

— M-ai mințit.

— Nu, dar n-am găsit nicio cale să…

— M-ai mințit și m-ai făcut să mă îndoiesc de mine.

— N-am putut găsi nicio cale…

— Știam eu.

Făcu o pauză. O amintire măruntă urni din loc un mic hohot de râs.

— Sărutări. Tocmai mi-am amintit cum le spunea Sam săruturilor.

— Cum?

— Avea mai multe nume pentru ele, în funcție de situație. Sărutul „de vindecare” era dat în urma unei lovituri. „Sheyna boychick” era sărutul dat de străbunicul lui. „Fața-aia” era dat de străbunica. „Tu”

era unul dintre cele spontane, săruturi Trebuie-să-te-pup-acum. Cred că mereu ziceam „tu” când îl pupam așa.

— Copiii sunt minunați.

— Înainte să afle anumite lucruri, chiar sunt.

Mark își puse mâinile în sân și spuse:

— Uite care-i treaba, Julia…

— Hopa, emfază.

— Eu *chiar* încercam să te sărut.

— Pe bune?

Se simți nu numai eliberată de rușinea ei de mai devreme, ci și, pentru prima oară în memoria ei selectiv editată, se simți dorită.

— Da.

— De ce încercai să mă săruți?

— *De ce*?

— *De-vindecare*?

— De *tu.*

— Înțeleg.

— Deci ai ales să nu închizi ochii?

— Ce?

— Vezi.

Ea făcu un pas către el cu ochii deschiși și întrebă:

— Lucrurile o vor lua razna?

— Nu.

Făcu încă o jumătate de pas spre el și întrebă:

— Promiți?

— Nu.

Acum nu mai rămăsese nicio distanță de străbătut.

— Ce poți promite? întrebă ea.

— Lucrurile se vor schimba, îi promise el.

3. ÎNTREBUINȚĂRILE UNUI PUMN EVREIESC

A ține un stilou, a da cu pumnul, dragostea de sine

— Asta-i o *glumă*? întrebă în timp ce mergeau cu mașina către stadionul Washington National – familia Bloch ar fi renunțat mai degrabă la zborul cu avionul, decât să-i spună pe nume, „Reagan National".

Din difuzoare se auzea RPN, fiindcă Irv căuta să se confrunte cu lucrurile pe care le ura, iar spre extrema lui oroare, tocmai auzise o emisiune echilibrată despre noua așezare care se construia în Cisiordania. Irv detesta RPN. Nu numai din cauza politicii abjecte, ci și a imbecilității flamboaiante și prețioase pe care o celebra, a uimirii puerile pe care o exprimau vocile lor plăpânde. (Și toți, de la mic la mare – bărbați, femei, tineri sau bătrâni –, aveau parcă aceeași voce, înmânând-o, după nevoie, de la un gât la altul.) Virtuțile „radioului sprijinit de ascultători" nu schimbă cu nimic faptul că niciun om respectabil n-ar putea folosi cuvântul *borsetă,* ca să nu mai vorbim de a purta așa ceva, și oricum, de câte abonamente la *The New Yorker* are nevoie o singură persoană?

— Ei bine, de-acum înainte voi putea da un răspuns, spuse Irv și dădu din cap cu o autosuficiență care amintea de Parkinson sau de îngânarea unei rugăciuni.

— Ce răspuns? întrebă Jacob, incapabil să evite momeala.

— Când mă va întreba cineva care-i cea mai respingătoare din punct de vedere moral emisiune pe care am auzit-o vreodată la radio, cea mai plină de erori factuale sau pur și simplu plictisitoare.

Răspunsul previzibil al lui Irv declanșă un reflex în creierul lui Jacob, iar după numai câteva schimburi de replici ajunseră în postura retorică a unor dansatori la o nuntă rusească – cu mâinile în sân, lovind din picioare în stânga și-n dreapta, fără să atingă nimic.

— Și oricum, spuse Jacob când simți că lucrurile ajunseseră prea departe, au spus chiar ei că e o emisiune de *opinie* personală.

— Da, și opinia cretinului ăluia idiot e *greșită*…

Fără să-și ia ochii de la iPad, Max, aflat pe bancheta din spate, sări în apărarea Radioului Public Național – sau cel puțin a semanticii:

— Opiniile nu pot fi greșite.

— Hai să vă explic de ce opinia idiotului e idioată… Irv consemnă fiecare „fiindcă" pe degetele de la mâna lui stângă: Fiindcă numai un antisemit poate fi *provocat la antisemitism* – o frază hidoasă; fiindcă până și simpla *sugestie* a unei disponibilități de a vorbi cu dubioșii ăștia ar însemna să arunci Manischewitz{59} în foc; fiindcă – nu degeaba – spitalele *lor* sunt pline cu rachete îndreptate spre spitalele

noastre, care sunt pline de *ei*; fiindcă, la urma urmei, *nouă* ne place puiul *kung pao* și *lor* le place moartea; fiindcă – și de fapt cu asta ar fi trebuit să încep – cel mai simplu și irevocabil fapt este că… noi avem *dreptate*!

— Doamne, ține banda!

Irv și-a eliberat cealaltă mână – ținând volanul cu ajutorul genunchilor – ca să mai facă rost de încă un deget retoric:

— Și fiindcă oricum, de ce ar trebui ca cetățenii *noștri* cu *kippa* să se îngrămădească peste o ceată de goi cercetași, în fața Cooperativei Berkeley{60}, ca să primească banderole de protestatari, sau peste simienii cu *keffiyeh*{61}, care-au ieșit și ei să practice sportul aruncatului cu pietre în așa-numitul Gaza City?

— Tată, ține măcar *o* mână pe volan.

— Fac accident?

— Și găsește un cuvânt mai bun decât *simieni.*

Irv se întoarse către nepotul său, în timp ce conducea cu genunchii:

— Trebuie să ți-o zic și pe-asta. Pui un miliard de maimuțe în fața unui miliard de mașini de scris și obții Hamlet. Două miliarde în fața a doua miliarde și obții…

— Ai grijă la drum!

— Coranul. Amuzant, nu?

— Rasist, spuse Max cu jumătate de gură.

— Arabii nu sunt o *rasă*, *bubeleh*{62}. Sunt o *etnie.*

— Ce-i aia mașină de scris?

— Și vă mai zic un lucru, spuse Irv, întorcându-se către Jacob și îndreptând spre el arătătorul liber, în timp ce-și ținea ridicate celelalte șase degete. Oamenii care locuiesc în case de sticlă n-ar trebui să arunce cu pietre, dar oamenii care n-au nicio patrie *realmente* n-ar trebui. Fiindcă atunci când pietrele alea ale lor încep să spargă ferestrele lui Chagall, nu vă așteptați să ne punem în genunchi, cu fărașul în mână. Doar fiindcă suntem mai deștepți decât țicnițiii ăia, nu înseamnă că ei au pus monopol pe nebunie. Arabii trebuie să priceapă că *și noi* avem pietre de aruncat, doar că praștia *noastră* e la Dimona, iar degetul de pe trăgaci e conectat la o mână cu un șir de cifre tatuate!

— Ai terminat? întrebă Jacob.

— Cu ce?

— Dacă pot să te aduc puțin cu picioarele pe Planeta Albastră, mă gândeam ca la întoarcere să-l ducem pe Tamir în vizită la Isaac.

— De ce?

— Fiindcă se vede că-i deprimat din cauza mutării și…

— Dac-ar fi fost capabil de depresie, s-ar fi sinucis cu șaptezeci de ani în urmă.

— Al dracu' căcănar! spuse Max, scuturând iPad-ul de parcă ar fi

fost un Etch A Sketch{63}.

— Nu e *deprimat*, zise Irv. E *bătrân.* Bătrânețea seamănă cu depresia, dar nu-i același lucru.

— Scuze, replică Jacob. Am uitat: Nimeni nu e deprimat.

— Nu, *eu* îmi cer scuze, am uitat: *Toată lumea* e deprimată.

— Presupun că asta-i o aluzie la faptul că merg la terapie?

— La care centură ai ajuns, că am uitat? Maro? Neagră? Și câștigi atunci când ți se înfășoară în jurul gâtului?

Jacob cântărea dacă să-i răspundă sau să se dea bătut. Dr. Silvers ar fi denunțat acest tip de gândire ca fiind unul binar, însă aplecarea drului Silvers pentru critica gândirii binare era în sine o chestie binară. Dimineața aceasta era prea solicitantă ca să-l mai înghită și pe nicovala de taică-său. Procedă așadar ca de obicei și lăsă lucrurile să treacă. Sau, mai degrabă, le absorbi.

— E o schimbare mare pentru el, zise Jacob. Uriașă. Doar spun că ar trebui să fim sensibili…

— E o adevărată bătătură umană.

— E o hemoragie internă.

Max arătă spre semafor:

— Verde înseamnă să te miști.

În loc să pornească mașina, Irv se întoarse să reia conversația din punctul în care deviase:

— Uite cum stă treaba: Populația evreiască din lumea întreagă s-ar putea încadra în marja de eroare a recensământului din China și cu toate astea toată lumea ne urăște.

Din spate se auziră claxoane, dar el continuă:

— Europa… *ăsta* da continent care-i urăște pe evrei. Francezii, niște vagine nevertebrate, n-ar vărsa nici măcar o *singură* lacrimă dacă am dispărea.

— Despre ce vorbești? Nu-ți amintești ce a spus prim-ministrul francez după atacul de la magazinul *kosher*? „Câte o bucată din Franța dispare odată cu fiecare evreu care părăsește această țară”. Sau ceva de genul ăsta.

— Mâncător de *merde.* Știi că avea în spatele scenei un Château Sang de Juif 1942, cu care de-abia aștepta să dea noroc în cinstea bucății dispărute din Franța. Englezii, spaniolii, italienii, oamenii ăștia trăiesc numai ca să ne vadă morți. Scoase capul pe fereastră și țipă la șoferul care claxona: Sunt doar *nesimțit,* nesimțitule! Nu sunt surd!

Apoi continuă, către Jacob:

— Singurii prieteni de nădejde pe care îi avem în Europa sunt germanii, dar chiar nu se îndoiește nimeni că într-o bună zi li s-ar putea epuiza rezerva de vinovăție și ploconeală? Și chiar nu se îndoiește nimeni că într-o zi, când condițiile vor fi propice, America va decide că suntem zgomotoși, împuțiți, vehemenți și prea deștepți

pentru binele celorlalți?

— Eu mă îndoiesc, spuse Max, făcând *zoom* pe una dintre ferestrele deschise pe ecranul tabletei.

— Hei, Maxy, spuse Irv încercând să-l privească în ochi prin intermediul oglinzii retrovizoare. Știi de ce paleontologii caută oase și nu antisemitism?

— Fiindcă paleontologii nu sunt de la ADL{64}? sugeră Jacob.

— Fiindcă le place să sape. V-ați prins?

— Nu.

— Chiar dacă ceea ce spui ar fi adevărat, zise Jacob, deși *nu e*…

— Cu siguranță este.

— Nu este…

— Este.

— Dar chiar și dacă *ar fi*…

— Lumea îi urăște pe evrei. Te gândești că larga răspândire a evreilor în toate domeniile culturii e un fel de contraargument, dar asta-i ca și când ai spune că oamenii iubesc urșii panda fiindcă vin să-i viziteze la grădina zoologică. Lumea *urăște* urșii panda, îi vrea morți. Chiar și pe puii lor. Și lumea îi urăște pe evrei. Mereu a fost așa. Mereu va fi așa. Da, poți să folosești cuvinte mai politicoase și să citezi contexte politice, dar ura e mereu ură, și asta fiindcă suntem evrei.

— Mie îmi plac urșii panda, interveni Max.

— Nu-ți plac, îl corectă Irv.

— Ar fi supermișto să ne luăm un urs panda.

— Ți-ar mânca fața, Maxy.

— Ce tare!

— Sau ne-ai ocupa casa și ne-ar face să ne simțim de parcă i-am datora întruna câte ceva, adăugă Jacob.

— Nemții au omorât un milion și jumătate de copii evrei doar fiindcă erau copii evrei, iar după numai treizeci de ani au organizat Jocurile Olimpice. Și ce treabă bună au făcut! Evreii au câștigat *la limită* războiul pentru *propria supraviețuire* și au ajuns să aibă un stat care e mereu un paria. *De ce*? De ce voința evreilor de a supraviețui e considerată voință de a cuceri, la numai o generație distanță de la exterminarea noastră aproape totală? Întrebați-vă: *De ce*?

Acel *de ce* nu era o întrebare, nici măcar una retorică. Era un imbold. Un braț de fier într-o vreme a mâinilor încătușate. Totul avea o oarecare doză de constrângere. Isaac nu voia să se miște; era forțat de împrejurări. Singurul sens în care Sam își dorea să devină bărbat era sexul cu o altă persoană, dar ceilalți îl forțau să-și ceară scuze pentru niște cuvinte pe care el nega că le scrisese, pentru ca apoi să fie forțat să recite în fața unor rude pe care nu le cunoștea niște cuvinte învățate pe dinafară, al căror înțeles era de nepătruns. În fața unor prieteni în care nu credea și în fața lui Dumnezeu. Julia era forțată să

abandoneze acele clădiri ambițioase pe care oricum nu avea să le construiască vreodată, pentru a se concentra asupra renovării băilor și a bucătăriilor unor oameni dezamăgiți, dar cu resurse. Iar incidentul cu telefonul a dus la examinarea posibilității ca toată căsnicia lor să se ducă de râpă – relația lor, ca toate relațiile, depindea de orbire voluntară și de uitare. Până și pe Irv, în accesele lui de bigotism, părea să-l ghideze o mână invizibilă.

Nimeni nu vrea să fie o caricatură. Nimeni nu vrea să ajungă o versiune diminuată a propriei persoane. Nimeni nu vrea să fie pe moarte, așa cum nimeni nu vrea să fie evreu.

Jacob nu voia să constrângă și nici să fie constrâns, dar ce putea face? Să aștepte ca bunicul lui să-și fractureze bazinul și să moară abandonat într-o cameră de spital, așa cum le era destinat tuturor bătrânilor? Să-i permită lui Sam să rupă firul unei tradiții care pornea tocmai de la marii regi și profeți din vechime, doar fiindcă iudaismul practicat de ei acum era plictisitor ca naiba și plin de ipocrizie? Poate. În biroul rabinului, se simțise pregătit să folosească foarfecele.

Jacob și Julia dezbătuseră posibilitatea de a organiza ceremonia de *bar mitzvah* în Israel – versiunea evreiască a evadării de acasă, ca rit de trecere. Poate că astfel ar fi putut s-o facă fără s-o *facă* de fapt. Sam s-a împotrivit, spunând că era o idee oribilă.

— De ce oribilă? întrebase Jacob, știind prea bine de ce.

— Nu-ți dai seama de ironie? a întrebat Sam.

Jacob vedea multe ironii și era curios să audă la care anume se referea Sam.

— Israelul a fost creat ca un loc unde evreii să poată scăpa de persecuție. Noi am merge acolo pentru a scăpa de iudaism.

Frumos spus.

Așadar, ceremonia urma să se desfășoare la sinagoga unde, pentru a putea deveni membri, plătiseră două mii cinci sute de dolari per vizită, și avea să fie oficiată de un rabin tânăr și la modă, care după niciun standard n-ar fi putut fi considerat nici tânăr, nici la modă și, la urma urmei, nici rabin. Petrecerea urma să aibă loc la Hilton, clădire în care Reagan fusese *cât pe-aci* să dea colțul și unde Julia reprezenta acum Micronezia alături de Sam. Formația aleasă trebuia să interpreteze la fel de bine atât o horă, cât și o piesă rock. Desigur, o asemenea formație nu exista în istoria muzicii live, însă Jacob știa că, la un moment dat, ești nevoit să spargi capsula pe care ai ținut-o ascunsă atâta timp în gură, în speranța că nu vei mai simți nimic. Tema – aleasă cu delicatețe și bun-gust – urma să fie legătura cu familia lui Sam din diaspora. (A fost ideea Juliei și, în măsura în care o temă de *bar mitzvah* poate fi vreodată o idee bună, era mulțumitoare.) Mesele urmau să fie organizate astfel încât să reprezinte țările în care se împrăștiase familia lor – America, Brazilia,

Argentina, Spania, Australia, Africa de Sud, Israel, Canada –, iar în loc de biletele cu nume, fiecare musafir avea să primească un „pașaport” către una dintre țări. De asemenea, mesele aveau să reflecte cultura și obiceiurile regionale – și abia aici delicatețea și bunul-gust au fost grav puse la încercare –, iar ornamentele de pe masă aveau să includă câte un arbore genealogic și fotografii cu rudele care locuiau în țara respectivă. Bufetul urma să țină cont de mâncărurile specifice fiecărei regiuni. Fejioada braziliană, tapas spaniole, falafel din Israel, chestii pe care le mănânci în Canada și așa mai departe. Invitații urmau să primească în dar globuri cu zăpadă și alte câteva mici suvenire din partea locului. În Israel sunt mai multe războaie decât ninsori, dar chinezii știu că americanii sunt destul de idioți încât să cumpere orice. Mai ales evreii americani, care, cu excepția practicării religiei, ar face orice pentru a le imprima copiilor o identitate evreiască.

— Ți-am pus o întrebare, spuse Irv, aducându-l pe Jacob înapoi în discuția pe care o purta de unul singur.

— Mi-ai pus?

— Da: *De ce*?

— De ce *ce*?

— *Ce-ul* nici nu contează. Răspunsul e același ca la orice întrebare care ne privește: *Fiindcă lumea îi urăște pe evrei.*

Jacob se întoarse să-l privească pe Max.

— Îți dai seama că ereditatea nu impune un anumit destin, nu?

— Cum spui tu…

— La fel cum eu am scăpat de chelia care a făcut ravagii pe capul bunicului tău, tu ai o șansă reală de a evita nebunia care a transformat un bărbat rezonabil în bărbatul cu care s-a măritat mama mea.

Irv expiră zgomotos, luându-și un aer dramatic, iar apoi întrebă cu toată forța sincerității lui de fațadă:

— Vreți să ascultați o părere?

Jacob și Max izbucniră în râs. Lui Jacob îi plăcea sentimentul de camaraderie spontană între tată și fiu.

— Ascultați sau nu, e treaba voastră. Eu vreau să-mi iau o piatră de pe inimă. Cred că îți iroșești viața.

— A, numai *atât*? întrebă Jacob. Mă pregătisem pentru ceva mai mult.

— Cred că ești o persoană enorm de talentată, foarte sensibilă, extrem de inteligentă.

— *Zayde*{65} protestează cam mult{66}, cred eu.

— Și ai făcut niște alegeri foarte proaste.

— Bănuiesc că te referi la ceva anume.

— Da, la faptul că scrii pentru rahatul ăla de serial TV.

— Rahatul ăla de serial e urmărit de patru milioane de oameni.

— A: Și ce? B: *Care* patru milioane?

— E foarte apreciat de critici.

— Cei care nu pot să predea sportul apreciază{67}.

— Și e *meseria* mea. În felul ăsta îmi întrețin familia.

— În felul ăsta faci bani. Sunt alte moduri de a-ți întreține familia.

— Ar trebui să mă fac dermatolog? Asta ar fi o cauză bună pentru care să-mi dedic talentul, sensibilitatea și intelectul?

— Ar trebui să faci ceva potrivit abilităților tale, care exprimă felul în care înțelegi tu esența.

— Asta și *fac*.

— Nu, pui punctele pe „i”-uri și tragi liniuțele „t”-urilor pentru aventura epică cu dragoni a unor imbecili care n-ar merita nici măcar să-ți lustruiască hemoroizii. Nu de-asta te afli pe acest pământ.

— Și acum o să-mi spui de ce mă aflu pe acest pământ?

— Chiar asta am să fac.

Jacob cântă:

— *Cândva în tinerețe sau în copilărie, trebuie că am făcut o mare greșeală*{68}.

— Cum spuneam…

— *Înalt stătea pe cal tatăl meu cel singuratic, Irv, olario.*

— Ești deștept – ne-am prins, Frankenstein.

— *Sfaturi rele, sfaturi rele, binecuvântată fie-mi patria.*

De data asta, interveni fără să mai lase spații de manevră:

— Jacob, ar trebui să-ți făurești în adâncul sufletului conștiința rasei de care aparții.

— Uau, făcu Jacob pe un ton ironic.

— Da: Uau.

— Repetă ceva mai tare, te rog, și pentru cei care stau pe locurile proaste din spatele creierului meu.

— Ar trebui să-ți făurești în adâncul sufletului conștiința rasei de care aparții.

— Nu cu asta s-au ocupat cuptoarele de la Auschwitz?

— Ele doar au distrus. Eu vorbeam despre făurire.

— Apreciez încrederea pe care mi-o acorzi…

— Nici nu știi cât de mare e.

— … dar sufletul meu nu ajunge la temperaturile necesare.

— Asta fiindcă ești atât de disperat să fii iubit. Frecarea generează căldură.

— Nu înțeleg ce vrei să spui.

— E la fel ca în cazul lui Sam, cuvântul ăla cu „n”.

— Cred că am face bine să nu-l amestecăm pe Sam în asta, sugeră Max.

— Peste tot unde te uiți, spuse Irv, e la fel. Faci aceeași greșeală pe care o facem cu toții de mii de ani…

— *Cu toții*?

— Presupunem că, dacă am ajunge să fim iubiți, ne-am simți în siguranță.

— GPS-ul conversației a luat-o razna. Ne-am întors la ura împotriva evreilor?

— Nu. Nu poți să te întorci într-un loc de unde n-ai plecat niciodată.

— Serialul este unul de *divertisment*.

— Eu nu cred că tu îl consideri astfel.

— Ei bine, asta sună ca o fundătură în discuția noastră.

— Fiindcă sunt gata să-ți acord mai mult respect decât îți acorzi tu însuți?

— Fiindcă, așa cum subliniezi tu mereu, nu poți negocia dacă nu ai cu cine.

— Cine negociază?

— Mă rog, nu poți *discuta*.

— Serios acum, Jacob. Lasă puțin garda jos și întreabă-te: Ce e cu nevoia asta lacomă de dragoste? Scriai cărți atât de oneste înainte. Oneste și ambițioase. Poate că nu ajungeau la milioane de cititori. Poate că nu te făceau bogat. Însă făceau *lumea* mai bogată.

— Și tu le urai.

— Da, ai dreptate, spuse el schimbând banda fără să se asigure. Le uram. Doamne ferește să-mi găsești vreodată adnotările. Dar ai putea spune cine urăște serialul tău?

— Nu e serialul *meu*.

— Nimeni. Ai cheltuit o groază de timp pentru niște zombie recunoscători.

— Deci ăsta e un argument contra televiziunii?

— Nu, pentru asta aș avea un alt argument, spuse el, încadrându-se pe ieșirea spre aeroport. Dar ăsta era un argument împotriva serialului tău.

— Nu e serialul *meu*.

— Păi găsește-ți un serial al tău.

— Dar nu mai am ce să-i ofer la schimb zânei măseluță.

— Ai încercat?

— Dacă am *încercat*?

Nimeni nu încercase mai mult decât el. Nu să *găsească* un serial nou – încă nu venise vremea pentru asta –, ci să scrie unul. Pentru mai bine de un deceniu, Jacob încinsese tone întregi de cărbuni în fierăria sufletului său. Se dedicase sarcinii secrete și complet inutile de a-și mântui poporul prin intermediul limbajului. Poporul? Mai degrabă familia. Familia? Mai degrabă pe el însuși. Care el? Și poate că nici *mântuire* nu era cuvântul potrivit.

Oameni Atotmuritori era exact ceea ce tatăl său presupunea că-și dorește – semnalul zgomotos al unui șofar, transmis din vârful muntelui. Sau măcar un strigăt mut, venit de undeva din pivniță. Dar

dacă Irv ar fi avut vreodată șansa să-l citească, l-ar fi urât – o ură mult mai expansivă decât cea pe care i-o stârniseră romanele de până atunci. Pentru Jacob, definirea esenței putea ajunge în locuri foarte întunecate, dar mai mult, existau anumite neînțelegeri fundamentale în legătură cu cine ar fi trebuit să facă obiectul asupra căruia să se îndrepte vârful ascuțit al nou-făuritei conștiințe.

Cu adevărat grav era faptul că serialul l-ar fi omorât pe bunicul lui Jacob. Nu era o metaforă. Chiar ar fi fost vorba de un patricid. Tot ce n-ar fi putut suporta el, cel care ar fi suportat orice, era o oglindă. Prin urmare, Jacob ascunsese oglinda într-un sertar încuiat din biroul său. Se simțea cu atât mai devotat scenariului, cu cât nu-l putea arăta nimănui.

Serialul începea cu începutul scrierii unui serial. Personajele erau împrumutate din viața reală a lui Jacob: o nevastă nefericită (care nu voia să fie descrisă în acest fel); trei fii: unul ajuns în pragul maturității, altul încercând să se împace cu propria conștiință paralizantă și cel de-al treilea, care tocmai își descoperea independența mentală; un tată terifiat, xenofob; o mamă care cosea și descosea pe tăcute; un bunic depresiv. Dacă serialul ar fi văzut vreodată lumina zilei și cineva l-ar fi întrebat pe Jacob cât de mult din ceea ce scrisese era autobiografie, ar fi răspuns: „Nu e viața mea, dar e despre mine”. Și dacă cineva – cine altcineva decât dr. Silvers? – l-ar fi întrebat cât de autobiografică era propria lui viață, ar fi răspuns: „E viața mea, dar nu e despre mine”.

Scenariul mergea în paralel cu evenimentele din viața lui Jacob. Sau poate că viața lui ținea pasul cu scenariul. Câteodată era greu de spus. Jacob scrisese despre descoperirea telefonului cu luni înainte să-și fi cumpărat un alt telefon – o psihologie atât de evidentă, încât nu justifica nici măcar un minut de șase dolari petrecut cu dr. Silvers, și cu toate astea îi fuseseră dedicate zeci de ore. Nu era doar o chestiune de psihologie. Erau momente când Julia spunea sau făcea lucruri atât de asemănătoare cu ceea ce scrisese Jacob, încât nu-i rămânea decât să se întrebe dacă nu cumva ea îi citise manuscrisul. În seara când Julia îi descoperise telefonul, îl întrebase: „Nu te întristează faptul că ne iubim copiii mai mult decât ne iubim unul pe celălalt?”

Replica asta întocmai – fiecare cuvânt în exact aceeași ordine – se afla în scenariu de luni întregi, doar că Jacob era cel care o spunea.

Cu excepția momentelor pe care majoritatea oamenilor le-ar evita cu orice preț, viața e destul de înceată și neinteresantă, lipsită de dramatism și inspirație. Soluția lui Jacob la această problemă, sau binecuvântarea lui, a fost să nu modifice narațiunea serialului – autenticitatea muncii lui era singurul antidot în fața lipsei de autenticitate a propriei vieți –, ci să genereze din ce în ce mai multe detalii colaterale.

Cu douăzeci și patru de ani în urmă, cam în același moment în care lipsa lui de răbdare învinsese pasiunea pentru cântarul la chitară, Jacob începuse să deseneze coperți de albume pentru o trupă imaginară. Scrisese titluri de piese, versuri și informații. Le mulțumise unor oameni inexistenți: ingineri de sunet, producători, manageri. Copiase mențiunile cu privire la drepturile de autor de pe *Steady Diet of Nothing.* Cu ajutorul unui atlas, crease un turneu prin SUA, apoi unul mondial, imaginându-și care erau limitele sale în materie de anduranță fizică și emoțională: Paris, Stockholm, Bruxelles, Copenhaga, Barcelona, Madrid erau poate prea mult pentru o singură săptămână? Mai ales după opt luni de concerte? Și chiar dacă ar fi putut face față, ce sens avea să-și împingă trupa înspre o irascibilitate care ar fi pus în pericol toate lucrurile în care credea și pentru care muncise așa de mult? Datele concertelor fuseseră imprimate pe spatele unor tricouri pe care le crease cu mâna lui și pe care chiar le purta. Deși încă nu putea cânta acorduri cu barre.

Relația lui actuală cu serialul semăna cu etapa aceea – pe măsură ce realitatea se diminua, materialele deveneau din ce în ce mai cuprinzătoare.

A creat o „biblie" a serialului, la care adăuga mereu câte ceva. A generat un dosar cu informații despre fiecare dintre personaje, dosar care se schimba mereu…

SAM BLOCH

Urmează să împlinească 13 ani. Cel mai mare dintre frații Bloch. Își petrece aproape tot timpul în lumea virtuală din Altă Viață. Urăște felul în care îi vin hainele, li place la nebunie să urmărească clipuri în care bătăușii și-o încasează. Este incapabil să ignore sau să nu perceapă chestii cu posibile conotații sexuale. Ar prefera să aibă mai târziu cicatrici de pe urma acneei, dacă ar putea scăpa chiar acum de coșurile de pe frunte. Ar vrea ca toate calitățile să-i fie recunoscute de toată lumea, dar să nu se vorbească niciodată despre asta.

GERSHOM BLUMENBERG

Mort de mult timp. Fiul lui Anshel, tatăl lui Isaac. Bunicul lui Irving. Nepotul cuiva căruia i s-a pierdut numele. Mare Rabin în Drohobîci. A murit într-un incendiu la sinagogă. Acum îi poartă numele un parc cu bănci de marmură din Ierusalim. Apare numai în coșmaruri.

JULIA BLOCH

43. Soția lui Jacob. Arhitect, deși îi e rușine să se recomande în felul acesta, fiindcă n-a construit niciodată nimic. Extrem de talentată, tragic de împovărată, niciodată apreciată, optimistă în funcție de anotimp. Deseori se întreabă dacă nu cumva tot ce i-ar trebui pentru a-și schimba viața ar fi o schimbare totală a contextului.

– și un catalog de locații, cu scurte descrieri ale unor locuri, și sute de poze pentru documentarea viitorului departament de scenografie, pe lângă hărți, planuri, anunțuri imobiliare și anecdote –

> 2294 *NEWARK STREET*
> *Casa Bloch. Mai frumoasă decât multe altele, dar nu cea mai frumoasă. Destul de frumoasă, dar nu atât de frumoasă pe cât ar putea fi. Interioare bine gândite, în limitele funcționalului. Câteva piese de mobilier de la mijlocul secolului trecut, achiziționate de pe eBay sau Etsy. Ceva mobilă de la IKEA, interesant modificată (mânere din piele, autocolant). Selecții de fotografii agățate pe pereți (distribuite în mod egal între familia lui Jacob și cea a Juliei). Făină de migdale într-un borcan Williams-Sonoma așezat pe un suport de steatit. Cuptorul olandez Le Creuset de culoare albastru-mineral, prea frumos pentru a fi folosit, așezat pe ochiul din dreapta-spate al aragazului extra-lat din gama Lacanche, al cărui potențial era complet irosit exclusiv pe chili vegetarian. Câteva cărți care fuseseră cumpărate pentru a fi citite (sau măcar răsfoite); altele alese pentru a da impresia unei foarte ample curiozități pentru un subiect anume; altele, cum ar fi ediția în două volume a cărții* Omul fără însușiri, *alese datorită frumuseții cotoarelor. Supozitoare cu acetat de hidrocortizon în spatele unui vraf de reviste* New Yorker, *în sertarul din mijloc al dulăpiorului cu medicamente. Un vibrator îndesat într-un pantof ascuns pe un raft foarte înalt. Cărți despre Holocaust în spatele unor cărți pe alte teme decât Holocaustul. Pe tocul ușii de la bucătărie, o diagramă a creșterii băieților Bloch.*
> *Când a venit momentul mutării, am rămas multă vreme în pragul acelei uși. Tocul era singurul lucru la care nu puteam renunța. La naiba cu fotoliul Papa Bear, cu tot cu sofaua lui. La naiba cu candelabrele și lustrele. La naiba cu desenul* Botanistul Orb, *pe care îl cumpărasem împreună cu Julia, atribuit unuia dintre eroii mei, Ben Shahn, dar a cărui proveniență nu era una certă. La naiba cu orhideea pretențioasă. Când Julia a lipsit de-acasă într-o după-amiază, am desfăcut tocul cu ajutorul unei șurubelnițe cu cap plat, l-am băgat cu grijă în Subaru (între parbriz și geamul din spate al mașinii) și am purtat acel răboj al creșterii copiilor noștri către noua mea casă. Două săptămâni mai târziu, un zugrav a dat cu vopsea peste însemnări, iar eu mi-am dat toată silința să refac liniile din memorie.*

– și cel mai ambițios (sau nevrotic, sau patetic): însemnări pentru actorii care încercau să descrie ceea ce scenariile n-ar fi reușit niciodată, fiindcă era nevoie de atât de multe cuvinte – CUM SĂ JOCI RÂSUL ÎNTÂRZIAT, CUM SĂ JOCI „CUM TE CHEAMĂ?”, CUM SĂ

JOCI INELELE DE CREȘTERE ALE SINUCIDERII… Fiecare episod nu avea decât aproximativ douăzeci și șapte de pagini. Fiecare sezon dura numai zece episoade. Există suficient spațiu pentru dezvoltarea fundalului prin rememorări spontane, episoade tangențiale și informații care, chiar dacă nu dezvoltau firul epic, dădeau suficientă substanță ansamblului. Era nevoie de mult mai mult decât atât: CUM SĂ JOCI NECESITATEA NEMULȚUMIRII, CUM SĂ JOCI DRAGOSTEA, CUM SĂ JOCI MOARTEA LIMBAJULUI… Notițele aveau un aer de mamă evreică, didactic-cicălitor, dar și o voce de tată evreu, identificabil prin metaforele și eschivele cu ajutorul cărora erau mascate emoțiile. CUM SĂ JOCI AMERICA; CUM SĂ JOCI BĂIATUL CEL BUN; CUM SĂ JOCI SUNETUL TIMPULUI… În scurt timp, biblia a întrecut în lungime și profunzime scenariile – materialul explicativ depășise subiectul pe care-l aborda. Stilul evreiesc. Jacob voise să înfăptuiască ceva care ar fi mântuit pe toată lumea, însă ajunsese să explice, să explice, să explice…

CUM SĂ JOCI SUNETUL TIMPULUI

În dimineața în care Julia mi-a găsit telefonul, părinții mei se aflau în vizită la noi. Totul părea să se dărâme în jurul lui Benjy, deși nu vom afla niciodată ce știa la vremea respectivă. Pe când adulții vorbeau între ei, Benjy a intrat în bucătărie zicând:

— Sunetul timpului. Ce s-a întâmplat cu el?

— Despre ce vorbești?

— Știți voi, spuse el fluturându-și mânuța. Sunetul timpului.

A durat ceva – aproape cinci minute de frustrare – până ne-am dat seama despre ce era vorba. Frigiderul nostru fusese trimis la reparat, așa că bucătăriei îi lipsea acel zumzet aproape imperceptibil și omniprezent. Benjy își petrecuse toată viața în jurul sunetului aceluia și ajunsese să-l asocieze cu desfășurarea vieții.

Am iubit neînțelegerea asta a lui tocmai fiindcă nu era o neînțelegere.

Bunicul auzea țipetele fraților lui morți. Acela era sunetul timpului său.

Tatăl meu auzea explozii.

Julia auzea voci de băieți.

Eu auzeam tăceri.

Sam auzea trădări și sunetul pe care-l produc aparatele Apple când sunt pornite.

Max auzea scâncetele lui Argus.

Benjy era singurul încă destul de tânăr cât să poată auzi casa.

Irv închise geamurile și îi spuse lui Jacob:

— Îți lipsește forța.

— Și ție îți lipsește inteligența. Împreună facem o persoană pe de-a

întregul incompletă.

— Serios, Jacob. Ce-i cu nevoia asta lacomă de dragoste?

— Serios, tată. Ce-i cu nevoia asta lacomă de diagnosticare?

— Nu te diagnosticam. Încercam doar să-ți explic ție însuți cum ești.

— *Tu* nu ai nevoie de dragoste?

— Ca bunic, cu siguranță. Ca tată și fiu, da. Ca evreu? Nu. Ce dacă o universitate englezească de mâna a cincea nu ne lasă să participăm la conferința lor ridicolă despre ultimele descoperiri în biologia marină? Cui îi *pasă*? Stephen Hawking nu vrea să viziteze Israelul? Nu sunt genul care să lovească persoane tetraplegice cu ochelari, însă sunt sigur că nu l-ar deranja dacă i-am cere înapoi vocea – știi tu, aceea care i-a fost creată de ingineri israelieni. Și dacă tot veni vorba, aș fi bucuros să renunț la scaunul nostru din cadrul Națiunilor Unite-Împotriva-Israelului, dacă asta mi-ar garanta că fundul nostru rămâne nevătămat. Evreii au devenit cei mai inteligenți oameni slabi din istoria omenirii. Uite, nu am mereu dreptate. Îmi dau seama de asta. Dar voi rămâne mereu puternic. Dacă e ceva de învățat din istoria noastră, e faptul că mai bine ești puternic decât să ai dreptate. Sau să fii *bun.* Mai bine să fii viu, chiar dacă într-un fel rău și greșit. Nu-mi trebuie Episcopul Purtător-de-tutu. Sau președintele hidrocefal, fermier de alune, sau eunucii pseudo-sociologi de la *The New York Times,* nu-mi trebuie binecuvântarea *nimănui.* Nu trebuie să fiu Lumina altor Națiuni; trebuie să nu-mi dea cineva foc. Viața e lungă, atât timp cât trăiești și istoria are o memorie scurtă. America a făcut ce-a vrut cu indienii. Australia, Germania și Spania. Au făcut *ce trebuia făcut.* Și care-i marea chestie? Au câteva pagini regretabile în cărțile lor de istorie? O dată pe an trebuie să-și ceară iertare și să plătească niște daune pe-acolo pe unde nu au dus treaba la bun sfârșit? Au făcut ce trebuia făcut și viața a mers înainte.

— Ce susții mai exact?

— Nimic. Doar *spuneam.*

— Ce? Că Israelul ar trebui să comită un genocid?

— Cuvântul îți aparține.

— Asta voiai să spui.

— Am spus, și *susțin în continuare,* că Israelul ar trebui să fie o țară care se respectă și se apără pe sine însăși, la fel ca oricare alta.

— Ești o adevărată sursă de inspirație.

— N-ar arăta bine în timpul desfășurării, dar peste douăzeci de ani, cu cincizeci de milioane de evrei pe Tărâmul Israelului, de la Canalul Suez până la câmpurile petrolifere, cu cea mai mare economie dintre Germania și China…

— Israelul nu e între Germania și China.

— Cu Jocuri Olimpice la Tel Aviv și mai mulți turiști la Ierusalim decât la Paris, crezi că s-ar mai gândi cineva la cum a fost făcut

cârnatul *kosher*?

Irv trase aer în piept și dădu din cap, de parcă ar fi căzut de acord cu ceva la care numai el avea acces.

— Lumea o să-i urască mereu pe evrei. Următorul gând care vine automat: Ce e de făcut în privința urii? O putem nega sau putem încerca s-o depășim. Am putea chiar să alegem să intrăm în club, negându-ne pe noi înșine.

— În *club*?

— Știi care-s membrii: evrei care mai degrabă și-ar opera propriile septuri așa-zis deviate, decât să spargă nasul cuiva în legitimă apărare; evrei care refuză să recunoască faptul că Tina Fey{69} nu este evreică sau că Forțele de Apărare Israeliene sunt; evrei ale căror citate împânzesc internetul, cum ar fi Ralph Lauren (né Lifshitz), Winona Ryder (née Horowitz), George Soros, Mike Wallace, mai toți evreii din Marea Britanie; Billy Joel; Tony Judt, Bob Silvers…

— Billy Joel nu-i evreu.

— Ba sigur că e.

— „Scene dintr-un restaurant italian”?

— Restaurant chinezesc, parcă?

— Nu.

— Ideea e că pumnul evreiesc poate face mai mult decât să se masturbeze sau să țină un stilou. Dacă scoți din calcul scrisul, obții un instrument pentru lovituri. Înțelegi? N-avem nevoie de încă un Einstein. Avem nevoie de un Koufax{70}, care să țintească la cap.

— Te-ai gândit vreodată… începu Jacob.

— Da, probabil că m-am gândit.

— … că poate eu nu mă identific cu acest *noi* al tău?

— Dar tu te-ai gândit că *mullah*{71}-ul țăcănit cu codurile nucleare pe mână se identifică?

— Deci identitatea noastră e la mila unor străini demenți?

— Asta dacă nu poți s-o generezi singur.

— Ce vrei să fac mai exact? Să spionez Israelul? Să mă arunc în aer într-o moschee?

— Vreau să scrii ceva care contează.

— În primul rând, ceea ce scriu contează pentru o mulțime de oameni.

— Nu, doar îi distrează.

Jacob își aminti discuția pe care o avusese cu Max cu o seară în urmă și îi veni să spună că serialul lui genera mai mult profit decât toate cărțile publicate în America de-a lungul unui an. Poate că nu era adevărat, însă i-ar fi asigurat în mod fals autoritatea.

— Dacă taci, înseamnă că ești de acord, spuse Irv.

— Ce-ar fi să-ți vezi tu în continuare de promovarea bigotismului pe net, și eu să mă ocup de televiziunea de succes?

— Hei, Maxy, știi cine făcea divertisment de succes la televizor pe vremea Macabeilor{72}?

— Te rog, spune-mi, zise el suflând praful de pe ecranul tabletei.

— Nu pot, fiindcă nu ni-i amintim decât pe Macabei.

Ce credea Jacob cu adevărat: tatăl său era un porc ignorant, narcisist și fățarnic, atât de constipat și ținut sub papuc, că n-ar fi putut niciodată să-și dea seama cât de mult se întindeau ipocrizia lui, impotența lui emoțională și infantilitatea mentală de care dădea dovadă.

— Deci suntem de acord?

— Nu.

— Deci suntem?

— Nu.

— Mă bucur că ești de acord.

Existau totuși și motive să-l ierte. Existau. Motive bune. Intenții frumoase. Răni.

Lui Jacob îi sună telefonul. Telefonul cel adevărat. Era Julia. Julia cea adevărată. Ar fi sărit prin oricare fereastră pentru a scăpa de discuția cu tatăl său, chiar și printr-una închisă, dar tot îi era teamă să răspundă.

— Bună?

— …

— Pariez.

— …

— Măcar au spațiu pentru așa ceva?

— …

— Mi-am dat seama. Nu partea cu bomba, dar…

— …

— Sunt în mașină.

— …

— Max a făcut.

— …

— Max, vrei să vorbești cu mama?

— …

— Ești la hotel? Aud sunete din natură.

— …

— Salut-o din partea mea.

— Te salută tatăl meu.

— …

— Te salută și ea.

— Și spune-i că Benjy s-a distrat de minune la noi acasă, și nu a murit.

— Vrea să-ți spună că Benjy s-a distrat de minune la el acasă.

— …

— Îți mulțumește.
— Salut-o din partea mea.
— Max te salută.
— …
— Te salută și ea.
— Să vedem. Argus e foarte bătrân. Asta a fost reconfirmat. Ne-a dat pastile noi pentru durerile de articulații și a mărit dozajul la celelalte. Va apuca să latre și mâine.
— …
— Nu-i nimic de făcut. Veterinarul ne-a servit-o pe aia cu onoarea de a-i îngriji pe cei la care ții, că se întâmplă o dată în viață.
— Ba n-a fost așa, zise Max.
Jacob ridică din umeri.
— Și spune-i că veterinarul a zis că ar trebui să-l eutanasiem pe Argus.
— Așteaptă puțin, îi zise Jacob Juliei, apoi opri difuzorul.
— Nu asta a zis veterinarul, Max.
— *Spune-i.*
Jacob reporni difuzorul și spuse:
— Max vrea să-ți comunic că veterinarul crede că ar trebui să-l eutanasiem, deși veterinarul n-a zis așa ceva.
— Așa a zis, mama!
— …
— Chiar a zis.
— …
— Am avut o discuție simpatică despre calitatea vieții și așa mai departe.
— …
— Am trecut și pe la Fort Reno, i-am povestit chestii de pe vremea când eram eu copil.
— …
— Am mâncat la McDonald's.
— …
— *Burrito.*
— …
— Nu, la microunde.
— …
— Sigur. Morcovi. Și cu humus.
Prin câteva mișcări ale mâinii, Jacob îi comunică lui Max că Julia era curioasă dacă mâncase și legumele.
— …
— Așa o să fac.
— …
— Altă chestie care s-a întâmplat aseară a fost o încurcătură cu

avatarul lui Sam.

— …

— În Altă Viață. Avatarul lui. Ne prosteam cu el.

— *Doar tu,* îl corectă Max.

— …

— Nu, probabil că nu. Max intrase în joc.

— Ce? Tata, pur și simplu nu-i adevărat. Mama, nu-i adevărat!

— Și eu am vrut să știi și tu, să-mi manifest interesul. Ne-am jucat împreună. Nimic dramatic. Doar mergeam pe-acolo și exploram. Oricum, am omorât-o.

— Nu *noi. Tu* ai omorât-o. Mama: Tata a omorât-o!

— …

— Avatarul lui. Da.

— …

— Neintenționat.

— …

— Nu poți să repari moartea, Julia.

— …

— Aseară am petrecut câteva ore la telefon cu cineva de la serviciul de asistență tehnică. Probabil pot să-l readuc în punctul în care rămăsese, dar probabil va trebui să stau la calculator până mă va chema Domnul la el.

— …

— N-am mai vorbit cu Cory de mai bine de-un an.

— …

— Ar fi aiurea să-l sun așa, după ce nu i-am răspuns la apeluri.

— …

— Și nu cred că ne trebuie un geniu în calculatoare. O să mă prind eu. Dar hai să încetam cu bolile și cu moartea. Voi ce faceți? Vă distrați?

— …

— Ai cunoscut-o pe faimoasa Billie?

— Faimoasa Billie? îl întrebă Irv pe Max, în oglinda retrovizoare.

— Prietena lui Sam, spuse Max.

— …

— Și?

— …

— Cum se poartă de față cu ea?

— …

— Eu n-aș lua-o personal.

— …

— Și Mark?

— …

— E bine să-l ai prin preajmă?

— …

— A trebuit să tragă apa la W.C. după ceva dubios, sau să intervină în vreo sesiune de sărutări franțuzești?

— Săruturile franțuzești sunt cu limba, nu-i așa? îl întrebă Max pe Irv.

— *Mais oui.*

— …

— Ce s-a întâmplat?

— …

— Ce?

— …

— S-a întâmplat ceva. Pot să-mi dau seama.

— …

— Acum *știu* că s-a întâmplat ceva.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Max.

— …

— OK, dar poți să-mi zici măcar despre ce e vorba, ca să nu-mi imaginez tot felul de chestii oribile în următoarele șase ore?

— …

— Julia. Ce se întâmplă?

— Serios, ce se întâmplă? întrebă Irv, în sfârșit interesat.

— …

— Dacă într-adevăr n-ar fi fost nimic, n-aș fi băgat de seamă.

— …

— OK, am înțeles.

— …

— Stai, cum adică?

— …

— Julia?

— …

— Ce-a făcut Mark?

— …

— De ce dracu' a făcut asta?

— Limbajul, îl atenționa Max.

— …

— E *însurat.*

— …

— Dar a fost însurat.

— …

— Ce-ai vrea să fac? Să înțep o păpușă voodoo făcută după chipul meu?

Jacob dădu radioul mai tare, încercând să-i împiedice pe tatăl și pe fiul lui să mai tragă cu urechea. Un specialist britanic în gramatică își declara dragostea pentru autoantonime: cuvinte care cuprind două

înțelesuri opuse. „A împrumuta” are atât sensul de a da, cât și de a primi bani. Poți fi gata să începi ceva sau poți fi gata după ce ai terminat ceva. E la fel ca atunci când închiriezi o casă.

— …

— Dar nu e drept.

— …

— Poate. Dar așa spun oamenii și atunci când ceva nu-i corect.

— …

— Ba normal că e.

— …

— Deci asta e cea mai incredibilă coincidență, din moment ce…

— …

— A.

— …

— Deci spune-mi, te rog, despre ce e vorba. Dacă nu echilibru, atunci…??

— …

— Grozav.

— …

— Grozav.

— …

— Da, eu așa consider.

— …

— Ambele.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Max.

— Nimic, îi răspunse Jacob.

Apoi, către Julia:

— Max mă întreabă ce s-a întâmplat.

— …

— Dar ești supărat, zise Max.

— Viața e supărătoare, spuse Irv. Așa cum sângele e ud.

— Și atunci când se încheagă?

Jacob dădu volumul și mai tare, la limita agresivității. „Frig” este un cuvânt care desemnează atât răceală, cât și căldură extremă (dacă am spune, de exemplu, „tăciunii frig”). Orice despre care se spune că e de-o șchioapă este mic, cu excepția literelor care sunt exagerat de mari.

— …

— Nu mai există niciun *bineînțeles*.

— …

— Vii acasă?

— …

— Nu înțeleg, Julia. Chiar nu înțeleg.

— …

— Dar acum două seri, când stăteam în pat, mi-ai zis atunci că e *ceva ce tu…*

— …

— Tocmai ai zis că nu l-ai oprit. Nu-mi vine să cred. Nu pot să cred.

— Poate ar trebui să vă luați o cameră? îi șopti Irv lui Jacob.

— …

— Acum înțeleg. De ce n-ai sunat aseară.

— …

— Micronezia *are* o bombă?

— …

Jacob închise telefonul.

Erau în război unul cu celălalt, dar luptaseră împreună în aceeași bătălie.

— Isuse, spuse Irv. Despre ce naiba *a fost* vorba?

— Despre…

— Tată?

Îi luă o vreme să se împotrivească gândului de a le spune totul tatălui și fiului său. S-ar fi simțit mai bine, dar prețul ar fi fost pierderea bunătății.

— Da. Despre tot felul de rahaturi de logistică, chestii care au legătură cu întoarcerea lor și cu locul unde-i vom culca pe israelieni, ce le vom da să mănânce și așa mai departe.

Firește că Irv nu l-a crezut. Și firește că nici Max nu l-a crezut. Jacob însă aproape se convinsese pe sine însuși. Încerca să-și dea seama dacă îi era frig sau se frigea.

Cuvântul cu „d”

Billie își pregătea cuvântarea pentru Adunarea Generală – după întâlnirea neproductivă a liderilor politici la Forumul Insulelor din Pacific, delegația Microneziei s-a reîntrunit în camera lui Mark și a dezbătut mult timp după ora de culcare stabilită, după care a votat la mustață să predea bomba unei entități neutre, competente și de încredere, care s-o dezamorseze și să se ocupe de materialul nuclear – când i-a sunat telefonul, lăsând să se audă primele două cuvinte ale cântecului *Someone Like You* al lui Adele, destul cât să declanșeze o Caribda de sentimente, fără să le arate celorlalți că melodia nu i se părea cu totul penibilă. Era soneria special aleasă pentru mesajele de la Sam: încă de noaptea trecută își ținuse telefonul în mână, vrând și nevrând să audă cuvintele *Am auzit.*

lucrezi la discurs?

ce te face să crezi că vreau să vorbesc cu tine?

faptul că tocmai ai scris ceva

cineva ar trebui să inventeze un emoticon
pentru cuvântul pe care ar trebui să-l inventeze cineva
ca să descrie cât de mult m-ai rănit
îmi pare rău
de fapt, există guernica
…
ai dispărut?
a trebuit să caut guernica pe google
puteai să întrebi
nimeni nu-i ca tine, și tu nu ești niciodată
ca altcineva
ai citit asta pe o cutie de tampoane?
???
mai încearcă
emet hi hasheker hatov beyoter
ce adevăr? și ce minciună?
fix, fix asta…
asta-i minciuna
și adevărul?
dragostea
tocmai ai spus lucrul cel mai greu de rostit?
nu, a fost cel mai ușor
de ce ai fost așa de rău cu mine?
pot să-ți spun ceva?
ok
când aveam opt ani, mi-am zdrobit mâna stângă
în balamaua unei uși mari de fier
mi-au căzut trei degete
și a trebuit să mi le pună la loc
unghiile s-au stricat
când mă voi opri din creștere
o să-mi pună unghii false
oricum, îmi țin mâna-n buzunar tot timpul
și când stau jos
o ascund sub picior
știu
uneori mi-a venit
să-ți mângâi fața
pe bune?
de multe multe ori
și de ce n-ai făcut-o?
din cauza mâinii
ți-a fost teamă că o s-o văd?
da

și că o s-o văd și eu
puteai să folosești cealaltă mână
voiam să te ating cu mâna aia
asta era ideea
și eu vreau să mă atingi tot cu mâna aia
pe bune?
unde ai dispărut?
mi-am dus telefonul la inimă
am auzit bătăile
chiar dacă nu vorbim la telefon?
da
poți să mă mângâi dacă vrei
în mesaje sunt ca ahile
în viața reală sunt o pizdă
eu sunt o feministă în viața reală
știi că e doar o expresie
da, știu că nu ești un vagin
atunci chiar am reușit să te păcălesc
n-o să scriu niciodată lol
îmi pare rău că te-am rănit
de ce ai făcut-o?
fiindcă a fost o metodă
să mă rănesc singur, ca un laș
cel mai nasol a fost că eu
mereu simt că te înțeleg
dar aseară n-am reușit
m-a speriat
îmi accepți scuzele?
că faimosul răspuns al lui franz rosenzweig
când a fost întrebat dacă e religios…
„nu încă”.
ai o memorie impresionantă
nu încă?
nu încă
dar o s-o faci
te-ai întrebat vreodată de ce conta
dacă ahile se rănea la călcâi
fiindcă era singura lui parte muritoare?
și ce? ar fi fost un șchiop nemuritor
cred că știi de ce
știu
mi-ar plăcea foarte foarte foarte mult să știu
foarte foarte foarte foarte
până când cuvântul „mi-ar plăcea s-ar sparge

într-un milion de bucăți
în dragoste
deci spune-mi
nu e vorba despre simplul fapt de a avea un călcâi
care era singura parte muritoare a trupului lui
ÎNTREAGA sa mortalitate era concentrată în călcâiul acela
– ca și când ai muta toți oamenii dintr-un zgârie-nori
la subsol, iar apoi subsolul se inundă
și toți oamenii care lucrau la diferite etaje
și care altminteri nu s-ar fi întâlnit niciodată
se împrietenesc și decid să ia cina împreună
și apoi tot ies la cină în oraș
și își cunosc unul altuia familiile
și petrec sărbătorile împreună
și se căsătoresc și fac
copii, care fac copii, care fac copii
dar s-au înecat
și ce dacă?

Poate că distanța a fost de vină

Jacob era singurul care se referea la verii din Israel ca fiind verii *noștri* israelieni. Pentru restul familiei, erau doar *verii* israelieni. Jacob nu voia să sublinieze în vreun fel simțul proprietății lor, ba din contră, asocierea excesivă îl făcea să se simtă ciudat, însă avea sentimentul că le datora o căldură familială direct proporțională cu grosimea sângelui. Sau simțea că asta ar fi trebuit să simtă. Ar fi fost mult mai simplu dacă ei ar fi fost mai puțin dificili.

Îl cunoștea pe Tamir de când erau copii. Bunicii lor crescuseră într-un *ștetl*{73} atât de mic și neimportant din Galiția, încât germanii nu ajunseseră acolo decât în cursul celui de-ai doilea raid prin zona de așezare{74}, adunând ultimele firimituri evreiești. Fuseseră șapte frați. Isaac și Benny reușiseră să evite soarta celorlalți cinci ascunzându-se vreme de peste două sute de zile într-o văgăună, după care trăiseră prin păduri. Toate poveștile pe care Jacob le auzise despre perioada aceea – că Benny ar fi putut să omoare un nazist; că Isaac ar fi putut să salveze un băiat evreu – îl făceau să creadă că existau zeci de povești pe care nu le va auzi niciodată.

Cei doi frați au petrecut un an într-o tabără pentru persoane strămutate, unde și-au cunoscut viitoarele soții, care erau surori. Fiecare cuplu a avut câte un copil, amândoi băieți; Irv și Shlomo. Benny s-a mutat împreună cu familia lui în Israel, iar Isaac a plecat cu ai lui în America. Isaac nu l-a înțeles niciodată pe Benny. Benny l-a înțeles pe Isaac, deși nu l-a iertat niciodată.

În doi ani, Isaac și soția lui, Sarah, au deschis o bodegă evreiască într-un cartier de *schwartze*{75}, reușind să învețe destulă engleză cât să se integreze în sistem și să înceapă să pună deoparte câțiva bani. Irv a învățat regulile jocului de baseball, logica alfabetică/ silabică a denumirilor de străzi din D.C., dar și să-i fie rușine de mirosul și aspectul propriei case. Într-o dimineață, mama lui, care pe atunci avea patruzeci și doi de ani, s-a prăbușit și a murit în timp ce cobora să deschidă magazinul. Din ce cauză? Un infarct. Un atac cerebral. Din cauză că supraviețuise. În jurul morții ei s-a instalat o tăcere atât de profundă și persistentă, încât nu numai că erau imposibil de aflat detaliile semnificative, dar nici măcar nu-și puteau împărtăși unul altuia ce știau despre asta. Câteva decenii mai târziu, la înmormântarea tatălui său, Irv și-a permis să se întrebe dacă nu cumva mama lui se sinucisese.

Totul era de neamintit sau de neuitat, iar ceea ce făcuse America pentru ei era o poveste repetată iar și iar. Pe măsură ce Jacob creștea, bunicul său îl desfăta cu tot felul de povești despre gloria Americii: cum, după război, armata îl hrănise și-l îmbrăcase; cum nimeni nu-i ceruse să-și schimbe numele odată ajuns pe Ellis Island (fusese alegerea lui); cum oamenilor nu le stătea în cale decât propria lipsă de voința de-a munci; cum n-a avut niciodată parte de nici cea mai palidă umbră de antisemitism – doar de indiferență, care e mai mare decât dragostea, fiindcă e mai durabilă.

Cei doi frați se vizitau odată la câțiva ani, ca și cum spectacolul intimității familiale i-ar fi putut învinge retroactiv pe nemți, ba chiar i-ar fi putut salva și pe toți ceilalți. Isaac le dăruia rudelor din partea lui Benny tot felul de *tchotchke* costisitoare, îi scotea la „cele mai bune" restaurante din liga a doua, închidea magazinul o săptămână întreagă și îi ducea să viziteze toate atracțiile turistice ale Washingtonului. După ce plecau musafirii, începea perioada (care dura de două ori mai mult decât toată vizita) în care deplângea înfumurarea și îngustimea minților acestora, comparându-i pe evreii americani, care erau evrei în adevăratul sens al cuvântului, cu ticniții de israelieni, care nu erau decât niște iudei și care, dacă ar fi fost după ei, ar fi sacrificat încă animale și ar fi servit sub regi. Apoi sublinia din nou importanța de a rămâne în relații apropiate cu ei.

Jacob îi considera pe verii israelieni – verii *lui* israelieni – bizari, deopotrivă străini și familiari. Recunoștea asemănarea fizică dintre cele două familii, dar mai era ceva, ceva ce ar fi putut fi descris cu ușurință drept ignoranță sau inconștiență, pretențiozitate sau libertate – sute de mii de ani de evoluție înghesuiți într-o singură generație. Poate că era vorba despre o constipație existențială, însă israelienilor nu părea să le pese de nimic. Dimpotrivă, cei din familia lui Jacob trăiau tocmai ca să le pese. Aveau o adevărată vocație pentru a le

păsa.

Jacob a vizitat pentru prima oară Israelul la vârsta de paisprezece ani – un cadou întârziat și nedorit pentru un *bar mitzvah* la care nu fusese prezent. Următoarea generație de Blumenbergi i-a dus pe cei din următoarea generație Bloch la Zidul Plângerii, în ale cărui crăpături Jacob a înserat rugăciuni pentru lucruri de care nu-i păsa de fapt, deși știa că ar trebui să-i pese, cum ar fi un tratament împotriva SIDA sau un strat de ozon sănătos. Au plutit împreună pe Marea Moartă, printre evreii străvechi și elefantini care citeau ziare pe jumătate scufundate, din care literele chirilice se prelingeau asemenea sângelui. Într-o dimineață, au urcat până la Masada și au adunat de acolo pietre care poate că trecuseră cândva și prin mâinile sinucigașilor evrei. Au privit asfințitul printre palele morii de vânt de lângă Mishkenot Sha'ananim. Au vizitat parculețul care fusese numit după străbunicul lui Jacob, Gershom Blumenberg. Fusese atât de îndrăgit, încât discipolii săi îi rămăseseră loiali și după moarte, alegând să nu mai aibă un alt rabin, alegând astfel să dispară. Erau 40 de grade afară. Banca de marmură era răcoroasă, dar placa memorială cu numele lui era prea fierbinte pentru a fi atinsă.

Într-o dimineață, în timp ce mergeau cu mașina de-a lungul coastei, s-a auzit alarma antiaeriană. Jacob a făcut ochii cât cepele și s-a întors spre Irv, ai cărui ochi erau la fel de holbați. Shlomo a oprit mașina pe loc, chiar acolo, pe autostradă.

— S-a stricat ceva? a întrebat Irv, de parcă sirena ar fi putut indica o defecțiune la convertorul catalitic.

Shlomo și Tamir au ieșit din mașină cu hotărârea absentă a unor zombie. Toată lumea a ieșit din mașini și camioane, unii s-au dat jos de pe motociclete. Stăteau cu toții într-o tăcere deplină, mii de strigoi evrei. Jacob nu știa dacă acesta era sfârșitul, un fel de salut de întâmpinare a iernii nucleare, un exercițiu militar sau un obicei național. Jacob și părinții lui au reacționat ca niște subiecți neghiobi ai unui experiment de psihologie socială, păstrând tăcerea și imitând reacțiile celorlalți. După ce s-a oprit sirena, oamenii au revenit la viață. S-au urcat înapoi în mașini și și-au văzut de drumurile lor.

După câte se pare, lui Irv i-a fost prea teamă să-și dezvăluie ignoranța pentru a cere lămuriri, așa că Deborah a fost cea care a întrebat ce se întâmplase.

— Yom HaShoah{76}, a spus Shlomo.

— Asta-i chestia aia pentru copaci? a întrebat Jacob.

— Pentru evrei, zise Shlomo. Cei pe care i-au defrișat.

— *Shoah*{77}, i-a spus Irv lui Jacob, de parcă ar fi știut foarte bine despre ce era vorba, înseamnă Holocaust.

— Și de ce se oprește toată lumea și tace?

— Fiindcă pare mai puțin greșit decât dacă ai avea oricare altă

reacție, i-a răspuns Shlomo.

— Și unde te uiți? a întrebat Jacob.

— La tine însuți, a răspuns Shlomo.

Lui Jacob, ritualul i s-a părut deopotrivă fascinant și respingător. Răspunsul evreilor americani la Holocaust era „Să nu uiți niciodată”, tocmai fiindcă exista posibilitatea uitării. În Israel, trebuiau să declanșeze alarma antiaeriană doar câte două minute, fiindcă altfel ar fi sunat la nesfârșit.

Shlomo era o gazdă la fel de megalomană cum fusese și Benny. Era chiar și mai exagerat, nefiind legat de demnitatea supraviețuitorului. Iar pentru Irv, demnitatea nu fusese niciodată o problemă. Iată cum se petreceau adesea lucrurile, mai ales când venea nota de plată la sfârșitul unei mese.

— Nu te atinge de aia!

— Nu te atinge *tu* de aia!

— Nu mă insulta!

— *Eu* să te insult *pe tine*?

— Sunteți oaspeții noștri!

— Sunteți gazdele noastre!

— Nu mai iau niciodată cina cu tine.

— Pui pariu?

Nu o dată s-a ajuns la adevărate insulte din cauza acestei generozități competitive. De două ori au fost rupți chiar și banii. Oare câștigaseră toți sau pierduseră toți? Ce era cu logica asta binară?

Ceea ce Jacob își amintea cel mai bine era vizita la casa familiei Blumenberg, o construcție în genul Art Deco, pe o colină din Haifa. Toate suprafețele erau din piatră, suficient de reci cât să le poți simți prin șosete în orice moment al zilei – o casă întreagă asemenea băncii din Parcul Blumenberg. La micul dejun, erau serviți cu felii de castravete tăiat pe diagonală și cuburi de cașcaval. Excursii la „grădini” zoologice cu două încăperi, de un specific local tare ciudat: un zoo numai cu șerpi, unul exclusiv cu mamifere de mici dimensiuni. La prânz, mama lui Tamir pregătea o groază de alte chestii pe lângă felul principal – vreo șase salate și vreo șase sosuri. Familia Bloch se chinuia în mod deosebit să nu dea drumul la TV când se afla la ei acasă. Blumenbergii se chinuiau să nu-l mai oprească.

Tamir era obsedat de calculatoare și strânsese deja o colecție de filme pornografice color înainte ca la Jacob să fi ajuns tehnologia editoarelor de text. În vremurile acelea, Jacob avea obiceiul să ascundă reviste deocheate în cărți de căpătâi la Barnes & Noble, cerceta cataloagele de lenjerie intimă, în căutare de sfârcuri și de fire de păr pubian, cu dedicarea unui talmudist care caută voința lui Dumnezeu, asculta gemetele de pe canalul Spice, care, deși nu era disponibil cu imagine, sunet tot avea. Cel mai mare deliciu obscen

erau cele trei minute de secvențe preluate din filme diferite, prezentate la televizoarele din hoteluri: filme de familie, pentru adulți, *adulți*. Jacob devenise conștient de tautologia masturbării încă din adolescență: dacă trei minute dintr-un film porno erau suficiente pentru a te convinge de calitatea lui, dispărea în același timp nevoia de a-l mai viziona. Dura o jumătate de zi să descarci un futai între sâni pe calculatorul lui Tamir, dar pentru ce altceva exista timpul?

Odată, pe când priveau o femeie pixelată desfăcându-și picioarele și strângându-le la loc cu mișcări sacadate – o animație compusă din șase cadre –, Tamir l-a întrebat pe Jacob dacă avea chef să și-o ia în mână.

Jacob i-a răspuns că nu voia, imitând ironic vocea lui Tom Brokaw, fiind convins că vărul lui glumea.

— Cum vrei tu, a spus Tamir, turnându-și în palmă niște cremă emolientă cu unt de shea.

Jacob l-a urmărit scoțându-și penisul erect din pantaloni și începând să și-l maseze, transferând crema pe toată lungimea lui. După câteva minute, Tamir s-a ridicat în genunchi și și-a apropiat capul penisului de monitor – destul de aproape pentru a risca un șoc static. Avea un penis gros, iar Jacob a fost nevoit să recunoască asta. Nu era însă convins că era mai lung decât al lui. Nu era convins că cineva ar fi putut remarca vreo diferență între penisurile lor pe întuneric.

— Cum se simte? a întrebat Jacob, jenat că dăduse glas unei întrebări atât de dubioase.

Apoi, aproape ca un răspuns, Tamir a smuls un șervețel din pachetul de pe birou și și-a dat drumul pe el, gemând.

De ce pusese Jacob întrebarea aceea? Și de ce Tamir își dăduse drumul exact atunci? Oare întrebarea lui Jacob îl făcuse să ejaculeze? Să fi fost asta intenția (complet inconștientă) a lui Jacob?

S-au masturbat unul în prezența celuilalt de vreo zece ori. Cu siguranță nu s-au atins niciodată, dar Jacob se întreba dacă Tamir chiar nu-și putea înăbuși gemetele șoptite – dacă nu cumva aveau și un caracter performativ. Despre momentele acelea nu au vorbit niciodată – nici după trei minute și nici după trei decenii –, dar n-au reprezentat niciodată o sursă de rușine pentru niciunul din ei. La început, erau prea tineri ca să-și bată capul cu semnificația lor, iar apoi prea bătrâni ca să mai venereze ceea ce pierduseră.

Pornografia era numai unul din exemplele care ilustrau prăpastia dintre experiențele lor de viață. Tamir se ducea singur la școală, în vreme ce părinții lui Jacob insistau să-l însoțească până și la petreceri. Tamir își pregătea singur cina, în vreme ce în gura lui Jacob încă aterizau avionașe pline cu legume verzi, închise la culoare. Tamir a băut bere înaintea lui Jacob, a fumat iarbă înaintea lui Jacob, a avut parte de sex oral înaintea lui Jacob, a fost arestat înaintea lui Jacob

(care nu avea să fie arestat niciodată), a călătorit înaintea lui Jacob, iar inima lui Tamir a fost creată atunci când cineva i-a frânt-o, tot înaintea lui Jacob. Când Tamir a primit un M16, Jacob a primit o cartelă Eurail{78}. Tamir a încercat fără succes să evite situațiile riscante; Jacob a încercat fără succes să le atragă. La nouăsprezece ani, Tamir se afla într-un avanpost pe jumătate îngropat din sudul Libanului, în spatele unui gard de beton înalt de doi metri. Jacob se afla într-un cămin studențesc din New Haven, ale cărui cărămizi fuseseră îngropate vreme de doi ani înainte să fie folosite pentru construcție, ca să pară mai vechi decât erau. Tamir nu avea niciun resentiment față de Jacob – ar fi *fost* ca Jacob, dacă ar fi putut alege –, dar el își pierduse o parte din seninătatea necesară pentru a aprecia un om atât de senin cum era vărul lui. El luptase pentru patrie, în timp ce Jacob petrecuse nopți întregi dezbătând dacă afișul acela stupid din *New Yorker*, în care era înfățișat un New York uriaș, ar fi arătat mai bine pe un perete sau pe altul. Tamir încercase să nu fie omorât, în timp ce Jacob încercase să nu moară de plictiseală.

După serviciul militar, Tamir a fost în sfârșit liber să-și trăiască viața așa cum voia. A devenit foarte ambițios, în sensul că-și dorea să facă o tonă de bani și să-și cumpere milioane de rahaturi. S-a lăsat de Technion{79} după un an și a înființat primul start-up dintr-o serie de firme în domeniul tehnologiei. Aproape toate au eșuat, dar n-ai nevoie de prea multe non-eșecuri ca să faci primele cinci milioane. Jacob era prea invidios ca să-i ofere lui Tamir plăcerea de a-i povesti cu ce se ocupau firmele lui, dar nu era greu să deduci că aveau de-a face cu tot felul de aplicații civile ale tehnologiilor militare, la fel ca majoritatea industriei high-tech din Israel.

La fiecare vizită, casele, mașinile, ego-ul și sânii iubitelor lui Tamir erau tot mai mari. Jacob afișa o expresie respectuoasă, ce reușea să transmită o doză moderată de dezaprobare, însă în cele din urmă toate semnalele lui emoționale se dovediseră inutile, fiindcă Tamir era afon în ceea ce privește emoțiile. De ce nu se putea bucura Jacob pentru fericirea vărului său? Tamir era o persoană la fel de bună ca oricare alta, dar succesul lui enorm îl făcea să nu mai poată acționa atât de ușor în baza valorilor suficient de bune pe care le adoptase. E derutant să ai mai mult decât ar fi necesar. Cine-l putea învinui?

Jacob putea. Jacob putea, fiindcă el avea mai puțin decât i-ar fi fost necesar – el era un romancier onorabil, ambițios și aproape falit, care scria foarte rar – și asta nu era deloc derutant. Nimic în viața lui nu creștea – era o luptă continuă pentru a-și menține dimensiunile pe care le stabilise – și oamenii care n-au posesiuni materiale sofisticate pot să-și etaleze valorile sofisticate.

Isaac îl preferase mereu pe Tamir. Jacob nu-și putuse da niciodată seama de ce. Bunicul său părea să aibă probleme serioase cu toate

rudele lui post *bar mitzvah,* mai ales cu cei care îșI forțau copiii să vorbească săptămânal cu el pe Skype, mergeau cu el la doctor și-l duceau cu mașina la supermaketuri aflate la naiba-n praznic, de unde puteai cumpăra șase cutii cu praf de copt la preț de cinci. Toată lumea îl ignora pe Isaac, însă niciunul dintre ei nu-l ignora mai puțin decât Jacob și niciunul mai mult decât Tamir. Dar Isaac ar fi schimbat șase Jacobi pentru cinci Tamiri.

Tamir. Uite ce înseamnă un nepot bun.

Chiar dacă nu era atât de bun și în niciun caz nepotul lui.

Poate că lui Isaac îi plăcea distanța. Poate că absența îi permitea să-și creeze o mitologie, în timp ce Jacob era blestemat să fie judecat pentru fiecare centimetru cu care devia de la tiparul unui *mensch* perfect.

Jacob încercase să-l convingă pe Tamir să vină să-l viziteze pe Isaac înainte de a se muta la Azilul Evreiesc. Avuseseră parte de optsprezece luni de purgatoriu, până când cineva murise și eliberase o cameră. Tamir nega însă importanța evenimentului.

„M-am mutat de șase ori în ultimii zece ani”, îi scrisese el într-un e-mail, deși sub altă formă: „m-am mutat d 6 ori n ultm 10 ani”, de parcă limba engleză ar fi avut la fel de puține vocale ca ebraica{80}. Sau de parcă nu ar fi găsit un alt mod în care să exprime cât de-al dracului de puțin îi păsa de acel mesaj.

Jacob îi răspunsese: „Sigur, dar niciodată la un azil de bătrâni”.

„O să vin când moare, OK?”

„Nu sunt sigur că vizita aia o să mai conteze așa mult pentru el”.

„Și o să fim prezenți la ceremonia de *bar mitzvah* a lui Sam”, deși ceremonia urma să aibă loc abia peste un an.

„Sper că mai rezistă până atunci”, scrisese Jacob.

„Vorbești ca el”.

Anul a trecut și Isaac a supraviețuit, așa cum îi stătea în fire, așa cum supraviețuiseră și evreii insolenți care locuiau în diferitele camere care-i reveneau lui de drept. Dar apoi, *în cele din urmă*, așteptarea exasperantă a luat sfârșit: cineva și-a rupt mijlocul și a murit, propulsându-l pe Isaac în vârful listei. *Bar mitzvah*-ul lui Sam era iminent. Și, potrivit telefonului lui Jacob, israelienii urmau să aterizeze dintr-o clipă-ntr-alta.

— Fii atent, îi spuse Jacob lui Max în timp ce în parca mașina. Verii noștri israelieni…

— Verii *tăi* israelieni.

— Verii noștri israelieni nu sunt cei mai drăguți oameni din lume…

— *Noi* suntem cei mai drăguți oameni din lume?

— Să-ți spun unde au arabii dreptate, spuse Irv, enervat de felul în care își parcase cineva mașina. Nu le lăsa pe femei să conducă.

— Noi ocupăm locul al doilea în clasamentul oamenilor dificili, îi

spuse Jacob lui Max. După verii tăi israelieni. Dar voiam să-ți spun că n-ar trebui să judeci Israelul după încăpățânarea, aroganța și materialismul verilor noștri.

— Recunoscuți, de asemenea, pentru calități precum tărie de caracter, virtute și candoare, spuse Irv și opri motorul.

— N-are nimic de-a face cu *israelitatea* lor, spuse Jacob. Pur și simplu așa sunt *ei.* Și sunt ai noștri.

Până la urmă, acasă la tine e perfect

În subsolul casei erau multe role de folie cu bule, asemenea unor baloturi de fân pe o pajiște pictată – zeci de litri de aer blocat, păstrați pentru o ocazie care n-avea să vină niciodată.

Pereții erau goi: premiile și diplomele moștenite fuseseră date jos, la fel și *ketubot*{81}, reproducerile după afișele expozițiilor lui Chagall, fotografiile de nuntă, cele de absolvire, de *bar mitzvah* și de *bris*{82}, precum și imaginile înrămate de la sonogramă. Atâtea fotografii înrămate, de parcă încercase să ascundă pereții. În urma lor rămăseseră multe dreptunghiuri decolorate.

Suvenirele fabricate în China fuseseră luate de pe rafturile vitrinei cu bibelouri și puse în sertare.

Pe frigider, dreptunghiurile nedecolorate semnalau locurile unde fuseseră înainte stră-strănepoții frumoși, geniali și sănătoși – mai rămăseseră doar trei portrete școlare, șase ochi închiși. Pentru prima oară într-un deceniu, fotografiile lui Vishniac fuseseră atinse și mutate jos, iar fotografiile și cărțile poștale care acoperiseră înainte frigiderul acopereau acum o măsuță de cafea, ambalate în pungi închise ermetic. Acesta era prilejul pentru care Isaac păstrase toate pungile acelea, spălându-le după utilizare și atârnându-le la uscat pe țeava robinetului.

Pe pat erau stivuite grămezi de lucruri care nu fuseseră încă împărțite între membrii familiei. Ultimii ani însemnaseră un proces extins de donare a tuturor posesiunilor lui, iar ceea ce mai rămăsese acum era cel mai greu de dat – nu din cauza valorii sentimentale, ci fiindcă cine și-ar fi dorit asemenea lucruri? Avusese argintărie de foarte bună calitate. Ceșcuțe de porțelan fin. Și dacă ai fi făcut un efort și ai fi suportat costul retapițării, câteva dintre scaune puteau fi salvate. Dar cine ar fi fost dornic să ducă acasă, sau măcar până la cel mai apropiat tomberon, hârtie de împachetat care încă păstra urmele cutiilor pe care le acoperise cândva?

Cine ar vrea toate pachetele cu post-ituri, pungile, agendele cu spirală și pixurile supradimensionate oferite ca produse promoționale în farmacii și luate doar fiindcă erau gratuite?

Cutia cu jeleuri pietrificate, de la un *kiddush*{83} în cinstea zilei de

naștere a cuiva care între timp ajunsese obstetrician. S-ar putea găsi doritori pentru asta?

Nu era nevoie de un spațiu unde să-ți lași hainele la intrare, fiindcă nimeni nu venea niciodată în vizită, așa că dulapul de pe hol era un loc bun pentru a depozita mai multă folie cu bule de care nu avea nimeni nevoie. În timpul verii, bulele se dilatau și forțau ușa dulapului – balamalele se întorceau cu miimi de un grad în sens invers acelor de ceasornic, din cauza presiunii.

Cine dintre cei vii și-ar fi dorit să primească ceea ce-i mai rămăsese de oferit?

Și ce întrerupere a liniștii, ce tulburare subită trezi la viață acidul ultimei beri de ghimbir din frigider?

Vin israelienii!

Tamir reușea să tragă după el trei trollere, în timp ce mai ducea și două sacoșe din duty-free pline cu – ce? Ce răhățiș era atât de important încât să-ți lași verii să aștepte după tine? Ceasuri? Parfumuri? Un tub uriaș de plastic, umplut cu bombonele M&M?

Surpriza de a-l întâlni era mereu aceeași. Acesta era omul cu care Jacob avea în comun mai mult material genetic decât cu aproape oricine altcineva de pe planetă, și totuși nu se știe câți dintre trecători ar fi putut observa că erau înrudiți. Culoarea tenului putea fi justificată de expunerea la soare, iar diferența dintre constituțiile lor, pusă pe seama dietei, a exercițiilor fizice și a voinței, dar cum rămânea cu bărbia ascuțită, cu fruntea proeminentă, cu părul de pe degete și din cap? Cum rămânea cu mărimea picioarelor, văzul ascuțit și abilitatea bărbii lui de a crește mai repede decât aluatul de cozonac?

S-a dus direct la Jacob, ca un interceptor de rachetă de la Domul de Fier{84}, l-a luat în brațe și l-a pupat cu toată gura, ținându-l apoi la distanță de un braț. L-a apucat de umeri și l-a măsurat din cap până-n picioare, de parcă ar fi plănuit să-l mănânce sau să-l violeze.

— S-ar părea că nu mai suntem copii!

— Nici măcar copiii noștri nu mai sunt copii.

Avea un piept lat și ferm. Cineva ca Jacob ar fi putut să scrie despre cineva ca Tamir pe suprafața unui asemenea piept.

Îl ținu din nou pe Jacob la distanță de un braț.

— Ce scrie pe cămașa ta? întrebă acesta din urmă.

— Amuzant, nu?

— Cred că da, dar nu sunt sigur că m-am prins.

— „Arăți de parcă aș avea nevoie să beau ceva”. Înțelegi, *tu* arăți de parcă eu ar trebui să beau ceva.

— Cum ar veni, ești atât de urâtă, încât ar trebui să beau ceva

înainte? Sau că pot vedea cumva, în expresia ta, propria mea nevoie de alcool?

Tamir se întoarse către Barak și zise:

— Ce ți-am spus eu?

Barak dădu din cap și râse, altă chestie pe care Jacob n-a înțeles-o.

Trecuseră aproape șapte ani de la ultima vizită a lui Tamir; Jacob nu mai vizitase Israelul de când se căsătorise.

Jacob îi comunicase lui Tamir numai vești bune, o mare parte dintre ele înflorite, altele pur și simplu false. Se pare că și Tamir înflorise pe alocuri și inventase anumite lucruri, însă ar fi fost nevoie de un război pentru ca adevărul să iasă la iveală.

De jur-împrejur, toți se îmbrățișau. Tamir l-a ridicat în brațe pe Irv care a scos un mic pârț – o manevră Heimlich, în versiune anală.

— Te-am făcut să te pârțâi! zise Tamir, ridicând pumnul în semn de victorie.

— Au fost doar gaze, spuse Irv – distincție care nu făcea nicio diferență, cum ar fi spus dr. Silvers.

— O să te fac să te pârțâi din nou!

— Mai bine nu.

Tamir l-a luat din nou în brațe pe Irv și l-a ridicat, strângându-l și mai tare. Și de data aceasta a funcționat, chiar mai bine – dacă ar fi să folosim o definiție cât se poate de specifică a *binelui.* Tamir l-a lăsat jos, a inspirat adânc și și-a deschis brațele.

— De data asta te-ai căcat.

Irv își puse mâinile-n sân.

Tamir râse sănătos și spuse:

— Glumeam, glumeam!

Toată lumea a izbucnit în râs, mai puțin Irv. Era primul hohot de râs furtunos din partea lui Max pe care îl auzise Jacob de săptămâni întregi – poate chiar luni.

Tamir l-a apucat apoi pe Barak și l-a adus în față, aranjându-i părul.

— Ia uitați-vă la el. S-a făcut bărbat, nu-i așa?

Bărbat era chiar cuvântul potrivit. Era un uriaș, sculptat din piatră de Ierusalim și acoperit cu un strat generos de blană – avea genul de pectorali în care ai fi putut arunca orice și ar fi ricoșat, asta dacă nu ar fi fost acoperiți în întregime cu o pădure de păr triplu cârlionțat, atât de densă încât tot ceea ce ajungea înăuntru rămânea acolo pe veci.

Judecând după înălțime și freza nici lungă, nici scurtă, Max încă era mai curând băiat. Barak îl făcea să pară și mai mic, și mai slab, de un gen ambiguu. Toată lumea păru să observe asta – nimeni mai mult decât Max, care se dădu cu o jumătate de pas înapoi, în direcția în care se afla camera de la Washington Hilton a mamei lui.

— Max! spuse Tamir luându-l în colimator.

— Afirmativ.

Jacob chicoti rușinat:

— Afirmativ? Pe bune?

— Așa a ieșit, spuse Max, simțind mirosul propriului sânge.

Tamir îl măsură scurt și zise:

— Arăți ca un vegetarian.

— Pescitarian, răspunse Max.

— Mănânci carne, interveni Jacob.

— Știu. Dar *arăt* ca un pescitarian.

Barak îi dădu lui Max un pumn în piept, aparent fără niciun motiv.

— Au! Ce mama…

— Glumeam, zise Barak. Glumeam.

Max își masă pieptul.

— Gluma ta mi-a fracturat sternul.

— Mâncare? întrebă Tamir cu o mână pe burtă.

— Mă gândeam să trecem mai întâi pe la Isaac, sugeră Jacob.

— Lasă omul să mănânce, zise Irv și astfel, prin alegerea lui, diviză taberele.

— La naiba, de ce nu? zise Jacob, amintindu-și spusele lui Kafka: „În lupta dintre tine și lume, tu să fii de partea lumii”.

Tamir se uită în jur și bătu din palme.

— Panda Express! Cel mai bun.

Își comandă porc *lo mein.* Irv se chinui să-și ascundă neplăcerea, dar nu destul. Dacă Tamir nu putea să fie un personaj din Tora, ar fi putut măcar să tindă spre a deveni unul. Irv era totuși o gazdă bună, sângele era sânge, așa că-și mușcă limba până când dinții i s-au atins între ei.

— Știți unde găsiți cea mai bună mâncare italienească din lume la momentul actual? întrebă Tamir, înfulecând o bucată de porc.

— În Italia?

— *Israel.*

— Am auzit și eu, spuse Irv.

Jacob nu se abținu să nu taxeze o afirmație atât de ridicolă.

— Vrei să spui cea mai bună mâncare italienească *din afara Italiei.*

— Nu, îți zic că cea mai bună mâncare italienească se gătește în momentul ăsta în Israel.

— Așa e. Dar e o afirmație destul de suspectă să zici că Israelul ar fi țara *din afara Italiei* unde se prepară cea mai bună mâncare italienească.

— *Inclusiv* din Italia, spuse el și-și trosni degetele de la mâna în care nu ținea furculița, deschizându-și și închizându-și pur și simplu pumnul.

— E prin definiție imposibil. Ca și când ai spune că cea mai bună bere germană e cea israeliană.

— Se numește Goldstar.

— Îmi place la nebunie, adăugă Irv.

— Tu nici măcar nu bei bere.

— Când beau.

— Hai să te întreb ceva, spuse Tamir. Unde se fac cei mai buni covrigi din lume?

— La New York.

— De acord. Cei mai buni covrigi din lume se fac la New York. Întrebarea mea este: Covrigii sunt o mâncare evreiască, nu?

— Depinde ce vrei să spui prin asta.

— Sunt covrigii un fel de mâncare evreiască, la fel cum sunt pastele un fel de mâncare italienească?

— Într-un fel asemănător.

— Și lasă-mă să te mai întreb: Este Israelul patria evreilor?

— Israelul este *statul* evreilor.

Tamir și-a îndreptat spinarea.

— Nu este asta partea din argumentul meu pe care ar fi trebuit s-o contrazici.

Irv îl săgetă pe Jacob cu privirea

— Sigur că e patria evreilor.

— Depinde ce vrei să spui prin patrie, zise Jacob. Dacă vrei să spui patrie ancestrală…

— Ce vrei *tu* să spui? întrebă Tamir.

— Vreau să spun locul de unde provine familia mea.

— Care este?

— Galiția.

— Dar înainte de asta.

— Care, Africa?

Irv își lăsă vocea să curgă asemenea melasei, fără a avea însă nimic din dulceața ei:

— *Africa,* Jacob?

— E arbitrar. Putem să ne întoarcem până la copaci sau la ocean, dacă vrem. Unii se întorc până la Eden. Tu alegi Israelul. Eu aleg Galiția.

— Te simți galițian?

— Mă simt american.

— Eu mă simt evreu, spuse Irv.

— Adevărul, zise Tamir înfulecând ultima bucată de porc, e că tu îi pipăi țâțele Juliei.

Dintr-odată, Max întrebă fără nicio legătură:

— Credeți că e curat la toaletă?

Jacob se întrebă dacă replica lui Max sau dorința lui de a fi în altă parte în momentul acela aveau legătură cu faptul că știa sau intuia că tatăl său nu-i mai atinsese sânii mamei sale de luni bune.

— E o toaletă, spuse Tamir.

— O să aștept până ajungem acasă.

— Dacă trebuie să te duci, du-te, zise Jacob. Nu e bine să te abții.

— Cine spune? întrebă Irv.

— Prostata ta.

— E bine să te abții, zise Tamir. E chestia aia… cum îi spune?

Nu un *kugel*…

— Bagă o fisă, Max, OK? Vezi și tu.

— Lasă copilul să nu meargă, spuse Irv, apoi se întoarse către Tamir: Un *kegel*[85]. Și ai perfectă dreptate.

— Merg eu, zise Jacob. Știți de ce? Fiindcă îmi iubesc prostata.

— Poate ar trebui s-o iei de nevastă, replică Max.

Deși nu avea deloc nevoie, Jacob s-a dus la baie. S-a trezit apoi stând în fața pisoarului, un anus cu penisul la vedere, și a așteptat câteva momente ca să ducă și mai departe lipsa de sens a gestului său, și oricum nu se știe niciodată.

Un bărbat de vârsta tatălui său urina alături de el. Urina lui țâșnea în jeturi ca dintr-un aspersor de gazon, iar asta i se păru lui Jacob că aducea a simptom medical. Când bărbatul a icnit ușor, Jacob i-a aruncat din reflex o privire, și cei doi schimbară cel mai scurt zâmbet, înainte să-și amintească unde se aflau: un loc în care era tolerabil doar un singur moment de interacțiune, și acela extrem de scurt. Jacob avea puternica senzație că-l cunoștea de undeva. I se întâmpla asta adesea în fața pisoarului, dar de data aceasta era sigur – mai sigur ca de obicei. Unde mai văzuse fața aceea înainte? Un fost profesor? Unul dintre profesorii copiilor? Sau tatăl vreunui coleg de-al lor? Pentru un moment, a fost convins că-l mai văzuse într-una dintre fotografiile vechi ale familiei Juliei din Europa de Est, și că poate el călătorise prin timp pentru a-i transmite un avertisment.

Gândurile lui Jacob au revenit la peisaje idilice și apoi la degenerarea treptată a spatelui său, chestie la care încerca mereu să evite să se gândească, și chiar atunci îi pică fisa: *Spielberg.* Odată ce se contură gândul acesta, nu mai încăpea loc de îndoială. Sigur că el era. Jacob stătea cu penisul la vedere chiar lângă Steven Spielberg, care la rândul lui avea penisul scos din pantaloni. Care ar fi fost șansele?

Jacob crescuse, la fel ca oricare alt evreu din ultimul sfert al secolului XX, sub aripa lui Spielberg. Mai degrabă, la umbra aripii acestuia. Văzuse *E.T.* de trei ori în săptămâna premierei, de fiecare dată la Uptwon, mereu cu ochii parțial acoperiți când scena cu bicicleta atingea punctul culminant atât de delicios, încât nu-i puteai face față. Văzuse *Indiana Jones*, și pe următorul, și pe următorul. Încercase să vadă *Always.* Nimeni nu era perfect. Dar apoi a ieșit *Lista lui Schindler*, moment în care Spielberg nici măcar nu mai era un *el,* ci îi reprezenta pe *ei* toți. Ei? Milioanele de morți. Nu, se gândi Jacob, ne reprezintă pe *noi* toți. Cei Care N-au Fost Uciși. Dar *Schindler* nu era pentru noi. Era pentru *ei.* Ei? Nu Cei Uciși, desigur. Ei nu se mai uitau

la filme. Era pentru toți cei care nu erau *noi:* goii. Fiindcă odată cu Spielberg, în al cărui cont bancar publicul general se vedea nevoit să facă depuneri în fiecare an, aveam în sfârșit o cale de a-i face să ne privească frontal absența, băgându-i cu nasul în rahatul ciobănescului german.

Și, Dumnezeule, cât îl mai iubeau. Lui Jacob, filmul i se păruse siropos, bombastic și aproape kitschos. Dar fusese profund emoționat. Irv denunța faptul că alesese să spună o poveste înălțătoare despre Holocaust, să ofere, practic, un final fericit neglijabil din punct de vedere statistic, generat de acea specie neglijabilă statistic, a bunului german. Dar până și pe Irv îl emoționase, dincolo de propriile limite. Isaac fusese mai emoționat ca oricând: *Vedeți, vedeți ce ne-au făcut nouă, părinților mei, fraților mei, mie, vedeți?* Toată lumea fusese emoționată și toată lumea era convinsă că a fi emoționat reprezenta apogeul oricărei experiențe estetice, intelectuale și etice.

Jacob voia să tragă cu ochiul la penisul lui Spielberg. Singura întrebare era sub ce pretext.

La sfârșitul fiecărui control medical anual, dr. Schlesinger îngenunchea în fața lui Jacob, îi luă testiculele în palmă și îl ruga să întoarcă capul și să tușească. Experiența părea să fie universală și universal inexplicabilă între bărbați. Dar tușitul și întorsul din cap aveau cumva de-a face cu zona genitală. Logica nu era imbatabilă, dar părea totuși un lucru pe care era bine să-l faci. Jacob a tușit și a tras cu ochiul.

Mărimea nu era ieșită din comun – penisul lui Spielberg nu era mai lung, mai scurt, mai gros sau mai subțire decât cel al majorității bunicilor evrei rotofei. Nu avea nici formă de banană, de bec, de ciupercă, de cârlig ori de ciocan, nu era nici vânos, reptilian, strâmb sau reticulat. Cel mai notabil lucru era ceva ce nu lipsea: penisul lui nu era circumcis. Jacob fusese de foarte puține ori expus atrocității vizuale pe care o prezenta imaginea unui penis necircumcis, așa că nu putea fi sigur de ceea ce văzuse – și miza părea atât de importantă –, dar știa îndeajuns încât să-și dea seama că trebuia să se mai uite o dată. Dar deși bunele maniere la pisoar trec cu vederea un salut, iar tusea poate că fusese un alibi decent pentru o privire fugitivă, pur și simplu nu mai exista nicio cale de a privi din nou fără a lăsa impresia unor aluzii sexuale, iar asta nu avea să se întâmple nici măcar într-o lume în care Spielberg n-ar fi făcut *A.I.*

Existau patru opțiuni: (1) îl identificase greșit ca fiind Steven Spielberg și identificase greșit penisul necircumcis; (2) îl identificase greșit ca fiind Steven Spielberg și identificase corect penisul necircumcis; (3) chiar *era* Steven Spielberg, dar identificase greșit penisul necircumcis – *normal că* era circumcis; sau (4) Steven Spielberg nu era circumcis. Dacă ar fi fost pasionat de pariuri, și-ar fi

pus toți banii pe (4).

Jacob a roșit, a tras apa la pisoar, s-a spălat mult prea repede pentru a fi și eficient și a părăsit toaleta.

— N-o să vă vină să credeți lângă cine am făcut pipi.

— *Isuse,* tată.

— Pe-aproape. Spielberg.

— Cine-i ăla? întrebă Tamir.

— Vorbești serios?

— Ce?

— *Spielberg.* Steven Spielberg.

— N-am auzit de el.

— Hai termină, spuse Jacob, fără a fi sigur dacă Tamir se prefăcea sau nu.

Indiferent ce s-ar fi spus despre el, Tamir era deștept, monden și neobosit. Indiferent ce s-ar fi spus despre el, era nesăbuit, solipsist și autosuficient. Dacă avea vreun strop de simț al umorului, atunci era mai sec decât piatra. Ceea ce-i permitea să practice cu Jacob un soi de acupunctura psihologică: Oare tocmai a intrat un ac în mine? Mă doare sau ce? Îmi imaginez totul? N-avea cum să vorbească serios despre mâncarea italienească din Israel, ce naiba? Să nu fi auzit de Spielberg? Imposibil și perfect posibil.

— Tare de tot, spuse Irv.

— Știi care-i cea mai tare parte?

Jacob se aplecă și șopti:

— Nu era circumcis.

Max își aruncă mâinile în aer:

— Ce naiba ai făcut, i-ai pupat cârnatul într-o budă?

— Cine e Spielberg ăsta? întrebă Tamir.

Jacob simți nevoia să clarifice.

— Eram la *pisoare,* Max. Și nu, normal că nu i-am pupat cârnatul.

— Asta n-are cum să fie adevărat, spuse Irv.

— Știu. Dar am văzut-o cu ochii mei.

— De ce se uitau *ochii tăi* la penisul altui bărbat? întrebă Max.

— Fiindcă era Steven Spielberg.

— De ce nu-mi spuneți și mie cine-i ăsta? întrebă Tamir.

— Fiindcă eu cred că te prefaci că nu știi.

— De ce m-aș preface? întrebă Tamir pe un ton perfect plauzibil.

— Fiindcă ăsta e modul tău israelian bizar prin care minimalizezi realizările evreilor americani.

— Și de ce-aș vrea să fac asta?

— Tu să-mi spui.

— OK, zise Tamir, ștergându-se calm la gură după cele șase pachețele cu sos de portocale. Cum spui tu.

Se ridică și o luă în direcția barului.

— Trebuie să te întorci și să te asiguri, spuse Irv. Să te prezinți.

— N-o să faci așa ceva, zise Max pe tonul vocii mamei sale.

Irv închise ochii și spuse:

— Miezul meu a fost zguduit din temelii.

— Știu.

— Ce să mai credem acum?

— *Știu.*

— Și în tot acest timp am crezut că prostia aia a lui cu Holocaustul era menită să compenseze *Holocaustul.*

— Acum e o prostie?

— Mereu a fost o prostie, zise Irv. Dar a fost prostia noastră. Acum… Mă pune pe gânduri.

— Nu-i ca și când n-ar mai fi evre…

Jacob nu mai apucă să-și termine propoziția. Sau nu mai trebui să o facă. De îndată ce fărâma aceea de posibilitate își făcuse apariția în lume, nu mai era loc pentru nimic altceva.

— Trebuie să mă așez, spuse Irv.

— Dar deja stai jos, îi zise Max.

— Trebuie să mă așez pe podea.

— Nu, zise Jacob. E murdară.

— Acum totul e murdar, replică Irv.

Priviră în tăcere către zecile de oameni care balansau tăvi supra-încărcate, intersectându-se și evitându-se, reușind să nu se atingă niciodată. Se poate presupune că o formă de inteligență superioară ar putea avea o formă proprie de David Attenborough. „Persoana respectivă ar putea face un episod grozav dintr-o mini-serie despre oameni prinși în genul acesta de contemplări hipnotice.

Max șopti ceva de neînțeles, doar pentru el.

Irv își luă capul în mâini și spuse:

— Dacă Dumnezeu ar fi vrut să rămânem necircumciși, nu ar fi inventat smegma.

— Ce? întrebă Jacob.

— Dacă Dumnezeu ar fi vrut…

— Vorbeam cu Max.

— N-am spus nimic, zise Max.

— *Ce?*

— *Nimic.*

— *Fălci* e un film așa de prost, spuse Irv.

Chiar atunci se întoarse Tamir. Fuseseră prea preocupați cu speculațiile lor apocaliptice pentru a-și mai da seama cât timp lipsise.

— Uite care-i treaba, spuse el.

— Ce treabă?

— Are probleme cu retenția urinară.

— El?

— Steve.

Irv își duse mâna la gură și chițăi ca la prima lui vizită la magazinul American Girl.

— Îmi dau seama de ce presupuneai că știu cine e. Un CV impresionant. Ce pot să zic? Nu prea mă uit la filme. Nu faci bani din uitatul la filme. Însă poți face o groază dacă tu ești cel care face filmele. Știți că are o avere mai mare de trei miliarde de dolari? *Miliarde* adevărate.

— *Pe bune?*

— N-avea niciun motiv să mă mintă.

— Dar ce motiv avea să-ți spună?

— Am întrebat.

— Ce avere are?

— Da.

— Și probabil l-ai întrebat și dacă-i circumcis, nu?

— Da.

Jacob l-a îmbrățișat pe Tamir. Nu intenționase s-o facă. Dar mâinile i-au luat-o pur și simplu înainte. Nu doar pentru faptul că Tamir adunase toate aceste informații, ci pentru felul în care se adunaseră în Tamir toate calitățile care lui Jacob îi lipseau și pe care nu și le dorea, dar de care îi era dor: tupeul, neînfricarea acolo unde nu era niciun motiv de frică, neînfricarea acolo unde chiar *era* motiv de frică, felul în care părea să nu-i pese de nimic.

— Tamir, ești un om atât de frumos.

— *Deci…?* îl imploră Irv

Tamir se întoarse către Jacob.

— Apropo, pe tine te cunoaște. Nu te-a recunoscut, dar când i-am zis numele tău, mi-a spus că ți-a citit prima carte. A spus că s-a gândit s-o achiziționeze, ce-o mai însemna și asta.

— Serios?

— Asta mi-a zis.

— Dacă Spielberg ar face un film după cartea aia, aș fi…

— Spune esențialul, zise Irv. Are mâneca scurtă?

Tamir își scutură paharul cu suc, eliberând cuburile de gheață din îmbrățișarea lor de grup.

— Tamir?

— Noi am căzut de acord că ar fi mai amuzant să nu vă spun.

— *Noi?*

— Steve și cu mine.

Jacob îl înghionti, la fel de spontan cum îl și îmbrățișase.

— Mănânci rahat.

— Israelienii nu mănâncă niciodată rahat.

— Israelienii *numai* asta mănâncă.

— Suntem *mishpachah*[{86}], insistă rugător Irv.

— Da. Și dacă n-ai secrete față de familie, nu știu față de cine mai poți avea.

— Atunci mă delimitez de familie. Spune-mi acum.

Tamir curăță resturile din farfurie și spuse:

— Înainte să plec.

— Ce?

— Vă spun înainte să plec.

— Nu vorbești serios.

Oare chiar vorbea serios?

— Ba da.

Irv lovi cu pumnul în masă.

— O să-i spun lui Max, zise Tamir. Cadou anticipat de *bar mitzvah*. Ce alege el să facă apoi cu informația asta e treaba lui.

— Tu știi că e *bar mitzvah-ul* lui Sam, spuse Max. Nu al meu.

— Normal, încuviință el, făcându-i cu ochiul. E un cadou foarte anticipat de *bar mitzvah*.

Își puse mâinile pe umerii lui Max și-l trase lângă el. Cu buzele aproape atingându-i urechea, Tamir îi șopti ceva. Max zâmbi. Apoi izbucni în râs.

•

În drum spre mașină, Irv îi tot făcea semne lui Jacob să ia un bagaj de la Tamir, iar Jacob tot îi arăta că Tamir nu-l lasă. Și Jacob îi făcea semne lui Max să discute cu Barak, iar Max îi făcea semne înapoi cum că ar trebui ca Jacob să – fumeze printr-o stomă? Erau patru bărbați în toată firea și unul în devenire și totuși foloseau gesturi copilărești prin care nu reușeau să comunice aproape nimic, ba se mai și dădeau de gol.

— Ce-ți mai face bunicul? întrebă Tamir.

— Comparativ cu ce?

— Cu ultima oară când l-am văzut.

— Asta a fost acum un deceniu.

— Deci e mai bătrân, probabil.

— Se mută în câteva zile.

— Face *aliyah*{87}?

— Da. La Azilul Evreiesc.

— Cât mai are?

— Mă întrebi cât de mult ne mai așteptăm să trăiască?

— Găsești moduri atât de complicate de a exprima lucruri atât de simple.

— Pot să-ți zic doar ce mi-a spus doctorul lui.

— Deci?

— E mort de cinci ani.

— Un miracol al medicinei.

— Și nu numai. Sunt sigur că ar însemna enorm pentru el să te

vadă.

— Hai să mergem la tine. Lăsăm bagajele, ne întâlnim cu Julia…

— Ea se întoarce mai târziu, după-amiază.

— Păi luăm o gustare, aruncăm o minge la coș. Aș vrea să văd ce sistem audio-video ai.

— Nu cred că avem așa ceva. Iar el se culcă de obicei foarte devreme…

— Ești musafirul nostru, îi spuse Irv lui Tamir, bătându-l pe spate. Facem orice vrei tu.

— Desigur, zise Jacob, dându-se de partea lumii în lupta ei contra bunicului său. Putem să-l vizităm mai târziu. Sau mâine.

— I-am adus niște halva.

— Are diabet.

— Am luat-o de la *shuk*{88}.

— Da, nu cred că diabetului îi va păsa de asta.

Tamir scoase halvaua din geantă, desfăcu ambalajul și rupse o bucată pe care începu s-o mestece.

— Conduc eu, îi spuse Jacob lui Irv când ajunseră la mașină.

— De ce?

— Fiindcă așa vreau.

— Credeam că te apucă anxietatea pe autostradă.

— Nu fi ridicol, spuse Jacob aruncându-i un zâmbet ironic lui Tamir. Apoi îi spuse și mai tare lui Irv:

— Dă-mi cheile.

În mașină, Tamir își propti talpa piciorului drept de parbriz, parașutându-și scrotul prin fața eventualelor camere cu infraroșu care monitorizau traficul. Își duse mâinile la ceafă – când își încrucișă degetele, acestea trosniră –, dădu din cap și începu:

— Să fiu sincer, am ajuns să fac o tonă de bani.

Iar începe, se gândi Jacob. *Tamir imită o caricatură ieftină a lui Tamir.*

— Industria high-tech a explodat, și eu am fost destul de deștept – destul de curajos – încât să mă implic în mai multe lucruri la momentul potrivit. Asta-i rețeta succesului: o combinație de inteligență și curaj. Fiindcă există mulți oameni inteligenți și o groază de oameni curajoși pe lumea asta, dar dacă încerci să cauți oameni care au ambele calități, îți dai seama că nu există chiar așa de mulți. Iar eu am avut noroc. Uite, Jake…

De ce oare i se părea OK să-i scurteze numele lui Jacob, după cum avea el chef? Era un act de agresiune, chiar dacă Jacob nu-l putea interpreta întru totul astfel, chiar dacă îi plăcea, într-o oarecare măsură.

— Nu cred în noroc, dar numai un prost ar putea nega importanța faptului de a te afla în locul potrivit la momentul potrivit. Norocul ți-l faci singur. Eu așa zic.

— Așa zice toată lumea, sublinie Jacob.

— Totuși nu controlăm chiar totul.

— Ce mai e nou în Israel? întrebă Irv de pe bancheta din spate.

— Israel?

Iar începe.

— Israelul prosperă. Plimbați-vă într-o seară pe străzile Tel Avivului. Ai mai multă cultură pe metru pătrat decât oriunde altundeva în lume. Uitați-vă la economia noastră. Avem șaizeci și opt de ani – mai puțin decât tine, Irv. Avem numai șapte milioane de oameni, nicio resursă naturală și trăim într-un război continuu. Cu toate astea, avem mai multe companii în NASDAQ{89} decât orice altă țară, cu excepția Americii. Avem mai multe start-upuri decât China, India și Marea Britanie și mai multe patente decât orice altă țară – *incluzând-o* pe a voastră.

— Merge bine treaba, confirmă Irv.

— Treaba n-a mers *nicăieri*, *niciodată* mai bine decât în Israelul de astăzi.

— La apogeul Imperiului Roman? simți Jacob nevoia să întrebe.

— Unde sunt ei astăzi?

— Asta se întrebau și romanii despre greci.

— Acum locuim într-o altă casă decât cea pe care ați văzut-o la ultima voastră vizită. Mereu ne mutăm. E o afacere profitabilă, și e un lucru de bun augur, în general. Locuim într-un triplex acum – trei etaje. Avem șapte dormitoare…

— Opt, îl corectă Barak.

— Are dreptate. Sunt opt.

Ăsta-i doar un spectacol, își reaminti Jacob, încercând să se convingă de asta în timp ce simțea invidia ieșind la lumină. *E doar un număr. Nu vrea să te facă să pari mic.* Tamir continuă:

— Opt dormitoare, chiar dacă acum suntem numai patru oameni, de când Noam a intrat în armată. Două dormitoare de persoană. Dar îmi place spațiul. Nu c-am avea prea mulți musafiri, deși mereu avem invitați, dar mie-mi place să mă întind: am transformat câteva camere în birouri; Rivka a înnebunit cu meditația în ultimul timp; copiii au un sistem de gaming și air-hockey. Au luat o masă de foosball din Germania. Am o asistentă pe care n-o implic deloc în afaceri, mă ajută doar pe partea de lifestyle, și i-am zis: „Du-te și găsește-mi cea mai tare masă de foosball din lume”. Așa a făcut. Are un corp demențial și știe să găsească *orice.* E incredibil. Poți să lași masa asta de foosball afară în ploaie un an, și tot nu pățește nimic.

— Credeam că în Israel nu plouă niciodată, spuse Jacob.

— Ba da, replică Tamir, dar ai dreptate, clima e într-adevăr ideală. Oricum, îmi las paharul pe ea și ce crezi, lasă vreodată urme? Barak?

— Nu.

— Deci ne plimbam prin noua casă – cea mai recent cumpărată – și m-am întors către Rivka: „Ei?”, și ea a întrebat: „La ce ne trebuie nouă o casă așa de mare?” I-am spus ce vă zic vouă acum: Cu cât cumperi mai mult, cu atât ai mai multe de vândut.

— Chiar ar trebui să scrii o carte, îi zise Jacob, scoțându-și un ac minuscul din spinare și înțepându-l pe Tamir.

— Și tu ar trebui, spuse Irv, scoțând acul acela minuscul din spatele lui Tamir și înțepându-l pe Jacob în aortă.

— Și i-am mai zis ceva: Bogații vor fi întotdeauna ăia cu bani, așa că vrei să cumperi ceva ce și-ar dori să aibă oamenii bogați. Cu cât un lucru e mai scump, cu atât va deveni mai valoros.

— Dar asta-i ca și când ai zice că lucrurile scumpe sunt scumpe, clarifică Jacob.

— Exact.

— Ei bine, luă inițiativa îngerul mai bun al lui Jacob, mi-ar plăcea să văd toate astea într-o bună zi.

— Ar însemna să vii în Israel.

— Nu poate casa noastră să vină la mine? întrebă el zâmbind.

— Ar putea, dar ar fi o demență. Și oricum, în curând o să fie alta.

— Ei bine, atunci mi-aș dori s-o văd pe *aceea.*

— Și băile… Băile chiar te dau pe spate. Totul e fabricat în Germania.

Irv mârâi.

— Nu poți *să găsești* genul ăsta de calitate.

— Se pare că poți…

— Nu poți s-o găsești în America. Asistenta mea – aia personală, cu corpul – mi-a găsit o toaletă cu cameră video, care simte cine se apropie și își schimbă setările prestabilite. Rivkăi îi place colacul rece. Mie îmi place fierbinte, să-mi ardă părul de pe fund. Yael practic vrea să stea în picioare când se cacă. Barak stă invers pe W.C.

— Nu stau invers, spuse Barak, dându-i un pumn în umăr tatălui său.

— Crezi că sunt nebun, spuse Tamir. Probabil mă judeci acum, poate chiar râzi de mine în sinea ta, dar pe mine mă știe toaleta după nume, iar frigiderul îmi face singur cumpărăturile Online, în timp ce tu conduci un cart japonez.

Jacob nu-l credea nebun pe Tamir. Se gândea că nevoia lui de a face paradă și de a aduce argumente în favoarea propriei lui fericiri era neconvingătoare și tristă. Și înduioșătoare. Acolo se rupea logica emoțională. Tot ceea ce l-ar fi făcut pe Jacob să-l displacă pe Tamir îl făcea să se și apropie – nu cu invidie, ci cu dragoste. Îi iubea slăbiciunea pompoasă. Iubea faptul că era incapabil – sau prea încăpățânat – să-și ascundă urâțenia. Genul acesta de epatare era exact ce voia și Jacob, deși nu putea s-o recunoască.

— Și cum rămâne cu situația? întrebă Irv.

— Ce situație?

— Cu siguranța.

— Care? Siguranța alimentară?

— *Arabii.*

— Care dintre ei?

— Iranul. Siria. Hezbollah. Hamas. Statul Islamic. Al-Qaeda.

— Iranienii nu sunt arabi. Sunt persani.

— Sunt sigur că asta te ajută să dormi bine noaptea.

— Situația ar putea fi mai bună sau mai rea. În afară de asta, știți și voi la fel de multe ca mine.

— Eu știu numai ce citesc în ziare, spuse Irv.

— Dar de unde crezi că mă informez eu?

— Deci cum *vă simțiți* acolo? insistă Irv.

— Oare aș fi mai fericit dacă Noam ar fi DJ la postul de radio al armatei? Normal. Dar mă simt bine. Barak, tu ești bine?

— Sunt relaxat.

— Crezi că Israelul va bombarda Iranul?

— Nu știu, răspunse Tamir. Tu ce crezi?

— Crezi că *ar trebui* s-o facă? întrebă Jacob. Nu era imun la curiozitatea morbidă, chiar dacă era departe de setea de sânge a evreilor americani.

— Normal că ar trebui, spuse Irv.

— Dacă ar exista o cale să bombardeze Iranul fără a bombarda Iranul, ar fi bine. Orice altă cale mi se pare greșită.

— Deci *ce* credeți că ar trebui să facă? întrebă Jacob.

— Tocmai ți-a spus, zise Irv. El crede că ar trebui să bombardeze Iranul.

— Cred că *voi* ar trebui să bombardați Iranul, îi spuse Tamir lui Irv.

— Americanii?

— Și asta ar merge. Dar mă refeream mai mult la tine. Tu ai putea să folosești ceva din arsenalul biologic pe care l-ai folosit mai devreme.

Toată lumea a izbucnit în râs, mai ales Max.

— Serios, insistă Irv, ce crezi că ar trebui să se întâmple?

— Serios acum, chiar nu știu.

— Și ești OK cu asta?

— Tu ești?

— Nu, nu sunt OK. Cred că ar trebui să bombardăm Iranul înainte să fie prea târziu.

La care Tamir spuse:

— Și eu cred că ar trebui să stabilim clar cine suntem *noi* înainte să fie prea târziu.

Tamir voia să vorbească numai despre bani – venitul mediu din

Israel, dimensiunea averii pe care o făcuse atât de ușor, despre calitatea neasemuită a vieții din unghia aia de pământ chinuitor de fierbinte și înconjurată de inamici psihopați.

Irv voia să vorbească numai despre *situație* – când urma Israelul să devină un loc sigur, spre mândria noastră, a tuturor? Avea vreo fărâmă de informație din teren, pe care s-o poată flutura mai târziu la masa prietenilor de la American Enterprise Institute sau pe care s-o detoneze pe blogul lui? Nu venise oare vremea ca noi – voi – să faceți ceva în legătură cu toate astea?

Jacob nu voia să vorbească decât despre proximitatea morții: Omorâse vreodată Tamir pe cineva? Sau Noam? auziseră povești de la soldați care fuseseră torturați sau care torturaseră? Care era cel mai oribil lucru pe care-l văzuseră cu ochii lor?

Evreii cu care crescuse Jacob își ajustau ochelarii de soare folosindu-și doar mușchii feței, în timp ce descifrau versurile formației Fugazi, împingând butoanele brichetelor de la bordul mașinilor Volvo luate la mâna a doua. Bricheta sărea, iar ei o împingeau la loc. Nimic nu se aprindea niciodată. Erau varză la sporturi, dar se pricepeau la sporturi imaginare. Evitau bătăile, dar căutau certurile. Ei erau copiii și nepoții imigranților, ai supraviețuitorilor. Erau definiți prin slăbiciunea lor flagrantă, și mândri de ea.

Se lăsau însă seduși de mușchi. Nu de mușchi la propriu – asta li se părea suspect, prostesc și ridicol. Nu, își pierdeau mințile când vedeau cum creierul evreiesc punea mușchii la treabă: Macabeii care se rostogoliseră pe sub burțile elefanților greci pentru a-i înjunghia în părțile moi ale corpului; misiunile Mossadului în care șansele, mijloacele și rezultatele păreau un miracol; virușii cibernetici atât de sofisticați și supranatural de complicați, încât miroseau de la o poștă a mână evreiască. Crezi că te pui cu noi, lume? Crezi că poți să ne controlezi? O poți face. Însă creierul învinge mușchiul, la fel cum hârtia împachetează piatra, și o să-ți învățăm jocul; o să stăm la birou până la epuizare.

În timp ce căutau ieșirea din parcare, asemenea unei bile într-unul dintre labirinturile obsesive pe care Benjy le construia din jocul Marble Madness, Jacob se simți inexplicabil de împăcat. Chiar dacă din pahar se vărsaseră atât de multe, nu era el încă plin pe jumătate? Sau poate că tocmai îi picase o firimitură de Wellbutrin dintre dinții creierului, oferindu-i un dumicat de fericire nedigerată? O jumătate a paharului era destul de plină.

În ciuda nesfârșitelor sale proteste arogante, legitime și aproape onorabile, Sam nu lipsise la niciuna dintre lecțiile dinainte de *bar mitzvah*. Deși fusese obligat să-și ceară iertare pentru o non-infracțiune pe care nu o comisese, urma să apară la *bimah*.

Chiar dacă era un fanfaron nesuferit și șovin, Irv era mereu prezent,

mereu iubitor, în felul lui.

Deși căra în spate un lung șir de promisiuni nerespectate și fiul lui cel mare era la datorie în Cisiordania, Tamir venise. Îl adusese și pe unul dintre copii. Erau o familie și se *purtau* ca atare.

Dar Jacob? Era și el acolo? Mintea lui se lăsa atrasă întruna de supermagnetul Mark și Julia, deși într-un fel la care nu s-ar fi așteptat. Și-o imaginase deseori pe Julia făcând sex cu alți bărbați. Acest lucru îl distrugea aproape complet, dar ceea ce rămânea era cumva electrizant. Își imagina cum o futuse Mark după întâlnirea lor de la magazinul de amenajări interioare. Dar acum, că se întâmplase ceva între ei – era foarte posibil să se fi futut deja –, mintea lui era eliberată. Nu mai era vorba de o fantezie devenită brusc dureroasă; ci de una devenită insuficient de dureroasă.

Acum, la volanul mașinii în care erau înghesuiți atâția membri ai familiei, știindu-și nevasta într-un hotel cu un alt bărbat, pe care cel puțin îl sărutase, fantezia lui se năpustise spre centrul țintei: era aceeași mașină, dar cu alți pasageri. Julia se uită în oglinda retrovizoare și-l vede pe Benjy adormind în felul lui caracteristic: cu corpul drept, capul drept, privirea drept înainte, cu ochii care se închid atât de încet, încât mișcarea lor e imperceptibilă – numai dacă nu te uiți o vreme poți observa diferența. Fizicalitatea actului, fragilitatea evocată de încetineala aceea sunt uluitoare și frumoase. Se uită la drum, se uită în oglindă, se uită la drum. De fiecare dată când se uită la Benjy în oglindă, ochii lui s-au mai închis cu un milimetru sau doi. Procesul adormirii durează zece minute, ale căror secunde s-au subțiat până la transluciditatea pleoapelor care se închid. Chiar înainte să închidă ochii de tot, expiră ceva mai tare, de parcă ar sufla în ultima lui lumânare de pe tort. Restul drumului e o șoaptă, iar fiecare groapă se simte de parcă ar fi un crater pe lună, iar pe lună e fotografia unei familii, lăsată acolo de astronautul Apollo, Charles Duke, în 1972. O să rămână acolo neschimbată, milioane de ani, supraviețuindu-le nu numai părinților și copiilor din poză, ori nepoților strănepoților strănepoților lor, ci tuturor oamenilor care alcătuiesc civilizația umană – până când soarele muribund o va consuma. Ajung acasă, opresc motorul, își desfac centurile și Mark îl duce pe Benjy înăuntru.

Acesta era noul lui altundeva, locul spre care-i fugise mintea în timp ce ieșeau din parcare. Tamir dădu să-și scoată portofelul, dar Irv fir mai rapid.

— Data viitoare fac eu cinste, spuse Tamir.

— Sigur, zise Irv. Data viitoare când ieșim de pe Aeroportul Național te las pe tine să plătești parcarea.

Bariera se ridică și Max vorbi, pentru prima oară de când se urcaseră în mașină:

— Dă drumul la radio, tată.
— Cel
— N-ai auzit?
— Ce să aud?
— În cabina tipului.
— A casierului?
— Da. La radio.
— Nu.
— S-a întâmplat ceva cu adevărat incredibil.
— Ce?
— Chiar trebuie să fac eu totul? întrebă Tamir, dând drumul la radio.

Au nimerit la mijlocul buletinului de știri și inițial le-a fost imposibil să înțeleagă ce se întâmplase, dar era clar că Max avusese dreptate. RPN stătea cu spatele drept. Veneau vești dinspre Orientul Mijlociu. Era devreme. Nu se cunoșteau prea multe detalii.

Mintea lui Jacob se refugie într-o zonă de confort: cel mai oribil scenariu posibil. Israelienii atacaseră Iranul sau invers. Sau egiptenii se atacaseră pe ei înșiși. Ori explodase un autobuz. Fusese deturnat un avion. Cineva trăsese cu mitraliera într-o moschee sau o sinagogă, agitase un cuțit într-o zonă aglomerată. O explozie nucleară evaporase Tel Avivul. Dar problema cu cel mai oribil scenariu posibil era că, prin definiție, era imposibil de anticipat.

Altă Viață se întâmpla când nimeni nu era prezent. La fel ca Viața. Sam era la Simularea Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite – în momentul acela, mama lui i-a pasat un bilețel: „Pot să văd peste zid. Și tu?" – însă ruinele primei sinagogi sclipeau lângă fundația celei de-a doua sinagogi. Împrăștiate printre dărâmături erau fragmentele vitraliului Prezentului Evreiesc, iar fiecare ciob era iluminat de distrugere.

Adevărul adevărat

Sala festivă de la Hilton International era amenajată în arce concentrice de mese și scaune, pentru a reda cât mai bine atmosfera unei Adunări Generale a Națiunilor Unite. Delegațiile purtau veșmintele tradiționale ale regiunii din care proveneau, iar unii dintre elevi încercau chiar să imite accente specifice, înainte ca unul dintre facilitatori să declare un moratoriu pentru această idee deosebit de neinspirată.

Discursul delegației din Arabia Saudită se apropia de final. O fată foarte tânără, cu un accent hispanic pronunțat, dar cât se poate de natural, vorbea cu o voce subțire și tremurătoare, care ieșea de sub hijabul ce-i acoperea fața, în timp ce mâinile îi tremurau și ele. Julia

ura să vadă copii emoționați. Ar fi vrut să meargă la ea, să-i țină o teorie motivațională – să-i explice că viața se schimbă, că ceea ce e slab va deveni puternic, că ceea ce azi e vis, mâine va deveni realitate și va atrage de la sine un alt vis.

— Așadar, ne manifestăm speranța, spuse fata, în mod vizibil recunoscătoare că se apropia de final, că Federația Statelor din Micronezia își va recăpăta rațiunea și va acționa rapid și responsabil, predând bomba Agenției Internaționale pentru Energie Atomică. Atât am avut de zis. Vă mulțumesc. *As-salamu alaykum.*

Au urmat câteva aplauze firave, mai mult din partea Juliei. În fața sălii, arbitrul – un facilitator cu cioc și cu un portofel din bandă adezivă în buzunarul de la spate – luă cuvântul.

— Mulțumim, Arabia Saudită. Acum vom asculta ce are de zis Federația Statelor din Micronezia.

Toată atenția s-a mutat asupra delegației de la Georgetown Day. Billie se ridică de pe scaun.

— E oarecum ironic, spuse ea, prefăcându-se că-și răsfoia hârtiile și afirmându-și astfel dominanța nonșalantă, ca delegata saudită să ne spună ce să facem, în vreme ce *pentru ea e ilegal să înoate în propria țară.* Asta așa, ca fapt divers.

Copiii râseră. Delegația saudită se cutremură. Cu gesturi afectate, Billie își așeză foile pe birou și continuă.

— Stimați colegi de la Națiunile Unite, aș vrea să abordez, în numele Federației Statelor din Micronezia, ceea ce numim criza nucleară. Dicționarul Merriam-Webster definește criza drept – își deschise telefonul și citi de pe ecran – „o situație dificilă sau periculoasă care solicită o atenție specială". Aceasta nu e o criză. Nimic legat de situația actuală nu e dificil sau periculos. Ceea ce avem, de fapt, este o *oportunitate*, pe care Merriam-Webster o definește ca… un moment… – conexiunea wifi era una de doi bani, astfel că pagina s-a încărcat mai greu decât se aștepta – Cum spuneam: „o perioadă de timp sau o situație în care ceva poate fi făcut". Nu noi ne-am ales soarta, dar nici nu avem de gând să ne abatem de la ea. Timp de ani buni, de milenii chiar – sau secole –, oamenii buni ai Micronezieiau acceptat lucrurile așa cum erau, au acceptat modesta noastră existență ca pe un dat, o povară, un destin.

Julia și Sam stăteau la capetele opuse ale delegației. În timp ce desena un zid de cărămizi pe un caiet galben, Julia derula în minte conversația pe care o purtase de dimineață cu Jacob: datul ei, povara ei, destinul ei. De ce simțea nevoia s-o facă tocmai atunci, tocmai acolo? Nu doar c-o luase gura pe dinainte, când ar fi trebuit să-și lase inima să vorbească sau măcar să se abțină, dar îi expusese riscului pe Max și pe Irv, care-ar fi putut deveni victime colaterale în schimbul lor de focuri. Oare ei ce auziseră și ce înțeleseseră? Ce-a fost nevoit Jacob

să le explice și cum a făcut-o? Oare vreunul dintre ei avea să le pomenească despre asta lui Tamir și lui Barak? Asta să fi fost ideea? Oare ea chiar voia ca totul să sară în aer? Acum, zidul ei acoperea deja trei sferturi din pagină. Să fi fost vreo mie de cărămizi.

Billie continuă:

— Lucrurile sunt pe cale să se schimbe, stimați delegați. Micronezia pune piciorul în prag: *Gata.* Gata cu provizoratul, gata cu subservienta, gata, nu mai mâncăm doar resturi. Stimați delegați, lucrurile sunt pe cale să se schimbe, începând cu următoarea listă de revendicări – fără ca acesta să fie nici pe departe sfârșitul…

În spațiul rămas, între vârful zidului de cărămidă și marginea foii, Julia a scris: „Pot vedea dincolo de zid. Tu poți?" A împăturit pagina o dată și încă o dată, după care a pasat-o membrilor delegației. În timp ce o citea, chipul lui Sam nu trăda niciun fel de emoție. A scris ceva pe aceeași pagină, a împăturit-o o dată și încă o dată, după care i-a trimis-o înapoi mamei sale. Ea a deschis-o, iar la început nu a văzut nimic. Nimic în spațiul de deasupra zidului, unde scrisese ea. Căută apoi pe cărămizi – nimic. Îi aruncă o privire. El își ridică palma cu degetele desfăcute, după care o întoarse. Întoarse și ea foaia galbenă, unde Sam scrisese: „De cealaltă parte a zidului nu e niciun zid".

În vreme ce restul delegației încerca să țină pasul cu abaterea ei radicală de la scenariul agreat inițial, Billie arunca în aer tavanul retoricii:

— Micronezia va avea, prin urmare, un loc în Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite; va fi acceptată ca membră NATO – da, suntem conștienți că ne aflăm în Pacific – și va dobândi statut comercial preferențial cu partenerii UE, NAFTA, UNASUR, AU și EAEC; va avea un membru delegat în Comitetul Trezoreriei Federale pentru o Piață Deschisă…

Un facilitator intră alergând în cameră.

— Îmi pare rău să vă întrerup, spuse el, dar am de făcut un anunț. În Orientul Mijlociu tocmai a avut loc un cutremur de proporții.

— E adevărat? întrebă unul dintre însoțitori.

— Adevărat.

— Ce proporții?

— Istorice, zic ei.

— Adică e la fel de adevărat precum criza nucleară? Sau e adevăr *adevărat.*

Telefonul Juliei a vibrat, semn că primea un apel; era Deborah. S-a furișat în colțul încăperii și a răspuns, în vreme ce criza simulată făcea loc unui adevăr adevărat.

— Deborah?

— Bună, Julia.

— E totul OK?

— Benjy e bine.
— M-am speriat când am văzut că mă suni.
— E bine. Se uită la un film.
— OK. Mă speriasem.
— Julia, spuse ea respirând adânc, pentru a prelungi perioada de necunoaștere. S-a întâmplat ceva îngrozitor, Julia.
— *Benjy*?
— Benjy e foarte bine.
— Și tu ești mamă. Mi-ai spune, dac-ar fi ceva.
— Sigur că ți-aș spune. E bine, Julia. E fericit.
— Dă-mi-l să vorbesc cu el.
— Nu e vorba de Benjy.
— Doamne, Dumnezeule, s-a întâmplat ceva cu Jacob și cu Max?
— Nu, sunt bine și ei.
— Ești sigură?
— Trebuie să mergi acasă.

Vey iz mir{90}

Se știau puține lucruri, ceea ce făcea ca aceste puține lucruri să fie înfricoșătoare. La 6:23 seara, avusese loc un cutremur cu magnitudinea de 7,6 grade, al cărui epicentru era în adâncul Mării Moarte, în imediata apropiere a așezării israeliene Kalya. Aproape pretutindeni în Israel, Iordania, Liban și Siria fusese întreruptă furnizarea de energie electrică. După câte se părea, cele mai grav afectate zone erau Salt și Amman din Iordania, precum și orașul Ierihon, ale cărui ziduri se prăbușiseră în urmă cu 3.400 de ani nu din cauza trâmbițelor lui Iosua{91}, ci, susțin mulți arheologi, din cauza unui mare cutremur.

Primele informații au venit din Vechiul Oraș al Ierusalimului: Biserica Sfântului Mormânt, datând din era cruciaților, locul unde este înmormântat Iisus și cel mai sacru loc al creștinătății, grav avariat în timpul unui cutremur din 1927, se prăbușise parțial peste un număr necunoscut de turiști și oameni ai bisericii. Sinagogi și *ieshivot*{92}, mănăstiri, moschei și medrese{93}, toate erau acum la pământ. Nicio veste despre Muntele Templului, fie pentru că nu era nimic de aflat despre el, fie pentru că cei care aveau informații nu voiau ca ele să se afle.

La RPN era intervievat un inginer specializat în construcții civile. Gazda, probabil un evreu îndesat și chel pe nume Robert Siegel, începu pe un ton aprig:

SIEGEL: Ne cerem scuze încă de pe-acum pentru calitatea audio a interviului. În mod obișnuit, când nu funcționează liniile telefonice,

folosim telefoanele mobile. Dar cum și serviciile de telefonie mobilă au fost sistate, dl Horowitz ne vorbește de la un telefon prin satelit. D-le Horowitz, ne auziți?

HOROWITZ: Da, bună ziua. Vă aud.

SIEGEL: Ne puteți spune care este opinia dvs., în calitate de specialist, despre ceea ce se petrece?

HOROWITZ: Sigur, vă pot oferi opinia mea de specialist, dar vă pot spune, în calitatea mea de ființă umană, care se află la fața locului, că Israelul a suferit un cutremur cataclismic. Peste tot în jur, numai distrugere.

SIEGEL: Cu toate astea, sunteți în siguranță?

HOROWITZ: *Siguranță* e un termen relativ. Familia mea e în viață și, după cum puteți auzi, și eu sunt. Unii sunt într-o oarecare siguranță. Alții, mai puțin.

De ce pizda mă-sii israelienii nu pot răspunde simplu la o întrebare? se înfurie Jacob. Chiar și atunci, în toiul cataclismului – întreaga lume părea o hiperbolă israeliană clasică –, israelienii nu reușeau să dea un răspuns direct, neisraelian.

SIEGEL: D-le Horowitz, sunteți inginer în construcții civile, în slujba statului Israel, corect?

HOROWITZ: Inginer, consilier în proiecte guvernamentale, cercetător…

SIEGEL: În calitate de inginer, ce ne puteți spune despre posibilele efecte ale unui cutremur de o asemenea magnitudine?

HOROWITZ: Nu-i de bine.

SIEGEL: Ați putea explica mai pe larg?

HOROWITZ: Din cele 650.000 de structuri ale Israelului, mai puțin de jumătate au dotările necesare pentru a face față unui asemenea eveniment.

SIEGEL: O să vedem zgârie-nori prăbușindu-se?

HOROWITZ: Sigur că nu, Robert Siegel. Ei au fost construiți să reziste la cutremure mult mai mari. Vorbim despre clădirile cu trei-opt etaje. Multe vor supraviețui, dar puține vor mai fi locuibile. Trebuie să înțelegeți că Israelul nu a avut un cod al normelor de construcție până la finalul anilor ’70, și oricum acesta n-a fost niciodată pus în aplicare.

SIEGEL: De ce?

HOROWITZ: Am avut altele pe cap.

SIEGEL: Conflictul.

HOROWITZ: Conflictul? Am fi fost de-a dreptul norocoși să avem un singur conflict. Majoritatea clădirilor sunt din beton – inginerie rigidă, nemiloasă. Clădirile sunt asemenea israelienilor, s-ar putea spune. Au prins bine în timpul exploziei demografice, dar sunt cât se poate de nepotrivite pentru situația în care ne aflăm.

SIEGEL: Dar în teritorii?

HOROWITZ: Ce-i cu ele?

SIEGEL: Cum vor face față structurile de acolo unui asemenea cutremur?

HOROWITZ: Va trebui să întrebați un inginer palestinian.

SIEGEL: Cu siguranță vom încerca…

HOROWITZ: Dar dacă tot m-ați întrebat, îmi imaginez că au fost complet distruse.

SIEGEL: Mă scuzați, la *ce* vă referiți?

HOROWITZ: La Teritorii.

SIEGEL: Distruse?

HOROWITZ: Toate structurile. Totul. Vor fi multe victime.

SIEGEL: De ordinul miilor?

HOROWITZ: Mă tem că, în momentul în care stau de vorbă cu dumneavoastră și vă spun aceste lucruri, zeci de mii de oameni au murit deja.

SIEGEL: Și sunt convins că vreți să ajungeți la familia dumneavoastră, dar înainte să încheiem, ne puteți oferi câteva scenarii posibile despre cum vor evolua lucrurile?

HOROWITZ: La ce orizont de timp faceți referire? Ore? Săptămâni? O generație?

SIEGEL: Să începem cu orele.

HOROWITZ: Următoarele câteva ore vor fi decisive pentru Israel. Acum e vitală prioritizarea. Furnizarea curentului electric a fost întreruptă în toată țara și e foarte probabil ca lucrurile să rămână astfel, chiar și în marile orașe, pentru mai multe zile. După cum vă puteți imagina, nevoile de ordin militar vor fi o prioritate stringentă.

SIEGEL: Sunt surprins să aud asta.

HOROWITZ: Sunteți evreu?

SIEGEL: Nu-mi dau seama de ce ar fi relevant, dar da, sunt.

HOROWITZ: Sunt surprins să aud că un tovarăș evreu ar fi surprins. Dar vorba ceea, numai un evreu american s-ar întreba de ce e relevant să fii evreu.

SIEGEL: Sunteți îngrijorat pentru siguranța Israelului?

HOROWITZ: Dumneavoastră nu sunteți?

SIEGEL: D-le Horowitz…

HOROWITZ: Superioritatea tactică a Israelului este una de ordin tehnologic, iar în urma cutremurului, aceasta a suferit daune majore. Distrugerea va provoca disperare și turbulențe. Iar toate acestea vor escalada – de la sine sau deliberat – în violențe. În curând vom vedea – asta dacă nu cumva s-a întâmplat deja – cum valuri de oameni vor lua cu asalt granițele Israelului, dinspre Cisiordania, Gaza, Iordania, Liban, Siria. Și nu e nevoie să menționez faptul că Siria are deja o problemă cu refugiații.

SIEGEL: De ce ar veni în Israel, țară pe care lumea arabă o vede ca pe un dușman de moarte?

HOROWITZ: Pentru că dușmanul lor de moarte are servicii medicale de primă clasă. Dușmanul lor de moarte are apă și mâncare. Iar Israelul va avea de ales: să-i primească sau nu. Dacă-i va primi, asta va însemna să-și împartă prețioasele, dar limitatele resurse. Dacă nu-i va primi, se va ajunge la schimburi de focuri. Și, desigur, și vecinii Israelului vor avea de ales: să aibă grijă de propriii cetățeni sau să profite de vulnerabilitatea neașteptată a Israelului.

SIEGEL: Să sperăm că această tragedie care i-a afectat pe mulți îi va uni pe oamenii din regiunea Orientului Mijlociu.

HOROWITZ: Da, dar să nu fim naivi în speranțele noastre.

SIEGEL: Și pe termen lung? Vorbeați mai devreme de generații?

HOROWITZ: Desigur, nimeni nu poate ști ce se va întâmpla, dar cert este că situația în care se află acum Israelul este mai periculoasă decât cele din ’67 sau ’73 și chiar decât amenințarea nucleară a Iranului. Există o criză imediată, care necesită asigurarea securității în țară, salvarea cetățenilor, aprovizionarea cu hrană și oferirea de servicii medicale celor care au nevoie de ele, repunerea rapidă și sigură în funcțiune a sistemelor de electricitate, gaz și apă, precum și a altor servicii. Mai este vorba și de reconstrucția țării. Iar aceasta va fi o provocare pentru generațiile viitoare. Și, în cele din urmă, poate lucrul cel mai descurajator, e vorba de a-i convinge pe evrei să rămână aici.

SIEGEL: Ce vreți să spuneți?

HOROWITZ: Un israelian tânăr, ambițios și idealist are multe motive să plece din Israel. Există o zicală, buturuga mică răstoarnă carul mare.

SIEGEL: Da.

HOROWITZ: S-au prăbușit mii de clădiri.

JACOB: *Vey iz mir.*

Jacob nu intenționase să spună nimic și, fără doar și poate, nu intenționase să spună *vey iz mir*. Dar, la urma urmei, nimeni nu intenționează vreodată să spună *vey iz mir*.

— E de rău, zise Irv, scuturând din cap. Foarte, foarte rău într-un milion de feluri.

Mintea lui Jacob se teleportă în tablouri apocaliptice: tavanul prăbușit peste recamierul din vechiul dormitor al lui Tamir; femei cu peruci strivite sub lespezi din piatră de Ierusalim, ruinele ruinelor de la Masada. Își imagină banca de marmură din Parcul Blumbenberg, un maldăr de piatră spulberată. Cu siguranță e o catastrofă, se gândi el, având însă în minte un sens cu totul diferit de cel pe care trebuia cu siguranță să-l aibă și decât și-ar fi dorit el. Pe cel de-al doilea sens nu putea pune degetul, dar nici nu-l putea nega.

— Nu-i bine, zise Tamir. Dar nici chiar așa de rău.

— Vrei să suni acasă?

— Ai auzit ce-a zis. Toate liniile sunt căzute. Și vocea mea n-ar ajuta pe nimeni.

— Ești sigur?

— Sunt bine. Fără îndoială. Noi locuim într-o clădire nouă. Cum spunea și el, e gândită pentru astfel de lucruri – mai bine decât toți zgârie-norii voștri, credeți-mă. Clădirea are un generator de rezervă – două, chiar – și în buncăr e hrană pentru două luni. Buncărul ăla e mai frumos decât apartamentul pe care l-ai avut tu în Foggy Bottom. Îl mai ții minte?

Jacob ținea minte apartamentul; locuise acolo timp de cinci ani. Dar și mai bine ținea minte buncărul din casa copilăriei lui Tamir, chiar dacă stătuse acolo doar cinci minute. Se întâmplase în ultima zi a primei lui vizite în Israel. Deborah și mama lui Tamir, Adina, erau plecate la piață, în speranța că vor găsi câteva bunătăți pe care să i le ducă lui Isaac. În timp ce-și beau cafeaua, Irv îl întrebase pe Shlomo, aproape rânjind, dacă în casa lor exista un buncăr.

— Bineînțeles, zise Shlomo, așa prevede legea.

— Sub casă?

— Bineînțeles.

Cel de-al doilea *bineînțeles* clarificase ceea ce ar fi trebuit să-l lămurească pe Irv de la bun început, când auzise că *așa prevede legea:* Shlomo voia un buncăr subteran în eventualitatea unui bombardament, și un subsol, atunci când nu exista nicio amenințare. Dar Irv a insistat:

— Nu ni-l arăți? Mi-ar plăcea să-l vadă Jacob.

Acel *Mi-ar plăcea să-l vadă Jacob* a clarificat ceea ce ar fi trebuit să-l lămurească pe Shlomo de la bun început, când auzise *Sub casă?*: Irv nu avea de gând să cedeze.

În afară de ușa groasă de douăzeci și cinci de centimetri, camera părea una obișnuită la prima vedere. Era umedă, și podeaua de beton era acoperită de condens. Lumina avea culoarea și textura cretei. Sunetul părea să se adune deasupra lor, într-un nor. Pe perete erau atârnate patru măști de gaze, deși familia lui Tamir avea doar trei membri. Să fi fost vreo promoție cu patru la preț de trei? Oare instrucțiunile erau la fel ca în avion – adulții trebuiau să se îngrijească mai întâi de ei înșiși și abia apoi de copiii lor? Oare Jacob s-ar fi putut privi cum se sufocă, reflectat în masca tatălui său? Mama lui n-ar fi permis niciodată una ca asta. Dar poate că și ea se sufoca. Nu încape îndoială că tatăl său i-ar fi dat masca mamei, nu? Asta dacă ea n-ar fi purtat masca lui Tamir, caz în care n-ar fi fost nicio problemă. Oare adulții erau instruiți să aibă grijă de ei înainte să aibă grijă de *propriii copii* sau de *toți copiii*? Dacă s-ar fi aflat acolo și femeia de serviciu,

oare ar fi atentat la vreuna dintre măștile părinților lui Jacob? Tamir era cu câteva luni mai mare decât Jacob. Asta însemna că, în cazul acela particular, el era adultul dintre ei doi? Nu exista niciun scenariu în care Jacob să nu fie victima unui război chimic.

— Hai să ieșim din groapa asta, i-a zis Tamir lui Jacob.

Jacob nu voia să plece. Voia să-și petreacă timpul rămas în Israel explorând fiecare centimetru al camerei, s-o descopere, să se descopere pe sine înăuntrul ei, să se afle pur și simplu acolo. Voia să ia masa acolo, să-și aducă hainele și valiza și să-și facă bagajele acolo, să renunțe la ultimele picături de plimbare ca să mai petreacă măcar două ore în spatele zidurilor impenetrabile. Și mai mult: voia să audă sirena raidurilor aeriene – nu alarma falsă de Yom HaShoah, ci o sirenă care să anunțe distrugerea totală de care el era ferit.

— Hai, i-a zis Tamir, trăgându-l pe Jacob de braț cu o forță neobișnuită.

În timp ce zburau înapoi spre America, la zece mii de metri deasupra Atlanticului, Jacob a visat la un buncăr dedesubtul buncărului, la care se putea ajunge coborând alte scări. Dar acest al doilea buncăr era enorm, așa de mare că s-ar fi putut confunda cu lumea, așa de mare că ar fi găzduit atâția oameni, încât războiul ar fi fost inevitabil. Iar când de acea parte a ușii groase începură să cadă bombe, lumea de cealaltă parte deveni buncărul.

Aproape zece ani mai târziu, Tamir și Jacob împărțeau un bax de bere la o masă de bucătărie în jurul căreia nu te puteai mișca, într-un apartament scobit într-un apartament, scobit într-o casă din Foggy Bottom.

— Am cunoscut pe cineva, spusese Jacob, pentru prima oară cu voce tare.

Și după aproape douăzeci de ani, într-o mașină japoneză care traversa capitala națiunii, vărul israelian – vărul israelian al lui Jacob – a spus:

— Oricum nu se va ajunge la asta.

— La ce?

— La buncăre. La război.

— Cine-a zis ceva de război?

— O să vedem noi ce e de făcut, spuse Tamir, ca pentru sine. *Israel* e echivalentul ebraic pentru „plan în situații de urgență”.

Timp de câteva minute, continuară să meargă fără să-și vorbească. RPN își dădea silința cu știri pe care nu te puteai baza, iar Tamir se îngropă într-un telefon care ar fi putut la fel de bine să fie o tabletă sau chiar un televizor. Deși, la rândul lui, își verifica maniacal și constant telefonul, Jacob ura telefoanele – i se păreau chiar mai rele decât tumorile cerebrale pe care le provocau utilizatorilor lor. De ce? Fiindcă detesta faptul că propriul telefon îi distrugea viața? Sau

fiindcă știa că nu telefonul îi distrugea viața, ci doar îi asigura o cale ușoară și acceptabilă din punct de vedere social de a și-o distruge singur? Sau fiindcă suspecta că alții primeau mesaje mai multe și mai interesante? Sau fiindcă știa de la bun început că telefonul va fi dezlegarea lui – chiar dacă nu știa cum.

Telefonul lui Tamir era deosebit de enervant. La fel și al lui Barak. Erau un fel de SUV-uri în lumea telefoanelor. Lui Jacob nu-i păsa cât de vii erau culorile ecranului sau cât de bun era semnalul, ori cât de ușor se putea conecta cu alte nenorocite de dispozitive. Barak nu mai fusese niciodată în America, țară care, chiar dacă nu era cea mai măreață din istorie, tot avea ceva de oferit ochilor care catadicseau să se desprindă de ecran. Poate că urmăreau știrile, dar ce agenție de știri ar emite o dată la câteva secunde un *Bum shakalaka?*

— Și Noam? întrebă Jacob.

— Ce-i cu el?

— Unde e acum?

— În momentul ăsta? întrebă Tamir. Chiar acum? Habar n-am. Să-i ții la curent pe tați nu-i o chestiune de importanță națională.

— Când ai vorbit ultima oară cu el?

— La Hebron. Dar sunt convins că au fost evacuați.

— Cu elicopterul?

— Nu știu, Jacob. De unde să știu?

— Și Yael?

— E bine. E la Auschwitz.

Bum shakalaka!

— Ce?

— În excursie, cu școala.

Au înaintat în tăcere pe George Washington Parkway, în timp ce aerul condiționat se lupta cu umiditatea care-și făcea loc prin brețe invizibile, iar cele câteva banalități pe care le schimbară Jacob și Irv se luptau cu tăcerea stânjenitoare care apăsa geamurile –, au trecut apoi de Gravelly Point, unde pasionații de aviație își țineau în mână scannerele radio și tații își țineau fiii, iar dacă ar fi ridicat mâinile, aproape ar fi putut atinge trenul de aterizare al avioanelor; pe dreapta, Capitolul, vizavi, Potomacul cafeniu; inevitabila explicație de ce Washington Monument își schimbă nuanțele de alb de la un anumit punct în sus. Au traversat Memorial Bridge, printre caii aurii, au făcut un ocol în spatele Memorialului Lincoln, unde treptele par să nu ducă nicăieri, și au intrat din nou în fluxul de mașini de pe Rock Center Parkway. După ce au trecut pe sub terasa de la Kennedy Center și de dinții balcoanelor de la Watergate, au urmat curbele golfului și s-au îndepărtat de simbolurile civilizației.

— Grădina zoologică, zise Tamir, ridicând ochii din telefon.

— Grădina zoologică, repetă Jacob.

— Probabil că primatele noastre preferate, Benjy și Deborah, sunt chiar acum acolo, zise Irv, aplecându-se.

Grădina zoologică era epicentrul prieteniei dintre Tamir și Jacob, familiaritatea lor; marca pragul dintre tinerețea și maturitatea lor. Și, pe deasupra, se afla în epicentrul vieții lui Jacob. Mintea lui călătorea adesea spre patul propriei morți, scenă pe care o invoca mai ales când simțea că-și irosea viața. La ce clipe avea să revină în ultimele lui momente de viață? își va aminti când a ajuns cu Julia la han – de ambele dăți. Își va aminti cum l-a adus pe Sam acasă de la spitalul de urgență, cu mânuța mumificată în straturi și straturi de bandaj, expandată ca într-un film de desene animate: cel mai mare și mai inutil pumn din lume. Își va aminti noaptea de la grădina zoologică.

Se întrebă dacă Tamir se gândea vreodată la asta, dacă se gândea la asta chiar în momentul acela.

Și în clipa aceea Tamir eliberă un hohot de râs profund, subteran.

— Ce-i de râs? întrebă Jacob.

— Eu. Sentimentul ăsta.

— Care sentiment?

El râse din nou – cel mai bun spectacol al lui de până atunci?

— Gelozia.

— *Gelozia?* Nu m-aș fi așteptat să zici asta.

— Nu asta m-aș fi așteptat să simt. Tocmai de-asta e de râs.

— Nu înțeleg.

— În sfârșit, Noam va avea povești mai bune decât ale mele. Sunt gelos. Dar e bine. Așa ar trebui să fie.

— Cum ar trebui să fie?

— Să aibă povești mai bune.

— Poate ar trebui să suni? întrebă Irv.

— A fost odată ca niciodată, spuse Jacob, un bărbat a cărui viață era așa de bună, că nici nu se poate povesti despre ea.

— O să încerc, zise Tamir, plimbându-și degetul printr-un lung șir de numere. N-o să meargă, dar de dragul tău, Irv, o să încerc.

După câteva momente, în mașină răsună un mesaj automat, în ebraică. Tamir închise și mai sună o dată, de data aceasta fără să mai aștepte un imbold din partea lui Irv. Ascultă. Cu toții ascultară.

— Linia e ocupată.

Vey iz mir.

— Încerci din nou peste un minut?

— Degeaba.

Nu vreau să fiu alarmist, zise Jacob, dar n-ar trebui să te întorci acasă?

Bum shakalaka!

— Și cum aș putea să fac asta?

— Am putea merge cu mașina până la aeroport, să verificăm

zborurile, se oferi Jacob.

— Toate zborurile din și spre Israel au fost anulate.

Vey iz mir.

— De unde știi?

— Tu ce credeai, că mă joc? întrebă Tamir ridicând telefonul.

Bum shakalaka!

A doua sinagogă

Nicio sinagogă nu are conștiință de sine, dar așa cum Sam era convins că toate lucrurile sunt capabile de dorință, la fel credea că toate lucrurile au o oarecare conștiință a iminenței propriului sfârșit: în timp ce ultimii tăciuni fumegau, le spunea focurilor „E OK", iar celor trei sute de milioane de spermatozoizi le cerea scuze înainte să tragă apa și să-i evacueze în canalizare. Nicio sinagogă nu are conștiință de sine.

Când ajunse acasă, după simularea Adunării Generale a Națiunilor Unite, Sam se duse direct în Altă Viață, asemenea unui fumător care se grăbește să părăsească Aeroportul din Sidney. iPad-ul lui se trezi la viață și afișă un mesaj pe ecran: explicațiile lui Max legate de moartea Samantei, vina tatălui lor (culpa, cum ar veni) și propria lui vină profundă (sentimentul culpei, cum ar veni). Sam îl citi de două ori – pentru clarificare și pentru a amâna puțin confruntarea cu realitatea.

Îl luă prin surprindere faptul că nu făcuse o criză atunci când și-a dat seama că Max nu-i jucase o farsă. De ce nu izbea iPad-ul de marginea patului sau nu urla tot felul de chestii pe care nu le-ar mai fi putut retrage în fața cuiva care nu le merita, sau de ce nu plângea măcar? Sub nicio formă nu era indiferent la moartea Samantei și cu siguranță nu avea o revelație a faptului că totul era „doar un joc". Nu era doar un joc. Cât de conștientă fusese Samanta de iminența propriului sfârșit? Niciun avatar nu are conștiință de sine.

Fiecare discuție pe Skype purtată cu străbunicul lui începea cu „Te văd" și se încheia cu „Ne vedem". Pe Sam îl afecta să știe că una dintre acele conversații ar fi putut fi ultima și că, la un moment dat, ar trebui să existe o formă de conștientizare a acestui fapt, într-o versiune sau alta. În dimineața dinainte vorbiseră pe Skype, în timp ce Sam își făcea bagajele pentru excursie – Isaac se trezea înainte de răsăritul soarelui și mergea la culcare înainte de apus. Niciodată nu vorbeau mai mult de cinci minute – deși îi explicase de vreo sută de ori că Skype-ul nu costă bani, Isaac refuza să creadă că acum conversațiile puteau fi gratuite –, iar în dimineața aceea discuția fusese chiar mai scurtă. Sam i-a descris vag cum avea să fie excursia, i-a confirmat că nu era bolnav, că nu-i era foame și că nu, nu „se vedea cu nimeni".

— Și, e totul gata pentru *bar mitzvah*?

— Aproape gata.

Dar când era pe punctul să închidă – „Mă așteaptă mama jos, probabil ar cam trebui să plec” – Sam simți neplăcerea pe care se aștepta s-o simtă, doar că de data aceasta avea o anume urgență, un sentiment de dor. Nu era sigur că dorul îi aparținea.

— Du-te, i-a zis Isaac. Du-te. Deja am vorbit prea mult.

— Voiam să-ți zic că te iubesc.

— Da, știu, cum să nu. Și eu te iubesc. Bine, du-te acum.

— Și-mi pare rău că te muți.

— Du-te, Sameleh.

— Nu înțeleg de ce nu poți să rămâi.

— Pentru că nu mai pot să-mi port singur de grijă.

— *Aici,* vreau să zic.

— Sameleh.

— Ce e? Nu înțeleg.

— N-aș putea să urc și să cobor scările.

— Am putea să-ți luăm un scaun rulant.

— Sunt foarte scumpe.

— O să dau din banii mei de *bar mitzvah.*

— Trebuie să iau o grămadă de medicamente.

— Și eu trebuie să iau o grămadă de vitamine. Mama se pricepe de minune la chestii de-astea.

— Nu vreau să te supăr, dar în curând nici n-o să mă mai pot spăla singur și n-o să mai pot să merg la toaletă.

— Nici Benjy nu se poate spăla singur și noi curățăm mereu caca după Argus.

— Eu nu sunt nici copil, nici câine.

— Știu, ziceam doar că…

— Am grijă de familia mea, Sameleh.

— Ai multă grijă, dar…

— Familia mea nu are grijă de mine.

— Înțeleg, dar…

— Și cu asta basta.

— O să-l întreb pe tata…

— Nu, i-a zis Isaac, cu o severitate pe care Sam n-o mai auzise niciodată.

— De ce nu? Sunt sigur c-o să fie de acord.

Urmă o pauză lungă. Dacă Isaac n-ar fi clipit, Sam s-ar fi întrebat dacă nu cumva se blocase imaginea.

— Am zis nu, a spus Isaac în cele din urmă, pe un ton la fel de sever.

Conexiunea se pierdu, iar imaginea deveni neclară.

Ce făcuse Sam? Ceva greșit, ceva nedrept, dar ce?

Ezită, străduindu-se să compenseze orice jignire i-ar fi putut aduce din greșeală, în strădania lui de a iubi, și zise:

— Și am o prietenă.

— Evreică? a întrebat Isaac, a cărui față se redusese la doar câțiva pixeli.

— Da, a mințit Sam.

— Eu te văd, a zis Isaac și a închis.

Adăugarea acelui *eu*, cuvânt care ocupa mai puțin spațiu decât oricare altul, schimbă totul. Dorul era al străbunicului său.

Cea de-a doua sinagogă a lui Sam era așa cum o lăsase. Nu avea niciun avatar cu care s-o exploreze, așa că improviză rapid și grosolan o siluetă îndesată, pe care s-o trimită înăuntru. Fundația fusese turnată, iar structura pereților, ridicată, dar cum plăcile nu fuseseră încă montate, o putea străbate de la un capăt la altul cu o săgeată sau doar cu privirea. El – Sam știa că noul lui avatar era un bărbat – se îndreptă către unul dintre pereți și apucă tijele de fier-beton ca pe gratiile unei închisori, îndoindu-le. Sam era deopotrivă autorul acestor mișcări și martorul lor. Se îndreptă spre un alt perete și îl împinse la o parte.

Sam nu distrugea nimic, și oricum el nu era Sam. Scobea un spațiu dintr-un spațiu mai mare. Nu știa cine era.

Edificiul care până nu demult se extindea plenar, se restrângea acum spre centrul său, asemenea unui imperiu în decădere care-și adună ostile în capitală, asemenea degetelor înnegrite ale unui cățărător rămas agățat de o stâncă. Gata cu sala de socializare, gata cu terenul de baschet și cu vestiarele, gata cu biblioteca copiilor și cu sălile de clasă, gata cu birourile pentru administrator sau cantor sau rabin, gata cu capela, gata cu sanctuarul.

Ce a rămas după ce toate zidurile au fost puse la pământ?

Câteva încăperi.

Sam nu intenționase să obțină configurația aceea, abia dac-o crease. Iar el nu era Sam.

O sufragerie, o cameră de zi, o bucătărie. Un hol. O baie, un dormitor de oaspeți, o cameră cu televizor, un dormitor.

Lipsea ceva. Spațiul ducea dorul după ceva anume.

Merse la ruinele primei sale sinagogi și luă fereastra aproape intactă în care Moise plutea pe Nil, și o mână de moloz. Înlocui una dintre ferestrele bucătăriei cu fereastra cu Moise și puse molozul în frigider, printre sticlele cu bere de ghimbir.

Dar în continuare lipsea ceva. Spațiul era încă plin de dor.

Un subsol. Avea nevoie de un subsol. Sinagoga cu conștiință de sine, care știa chiar în momentul construcției că era, de fapt, distrusă, ducea dorul unui subsol. Nu avea bani să-și cumpere o lopată, așa că-și folosi mâinile. Îl sapă ca pe un mormânt. Săpă până când nu-și mai

putu simți mâinile pe care oricum nu și le putea simți. Săpă până când în spatele mormanului de pământ s-ar fi putut ascunde o întreagă familie.

Apoi se așeză în propria lucrare, asemenea unui pictor rupestru înăuntrul propriei picturi rupestre.

Eu te văd.

Sam își puse păr alb, deschise o altă fereastră în Firefox și căută pe Google: cum se face folia de plastic cu bule?

Cutremurul

Când ajunseră acasă, Julia stătea ghemuită, cu brațele în jurul genunchilor aduși la piept. Soarele îi lumina părul ca o pulbere de cretă galbenă, gata să se spulbere în nori fini la cea mai mică mișcare. Când o văzu atunci și acolo, pe Jacob îl părăsi spontan resentimentul care-i acoperise sufletul precum nisipul. Nu era soția lui, nu în momentul acela, era femeia cu care se căsătorise – mai degrabă o persoană, nu o dinamică.

Când se apropie, Julia îi zâmbi vag, zâmbetul resemnării. În dimineața aceea, înainte să plece la aeroport, citise un articol din *National Geographic* despre un satelit meteo defect ce nu-și mai putea îndeplini funcția pentru care fusese creat, dar care, dat fiind că recuperarea lui ar fi fost foarte scumpă și nu tocmai necesară, a orbitat în jurul planetei până când, în cele din urmă, s-a prăbușit pe Pământ. Zâmbetul ei părea să vină de departe, la fel ca satelitul.

— Ce faci acolo? întrebă Jacob. Credeam că ajungi abia diseară.

— Am hotărât să ne întoarcem cu câteva ore mai devreme.

— Unde-i Sam? întrebă Max.

— Poți hotărî chestia asta? Dacă ești însoțitor de grup?

— Dacă Mark are vreo problemă, pot ajunge acolo într-un sfert de oră.

Jacob ura să audă numele ăla nenorocit. Simțea cum inima i se umple iar de nisip și se scufundă.

— Sam e sus, îi spuse Julia lui Max.

— Cred că poți să vii cu mine, îi zise Max lui Barak și intrară amândoi.

— Mă duc să defechez, spuse Irv, trecând pe lângă ei, după care revin și eu la petrecere. Bună, Julia.

Tamir ieși din mașină și întinse brațele.

— Julie!

Nimeni nu-i zicea Julie. Nici măcar Tamir nu-i zicea Julie.

— Tamir!

O îmbrățișa cu un gest larg, dramatic: ținând-o la distanță de un braț, cântărind-o din cap până-n picioare, apoi apropiind-o de el și

depărtând-o din nou, pentru o a doua examinare.

— Toți ceilalți îmbătrânesc, spuse el.

— Nici eu nu întineresc, zise ea, nevrând să-i încurajeze flirtul, dar nici să-l înăbușe.

— Nici n-am zis asta.

Își zâmbiră unul altuia.

Jacob ar fi vrut să-l urască pe Tamir fiindcă sexualiza absolut totul, dar nu era sigur dacă acest obicei era un rezultat al liberului arbitru sau al condiționării de mediu – cât de mult din felul de a fi al lui Tamir era tipic israelian, o interpretare culturală eronată. Și poate că desexualizarea era felul de a fi al lui Jacob, chiar și atunci când sexualiza totul.

— Ne bucurăm tare mult că mai rămâi cu noi, zise Julia.

Jacob se întrebă de ce nimeni nu aducea vorba de cutremur.

Oare Julia se temea că nu aflaseră? Voia să le prezinte vestea într-o manieră controlată și calculată, fără posibile întreruperi? Sau poate nu aflase încă? Și mai straniu era că Tamir, care aducea vorba despre orice, nu aducea vorba despre asta.

— Nu-i o călătorie ușoară, spuse Tamir. Aș zice că știi bine asta, dar nu știi. În orice caz, m-am gândit să venim puțin mai devreme și să profităm la maximum – să-i dau posibilitatea lui Barak să-și cunoască familia americană.

— Și Rivka?

— Vă transmite regretele ei. Și-a dorit mult să vină.

— E totul în regulă?

Pe Jacob îl surprinse francheța ei și-i aminti de propria reținere.

— Desigur, zise Tamir. Doar c-a avut niște obligații care nu suportau amânare. Acum: Jake zicea că ne faci ceva de mâncare?

— Așa zicea?

— N-am zis asta. Nici măcar nu credeam c-o să te întorci așa devreme.

— Nu-ți minți soția, zise Tamir, făcându-i cu ochiul lui Jacob, care, nefiind sigur că Julia observase acest lucru, îi spuse:

— Mi-a făcut cu ochiul.

— Hai să improvizăm ceva de mâncare, spuse Julia. Intrați. Max vă va arăta unde să vă lăsați lucrurile și ne vedem apoi la masa din bucătărie.

În timp ce Tamir intra în casă, Julia îl luă pe Jacob de mână:

— Putem vorbi o clipă?

— Să știi că n-am spus așa ceva.

— Știu.

— Mă scot din minți.

— Trebuie să-ți spun ceva.

— Altceva?

— Da.

Peste ani, Jacob avea să-și amintească acest moment ca pe un punct de cotitură esențial.

— S-a întâmplat ceva, zise ea.

— Știu.

— Ce?

— Mark.

— Nu, zise Julia. Nu asta. N-are a face cu mine.

— *Ahaaa,* bine. Am auzit deja, răspunse Jacob, teribil de ușurat.

— Ce?

— La radio.

— La *radio*?

— Da, sună groaznic. Și foarte înspăimântător.

— Ce anume?

— Cutremurul.

— Aa, spuse Julia, în același timp lămurită și confuză. Cutremurul. Da.

Abia atunci Jacob își dădu seama că se țineau de mână.

— Ia stai, tu la ce te referi?

— Jacob…

— Mark.

— Nu, nu-i asta.

— M-am gândit la asta pe drum spre casă. M-am gândit la tot. După ce-am închis telefonul…

— Încetează. Te rog.

El simți cum sângele îi năvălește spre obraji, după care se retrage la fel de repede.

Făcuse ceva îngrozitor, și nu știa ce. Nu era vorba despre telefon. Nu mai era nimic de aflat despre asta. Să fi fost banii pe care-i scosese de-a lungul anilor de la bancomat? Pentru tot soiul de lucruri tâmpițele și inofensive, pe care îi era rușine să admită că și le dorea? Ce să fi fost? Oare îi verificase e-mailurile? Auzise cum vorbea despre ea cu cei care ar fi putut înțelege sau i-ar fi putut oferi compasiune? Fusese atât de prost sau forțat de propriul subconștient să nu se delogheze de pe contul de e-mail pe vreunul din aparate?

— Îmi pare rău, îi zise el, punându-și mâna peste mâna ei, care se afla peste mâna lui.

— Nu e vina ta.

— Îmi pare așa de rău, Julia.

Îi părea rău, așa de rău, dar pentru ce? Existau multe motive pentru care își putea cere scuze.

La nunta lor, mama lui Jacob spusese o poveste pe care el nu și-o amintea deloc și pe care nici n-o credea adevărată, o poveste care-l rănise, deoarece, chiar dacă nu era adevărată, ar fi putut fi, ceea ce-l

făcea vulnerabil.

„Probabil v-ați fi așteptat să-l ascultați pe soțul meu”, a început Deborah, stârnind hohote de râs. „Poate ați observat că, de obicei, el e cel care vorbește. Și nu se mai oprește”.

Din nou râsete.

„Dar de data asta am vrut să fiu eu. Nunta fiului meu, pe care l-am crescut în corpul meu, pe care l-am hrănit din corpul meu și căruia i-am dăruit tot ce am, pentru ca într-o zi să-mi dea drumul la mână și să i-o ofere altcuiva. Soțul meu n-a ripostat și nici nu s-a plâns. Doar că nu mi-a vorbit timp de trei săptămâni” – alte râsete, mai ales din partea lui Irv. „Au fost cele mai fericite trei săptămâni din viața mea”.

Din nou râsete.

„Nu uita luna de miere!” a strigat Irv

„Am fost în luna de miere?” a întrebat Deborah.

Din nou râsete.

„Poate ați observat că evreii nu-și fac jurăminte de nuntă. Se spune că legământul e implicit în acest ritual. Atât de minunat, de evreiesc? Să te afli în fața partenerului de viață și în fața lui Dumnezeu, poate în cel mai semnificativ moment al vieții tale, și să presupui că asta se înțelege de la sine? Mi-e greu să mă gândesc la *altceva* despre care un evreu ar crede că se înțelege de la sine”.

Din nou râsete.

„N-am să pricep niciodată ce popor ciudat și ușor de explicat suntem. Dar poate că unii dintre voi sunteți asemenea mie și nu aveți încotro decât să ascultați jurăminte de familie: «în avuție și în sărăcie, întru boală și întru sănătate». Poate că nu sunt cuvintele noastre, dar ele se află în subconștientul nostru colectiv.

În copilăria lui Jacob, a fost un an” – se întoarse spre Irv și întrebă – „poate să fi fost mai mult de un an? Un an și jumătate?” – după care își îndreptă din nou privirea spre cei de față. „A existat o perioadă care a părut mai lungă decât a fost de fapt. A început într-o dimineață, când ne-a anunțat că orbise. «Dar ții ochii închiși», i-am zis”.

Din nou râsete.

„«Asta doar fiindcă nu am nimic la care să mă uit», a zis el, «așa că mi-i odihnesc». Jacob a fost un copil încăpățânat. Putea să opună rezistență zile la rând, ba chiar săptămâni. Irv, ai idee de unde ar fi putut să moștenească asta?”

Un râset.

„Natura de la mine, cultura de la tine!” i-a răspuns Irv.

Un alt râset.

„A ținut-o una și bună cu orbirea timp de trei-patru zile”, continuă Deborah – „pentru un copil, dar și pentru oricine altcineva, e foarte mult să-și țină ochii închiși –, însă apoi, într-o seară, a venit la cină bătând din gene și părând să-și fi recăpătat deprinderea de a folosi

tacâmurile. «Mă bucur să văd că ți-ai revenit», am spus. El a ridicat din umeri și mi-a făcut semn spre urechi. «Ce e, iubire?» S-a dus la dulap, a luat un pix și o bucată de hârtie, după care a scris «Îmi pare rău, nu vă pot auzi. Sunt surd». «Nu ești surd», i-a zis Irv. Jacob mimă cu buzele «Sunt surd». Să fi fost poate vreo lună mai târziu, când a intrat în sufragerie șchiopătând, cu o pernă vârâtă la spate, sub cămașă. «Ciao, Quasimodo», i-a zis Irv și și-a văzut mai departe de citit. A crezut că era una din nenumăratele lui faze. L-am urmat pe Jacob în camera lui, m-am așezat lângă el pe pat și l-am întrebat «Ți-ai rupt spinarea?» A dat din cap că da. «Cred că e incredibil de dureros». A încuviințat din cap. I-am sugerat să-i reparăm coloana lipindu-i o mătură de șira spinării. A mers așa prin casă vreo două zile. Și-a revenit. Câteva săptămâni mai târziu, îi citeam în pat – el stătea cu capul rezemat de perna care-i servise drept cocoașă – apoi și-a scos mâneca de la pijama și mi-a zis «Ia uite ce s-a întâmplat». Nu știam ce trebuia să văd, ci doar că trebuia să văd ceva, așa că am zis «Arată groaznic». El a dat din cap. «Am o arsură urâtă de tot», a spus. «Văd», i-am răspuns, atingându-l foarte încet. «Stai așa, am niște unguent în dulăpiorul de medicamente». M-am întors cu o cremă de mâini. «A se folosi pentru arsuri extreme», am spus, prefăcându-mă că citesc instrucțiunile de pe spate. «A se aplică generos pe arsură. Frecționați pielea, ca la masaj. Se estimează recuperare completă până dimineață». I-am masat mâna preț de o jumătate de oră, masaj care a fost pe rând plăcut, meditativ, intim și, aparent, sedativ. A doua zi dimineață, când a venit la noi în pat, mi-a arătat mâna și a zis «A funcționat». «Un miracol», am zis eu. «Nu, doar medicină», a răspuns el”.

Alte râsete.

„Doar medicină. Încă mă gândesc mereu la asta. Niciun miracol, doar medicină. Dizabilitățile și rănile au continuat să vină – o coastă fisurată, lipsa sensibilității în piciorul stâng, degete rupte –, dar din ce în ce mai rar. Apoi, într-o dimineață, să fi fost la vreun an după ce orbise, Jacob n-a mai coborât la micul dejun. Dormea adesea până târziu, mai ales după nopțile când stătea să se uite cu taică-său la Orioles. Am bătut la ușa lui. Niciun răspuns. Am deschis-o și l-am văzut în pat, neclintit, cu brațele și picioarele drepte, cu un bilet pe stern: «Sunt extrem de bolnav și cred că în noaptea asta voi muri. Dacă te uiți la mine și nu mă mișc înseamnă că am murit» Dacă ar fi fost un joc, ar fi câștigat. Dar nu era un joc. Pentru o arsură aș fi avut un unguent, spatele l-aș fi putut îndrepta, dar pentru un mort nu e nimic de făcut. Îmi plăcuse la nebunie intimitatea înțelegerii noastre secrete, dar nu-l mai înțelegeam. M-am uitat la el stând întins acolo, copilul meu stoic, complet nemișcat. Am început să plâng. La fel cum o să încep și acum. Am îngenuncheat lângă corpul lui Jacob și-am

plâns, și-am plâns, și-am plâns”.

Irv s-a îndreptat spre ringul de dans și și-a încolăcit brațul în jurul lui Deborah. I-a șoptit ceva la ureche. Ea a dat din cap și i-a șoptit la rândul ei ceva. El i-a răspuns în șoaptă.

Ea s-a calmat și a continuat:

„Am plâns mult. Mi-am pus capul pe pieptul lui și am lăsat să curgă râuri și râulețe prin canalele dintre coastele lui. Erai așa de slăbănog, Jacob. Indiferent cât ai fi mâncat, erai numai piele și os. Piele și os, suspină ea. O vreme nu m-ai băgat în seamă, după care ai tușit, apoi ți-ai scuturat picioarele, ai mai tușit o dată și încet-încet ai revenit la viață. De fiecare dată când nu te asigurai la trecerea de pietoni sau când te jucai cu focul – îmi venea să te bat. Chiar a trebuit să mă abțin să nu te lovesc. Cum puteai să fii așa de *neglijent* cu ceea ce mie mi-era cel mai drag pe lume? Dar atunci n-am fost furioasă. Doar devastată. «Să nu mai faci niciodată asta», ți-am spus, «Să n-o mai faci niciodată, dar *niciodată*.» Așa, întins pe spate cum stăteai, ai întors capul spre mine – mai ții minte? – și mi-ai zis «Dar trebuie s-o fac»”.

Deborah a început din nou să plângă și i-a înmânat lui Irv hârtia de pe care citise.

„Întru boală și întru sănătate”, a zis el. „Jacob și Julia, fiul și fiica mea, nu există decât boală. Unii orbesc, alții surzesc. Unii își rup spatele, alții se ard. Dar tu, Jacob, ai avut dreptate: *va trebui* s-o mai faci o dată. Nu ca un joc, nici ca repetiție sau ca efort disperat de a comunica ceva, ci de-adevăratelea și pentru totdeauna”.

Irv a ridicat ochii din foaie și s-a întors spre Deborah:

„Doamne, Deborah, e foarte deprimant”.

Alte râsete, de data asta răsărite din grumazuri gâtuite. A râs și Deborah și l-a luat pe Irv de mână.

„Întru boală și întru boală”, a continuat el să citească. „Asta îți doresc. Să nu cauți și să nu aștepți miracole. Nu există miracole. Nu *mai* există. Iar pentru durerea care doare cel mai tare nu există vindecare. Există doar medicina, aceea de a-i crede suferința celuilalt și de a fi acolo pentru el”.

După ce au făcut pentru prima oară dragoste ca soț și soție, Jacob și Julia au rămas întinși unul lângă altul. Priveau tavanul, așezați umăr la umăr.

— Discursul mamei a fost grozav, a zis Jacob.

— Așa e, a încuviințat Julia.

— Dar numai partea cu surzenia a fost adevărată, a spus el întorcându-se spre ea. Restul nu.

Șaisprezece ani mai târziu, singur cu mama celor trei copii ai săi, pe pragul casei lor și sub singurul acoperiș infinit, Jacob știa că tot ce spusese atunci mama lui era adevărat. Chiar dacă nu-și putea aminti, chiar dacă nu se întâmplase. El alesese boala, fiindcă nu cunoștea altă

cale de a se face văzut. Nici măcar de către cei care-l căutau.

Dar apoi, Julia îi strânse mâna într-a sa. Destul cât să-i comunice dragostea ei. Și el simțea dragoste. Maritală, coparentală, romantică, prietenească, iertătoare, devotată, resemnată, plină de speranță încăpățânată – nu conta de care. Își petrecuse atâta timp din viață stând 0cumpănă, despicând în patru firul dragostei, reprimându-și confortul, forțând fericirea. Ea îl strânse și mai tare de mână pe încă-soțul ei, îi acoperi ochii cu degetele și-i spuse:

— A murit bunicul tău.

— Îmi pare rău, zise el, iar cuvintele îi ieșiră din șira spinării.

— Îți pare rău?

— Stai așa, *ce-ai zis*? Nu te-am auzit.

— Bunicul tău. Isaac. A murit.

— Ce?

4. CINCISPREZECE ZILE DIN CINCI MII DE ANI

ZIUA 2

Rugat să estimeze câte persoane se aflau captive sub dărâmături, șeful misiunii de salvare din Israel declară: „O singură viață valorează cât zece mii". Jurnalistul continuă: „Sugerați că ar fi zece mii?"

ZIUA 3

Declarație din partea ministrului afacerilor interne din Israel:. Acesta nu e un moment potrivit pentru neînțelegeri mărunte. Dacă islamiștii doresc să preia controlul, îl pot prelua. Dacă vor să-și conserve locurile sfinte, o pot face. Dar nu le pot face pe amândouă".

La care *waqf*-ul răspunde: „Sioniștii au o lungă tradiție în a-i subestima pe arabi și în a păstra ceea ce iau cu titlu de împrumut".

La care ministrul afacerilor interne răspunde: „Israelul nu subestimează niciodată și Israelul nu împrumută niciodată".

ZIUA 4

Editorul *The New York Times:* „Mulți cititori au reacționat la folosirea cuvântului «disproporționat» în estimarea numărului de victime din Orientul Mijlociu, publicată ieri pe prima pagină".

În Liban, liderul Hezbollah are o apariție televizată, în care face următoarea afirmație: „Cutremurul nu a fost o lucrare a naturii și nu a fost cutremur".

Prezentatoarea știrilor de seară de pe CBS: „Și, în sfârșit, un licăr de speranță printre dărâmături. Aceasta este povestea micuței Adia, fetița palestiniană de trei ani care și-a pierdut părinții și trei surori la Nablus. Rătăcind printre ruine, fără ca măcar să-și știe numele de familie, fetița l-a luat de mână pe fotojurnalistul american John Tirr și a refuzat să-i mai dea drumul".

ZIUA 5

Răspunsul ambasadorului Israelului: „Poate ar trebui să-i întrebăm pe cei treizeci și șase de cetățeni japonezi pe care i-am salvat «unilateral, anevoios și brutal», cu prețul propriului nostru sânge, dacă ar prefera să fie transportați cu elicopterul la Muntele Templului".

Un analist militar al postului Fox News, pe tema folosirii necoordonate de către Turcia a spațiului aerian israelian pentru transportul proviziilor: „Nonreacția Israelului este fie un gest de cooperare fără precedent, fie un semn de slăbiciune fără precedent din partea Forțelor Aeriene Israeliene".

Un cetățean israelian de origine arabă de douăzeci și doi de ani, cu

patru rude date dispărute, explică: „Sticla este inutilă ca armă, ceea ce o face mortală ca simbol”. Revolta, care nu mai e de mult spontană, e cunoscută ca „tdamar”, resentimentul.

Președintele sirian: „Armistițiul și alianța strategică ce vor intra imediat în vigoare vor include cele mai mari unsprezece grupuri rebele”.

ZIUA 6

La Roma, Papa anunță: „Vaticanul va finanța și va superviza restaurarea Sfântului Mormânt”.

Răspuns din partea sinodului Bisericii Ortodoxe Grecești: „Vaticanul nu va face așa ceva”.

Răspunsul catolicilor din cadrul Bisericii Armene: „Ruinele nu vor fi atinse”.

Parlamentul Britanic adoptă o rezoluție „pentru a dispune ca transportul maritim al ajutoarelor britanice să se facă direct către destinatarii avuți în vedere, nu prin intermediul canalelor israeliene”.

Proaspăt senator (și evreu) din California: „Fără îndoială că Israelul face tot posibilul să desfășoare cel mai amplu și mai eficient efort de salvare. În mod evident, Israelul nu poate păstra teritoriile și renunța la responsabilitatea față de populație”.

Cancelarul german: „În calitate de cel mai apropiat prieten european al Israelului, îi sfătuim pe reprezentanții statului să folosească această tragedie drept oportunitate de a stabili legături cu vecinii arabi”.

Comunicat secret din partea regelui Iordaniei către premierul Israelului: „Nevoia noastră de ajutor devine atât de extremă și de urgentă, încât nu ne mai putem permite să chestionăm sursa proveniență sale”.

Răspuns: „Aceasta este o cerere sau o amenințare?”

Răspuns: „Aceasta este o afirmație”.

Comitetul Americano-Israelian pentru Relații Publice anunță crearea a doua liste de oficiali publici: „Apărătorii Israelului” și „Trădătorii Israelului”. Prima lor postare identifică 512 apărători și 123 de trădători.

Afiș din Amman: STOP HOLEREI.

ZIUA 7

Răspunsul ministrului egiptean al afacerilor externe: „Cu privire la Marșul celor un milion, nu-i putem împiedica pe oamenii liberi să demonstreze în numele frăției lor cu victimele care suferă de pe urma cutremurului”.

Ambasadorul turc la Națiunile Unite susține: „Israelul a înjumătățit numărul de vase cu ajutoare cărora le este permis să pătrundă în apele israeliene”.

Al Jazeera susține: „Proviziile medicale destinate Cisiordaniei sunt reținute la punctele de trecere a frontierei controlate de israelieni”.

Secretarul de stat american susține: „Israelul cooperează pe deplin cu toți partenerii săi de bună-credință”.

Siria susține: „Am mutat trupele terestre la granița sudică, în scopuri de autoapărare”.

Declarație din partea Organizației Mondiale pentru Sănătate: „Epidemia de holeră, despre care avem confirmări că s-ar fi extins în peste douăsprezece orașe din Teritoriile Palestiniene și Iordania, reprezintă un risc mult mai mare decât replicile seismice sau războiul”.

Într-o convorbire telefonică purtată cu premierul israelian, președintele american reafirmă angajamentul țării sale de a contribui la securitatea Israelului cu „orice mijloace necesare, fără restricții”, dar adaugă: „Acest dezastru îngrozitor trebuie să inspire o schimbare fundamentală în axiomele Orientului Mijlociu”.

Prezentatoarea de la CNN, cu degetul arătător spre casca din ureche: „Îmi cer scuze pentru întrerupere. Primim informații că, înainte de ora 7 p.m., ora locală, un alt cutremur dramatic cu magnitudinea de 7,3 a lovit Orientul Mijlociu”.

ZIUA 8

Din raportul responsabilului israelian pentru construcții civile, transmis printr-o videoconferință securizată către locuințele membrilor Knessetului{94}: „Printre structurile vitale avariate iremediabil: sediul Ministerului Apărării; Institutul de Geofizică din Lod; Aeroportul Internațional Ben Gurion; Bazele Forțelor Aeriene din Tel Nof și Hatzor. Toate autostrăzile sunt închise, cel puțin parțial. Accesul nord-sud a fost blocat timp de nouăzeci de minute. Căile ferate sunt nefuncționale. Porturile funcționează la capacitate minimă. În ceea ce privește Kotelul{95}, porțiunile care s-au prăbușit nu au compromis integritatea Muntelui Templului, dar evenimente geologice ulterioare vor avea, cel mai probabil, efecte catastrofale”.

Chiar înaintea replicii seismice, Arabia Saudită și Iordania au semnat un acord de „unificare temporară”. Întrebat de ce serviciul de ajutoare al Arabiei Saudite, mai consistent ca oricând, cuprinde și trupe terestre, regele saudit răspunde: „Pentru a asista la recuperare. Întrebat de ce include și două sute de avioane de luptă, răspunde: „Nu cuprinde așa ceva”.

Israelul refuză să recunoască „Transarabia”, pe care o și numește ca

atare cu această ocazie.

Iranul promite că „Iordania nu va avea aliat mai puternic decât Iranul, refuzând astfel să recunoască Transarabia.

Comitetul ONU pentru Drepturile Omului adoptă o rezoluție prin care condamnă „criza catastrofală creată de retragerea unilaterală, neanunțată și definitivă a Israelului din Teritoriile Ocupate". Niciun stat membru nu se abține. Niciun stat membru nu votează împotriva rezoluției.

Întrebat ce înseamnă faptul că Egiptul abrogă toate tratatele cu Israelul, șeful armatei egiptene răspunde: „Toate înțelegerile și acordurile au fost create în cadrul unor condiții care acum nu mai sunt valabile". Întrebat dacă Egiptul va continua să recunoască statul Israel: „Acestea sunt chestiuni de semantică".

Scandări în fața sălii de conferințe a Universității Georgetown, unde un specialist israelian în biologie moleculară își prezintă o lucrare despre celulele embrionare cancerigene diferențial pluripotente: „Rușine, Israel! Rușine, Israel!"

375 de apărători și 260 de trădători.

„Și, în sfârșit, astă-seară, noutăți despre povestea care a topit inimile oamenilor din lumea întreagă – povestea micuței Adia. Vă anunțăm cu îngrijorare, dar și cu speranță și încredere, că orfelinatul improvizat în care locuia Adia s-a prăbușit parțial după replica seismică de ieri. Se crede că unii dintre cei care ocupau clădirea au reușit să scape, deși, la fel ca în cazul multora, nu se cunoaște nimic despre soarta Adiei".

ZIUA 9

Deghizați în muncitori, mai mulți extremiști israelieni pătrund în Cupola Stâncii și o incendiază. Incendiatorii sunt reținuți imediat. Premierul israelian face o declarație în care cataloghează „tentativa de incendiere" drept un „atentat terorist".

Financial Times: „Declarația Hamas de adeziune la Statul Islamic marchează un alt pas către o unificare fără precedent a lumii arabe".

Din raportul ministrului israelian al sănătății către premier: „Spitalele funcționează la capacitate de 5.000%, iar afluxul de provizii americane nu este nici îndeajuns de rapid, nici îndeajuns de consistent. O epidemie de holeră este inevitabilă, la fel și epidemiile de dizenterie și febră tifoidă. Pe măsură ce se apropie războiul, este necesar să luăm decizii dificile în ceea ce privește prioritățile".

În cadrul unui discurs organizat în grabă în Piața Azadi din Teheran, ayatollahul intonează în fața unei mulțimi estimate la două

sute de mii de persoane: „O, evrei, a venit vremea voastră! Ne-ați ars Cupola Stâncii, iar la foc vă vom răspunde prin foc! Vă vom arde orașele și satele, școlile și spitalele, vă vom arde fiecare casă! Niciun evreu nu va mai fi în siguranță!”

ZIUA 10

În alocuțiunea lui zilnică pentru popor, premierul israelian spune: „Motivele care au stat la baza acțiunilor noastre din această dimineață sunt simple: evacuând *waqf*-ul de la Muntele Templului și trimițând Forțele de Apărare Israeliene să controleze zona, putem arăta lumii întregi că pagubele provocate Cupolei Stâncii sunt minime și că putem apăra situl atâta vreme cât se află în pericol”.

Cele mai mari lanțuri de supermagazine europene înlătură mâncarea *kosker* de pe rafturi, de teama protestatarilor. Drept răspuns, un parlamentar Tory postează pe Twitter: „EVREII nu sunt ISRAELIENI! Cum ÎNDRĂZNIȚI! #EvreiiSuntKosher”.

Un analist politic american, ca răspuns la declarația comună făcută de Siria, Egipt, Liban și Transarabia: „A fost o reacție necesară la preluarea controlului de către Forțele de Apărare Israeliene a Muntelui Templului, dar timp de o săptămână s-au înregistrat atacuri cu rachetă și raiduri aeriene. Asta nu face decât să oficializeze situația”.

Populația ultraortodoxă din Ierusalim împrăștie zvonul că „Mesia e la ușă”.

Președintele american, în cadrul unei sesiuni în fața camerelor reunite ale Congresului: „Israelul trebuie să încredințeze imediat controlul Muntelui Templului unei organizații internaționale de menținere a păcii, să se abțină de la orice riposte militare și să reia participarea la eforturile de salvare din Teritoriile Ocupate. Dacă Israelul își îndeplinește responsabilitățile, va beneficia de susținerea necondiționată și nelimitată a Americii”.

CAIRP îl adaugă pe președinte pe lista trădătorilor.

ZIUA 11

Editorial din *The Guardian:* „Problema nu e atât cine a ridicat steagul Israelului pe Muntele Templului, cât de ce nu a fost coborât încă? Lipsa de reacție din partea Israelului pare menită să inflameze spiritele”.

Califul Statului Islamic declară unitate temporară cu „guvernul sirian infidel și Hezbollah”.

Purtătorul de cuvânt al Forțelor Aeriene Turce: „Virusul cibernetic care ne-a atacat sistemul de control aerian, provocând multiple defecțiuni în această dimineață, a fost un act de război”.

Premierul israelian îl asigură pe președintele american că Israelul nu a creat și nici nu a implementat presupusul virus.

Președintele american oferă premierului turc un ajutor fără precedent și armament avansat, în schimbul asigurării că nu va intra în război.

Algeria, Bahrain, Comoros, Djibouti, Irak, Iran, Kuweit, Libia, Mauritania, Maroc, Oman, Pakistan, Qatar, Somalia, Sudan, Tunisia, Emiratele Arabe Unite și Yemenul declară război Israelului.

Statele Unite încheie „sistarea executivă" a vânzării amânate către Egipt a 60 de proiectile Harpoon, 185 de „seturi de modernizare" pentru tancuri de luptă M1A1 Abrams, 20 de avioane de luptă F-16 și 500 de proiectile Hellfire II produse în America. Departamentul de Stat refuză să comenteze.

Președintele filialei Hillel a Universității Columbia comentează pe marginea primelor demonstrații anti-Israel conduse de studenți evrei: „Urmărirea dreptății, mai ales atunci când necesită introspecție și umilință, este nucleul misiunii noastre: să îmbogățească viețile studenților evrei, astfel încât ei să poată îmbogăți viețile oamenilor din toată lumea".

CNN: „Avem informații confirmate la sursă că un avion american, aflat în zbor spre un aerodrom din Negev, s-a prăbușit".

289 de apărători și 246 de trădători.

ZIUA 12

Coperta publicației *New York Post:* steagul israelian fluturând încă dedesubtul titlului CUPOLA BATJOCURII!

Albania, Azerbaidjan, Bangladesh, Gambia, Guinea, Kosovo, Kîrgîzstan, Insulele Maldive, Mali, Niger, Senegal, Sierra Leone, Tadjikistan, Turkmenistan și Uzbekistan declară război Israelului.

Ayatollahul publică o scrisoare deschisă către „frații arabi din Iran", care se încheie astfel: „Reticența voastră de a ne permite să pătrundem pe terenul de luptă va fi înfrângerea voastră. Oricare ar fi diferențele care ne despart, acesta este momentul nostru".

Secretarul de stat american îi oferă premierului israelian „oricâte ajutoare ar fi necesare", în schimbul controlului asupra războiului și al arsenalului nuclear al Israelului. După ce refuză expeditiv propunerea, premierul întreabă: „De ce președintele nu vorbește chiar acum cu mine la telefon?"

Tânără mamă din Tel Aviv: „Rachetele zboară neîntrerupt, canalizarea orașului a inundat adăposturile, iar noi așteptăm afară, să

vedem ce se va întâmpla”.

La Bruxelles, președintele Uniunii Europene ține un discurs, în care afirmă: „Catastrofa din Orientul Mijlociu scoate la iveală un experiment eșuat”.

Israelul declară război „împotriva tuturor celor care caută să distrugă statul evreiesc”.

ZIUA 13

RPN: „«Marșul celor un milion» n-a fost niciodată un nume potrivit. Atunci când a fost un marș coerent, număra mai puțin de cincizeci de mii de persoane. Acum implică mult mai mulți oameni și derulează numeroase campanii – cu origini multiple, dar cu o singură destinație, Israelul –, care sunt estimate la aproximativ două milioane”.

Un sondaj al organizației PEW arată că cincizeci și opt la sută dintre evreii americani sunt de părere că Statele Unite ar trebui să intre în război.

Associated Press raportează: „Mai multe triburi de beduini din Negev susțin că autoritățile israeliene împart iodură de potasiu populației evreiești din apropierea centrului de cercetare nucleară de la Dimona, dar nu și lor”.

Israelul nu oferă niciun răspuns acestei acuzații și nici retoricii beligerante a Turciei sau afirmațiilor că Israelul ar avea în vizor serviciile publice din cele mai mari orașe ale Siriei, Egiptului, Libanului și Transarabiei, ori ocupării orașului turistic Eilat de către armata transarabă sau deciziei Forțelor de Apărare Israeliene de a epura categoric armata israeliană de arabo-israelieni, în vreme ce înrolează toți cetățenii israelieni, bărbați și femei, peste șaisprezece ani, pentru „suport paramilitar”.

În toate publicațiile importante din America, materialele promoționale întinse pe câte o pagină, semnate de o sută de lideri evanghelici care afirmă: „Cu toții suntem sioniști”.

Declarație a Organizației Națiunilor Unite: „În condițiile în care numărul refugiaților în urma cutremurului este estimat la peste douăzeci de milioane, epidemiile de holeră, dizenterie și febră tifoidă cauzează mai multe decese decât cutremurul sau războiul, dată fiind criza acută de hrană, apă potabilă și provizii medicale, Orientul Mijlociu se confruntă cu o criză umanitară de proporții nemaiîntâlnite. Fie intervenim nemijlocit și extrem de prompt pentru rezolvarea acestei crize, fie vom avea de înfruntat decenii de instabilitate globală și cea mai mare pierdere de vieți omenești în rândul civililor, de la cel de-al Doilea Război Mondial încoace”.

ZIUA 14

Purtătorul de cuvânt al Transarabiei: „Bethleemul și Hebronul nu au fost cucerite, au fost recâștigate. Victoria istorică nu ar fi fost posibilă fără curajoșii noștri frați din Maroc, Algeria, Libia și Pakistan”.

Președintele american către premierul israelian: „A fost Mossadul. Și în cazul avionului nostru, și în cel al avionului turcesc”.

„Ce interes ar avea Israelul să doboare un avion al ultimului nostru non-combatant din regiune, ca să nu mai vorbim despre aeronava celui mai apropiat și necesar aliat al nostru?”

„Aceasta este o întrebare pe care trebuie să v-o adresați dumneavoastră înșivă”.

„Aveți cuvântul meu de onoare: Israelul nu a fost sub nicio formă implicat în doborârea avionului american”.

Turcia declară război, „în parteneriat cu frații noștri musulmani, împotriva Entității Sioniste”.

301 de apărători și 334 de trădători.

Informare militară către premierul Israelului: „Forțele de Apărare Israeliene sunt pe punctul de a ceda în nord și la est. Diviziile a cincea, a șaptea și a noua ale Armatei Siriene au control deplin asupra înălțimilor Golan și pregătesc o ofensivă pentru a captura Galileea. Armata transarabă a pătruns în Negev”.

Purtătorul de cuvânt al coloniștilor israelieni care se opun evacuării: „Vom muri în casele noastre”.

ZIUA 15

Memorandumul ministrului apărării către premierul israelian:

> În cele ce urmează se află răspunsul nostru la solicitările dumneavoastră de a oferi trei strategii viabile pentru a câștiga războiul.
>
> Strategia 1: Uzura
>
> Israelul are resurse militare superioare, epidemiile ucid într-un ritm mai accelerat decât războiul, iar o poziție defensivă e mai puțin costisitoare decât una ofensivă. Ne vom închide toate granițele ce pot fi apărate, vom spori amplasarea forțelor militare, deja numeroase și vom aștepta permițând războiului să se poarte pe cale biologică. Vom accelera procesul perturbând liniile de acces pentru proviziile medicale și apă. Există opțiuni și pentru măsuri proactive sporite în acest sens, pe care le putem discuta personal.
>
> Strategia 2: O manevră zdrobitoare

O lovitură nucleară ar fi cea mai zdrobitoare manifestare de forță, dar presupune prea multe riscuri, în termeni de consecințe inimaginabile, inclusiv represalii și intervenție din partea americanilor. În schimb, recomandăm două atacuri convenționale dramatice – unul în est, altul în vest. Cea mai eficientă țintă din vest este Aswan Dam. Nouăzeci și cinci la sută din populația Egiptului trăiește pe o rază de douăzeci de kilometri în jurul Nilului, iar barajul asigură peste jumătate din necesarul de energie al Egiptului. Prin distrugerea barajului, Lacul Nasser ar curge în aval, inundând teoretic tot Egiptul – mortalitate foarte ridicată în rândul civililor, de ordinul milioanelor. Egiptul va înceta să mai fie o societate funcțională. La est, vom bombarda principalele puțuri de petrol ale Transarabiei, reducând astfel capacitatea arabilor de a continua războiul.

Strategia 3: Diaspora inversă

În vreme ce războiul a scos la lumină prăpastia din ce în ce mai mare dintre conducerea israeliană și cea americană, precum și aceea dintre evreii americani și cei israelieni, Israelul va convinge, prin intermediul unor campanii de comunicare bine țintite, printr-un discurs susținut de premier, să convingă o sută de mii de evrei americani să vină în Israel să susțină eforturile de război.

Acest lucru va presupune un efort logistic enorm de costisitor, care implică oameni, echipament și focalizare strategică din partea operațiunilor militare de planificare și execuție. Marea majoritate a voluntarilor nu va avea pregătire sau experiență militară, nu va avea o condiție propice pentru luptă și nu va vorbi ebraică. Dar prezența lor va forța mâna Americii din punct de vedere militar. Președintele Statelor Unite ar putea privi cum sunt măcelăriți opt milioane de evrei israelieni, dar nu o sută de mii de evrei americani.

În funcție de răspunsul dumneavoastră, vom pregăti un plan de acțiune complet și detaliat.

5. SĂ NU AI DE ALES E TOT O FORMĂ DE ALEGERE

Cuvântul cu „i”

„Bună ziua. Aș vrea să transmit oamenilor din regiunea afectată de cutremurul de ieri condoleanțe profunde și susținerea de neclintit a poporului american. Adevărata proporție a catastrofei este încă necunoscută, dar inimile noastre sunt frânte de imaginile pe care le-am văzut, cu cartiere întregi distruse, cu tați și mame căutându-și copiii printre dărâmături. Într-adevăr, pentru o regiune căreia suferința nu-i e străină, această tragedie pare cu atât mai crudă și mai de neînțeles. Gândurile și rugăciunile noastre sunt îndreptate spre oamenii din Orientul Mijlociu și către toți cei din țara noastră care nu au încă vești despre cei dragi de acasă.

Am solicitat administrației mele să răspundă cu toate resursele de care dispun Statele Unite, participând la misiunea urgentă de a-i salva pe toți cei aflați sub dărâmături, și să ofere ajutorul umanitar atât de necesar în zilele și săptămânile care vor urma. În acest sens, guvernul nostru, în special USAID și Departamentele de Stat și de Apărare, colaborează îndeaproape cu partenerii noștri din regiune și din lumea întreagă.

Există mai multe priorități urgente. Mai întâi, facem tot posibilul să dăm de urma tuturor angajaților ambasadelor americane din Tel Aviv, Amman și Beirut, precum și a familiilor lor și a tuturor celorlalți cetățeni americani care trăiesc și muncesc în regiune. Americanii care încearcă să-și localizeze membrii familiei sunt încurajați să sune la Departamentul de Stat, la numărul 299-306-2828”.

— Spune, îi zise Tamir ecranului.

„În al doilea rând”, continuă președintele, ignorându-l pe Tamir, „am mobilizat resurse pentru a contribui la eforturile de salvare. În cazul unor asemenea dezastre, primele zile sunt absolut esențiale pentru salvarea vieților și pentru evitarea unor tragedii și mai mari, astfel că mi-am instruit echipele să fie cât mai operative în oferirea de ajutor în teren și în coordonarea cu partenerii noștri internaționali”.

— Spune cuvântul!

„În al treilea rând, dată fiind multitudinea de resurse necesare, luăm măsuri pentru a ne asigura că guvernele care oferă ajutor acționează într-o manieră comună. L-am desemnat pe administratorul Agenției Americane pentru Dezvoltare Internațională, dr. Philip Saw, drept coordonatorul nostru pentru situații de urgență.

Acum, acest efort de salvare și recuperare va presupune o serie de complicații și provocări. Dat fiind faptul că vom transporta resurse către Orientul Mijlociu, vom colabora îndeaproape cu parteneri din

teren, printre care agenții guvernamentale locale, multe organizații neguvernamentale, misiuni ale ONU – care la rândul lor par să fi suferit pierderi – și cu parteneri din regiune și din restul lumii. Acesta trebuie să fie un efort cu adevărat internațional".

— Spune cuvântul!

Pentru prima oară după decenii, ba poate chiar pentru prima oară în viața lui, Jacob își aminti de jucăria Vorbește&Scrie produsă de Texas Instruments, pe care o avusese în copilărie. Într-o vară, a luat-o cu el pe plajă; în timp ce se topea la soare, pe o masă de picnic, repeta încontinuu „Spune!", chiar și atunci când era oprită – ai fi zis că era o fantomă: „Spune, spune, spune…"

„Și, la final, permiteți-mi să mai spun că acesta este un moment în care tuturor ni se reamintește de umanitatea pe care cu toții o împărtășim. În ciuda faptului că mulți întâmpină dificultăți aici, acasă, i-aș încuraja pe toți americanii care vor să susțină eforturile umanitare urgente, să acceseze WhiteHouse.gov, unde pot afla în ce fel ar putea contribui. Acesta nu este un moment în care să ne retragem în spatele granițelor, ci să ne extindem – prin compasiune și resurse – către oamenii din Orientul Mijlociu. Trebuie să fim pregătiți pentru orele și zilele ce vor urma, pe măsură ce vom afla informații despre proporțiile tragediei. Ne vom ruga mereu pentru victime și familiile lor. În răspunsul nostru, vom fi agresivi și hotărâți. Și îi asigur pe toți cei din regiune că aveți un prieten și un partener în Statele Unite ale Americii, nu doar în acest moment, ci și de acum înainte. Dumnezeu să vă binecuvânteze pe voi toți și pe cei care muncesc pentru voi. Vă mulțumesc foarte mult".

— Pur și simplu n-a putut s-o spună.

— După câte s-ar părea, nici tu nu poți.

Tamir îi aruncă lui Jacob cea mai enervantă privire: asumpția mimată că Jacob trebuie să fi glumit – normal că glumea.

— Ce? *Militar? Ajutor?*

Tamir opri sonorul televizorului pe ecranul căruia se vedeau acum imagini cu avioane de luptă deasupra unor gheme uriașe de fum, și spuse:

— Israel.

— Lasă prostiile.

— Lasă-le *tu.*

— Normal că i-a spus.

— Normal că nu l-a spus.

— L-a spus. A spus *oamenii din Israel.*

— *Din regiune.*

— Mă rog, a zis cu siguranță Tel Aviv.

— Dar cu siguranță n-a zis Ierusalim.

— A *zis.* Dar chiar dacă n-a zis – deși sunt sigur c-a zis –, a fost doar

din cauza tuturor motivelor perfect rezonabile pe care le știi.

— Adu-mi aminte ce știu.

Lui Tamir îi sună telefonul și, ca la toate apelurile pe care le primise de la cutremur încoace, n-a apucat să sune de două ori. Ar fi putut primi vești de la Rivka sau de la Noam. Ar fi putut fi un răspuns la zecile de încercări de a ajunge acasă. În dimineața aceea primise un e-mail, așa încât știa măcar că erau în siguranță. Dar mai erau nenumărați prieteni și membri ai familiei de care nu știa nimic.

Era un apel de la Barak, aflat la etaj, care întreba dacă avea voie să-i folosească iPad-ul.

— Al tău ce are?

— Vrem două.

Tamir închise.

— E o catastrofă regională, reluă Jacob, nu una israeliană. E geologică, nu politică.

— Nimic nu e non-politic, replică Tamir.

— Aici nu e vorba de politică.

— Mai așteaptă câteva minute.

— Și dacă ați insista și voi mai puțin să vă auziți numele, poate că ar fi mai ușor de rostit.

— *Aha…*

— Ce?

— E vina noastră.

— M-am exprimat greșit.

— Îmi dai voie să te întreb, continuă Tamir, cine sunt acești *voi*? Când spui „dacă ați insista și voi mai puțin”, la cine te referi prin *voi*?

— La *voi.*

— La mine, Tamir?

— Da. La israelieni.

— *Israelieni.* OK. Voiam să mă asigur că nu te referi la evrei.

— În orice caz, a fost o declarație oficială, încerca și el să fie precaut.

— Dar aici nu-i vorba despre o chestiune politică.

— Nu voia s-o *facă* politică.

— Deci care-i planul? întrebă Julia, intrând în cameră.

— Dumbarton Oaks{96}, zise Jacob.

— Julia, spuse Tamir, întorcându-se către ea, vreau să te întreb ceva. Tu simți nevoia să fii precaută când unul dintre prietenii tăi e rănit?

— Teoretic?

— Nu, în realitate.

— Cât e de rănit?

— Grav.

— Nu știu dacă am avut vreodată un prieten grav rănit.

— Într-o viață oarecare.

— Teoretic? Da, aș fi precaută. Dacă ar fi necesar.

— Și tu? îl întrebă Tamir pe Jacob.

— Normal c-aș fi precaut.

— Din punctul ăsta de vedere, suntem diferiți.

— Tu ești impulsiv?

— Sunt loial.

— Loialitatea nu presupune impulsivitate, spuse Julia, părând că-i lua partea lui Jacob, lucru pe care nu avea chef să-l facă, mai ales fără să știe despre ce era vorba.

— Ba da.

— Și nu ajută pe nimeni dacă loialitatea înrăutățește lucrurile, spuse Jacob, vrând ca Julia să știe că era acolo s-o susțină.

— Asta doar dacă situația nu se înrăutățește oricum de la sine. Tatăl tău ar fi de acord cu mine.

— Ceea ce dovedește că argumentul meu e rațional.

Tamir râse. Și, odată cu râsul lui, temperatura scăzu la jumătate, iar presiunea cedă și ea.

— Unde se mănâncă cel mai bun sushi din Washington? întrebă Tamir.

— Nu știu, zise Jacob, dar știu că nu e la fel de bun ca cel mai prost sushi din Israel, care oricum e mai bun decât cel mai bun sushi din Japonia.

— Cred că eu o să rămân aici cât timp ieșiți voi, spuse Julia. Am puțină treabă.

— Ce fel de treabă? întrebă Tamir, cum numai un israelian putea să întrebe.

— Lucruri legate de *bar mitzvah*.

— Credeam că s-a anulat.

— I-ai spus că s-a anulat? întrebă Julia privindu-l pe Jacob.

— Nu.

— Nu-ți minți soția, interveni Tamir.

— De ce tot spui asta?

— A mai zis asta? întrebă Julia.

— Tu nu-l vezi, îi spuse Jacob Juliei, dar tocmai îmi dă ghionturi. Ca să știi.

Tamir îi mai dădu un ghiont invizibil lui Jacob și spuse:

— Mi-ai zis că, date fiind moartea lui Isaac, cutremurul și ce s-a petrecut între voi…

— Nu am zis nimic.

— Nu-ți minți soția, Jacob.

— Ce, în legătură cu Mark? întrebă Julia. Dar tu i-ai zis de telefonul tău?

— Nu-i zisesem nimic despre ceea ce tu tocmai i-ai zis.

— Și oricum nu mă privește, conchise Tamir.

— Ce i-am zis, spuse Jacob adresându-i-se doar Juliei, a fost că am luat în discuție o *modificare* a ceremoniei, dat fiind tot ce s-a întâmplat.

— Ce să modificăm? întrebă Sam.

Oare cum reușesc copiii să facă asta? se întrebă Jacob. Nu doar că intră mereu în cameră pe tăcute, dar nimeresc în cel mai nepotrivit moment.

— *Bar mitzvah*-ul tău, zise Max.

Și *el* de unde a apărut?

— Mama și cu mine discutam despre cum să ne asigurăm că toată lumea se va simți bine la ceremonie, ținând cont de… știi și tu.

— Cutremur?

— Ce cutremur? întrebă Benjy, fără să ridice ochii din labirintul pe care-l desena.

El fusese acolo de la bun început?

— Și străbunicul, zise Jacob.

— Tata și cu mine…

— Poți să zici pur și simplu *noi,* spuse Sam.

— Noi nu credem că putem chema o formație muzicală, zise Jacob, adoptând tonul parental, în încercarea de a-i demonstra Juliei că era capabil să dea vești complicate.

— Bine, zise Sam. Oricum erau nașpa.

E foarte dificil să porți o conversație cu un puști de treisprezece ani, în condițiile în care orice subiect vag sensibil devine Conversația Supremă, necesitând sisteme defensive și contraatacuri la atacuri inexistente. Ceea ce începe ca o observație nevinovată despre obiceiul lui de a-și lăsa obiecte în buzunarele hainelor murdare se termină cu Sam învinuindu-și părinții pentru înălțimea lui sub medie, din cauza căreia vrea să se sinucidă pe YouTube.

— Nu erau nașpa, zise Jacob.

— Când mami a parcat mașina, zise Benjy, concentrându-se în continuare asupra labirintului lui, n-a pus-o bine, așa că am ridicat-o eu și am așezat-o cum trebuie.

— Mulțumesc, îi zise Julia lui Benjy, după care se întoarse spre Sam: Poți să te exprimi și tu mai diplomat.

— Isuse, zise Sam, nu mai am voie să-mi spun părerea?

— Hei, stai un pic, ripostă Jacob. *Tu* i-ai ales. Nu mama. Nici eu. *Tu.* Te-ai uitat la clipuri cu o mulțime de trupe și tu ai fost de părere că Electric Brigade ar trebui să fie formația invitată la petrecerea ta de *bar mitzvah.*

— Erau cei mai puțin jalnici din trei variante iremediabil jalnice, și oricum i-am ales sub presiune. Ceea ce nu înseamnă că sunt fanul lor.

— Ce presiune?

— Presiunea de a fi obligat să am o petrecere de *bar mitzvah,* când voi știți bine că tot rahatul ăsta mi se pare de căcat.

Jacob încercă s-o scutească pe Julia de a fi, încă o dată, singura care obiecta la limbajul vulgar:

— *Un rahat de căcat,* Sam?

— Ce, nu m-am exprimat corect?

— Nici pe departe. Și încearcă să mă crezi când îți spun că aș fi fost foarte bucuros să nu le plătesc mediocrilor iremediabili de la Electric Brigade cinci mii de dolari ca să cânte coveruri proaste după piese proaste.

— Dar ritualul de trecere nu e negociabil, confirmă Sam.

— Da, zise Jacob, corect.

— Pentru că nici pentru tine n-a fost negociabil, nici pentru…

— Corect. Așa fac evreii.

— Nu negociază?

— Celebrează *bar mitzvah.*

— Aha… înțelesesem *complet* greșit toată faza. Și acum, deoarece îmi dau seama că celebrăm *bar mitzvah* doar pentru că avem *bar mitzvah*, mă simt *cu adevărat* motivat să mă însor cu o evreică și să facem copii evrei.

— Temperează-te puțin, zise Julia.

— Și cu *siguranță* nu vreau să fiu îngropat, zise Sam, apropiindu-se de momentul Suprem. Mai ales dacă așa cere legea evreiască.

— Mai bine incinerat, ca mine, spuse Max.

— Sau mai bine să nu mori, sugeră Benjy.

Asemenea unui dirijor care încheie o bucată muzicală, Julia rosti scurt și ferm „Gata” și discuția luă sfârșit. Oare ce avea așa de înspăimântător? Ce anume din femeia aceea de un metru șaizeci, care nu apela niciodată la violență fizică sau emoțională și care nici măcar nu punea în aplicare vreo pedeapsă până la capăt, îi terifia în asemenea măsură pe soțul și pe copiii ei, încât aceștia se predau necondiționat?

Jacob interveni în situația de avarie:

— Ideea e că vrem să avem grijă, să nu dăm impresia că ne bucurăm prea tare de viață imediat după moartea străbunicului. Ca să nu mai pomenesc de cutremur. Ar fi o dovadă de prost gust și cu siguranță nu ne-am simți bine.

— *Impresia* că ne bucurăm de viață? întrebă Sam.

— Nu spun decât că trebuie să avem puțină grijă.

— Dați-mi voie să vă spun eu cum trebuie să procedați corect, începu Tamir.

— Poate mai târziu, răspunse Jacob.

— Deci nema formație, zise Sam. Asta e de-ajuns pentru a ne asigura că nu lăsăm impresia că ne bucurăm de viață?

— În Israel, noi nici măcar nu avem petreceri de *bar mitzvah*, zise Tamir.

— *Mazel tov,* îi răspunse Jacob, revenind la Sam: Și-aș sări și peste panoul cu urări.

— Peste care am vrut de la bun început să sărim, zise Sam.

— La care am lucrat trei săptămâni, interveni Julia.

— Pe care l-ai făcut *într-un interval de trei săptămâni*, o corectă Jacob.

— Ce?

— N-ai lucrat la el trei săptămâni non-stop.

— De ce ți se pare important să faci clarificarea asta?

Dintr-odată nu i se mai păru important, așa că schimbă subiectul:

— Cred c-ar mai trebui să umblăm și la ornamentele florale.

— De ce? întrebă Julia, începând să înțeleagă că *ei* îi luă toate lucrurile astea, nu lui Sam.

— N-am înțeles niciodată dorința evreilor americani de a folosi cuvinte pe care nu le înțeleg, zise Tamir. Să găsească înțelesuri în absența înțelesurilor – pur și simplu nu înțeleg.

— Sunt… *festive,* zise Jacob.

— Sunt *elegante.*

— Păi, stai așa, interveni Sam, ce mai rămâne?

— Ce mai rămâne?

— Chiar așa, spuse Tamir.

— *Rămâne,* zise Jacob, așezându-și pentru o clipă mâna pe umărul lui Sam, până când acesta se retrase, faptul că devii bărbat.

— Rămâne, spuse Julia, faptul că vei fi împreună cu familia ta.

— Sunteți cei mai norocoși oameni din istoria lumii, spuse Tamir.

— Încercăm, îi zise Jacob lui Sam, care-și lăsase ochii în pământ, spunând „Ce naspa".

— Nu va fi naspa, zise Julia. O să facem ceva cu totul special.

— N-am zis că *va fi* naspa. Am zis că *e* naspa. La prezent.

— Ai prefera să fii într-un frigider, ca străbunicul? întrebă Jacob, surprins, la fel ca toți ceilalți, de propriile cuvinte. Cum de-i putea trece prin cap așa ceva, darămite s-o mai și spună? Sau: „Ai prefera să fii prins sub dărâmături în Israel?"

— Între astea am de ales? întrebă Sam.

— Nu, dar îți oferă o perspectivă cât se poate de necesară. Ia uită-te la asta, zise Jacob, arătând spre televizorul cu sonorul oprit, unde se derulau imagini cu mașini uriașe care mutau pământul dintr-o parte în alta, anvelope cu scări atașate, care scurmau prin moloz.

Sam rămase un pic pe gânduri, dădu din cap și-și mută privirea într-un punct cât mai îndepărtat, să nu cumva să dea ochii din nou cu părinții lui.

— Fără flori, zise el.

— Fără *flori*?

— Prea frumoase.

— Nu cred că frumusețea e problema, zise Julia.

— Problema, interveni Tamir, e că…

— E și asta parte din problemă, zise Sam, întrerupându-l pe Tamir, așa că lasă-le.

— Mă rog, nu știu cum putem să le *lăsăm,* zise Jacob, fiindcă deja le-am plătit. Dar am putea să întrebăm dacă mai e posibil să schimbe aranjamentele, ca să se potrivească mai bine cu…

— Și să renunțăm și la *kippele* cu monogramă.

— De ce? întrebă Julia, rănită, așa cum putea fi numai cineva care petrecuse șase ore alegând fontul, nuanța și materialul *kippelor* cu monogramă.

— Sunt decorative, zise Sam.

— OK, spuse Jacob, poate că ar fi ușor nepotrivite, în împrejurările date.

— Nu sunt *nepotrivite,* protestă Julia.

— Problema… începu din nou Tamir.

— Și probabil că este de la sine înțeles, spuse Sam, așa cum spunea de fiecare dată când urma să zică ceva ce nu era de la sine înțeles, că nu vom avea suvenire pentru invitați.

— Îmi pare rău, dar cred că va trebui să tragem linie, spuse Julia.

— De fapt, cred că are dreptate, încuviință Jacob.

— Serios? *De fapt*?

— Da, răspunse Jacob, displăcându-i felul în care ea îl imitase, repetând cuvintele lui. Suvenirele de petrecere sugerează ideea de petrecere.

— Problema…

— Bineînțeles că nu.

— Sunt suvenire *de petrecere,* Julia.

— Ele sugerează o convenție socială, iar lipsa lor ar fi un gest nepoliticos. *Jacob.*

— Convenție socială la încheierea unei *petreceri.*

— Deci îi pedepsim pe prietenii lui Sam din pricina unei plăci tectonice și a morții străbunicului?

— A pedepsi niște copii de treisprezece ani înseamnă să-i cocoșezi cu niște pungi de plastic pline de nimicuri cumpărate din locuri unde trăiesc rude îndepărtate ale lui Sam, de care nimănui nu-i pasă, și să numești asta *suvenir.*

— Mie-mi sugerezi c-ai fi un dobitoc, spuse Julia.

— Hopa, zise Barak.

Asta de unde venise?

— Poftim? întrebă Jacob, la fel cum ar fi făcut-o și Julia.

— Nu recit din Tora, zise ea. Cunoaștem cu toții sensul cuvântului.

— Ce te-a apucat?

— Nu m-a apucat nimic, așa am fost mereu.

Ecranul televizorului fu inundat de luminițe asemenea unor licurici prinși într-un borcan.

— Problema, zise Tamir ridicându-se, e că nu aveți nicio problemă.

— Pot să spun ceva evident? întrebă Sam.

— Nu, răspunseră la unison părinții lui – lucru de o raritate absolută.

La televizor era o femeie de etnie și naționalitate necunoscute, care se jelea și-și smulgea părul cu o asemenea forță, încât își smucea capul dintr-o parte în alta. Pe ecran nu apărea nicio burtieră. Niciun comentariu. Suferinței nu îi era atribuită nicio cauză. Pe ecran apărea doar suferința. Doar femeia, cu părul prins în pumnii cu care se lovea în piept.

Absorb sau absolv

Pe când ar fi trebuit să se descompună deja sub pământ, Isaac își păstra prospețimea într-un frigider uman din Bethesda. Doar lui Isaac i s-ar fi putut întâmpla ca sfârșitul tuturor nefericirilor să fie o prelungire a nefericirilor. Ultima lui dorință – pe care o anunțase prin testament și în prea multe conversații cu Irv, Jacob și oricine altcineva ar fi putut fi însărcinat cu asta – fusese să fie înmormântat în Israel.

— Dar de ce? întrebase Jacob.

— Fiindcă acolo se duc evreii.

— În vacanța de Crăciun. Nu să-și petreacă eternitatea.

Iar când Sam, care venise la el în vizită, i-a atras atenția că acolo ar avea mult mai puțini vizitatori, Isaac i-a amintit că „morții sunt morți” și că vizitele sunt ultimul lucru la care s-ar gândi un creier mort.

— Nu vrei să fii înmormântat lângă bunica și ceilalți membri ai familiei? întrebă Jacob.

— O să ne-ntâlnim cu toții când va veni vremea.

— *Asta* ce dracului vrea să însemne? n-a întrebat Jacob, fiindcă în anumite momente faptul de a însemna ceva nu înseamnă mai nimic.

Iar o ultimă dorință este un astfel de moment. Isaac pregătise deja totul în urmă cu douăzeci de ani – chiar și atunci fusese foarte scump, dar nu-l deranja să moară sărac –, astfel că tot ce mai trebuia făcut pentru ca ultima lui dorință, și cea mai mare dintre toate, să fie îndeplinită, era ca trupul să-i fie urcat într-un avion, urmând ca restul pregătirilor să fie făcute la destinație.

Dar când veni momentul ca trupul lui Isaac să fie trimis prin poștă, orice demers deveni imposibil: toate zborurile erau anulate, iar când s-a redeschis spațiul aerian, singurele trupuri a căror intrare în țară era permisă aparțineau celor pregătiți să moară.

Odată suprimată regula impusă de tradiție privind înmormântarea într-o singură zi, nu mai era nicio grabă pentru a găsi o soluție. Dar asta nu însemna că familia era indiferentă la ritualul evreiesc. Cineva trebuia să stea alături de trupul neînsuflețit în fiecare moment scurs între moarte și înmormântare. Sinagoga avea personal special pentru asta, dar pe măsură ce trecea timpul, entuziasmul de a face pe dădaca pentru un cadavru se diminuase, și responsabilitatea a început să revină din ce în ce mai mult familiei Bloch. Iar responsabilitatea aceea trebuia negociată cu responsabilitatea de a fi gazde primitoare pentru israelieni: Irv putea să-i ducă în Georgetown în timp ce Jacob stătea lângă trupul lui Isaac, iar după-amiaza Jacob îi putea duce la Air and Space Museum, să vadă *To Fly!* la IMAX-ul perspectivofag, în vreme ce Deborah avea parte de experiența inversă alături de trupul lui Isaac. La patriarhul cu care mai demult vorbeau vrând-nevrând pe Skype timp de șapte minute o dată pe săptămână mergeau acum zilnic în vizită. Printr-o vrajă tipic evreiască, tranziția de la viu la mort îl transformase pe cel mereu ignorat în cel niciodată uitat.

Jacob acceptă povara acestei responsabilități deoarece se considera cel mai capabil s-o facă și pentru că-și dorea cu ardoare să scape de alte responsabilități. *Stătea de shmira*{97} – expresie pe care n-o mai auzise niciodată până când nu devenise coregraful unui lung șir de sesiuni de *shmira* – cel puțin o dată pe zi, de obicei timp de mai multe ore la rând. În primele trei zile, trupul fusese ținut pe o masă, acoperit cu un cearșaf, la centrul mortuar evreiesc. Apoi fusese mutat într-un spațiu secundar, în spate, iar în cele din urmă, la finalul săptămânii, la Bethesda, unde sunt trimise să moară trupurile neînmormântate. Jacob nu se apropia niciodată la mai puțin de trei metri, își pornea podcasturile în căști la volume dăunătoare auzului și încerca să nu inspire pe nas. Își aducea cu el cărți, își verifica e-mailul (ca să aibă acoperire, trebuia să stea de cealaltă parte a ușii), ba chiar mai și scria din când în când: CUM SĂ JOCI NEATENȚIA; CUM SĂ FACI PE FANTOMA; CUM SĂ JOCI AMINTIRI PROFUNDE, DAR DE NECOMUNICAT.

Duminică-dimineața, când lamentările ritualizate ale lui Max despre faptul că nu avea nimic de făcut au devenit intolerabil de exasperante, Jacob i-a sugerat să-l însoțească la *shmira*, zicând pentru sine; *Asta te va face recunoscător pentru plictiseala ta.* Max a acceptat, jucând mai degrabă la cacealma.

La ușă îi întâmpină predecesorul la *shmira* – o femeie foarte bătrână, care părea așa rece și absentă, încât putea fi confundată cu unul dintre cei decedați, dacă n-ar fi trădat-o machiajul excesiv: doar evreii vii sunt îmbălsămați. Se salutară printr-o înclinare a capului, iar ea îi dădu lui Jacob cheile de la intrare, amintindu-i că nu putea arunca *absolut nimic* în toaletă, în afară de hârtie igienică (și de treaba mare,

se înțelege), și că schimbarea gărzii s-a făcut regulamentar, e drept, cu ceva mai puțină pompă și formalități decât la Buckingham Palace.

— Miroase oribil, observă Max, așezându-se la masa lungă de stejar de la recepție.

— Eu respir pe gură, când trebuie să respir.

— Miroase de parcă ar fi făcut cineva pârț într-o sticlă de vodcă.

— Tu de unde știi cum miroase vodca?

— Mi-a dat bunicul să miros.

— De ce?

— Ca să-mi demonstreze că e scumpă.

— N-ar fi fost de ajuns să-ți spună prețul?

— Întreabă-l pe el.

— Ajută și să mesteci gumă.

— Ai gumă?

— Nu cred.

Discutară despre Bryce Harper și de ce, în ciuda faptului că genul în sine era prea răsuflat să mai poată crea ceva original, filmele cu supereroi erau destul de bune și, așa cum se întâmpla adesea, Max îl rugă pe tatăl său să-i spună povești cu Argus.

— Odată l-am dus la un curs de dresaj. Ți-am zis asta?

— Da. Dar mai povestește-mi o dată.

— Asta s-a întâmplat imediat după ce l-am luat. Instructorul a început prin a demonstra că scărpinatul pe burtă poate relaxa câinele când devine agitat. Stăteam toți în cerc, să fi fost vreo douăzeci de oameni, și toată lumea lucra de zor la burta cățelului din dotare, iar în cameră răsuna un huruit, de parcă ar fi trecut metroul pe sub clădire. Se auzea din poala mea. Argus sforăia.

— Ce drăguț.

— Foarte drăguț.

— Dar nu prea bine-crescut.

— Am renunțat. Ni s-a părut o pierdere de vreme. Dar câțiva ani mai târziu, Argus a început să tragă de lesă când ieșeam cu el la plimbare. Pur și simplu, se oprea din senin și refuza să mai facă vreun pas. Așa că am angajat un tip cu care lucrau alți posesori de câini, ce veneau în același parc. Nu mai țin minte cum îl chema. Era din Santa Lucia, un tip mai gras, așa, un pic șchiop. I-a pus lui Argus o zgardă cu țepi și, cât timp noi ne plimbam, el ne observa. Bineînțeles, Argus s-a oprit imediat. „Ia trageți-l”, a zis tipul. „Trebuie să-i arătați cine e câinele alfa”. L-am tras, fiindcă, nu-i așa, eu sunt câinele alfa. Lucrul ăsta a făcut-o pe mama să izbucnească în râs. Dar Argus nici nu s-a sinchisit. „Mai tare”, a zis tipul, așa că l-am tras mai tare, dar Argus s-a împotrivit și mai rău. „Trebuie să-i arăți”, mi-a zis tipul. Am mai tras o dată, chiar foarte tare, iar Argus, deși a scos un sunet înăbușit ca și cum ar fi fost la un pas să se sufoce, nici nu s-a clintit. M-am uitat la

mami. Tipul mi-a zis „Trebuie să-l înveți, altfel așa se va întâmpla mereu”. Și țin minte că mi-am zis: *Aș putea s-o țin așa mereu.*

În noaptea aceea, n-am dormit. M-am simțit foarte vinovat că l-am tras așa de tare ultima oară, mai-mai să-l sufoc. Și asta s-a transformat în vinovăție pentru toate lucrurile pe care încercasem vreodată să-l învăț: să meargă în pas cu mine, să dea lăbuța la comandă, să vină când îl strig. Dacă ar fi s-o luăm de la început, n-aș mai încerca să-l învăț nimic.

Trecu o oră, trecură două.

Au jucat Spânzurătoarea o dată, apoi de o mie de ori. Frazele lui Max erau mereu inspirate, dar cu greu ți-ai fi dat seama ce le făcea astfel: NOAPTE ÎNAINTE DE ÎNNOPTAT; ASTM PRIN BINOCLU; UN SĂRUT ÎN ZBOR SPRE UN STOL DE CORBI.

— Corbii călătoresc în stoluri, zise el după ce Jacob ghicise propoziția din trei încercări – un cap, un corp și mâna stângă.

— Am auzit.

— La fel și lebedele. Uneori și colibri. Și cardinalii.

— De unde știi?

— Îmi place să știu lucruri.

— Și mie.

— Evreii se grupează în *minyan.*

— Excelent.

— Familia Bloch, într-o ceartă.

— Max, într-un univers.

S-au distrat apoi cu un joc de cuvinte intitulat Fantoma, în care trebuiau să adauge pe rând litere unui șir din ce în ce mai lung, încercând să nu termine cuvântul și având totodată în minte un cuvânt existent.

— A.

— A-B.

— A-B-S-O.

— A-B-S-O-R.

— Rahat.

— *Absorb.*

— Da. Eu mă gândeam la *absolv.*

Au jucat Douăzeci de întrebări, Două adevăruri și-o minciună, Bucurie – ghinion. Amândoi și-ar fi dorit un televizor, să le treacă timpul mai ușor.

— Hai să ne uităm la el, zise Max, cu atâta lejeritate, de parcă ar fi sugerat să desfacă punga de mango deshidratat pe care o aduseseră cu ei.

— La străbunicul?

— Da.

— De ce?

— Fiindcă e aici.

— Dar de ce?

— De ce nu?

— *De ce nu* nu e un răspuns.

— Dar nici *de ce* nu e.

De ce nu? Nu era un lucru interzis. Niciunul lipsit de respect. Nici dezgustător nu era, sau cel puțin n-ar fi trebuit să fie.

— În facultate, am avut un curs de filosofie. Nu mai țin minte cum se chema și nici măcar ce profesor am avut, dar îmi amintesc că am învățat că unele interdicții nu au un fundament moral, ci se bazează mai degrabă pe faptul că *anumite lucruri nu se fac*. Cineva ar putea căuta tot felul de motive pentru care nu e bine să mănânci carnea unor oameni care au murit de moarte naturală, dar, la urma urmei, e o chestie pe care pur și simplu nu o facem.

— Eu n-am zis să-l *mâncăm*.

— Nu, știu. Doar încercam să-ți explic ceva.

— Cine ar *vrea* să mănânce un om?

— Aproape sigur ar mirosi bine și-ar avea și gust bun. Dar noi nu o facem, pentru că așa ceva nu se face.

— Cine decide?

— Excelentă întrebare. Uneori *ceea ce nu se face* e universal, alteori ține de o cultură anume sau chiar de o familie.

— Cum ar fi faptul că noi mâncăm creveți, dar nu mâncăm porc.

— Nu mâncăm creveți în fiecare zi. Din când în când, mai mâncăm și creveți. Dar da, cam așa ceva.

— Doar că acum nu e vorba despre așa ceva.

— Ce anume?

— Uitatul la străbunicul.

Avea dreptate.

— Suntem aici ca să fim cu el, nu? continuă Max. Așa că de ce *să nu fim cu el*? Ce rost are să venim până aici și să stăm atâta timp, dar în altă cameră? Am fi putut să stăm bine-mersi acasă, să mâncăm floricele și să ne uităm la corpul lui printr-o cameră web.

Lui Jacob îi era frică. Explicația era foarte simplă, chiar dacă explicația pentru această explicație era mai greu de dat. De ce îi era frică? De proximitatea morții? Nu chiar. De proximitatea imperfecțiunii? De dovada palpabilă a realității, în toată sinceritatea ei grotescă? De proximitatea vieții.

— Ne vedem dincolo, zise Max și intră în cameră.

Jacob își aminti de noaptea aceea din urmă cu câteva decenii, când el și Tamir se furișaseră la Grădina Zoologică Națională.

— Ești OK? îi strigă lui Max.

— E cam ciudat.

— Ți-am zis eu.

— Nu mi-ai zis.
— Cum arată?
— Vino să vezi cu ochii tăi.
— Mă simt bine unde sunt.
— Arată ca pe Skype, dar mai departe.
— Arată OK?
— N-aș zice chiar OK.

Oare cum arăta? Oare corpul lui ar fi arătat altfel dacă ar fi avut parte de altă moarte?

Isaac fusese încarnarea istoriei lui Jacob; cămara psihologică a poporului său, cu rafturile căzute; moștenirea unei puteri de neînțeles și a unei slăbiciuni de neînțeles. Dar acum era un simplu corp. Încarnarea istoriei lui Jacob era acum un corp fără suflu.

În copilărie, când Jacob rămânea la el, făceau baie împreună și firele lungi de păr de pe brațele, pieptul și picioarele lui Isaac pluteau deasupra apei ca algele deasupra unui iaz.

Jacob își amintea cum îl privea pe bunicul lui adormind pe scaunul bărbierului, când capul îi aluneca spre piept și lama își croia drum dinspre linia părului către locul în care mâna bărbierului nu mai putea ajunge.

Jacob își amintea cum îl îmboldea bunicul să-l apuce de pielea lăsată din jurul cotului, până când în fanta creată începea o minge de baseball.

Își amintea mirosul pe care-l lăsa în urmă bunicul după ce mergea la toaletă: nu-l dezgusta, îl îngrozea. Se temea de el ca de moarte.

Își amintea cum bunicul își purta cureaua ridicată până sub sfârcuri și șosetele până peste genunchi; și cum avea unghiile groase ca niște monede și pleoapele subțiri, ca folia de aluminiu; și cum între două aplauze își ridica palmele spre cer, de parcă ar fi închis și deschis o carte invizibilă, de parcă nu s-ar fi putut abține să nu-i dea o șansă cărții și nu s-ar fi putut abține s-o refuze, apoi nu s-ar fi putut abține să-i mai dea o șansă.

Odată, a adormit în timpul unui joc de Uno, cu gura pe jumătate plină de pâine neagră. Jacob ar fi putut avea atunci vârsta lui Benjy. Înlocui pe furiș cărțile proaste ale bunicului cu o mână bună, dar când îl scutură să-l trezească și reluară jocul, Isaac nu se arătă câtuși de puțin mirat de noile lui cărți, iar la tura următoare trase altele din pachet.

— N-ai nimic? îl întrebase Jacob.
— Nimic, răspunsese Isaac, scuturând din cap.

Își amintea cum bunicul lui își punea costumul de baie oriunde i se năzărea, fără să țină cont de propria intimitate sau de rușinea lui Jacob; lângă mașina parcată, în mijlocul unei toalete pentru bărbați, chiar și pe plajă. Oare nu știa? Nu-i păsa? Odată, la o piscină publică

la care mai mergeau uneori duminică-dimineața, bunicul s-a dezbrăcat chiar lângă bazin. Jacob simțea privirile străinilor adunându-se înăuntrul lui, gata să explodeze în flăcări de furie: îndreptate către străinii care judecau, către bunicul și lipsa lui de demnitate, către propria persoană, pentru că se simțea umilit.

Salvamarul a venit la ei și le-a zis:

— Vestiarele sunt imediat în spatele automatelor.

— OK, a zis bunicul, de parcă i-ar fi spus că magazinul de amenajări interioare se afla undeva pe șoseaua de centură.

— Nu vă puteți schimba aici.

— De ce nu?

Zeci de ani la rând, Jacob se tot gândise la acest *De ce nu?* De ce nu, fiindcă vestiarele erau chiar acolo, iar aici era chiar aici? De ce nu, fiindcă de ce e nevoie, în primul rând, să vorbim despre asta? De ce nu, fiindcă dacă ai fi văzut lucrurile pe care le-am văzut eu, ți-ai fi pierdut și capacitatea de a percepe rușinea? De ce nu, fiindcă un corp e doar un corp?

Un corp e doar un corp. Dar înainte să fie doar un corp fără suflu, a fost o încarnare. Și, cel puțin pentru Jacob, asta răspundea la întrebarea de ce nu: corpul bunicului său nu putea fi un simplu corp fără suflu.

Cât putea să continue asta?

Irv susținea că ar fi trebuit să cumpere un loc de veci la Grădinile Iudeii, să fie cât mai aproape posibil de restul familiei și să-și vadă mai departe de moarte. Jacob insista să aștepte până se limpezea situația din Israel, ca să-i poată îndeplini lui Isaac dorința neechivocă în privința locului de odihnă veșnică.

— Și dacă va dura câteva luni?

— Atunci mai plătim câteva luni chirie la casa mortuară.

— Și dacă situația nu se limpezește deloc?

— Atunci ne vom aminti ce norocoși suntem că asta e cea mai mare problemă a noastră.

Ce știu copiii?

Julia voia să facă repetiții pentru discuția cu copiii. Jacob ar fi putut să susțină că nu era necesar tocmai atunci, din moment ce discuția urma să aibă loc abia după *bar mitzvah* și după înmormântare. În schimb, căzu de acord, sperând că urechile Juliei vor auzi ce avea de spus gura ei. Și, mai mult, interpreta dorința ei de a face repetiții drept necesitatea unui joc de rol – recunoașterea faptului că nu era tocmai sigură. La fel cum interpreta și propria disponibilitate de a participa la repetiții drept semn că era, de fapt, pregătit să accepte deznodământul.

— Avem ceva de vorbit? sugeră Julia.

Jacob stătu puțin pe gânduri, după care răspunse:

— Avem de purtat o discuție de familie?

— De ce ar fi mai bine așa?

— Reafirmă faptul că suntem o familie.

— Dar noi nu purtăm discuții de familie. Asta le va da de înțeles că ceva e în neregulă.

— Dar chiar *e* ceva în neregulă.

— Miza acestei discuții e tocmai aceea de a le transmite că nu e nimic *în neregulă.* Că e ceva *diferit.*

— Nici măcar Benjy nu va pune botul la asta.

— Dar eu nici măcar n-am bot, zise Benjy.

— Benjy?

— … ca să-l pot pune undeva.

— Ce e, iubire?

— Voi ce v-ați dori?

— Cum adică, puiule?

— La școală, dl Schneiderman ne-a întrebat ce ne-am dori și apoi ne-a dus dorințele la Zidul Plângerii, pentru că tot pleca în vacanță în Israel. Cred că mi-am pus o dorință greșită.

— Ce ți-ai dorit? întrebă Jacob.

— Nu pot să-ți spun, pentru că nu se mai îndeplinește.

— Atunci ce crezi c-ar *fi trebuit* să-ți dorești?

— Nu pot să-ți spun, în caz că-mi schimb dorința.

— Păi, dacă atunci când le spui ele nu se mai îndeplinesc, de ce ne întrebi pe noi ce ne dorim?

— A, chiar, zise el întorcându-se și ieșind din camera de zi.

Înainte să reia discuția, așteptară până când pașii copilului se pierdură pe scări.

— Și-n orice caz, zise Julia mai încet, vrem să-i facem să se simtă în siguranță, și abia apoi să le comunicăm schimbarea.

— „Hei, băieți, puteți veni puțin în camera de zi?” Ceva de genul ăsta?

— Nu în bucătărie?

— Cred că aici.

— După care, ce? întrebă Julia. Le zicem să stea jos?

— Da, și asta o să le dea de gândit.

— Sau putem aștepta un moment în care să fim toți cinci în mașină.

— Ar merge.

— Dar atunci nu putem sta față-n față.

— Îi vedem doar în oglinda retrovizoare.

— Ce simbol nefericit.

Pe Jacob îl pufni râsul. Fiindcă ea încerca să fie amuzantă. În strădania ei se citea o anume bunătate. Iar dacă toate astea ar fi fost

pe bune, Julia n-ar fi glumit.

— În timpul cinei? sugeră Julia.

— Asta ar însemna să le explicăm mai întâi de ce luăm cina împreună.

— Mereu luăm cina împreună.

— Ne mai adunăm din când în când la masă.

— Ce avem de mâncare? întrebă Max, dând buzna în cameră precum Kramer, deși nu văzuse niciodată *Seinfeld*.

Julia îi aruncă lui Jacob aceeași privire pe care el o mai văzuse într-un milion de contexte: *Oare ce știu copiii*? Ce știa Sam atunci când, în urmă cu doi ani, intrase în cameră în timp ce ei făceau sex – în poziția misionarului și sub cearșaf, fără să-și spună, slavă Domnului, unul altuia cuvinte porcoase? Când Max ridicase receptorul în timp ce Jacob îl interoga furios pe ginecologul Juliei în legătură cu apariția unui nodul benign – ce auzise atunci? Când Benjy intrase peste ei în bucătărie, în timpul confruntării, și zisese „Epitoma" – ce știa el?

— Tocmai vorbeam despre cină, zise Jacob.

— Da, știu.

— Ai auzit?

— Credeam că ne-ați chemat la masă.

— E abia patru și jumătate.

— Credeam…

— Ți-e foame?

— Ce avem de mâncare?

— Ce legătură are asta cu foamea ta? întrebă Jacob.

— Eram curios.

— Lasagna și ceva cu legume, zise Julia.

— Lasagna simplă?

— Cu spanac.

— Nu mi-e foame.

— Bine, păi mai ai la dispoziție o oră să-ți deschizi apetitul pentru lasagna cu spanac.

— Cred că Argus are nevoie de-o plimbare.

— Tocmai l-am scos la plimbare, zise Jacob.

— A făcut caca?

— Nu mai țin minte.

— Ai fi ținut minte dacă făcea, zise Max. Trebuie să facă caca. Când trebuie să facă un caca, începe să se lingă.

— De ce ne spui toate astea, în loc să-l scoți afară?

— Pentru că lucrez la discursul pentru înmormântarea străbunicului și trebuie să mă concentrez.

— Ții un discurs? întrebă Jacob.

— Tu nu?

Pe Julia o emoționă inițiativa fermecător de narcisistă a lui Max. Pe

Jacob îl rușină propria neglijență narcisistă.

— O să spun câteva cuvinte. Sau, de fapt, probabil că va vorbi bunicul în numele nostru.

— Bunicul nu vorbește în numele meu, zise Max.

— Fugi să lucrezi la discurs, spuse Julia. Îl scoate tata pe Argus.

— Dar *l-am scos* pe Argus.

— Până face caca.

Max merse la bucătărie, de unde ieși cu o cutie de cereale eco nesănătoase, pe care o luă cu el în cameră.

— Cerealele trebuie să stea ori în gura ta, ori în cutie, îi strigă Julia. Nu în altă parte.

— Nu pot să le înghit? îi răspunse Max.

— Poate că e o greșeală să vorbim cu toți odată, zise Jacob, atent la volumul vocii. Poate că ar trebui să vorbim mai întâi cu Sam.

— Probabil că…

— Isuse.

— Ce e?

Jacob arătă spre televizorul mereu pornit. Erau imagini de pe un stadion de fotbal din Ierusalim, stadion unde Jacob și Tamir văzuseră un meci în urmă cu mai bine de două decenii. Se aflau acolo vreo zece buldozere. Nu era foarte clar ce făceau sau de ce Israelul permitea să fie transmise astfel de imagini, iar neștiința asta era terifiantă. Oare pregăteau o bază militară? Săpau o groapă comună?

Știrile care ajungeau în America erau fragmentate, alarmiste și lipsite de credibilitate. Familia Bloch făcea ce știa mai bine: echilibra exagerarea prin reprimare. Dacă în inimile lor credeau că se aflau la adăpost, se supra-îngrijorau, după care începeau să discute și să tot discute, îmbăindu-se reciproc într-o spumă de angoasă. Din liniștea camerei de zi, urmăreau știrile ca pe un eveniment sportiv, iar uneori îi surprindea să-și dea seama că simțeau nevoia de dramă. Uneori, când estimarea distrugerii indica proporții mai mici sau când ceea ce părea la prima vedere un act de agresiune se dovedea a fi un accident, simțeau o mică și rușinoasă dezamăgire. Era un joc al cărui pericol ireal trebuia dezbătut și savurat, atâta vreme cât se cunoștea rezultatul. Dar dacă se întrezărea și cel mai mic pericol real, dacă treaba începea să se îngroașe – așa cum avea să se întâmple cât de curând –, începeau să sape până când lopețile lor aruncau scântei: *Va fi bine, nu-i nimic*.

Tamir era mai mult absent. Cea mai mare parte din zi și-o petrecea încercând să găsească o cale de a ajunge acasă, fără succes însă. Dacă vorbea cu Rivka sau cu Noam, o făcea în intimitate și nu discuta nimic despre asta. Și, spre uimirea lui Jacob, voia în continuare să meargă la plimbare prin oraș, târându-l pe Barak cel lipsit de entuziasm de la un monument la altul, de la un muzeu la altul, de la Cheesecake Factory

la Ruth's Chris Steakhouse. Lui Jacob îi era atât de ușor să vadă la Tamir ceea ce nu putea vedea la el însuși: refuzul de a accepta realitatea. Își abătea privirea spre obiective turistice, ca să nu se uite spre realitatea obiectivă.

Scena de la stadion fu înlocuită de chipul Adiei, fetița palestiniană găsită pe străzi de un fotojurnalist american, a cărei familie fusese ucisă la cutremur. Povestea ei emoționase o lume întreagă și continua s-o facă. Poate era la fel de simplă ca frumusețea ei. Poate că era vorba de felul în care cei doi se țineau de mână. Era o mică destindere în miezul unei tragedii, dar, după părerea lui Jacob, era o tragedie sau măcar o nepotrivire faptul că această destindere aducea laolaltă un palestinian și un american. La un moment dat, Max începuse să doarmă cu poza Adiei sub pernă. Atunci când orfelinatul în care trăia s-a prăbușit și fetița a fost dată dispărută, și Max a fost dat dispărut. Toată lumea știa unde era – doar vocea, privirea și dinții lui erau ascunse dar nimeni nu știa cum să-l găsească.

— Alo? întrebă Julia, trecându-și mâna prin fața ochilor lui Jacob.

— Ce e?

— Tot timpul ăsta tu te uitai la televizor?

— Cu coada ochiului.

— Îmi dau seama că se prăbușește Orientul Mijlociu și că toată lumea va fi prinsă-n vârtejul ăsta, dar acum avem lucruri importante de discutat.

Ea se ridică și opri televizorul. Lui Jacob i se păru că-l auzi răsuflând ușurat.

— Du-te să-l plimbi pe Argus și terminăm după.

— Când chiar o să aibă nevoie, o să meargă la ușă și o să înceapă să scâncească.

— Dar de ce să așteptăm până când chiar are nevoie?

— Când o să vină momentul, voiam să zic.

— Crezi că ar fi mai bine să vorbim întâi cu Sam? înainte să vorbim cu ceilalți?

— Sau cu Sam și cu Max. În caz că unul dintre ei începe să plângă. Benjy o să se ia după ei, așa că ar trebui să-i lăsăm să digere situația și să se calmeze.

— Sau mai bine-i lăsăm să plângă pe toți odată, zise Julia.

— Poate mai întâi pe Sam. Probabil că el va reacționa cel mai puternic – indiferent cum va reacționa –, dar tot el poate să și proceseze cel mai bine.

Julia își trecu palma peste unul dintre albumele de artă aflate pe măsuța de cafea.

— Dar dacă plâng eu? întrebă ea.

Întrebarea străbătu ca un fior întreg corpul lui Jacob, care ar fi vrut acum s-o atingă – s-o prindă de umăr, să-și așeze palma pe obrazul ei,

să simtă cum li se aliniază cutele și rotunjimile degetelor dar nu mai știa dacă așa ceva era acceptabil. Nemișcarea ei din timpul discuției nu părea menită să-l îndepărteze, dar crea un fel de spațiu în jurul ei. Și dacă plângea ea? Normal că va plânge. Cu toții vor plânge. Vor jeli. Va fi groaznic. Viețile copiilor vor fi distruse. Zeci de mii de oameni vor muri. Israelul va fi distrus. Și el își dorea toate astea, nu fiindcă tânjea după groază, ci fiindcă, dacă-și imagina ce putea fi mai rău, se simțea în siguranță față de tot acest rău – dacă te concentrezi asupra sfârșitului lumii, poți îndura viața de zi cu zi.

Cu mulți ani în urmă, în timp ce mergeau cu mașina spre casa lui Isaac, Sam întrebase de pe bancheta din spate:

— Dumnezeu e peste tot, nu-i așa?

Jacob și Julia făcură încă un schimb de priviri din categoria asta-de-unde-dracului-a-mai-apărut.

Jacob a fost cel care a luat în primire situația:

— Da, asta tind să creadă cei care cred în Dumnezeu.

— Și Dumnezeu a fost mereu peste tot?

— Cred că da.

— Uite ce nu înțeleg eu, zise el, privind cum îi urmărea luna pe măsură ce înaintau. Dacă Dumnezeu e peste tot, atunci unde a pus lumea atunci când a făcut-o?

Jacob și Julia făcură încă un schimb de priviri, de data asta uluite. Julia se întoarse spre Sam, care continua să privească pe fereastră, întorcându-și constant pupilele, asemenea carului unei mașini de scris.

— Ești o persoană extraordinară.

— OK, zise Sam, dar unde a pus-o?

În noaptea aceea, Jacob a investigat un pic problema și a aflat că întrebarea lui Sam inspirase într-o mie și ceva de ani tomuri întregi și că cel mai des întâlnit răspuns era conceptul cabalistic de *tzimtzum*. Pe scurt, Dumnezeu *era* peste tot și, după cum bănuise Sam, atunci când a vrut să creeze lumea, nu avea unde s-o așeze. Așa că s-a făcut pe El însuși mai mic. Unii se refereau la acest lucru ca la un act de contractare, alții ca la o ascundere. Creația cerea o ștergere de sine, ceea ce lui Jacob i se păru cea mai mare smerenie și cea mai pură generozitate.

Acum, când stătea acolo cu ea și făceau repetiții pentru oribila conversație, Jacob se întrebă dacă nu cumva, în toți acei ani, înțelesese greșit spațiile care o înconjurau pe Julia: pașii ei tăcuți, în retragere. Poate că nu erau zone-tampon de apărare, ci cea mai mare smerenie, cea mai pură generozitate. Dacă ea nu se retrăgea, de fapt, ci invita la ceva? Sau poate amândouă odată? Să se retragă și să invite? Și, mai concret: să creeze o lume pentru copii, chiar și pentru Jacob.

— N-o să plângi, îi spuse, încercând să pătrundă în spațiul ei.

— Ar fi rău dac-aș face-o?

— Nu știu. Presupun că, dacă toate lucrurile sunt egale, cel mai bine ar fi să nu le impunem asta. *A impune* nu e cuvântul potrivit. Ce vreau să spun e că… Știi ce vreau să spun.

— Știu.

Acel *știu* îl surprinse și, mai mult, îl mișcă profund.

— O să mai trecem prin asta de câteva zeci de ori și va fi de fiecare dată altfel.

— Dar nu va ajunge niciodată să nu mă distrugă.

— Iar adrenalina momentului ne va ajuta să ne înghițim lacrimile.

— Probabil că ai dreptate.

Probabil că ai dreptate. Trecuse multă vreme – *păruse* multă vreme, ar fi corectat dr. Silvers – de când ea nu se mai lăsase pe mâna lui în ceea ce privește judecata emoțională. De când nu se mai împotrivise din reflex. Cuvintele ei aveau o anume bunătate – *probabil că ai dreptate –,* care îl dezarma. Nu avea nevoie să aibă dreptate, dar avea nevoie de acea bunătate. Ce-ar fi fost dacă, în toate acele momente când ea i se împotrivise din reflex sau pur și simplu nu-i luase în serios punctul de vedere, i-ar fi zis *probabil că ai dreptate*? I-ar fi fost foarte ușor să accepte lucrurile înăuntrul acelei bunătăți.

— Și dacă plângi, plângi, zise Jacob.

— Vreau să le ușurez situația.

— Nicio șansă.

— Atât cât se poate.

— Orice s-ar întâmpla, ne descurcăm noi.

Ne descurcăm noi. Ce asigurare neobișnuită, se gândi Julia, când întreaga miză a discuției pe care o repetau era tocmai faptul că ei nu se descurcau. Nu împreună. Și cu toate astea, asigurarea luă forma lui împreună: *noi.*

— O să-mi iau un pahar cu apă, zise ea. Vrei?

— O să mă duc la ușă să scâncesc când chiar am nevoie.

— Crezi că băieții au de pierdut? întrebă ea în drum spre bucătărie.

Jacob se întrebă dacă paharul cu apă nu era cumva o scuză pentru a nu-l privi în ochi atunci când pusese acea întrebare.

— O să pornesc un pic televizorul. Fără sonor. Vreau doar să văd ce se întâmplă.

— Dar cum rămâne cu ce se întâmplă aici?

— Păi sunt aici. M-ai întrebat dacă băieții au de pierdut. Da, cred că poți să pui problema și astfel.

O hartă a Orientului Mijlociu, săgeți în mișcare indicând manevrele diverselor armate. Avuseseră loc altercații, mai ales cu Siria și Hezbollah în partea de nord a țării. Turcii adoptau un ton din ce în ce mai ostil, iar nou formata Transarabia împânzea cu avioane și trupe ceea ce fusese până nu demult Iordania. Dar întreaga situație era

gestionabilă, controlabilă și putea fi, în cele din urmă, negată.

— Stai liniștită, zise Jacob, o să plâng și eu.

— Ce?

— Vreau și eu apă.

— N-am auzit ce-ai spus.

— Am spus că, deși nu mă vezi plângând, o să plâng și eu.

Acesta era un lucru – *părea* a fi un lucru – pe care trebuia să-l spună. Dintotdeauna știuse – *păruse* că știe – că Julia avea impresia că legătura ei emoțională cu copiii era mai puternică, avea impresia că rolul de mamă, de femeie sau pur și simplu faptul de a fi ea însăși crea o conexiune de care un bărbat, sau doar Jacob, nu era în stare. Mereu făcuse aluzii subtile – *păruse* că face aluzii subtile –, iar din când în când o spunea pe șleau, deși avea grijă să împacheteze totul într-o discuție despre lucrurile speciale pe care le avea relația lui cu copiii, cum ar fi faptul că se distrau de minune.

Percepția ei asupra identităților lor parentale se rezuma în general la asta: profunzime și distracție. Julia i-a alăptat. Jacob i-a făcut să râdă cu versiuni sofisticate de aterizare a linguriței cu mâncare în dreptul gurii. Julia avea o nevoie viscerală, incontrolabilă de a-i verifica în timp ce dormeau. Jacob îi trezea dacă meciul intra în prelungiri. Julia îi învăța cuvinte ca *nostalgie*, *angoasă* și *reflexiv*. Lui Jacob îi plăcea să spună „Nu există cuvinte greșite, ci doar utilizări greșite", pentru a justifica folosirea aparent corectă a cuvintelor precum *cretin* sau *căcăcios*, lucru pe care Julia îl ura la fel de mult pe cât le plăcea copiilor.

Mai exista o perspectivă de analiză a dihotomiei dintre profund și distractiv, pe care Jacob o disecase de nenumărate ori cu dr. Silvers: greutate și ușurătate. Julia punea greutate în orice, deschizând câte un spațiu pentru fiecare emoție inhibată, declanșând o discuție acută despre fiecare remarcă făcută în treacăt, reiterând constant valoarea tristeții. Jacob simțea că cele mai multe probleme nu erau probleme, iar cele care chiar erau probleme puteau fi rezolvate prin distracție, mâncare, activitate fizică sau pur și simplu odată cu trecerea timpului. Julia voia mereu să le ofere copiilor o viață cu greutate: cultură, excursii în străinătate, filme alb-negru. Jacob nu se dădea în lături – ba chiar dimpotrivă – de la activități mai energice, mai tâmpe: parcuri acvatice, meciuri de baseball, filme proaste cu supereroi, care-i făceau mare plăcere. Pentru ea, copilăria era o perioadă de transformare sufletească, pentru el, era singura șansă a vieții de a te simți fericit și în siguranță. Fiecare vedea nenumăratele defecte și absoluta necesitate a celuilalt.

— Mai ții minte, întrebă Julia, acum nu mai știu câți ani, când prietena mea Rachel a venit la noi la cina de *seder*{98}?

— Rachel?

— De la școala de arhitectură? Mai ții minte, când a venit cu gemenii?

— Și fără soț.

— Corect. Făcuse stop cardiac la sală.

— O poveste din care poți trage multe învățăminte.

— Îți amintești?

— Sigur, invitata din compasiune…

— Cred că în copilărie a fost elevă la *yeshiva* sau a avut ceva educație iudaică riguroasă. Eu nu-mi dădusem seama de asta, așa că mi-a fost tare jenă.

— De ce?

— De faptul că suntem niște evrei analfabeți.

— Dar s-a simțit foarte bine, nu-i așa?

— Da.

— Prin urmare, n-ai motive să te simți jenată.

— Asta a fost acum mulți ani.

— Jena este Parmalatul emoțiilor.

Remarca lui o făcu pe Julia să râdă copios – lui Jacob i se *păru* copios. Un râs imposibil de suprimat în toiul unei dezbateri de strategie tactică.

— Ce ți-a amintit de ea?

Tăcerea poate fi la fel de greu de suprimat ca râsul. Și se poate acumula, asemenea fulgilor imponderabili de zăpadă. Poate face tavanul să se prăbușească.

— Nu-mi dau seama, zise Julia.

Jacob încercă să atingă acoperișul conversației:

— Poate îți aduceai aminte cum te simți când ești judecat.

— Poate. Dar nu cred că ea ne-a judecat. Însă eu m-am simțit judecată.

— Și te temi să te simți judecată? întrebă Jacob.

Cu câteva nopți în urmă, Julia se trezise ca dintr-un coșmar, deși nu-și amintea să fi visat ceva. A coborât la bucătărie, a luat din „sertarul cu rahaturi” lista elevilor de la Georgetown Day și a observat că Benjy ar fi fost singurul copil din clasă cu două adrese.

— Mă tem ca familia noastră să nu fie judecată, zise ea.

— Tu te judeci pe tine însăți?

— Tu nu?

— Anul ăsta, eu voi fi invitatul din compasiune… nu crezi?

Julia zâmbi, recunoscătoare pentru detensionarea discuției.

— De ce-ar fi diferit anul ăsta?

Era prima dată când râdeau împreună în ultimele săptămâni.

Jacob nu era obișnuit cu o asemenea căldură, ceea ce îi provoca o oarecare confuzie. Nu la asta se aștepta când făcuse repetiții pentru repetiția discuției. Anticipase un comportament subtil pasiv-agresiv.

Presupunea că va fi nevoit să scoată la înaintare mostre dintr-un fișet cu căcat, că n-o să aibă niciodată curajul – nu găsea niciodată justificarea în analiza costuri-beneficii a autoapărării – să apeleze la micul arsenal de replici pe care le pregătise.

Dr. Silvers îl somase să fie pur și simplu prezent, să-și îndure durerea (în loc s-o înăbușe) și să reziste dorinței de a obține anumite rezultate. Dar Jacob simțea că întreaga situație va presupune o capacitate de reacție foarte ne-orientală. Va trebui să evite să spună lucruri care ar putea fi folosite împotriva lui într-un anumit moment, dat fiind faptul că totul avea să fie consemnat în dosarul lui permanent. Va trebui să lase impresia că cedează (cu afirmații temperate și reveniri declarate la poziții pe care deja le adoptase în secret), fără să cedeze, de fapt, niciun milimetru. Va trebui să aibă viclenia cuiva prea viclean să citească o carte despre viclenia samurailor.

Dar pe măsură ce discuția căpăta formă, Jacob nu mai simți nevoia de control. Nu era nimic de câștigat; doar de pierdere se putea apăra.

— „Există multe feluri de familii, foarte diferite între ele", începu Julia. Nu pare o abordare bună?

— Ba da.

— „Unele familii au doi tați. Altele, două mame".

— „Unele familii au două case?"

— Moment în care Max va presupune că ne cumpărăm o casă de vacanță și se va entuziasma.

— O casă de vacanță?

— O casă la ocean. „Unele familii locuiesc în două case: una la oraș, alta la ocean".

O *casă de vacanță,* se gândi Julia, inducându-și de bunăvoie o stare de confuzie, imaginându-și cât de confuz avea să fie Max. Ea și Jacob discutaseră despre asta – nu despre o casă la ocean, fiindcă nu și-ar fi putut-o permite niciodată, dar despre ceva comod, în altă parte. Asta era marea veste pe care voia să i-o dea zilele trecute lui Mark, înainte ca el să-i amintească ce lipsită de noutate era viața ei. O casă de vacanță ar fi frumoasă. Poate chiar destul de frumoasă încât să facă lucrurile să meargă o vreme sau să simuleze o familie funcțională până la găsirea următoarei soluții temporare. *Aparența fericirii.* Dacă ar putea susține această aparență – nu în fața altora, ci în fața lor înșiși –, ar putea fi o aproximare destul de precisă a experienței fericirii în sine, capabilă să facă lucrurile să meargă.

Ar putea să călătorească mai mult. Planificarea călătoriei, călătoria, decompensarea: asta le-ar asigura mai mult timp.

Ar putea merge la terapie de cuplu, dar Jacob dezvoltase o loialitate bizară față de dr. Silvers, ceea ce ar fi făcut ca găsirea unui alt terapeut să pară o transgresiune (aparent, o transgresiune mult mai

mare decât cererea unei doze de spermă cu fecale din partea unei femei care nu era soția lui); iar când Julia analiză perspectiva de a pune toate cărțile pe masă, timpul și cheltuiala investite în niște vizite bisăptămânale care vor sfârși fie într-o tăcere dureroasă, fie într-o vorbărie de neoprit, nu-și găsi resursele necesare de speranță.

Ar fi putut face ceea ce sugerase pe întreg parcursul vieții ei profesionale și condamnase în viața ei personală: o renovare. În casa lor erau atâtea lucruri care puteau fi îmbunătățite: să-și înnoiască bucătăria (cel puțin, instalații noi, de ce nu și niște blaturi noi, electrocasnice noi, eventual o reconfigurare pentru o dinamică și un aspect mai bune); o baie nouă; dulapuri noi; să facă în spatele casei o deschidere către grădină; să monteze câteva aplice deasupra dușurilor de la etaj; să termine pivnița.

— „O casă în care va locui mama și una în care va locui tata".

— OK, zise Jacob, lasă-mă să-l joc eu pe Sam.

— OK.

— O să vă mutați în același timp?

— O să încercăm, da.

— Și eu vă trebui să-mi mut toate chestiile de colo-colo, în fiecare zi?

— Vom locui la mică distanță unul de altul, așa încât să poți ajunge pe jos, zise Julia, și nu va trebui să-ți muți lucrurile în fiecare zi.

— Oare asta e o chestie pe care o poți promite? Acum întrebam eu.

— Cred că e o promisiune OK, având în vedere situația dată.

— Și cum o să împărțim timpul?

— Nu știu, zise Julia, dar în niciun caz o zi da, una nu.

— Și aici cine-o să locuiască? Acum întreabă din nou Sam.

— O familie de treabă, să sperăm.

— Noi suntem o familie de treabă.

— Da, suntem.

— A avut vreunul dintre voi o legătură extraconjugală?

— Jacob.

— Ce?

— Nu va întreba asta.

— În primul rând, bineînțeles că ar putea să întrebe. În al doilea rând, e unul dintre lucrurile alea la care, oricât ar fi de improbabile, trebuie neapărat să avem un răspuns pregătit.

— OK, zise Julia. O să-l joc eu pe Sam.

— OK.

— A avut vreunul dintre voi o legătură extraconjugală?

— Eu cine sunt? întrebă Jacob. Eu? Sau tu?

— Tu.

— Nu. Nu despre asta e vorba.

— Dar ți-am văzut telefonul.

— Stai așa, *l-a văzut*?

— Nu cred.

— Nu crezi? Sau nu l-a văzut?

— Nu cred că l-a văzut.

— Și-atunci de ce spui asta?

— Pentru că, în ziua de azi, copiii știu lucruri pe care noi credem că nu le știu. Și când m-a ajutat să-l deblochez…

— El te-a ajutat să-l deblochezi?

— Nu știam al cui era.

— Și a văzut…?

— Nu.

— I-ai spus…

— Normal că nu.

Jacob reveni la propriul personaj.

— Ceea ce ai văzut a fost un schimb de mesaje cu unul dintre scenariștii serialului la care lucrez. Ne trimiteam replici pentru o scenă în care, mă rog, doi oameni își spun unul altuia chestii foarte nepotrivite.

— Convingător, zise Julia.

— Și tu, mamă? întrebă Jacob. Tu ai avut o relație extraconjugală?

— Nu.

— Nici cu Mark Adelson?

— Nu.

— Nu l-ai sărutat la simularea Adunării Generale a Națiunilor Unite?

— Jacob, oare chestia asta e productivă în vreun fel?

— Uite, o să interpretez eu rolul tău.

— Tu?

— Da, Sam, l-am sărutat pe Mark în excursie. Nu a fost ceva premeditat…

— Nu e cuvântul pe care l-aș folosi.

— N-a fost nimic planificat. Și nici măcar n-a fost plăcut. Pur și simplu s-a întâmplat. Îmi pare rău pentru asta. I-am cerut scuze tatălui tău și el le-a acceptat. Tatăl vostru e un om foarte bun…

— Am prins ideea.

— Pe bune-acum, zise Jacob, *cum o* să le explicăm raționamentul nostru?

— Raționamentul?

Nu foloseau niciodată cuvântul *divorț*. Jacob putea să-l rostească, fiindcă știa că n-o să se întâmple. Dar nu voia s-o facă pe față. Julia nu putea să-l rostească, fiindcă nu era atât de sigură. Așa că nu știa unde să-l plaseze.

Dacă Julia ar fi fost complet sinceră, nu i-ar fi fost ușor să enumere

motivele pentru care făceau ceea ce nu puteau rosti. Era nefericită, deși nu era convinsă că nefericirea ei n-ar fi putut fi, la fel de bine, nefericirea altcuiva. Simțea o dorință neîmplinită – cantități apreciabile de dorință –, dar la fel putea simți oricine altcineva, căsătorit sau nu. Voia ceva mai mult, dar nu știa dacă acel ceva era de găsit. Pe vremuri, găsea o sursă de inspirație în a nu ști. I se părea asemenea credinței. Acum era mai curând agnostic. Să nu știe însemna că nu știa.

— Dar dacă vor vrea să știe dacă ne vom recăsători? întrebă Julia.

— Nu știu. Tu *vrei*?

— Clar nu, zise ea. Nicio șansă.

— Ești teribil de sigură.

— De asta sunt cel mai sigură.

— Tu erai foarte nesigură de tot, în cel mai bun sens cu putință.

— Probabil că aveam mai puține dovezi.

— Singura chestiune dovedită este că felul nostru de a face lucrurile nu a funcționat pentru tine, ca persoană.

— Sunt gata pentru următorul capitol.

— Celibatul?

— Poate.

— Și cu Mark cum rămâne?

— Ce-i cu el?

— E de treabă. Arată bine. De ce nu-ncerci?

— Cum de poți să renunți atât de ușor la mine?

— Nu. Nu, doar că, după câte se pare, ai o legătură cu el și…

— Jacob, nu trebuie să-ți faci griji pentru mine. O să mă descurc.

— Nu-mi fac griji pentru tine.

Asta n-a sunat bine.

Mai încercă o dată:

— Nu-mi fac griji pentru tine mai mult decât îți faci tu pentru mine.

Tot n-a sunat bine.

— Mark este un bărbat respectabil, zise Billie, dintr-un capăt al camerei.

Oare toți răsar așa, pe nepusă masă din tapițerie, ca niște viermi dintr-o bucată de carne stricată?

— Billie?

— Bună, zise ea, întinzându-i mâna lui Jacob. Nu ne-am cunoscut personal, dar am auzit multe despre tine.

Ce mai exact? Ar fi vrut să întrebe Jacob, dar în schimb îi luă mâna și spuse:

— Și eu am auzit multe despre tine – minciună. Numai lucruri bune, apropo – adevăr.

— Eram sus și-l ajutam pe Sam cu apologia lui de *bar mitzvah*, când ne-am dat seama că nu știm exact ce presupune o apologie. O apologie

necesită o dezavuare explicită?

Jacob îi aruncă Juliei privirea de *ia uite ce vocabular are fata asta.*

— Ar putea pur și simplu să descrie ce s-a întâmplat și să explice? Sunt neapărat necesare cuvintele *Îmi pare rău*?

— De ce nu întreabă Sam?

— Îl plimbă pe Argus. M-a rugat pe mine.

— Vin eu imediat și vă ajut, zise Jacob.

— Nu sunt sigură că e necesar sau, mai degrabă, *de dorit.* Voiam doar să știm ce presupune o apologie.

— Cred că o dezavuare explicită e necesară, zise Julia, dar nu e neapărată nevoie de *Îmi pare rău.*

— Asta-mi spunea și mie instinctul, zise Billie. OK. Păi, mersi. Se întoarse spre ieșire, dar Julia o strigă:

— Billie.

— Da?

— Ai auzit ceva din conversația pe care o purtam? Sau doar că Mark e drăguț?

— Nu știu.

— Nu știi dacă ai auzit ceva? Sau nu știi dacă te-ai simți confortabil să răspunzi?

— A doua variantă.

— Doar că…

— Înțeleg.

— Încă n-am discutat cu băieții…

— Chiar înțeleg.

— Și contextul e mult mai larg, interveni Jacob.

— Părinții mei sunt divorțați. Știu cum stă treaba.

— Noi tocmai aflăm, zise Jacob, abia începem să ne prindem ce și cum.

— Părinții tăi au divorțat? întrebă Julia.

— Da.

— Când?

— Acum doi ani.

— Îmi pare rău.

— Eu nu cred că sunt vinovată pentru divorțul lor și nici voi n-ar trebui.

— Ești amuzantă, zise Julia.

— Mulțumesc.

— E clar că divorțul nu te-a împiedicat să devii o persoană extraordinară.

— Mă rog, nu se știe cum aș fi fost în caz contrar.

— Chiar ești amuzantă.

— Chiar vă mulțumesc.

— Ne dăm seama că asta te pune într-o postură ciudată, adăugă

Jacob.

— E-n regulă, zise Billie și dădu încă o dată să plece.

— Billie? zise Julia.

— Da?

— Ai spune despre divorțul părinților tăi că a fost o pierdere?

— Pentru cine?

— Vreau să-mi schimb dorința, zise Benjy.

— Benjy?

— Trebuie să plec, spuse Billie, întorcându-se.

— Nu trebuie să pleci, replică Julia. Rămâi.

— Mi-aș dori să-l credeți pe Sam.

— Cum adică? întrebă Jacob, luându-l pe Benjy pe genunchi.

— Trebuie să plec, zise Billie și urcă.

— Nu știu, spuse Benjy. L-am auzit vorbind cu Max și spunându-i că ar vrea să-l credeți. Așa că mi-am dorit ce și-a dorit el.

— Nu e vorba că nu îl *credem,* spuse Jacob, regăsindu-și furia față de Julia, care nu putea să-i țină partea lui Sam.

— Dar ce?

— Vrei să știi despre ce vorbeau Sam și Max? întrebă Julia.

Benjy încuviință din cap.

— Sam a intrat într-un necaz la școala ebraică fiindcă au găsit în banca lui o bucată de hârtie pe care erau scrise niște cuvinte urâte. El neagă că le-ar fi scris. Profesorul lui e sigur că el le-a scris.

— Păi și de ce nu-l credeți?

— Nu că nu-l credem… spuse Jacob.

— Noi vrem mereu să-l credem, zise Julia. Mereu vrem să fim de partea copiilor noștri. Dar de data asta nu credem că Sam spune adevărul. Asta nu-l face o persoană rea. Și nici pe noi nu ne face să-l iubim mai puțin. Acesta e felul nostru de a-l iubi. Încercăm să-l ajutăm. Oamenii greșesc mereu. Eu greșesc mereu. Tata greșește. Și toți ne bazăm pe iertarea celuilalt. Doar că pentru asta e nevoie să-ți ceri scuze. Oamenii buni nu greșesc mai puțin, doar că se pricep mai bine să-și ceară scuze.

Benjy rămase pe gânduri.

Își întinse gâtul către Jacob și întrebă:

— Și *tu* cum de îl crezi?

— Mama și cu mine credem același lucru.

— Și tu crezi că a mințit?

— Nu, și eu cred că oamenii greșesc și că au nevoie de iertare.

— Dar crezi că a mințit?

— Nu știu, Benjy. Și nici mama nu știe. Doar Sam știe.

— Dar tu *crezi* că a mințit?

Jacob își puse palmele pe coapsele lui Benjy și aștepta să fie salvat de un înger. Dar niciun înger nu interveni.

— Credem că nu spune adevărul, zise Jacob.

— Poți să-l suni pe dl Schneiderman, să-l rogi să-mi schimbe biletul?

— Sigur, zise Jacob, putem face asta.

— Dar cum poți să-i spui noua mea dorință fără s-o rostești?

— De ce nu o scrii tu și-i dai lui biletul?

— Fiindcă e deja acolo.

— Unde?

— La Zidul Plângerii.

— În Israel?

— Cred că da.

— A, atunci nu-ți face griji. Sigur s-a anulat excursia și o să ai ocazia să-ți schimbi dorința.

— De ce s-a anulat?

— Din cauza cutremurului.

— Ce cutremur?

— Săptămâna trecută a fost un cutremur în Israel.

— Unul mare?

— Nu ne-ai auzit vorbind despre asta?

— Voi vorbiți despre multe lucruri pe care nu mi le spuneți mie. Zidul o să fie bine?

— Bineînțeles, zise Julia.

— Dacă e sigur că un lucru va fi bine, atunci acela e Zidul, spuse Jacob. E în picioare de mai bine de două mii de ani.

— Da, dar au mai fost trei ziduri.

— E o poveste foarte frumoasă despre asta, spuse Jacob, sperând că-și va putea aminti ceea ce tocmai promisese.

Povestea rămăsese într-un cotlon al memoriei lui încă de când o auzise la școala ebraică. Nu și-o mai amintea în întregime și nici nu se mai gândise la ea de atunci, și cu toate astea era parte din el – o parte care putea fi transmisă copiilor lui.

— Atunci când Imperiul Roman a cucerit Ierusalimul, a fost dat ordin să fie distrus Templul.

— Era al doilea Templu, zise Benjy, pentru că primul fusese distrus.

— Corect. Foarte bine că știi asta. În orice caz, trei ziduri au fost dărâmate, dar al patrulea a rezistat.

— *Rezistat*?

— S-a luptat. S-a împotrivit.

— Un zid nu poate să lupte.

— Nu s-a lăsat distrus.

— OK.

— A rămas neclintit împotriva ciocanelor, a târnăcoapelor și a bâtelor. Romanii aduseseră elefanți care să împingă zidul, apoi au încercat să-i dea foc și chiar au inventat o catapultă.

— Șmecher.

— Dar, după câte se pare, nimic n-a putut dărâma cel de-al patrulea zid. Soldatul însărcinat cu distrugerea Templului i-a raportat superiorului său că distruseseră trei dintre pereții Templului. Dar în loc să recunoască faptul că nu-l putuseră dărâma pe cel de-al patrulea, a propus să fie lăsat în picioare.

— De ce?

— Ca dovadă a măreției lor.

— Nu înțeleg.

— Când oamenii vor vedea zidul, își vor putea da seama de dimensiunea Templului și a dușmanului pe care l-au înfrânt.

— Ce?

— Vor înțelege cât de mare a fost Templul, clarifică Julia.

— Corect, zise Benjy, lămurindu-se.

Jacob se întoarse spre Julia.

— Nu există oare o organizație care reconstruiește din temelie sinagogile distruse din Europa? Ceva de genul ăsta.

— Sau Monumentul de la 11 Septembrie.

— E un cuvânt pentru asta. L-am auzit odată… *Shul.* Da, *shul.*

— Ca o sinagogă?

— E o coincidență minunată, dar nu. E tibetan.

— De unde să fi învățat tu un cuvânt tibetan?

— Habar n-am, zise Jacob. Dar l-am învățat.

— Și? Acum o să ne pui să căutăm în dicționarul tibetan?

— Poate că mă înșel, dar cred că denumește o urmă fizică. Cum ar fi urma unei tălpi. Sau canalul săpat de o apă curgătoare. Sau ca atunci, în Connecticut – iarba culcată în locul unde dormise Argus.

— Un înger pe zăpadă, zise Benjy.

— *Grozav* exemplu, spuse Julia și-l mângâie pe față.

— Doar că eu nu cred în îngeri.

Jacob atinse genunchiul lui Benjy.

— Eu *am spus* că, deși în Tora apar îngeri, iudaismul nu încurajează…

— Tu ești îngerașul meu, îi spuse Julia lui Benjy.

— Și tu ești zâna mea măseluță, zise el.

Dorința lui Jacob era să-și fi învățat lecțiile de viață înainte să fie prea târziu pentru a le pune în aplicare. Dar, asemenea zidului în care și-ar fi îndesat bilețelul, dorința lui evoca o imensitate.

•

După ce Benjy ieși din cameră și repetițiile se terminară, iar Max a primit o a doua cină care nu consta în lasagna cu spanac, și ușa care îi despărțea pe Sam și pe Billie de restul lumii a fost evaluată ca destul de întredeschisă, Jacob se hotărî să facă un drum complet inutil la magazinul de amenajări interioarei să cumpere un furtun mai scurt,

care să atârne mai puțin, să refacă stocul de baterii AAA și, poate, să mai mângâie niște bormașini și alte unelte electrice. Pe drum, îi telefonă tatălui său.

— Mă dau bătut, zise el.

— Ești pe Bluetooth?

— Da.

— Deconectează-te, ca să te pot auzi.

— E ilegal să ții telefonul la ureche în timp ce conduci.

— Mai e și cancerigen. Prețul pe care-l plătesc oamenii de afaceri.

Jacob duse telefonul aproape de gură și repetă:

— Mă dau bătut.

— O veste grozavă. În legătură cu ce?

— Hai să-l îngropăm aici pe bunicul.

— Serios? întrebă Irv pe un ton surprins, mulțumit și înduioșat. Ce te-a făcut să te răzgândești?

În fond, motivul – fie că se lăsase convins de pragmatismul tatălui său ori îl epuizase efortul de a-și organiza viața astfel încât să poată petrece timp cu un cadavru, fie că era prea preocupat de înmormântarea propriei familii pentru a mai face față – nu conta așa de mult. Îi luase opt zile, dar era hotărât: îl vor înmormânta pe Isaac în Grădinile Iudeii, un cimitir obișnuit, destul de drăguț, la treizeci de minute depărtare de oraș. Acolo va avea vizitatori și-și va petrece veșnicia în sânul familiei și, chiar dacă nu va fi aceasta prima sau a o mia oprire pentru inexistentul și persistentul Mesia, va ajunge El în cele din urmă și aici.

Versiunea autentică

Eyesick{99}, avatarul incipient și vai de mama lui, se afla în mijlocul unui crâng de lămâi digitali – proprietatea privată foarte clar delimitată cu sârmă ghimpată a unei corporații producătoare de limonadă, care folosea clipuri destul de amuzante, cu actori destul de convingători, pentru a-i determina pe consumatorii îngrijorați, dar nemotivați să creadă că ceea ce beau ei avea ceva de-a face cu autenticitatea. Sam ura aceste corporații aproape la fel de mult cât se ura pe sine pentru că îngroșa rândurile idioților răzgâiați care rânjeau și mergeau mai departe, în timp ce urau și-și declamau ura față de corporații. În viața reală, n-ar fi încălcat o proprietate privată. Era un om cu prea multe principii morale și mult prea laș. (Uneori, era greu să distingi între cele două.) Dar acesta era doar unul dintre multele, foarte multele lucruri grozave din Altă Viață – poate chiar explicația propriei lui dependențe: avea ocazia de a fi mai puțin moral și puțin mai puțin laș.

Eyesick încălca o proprietate privată, e adevărat, dar nu se afla aici

pentru a provoca un incendiu, pentru a tăia copaci sau pentru a face graffiti, și, de fapt, nici pentru a încălca o proprietate. Se dusese acolo pentru a fi singur. Printre coloanele de trunchiuri ce nu păreau să aibă vreun sfârșit, sub poalele lămâilor, putea fi el însuși. Nu era ca și când ar fi simțit o mare *nevoie* să fie singur. *Nevoie* era un cuvânt pe care l-ar fi putut folosi mama lui Sam.

— Trebuie să gați vreo temă înainte de masă?

— *Să termini*, îi spunea el, savurând plăcerea de a o corecta.

— Ai nevoie să termini vreo temă înainte de masă?

— Nevoie?

— Da. Nevoie.

Nu-i făcea deloc plăcere faptul că părea să-i facă foarte mare plăcere s-o facă pe deșteptul cu ea. Dar *avea nevoie* s-o facă. Avea nevoie să se opună instinctului de a se agăța de ea; avea nevoie să înstrăineze ceea ce avea nevoie să-și apropie, dar, mai mult ca orice, avea nevoie să nu fie obiectul nevoilor ei. Era o chestiune corporală. Nu nevoia ei continuă de a-l săruta îl respingea, ci eforturile ei evidente de a-și controla această nevoie. Îl dezgustau – revoltau, îngrețoșau – atingerile ei furișate: îi aranja părul cu o secundă mai mult decât era nevoie (lucru pe care știa să-l facă de unul singur, dar pe care avea nevoie să-l facă ea, și doar într-un anume fel, precis și limitat). Și privirile ei furate: când ieșea din piscină sau, și mai rău, când își scotea cămașa pentru o colectă spontană de rufe murdare. Ceea ce fura ea, fura de la el, iar asta nu-i provoca doar dezgust, nu doar furie, ci și rezistență. Poți avea ceea ce vrei, dar nu-l poți lua.

Eyesick își căuta singurătatea într-un crâng de lămâi fiindcă era rândul lui Sam să fie *shiva*{100} în memoria lui Isaac, evitând astfel conversațiile cu rude ale căror unități centrale de procesare erau programate să-l umilească. De ce altceva un văr de-al doilea pe care nu-l văzuse de ani buni simțea nevoia să aducă vorba de acnee? Să aducă vorba de schimbarea vocii? Să-i facă cu ochiul când întreba despre prietene?

Eyesick căuta singurătate. Nu pentru a fi neapărat de unul singur, ci pentru a fi departe de ceilalți. Era cu totul altceva.

> Sam?
> …
> Sam, tu ești?
> Cu cine vorbești?
> Cu TINE.
> Cu mine?
> Cu tine. Sam.
> Cine ești?
> ȘTIAM eu că tu ești.

> Cine știa?
> Nu mă recunoști?

Să recunoască? Avatarul care i se adresa lui Eyesick era un leu cu o coamă din pluș în culorile curcubeului; o vestă maronie de velur, cu nasturi opalescenți, ascunsă sub un frac alb, ale cărui cozi de rândunică ajungeau până în vârful cozii lui de leu (la rândul ei împodobită cu o inimă cubică de zirconiu); dinți albiți, ascunși sub buze rujate (buze de leu, la prima vedere); un bot care părea *o idee* prea umed; pupile rubinii (nu de culoarea rubinului, ci chiar din pietre) și gheare de sidef, gravate cu semne ale păcii și stele ale lui David. Dacă era să fie bun, era foarte bun. Dar era oare bun?

Nu recunoscu nimic. Doar surpriza de a fi descoperit într-un moment de reflecție și rușinea de a fi numit și recunoscut.

Teoretic, ar fi fost posibil ca cineva care cunoștea destul de bine tehnologia și mai deloc *joie de vivre* să facă legătura între Eyesick și Sam. Dar asta ar fi presupus un efort pe care nu credea că ar fi fost dispus să-l facă nimeni dintre cei pe care-i cunoștea – dintre cei care-l *cunoșteau. Poate* cu excepția lui Billie.

Lăsând la o parte încercările virtuoz de lamentabile și de plăpânde ale părinților săi de a-i „superviza" utilizarea computerului, pe Sam nu contenea să-l uimească din câte situații putea să scape basma curată.

Dovadă: se furase ceva de la băcănia din colț, unde deasupra ușii era în continuare gravat numele familiei lui, băcănie deschisă de străbunicul său, care, la vremea respectivă, avea mai mulți frați morți decât numărul de cuvinte englezești din vocabularul lui. Sam furase destul *junk food* – destule pungi de Cheetos (găurite cu capătul ascuțit al unei agrafe pentru hârtii, ca să scoată aerul dinăuntru și să poată comprima punga), destule tuburi de Mentos dosite prin buzunare – de la imigranți coreeni cinstiți, care țineau pe tejghea felii de lămâi, în care-și umezeau degetele ca să numere mai bine banii, încât ar fi putut să-și deschidă propriul magazin de cartier, de data asta sub un alt nume sau, preferabil, fără niciun nume, pur și simplu MAGAZIN. De ce fura atât? Nu ca să mănânce. Fiindcă nu mâncase nimic, niciodată. Întotdeauna, fără excepție, returna bunurile furate – returnarea presupunea mult mai multă dibăcie decât furtul. O făcea pentru a demonstra că putea și pentru a-și demonstra că era o persoană îngrozitoare și că nimănui nu-i păsa.

Dovadă: volumul (în terabiți) de pornografie pe care-l consuma și volumul (în litri) de spermă pe care o împrăștia. *Chiar sub nasul* lor ar fi fost o formulare nefericită, dar cum puteau fi acești așa-ziși părinți atât de ignoranți în fața gropii comune săpate și umplute cu spermă chiar în curtea din spatele casei lor?

Shiva îi amintea de multe lucruri – de faptul că bunicii și părinții lui

erau muritori, la fel și el și Argus, de cât de liniștitor e să înfăptuiești ritualuri pe care nu le înțelegi –, dar cel mai mult îi amintea de prima dată când se masturbase, tot în timpul unei sesiuni de *shiva.* Era la ceremonia de înmormântare a străbătușii lui, Doris. Deși îi spuneau străbătușa Doris, era, de fapt, rubedenie mult mai îndepărtată și trecea prin câțiva străveri de gradul paișpe. (După cum îi dăduse de înțeles odată bunicul lui, după câteva pahare de vodcă foarte scumpă, nici măcar nu le era rudă de sânge.) Oricum ar fi fost, nu se căsătorise niciodată și nu avusese copii, etalându-și singurătatea pentru a se apropia tiptil de trunchiul arborelui genealogic.

Adunarea familială a membrilor nefamiliari de familie se spulberă în mintea lui și, asemenea lui Moise care a primit chemarea dintr-un tufiș cuprins de flăcări, Sam se repezi spre baie. A înțeles cumva că acela era momentul, chiar dacă nu înțelegea care era metoda. În ziua aceea, folosise gel de păr, fiindcă era vâscos și la îndemână. Cu cât își îndesa mai adânc mâna în prohab, cu atât devenea mai puternică impresia că se petrecea ceva de o semnificație autentică – o experiență nu doar plăcută, ci mistică. Senzația era din ce în ce mai plăcută, iar el strângea din ce în ce mai tare, și senzația deveni și mai plăcută, după care, cu un mic zvâc pentru om, umanitatea făcu un salt uriaș pe deasupra canionului care despărțea viața căcăcioasă, jalnică și inautentică de împărăția în care rușinea, furia și stranietatea nu existau și în care ar fi vrut să-și petreacă restul zilelor și al nopților lui de locuitor al pământului. Din penis îi țâșni o substanță pe care, trebuia s-o recunoască, o iubea mai mult decât iubea oricare persoană din viața lui, mai mult decât oricare idee și pe care o iubea atât de mult, încât i-a devenit dușman. Uneori, în momentele în care vanitatea își pierdea din intensitate, îi și vorbea spermei, în vreme ce sămânța i se aduna în buric. Uneori privea în cei o sută de milioane de ochi și spunea doar atât: „Dușmani”.

Prima dată fusese o revelație. Primele mii de dăți. Se mai masturbase o dată în după-amiaza aceea, apoi încă o dată și din nou, seara. Se masturba cu îndârjirea cuiva care începe să întrezărească vârful Everestului, după ce și-a pierdut toți prietenii și toți șerpașii, după ce a rămas fără rezerve de oxigen, dar care ar fi ales oricând moartea în fața eșecului. De fiecare dată folosea gel de păr, fără să-și pună întrebări despre efectele dermatologice pe care le presupunea aplicarea pe penis a unei substanțe făcute să modeleze părul. Dar a treia zi, perii lui pubieni deveniseră sârme de curățat hornurile și penisul, un lepros.

Așa că a început să se masturbeze cu aloe. Doar că verdele îi provoca disonanță cognitivă, dându-i senzația că futea un extraterestru, dar într-un sens deloc plăcut. Așa că a trecut la loțiune emolientă.

Era un masturbator dintr-un laborator de experimente, care căuta mereu noi metode de a-și face mâna să semene cât mai mult cu un vagin. I-ar fi prins bine să fi avut o experiență *bona fide* cu un vagin *bona fide* dar incapacitatea lui de a nu se duce cu gândul la „bona fute" făceau ca această perspectivă să fie zadarnică, la fel cum era și folosirea cuvântul *zadarnic*. În orice caz, internetul era, înainte de toate, o resursă ginecologică, și existau căi de a afla anumite lucruri fără a le fi experimentat pe propria piele, așa cum copiii știu să nu se apropie prea mult de marginea unei prăpăstii – fapt de care era 95% sigur. Când, peste cinci ani nedrepți și infiniți, de proporții cosmice, a avut prima experiență sexuală cu o femeie în carne și oase – dintr-o mare nefericire, nu cu Billie, ci cu o fată oarecum drăguță și deșteaptă și simpatică –, a fost surprins să descopere cât de precise fuseseră fantasmele lui. Știuse totul de la bun început. Poate că dacă ar fi știut că știuse, acei ani ar fi fost mai ușor de îndurat.

Se masturba cu palmele uscate, cu palmele lubrifiate cu: miere, șampon, vaselină, spumă de bărbierit, budincă de orez, pastă de dinți (doar o dată), resturi dintr-un tub de vitamina A&D pe care părinții lui nu se îndurau să-l arunce, deși aruncau fără să clipească orice altceva care chiar conta. Și-a confecționat un vagin artificial dintr-o rolă de hârtie igienică, acoperit la unul dintre capete cu celofan alimentar (prins cu elastice), pe care l-a umplut cu sirop de arțar și apoi l-a astupat și la celălalt capăt tot cu celofan (și el prins cu elastice), în care a făcut o despicătură. A futut perne, pături, aparate de golit piscina, animale împăiate. S-a masturbat cu ochii la catalogul *Victoria's Secret,* la ediția *Sports Illustrated* cu costume de baie, la reclamele din *City Paper,* la reclamele la sutiene JCPenney din revista *Parade* și, în principiu, la orice-i pica în mână și semăna, cu puțin ajutor din partea imaginației lui atotputernice și extrem de motivate, cu un anus, un vagin, un sfârc sau o gură (în această ordine). Desigur, avea acces nelimitat la mai multă pornografie gratuită decât ar fi putut consuma de-a lungul vieții fiecare cetățean al Chinei, dar chiar și un puști de doisprezece ani cu o fixație pentru anus apreciază distanța dintre efortul mental necesar și mărimea nucii pe care o are de spart, de unde și fantezia lui supremă de a intercepta o arăboaică virgină în drum spre un futai cu un martir adevărat, sub vălul căreia să-și vâre capul și, în spațiul acela cosmic, în întunericul care privează simțurile, să-i orbiteze cu limba în jurul planetei Ceanus. L-ar fi crezut cineva că asta nu avea nicio legătură cu religia, cu etnia și nici măcar cu tabuul?

Își prindea elastice în jurul încheieturilor – elasticele pentru masturbare sunt precum făina pentru aluat –, pentru a-și amorți degetele, astfel încât să nu și le mai simtă ca fiind ale lui. Funcționa de minune și aproape că nu-și mai percepea deloc mâna. Înclina în așa fel

oglinzile din jur, încât să-și vadă doar anusul, fără restul corpului, iar în felul ăsta se putea convinge că era anusul unei femei care-și dorea ca el s-o pătrundă. Se masturba cu mâna dominantă și cu cea recesivă – cu cea intactă și cu cea mutilată – și-și freca bețișoare parfumate de penis, cu ambele mâini odată. Timp de câteva luni bune, preferata lui fusese așa-numita „prinsoare Roger Ebert" – numită astfel doar de el, desigur: încheietura îndoită pe jumătate, astfel încât degetul mare să fie îndreptat în jos. (Din motive pe care nu le înțelegea și pe care nu simțea nevoia să le înțeleagă, asta îi dădea impresia că mâna lui era în mâna altcuiva.) închidea ochii și-și ținea respirația până când simțea că leșină. Își futea tălpile picioarelor de parcă ar fi fost un maharishi în călduri. Nici dacă ar fi vrut să-și detașeze penisul de corp, n-ar fi putut să-l strângă și să-l tragă mai tare, și, de altfel, era un miracol că nu-și făcuse până atunci niciun rău, deși chiar și atunci când își provoca plăcere, simțea, profund și incontestabil, că își făcea rău, că așa trebuia să fie și că asta era o altă componentă elementară a cunoașterii cu care se născuse.

Se masturbase în băile de la Amtrak, în băile avioanelor, în băile școlilor unde învățase, în băile librăriilor, în băile de la Gap, Zara și H&M, în băile restaurantelor, în băile tuturor caselor în care călcase vreodată de când dobândise abilitatea de a merge singur la toaletă. Oriunde se putea trage apa, se masturba.

De câte ori încercase să-și sugă singur penisul? (La fel ca în povestea lui Tantal, de fiecare dată când se întindea spre el, fructul se retrăgea.) încercase și să se fută singur în fund, dar asta însemna să-și împingă penisul în direcția în care-și dorea cel mai puțin să se îndrepte, asemenea unui pod mobil forțat să atingă apa. Putea să-și frece singur scrotul de anus, dar asta nu făcea decât să-i provoace melancolie.

La un moment dat descoperise un argument suficient de convingător, într-o comunitate de amatori de analingus, pentru a-și înfige un deget în fund în timp ce se masturba. Odată ce-și antrenase sfincterul să nu mai mimeze din reflex o capcană pentru degete, se simțise bine, chiar dacă destul de ciudat. Se simțea ca un bol de pe marginea căruia cineva nerăbdător – adică *el* – ștergea crema cu degetul. Și, e drept, putea să-și găsească singur prostata, iar de fiecare dată când avea orgasm, avea și impresia că poate vedea prin pereți. Doar că nu era nimic de văzut, în afara camerei căcăcioase de alături. Totul se prăbușea atunci când își scotea degetul. În primul rând, imediat după orgasm, tot ce înaintea orgasmului părea nu doar bun, dar și logic, necesar și inevitabil, devenea inexplicabil, respingător, anapoda. E posibil să minimalizezi, ba chiar să negi aproape orice tocmai ai spus sau ai făcut, dar un deget într-un fund nu poate fi minimalizat și nici negat. Poate fi doar ținut acolo sau înlăturat. Și acolo nu poate fi ținut.

Sam nu se simțea niciodată în largul lui în propriul corp – nu în hainele care nu i se potriveau niciodată, nici atunci când încerca fără succes să imite un mers nonspasmodic –, cu excepția momentelor în care se masturba. Atunci când se masturba, nu doar că era stăpânul propriului corp, ci și exista înăuntrul lui. Era el însuși, natural, nestingherit.

> Sunt EU.
> Asta n-ajută cu nimic. Și nu mai face abuz de majuscule.
> sunt eu.
> Billie?
> Billie?
> Max?
> Nu.
> Străbunicul?
> NOAM.
> Nu mai țipa{101}.
> noam. vărul tău.
> Vărul meu israelian Noam?
> Nu, vărul tău suedez Noam.
> Amuzant.
> Și israelian.
> Tatăl și fratele tău mai mic sunt aici.
> Știu. Mi-a trimis tata un e-mail de la cimitir.
> Ce dubios. Zicea că nu poate să ia legătura cu voi.
> Probabil că se referea la telefon. Comunicăm mereu prin e-mail.
> Noi suntem la *shiva*, acasă la bunicul.
> Da, și asta știu. Mi-a trimis pe mail o poză cu somonul.
> De ce?
> Fiindcă era acolo. Și fiindcă pentru el, lumea e lipsită de realitate dacă n-o fotografiază cu telefonul.
> Vorbești engleza mai bine ca mine.
> „Mai bine decât mine”.
> Corect.
> În orice caz, voiam să-ți transmit oricare ar fi versiunea voastră autentică pentru „Condoleanțe”.
> Eu nu cred în versiuni autentice.
> Îți doresc mai puțină tristețe. De asta ce zici?
> Cum m-ai găsit?
> La fel cum m-ai fi găsit și tu dacă m-ai fi căutat. Nu-i greu.
> Nu știam că ești în Altă Viață.
> Veneam aici aproape în fiecare zi. Dar în livada asta n-am mai intrat niciodată.
> Nici eu n-am mai intrat în livada asta niciodată.

> Îți place când oamenii repetă unii după alții fraze inutile? Așa cum ai făcut acum? Ai fi putut să zici „Nici eu”, dar tu ți-ai însușit ce-am zis eu. Eu am zis „În livada asta n-am mai intrat niciodată”, iar tu ai zis „Nici eu n-am mai intrat în livada asta niciodată”.

> Îmi place când oamenii repetă unii după alții fraze inutile.

> Dacă aș folosi emoticoane, aș fi pus unul aici.

> Mă bucur că n-ai făcut-o.

> În armată nu mai e timp de Altă Viață.

> Prea multă viață reală?

> Eu nu cred în viața reală.

> :)

> Aici chiar îmi fac de cap. Uite ce unghii am.

> La tine? Uită-te la mine! Încă am placentă pe față.

> ???

> Taică-meu a comis avataricid.

> De ce?

> A mirosit din greșeală Buchetul Fatalității.

> De ce?

> Fiindcă își poartă sfincterul pe post de lănțișor și i-a împiedicat sângele să mai ajungă la creier. În orice caz, acum am început să mă reconstruiesc și nu-s tocmai mulțumit de cum progresez.

> Arăți… bătrân.

> Da. Cred că într-un fel m-am transformat în străbunicul.

> De ce?

> Poate că din același motiv din care mă voi transforma și în viața reală? În viața asta, vreau să zic.

> Ai nevoie de fructele rezilienței?

> N-ar strica vreo câteva sute de mii.

> Ți le pot da pe-ale mele.

> Glumeam.

> Eu nu.

> De ce-ai face asta?

> Pentru că tu ai nevoie de ele și eu nu. Vrei 250.000?

> 250.000!

> Nu mai țipa.

> Cred că ți-a luat un an.

> Sau trei.

> Nu pot să accept așa ceva.

> Ba sigur că poți. Cadou de *bar mitzvah*.

> Nici măcar nu știu dacă voi mai avea un *bar mitzvah*.

> *Bar mitzvah* nu e o chestie pe care o ai. E ceva ce devii.

> Nici măcar nu știu dacă devin *bar mitzvah*.

> Bebelușii știu că s-au născut?

> Plâng.

> Atunci plângi.
> Tu unde ești?
> Acasă, pentru încă vreo două ore.
> Credeam că ești într-un loc periculos.
> Ai cunoscut-o pe mama.
> Tatăl tău zicea că ești în Cisiordania.
> Am fost. Dar m-am întors cu o zi înainte de cutremur.

> Ce căcat, nu pot să cred că am stat atâta de vorbă și nu te-am întrebat cum îți merge. Sunt un idiot. Îmi pare rău.
> E OK. Ține minte că eu te-am găsit.
> Sunt un idiot.
> Sunt în siguranță. Toți suntem.
> Ce s-ar fi întâmplat dacă ai fi rămas în Cisiordania?
> Chiar n-am idee.
> Imaginează-ți.
> De ce?
> Fiindcă sunt curios.
> Dacă aș fi fost prins acolo în timpul cutremurului, probabil că ar fi trebuit să creăm o bază temporară și să așteptăm să fim salvați.
> Ce fel de bază?
> De orice fel am fi putut improviza. Poate am fi ocupat o clădire.
> Înconjurat de oameni care vor să te omoare?
> Ce mai e nou?
> Care ar fi aruncat cu rahaturi în tine?
> Rahaturi?
> Grenade sau naiba știe.
> Nu există „grenade sau naiba știe". Armele sunt precise.
> Așa e.
> Poate. Sau poate că nu. Poate ar fi fost mai preocupați de propriile probleme.
> N-ar fi fost OK.
> Nu există niciun scenariu în care lucrurile să fie OK.
> Ce scenariu ar fi cei mai rău?

La fel ca tatăl lui, Sam se simțea atras de cele mai negre scenarii. Era limpede de ce îl incitau, dar greu de explicat ce fel de alinare îi aduceau. Poate că ele cartografiau distanța față de propria viață, în care era în siguranță. Sau poate că împăcarea cu cele mai îngrozitoare perspective îi asigura un fel de pregătire mentală și de resemnare. Poate că și ele erau – asemenea jocurilor video pe care le detesta și de care avea nevoie – un fel de obiecte ascuțite care-i scoteau măruntaiele la iveală.

Când era elev în clasa a șasea, la școala ebraică, lui și colegilor lui li

s-a proiectat un documentar despre lagărele de concentrare. Nu i-a fost niciodată clar dacă asta se datora faptului că profesorului îi era lene (e o cale acceptabilă de a mai scăpa de câteva ore) sau dacă nu voia ori nu putea să predea acel capitol, sau pur și simplu i se părea imposibil să-l predea altfel decât arătându-le imagini. Chiar și atunci, Sam a simțit că era prea mic pentru a vedea astfel de lucruri.

Ei stăteau așezați la pupitre de mucava pentru dreptaci, iar profesorul – al cărui nume și-l vor putea aminti cu toții pentru tot restul vieții – a mormăit câteva cuvinte oarecare despre context și inspirație și avertisment, după care a apăsat Play. Au privit șiruri de femei dezbrăcate, dintre care multe își țineau copiii la piept. Plângeau – și mamele, și copiii –, dar de ce doar plângeau? De ce erau așa de cuminți? De buni? De ce mamele nu fugeau? De ce nu încercau să le salveze viețile copiilor? De ce nu-și protejau pruncii? Mai bine să fii împușcat în timp ce încerci să fugi, decât să mergi liniștit spre propria moarte. O șansă minusculă e infinit mai mare decât nicio șansă.

Cei care erau încă copii priveau din spatele pupitrelor lor; vedeau bărbați săpându-și propriile gropi comune și apoi îngenunchind în ele, cu degetele încrucișate pe ceafă. De ce și-au săpat propriul mormânt? Dacă oricum vei fi omorât, de ce să contribui la propria moarte? Pentru câteva minute de viață în plus? Asta ar putea avea sens. Dar cum își păstrau calmul? Aveau impresia că asta le va aduce câteva momente de viață în plus? Poate. O șansă minusculă e infinit mai mare decât nicio șansă, dar o clipă de viață e o eternitate. Fii un băiețel evreu bun și sapă un mormânțel evreiesc bun și îngenunchează în el ca un bărbat adevărat și, după cum spunea Judy Shore, educatoarea lui Sam, „Primești ce ai de primit și nu te superi”.

S-au uitat la montaje granulate cu oameni care fuseseră subiecții unor experimente medicale – gemeni morți, Sam nu putea să nu și-i amintească, încă îmbrățișați pe masă. Oare așa se agățau unul de altul și când erau în viață? Nu putea să nu se întrebe.

Au văzut imagini din lagărele eliberate: mormane de sute de mii de cadavre scheletice, cu genunchii și coatele îndoite invers, cu brațele și picioarele în unghiuri greșite, cu ochii atât de adânc înfundați în orbite, încât nu se mai vedeau. Dealuri de cadavre. Buldozere care puneau la încercare credința unui copil că un cadavru nu simte nimic.

Cu ce rămăsese el de pe urma acelei experiențe? Cu faptul că germanii erau – *sunt* – răi, răi, răi, nu doar capabili să smulgă copiii de la sânul mamelor lor, pentru ca apoi să le sfâșie trupușoarele, dar *nerăbdători* s-o facă; cu faptul că, dacă n-ar fi intervenit non-germanii, germanii ar fi ucis fiecare evreu de pe planetă, fie el femeie, bărbat sau copil; și cu faptul că, într-adevăr, bunicul lui avea perfectă dreptate, chiar dacă suna a nebunie curată, atunci când spunea că un evreu nu ar trebui să cumpere niciodată vreun produs german,

indiferent de tip sau mărime, n-ar trebui să pună niciun bănuț în buzunarele germane, n-ar trebui să viziteze Germania și n-ar trebui să asculte vreodată sunetul acelei limbi abjecte de barbari, altfel decât cu dinții încleștați, că n-ar trebui să aibă nicio interacțiune cu vreun german, în afara celor ce nu pot fi evitate. Scrie-ți asta pe ușa și pe poarta casei tale.

Rămăsese cu conștiința faptului că, odată ce un lucru s-a întâmplat, se poate întâmpla din nou și e chiar probabil să se mai întâmple, *trebuie* să se întâmple și *se va întâmpla.*

Sau cu faptul că viața lui era, dacă nu rezultatul unei profunde suferințe, cel puțin inextricabil legată de ea, și că între viața *lui* și morțile *lor* exista un soi de ecuație existențială, indiferent de ce natură și cu ce urmări.

Sau poate nu rămăsese cu nimic, ci doar cu un sentiment. Ce sentiment? Ce sentiment era acela?

Sam nu le povestise părinților lui ce văzuse. Nu a căutat explicații și nici alinare. Și a primit o mulțime de instrucțiuni – aproape mereu neintenționat și extrem de subtil – să nu pună niciodată întrebări pe tema asta, nici măcar să n-o aducă în discuție. Așa că nu a fost niciodată menționată, niciodată dezbătută, rămânând mereu un etern subiect de nonconversație. Oriunde te-ai fi uitat, ia-o de unde nu-i.

Tatăl lui era obsedat de manifestarea optimismului, de acumularea imaginară de proprietăți și de glume; mama lui, de contactul fizic înainte de a-și lua la revedere, de uleiul de pește, de haine groase și de „a face ce e bine”; Max, de empatia extremă și de alienarea autoimpusă; Benjy, de metafizică și siguranță elementară. Iar el, Sam, era mânat mereu de o dorință. Ce era sentimentul acela? Avea ceva de-a face cu singurătatea (a lui și a altora), cu suferința (a lui și a altora), cu rușinea (a lui și a altora) și cu frica (a lui și a altora). Dar și cu o credință încăpățânată, o demnitate încăpățânată și o bucurie încăpățânată. Și cu toate astea, nu era niciunul dintre acele lucruri și nici suma lor. Era sentimentul de a fi evreu. Dar ce era acest sentiment?

Unele lucruri sunt greu de spus astăzi

Israelul continua să susțină că situația era sub control, dar continua și să-și păstreze închis spațiul aerian, ceea ce făcea ca zeci de mii de israelieni să rămână naufragiați în vacanțe și alți evrei care ar fi vrut să dea o mână de ajutor, să nu poată intra în țară. Tamir a încercat să prindă un loc într-un avion al Crucii Roșii, a încercat să obțină un permis din partea atașatului militar al ambasadei, a încercat să se îmbarce pe un vas care transporta materiale de construcție. Dar nu exista niciun drum către casă. E posibil să fi fost singura persoană

recunoscătoare pentru faptul că se afla la înmormântare – avea la dispoziție câteva ore de odihnă.

La cimitir, Sam a purtat costumul de *bar mitzvah,* care nu-i venea bine. Faptul că-l purta era singurul lucru pe care-l ura mai mult decât faptul că și-l cumpărase: tortura cabinelor de probă, ajutorul mamei sale, care nu-l ajuta cu nimic, croitorul, supraviețuitor al lagărelor și pedofil funcțional, care îl pipăise pe Sam între picioare nu de două, ci de trei ori, cu degetele lui afectate de Parkinson, și îi spusese: „E loc berechet".

Tamir și Barak purtau pantaloni scurți și cămăși cu mânecă scurtă – uniforma lor indiferent de ocazie, fie că mergeau la sinagogă, la aprozar sau la un meci de baschet al echipei Maccabi Tel Aviv ori la înmormântarea patriarhului familiei. Orice formalitate – vestimentară, de limbaj sau de comportament – li se părea o încălcare grosolană a dreptului divin de a fi tu însuți în fiecare clipă. Lui Jacob lucrul acesta i se părea enervant, dar și de invidiat.

Jacob purta un costum negru, în buzunarul căruia ținea o cutie de bomboane mentolate Altoids: artefacte din vremurile în care îi păsa atât de mult de mirosul propriei respirații, încât și-o verifica încontinuu cu nasul în palmă.

Julia purta o rochie APC vintage cumpărată de pe Etsy, la un preț de nimic. Nu era tocmai o ținută de înmormântare, dar nu avusese niciodată ocazia s-o poarte până atunci și își dorea s-o poarte, iar în condițiile în care petrecerea de *bar mitzvah* fusese neutralizată, înmormântarea era cea mai pretențioasă ocazie de care putea avea parte.

— Ești frumoasă, Julia, îi zise ea lui Jacob, urându-se pentru asta.

— Foarte frumoasă, zise Jacob, urând-o că-i spusese asta, dar și surprins că în continuare conta pentru ea faptul că-i prețuia frumusețea.

— Impactul e diminuat de faptul că ți-a fost suflată replica.

— E o înmormântare, Julia. Și mulțumesc.

— Pentru ce?

— Pentru că mi-ai spus că arăt bine.

Irv purta același costum pe care-l purtase mereu după Războiul de Șase Zile.

Isaac purta giulgiul în care se căsătorise, giulgiul pe care îl purta o dată pe an de Yom Kippur, și în pieptul căruia se bătuse cu pumnii: *Fiindcă păcatul pe care l-am păcătuit înaintea Ta cu o rostire a buzelor… Pentru că păcatul pe care l-am păcătuit înaintea Ta fățiș sau pe ascuns… Pentru că păcatul pe care l-am păcătuit înaintea Ta dintr-o rătăcire a inimii…* Giulgiul nu avea buzunare, fiindcă morții nu au voie să fie îngropați cu lucruri care să-i împovăreze.

O mică – numeric, dar și ca statură – armată de la Adas Israel

traversase durerea ca o adiere de vânt: au adus scaune, au acoperit oglinzile, s-au îngrijit de platouri și i-au trimis lui Jacob o factură nedetaliată, pe care n-ar fi putut s-o pună la îndoială fără să-și facă *sepuku* evreiesc. Avea să aibă loc o slujbă restrânsă, urmată de înmormântarea la Grădinile Iudeii, iar apoi de un mic *kiddush* la Irv și Deborah, după care urma veșnicia.

•

La înmormântare veniseră toți verii de prin părțile locului și câțiva evrei duși cu pluta din New York, Philadelphia și Chicago. Jacob îi întâlnise de-a lungul vieții pe toți acești oameni, dar numai la rituri de trecere – *bar mitzvah*, nunți, înmormântări. Nu știa cum îi cheamă, însă chipurile lor îi evocau un existențialism pavlovian: dacă ești aici, dacă te văd, înseamnă că se petrece ceva important.

Rabinul Auerbach, pe care Isaac îl știa de câteva decenii bune, suferise un infarct cu o lună în urmă, așa că încredințase responsabilitatea slujbei unui înlocuitor: un produs tânăr, zăpăcit, deștept, sau poate prost, al materiei din care sunt făcuți toți rabinii. Purta tenișii cu șireturile dezlegate, lucru care lui Jacob i se păru un tribut meschin pentru cineva care probabil *mâncase* tenișii în pădurile lipsite de cer ale Poloniei. Sau, la urma urmei, ar fi putut fi vreo manifestare religioasă a respectului, la fel ca așezatul pe scaun sau acoperirea oglinzilor.

Înainte de începerea slujbei, se apropie de Jacob și de Irv.

— Condoleanțe, zise el, împreunându-și palmele, de parcă în cupa lor s-ar fi aflat empatie, înțelepciune sau vid.

— Da, răspunse Irv.

— Există câteva chestiuni legate de ritual…

— Nu vă obosiți. Nu suntem o familie religioasă.

— Depinde probabil ce înțelegeți prin *religioasă,* spuse rabinul.

— Sau probabil că nu, îl corectă Jacob, fie în apărarea tatălui său, fie în absența lui Dumnezeu.

— Iar atitudinea noastră este o alegere, zise Jacob. Nu e vorba de lene, de asimilare sau de inerție.

— Respect alegerea dumneavoastră, spuse rabinul.

— Suntem la fel de buni ca oricare alți evrei.

— Sunt convins că mai buni decât mulți.

— Ce respectați sau nu respectați dumneavoastră nu mă interesează câtuși de puțin, ripostă Irv către rabin.

— Și asta respect, zise rabinul. Sunteți un om cu convingeri ferme.

— Individul ăsta chiar nu știe să primească o jignire, îi spuse Irv lui Jacob.

— Haide acum, zise Jacob. A venit momentul.

Rabinul îi îndrumă pe cei doi pentru cele câteva mici ritualuri pe care urmau să le îndeplinească, perfect voluntar, asigurându-i lui Isaac

trecerea regulamentară către ce-or crede evreii că urmează. După ce inițial se împotrivise, Irv părea nu doar dispus, ci chiar dornic să scrie *het*-iuri și *zayin*{102}-iuri – de parcă simpla afirmare a rezistenței lui era rezistența în sine. Nu credea în Dumnezeu. Nu putea, deși dacă s-ar fi deschis către o asemenea nerozie, s-ar fi putut deschide spre alinarea de care avea atât de mare nevoie. Existaseră în viața lui câteva momente – nu de credință, ci de religiozitate – și toate îl implicaseră pe Jacob. Când Deborah a intrat în travaliu, Irv s-a rugat nimănui ca pruncul să fie bine. Când s-a născut Jacob, s-a rugat nimănui ca fiul lui să trăiască mai mult decât el și să dobândească mai multă cunoaștere – de sine și de lume – decât el, să aibă parte de o mai mare fericire. La ceremonia de *bar mitzvah*, Irv a spus nimănui o rugăciune de mulțumire, care a explodat apoi în ceva atât de frumos dezlănțuit și care i-a inundat gâtul cu atâta forță, încât n-a mai avut voce pentru discursul pe care ar fi trebuit să-l țină la petrecere. Atunci când el și Deborah nu citeau cărțile spre care-și țineau ațintiți ochii în sala de așteptare a spitalului George Washington, iar Jacob aproape că scosese ușile din țâțâni, cu fața scăldată în lacrimi și halatul plin de sânge, încercând din răsputeri să rostească propoziția „Aveți un nepot", Irv a închis ochii, dar nu ca să caute întunericul, și a spus nimănui o rugăciune fără niciun fel de conținut – doar forță pură. Suma tuturor acelor nimeni era Regele Universului. Toată viața lui luptase cu nerozia. Acum, la cimitir, toată lupta i se părea neroadă.

Rabinul rosti o scurtă rugăciune, fără s-o traducă sau s-o rezume, și se îndreptă cu o lamă spre reverul lui Irv.

— Mai am nevoie de costumul ăsta pentru ceremonia de *bar mitzvah* a nepotului meu.

Fiindcă nu l-a auzit sau tocmai fiindcă l-a auzit, tânărul rabin a făcut o mică incizie și apoi i-a făcut semn lui Irv s-o despice și mai mult – s-o sfâșie – cu degetele. Era un gest ridicol. Vrăjitorie, o relicvă din vremurile în care femeile erau ucise cu pietre pentru că nu aveau menstre regulate, și devenea un gest de neconceput când la mijloc era vorba de un costum Brooks Brothers. Dar Irv voia să-și înmormânteze tatăl potrivit legii și tradiției evreiești.

Își înfipse degetele în incizie, de parcă și le-ar fi înfipt în piept, și trase. Iar pe măsură ce țesătura se rupea, lui Irv începură să-i șiroiască lacrimile. Jacob nu-l mai văzuse pe tatăl lui plângând de foarte mulți ani. Nu-și mai amintea când îl văzuse ultima oară pe tatăl lui plângând. Dintr-odată i se păru foarte posibil să nu-l fi văzut niciodată plângând.

Irv își privi fiul și îi șopti:

— Acum nu mai am părinți.

Rabinul spuse că a venit momentul ca Irv să-și ierte tatăl și să-și ceară iertare, înainte ca sicriul să fie coborât din furgon.

— E OK, zise Irv, refuzând oferta.

— Știu, zise rabinul.

— Ne-am spus tot ce era de spus.

— Nu contează, faceți-o oricum, sugeră rabinul.

— Mi se pare o nerozie să vorbești cu un mort.

— Faceți-o oricum. N-aș vrea să regretați că n-ați profitat de acest ultim moment.

— E mort. Pentru el nu contează.

— Dumneavoastră sunteți viu, zise rabinul.

Irv scutură lung din cap, dar obiectul înverșunării lui se schimbă: nu mai era vorba despre ritual, ci de incapacitatea lui de a participa.

Se întoarse spre Jacob și spuse:

— Îmi pare rău.

— Îți dai seama că nu eu sunt mortul aici.

— Da. Dar într-o bună zi amândoi vom fi. Acum iată-ne.

— Pentru ce îți pare rău?

— O apologie e o apologie doar dacă e completă. Îmi pare rău pentru toate lucrurile pentru care trebuie să-mi cer scuze. Fără context.

— Credeam că fără context am fi monștri.

— Oricum am fi, suntem monștri.

— Da, mă rog, și eu sunt un ticălos.

— Dar n-am spus că sunt ticălos.

— OK, bine, eu sunt ticălos.

Irv își puse mâna pe obrazul lui Jacob și aproape că zâmbi.

— Să-nceapă petrecerea, îi spuse rabinului, apropiindu-se de spatele furgonului.

Își puse mâinile într-o doară pe sicriu și-și plecă încet capul acoperit. Jacob auzi câteva dintre cuvinte – ar fi vrut să audă tot –, dar nu le descifra înțelesul.

Șoaptele au continuat – au trecut de „Iartă-mă”, au trecut de „Te iert”. Oare ce spunea? Oare de ce membrilor familiei Bloch le era așa greu să le vorbească celorlalți cât timp erau în viață? De ce nu putea Jacob să stea întins într-un sicriu, atât cât să audă sentimentele de nerostit ale celor din familia lui, după care să revină în lumea celor vii? Toate acele cuvinte erau pentru cei care nu le puteau răspunde.

•

Aerul era mult prea umed, iar încă un discurs improvizat ar fi fost mult prea mult. Bărbații transpirau prin chiloți, prin cămășile lor albe și prin costumele negre, transpirau prin cutele batistelor aflate în buzunarele de la piept. Își pierdeau greutatea prin sudoare, de parcă ar fi încercat să se transforme în sare, asemenea soției lui Lot, sau să se transforme în nimic, asemenea bărbatului pe care urmau să-l îngroape.

În vreme ce majoritatea verilor se simțeau obligați să spună câteva cuvinte, niciunul nu se simțise obligat să pregătească aceste câteva cuvinte, astfel încât toată lumea avea să îndure, în toată umiditatea aceea, mai bine de o oră de generalități dezlânate. Isaac a fost curajos. A fost rezistent. A iubit. Și inversiunea stânjenitoare a ceea ce goii spun despre ai lor: A supraviețuit pentru noi.

Max a povestit despre un moment în care străbunicul l-a luat deoparte și, deși nu se apropia nicio zi de naștere, Hanuka, sfârșit de an școlar, recital sau rit de trecere, i-a spus „Ce-ți dorești? Orice. Spune-mi. Vreau să ai ce-ți dorești". Max i-a spus că-și dorea o dronă. La următoarea vizită, Isaac l-a luat din nou deoparte pe Max și i-a dăruit un joc numit Reversi – fie inspirat din Othello, fie sursa de inspirație a lui Othello. Max le sublinie celor de față că, dacă era să existe un cuvânt care să sune foarte diferit de *dronă*, acela ar fi putut fi Reversi. Apoi înclină capul, făcu o plecăciune și se întoarse lângă mama lui. Nicio morală, nicio consolare, niciun înțeles.

Irv care lucrase la discursul său cu mult înainte de moartea lui Isaac, a ales tăcerea.

Tamir a păstrat distanța. Era greu de zis dacă încerca să-și reprime emoțiile sau dacă încerca să genereze emoții. Și-a folosit în schimb telefonul, și nu doar o dată. Lejeritatea lui nu cunoștea limite, nu exista nimic de care să nu se debaraseze: moarte, dezastru natural. Altceva îl înfuria pe Jacob la el și îi stârnea fără doar și poate invidia. De ce Tamir nu putea să semene mai mult cu el? Asta era întrebarea. Și de ce Jacob nu putea să semene mai mult cu Tamir? Asta era cealaltă întrebare. Dacă s-ar fi putut întâlni la jumătatea drumului, ar fi alcătuit împreună un evreu rezonabil.

În cele din urmă, rabinul făcu câțiva pași înainte. Își drese vocea, își împinse ochelarii pe nas și scoase din buzunar un carnețel cu spirală. Răsfoi câteva pagini, după care îl puse la loc, ceea ce însemna că fie avusese nevoie să-și reamintească ceva, fie adusese din greșeală un alt carnețel.

— Ce putem spune despre Isaac Bloch?

Făcu o pauză destul de lungă, cât să permită apariția unei incertitudini retorice. Oare chiar să fi pus o întrebare? Admitea astfel că nu-l cunoștea îndeajuns de bine pe Isaac, încât să știe ce să spună despre el.

Ce putem spune despre Isaac Bloch?

În foarte scurt timp, cimentul jilav al enervării pe care Jacob o simțise când se aflase în dreptul furgonului se uscase într-o formă în care puteai să-ți zdrelești pumnii. Îl ura pe individul ăsta. Îi ura pioșenia lenevșă, afectarea de doi bani, mângâiatul obsesiv al bărbii și gesturile de actor la casting, gulerul prea strâmt, șireturile dezlegate și *kippa* descentrată. Uneori, sentimentul ăsta îl subjuga pe Jacob, sila

eternă, pripită și lipsită de nuanțe. I se întâmpla să-l aibă față de chelneri, față de David Letterman ori față de rabinul care îl acuzase pe Sam. Nu o dată se întorsese acasă de la un prânz cu vreun vechi prieten, cineva cu care trecuse prin multe etape ale vieții, și îi spusese Juliei, „Cred că ne-am încheiat socotelile. La început, ea nu înțelegea la ce se referea – *ce socoteli? De ce s-au încheiat?* –, dar după ani de viață lângă o persoană așa de binară și de intransigentă, cineva atât de agnostic în ceea ce privește propria valoare, încât era înclinat spre o certitudine religioasă asupra valorii altora, ajunsese să-l cunoască, dacă nu chiar să-l și înțeleagă.

— Ce putem spune de cineva despre care se pot spune atât de multe lucruri?

Rabinul își vârî mâinile în buzunarele hainei, închise ochii și dădu din cap.

— Nu cuvintele ne lipsesc, ci timpul. Nu avem timpul necesar – nici de acum până la sfârșitul timpului – să relatăm tragedia, eroismul și *tragismul* vieții lui Isaac Bloch. Am putea sta aici să vorbim despre el până ne va veni tuturor sorocul, și tot n-ar fi de ajuns. L-am vizitat pe Isaac în dimineața morții sale.

Stai, stai, *ce?* A fost posibil așa ceva? Nu era el rabinul ticălos, care se afla aici doar fiindcă jumătate din gura rabinului cu adevărat bun încetase să mai funcționeze? Dacă s-ar fi oprit pe la Isaac în drumul lor dinspre aeroport, ar fi dat nas în nas cu omul ăsta?

— M-a sunat și m-a rugat să merg la el. Nu am simțit în vocea lui nicio urgență. Nicio disperare. Dar am simțit nevoie. Așa că m-am dus. A fost pentru prima dată când am mers acasă la el. Ne mai văzuserăm doar o dată sau de două ori la *shul*[103], de fiecare dată în trecere. Mi-a spus să iau loc la masa din bucătărie. Mi-a turnat un pahar de bere de ghimbir, mi-a pus în față o farfurie de pâine integrală și niște pepene galben. Mulți dintre voi ați primit asta la masa lui.

Un chicotit abia simțit, de încuviințare.

— Mi-a vorbit încet, dar cu greu. Mi-a povestit despre *bar mitzvah*-ul lui Sam și despre serialul lui Jacob, despre scindarea precoce și îndelungată a lui Max, despre plimbările lui Benjy cu bicicleta, despre proiectele Juliei, despre țăcăneala lui Irv – acesta a fost cuvântul *lui.*

Un chicotit. Câștiga.

— După care mi-a spus: „Nu mai simt nicio urmă de disperare, rabinule. Timp de șaptezeci de ani am avut numai coșmaruri, dar acum nu mai am. Nu simt decât recunoștință pentru viața mea, pentru fiecare moment pe care l-am trăit. Și nu doar pentru momentele bune. Simt recunoștință pentru fiecare moment al vieții mele. Am văzut așa de multe minuni”.

Asta a fost fie cel mai neobrăzat și mai aburind morman evrei-caca pe care l-a turnat vreodată un rabin asupra cuiva, fie cea mai

pătrunzătoare privire în conștiința lui Isaac Bloch. Doar rabinul știa cu certitudine – ce a fost povestit cu acuratețe, ce a fost cosmetizat, ce a fost scos din pălărie. Îl auzise cineva vreodată pe Isaac rostind cuvântul *disperare*? Sau *recunoștință*? Ar fi spus „A fost groaznic, dar putea fi și mai rău". Însă ar fi spus el *așa ceva*? Să fie recunoscător pentru *ce*? Și care erau toate acele minuni cărora le fusese martor?

— Apoi m-a întrebat dacă vorbesc idiș. I-am zis că nu. Și el m-a întrebat „Ce fel de rabin e ăla care nu vorbește idiș?"

Râsete în toată regula.

— I-am spus că bunicii mei vorbeau idiș, dar părinții mei nu mi-au dat niciodată voie să aud limba aceea. Voiau ca eu să învăț engleza. Să *uit* idiș. Mi-a spus că și el făcuse la fel, că era ultimul vorbitor de idiș din familie, că limba va intra în mormânt odată cu el. Iar apoi și-a pus mâna pe mâna mea și a spus, „Permite-mi să te învăț o expresie în idiș". M-a privit în ochi și a spus *„Kein briere iz oich a breiere"*. L-am întrebat ce înseamnă. Și-a ridicat mâna și mi-a zis „Caută".

Alte râsete.

— Și chiar am căutat. Pe telefon, la el în baie.

Alte râsete.

— *Kein briere iz oich a breiere*. Înseamnă „Să nu ai de ales e tot o formă de alegere".

Nu, acele cuvinte nu puteau fi ale lui. Erau prea pseudosavante, prea împăcate cu situația. Isaac Bloch a fost în multe feluri, dar nu resemnat.

Dacă a nu avea de ales era tot o alegere, atunci Isaac ar fi rămas fără alegeri în fiecare zi a vieții sale de după 1938. Dar familia avea nevoie de el, mai ales înainte ca familia să existe. Aveau nevoie de el pentru a le întoarce spatele bunicilor săi, părinților să-i și celor cinci frați. Aveau nevoie de el să se ascundă în văgăuna aceea cu Shlomo, să meargă pe jos spre Rusia, cu picioarele înțepenite, să mănânce noaptea din gunoaie, să se ascundă, să fure, să jefuiască. Aveau nevoie de el să falsifice documente pentru a se îmbarca pe vas, să spună minciunile potrivite ofițerilor americani de la imigrație și să muncească optsprezece ore pe zi pentru a păstra băcănia profitabilă.

— Apoi, zise tânărul rabin, m-a rugat să-i cumpăr hârtie igienică de la Safeway, pentru că erau reduceri.

Toată lumea a chicotit.

— I-am spus că nu mai avea nevoie de hârtie igienică. Cei de la azil vor avea grijă de tot. Mi-a zâmbit cu expresia unui om atotcunoscător și mi-a zis „Dar prețul…"

Râsete și mai zgomotoase, și mai libere.

— Asta a fost tot? l-am întrebat. „Asta a fost tot", a zis. Voiați să vă spun ceva? Voiați să-mi spuneți ceva? Iar el a zis, „Toată lumea are nevoie de două lucruri. Primul este să simtă că aduce o contribuție

lumii. De acord?” I-am răspuns că da. „Al doilea”, a spus el, „e hârtia igienică”.

Cele mai zgomotoase râsete de până atunci.

— Mă gândesc la învățăturile hasidice pe care le-am primit pe vremea când mă pregăteam să devin rabin. Ne putem plânge morții în trei feluri, în trei etape crescătoare: prin lacrimi, prin tăcere și prin cântec. Cum îl plângem pe Isaac Bloch? Prin lacrimi, prin tăcere sau prin cântec? Cum plângem sfârșitul vieții lui? Sfârșitul epocii evreiești la care a luat parte și pentru care a servit drept exemplu? Sfârșitul evreilor care vorbesc acea muzică a instrumentelor stricate; care-și potrivesc gramatica în sensul invers acelor de ceasornic și nu pricep sensul clișeelor; care spun *poporul german* în loc de *naziști* și care-și imploră rudele perfect sănătoase să fie sănătoase, în loc să fie recunoscători în tăcere pentru sănătatea lor? Sfârșitul săruturilor de o sută cincizeci de decibeli, al acelui scris european ambetat. Vărsăm lacrimi pentru dispariția lor? Îi plângem în tăcere? Sau le înălțăm un cântec de slavă?

Isaac Bloch n-a fost ultimul din specia lui, dar odată ce-a plecat dintre noi, specia lui va dispărea pe vecie. Îi *cunoaștem* – am trăit printre ei, ei ne-au modelat ca evrei și americani, ca fii și fiice ale lor, nepoți și nepoate – dar vremea cunoașterii noastre e pe sfârșite. Iar ei vor fi duși pe vecie. Noi doar ni-i vom aminti de-acum încolo. Până când îi vom uita.

Îi *cunoaștem*. Îi cunoaștem prin lacrimile pe care le vărsăm pentru suferința lor, prin tăcerea față de tot ce nu poate fi spus și prin cântecul pe care-l înălțăm în memoria rezistenței lor nemaipomenite. Nu vor mai exista bătrâni evrei care să interpreteze și cea mai mică fărâmă de vești bune drept garanție a apocalipsei iminente, care să se repeadă la bufeturile suedeze ca la băcănie înainte să înceapă viscolul, care să-și ducă degetul arătător la buza de sus înainte să întoarcă o pagină din epopeea lor apărută la Maxwell House.

Ura lui Jacob începea să se înmoaie – nu se evapora, nu se topea, doar își pierdea forma.

Rabinul se opri, își împreună mâinile și suspină.

— Acum, în timp ce noi stăm la mormântul lui Isaac Bloch, are loc un război. Două războaie. Unul e pe cale să izbucnească. Celălalt continuă de șaptezeci de ani încoace. Războiul iminent va hotărî supraviețuirea Israelului. Vechiul război va hotărî supraviețuirea sufletului evreiesc. Supraviețuirea a fost tema centrală și imperativă a existenței evreiești chiar de la început, și nu pentru că noi am fi ales astfel. Dintotdeauna am avut dușmani, dintotdeauna am fost vânați. Nu e adevărat că toată lumea îi urăște pe evrei, dar în orice țară am trăit, în fiecare deceniu al fiecărui secol, am avut parte de ură. Așa că am dormit iepurește, ne-am ținut valizele pregătite în dulap și biletele

de tren, doar dus, în buzunarul de la piept al cămășii, chiar în dreptul inimii. Am făcut eforturi să nu jignim și să nu fim prea zgomotoși. Să avem realizări, da, dar să nu atragem o atenție nedorită asupra noastră. Ne-am organizat viețile în jurul voinței de a ne perpetua viețile – cu poveștile, cu obiceiurile, cu valorile, visele și neliniștile noastre. Cine ne-ar putea învinovăți? Suntem un popor traumatizat. Și nimic în lumea aceasta nu are o putere mai mare de a schimonosi mintea și inima decât trauma. Dacă ați întreba o sută de evrei care a fost cartea evreiască a secolului, ați primi un singur răspuns: *Jurnalul Annei Frank*. Dacă ați întreba care este opera de artă a secolului, ați primi același răspuns. Toate astea, deși jurnalul ei n-a fost menit să fie nici carte, nici operă de artă și nici n-a fost scris în secolul în care punem întrebarea. Dar atracția ei – simbolică, de sine stătătoare – e copleșitoare.

Jacob se uită în jur, să vadă dacă și alții erau surprinși de turnura pe care o lua discursul. Nimeni nu părea să percuteze. Chiar și Irv, al cărui cap nu cunoștea decât mișcarea pe axa dezacordului, aproba.

— Dar este bine pentru noi? A fost bine să ne aliniem cu intensitatea, nu cu rigoarea, cu ascunderea, nu cu căutarea, cu victimizarea, nu cu voința? Nimeni n-ar putea-o învinovăți pe Anne Frank pentru faptul că a murit, dar pe noi ne-am putea învinovăți că-i spunem povestea ca și când ar fi a noastră. Poveștile noastre sunt atât de vitale pentru noi, încât ne e ușor să uităm că noi suntem cei care le alegem. Noi *alegem* care pagini din istoria noastră trebuie rupte și care trebuie rulate în suluri mititele și îndesate în *mezuzot*{104}. Noi *alegem* să considerăm viața drept valoarea evreiască supremă, în loc să facem diferența între felurile de viață sau, și mai bine, să recunoaștem că sunt lucruri mai importante decât a fi în viață.

Mare parte din iudaismul zilelor noastre – să vedem în Larry David ceva mai mult decât umorul lui, existența și persistența Prințesei Evreice Americane{105}, îmbrățișarea unei anumite stângăcii, teama de vrajbă, prețuirea confesiunii în fața argumentului – este consecința directă a faptului că ne-am ales drept Biblie nu Biblia, ci *Jurnalul Annei Frank*. Fiindcă Biblia Iudaică, al cărei scop este să traseze și să transmită valorile evreiești, arată cât se poate de limpede că viața în sine nu este cea mai înaltă ambiție. Că aceea este *pioșenia*. Avraam încearcă să-l convingă pe Dumnezeu să cruțe Sodoma în virtutea *pioșeniei* cetățenilor săi. Nu fiindcă viața merită, în mod intrinsec, să fie salvată, ci fiindcă *pioșenia* ar trebui cruțată.

Dumnezeu distruge pământul cu un potop, și-l cruță doar pe Noe, care era un *pios al vremurilor lui*.

Mai este apoi noțiunea celor treizeci și șase de *Tzadikim Nistarim* – cei treizeci și șase de oameni pioși din fiecare generație, grație cărora întreaga lume e cruțată de la distrugere. Umanitatea nu e salvată

fiindcă merită să fie salvată, ci fiindcă pioșenia câtorva justifică existența celorlalți.

Un laitmotiv al educației mele evreiești, și poate și al educației voastre, a fost o frază din Talmud: „A salva o viață e ca și cum ai salva o lume întreagă”. Aceasta este o pildă frumoasă, după care merită să trăim. Dar nu ar trebui să-i atribuim o semnificație mai mare decât cea pe care o cuprinde.

Cât de măreț ar fi putut fi azi poporul evreu dacă, în loc să *nu murim*, ambiția noastră ar fi fost să *trăim pios*. Dacă, în loc de „Asta mi-au făcut mie”, mantra noastră ar fi fost „Asta am făcut eu”.

Se opri. Închise un pic ochii și își mușcă buza superioară.

— Unele lucruri sunt greu de spus astăzi.

Aproape că zâmbi, la fel cum Irv aproape zâmbise când mângâiase fața lui Jacob.

— Iudaismul are o relație specială cu cuvintele. A numi un lucru înseamnă a-i da viață. „Să fie lumină”, a zis Dumnezeu, și a fost lumină. N-a fost magie. N-a ridicat brațele spre cer și nici nu s-au auzit tunete. Articularea cuvântului a făcut totul posibil. Aceasta este poate cea mai puternică dintre ideile evreiești: expresia este generativă. La fel și în cazul căsătoriei. Spui „Da” și „da”-ul acela e o acțiune. Ce înseamnă, de fapt, să fii căsătorit?

Jacob simți o fierbințeală în pielea capului. Julia simți nevoia să-și miște degetele.

— Să fii căsătorit înseamnă să spui că ești căsătorit. Să spui asta nu doar în fața soțului sau a soției, ci și în fața comunității și, dacă ești credincios, în fața lui Dumnezeu. La fel și cu rugăciunea, cu rugăciunea *adevărată*, care nu e niciodată o cerere și niciodată o laudă, ci expresia a ceva de o semnificație extrem de importantă, care altfel nu ar putea fi exprimată. După cum scria Joshua Heschel, „Poate că rugăciunea nu ne salvează. Dar rugăciunea ne face demni de a fi salvați”. Expresia e cea care ne face demni și pioși.

Își mușcă din nou buza și scutură din cap.

— Unele lucruri sunt greu de rostit astăzi. Se întâmplă adesea ca toată lumea să spună ceea ce nimeni nu cunoaște. Astăzi, nimeni nu spune ceea ce toată lumea cunoaște. Gândindu-mă la războaiele de sub ochii noștri – la războiul de a ne salva viețile și la războiul de a ne salva sufletele – mă gândesc la cel mai mare conducător al nostru, la Moise. Poate vă amintiți că mama lui, Iochebed, îl ascunde într-un coș de nuiele, căruia îi dă drumul pe Nil, în speranța disperată de a-i cruța viața. Coșul este găsit de fiica faraonului. „Uite!” spune ea. „Acesta este dintre copiii Evreilor”{106}. Dar cum de știa că era iudeu?

Rabinul se opri, ținând în frâu tăcerea fremătătoare, de parcă ar fi salvat cu forța viața unei păsări care nu voia decât să-și ia zborul.

Max luă cuvântul:

— Probabil fiindcă iudeii erau cei care încercau să-și salveze copiii de la moarte și cineva într-o asemenea situație și-ar fi pus copilul într-un coș și i-ar fi dat drumul pe râu.

— Poate, zise rabinul, fără să afișeze vreo plăcere condescendentă față de siguranța lui Max, ci mai degrabă admirație pentru gândirea lui. Poate.

Apoi se impuse din nou tăcerea.

Max luă cuvântul:

— Spun asta cu cea mai mare seriozitate: Poate a văzut că era circumcis? Nu-i așa? Fiindcă ea a zis „Uite!"

— S-ar putea, zise rabinul, dând din cap.

Și apoi adânci tăcerea.

— Eu nu știu nimic, zise Benjy, dar poate că plângea în evreiește?

— Cum ar putea plânge cineva în evreiește? întrebă rabinul.

— Eu nu știu nimic, repetă Benjy.

— Nimeni nu știe nimic, spuse rabinul. Haideți să încercăm să aflăm împreună. Cum ar plânge cineva în evreiește?

— Cred că bebelușii nu prea vorbesc.

— Dar lacrimile?

— Nu știu.

— Ce ciudat, zise Julia.

— Ce anume?

— Nu l-ar fi *auzit* că plânge? Așa se întâmplă. Îi auzi că plâng și te duci la ei.

— Da, da.

— Dar ea a „văzut copilul: era un băiat care plângea{107}. Ea a *văzut* că plângea, dar n-a *auzit*.

— Spune-ne ce presupune asta, zise el, fără s-o ia peste picior, fără să fie fățarnic.

— Știa că e iudeu fiindcă doar evreii plâng pe tăcute.

Pentru o clipă, pentru o fracțiune de secundă, pe Jacob îl copleși teroarea că reușise să piardă cea mai inteligentă persoană de pe planetă.

— Și avea dreptate? întrebă rabinul.

— Da, zise Julia. Era iudeu.

— Dar avea dreptate că evreii plâng pe tăcute?

— Nu din propria experiență, zise Julia, chicotind, ceea ce-i detensionă și pe ceilalți, care chicotiră și ei.

Fără să se miște, rabinul păși în mormântul tăcerii. O privi pe Julia, aproape insuportabil de fățiș, de parcă ar fi fost singurele două persoane în viață, de parcă singurul lucru care i-ar fi diferențiat pe cei îngropați de cei rămași în picioare ar fi fost unghiul de nouăzeci de grade.

O privi și spuse:

— Dar, din propria dumneavoastră experiență, evreii plâng pe tăcute?

Ea încuviință din cap.

— Și acum aș vrea să te întreb pe *tine* ceva, Benjy.

— OK.

— Să presupunem că noi, evreii, avem de ales între două lucruri: să plângem pe tăcute, cum a spus mama ta, sau să plângem în evreiește, cum ai spus tu. Cum ar suna plânsul în evreiește?

— Nu știu.

— Nimeni nu știe, deci n-ai cum să greșești.

— N-am nici măcar o idee.

— Poate ca râsul? sugeră Max.

— Ca râsul?

— Nu știu. Noi așa facem.

Pentru o clipă, pentru o fracțiune de secundă, pe Jacob îl copleși teroarea că reușise să distrugă cele mai frumoase ființe umane de pe fața pământului.

Își aminti că, atunci când Sam era mic, de fiecare dată când se julea, se tăia sau se ardea, și după fiecare analiză de sânge, după fiecare căzătură de pe o creangă de copac care era mereu sortită să fie „prea înaltă”, Jacob îl lua numaidecât în brațe, de parcă tot pământul ar fi luat foc din senin, și-i spunea „Ești bine. E OK. Nu-i nimic. Ești bine”. Și Sam îl credea de fiecare dată. Și Jacob era încântat de faptul că funcționa așa de bine, și rușinat de faptul că funcționa așa de bine. Uneori, dacă era nevoie de o minciună mai mare, dacă era sânge la vedere, Jacob spunea chiar „Ce amuzant”. Iar fiul lui îl credea, fiindcă fiii nu au de ales. Dar fiii simt durerea. Iar absența expresiilor de durere nu înseamnă absența durerii. E o altfel de durere. Când Sam și-a strivit mâna, el i-a spus „E amuzant. E amuzant, nu-i așa?” Asta era moștenirea lui.

Coloanele picioarelor lui Jacob nu mai puteau susține greutatea inimii lui. Simțea cum se îndoaie, slăbit, într-o genuflexiune.

Își puse brațul pe umărul Juliei. Ea nu se întoarse spre el, nu reacționa în niciun fel la atingerea lui, dar cu toate astea, pe ea se sprijinea.

— Așadar, spuse rabinul, regăsindu-și autoritatea, ce se poate spune despre Isaac Bloch și cum ar trebui să-l plângem? Există doar două feluri de evrei în generația lui: cei care au pierit și cei care au supraviețuit. Le-am jurat credință victimelor și ne-am ținut promisiunea că nu le vom uita niciodată. Dar celor care au îndurat le-am întors spatele și pe ei i-am uitat. Iar dragostea noastră a fost pentru cei morți.

Dar acum, cele două feluri de evrei sunt muritori cu drepturi egale. Poate că Isaac nu va fi alături de frații săi în viața de apoi, dar este

alături de frații săi în moarte. Așadar, ce putem spune noi acum despre el și cum ar trebui să-l plângem? Frații lui nu au murit fiindcă le-a lipsit forța, dar forța lui Isaac a fost aceea care l-a ținut în viață și în moarte. *Kein briere iz oich a breiere.* A nu avea de ales e tot o formă de alegere. Cum vom spune noi povestea lui, a celui care nu a avut niciodată de ales? Prețul e ideea noastră de pioșenie, de viață care merită salvată.

De ce plângea Moise? Plângea pentru el însuși? De foame sau de teamă? Plângea pentru poporul lui? Pentru robia și pentru suferința lui? Sau erau, oare, lacrimi de recunoștință? Poate că fiica faraonului nu l-a auzit plângând fiindcă el *nu* a plâns până când ea nu a deschis coșul de răchită.

Cum să-l plângem pe Isaac Bloch? Cu lacrimi – dar ce fel de lacrimi? în tăcere – dar ce tăcere? Sau cu ce fel de cântec? Poate că pe el nu-l va salva răspunsul, dar poate că pe noi da.

Cu toate trei, desigur. Jacob vedea mișcările rabinului ca de la mii de kilometri distanță. Cu toate trei, în numele tragediei, al respectului și al recunoștinței. În numele a tot ceea ce a fost necesar pentru ca noi să ajungem aici, în numele minciunilor care ne așteaptă de acum încolo, al momentelor de bucurie atât de puternică, încât n-au nimic de-a face cu fericirea. Cu lacrimi, cu tăcere, cu cântec, fiindcă el a supraviețuit ca noi să putem păcătui, fiindcă religia noastră e splendidă și opacă și fragilă, asemenea vitraliilor de la Kol Nidre, fiindcă Ecleziaștii s-au înșelat: nu există timp pentru toate țelurile.

Ce vrei? Orice. Spune-mi. Vreau să ai ceea ce-ți dorești.

Jacob începu să plângă.

Să jelească.

Și numele erau magnifice

Jacob cără sicriul, împreună cu verii lui. Era mult mai ușor decât și-ar fi imaginat. Cum era posibil ca un om a cărui viață fusese atât de grea, să cântărească așa de puțin? Sarcina lor se dovedi surprinzător de dificilă: de câteva ori aproape căzuseră, iar Irv fusese la un pas să alunece în mormântul tatălui său.

— Asta e cel mai rău cimitir din *toate timpurile,* spuse Max fără să se adreseze cuiva anume, dar destul de tare încât să-l audă toți.

În cele din urmă, reușiră să așeze sicriul simplu, din lemn de pin pe fâșiile late de material cu care urma să fie coborât în groapă.

Și iată-i pe toți în fața faptului împlinit. Irv avea responsabilitatea – privilegiul dat de *mitzvah* – de a arunca prima lopată de pământ peste sicriul tatălui său. Luă o grămadă destul de mare de pământ, se întoarse spre groapă și răsturnă lopata. Zgomotul a fost mult mai puternic decât ar fi trebuit, mai violent, de parcă fiecare particulă de

sol ar fi atins lemnul la unison, de parcă ar fi fost aruncat de la o înălțime mult mai mare. Jacob tresări. La fel și Julia și băieții. Toată lumea tresări. Unii se gândeau la trupul din sicriu. Unii se gândeau la Irv.

CUM SĂ-ȚI DESCOPERI AMINTIRILE DIN COPILĂRIE

Primele mele amintiri sunt ascunse prin ultima casă a bunicului, asemenea unor bucăți de afikomen{108}: *băi cu spumă din detergent de vase; meciuri de fotbal în genunchi, jucate în pivniță, împreună cu copiii supraviețuitorilor – sfârșeau mereu cu răni; ochii Goldei Meier, care păreau să se miște în portretul atârnat pe perete; cristale de ness; perle de grăsime la suprafața oricărui lichid; jocuri de Uno la masa din bucătărie, unde ne aflam doar noi, două ființe umane, covrigii de ieri, ediția veche de o săptămână a publicației* The Jewish Week *și sucul din sirop concentrat de la ultima sesiune de reduceri considerabile din istorie. Mereu îl băteam. Uneori jucam câte o sută de jocuri pe noapte, uneori jucam în ambele nopți de weekend, alteori câte trei weekenduri pe lună. El pierdea mereu.*

Ceea ce cred că este prima mea amintire din copilărie nu poate fi prima mea amintire – e prea îndepărtată. Confund amintirile fondatoare cu amintirile cele mai vechi, la fel cum, după cum observa Julia, prima ușă din casă este, de regulă, a doua, uneori chiar a treia.

Aceasta este cea mai veche amintire a mea: strângeam frunzele din fața casei, când am văzut ceva proptit de ușă. Începeau să se strângă furnicile peste o veveriță moartă. De câtă vreme se afla acolo? Fusese otrăvită? Cu ce otravă? O omorâse vreun câine din cartier, după care, cuprins de remușcare câinească, adusese rușinea la ușă? Sau poate mândria? Sau încercase oare veverița să intre în casă?

Am alergat înăuntru și i-am spus mamei. Avea ochelarii aburiți; amesteca într-o oală pe care n-o vedea. Fără să ridice ochii, mi-a spus: „Du-te și spune-i tatei să se ocupe de asta”.

M-am uitat prin ușa deschisă – de partea sigură a pragului – cum tata își acoperă mâna cu punga în care venise ziarul de dimineață, apucă veverița și apoi își scoate mâna din pungă, întorcând-o pe dos, cu veverița înăuntru. În vreme ce tata se spăla pe mâini la chiuveta din baie, m-am dus lângă el și l-am luat la întrebări. Mereu mi se dădeau lecții, așa că ajunsesem să cred că totul se reducea la o informație necesară, la o morală.

Era rece? Când crezi c-a murit? Cum crezi c-a murit? Nu te-a deranjat?

— Să mă deranjeze? a întrebat tata.

— Dacă nu ți-a fost scârbă.

— Ba sigur că da.

— Dar te-ai dus afară și ai făcut totul de parcă n-ar fi fost nimic deosebit.

Tata dădu din cap.

Își pipăia verigheta prin spuma săpunului.

— Ți s-a părut dezgustător?

— Da.

— A fost scârbos.

— Da.

— Eu n-aș fi putut s-o fac.

El râse ca un tată și zise:

— Într-o bună zi o s-o faci și tu.

— Și dacă nu pot?

— Când ești tată, nu e nimeni deasupra ta. Dacă nu faci tu ceva ce trebuie făcut, cine o s-o facă?

— Tot n-aș putea.

— Cu cât nu vei vrea să faci ceva, cu atât vei fi mai tată.

Dulapul era ticsit cu sute de pungi de plastic. Alesese una transparentă, ca să-mi dea o lecție.

Câteva zile bune, am fost obsedat de veverița aceea, după care vreun sfert de secol nu m-am mai gândit la ea, până când Julia a rămas însărcinată cu Sam, moment în care am început să am un vis recurent cu veverițe moarte aliniate pe străzile cartierului nostru. Erau mii: stivuite la curbe, înghesuite în pubele, înțepenite și îmbibate în apa pe care o aruncau aspersoarele automate. În vis mă întorceam mereu acasă de undeva, de fiecare dată eram pe strada noastră și ziua era pe sfârșite. Prin jaluzele pătrundea lumina ca prin ecranele televizoarelor. Noi nu aveam șemineu, dar din coș ieșea fum. Trebuia să merg pe vârfuri, ca să nu calc pe veverițe moarte, dar uneori nu reușeam să le evit. Îmi ceream scuze – cui? Erau veverițe pe pervazuri, pe prispe, ieșeau din gurile de canalizare. Le vedeam siluetele pe marginea marchizelor. Atârnau ieșite pe jumătate din cutiile poștale, de parcă ar fi încercat să caute acolo apă și mâncare sau pur și simplu să moară înăuntru – asemenea veveriței care voise să moară în casa copilăriei mele. Știam că eu eram cel care trebuia să se ocupe de toate.

Jacob voia să meargă lângă tatăl său, așa cum făcuse în copilărie, și să-l întrebe cum reușise să arunce lopata de pământ peste sicriul tatălui său.

Ți s-a părut dezgustător?

Da, ar fi zis tatăl lui.

Eu n-aș fi putut s-o fac.

Tatăl lui ar fi râs, așa cum râd tații, și ar fi spus: *O s-o faci și tu într-o bună zi.*

Și dacă nu pot?

Copiii își îngroapă părinții morți, fiindcă morții trebuie îngropați. Părinții nu trebuie să-i aducă pe lume pe copiii lor, dar copiii trebuie să-i scoată din lume pe părinții lor.

Irv îi înmânâ lopata lui Jacob. Privirile li se intersectară. Tatăl îi șopti fiului la ureche:

— Aici suntem și aici vom fi.

Când Jacob își imagina cum copiii lui îi vor supraviețui, nu se simțea sub nicio formă nemuritor, așa cum își imaginează în mod searbăd unii, de obicei persoane care-i încurajează pe alții să facă copii. Nu simțea niciun fel de împăcare, de pace ori de satisfacție. Tot ce simțea era tristețea strivitoare că nu le va cunoaște viitorul. Cu cine se va căsători Benjy? (împotriva propriilor convingeri, Jacob nu se putea descotorosi de certitudinea tipic evreiască, potrivit căreia, la un moment dat, el va vrea cu siguranță să se căsătorească și chiar o va face.) Către ce profesie etică și profitabilă se va îndrepta Sam? Ce hobby-uri neobișnuite va avea Max? Unde vor călători? Cum vor arăta copiii lor? (Bineînțeles că-și vor dori copii și vor *avea* copii.) Cum se vor înțelege unii cu alții și cum vor sărbători? Cum va muri fiecare dintre ei? (Măcar morțile lor nu le va cunoaște. Poate că aceasta era răsplata pentru faptul că el însuși trebuia să moară.)

Înainte de a se întoarce la mașină, Jacob făcu o plimbare. Citi pietrele funerare de parcă ar fi fost paginile unei cărți enorme. Numele erau magnifice – fiindcă erau haikuuri evreiești, fiindcă ele călătoreau în mașini ale timpului, în vreme ce aceia pe care-i numeau rămâneau în urmă, fiindcă erau la fel de jenante precum bănuții stivuiți în fișicuri, fiindcă erau mnemotehnice: *Miriam Apfel, Shaindel Potash, Beryl Dressler…* Voia să le țină minte, ca să le poată folosi mai târziu. Voia să țină minte totul, să poată folosi mai târziu tot: șireturile rabinului, cântecele dezlânate de jale, urmele lăsate în noroi de pașii unui vizitator pe ploaie.

Sidney Landesman, Ethel Keiser, Lebel Alterman, Deborah Fischbach, Lazer Berenbaum…

Numele le va ține minte. Nu le va pierde. Și le va folosi. Va face ceva cu ceea ce nu mai era nimic.

Seymour Kaiser, Shoshanna Ostrov, Elsa Glaser, Sura Needleman, Hymie Rattner, Simeha Tisch, Dinah Perlman, Ruchel Neustadt, Izzie Reinhardt, Ruben Fischman, Hindel Schulz…

Ca și când ai asculta un râu evreiesc. Doar că în el *poți* să te scalzi și a doua oară. Cineva ar putea – Jacob putea; credea că poate – să ia tot

ce era pierdut, să-l regăsească și să-l reanime, să insufle o nouă viață în plămânii dezumflați ai acelor nume, ai acelor accente, expresii, manierisme și feluri de a fi. Tânărul rabin avea dreptate: nimeni nu va mai purta astfel de nume. Dar se înșela.

Mayer Vogel, Frida Walzer, Yussel Offenbacher, Rachel Blumenstein, Velvel Kronberg, Leah Beckerman, Mendel Fogelman, Sarah Bronstein, Schmuel Gersh, Wolf Seligman, Abner Edelson, Judith Weisz, Bernard Rosenbluth, Eliezer Umansky, Ruth Abramowicz, Irving Perlman, Leonard Goldberger, Nathan Moskowitz, Pincus Ziskind, Solomon Altman…

Jacob citise odată că acum trăiesc mai mulți oameni decât au murit vreodată în toată istoria omenirii. Dar Jacob nu avea impresia asta. Avea impresia că toată lumea era moartă. Și, în ciuda individualităților – în ciuda idiosincraziilor extreme ale numelor acelor evrei extrem de idiosincrasici –, exista o singură soartă.

Apoi se trezi la intersecția a doua ziduri, la colțul cimitirului vast, la colțul unui întreg la fel de vast.

Se întoarse să scruteze imensitatea și abia atunci îi veni în minte sau fu obligat să recunoască ceea ce se forțase singur să nege: se afla printre sinucigași. Se afla în ghetoul celor socotiți nevrednici să fie îngropați alături de ceilalți. În acest colț, rușinea era clar delimitată. Aici, rușinea de nerostit era îngropată sub pământ. Lapte, doar în anumite vase, carne, în altele: cele două nu trebuie să se întâlnească vreodată.

Miriam Apfel, Shaindel Potash, Beryl Dressler…

Cunoștea vag interdicția de a-ți lua singur viața și prețul – dincolo de moarte – pentru un asemenea gest. Pedeapsa nu era pentru criminal, ci pentru victime: pentru cei lăsați în urmă, obligați acum să-și îngroape mortul în alt-pământ. Își amintea de interdicția asta ca de interdicția de a-ți face tatuaje – ceva ce are de-a face cu profanarea corpului –, care la rândul ei te va trimite în alt-pământ. Și, mai puțin spiritual, dar la fel de religios – interdicția de a bea Pepsi, fiindcă Pepsi alesese ca piață de desfacere țările arabe, nu Israelul. Și de interdicția de a atinge o *shiksa*{109}, deși mori de poftă s-o faci, fiindcă e *shanda*{110}. Și interdicția de a opune rezistență atunci când cei mai vârstnici ating orice parte a corpului tău și-ar dori, și oricum și-ar dori, fiindcă ei sunt pe moarte, mereu pe moarte, și fiindcă asta e *mitzvah*.

Acolo, în ghetoul fără ziduri, se gândi la *eruve* – o chichiță grozav de evreiască pe care i-o împărtășise Julia, chiar înainte ca el să știe ce interdicție masca. Ea aflase de ele în contextul educației evreiești, doar că la școala de arhitectură: un exemplu de „structură magică”.

Evreii nu pot „căra” asupra lor de sabat: chei, bani, șervețele sau medicamente, cărucioare ori bastoane, nici măcar copii care nu pot încă să meargă. Interdicția se referă, tehnic vorbind, la a duce ceva

din spațiul privat în public. Dar ce s-ar întâmpla dacă suprafețe întinse ar deveni private? Cum ar fi dacă un întreg cartier ar deveni un domeniu privat? Un oraș? Un *eruv* este o sfoară sau o sârmă care delimitează o zonă, făcând-o privată și permițându-ți astfel să cari lucruri. Ierusalimul este înconjurat de un *eruv*. Teoretic, tot Manhattanul este înconjurat de un *eruv*. Există câte un *eruv* în aproape toate comunitățile evreiești din lume.

— Și în D.C?

— Sigur că da.

— Eu n-am văzut niciodată.

— Fiindcă n-ai căutat.

Ea îl duse la intersecția străzilor Reno și Davenport, unde *eruvul* făcea o cotitură și era cel mai ușor de văzut. Era chiar acolo, ca o ață dentară. L-au urmat pe Davenport, până pe Linnean, apoi pe Brandywine și pe Broad Branch. Au mers pe sub sfoară, acolo unde lega un indicator stradal de felinar și un stâlp de electricitate de un stâlp de telefon.

Acolo, printre sinucigași, el avea buzunarele pline: o agrafă de birou pe care Sam o modelase, numai el știa cum, într-un avion, o bancnotă mototolită de douăzeci de dolari, *kippa* lui Max de la înmormântare (dobândită, după câte se părea, la nunta a doi oameni de care Jacob nu auzise niciodată!), tichetul de la curățătorie pentru pantalonii pe care-i purta, o pietricică pe care Benjy o luase de pe un mormânt, rugându-l pe Jacob s-o țină, mai multe chei decât toate încuietorile din viața lui. Cu cât îmbătrânea, cu atât căra mai multe asupra lui, ceea ce ar fi trebuit să-l facă mai puternic.

Isaac a fost înmormântat într-un giulgiu fără buzunare, la cinci sute de metri de cea care i-a fost soție timp de două sute de mii de ore.

Seymour Keiser: frate iubitor, fiu iubitor; capul în cuptor. *Shoshanna Ostrov,* soție iubitoare; venele tăiate în baie. *Elsa Glaser*. mamă și bunică iubitoare; spânzurată de ventilatorul din tavan. *Sura Needleman –,* soție, mamă și soră iubitoare; a intrat în apa unui râu, cu buzunarele pline de pietre. *Hymie Rattner:* fiu iubitor; încheieturile tăiate deasupra chiuvetei din baie. *Simeha Tisch:* tată iubitor, frate iubitor; un cuțit de friptură în burtă. *Dinah Perlmau*. bunică, mamă și soră iubitoare; s-a aruncat de pe scări. *Ruchel Neustadt:* soție și mamă iubitoare; un cuțit pentru scrisori în gât. *Izzie Reinhardt:* tată, soț și frate iubitor; a sărit de pe Memorial Bridge. *Ruben Fischman –,* soț iubitor; s-a izbit cu mașina de un copac, cu o sută șaizeci de kilometri la oră. *Hindel Schulz –,* mamă iubitoare; venele tăiate cu un cuțit zimțat pentru pâine. *Isaac Bloch –,* frate, tată, bunic și străbunic iubitor; spânzurat cu o curea în propria bucătărie.

Jacob ar fi vrut să-și dorească costumul negru și să lege ața în jurul copacului din colț, să înconjoare întreg perimetrul ghetoului

sinucigașilor. Iar apoi, când spațiul public va fi devenit spațiu privat, putea să care cu el rușinea. Dar unde s-o ducă?

Orice fâșie de pământ, fie ea continent sau insulă, e înconjurată de apă. Oare fiecare coastă era un *eruv*?

Era Ecuatorul un *eruv* al pământului?

Delimita orbita lui Pluto sistemul solar?

Și verigheta care încă se afla pe degetul lui?

Reîncarnare

> Deci, ce mai e nou?

> Voi sunteți în plină criză.

> Nu-i nimic nou în asta.

> Aici e totul OK, cu excepția faptului că a murit străbunicul.

> Ai tăi sunt OK?

> Da. Cred că tata e cam supărat, dar e greu de zis, fiindcă el pare mereu un pic supărat.

> Corect.

> Și, oricum, nu era tatăl său. Doar bunicul său. Tot trist, dar mai puțin. Mult mai puțin.

> Corect.

> Chiar îmi place când oamenii repetă anumite fraze. De ce oare?

> Nu știu.

> Tatăl și fratele tău par să se distreze. Desigur, sunt îngrijorați din cauza voastră. Vorbesc tot timpul despre voi. Dar dacă nu pot fi acolo, măcar e bine că sunt aici.

> Au găsit ceva?

> La ce te referi?

> O casă.

> Pentru ce?

> S-o cumpere.

> De ce-ar vrea să cumpere o casă aici?

> N-a zis nimic tata despre asta?

> Despre ce?

> Poate tatălui tău?

> Ce faceți, vă mutați?

> Vorbește despre asta de câțiva ani, dar când a trebuit să plec în armată, a început să caute. Doar pe site-uri, și poate cu un pic de ajutor din partea unor agenți imobiliari de-acolo. Eu credeam că sunt vorbe-n vânt, dar când am fost repartizat în Cisiordania, a început să caute mai serios. A găsit câteva locuri care păreau promițătoare și cred că de-asta e acum acolo. Ca să le vadă personal.

> Eu credeam că au venit pentru ceremonia de *bar mitzvah*.

> De-asta plănuia să rămână mai mult timp.

> N-aveam nici cea mai vagă idee.
> Poate că-i e jenă.
> N-aș fi crezut că e capabil să se simtă jenat.
> Se simte, da. Dar n-o arată.
> Și mama ta vrea să se mute?
> Nu știu.
> Tu vrei să te muți?
> Nu cred că voi mai locui vreodată cu ai mei. După armată, școală. După școală, viață. Sper.
> Dar ce părere ai despre asta?
> Încerc să n-am.
> Ți se pare jenant?
> Nu. Nu e cuvântul potrivit.
> Crezi că tatăl tău o înșală pe mama ta?
> Ce întrebare ciudată.
> Da?
> Da.
> Da, e o întrebare ciudată? Sau da, crezi că o înșală?
> Amândouă.
> Doamne. Pe bune?
> Cineva care pune o asemenea întrebare n-ar trebui să fie șocat de răspuns.
> Ce te face să crezi c-o înșală?
> Ce te face să întrebi așa ceva?
> Nu știu.
> Păi întreabă-te.
> Ce mă face să întreb așa ceva?

Întrebarea lui nu venea degeaba. Ci fiindcă găsise cel de-al doilea telefon al tatălui său cu o zi înainte să-l găsească mama lui. *Găsise* nu e poate cel mai potrivit cuvânt, din moment ce căutase prin toate ascunzătorile preferate ale tatălui său – în spatele mormanului de șosete din sertar, într-o cutie din fundul „dulapului de cadouri”, deasupra ceasului pe care bunicul i-l dăruise la nașterea lui Benjy. Furtișagul nu i se părea cu nimic mai puțin lasciv decât pornografia – „De ce”, voia el să-ntrebe, fără s-o facă vreodată, „de ce ar *plăti* vreodată pentru pornografie cineva care are computer de birou, laptop, tabletă sau telefon inteligent?”

Găsise un teanc de bancnote de cincizeci de dolari, probabil pentru vreo mică plăcere despre care tatăl lui nu voia să afle mama – ceva întru totul nevinovat, cum ar fi o bormașină sau altă mașinărie electrică, pe care mama lui i-ar fi atras atenția că n-o va folosi niciodată. Găsise o punguță minusculă de iarbă, care, de un an și jumătate de când tot cotrobăia, nu se micșorase deloc. Găsise un stoc

de dulciuri pentru Halloween – trist. Găsise un teanc de hârtii, pe coperta cărora scria „Biblia pentru *Oameni atotmuritori”*…

> *CUM SĂ JOCI DORINȚA*
> *N-o face. Ai tot ce ai putea avea vreodată nevoie și tot ce ți-ai dori. Ești sănătos (deocamdată), ceea ce e minunat. Ai idee câtă suferință și trudă au fost necesare pentru a face posibil acest moment? Posibil pentru tine? Gândește-te la măreția lui, la cât de norocos și pe deplin satisfăcut ești.*

— … prea plicticos ca să sape mai departe.

Dar apoi, în timp ce scotocea prin sertarul de la noptiera tatălui său, Sam găsi un telefon. Telefonul tatălui său era un iPhone. Toată lumea știa asta, fiindcă toată lumea îndurase eternele lui lamentații despre cât de grozav era și cât era el de dependent de telefon. („Îmi distruge viața, la propriu”, zicea în timp ce făcea câte un lucru complet inutil, cum ar fi fost să verifice prognoza meteo pentru următoarele trei zile. „Șanse de ploaie. Interesant”.) Iar acesta era un telefon inteligent oarecare, genul de telefon pe care îl primești gratis la un abonament criminal de scump. Să fi fost vreo relicvă pe care tatăl lui era prea nostalgic s-o arunce? Poate că era plin cu poze cu Sam și frații lui, iar tatăl său nu era îndeajuns de deștept încât să și le transfere pe iPhone (deși se simțea prea deștept pentru a cere ajutor la magazinul de telefoane sau chiar de la fiul lui expert în tehnologie), așa că îl păstrase, iar în timp sertarul avea să se umple probabil cu telefoane pline de poze.

N-ar fi fost nimic mai simplu decât să-l deblocheze – tatăl lui alterna aceleași trei variațiuni jalnic de previzibile ale parolei de familie, ori de câte ori avea de securizat ceva.

Imagine de fundal generică: un apus.

Niciun joc. Nicio aplicație mai sofisticată decât un calculator. Și-atunci, de ce-ai *avea* un telefon inteligent?

Era un telefon de mamă. Un telefon privat între ei doi. Era greu de înțeles de ce-ar fi avut nevoie de el, dar poate că tocmai inutilitatea lui era miza. Ceea ce era oarecum drăguț. Oarecum penibil, dar oarecum romantic, ceea ce era oarecum scârbos. Asta dacă nu cumva avea vreo justificare pragmatică, ceea ce probabil și avea, acum-că-se-gândea-mai-bine-la-asta, putea fi telefonul pe care îl luau în vacanță, cu minute internaționale incluse.

În timp ce parcurgea mesajele din el, i-a devenit din ce în ce mai clar că toate acele explicații erau greșite, extrem de greșite, și că fie părinții lui nu erau cine credea el că sunt, nici măcar pe-aproape, fie existau mai multe Julii pe lume, fiindcă Julia care-i era mamă nu și-ar fi mișcat niciodată – dar *niciodată* – degetele astfel încât să scrie cuvintele *ia-mi zeama din păsărică și pregătește-mi curul pentru tine.*

Luă telefonul cu el în baie, încuie ușa și continuă să citească.

vreau să-mi bagi câte-un deget în fiecare gaură

Cum, ca Spock? Despre ce pizda mă-sii era vorba?

pe burtă, cu picioarele desfăcute, cu mâinile la spate, îți deschizi curul cât de larg poți și pizda-ți picură pe cearșafuri…

Despre ce *pizda* mă-sii era vorba?

Dar înainte ca Sam să-și pună întrebarea pentru a treia oară, ușa de la intrare se deschise și telefonul căzu în spatele vasului de toaletă, în timp ce mama lui spuse „Am ajuns”, iar el încercă să se furișeze imediat înapoi în camera lui.

El nu-l întâlnise niciodată pe dr. Silvers, dar știa ce-ar fi spus dr. Silvers: lăsase telefonul acolo intenționat. Asemenea tuturor celor din familia lor, cu excepția tatălui său, Sam îl detesta pe dr. Silvers și era gelos pe faptul că tatăl său avea un astfel de confident, gelos pe dr. Silvers că-l avea pe tatăl lui. Ce-ar fi putut să aducă bun – pentru cine, în ce fel – descoperirea telefonului?

> Tatăl tău o înșală pe mama ta, sau ceva de genul ăsta?

Dintr-odată înapoi în viața ireală, Eyesick se împletici câțiva metri. Șchiopăta un pic, avea mersul împiedicat. După ce se roti în gol – asemenea unei planete fără un soare sau a unei mirese fără mire –, luă de jos o pasăre fosilizată, rămășiță a uneia dintre primele generații din Altă Viață, datând poate din urmă cu aproximativ trei ani: logoul Twitter. Eyesick privi piatra cu un aer tâmp, apoi o lăsă jos și-o ridică din nou, după care făcu un gest ca și când ar fi vrut s-o arunce, dar în schimb și-o lovi de cap, de parcă ar fi vrut să-și dea seama dacă era coaptă.

> Tu vezi eroarea asta?
> Nicio eroare. Am început transferul.
> Ce transfer?
> Fructele rezilienței.
> Ți-am spus să n-o faci.
> Nu mi-ai zis. Și chiar dac-ai fi zis, te-aș fi ignorat.

O avalanșă de imagini digitale, fiecare dintre ele înflorind pe ecran și dispărând pe măsură ce era procesată: unele erau momente stocate din viața Samantei, conversații pe care le purtase, experiențe; altele erau mai impresioniste. Vedea capturi de ecran la care privise, amestecate cu capturi de ecran pe care probabil că le privise Noam: dâre lăsate de un avion cu reacție pe cer; curcubeie croșetate de pe

Etsy; cuva unui buldozer întâlnind o bătrână; cunilingus, pe la spate, într-o cabină de probă; o maimuță de laborator zbătându-se; gemeni siamezi (unul râdea, altul plângea); imagini din satelit cu Muntele Sinai; fotbaliști inconștienți; cercuri cu mostre de ojă colorată; urechea lui Evander Holyfield{111}; un câine eutanasiat.

> Câte-mi transferi?
> Pe toate.
> Ce?
> 1.738.341.
> CE PULA MEA! Ai strâns atâtea?
> Îți fac o transfuzie totală.
> Ce?
> Uite, eu trebuie să mă pregătesc de plecare.
> Unde?
> La Ierusalim. Unitatea mea a fost mobilizată. Dar să nu-i spui tatălui meu, OK?
> De ce nu?
> O să se îngrijoreze.
> Păi are și de ce.
> Dar îngrijorarea nu-l ajută cu nimic, și nici pe mine.
> Nici măcar n-am nevoie de toate astea. Eu aveam doar 45.000 când m-a omorât tata.
> Arată ce poți!
> Ce poate avatarul meu.
> Străbunicul tău.
> E mult prea mult.
> Și ce să fac, să le las să putrezească? Să fac cidru de reziliență?
> Ar trebui să le folosești.
> Dar n-o s-o fac. O să le folosești tu.

Imaginile se succedau din ce în ce mai rapid, așa de rapid încât nu puteau pătrunde decât la nivel subliminal; se suprapuneau, se amestecau, se expandau, formând un con de lumină, pătând ecranul cu câțiva pixeli însângerați, o lumină asemenea întunericului, o țeavă spartă, frunze pe tavan, o lumină care inunda fluxul continuu de imagini schimbătoare, apoi mai multă lumină decât imagine, iar apoi un ecran complet alb, dar mult mai strălucitor decât albul, imagini vagi, văzute parcă printr-o avalanșă.

În ceea ce era, poate, cel mai pur moment de empatie din viața lui, Sam încercă să-și imagineze ce vedea Noam în clipa aceea pe ecran. Oare la el se întindea întunericul, așa cum la el se întindea lumina? Oare primea avertismente privind scăderea nivelului de forță vitală? Sam și-l imagina pe Noam ignorând toate aceste avertismente, unul și încă unul, ignorând alertele enervante și apăsând CONFIRMA atunci

când era întrebat dacă într-adevăr confirma alegerea decisivă.

Leul se îndreptă spre bătrân, îngenunche lângă el și-și rezemă labele uriașe și demne pe umerii gârboviți ai lui Eyesick, lingându-i barba albă (sau strălucitoare?) abia mijită, îl linse o dată și încă-o dată, de parcă ar fi vrut să-l readucă pe Eyesick la viață, când el voia, de fapt, să revină la ceea ce se afla înainte de viață.

> Uită-te la tine, *Bar Mitzvah.*

Își lăsă capul masiv pe pieptul supt al lui Eyesick. Acesta din urmă își ascunse degetele în coama vălurită a leului.

În mijlocul reuniunii de după înmormântarea străbunicului său, Sam începu să plângă. Nu plângea des. Nu mai plânsese de doi ani, din clipa în care Argus se întorsese acasă, cu ochii și capul plecate, după ce îi fusese înlocuit cel de-al doilea șold, cu blana de pe spinare rasă, scoțându-i la iveală copcile de Frankenstein.

— Așa arată însănătoșirea, spusese Jacob. Într-o lună, o să fie ca înainte.

— O *lună*?

— O să treacă repede.

— Nu și pentru Argus.

— O să-l răsfățăm.

— Abia dacă poate să meargă.

— Nici n-ar trebui să meargă mai mult decât e strict necesar. Veterinarul a zis că cel mai important lucru în recuperarea lui e să-și folosească piciorul cât mai puțin. Va trebui să-l plimbăm numai în lesă. Și fără scări. Trebuie să-l ținem la parter.

— Dar cum o să se urce în pat?

— Va trebui să doarmă aici.

— Dar el o să urce.

— Nu cred. Știe că piciorul îi e slăbit.

— O să urce.

— O să pun niște cărți pe trepte, să nu mai urce.

Sam își puse ceasul deșteptător la ora 2 a.m., să se trezească să-l verifice pe Argus. A ignorat prima alarmă, apoi pe cea de-a doua, dar la a treia, i se deșteptă sentimentul de vinovăție. Dădu buzna jos pe scări, doar pe jumătate conștient că tocmai se ridicase din pat, la un pas de a deveni paralitic din pricina unor teancuri de *Enciclopedia Artei,* și-l găsi pe tatăl lui pe un sac de dormit, ținându-l în brațe pe Argus. Atunci a plâns. Nu fiindcă își iubea tatăl – deși în acel moment îl iubea, fără pic de îndoială –, ci fiindcă, dintre cele două animale de pe podea, de tatăl lui îi părea cel mai rău.

> Uită-te la tine, *Bar Mitzvah.*

Stătea la fereastră. Verișorii se jucau la PlayStation, omorând închipuiri. Adulții erau sus și înghițeau mâncărurile acelea scârboase, puturoase, afumate și gelatinoase de care evreii au dintr-odată nevoie în momente de reflecție. Nu-l observă nimeni, ceea ce-și și dorea, deși nu de asta avea nevoie.

Nu plângea pentru nimic din cele ce se aflau sub ochii lui – nu pentru moartea străbunicului său și nici pentru moartea avatarului lui Noam, nici pentru căsnicia distrusă a părinților săi sau pentru petrecerea lui de *bar mitzvah* și nici pentru Israel. Lacrimile îl purtau cu mult în urmă. Fusese nevoie de momentul de bunătate al lui Noam ca să-și dea seama de propria lipsă crasă de bunătate. Tatăl lui dormise pe podea timp de treizeci și opt de zile. (O săptămână în plus, pentru orice eventualitate.) Îi fusese mai ușor să-și manifeste această bunătate față de un câine fiindcă nu risca să fie respins? Sau fiindcă nevoile animalelor sunt atât de animalice, în vreme ce nevoile oamenilor, atât de umane?

Poate că nu avea să devină niciodată bărbat, dar atunci când a plâns la fereastră – străbunicul lui complet singur sub pământ, la douăzeci de minute distanță; un avatar întors în pulberea pixelată, undeva într-un centru de stocare a datelor, aproape de nimic; părinții lui imediat de cealaltă parte a tavanului, tavan care însă nu cunoștea margini –, Sam a renăscut.

Doar plângerea

Iudaismul înțelege corect moartea, se gândi Jacob. Ne învață ce să facem atunci când știm cel mai puțin ce avem de făcut și când simțim o nevoie copleșitoare de a face *ceva.* Ar trebui să stai așa. *Așa vom face.* Ar trebui să te îmbraci așa. *Așa vom face.* Ar trebui să spui aceste cuvinte în aceste momente, chiar dacă trebuie să citești un text transliterat. *Na-ah-seh.*

Jacob se oprise din plâns de mai bine de o oră, dar încă avea ceea ce Benjy numea „respirația de după plâns”. Irv îi aduse un pahar cu șnaps de piersici și-i spuse:

— I-am zis rabinului că e bine-venit, dar mă îndoiesc că va veni.

Apoi se întoarse la citadela lui de la pervazul ferestrei.

Masa era acoperită de platouri cu mâncare: de toate pentru toți, pâinici Pumpernickel, covrigi evreiești cu de toate, covrigi evreiești plați, colăcei evreiești, cremă de brânză, cremă de brânză cu ceapă verde, pastă de somon, pastă de tofu, pește afumat și pește marinat, negrese negre ca bezna, cu vârtejuri de ciocolată albă, asemenea unor universuri pătrate, prăjituri cu vanilie, cornulețe cu nucă și gem, prăjituri de Purim cu fructe din afara sezonului (căpșune, prune și semințe de mac) și „salate” – evreii folosesc termenul de *salată* pentru

orice nu poate fi mâncat cu mâna: salată de castraveți, salată de mreană, ton și somon afumat, salată de linte, salată de paste, salată de quinoa. Mai erau suc purpuriu acidulat, cafea neagră, Cola dietetică, ceai negru, sifon cât să umple un avion și suc de struguri Kedem – licoare mai evreiască decât însuși sângele de evreu. Mai erau câteva feluri de murături. Caperele nu-și găsesc locul în nicio mâncare, dar caperele pe care fiecare lingură încercase să le evite își găsiseră drumul spre mâncăruri în care *chiar* nu-și găseau locul, cum ar fi o cană pe jumătate goală de cafea decafeinizată. Iar în mijlocul mesei, câteva budinci de macaroane imposibil de dense scurtcircuitau în jurul lor timpul și lumina. Era prea multă mâncare la puterea a zecea. Dar așa trebuia să fie.

Rudele schimbau povești despre Isaac, în timp ce-și încărcau farfuriile până la tavanul de la etaj. Au râs amintindu-și cât de amuzant era (dinadins sau întâmplător), ce pacoste încăpățânată putea să fie (dinadins sau întâmplător). S-au gândit la faptul că fusese un erou (dinadins sau întâmplător). S-a plâns puțin, au fost câteva momente de tăcere stânjenitoare, s-a pomenit de recunoștința pentru momentul în care toată familia putea fi laolaltă (unii dintre veri nu se mai văzuseră de la *bat mitzvah-ul* lui Leah, unii de la moartea străbunicii Doris) și toată lumea a stat cu ochii în telefon: să verifice știrile despre război, scorul meciului, starea vremii.

Copiii, care uitaseră deja orice urmă de tristețe la persoana întâi pe care ar fi putut-o simți față de moartea lui Isaac, jucau jocuri video la persoana întâi, în subsol. Pulsul lui Max se dublase, în timp ce asista la o tentativă de asasinat din partea cuiva despre care avea bănuiala că i-ar fi văr de-al doilea. Sam stătea deoparte cu iPad-ul lui, hoinărind prin crângul virtual de lămâi. Așa funcționa mereu segregarea aceasta pe verticală. Și, inevitabil, adulții cu un simț al evadării destul de pronunțat migrau întotdeauna în jos. Lucru pe care îl făcu și Jacob.

Erau cel puțin o duzină de veri – mulți din partea lui Deborah, câțiva din partea Juliei. Cei mai tineri au desfăcut toate jocurile de societate, unul câte unul – nu ca să le joace, ci ca să le desfacă și să le amestece toate piesele mici. Din când în când, mai izbucnea spontan câte unul. Verii mai mari stăteau cerc în jurul lui Barak, în timp ce acesta săvârșea cu virtuozitate acte de violență extremă pe ecranul unui televizor atât de mare, încât trebuia să stai în cealaltă parte a camerei ca să-i vezi marginile.

Benjy stătea de unul singur, îndesând bani mototoliți de Monopoly în fantele jaluzelelor.

— Ești foarte generos cu fereastra, îi zise Jacob.

— Nu sunt bani adevărați.

— Nu?

— Știu că glumești.

— N-ai văzut-o pe mami, nu-i așa?
— Nu.
— Auzi?
— Ce e?
— Ai plâns, prietene?
— Nu.
— Ești sigur? Arăți ca și cum ai fi plâns?
— Ce căcat! strigă unul dintre veri.
— Vocabularul! îi atrase atenția Jacob.
— N-am plâns, zise Benjy.
— Ești trist din cauza străbunicului?
— Nu chiar.
— Păi și ce te supără?
— Nimic.
— Tații știu lucrurile astea.
— Și-atunci de ce nu știi ce mă supără?
— Tații nu știu chiar totul.
— Doar Dumnezeu știe.
— Cine ți-a spus asta?
— Dl Schneiderman.
— Cine?
— Profesorul meu de la școala ebraică.
— *Schneiderman.* Așa este.
— A zis că Dumnezeu știe totul. Dar mie nu mi se pare că asta ar avea sens.
— Nici mie nu mi se pare că are.
— Pentru că tu nu crezi în Dumnezeu.
— N-am zis niciodată decât că nu sunt sigur. Dar și dacă *aș crede* în Dumnezeu, *tot* n-ar avea sens.
— Ce bine-ai zis.
— Dl Schneiderman a spus că Dumnezeu știe totul, dar uneori uită. Așa că-și ia notițe ca să țină minte ce e important.
— Dumnezeu uită? Serios?
— Asta a spus el.
— Și tu ce crezi?
— E ciudat.
— Și eu zic.
— Pentru că tu nu crezi în Dumnezeu.
— Dacă aș crede în Dumnezeu, ar fi un Dumnezeu care ține minte.
— Și al meu.

Deși era agnostic în privința lui Dumnezeu, în aceeași măsură în care era față de sensul întrebării (oare chiar e posibil ca doi oameni care vorbesc despre Dumnezeu să se refere la același lucru?), Jacob și-ar fi dorit ca Benjy să creadă. Sau, în orice caz, dr. Silvers și-ar fi dorit.

Timp de câteva luni bune, anxietatea lui Benjy cu privire la moarte se amplificase încet și constant, iar acum risca să treacă de la adorabilă, la problematică. Dr. Silvers spunea „Are tot restul vieții să găsească răspunsuri la întrebări teologice, dar nu va recupera niciodată timpul care-i este menit să-și dezvolte prima relație cu lumea. Oferiți-i pur și simplu senzația de siguranță". Lui Jacob acesta i se păru un lucru just, deși doar la gândul evanghelizării simțea cum i se strânge stomacul. Cu prima ocazie când Benjy adusese din nou în discuție frica lui de moarte, chiar atunci când instinctul îl soma pe Jacob să cadă de acord că o eternitate de nonexistență era, fără îndoială, cel mai îngrozitor lucru imaginabil, Jacob își aminti de porunca drului Silvers: „Oferiți-i pur și simplu senzația de siguranță".

— Bine, dar tu știi despre rai, nu-i așa? întrebă Jacob, făcând ca un înger nonexistent să-și piardă aripile.

— Știu că tu crezi că nu e real.

— Păi, nimeni nu știe sigur. Eu clar nu știu. Dar știi ce este raiul?

— Nu chiar.

Așa că Jacob îi oferi cea mai liniștitoare explicație de care era în stare, fără să facă abatere nici de la extravaganță, nici de la integritate intelectuală.

— Și dacă vreau să stau seara până mai târziu în rai? întrebă Benjy, întins pe canapea.

— Cât de târziu vrei tu, zise Jacob, absolut în fiecare seară.

— Și probabil că o să mănânc desert înainte de cină.

— Nici nu va mai trebui să mănânci deloc la cină.

— Dar asta n-ar fi sănătos.

— Sănătatea nu va mai conta.

— Zilele de naștere, întoarse Benjy capul într-o parte.

— Ce-i cu ele?

— Cum sunt?

— Păi sunt nesfârșite, desigur.

— Stai așa, e ziua ta *mereu*?

— Da.

— Dai petrecere și primești cadouri în fiecare zi?

— În fiecare zi, de dimineață până seara.

— Dar trebuie să scrii și bilete de mulțumire?

— Nici măcar nu trebuie *să spui* mulțumesc.

— Stai, asta înseamnă că ești zero sau infinit?

— Tu ce vrei să fii?

— Infinit?

— Atunci ești infinit.

— Păi și e mereu ziua de naștere a cuiva?

— Doar a ta.

Benjy se ridică în picioare, își ridică mâinile deasupra capului și

spuse:

— Vreau să mor chiar acum!

Dar să nu se simtă prea în siguranță.

În subsolul casei lui Irv și a lui Deborah, aflat în fața unei întrebări teologice mult mai nuanțate, Jacob rezistă din nou instinctului pentru adevăr, în favoarea siguranței emoționale a lui Benjy:

— Poate că Dumnezeu chiar ține minte totul, dar uneori alege să uite?

— De ce ar face asta?

— Ca să ne amintim *noi,* zise Jacob, mulțumit de improvizația lui. Cum sunt dorințele, continuă el. Dacă Dumnezeu ar ști tot ce ne dorim, *noi* nici n-ar mai trebui să ne dorim nimic.

— Și Dumnezeu vrea ca noi să știm.

— E posibil.

— Eu credeam odată că străbunicul e Dumnezeu, zise Benjy.

— Serios?

— Da, dar a murit, deci nu are cum să fie Dumnezeu.

— Poți să vezi lucrurile și așa.

— Știu că mama nu e Dumnezeu.

— De unde până unde?

— Pentru că ea nu m-ar uita niciodată.

— Așa e, zise Jacob, nu te-ar uita.

— Orice s-ar întâmpla.

— Orice s-ar întâmpla.

Încă o rundă de înjurături printre dinți din partea verilor.

— În orice caz, zise Benjy, asta mă făcea să plâng.

— Mama?

— Biletul pentru Zidul Plângerii.

— Te gândeai că Dumnezeu e uituc?

— Nu, zise Benjy, arătând spre televizor, unde nu rula un joc video, așa cum crezuse Jacob, ci erau expuse efectele celei mai recente și grave replici seismice, plângeam din cauză că Zidul s-a prăbușit.

— *Zidul?*

Și astfel s-au revărsat toate în lume: fiecare dorință ascunsă în fiecare crăpătură, dar și fiecare dorință pitită în inima fiecărui evreu.

— Nu mai există nicio dovadă a măreției sale, zise Benjy.

— Ce?

— Ce mi-ai povestit tu atunci, cu romanii.

Cât știu copiii și cât își amintesc?

— Jacob! strigă în de sus.

— Zidul Plângerii, zise Jacob, ca și cum, rostindu-i numele cu voce tare, ar fi reușit să-l ridice din nou în picioare.

Jacob putea să-i facă pe copiii lui să se simtă în siguranță. Dar oare chiar putea să le ofere siguranță?

— Nu e doar al Plângerii, scutură Benjy din cap.

Uite! Acesta este dintre copiii evreilor

Prezența lui Tamir nu doar că făcea imposibilă o reglare completă de conturi, dar îi și cerea Juliei să fie o gazdă afabilă. Iar moartea bunicului lui Jacob îi cerea să mimeze măcar dragostea și grija, când tot ce simțea era tristețe și îndoială. Se pricepea destul de bine să-și tempereze resentimentul înfloritor, ba chiar se pricepea destul de bine să-și reprime atitudinea pasiv-agresivă, doar că la un moment dat, cerințele de a fi o persoană bună inspiră ură față de sine și de ceilalți.

Ca oricare altă persoană în viață, avea fantezii. (Deși uriașa vinovăție pe care o simțea pentru faptul de a fi o ființă umană cerea o rememorare constantă – aceea că era „ca oricare altă persoană în viață”.) Casele pe care le concepea erau tot fantezii, dar mai existau și altele.

Își imagina o săptămână singură la Big Sur. Poate la hanul Post Ranch, poate într-una dintre camerele cu vedere la ocean. Poate un masaj, poate un masaj facial, poate un „tratament” care nu tratează nimic. Poate o plimbare printr-un tunel de arbori înalți de sequoia, care-și pleacă inelele deasupra ei.

Își imagina că are un bucătar personal. Veganii trăiesc mai mult și sunt mai sănătoși, au pielea mai frumoasă, iar ea ar putea fi vegană; ar fi ușor, dacă altcineva ar face cumpărăturile, ar găti și ar face curat în locul ei.

Își imagina că Mark observa la ea lucruri mărunte, pe care ea nu le observase niciodată: expresii folosite greșit, dar irezistibil, gesturi din picioare atunci când își curăță dinții cu ață dentară, relația comică pe care o are cu deserturile din meniuri.

Se imagina făcând plimbări fără destinație, gândindu-se la lucruri fără importanță de ordin logistic, cum ar fi, de exemplu, dacă becurile Edison sunt, într-adevăr, deranjante.

Își imagina că un admirator secret i-ar face pe ascuns un abonament la o revistă.

Își imagina că-i dispar ridurile din colțurile ochilor, așa cum dispar urmele lăsate de labele gâștelor de pe o potecă prăfuită.

Își imagina dispariția ecranelor – din viața ei, din viața copiilor ei. De la sala de sport, din cabinetele doctorilor și din taxiuri, din restaurantele în care stăteau agățate în colț, după gratii, dispariția ceasurilor iWatch ale celor care merg cu metroul și-și țin ochii ațintiți în iPad-uri.

Își imagina morțile clienților ei plini de aere și ale visurilor lor despre electrocasnice de bucătărie din ce în ce mai grele.

Fantasma la moartea așa-zisului profesor care, cu patru ani în urmă,

se hlizise la auzul unuia dintre răspunsurile lui Max, ceea ce necesitase o lună de discuții la capul patului, ca să-i retrezească bucuria de a merge la școală.

Dr. Silvers va trebui să moară de cel puțin două ori.

Își imagina dispariția subită a lui Jacob – din casă, din întreaga existență. Și-l imagina căzând lat în sala de sport. Ceea ce însemna că trebuia mai întâi să-și imagineze că *ar fi mers* la sală. Ceea ce presupunea să-și imagineze că el avea din nou dorința de a fi atrăgător, nu doar din punct de vedere profesional.

Desigur, nu-și dorea cu adevărat ca el să moară, nicio parte din ea nu-și dorea asta, nici măcar în mod conștient, iar atunci când fantasma la moartea lui, era mereu o moarte nedureroasă. Uneori, el se panica încercând să-și smulgă din piept inima gâtuită. Uneori se gândea la copii. Uneori, la propriul sfârșit: el ar fi dispărut pentru totdeauna. Iar ea ar rămâne singură și, în sfârșit, nesingură, iar oamenii o vor compătimi.

Ea va găti toate mesele (deja făcea asta), va face toată curățenia (deja făcea asta), va cumpăra hârtia milimetrică pentru labirinturile fără ieșire ale lui Benjy, crănțănelele din alge cu sos teriyaki, o geantă *cool,* dar nu prea epatantă pentru Sam, atunci când ultima pe care i-o luase se va destrăma. Îi va îmbrăca în haine cumpărate la reducerile de final de an de la Zara și Crewcuts și îi va duce la școală (deja făcea asta). Va trebui să se întrețină singură (ceea ce, având în vedere stilul ei actual de viață, era imposibil, dar nici nu va fi cazul, dată fiind asigurarea de viață a lui Jacob). Imaginația ei era îndeajuns de bogată încât să-i facă rău. Era destul de slabă încât să continue să-și facă rău.

Și atunci venea cel mai dureros gând, gând ce nu putea fi atins nici măcar cu buricele de la degetele creierului: morțile copiilor ei. Încă de când fusese însărcinată cu Sam avea adesea cele mai îngrozitoare gânduri: își imagina pierderi de sarcină; își imagina sindromul morții subite a sugarului; își imagina cum cade pe scări și încearcă să-i protejeze corpul de marginea treptelor; își imagina cancer de fiecare dată când vedea un copil cu cancer. Era convinsă că fiecare autobuz școlar în care îi urca pe copiii ei urma să se prăbușească de pe deal într-un lac înghețat, a cărui gheață se va coagula în jurul lui. De fiecare dată când unul dintre copii primea anestezie generală, își lua rămas-bun de la el, ca și când și-ar fi luat rămas-bun cu adevărat. Nu era o fire anxioasă, cu atât mai puțin apocaliptică, dar Jacob avea dreptate atunci când, după accidentul lui Sam, spusese că iubeau prea mult fericirea.

Accidentul lui Sam. Locul în care nu era dispusă să meargă, fiindcă nu mai exista cale de întoarcere. Și cu toate astea, centrul traumei din creierul ei o împingea mereu într-acolo. Iar ea nu revenea niciodată cu totul. Se împăcase cu motivul din care se întâmplase – nu exista un

motiv –, dar nu și cu felul în care se întâmplase. Era prea dureros, fiindcă oricare ar fi fost desfășurarea evenimentelor, întâmplarea nu a fost nici necesară, nici inevitabilă. Jacob n-a întrebat-o niciodată dacă ea deschisese ușa. (Era mult prea grea s-o fi putut deschide Sam.) Julia nu l-a întrebat niciodată pe Jacob dacă el închisese ușa peste degetele lui Sam. (*Era posibil* ca Sam s-o fi mișcat și inerția să se fi ocupat de tot restul?) Se întâmplase în urmă cu cinci ani, iar întreaga călătorie – dimineața lungă cât un secol de la camera de gardă, vizitele bisăptămânale la medicul de la Secția de chirurgie plastică, anul de recuperare – îi apropiase mai mult ca niciodată. Dar, totodată, crease și o gaură neagră de tăcere, față de care totul trebuia să păstreze o distanță de siguranță, o gaură care înghițise atât de multe, încât o linguriță din ea cântărea mai greu decât un milion de sori care consumă un milion de fotografii ale unui milion de familii de pe un milion de luni.

Puteau vorbi despre ce norocoși erau (Sam fusese la un pas să-și piardă degetele), dar niciodată despre ghinion. Puteau vorbi tot soiul de generalități, dar niciodată nu intrau în detalii: dr. Fred, care înfigea în repetate rânduri ace în degetele lui Sam, ca să-i testeze sensibilitatea, în vreme ce Sam îi privea în ochi pe părinții lui, îi implora și-i ruga cu cerul și cu pământul să se oprească. Când au ajuns acasă, Jacob și-a pus cămașa plină de sânge într-o pungă de plastic și a dus-o la pubela de la colțul cu Connecticut. Julia și-a pus cămașa plină de sânge într-o față de pernă veche, pe care a dosit-o într-un teanc de pantaloni.

Iubeau prea mult fericirea, dar câtă fericire era de-ajuns? O va lua Julia din nou de la capăt? Mereu crezuse că rezistența ei la durere era mai mare decât a tuturor celorlalți – cu siguranță mai mare decât cea a copiilor ei și a lui Jacob. Ei i-ar fi fost cel mai ușor să care povara și, indiferent cum ar fi stat lucrurile, tot ea urma s-o care în cele din urmă. Doar bărbații pot să devină netați. Dar dacă și ea putea s-o ia de la capăt?

Se gândea mereu la inginerii aceia japonezi pensionari care se oferiseră voluntari să meargă în centralele nucleare afectate de tsunami și să le repare. Știau că urmau să fie expuși la cantități mortale de radiații, dar dat fiind faptul că speranța lor de viață era mai mică decât i-ar fi luat cancerului să-i omoare, n-au găsit niciun motiv pentru care să nu se expună bolii. Atunci, la magazinul de amenajări interioare, Mark îi spusese că nu era prea târziu pentru fericire. Oare când ar fi prea târziu pentru sinceritate în viața Juliei?

•

Era uimitor cât de puțin fusese necesar pentru a schimba totul. Discuția continua să se extindă, dar nu le mai era deloc limpede despre ce vorbeau. Când Jacob îi arătase câteva locuințe în care s-ar fi

putut muta, fusese mai real decât atunci când îi arăta posibile locuințe în care s-ar fi putut muta *împreună*? Atunci când își împărtășeau fiecare viziunile despre vieți independente împlinite, era mai puțin fantasmagoric decât atunci când își împărtășeau viziunile despre o viață împlinită împreună? Repetițiile pentru cum aveau să le dea vestea copiilor începură să semene din ce în ce mai mult cu o piesă de teatru, de parcă ar fi încercat amândoi să găsească tonul potrivit pentru o scenă, nu pentru viață. Avea impresia că pentru Jacob era un fel de joc care-i făcea plăcere. Sau, și mai rău, că planificarea despărțirii era un nou ritual care-i ținea împreună.

Viața domestică stagna. Vorbeau despre cum Jacob ar trebui să înceapă să doarmă separat, dar în camera de oaspeți era Tamir, pe canapea, Barak, iar să plece seara la un hotel, după ce toți adormeau, și să revină dimineața, înainte să se trezească, era o alternativă crudă și extravagantă. Vorbeau fără încetare despre cea mai bună planificare a timpului, astfel încât să asigure o împărțire egală, o tranziție mai bună pentru copii și cât mai puțin dor cu putință – dar n-au încercat nicio clipă să repare ce era stricat și nici să lase situația ca atare.

După înmormântare…

După *bar mitzvah*…

După ce pleacă israelienii…

După sfârșitul semestrului…

Disperarea lor avea o oarecare nonșalanță și poate că, pentru moment, era de-ajuns să discute despre ea. Puteau să aștepte până când așteptarea devenea imposibilă.

Dar înmormântările, asemenea turbulențelor în timpul zborului cu avionul și a aniversărilor de patruzeci de ani, scot la lumină faptul că oamenii sunt muritori. Pe vremuri, ea și Jacob ar fi găsit căi de a continua să trăiască înăuntrul propriului purgatoriu. Și-ar fi inventat sarcini de îndeplinit, diversiuni, ieșiri de urgență, fantezii. Înmormântarea aproape că a făcut din conversație o crimă, dar a și declanșat în Julia o chestionare neîntreruptă. Tot ceea ce putea fi amânat pentru altă zi devenise acum urgent. Și-a amintit de obsesia lui Max pentru timp, pentru cât de puțin timp aveau. „Îmi irosesc viața!”

Se duse în dormitor, la zecile de haine îngrămădite pe pat. Arătau ca niște cadavre, cadavre de evrei. Acele imagini îi marcaseră și Juliei copilăria, iar anumite asocieri erau inevitabile acum. Acele imagini cu femei dezbrăcate, care-și țineau copiii la piept. Nu le mai văzuse de când le privise prima oară, dar nu încetase niciodată să le vadă.

Rabinul privise răbdător pe deasupra mormântului, direct spre Julia. „Dar, din propria experiență, evreii plâng pe tăcute?” întrebase el. Oare văzuse ceea ce nimeni nu putea auzi?

Își găsi haina și se îmbrăcă. Avea buzunarele pline de bonuri fiscale

și un mic arsenal de dulciuri pentru mită, chei, cărți de vizită și o gamă variată de monede străine, din călătorii pe care își amintea că le planificase și pentru care își făcuse bagajele, dar în care nu plecase niciodată. Își umplu pumnii cu toate aceste obiecte, pe care le aruncă la gunoi, ca la *tashlich*.

Se îndreptă spre ușa principală, fără să se oprească: trecu pe lângă salata de varză albă, pe lângă cafeaua neagră, pe lângă scrumbiile albastre și pe lângă prăjiturile galbene cu vanilie; pe lângă sucul purpuriu și șnapsul de piersici; pe lângă sporovăială despre investiții, Israel și cancer. Trecu pe lângă *Kaddish*{112}-ul murmurat în memoria celui plecat, pe lângă oglinzile acoperite, pe lângă fotografiile cu Isaac: împreună cu israelienii, în timpul ultimei lor vizite; la aniversarea de patruzeci de ani a Juliei; pe canapeaua lui, privind într-un punct din apropiere. Când ajunse la ușă, observă pentru prima oară un caiet pentru oaspeți, deschis pe măsuța din hol. Îl răsfoi, curioasă să vadă dacă băieții scriseseră ceva.

Sam: *Îmi pare rău.*

Max: *Îmi pare rău.*

Benjy: *Îmi pare rău.*

Și ei îi părea rău, iar când trecu pragul, atinse *mezuzah,* dar fără să-și sărute degetele înainte. Își aminti când Jacob îi sugerase să-și aleagă împreună un text propriu, pe care să-l inscripționeze pe *mezuzah* de la ușa casei lor. Aleseseră un fragment din Talmud: „Fiecare fir de iarbă are un înger care-l veghează și-i șoptește «Crește! Crește!»”. Oare următoarea familie care va locui în casă va ști asta vreodată?

În vizuina leului

În noaptea aceea, Tamir și Jacob au rămas treji până târziu. Julia era și ea pe undeva, dar nu acolo. Isaac nu era acolo, nu era nicăieri. Copiii ar fi trebuit să doarmă în camerele lor, dar Sam era în Altă Viață, unde stătea de vorbă cu Billie, iar Max căuta cuvinte din *De veghe în lanul de secară*, pe care nu le înțelegea – ofuscat, după cum îl învățase Holden, că trebuia să folosească un dicționar de hârtie. Barak era în camera de oaspeți, adormit. Jos mai rămăseseră doar cei doi veri – vechi prieteni, bărbați de vârstă mijlocie, tați ai unor copii încă tineri.

Jacob aduse niște beri din frigiderul care bâzâia delicat, opri sonorul televizorului și, oftând afectat, se așeză la masă, în fața lui Tamir.

— A fost greu azi.

— A avut o viață bună și îndelungată, zise Tamir, după care duse sticla la gură și luă o dușcă zdravănă.

— Așa cred, încuviință Jacob, mai puțin partea cu *bună*.

— Strănepoții.

— La care se referea drept „răzbunarea lui împotriva poporului german”.

— Răzbunarea e dulce.

— Și-a petrecut zilele decupând cupoane de reducere pentru chestii pe care nu și le cumpăra niciodată, în timp ce le spunea tuturor celor care-l ascultau că nu-l ascultă nimeni niciodată, zise Jacob și luă o gură de bere. I-am dus odată pe copii la zoo în Berlin…

— Ai fost la Berlin?

— Am avut filmări acolo, și au coincis cu vacanța de primăvară.

— I-ai dus pe copii la Berlin, dar nu în Israel?

— După cum *spuneam*, ne-am dus la zoo în Est, probabil cel mai deprimant loc în care-am fost vreodată. Era o panteră, într-un habitat cât un loc de parcare pentru persoane cu handicap, cu vegetație la fel de convingătoare ca o vitrină chinezească. Pantera făcea încontinuu ture, de la un capăt la altul, fără să se abată vreun pas. Când se întorcea, își smucea capul și scâncea. De fiecare dată. Am fost hipnotizați. Sam, care să fi avut vreo șapte ani pe atunci, și-a lipit palmele de geam și a întrebat, „Când e ziua străbunicului?” Julia și cu mine ne-am uitat unul la altul. Ce fel de copil întreabă una ca asta într-un asemenea moment?

— Copiii care-și fac griji că străbunicul lor e o panteră deprimată.

— Exact. Și avea dreptate. Aceeași rutină, zi de zi: cafea solubilă fără zahăr și pepene galben; citit *The Jewish Week* cu o lupă uriașă; verificat toată casa, să se asigure că toate luminile sunt stinse; împins cadrul ajutător montat pe mingi de tenis până la *shul*, ca să poarte aceleași conversații caricaturale cu aceiași suferinzi de degenerescență musculară, despre știri cu prognoze și absolviri, în care doar numele se mai schimbau; topit un cub de supă de pui, în timp ce răsfoia aceleași albume de fotografii; mâncat supa cu pâine neagră, în timp ce mai parcurgea un paragraf din *The Jewish Week –,* un pui de somn în timpul unuia dintre cele cinci filme; plimbare pe stradă, ca să se asigure că dl Kowalski își continua existența; sărit peste cină; verificat toată casa, să se asigure că toate luminile sunt stinse; mers la culcare la ora șapte și dormit unsprezece ore, cu aceleași coșmaruri. Asta se cheamă fericire?

— E o versiune.

— Pe care n-ar alege-o nimeni.

— Mulți ar alege-o.

Jacob se gândi la frații lui Isaac, la refugiații înfometați sau la supraviețuitorii holocaustului care nici măcar nu mai aveau o familie care să-i ignore – îi era rușine atât pentru viața inadecvată a bunicului lui, pe care el o tolerase, cât și pentru faptul că o considerase inadecvată.

— Nu-mi vine să cred că i-ai dus pe copii la Berlin, zise Tamir.

— E un oraș incredibil.

— Dar înainte de Israel?

Google știa distanța exactă dintre Tel Aviv și Washington, iar o ruletă putea determina lățimea mesei, dar Jacob nici măcar nu-și dădea seama la ce distanță emoțională se afla față de Tamir. Oare noi ne înțelegem unul pe celălalt? se întrebă el. Sau suntem aproape străini, făcând presupuneri și prefăcându-ne unul în fața altuia?

— Regret că n-am avut o legătură mai strânsă, zise Jacob.

— Tu și Isaac?

— Nu. *Noi.*

— Cred că, dac-am fi vrut, am fi avut-o.

— N-aș fi așa de sigur, zise Jacob. Am vrut multe lucruri, dar nu le-am avut.

— Pe care le-ai fi vrut atunci, sau acum, când te gândești la ele?

— Greu de zis.

— Greu de *știut*? Sau greu de *zis*?

Jacob înghiți o gură de bere și șterse cu palma inelul lăsat de sticla udă pe masă, animat de dorința de a fi genul de persoană care lasă astfel de lucruri să treacă. Se gândi la tot ce se întâmpla dincolo de pereți, deasupra tavanului și sub podea – cât de puțin înțelegea cum funcționa propria lui casă. Ce se întâmpla cu panoul electric când nu era nimic în priză? În momentul acela, era apă în țevi? Trebuie să fi fost, după cum se observa imediat ce deschideai robinetul. Deci asta însemna că toată casa lor era plină constant de apă stătătoare? N-ar cântări enorm? Atunci când aflase la școală că șaizeci la sută din corpul lui era apă, făcuse cum îl învățase tatăl său, și se îndoise. Pur și simplu, apa nu era destul de grea pentru a putea fi adevărat. Apoi făcuse din nou cum îl învățase tatăl său, și căută să afle adevărul de la acesta din urmă. Irv a umplut o găleată cu apă și l-a provocat pe Jacob s-o ridice, în timp ce Jacob se dădea de ceasul morții, Irv i-a spus: „Să vezi cum e sângele”.

Jacob își duse berea la gură. La televizor se difuzau imagini cu Zidul Plângerii. Se rezemă de spătar și zise:

— Mai ții minte când ne-am furișat afară din casa alor mei? Acum mulți, mulți ani?

— Nu.

— Și ne-am dus la Grădina Zoologică Națională?

— La Grădina Zoologică Națională?

— Pe bune? întrebă Jacob. Cu câteva nopți înainte de *bar mitzvah*-ul meu?

— Normal că țin minte. Tu nu ții minte că am și adus asta în discuție în timp ce ne întorceam cu mașina de la aeroport. Și a fost chiar în noaptea de dinainte de *bar mitzvah.* Nu cu câteva nopți.

— Corect. Știu. Știu. Nu știu de ce am schimbat povestea.
— Ce-ar zice dr Silvers ăla al tău?
— Sunt impresionat că mai știi cum îl cheamă.
— Mi-ai dat și tu o mână de ajutor în sensul ăsta.
— Ce-ar zice dr. Silvers? Probabil că mă protejez prin ambiguitate.
— Cât îl plătești pe omul ăsta?
— Căcălău. Și doar două treimi sunt decontate prin asigurare.
— Te protejezi de ce?
— Ca să nu-mi pese mai mult?
— Mai mult decât îmi pasă mie?
— Nu încercam să aduc un argument în favoarea iluminării mele.

Și nu doar dincolo de pereți, deasupra tavanului și dedesubtul podelei – camera în sine era plină de activitate, iar Jacob nu era câtuși de puțin conștient de ea: transmisiuni radio, canale de televiziune, conversații la telefoanele mobile, Bluetooth, Wi-fi, scurgeri din microunde, radiații de la cuptor și de la becuri, raze solare de la cel mai mare cuptor și cel mai mare bec dintre toate. Toate acestea traversau constant încăperea, unele cultivau tumori, altele omorau spermatozoizii, dar el nu băga de seamă nimic din toate astea.

— Eram așa de tonți, chicoti Tamir.
— Încă suntem.
— Dar atunci eram și mai și.
— Dar eram și romantici.
— Romantici?
— În legătură cu viața. Nu mai ții minte cum era? Să crezi că viața însăși poate fi obiectul dragostei?

Când Tamir merse să-și mai ia o bere, Jacob îi trimise un mesaj Juliei: *unde ești? am sunat-o pe maggie și mi-a zis că nu ești acolo.*

— Nu, zise Tamir, cu capul în frigider. Asta nu mai țin minte.

În dimineața aceea, cu treizeci de ani în urmă, șosetele lor se transformaseră în bureți îmbibați de transpirație. În D.C., pe timpul verii, totul era un ritual de purificare. I-au văzut pe faimoșii urși panda, Ling-Ling și Hsing-Hsing, au văzut elefanții, cu memoria lor cu tot, porcii spinoși, cu scuturile lor de unelte de scris. Părinții se contraziceau, întrebându-se în ce oraș e mai greu de suportat vremea, în D.C. sau la Haifa. Fiecare dintre ei voia să piardă, fiindcă așa câștigai, pierzând. Tamir, care era în mod evident mai mare decât Jacob cu șase luni, și-a petrecut majoritatea timpului subliniind ce slabe erau măsurile de securitate, ce ușor era să te strecori înăuntru, poate fără să-și dea seama că grădina zoologică era deschisă, că ei erau deja acolo și că intrarea era gratuită.

După grădina zoologică, au mers pe Connecticut Avenue, până la Dupont Circle – Irv și Shlomo în față, Adina și Deborah în spate, Jacob și Tamir cu fețele îndreptate spre geamul din spate al Volvoului –, au

mâncat sandvișuri la o cafenea deloc memorabilă, și-au petrecut după-amiaza la National Air and Space Museum, așteptând la coadă pentru cele douăzeci și șapte de minute glorioase de *To Fly!*

Ca să spele rușinea acelui prânz căcăcios, în seara aceea au mers la Armand, pentru „cea mai bună pizza Chicago din D.C.", apoi la Swensen's, pentru înghețată, după care s-au uitat la un film de acțiune plicticos la Uptown, doar ca să se bucure de uimirea pe care ți-o oferea un ecran așa de mare, încât îți dădea senzația opusă celei de a fi îngropat, și poate chiar senzația opusă morții.

Cinci ore mai târziu, când senzorul sistemului de alarmă devenise singura sursă de lumină, Tamir l-a scuturat pe Jacob, trezindu-l.

— Ce faci? a întrebat Jacob.

— Hai să mergem, a șoptit Tamir.

— Ce?

— Hai.

— Dorm.

— Oamenii care dorm nu vorbesc.

— Vorbesc în somn.

— Mergem.

— Unde?

— La zoo.

— Ce zoo?

— Haide, fraiere.

— Mâine am *bar mitzvah*.

— Azi.

— Tocmai. Trebuie să dorm.

— O să dormi la ceremonie?

— De ce să mergem la zoo?

— Ca să ne furișăm înăuntru.

— De ce-am face asta?

— Nu fi laș.

Se poate ca rațiunea lui Jacob să fi fost încă adormită sau poate chiar îi păsa dacă în ochii lui Tamir ar fi părut un laș, pentru că s-a ridicat, s-a frecat la ochi și s-a îmbrăcat. În mintea lui se contură o propoziție – *asta nu-mi stă deloc în fire* – pe care și-a tot repetat-o pe durata întregii nopți, până când s-a transformat în opusul lui însuși.

Au mers pe Newark prin beznă, la biblioteca publică Cleveland Park au luat-o la dreapta, mai degrabă ca niște somnambuli decât ca niște agenți ai Mossadului, după care au pornit-o în jos pe Connecticut, au traversat podul Klingle Valley (pe care Jacob nu putea să-l traverseze fără să se gândească cum ar fi să sară de pe el), trecând apoi de apartamentele Kennedy-Warren. Erau treji, dar într-un vis. Au ajuns în fața leului de cupru coclit și la literele mari de beton: ZOO.

Tamir avusese dreptate: nimic mai ușor decât să sară bariera de

beton înaltă până la brâu. Era așa de ușor, încât părea o capcană. Jacob s-ar fi bucurat să treacă peste barieră, să oficializeze transgresiunea, după care să se întoarcă, ținând în mâna tremurândă proaspăta medalie pentru încălcarea proprietății private. Dar Tamir nu se mulțumea doar cu povestea.

Ca într-un comando miniatural, Tamir s-a ghemuit, a cercetat câmpul vizual, după care i-a făcut semn lui Jacob să-l urmeze. Și Jacob l-a urmat. Tamir l-a condus pe lângă chioșcurile de la intrare, pe lângă harta de orientare, după care s-au îndepărtat din ce în ce mai mult de stradă, până când n-au mai văzut-o, ca niște marinari care pierd din privire linia țărmului. Jacob nu știa unde îl conducea Tamir, dar știa că acesta din urmă îl conducea și că el îl urma. *Asta nu-mi stă deloc în fire.*

Animalele dormeau, după câte-și dădea seama Jacob. Singurele sunete erau vântul care adia printre desișurile de bambus și bâzâitul automatelor. Mai devreme, grădina zoologică păruse o sală de distracții de Ziua Muncii. Acum parcă se afla în mijlocul unui ocean.

Lui Jacob, animalele i se păreau mereu misterioase, dar cel mai mult și mai mult atunci când dormeau. I se părea că, atunci când erau treze, puteai să-ți faci o idee – fie ea brută și aproximativă – despre conștiința unui animal. Dar ce visează un rinocer? Un rinocer visează? Un animal treaz nu adormea niciodată brusc – totul se întâmpla încet și pașnic. Dar un animal adormit părea mereu gata să se trezească brusc la viață, la violență.

Când au ajuns la cușca leului, Tamir s-a oprit.

— De azi-dimineață mă gândesc încontinuu la asta.

— La ce?

— Vreau să ating pământul, a zis el punându-și mâinile pe bara de protecție.

— Dar *atingi* pământul.

— Dinăuntru.

— *Ce*??

— Numai o secundă.

— Dă-te-n pana mea.

— Vorbesc serios.

— Ba nu.

— Ba da.

— Ești nebun de legat, în mama mă-sii.

— Da. Dar și în mama mă-sii de serios.

Atunci, Jacob și-a dat seama că Tamir venise în singura zonă a țarcului unde zidul lăsa destul spațiu cât să se poată strecura un exemplar din DSM-5{113}. Era limpede că-l descoperise mai devreme, poate chiar îl măsurase din priviri, poate – de fapt, mai mult ca sigur – își imaginase toată scena.

— Nu face asta, a zis Jacob.

— De ce nu?

— Știi bine de ce.

— Nu știu.

— Fiindcă o să *te mănânce leul,* Tamir. În pula mea de treabă.

— Dorm, a zis el.

— Dorm?

— Sunt trei.

— I-ai numărat?

— Da. Și așa scrie și pe plăcuță.

— Dorm fiindcă nu le invadează nimeni teritoriul.

— Și nici măcar nu-s afară. Sunt înăuntru.

— De unde știi *tu*?

— Îi vezi pe undeva?

— Eu nu sunt zoolog, în pana mea. Dintre toate lucrurile care se petrec în secunda asta, probabil că eu nu văd niciunul.

— Dorm înăuntru.

— Hai acasă. O să le spun tuturor că ai sărit înăuntru. O să le spun că ai omorât un leu sau că un leu ți-a supt pula sau orice altceva te-ar face să te simți erou, dar hai să ieșim dracu' odată de-aici.

— Nimic din ce vreau acum n-are legătură cu nimeni altcineva.

Tamir începuse deja să se cațere.

— O să mori, i-a zis Jacob.

— Și tu, i-a răspuns Tamir.

— Eu ce-ar trebui să fac dacă se trezește vreun leu și începe să te fugărească?

— Ce să faci *tu*?

Asta l-a făcut pe Jacob să râdă. Și râsul lui l-a făcut și pe Tamir să râdă. Odată cu gluma lui, tensiunea a cedat. Odată cu gluma lui, cea mai stupidă dintre idei a devenit chiar rezonabilă, aproape rațională, poate chiar genială. Alternativa – judecata sănătoasă – a devenit nebunie. Fiindcă erau tineri. Fiindcă omul e tânăr o singură dată într-o viață pe care o trăiește o singură dată. Fiindcă necugetarea e un pumn dat zădărniciei. Câtă poftă de viață poate îndura cineva?

Totul s-a întâmplat foarte repede, părând că a durat o veșnicie. Tamir a sărit înăuntru, a aterizat cu o bufnitură pe care cu siguranță n-a anticipat-o, fiindcă în ochii lui, atunci când s-au întâlnit cu ochii lui Jacob, scânteia groaza. Apoi, ca și cum pe jos ar fi fost lavă, a încercat să se smulgă imediat. N-a reușit să se prindă de bară din prima săritură, dar a doua încercare i-a lăsat impresia că vărul lui avea o mare lejeritate în mișcări. S-a ridicat în mâini, Jacob l-a tras înapoi peste peretele de sticlă și s-au prăvălit amândoi pe alee, râzând.

Ce-a simțit Jacob atunci, în timp ce râdea cu vărul lui? Râdea de viață. Râdea de el însuși. Chiar și un puști de treisprezece ani cunoaște încântarea și teroarea propriei insignifianțe. *Mai ales* un puști de treisprezece ani.

— Acum tu, a zis Tamir după ce s-au ridicat și și-au scuturat hainele.

— Sub nicio formă, futu-i.

Asta nu-mi stă deloc în fire.

— Haide.

— Mai bine mor.

— Le poți avea pe ambele. Haide, trebuie.

— Fiindcă ai făcut-o tu?

— Fiindcă vrei s-o faci.

— Nu vreau.

— Haide, i-a zis. O să fii atât de fericit. O să fii fericit mulți ani.

— Pentru mine, fericirea nu-i așa importantă.

— *Acum,* Jacob, l-a îndemnat în clipa aceea, foarte hotărât.

Jacob a încercat să alunge umbra de agresivitate a lui Tamir, râzând.

— Ai mei m-ar omorî dacă aș muri înainte de *bar mitzvah.*

— Asta *va fi bar mitzvah* pentru tine.

— Nici să n-aud.

Tamir s-a așezat atunci în fața lui Jacob.

— O să te pocnesc dacă n-o faci.

— Mai scutește-mă.

— O să te pocnesc la propriu.

— Dar am ochelari și coșuri.

Gluma lui n-a mai reușit să detensioneze situația, n-a mai făcut ca lucrurile să pară aproape raționale. Tamir l-a pocnit pe Jacob în piept, destul cât să-l împingă în bara de protecție. Era prima oară când Jacob primea un pumn.

— Ce pana mea ai, Tamir?

— De ce plângi?

— Nu plâng.

— Dacă nu plângi, atunci nu mai plânge.

— Nu plâng.

Tamir și-a pus mâinile pe umerii lui Jacob, după care și-a rezemat capul de el. Jacob fusese alăptat timp de un an, făcuse baie în chiuveta de la bucătărie, adormise de o mie de ori pe umărul tatălui său – dar niciodată nu mai experimentase o asemenea intimitate.

— Trebuie s-o faci, i-a zis Tamir.

— Dar nu vreau.

— Ba da, dar ți-e frică.

— Nu mi-e.

Dar îi era. Îi era frică.

— Haide, i-a zis Tamir, ducându-l pe Jacob lângă zid. E ușor. O să-ți ia o secundă. Ai văzut. Ai văzut că nu e mare brânză. Și-o să ții minte toată viața.

Asta nu-mi stă deloc în fire.

— Morții nu țin minte nimic.

— N-o să te las să mori.

— Nu? Și ce-o să faci?

— O să sar cu tine.

— Ca să murim împreună?

— Da.

— Dar asta n-o să mă facă mai puțin mort.

— Ba da. *Du-te* acum.

— Ai auzit ceva?

— Nu, fiindcă n-a fost nimic de auzit.

— Pe bune, nu vreau să mor.

Într-un fel, totul s-a întâmplat fără să se întâmple, fără să fie luată vreo hotărâre, fără ca creierul să trimită vreun semnal vreunui mușchi. La un moment dat, Jacob s-a trezit la jumătatea peretelui de sticlă, fără ca măcar să se fi urcat pe el. Mâinile îi tremurau atât de tare, încât abia dacă se mai putea ține.

Asta nu-mi stă deloc în fire.

— Dă-ți drumul, a zis Tamir.

El continua să se țină.

Asta nu-mi stă deloc în fire.

— Dă-ți drumul.

A scuturat din cap și și-a dat drumul.

Și s-a trezit înăuntru, pe pământ, în cușca leului.

Din contră.

Acolo, pe pământ, în mijlocul imitației de savană, în mijlocul capitalei țării, a avut un sentiment atât de nestăpânit și autentic, încât nu putea decât ori să-l salveze, ori să-i distrugă viața.

Trei ani mai târziu, atingea cu limba limba unei fete pentru care și-ar fi tăiat bucuros brațele, dacă ea l-ar fi lăsat. Iar după încă un an, un airbag avea să-i sfâșie corneea, ca să-i salveze viața. Doi ani mai târziu, avea să privească uluit o gură mișcându-se în jurul penisului său. Și, în același an, îi va spune tatălui său ceea ce, de mulți ani, spusese *el* despre el. Avea să fumeze o baniță de iarbă, să-și privească genunchiul cum se îndoaie greșit în timpul unui meci de fotbal american, să fie emoționat până la lacrimi, în mod complet inexplicabil, de un tablou cu o femeie și un copil, pe care-l văzuse într-un oraș străin, să atingă un urs aflat în hibernare și un pangolin pe cale de dispariție, să petreacă o săptămână așteptând rezultatele unor analize, să se roage în tăcere pentru viața soției lui, în timp ce ea țipa și o nouă viață ieșea din corpul ei – o mulțime de momente în care viața părea mare și prețioasă. Dar toate acestea alcătuiau o fracțiune atât de mică din timpul lui pe pământ: Cinci minute dintr-un an? Cât însumau toate astea? O zi? Cel mult? O singură zi în care se simțise viu în patru decenii de viață?

În cușca leului se simțise înconjurat și îmbrățișat de propria existență. Se simțise, probabil pentru prima oară în viața lui, în siguranță.

Dar apoi a auzit sunetul și s-a trezit numaidecât. A ridicat ochii și în ochii lui Tamir a citit că și el auzise. O mișcare. Frunze foșnite sub greutatea pașilor. Oare ce și-au transmis prin privirea aceea? Teamă? Dar îi venea să râdă. De parcă ar fi fost cea mai bună glumă pe care o făcuseră vreodată.

Jacob s-a întors și a văzut un animal. Nu în imaginație, ci un animal adevărat, în lumea adevărată. Un animal care nu stătea pe gânduri și nu dădea explicații. Un animal necircumcis. Era la vreo cincisprezece metri distanță, dar răsuflarea lui caldă aburea deja ochelarii lui Jacob.

Fără să spună un cuvânt, Tamir s-a cățărat înapoi peste gard și i-a întins mâna. Jacob a sărit s-o prindă, dar n-a reușit s-o apuce. Degetele lor s-au atins, ceea ce a făcut ca distanța să pară infinită. Jacob a mai sărit o dată și degetele lor s-au atins din nou în treacăt, iar acum leul venea alergând, înjumătățind cu fiecare salt distanța dintre ei. Jacob nu avea timp să se adune, nici să se gândească cum să câștige un centimetru sau doi, încerca pur și simplu încontinuu, iar apoi – datorită adrenalinei sau dorinței spontane a lui Dumnezeu de a-și

demonstra existența –, l-a prins pe Tamir de încheietură.

În clipa următoare, Jacob și Tamir s-au prăvălit din nou pe alee și Tamir a început să râdă; la fel și Jacob, iar imediat, sau în același timp, Jacob a început să plângă.

Poate că știa. Poate că, într-un fel, în timp ce stătea atunci acolo, doar un adolescent care râdea și plângea, era conștient că nu va mai simți niciodată nimic la fel de intens. Poate că vedea, de pe vârful muntelui, câmpia vastă care i se așternea înainte.

Și Tamir plângea.

Treizeci de ani mai târziu, se aflau tot la marginea țarcului, dar în ciuda tuturor centimetrilor pe care-i mai câștigaseră în înălțime, nu li se mai părea câtuși de puțin posibil să se strecoare. Și peretele de sticlă se înălțase. Chiar mai mult decât ei.

— Niciodată după noaptea aceea nu m-am mai simțit viu, zise Jacob, aducându-i lui Tamir încă o bere.

— A fost chiar atât de plictisitoare viața ta?

— Nu. S-au întâmplat multe. Dar nu le-am mai simțit.

— Există multe versiuni diferite ale fericirii, zise Tamir.

— Știi, nu sunt foarte sigur de asta, zise Jacob și desfăcu sticla.

— Nu vrei să crezi asta. Vrei să crezi că slujba ta ar trebui să aibă greutatea unui război, că o căsnicie lungă ar trebui să-ți ofere același entuziasm ca o primă întâlnire.

— Știu, spuse Jacob. Să nu ai așteptări prea mari. Învață să iubești amorțeala.

— Nu asta am zis.

— Mi-am petrecut viața agățându-mă de credința că toate lucrurile despre care am vorbit când eram copii au avut măcar un dram de adevăr. Că promisiunea unei vieți autentice nu e o minciună.

— Te-ai întrebat vreodată de ce pui atât de mult accent pe autenticitate?

— Pe ce altceva să-l pun?

— Pe pace.

— Am pace cât cuprinde, zise Jacob. Prea multă pace.

— Există și versiuni diferite ale păcii.

Pe deasupra casei sufla o pală de vânt, iar înăuntru vâjâiră hota și gura de aerisire.

— Julia e de părere că eu nu cred în nimic, zise Jacob. Poate că are dreptate. Nu știu dacă asta e sau nu o formă de credință, dar sunt sigur că bunicul meu e acum în pământ și nicăieri în altă parte. Vom primi ce avem. Slujbele noastre, căsniciile noastre…

— Ești dezamăgit?

— Da. Sau devastat. Nu, undeva între dezamăgit și devastat. Demoralizat?

Lumina estompată și stăruitoare de deasupra chiuvetei se stinse cu

un pocnet. Undeva pe circuit, o legătură slăbise.

— A fost o zi grea, zise Tamir.

— Da, dar ziua asta durează de decenii.

— Chiar dacă n-a părut decât o clipă?

— De fiecare dată când mă întreabă cineva ce fac, mă trezesc spunând „Trec printr-o fază". Totul e tranziție, iar drumul până la destinație e plin de turbulențe. Dar spun asta de atâta timp, încât probabil ar trebui să accept că și restul vieții mele va fi tot o fază prelungită: o clepsidră fără recipiente care colectează nisipul. Doar gâtul îngust prin care acesta se scurge.

— Jacob, tu chiar n-ai destule probleme.

— Am destule, crede-mă, zise Jacob, în timp ce-i trimitea Juliei un alt mesaj. Doar că problemele mele sunt atât de mici, atât de domestice. Copiii mei stau toată ziua cu ochii în ecrane. Câinele meu are incontinență. Am o poftă insațiabilă de pornografie, dar nu pot să mă bazez pe erecție când am în față o păsărică analoagă. Chelesc – știu că ai observat și-ți mulțumesc pentru faptul că n-ai atras atenția asupra acestui lucru.

— Nu chelești.

— Sunt așa de mărunt.

— Dar cine nu e mărunt? întrebă Tamir, dând din cap.

— *Tu.*

— Ce am eu măreț? Abia aștept să aud.

— Ai luptat în războaie și trăiești în umbra unor războaie viitoare; și, Cristoase, chiar acum Noam e în mijlocul a știi și tu foarte bine ce. Mizele din viața ta reflectă măreția vieții tale.

— Și asta e de invidiat? întrebă Tamir. Dacă aș fi băut cu o bere mai puțin, chiar m-ar fi jignit cuvintele tale, zise și bău pe nerăsuflate jumătate de sticlă. Încă una și mă-nfurii.

— N-ai de ce să te simți jignit. Zic doar că ai scăpat de Marea Platitudine.

— Tu crezi că eu îmi doresc altceva decât o casă albă și plictisitoare, într-un cartier plictisitor, unde nimeni nu cunoaște pe nimeni, fiindcă toți se uită la televizor?

— Da, zise Jacob. Cred că ai înnebuni, la fel ca bunicul meu.

— El nu era nebun. Tu ești nebun.

— N-am vrut să zic…

Lumina se aprinse din nou, și Jacob nu mai fu nevoit să-și dea seama ce voia să zică.

— Ascultă-te și tu puțin, Jacob. Crezi că totul e un joc, fiindcă tu ești un fan.

— Ce vrei să zici?

— Mai rău decât un fan. Tu nici măcar nu știi cu cine ții.

— Hei, Tamir, interpretezi ceva ce n-am zis. Care-i faza?

Tamir arătă spre televizor – trupele israeliene împingeau o mulțime agitată de palestinieni care încerca să pătrundă în partea de vest a Ierusalimului – și spuse:

— Asta-i faza. Poate că n-ai observat?

— Dar fix despre asta vorbesc.

— Drama. Așa e. Ție-ți place drama. Ție ți-e rușine cu noi.

— *Ce*? Cu *cine*?

— Israel.

— Tamir, încetează. Nu știu despre ce vorbești sau de ce discuția o ia în direcția asta. Nu pot să-mi deplâng și eu un pic existența?

— Doar dacă eu pot să mi-o apăr pe-a mea.

În speranța că, dacă s-ar simți un pic împuternicit, ar putea să mai scape de spaimele lui, Jacob și Julia începuseră să-l lase pe Max să plece în mici aventuri prin cartier: la pizzerie, la bibliotecă, la brutărie. Într-o după-amiază, s-a întors de la farmacie cu o pereche de ochelari de carton cu raze X. Jacob l-a privit încercându-i, apoi citind încă o dată prospectul, încercându-i din nou, pentru ca în cele din urmă să mai citească o dată prospectul. I-a ținut la ochi în timp ce se plimba de colo-colo, devenind din ce în ce mai agitat.

— Ăștia-s o mare porcărie, a zis el și i-a aruncat pe jos.

Jacob i-a explicat cu tact că erau o glumă menită să-i facă pe oameni să creadă că pot vedea prin obiecte.

— Păi și de ce nu spun asta pe ambalaj? a întrebat Max, în timp ce furia lui se transforma în umilință. Și de ce ar fi mai puțin amuzanți dacă chiar *ai putea* vedea cu ei prin obiecte?

Ce se întâmpla în sinea lui Tamir? Jacob nu înțelegea cum flecăreala caldă despre fericire se transformase într-o ceartă politică aprinsă, cu un singur combatant. Ceva dinăuntru fusese atins, dar ce?

— Muncesc mult, zise Tamir. Știi asta. Mereu am muncit mult. Unii muncesc ca să scape de familiile lor. Eu muncesc ca să asigur traiul familiei mele. Mă crezi când spun asta, nu-i așa?

Jacob dădu din cap, fără a fi în stare să spună „Sigur că te cred”.

— Când era Noam mic, am lipsit de la multe cine. Dar în fiecare dimineață îl duceam la școală. Era important pentru mine. În felul ăsta, am ajuns să-i cunosc pe mulți dintre ceilalți părinți. De majoritatea îmi plăcea. Dar pe unul dintre tați nu-l puteam suporta – un nemernic, exact ca mine. Așa că, firește, îl uram și pe copilul lui. Eitan îl chema. Îți dai seama ce vreau să spun?

— Chiar n-am nici cea mai vagă idee.

— Când Noam s-a dus în armată, ghici cine era în aceeași unitate cu el.

— Eitan.

— Eitan. Tatăl lui și cu mine ne scriam e-mailuri de fiecare dată când unul dintre noi primea vreo veste. N-am petrecut deloc timp

împreună și nici la telefon n-am vorbit. Dar o vreme ne-am tot scris unul altuia. N-a ajuns să-mi placă – cu cât interacționez mai mult cu el, cu atât îl urăsc mai tare. Dar îl iubesc, zise el și cuprinse în mână sticla goală. Pot să te întreb ceva?

— Sigur.

— Câți bani trimiți în Israel?

— Câți *bani?* întrebă Jacob, mergând la frigider să-i mai aducă o bere lui Tamir, dar și fiindcă simțea nevoia să se miște. Ce întrebare ciudată.

— Da. Câți bani dai tu Israelului? Vorbesc serios.

— Prin UJA{114}? Către Universitatea Ben Gurion?

— Sigur, toate la un loc. Plus călătoriile în Israel, cu părinții tăi, cu familia ta.

— Știi că n-am fost acolo cu Julia și cu băieții.

— Așa e, v-ați dus la Berlin. Mă rog, imaginează-ți c-ați fi mers în Israel. Imaginează-ți la ce hoteluri ați fi stat, cât ați fi mers cu taxiul, cât falafel ați fi mâncat, ce *mezuzot* din piatră de Ierusalim v-ați fi cumpărat.

— Nu înțeleg unde vrei să ajungi.

— Ei bine, eu știu că dau mai bine de șaizeci la sută din salariul meu.

— Te referi la impozite? Dar tu *trăiești* acolo.

— Încă un motiv în plus ca voi să duceți povara financiară.

— Tamir, nu prea înțeleg discuția asta.

— Și nu doar că refuzați să plătiți partea voastră, dar ne și *luați*.

— Luăm *ce*?

— Viitorul. Știai că peste *patruzeci la sută* dintre israelieni se gândesc să emigreze? A fost efectuat un sondaj.

— Și asta-i din vina mea? Tamir, înțeleg că Israelul nu e tocmai un orășel universitar liniștit și că în acest moment trebuie să fie o tortură să te afli departe de ai tăi, dar nu te iei de persoana potrivită.

— Hai, Jacob.

— Ce e?

— Tu te plângi, în pula mea, de cât ești de demoralizat, de cât de măruntă e viața ta, zise Tamir aplecându-se spre el. Mie mi-e frică.

Jacob se emoționă atât de tare, încât rămase fără cuvinte. Era ca și cum în noaptea aceea ar fi intrat în bucătărie purtând ochelarii cu raze X și ar fi dat cu ei de pământ, din frustrare, iar în loc să-i explice că scopul lor era acela de a-i face pe alții să creadă că poți vedea prin obiecte, Tamir ar fi devenit transparent.

— Mi-e frică, repetă el. Și m-am săturat să am de-a face cu tatăl lui Eitan.

— Dar nu-l ai doar pe tatăl lui Eitan.

— Așa e, îi avem pe arabi.

— Și pe *noi*.

— *Noi*? Copiii tăi dorm pe saltele ecologice. Fiul meu e în mijlocul *chestiei ăsteia,* zise arătând din nou spre televizor. Eu dau mai mult de jumate din tot ce am, iar tu dai unu la sută, cel mult. Vrei să faci parte din poveste și te simți îndreptățit să-mi spui cum să am grijă de casa mea, și cu toate astea nu dai și nu faci nimic. Dă mai mult sau vorbește mai puțin. Dar nu mai vorbi de *noi*.

La fel ca Jacob, Tamir prefera să nu-și țină telefonul în buzunar și și-l lăsa pe masă sau pe unde apuca. Deși nu semăna deloc cu telefonul lui, Jacob i-l ridică instinctiv de mai multe ori. Prima oară, pe ecranul de pornire era o poză cu Noam copil, în timp ce lovea mingea din corner. Data următoare, era o poză diferită: cu Noam în uniformă, făcând salutul militar. Data următoare: Noam în brațele Rivkăi.

— Înțeleg că ești îngrijorat, zise Jacob. Eu mi-aș pierde mințile. Și, dacă aș fi în locul tău, m-aș și urî. A fost o zi lungă.

— Mai ții minte când erai obsedat de buncăr? La prima ta vizită? Și tatăl tău era. Practic a trebuit să vă târâm afară din el.

— Nu-i adevărat.

— În ’48, când am învins armatele arabe…

— *Am învins*? Nici nu te născuseși pe-atunci.

— Așa e, n-ar fi trebuit să zic *am învins*. Te-ar include și pe tine, iar tu n-ai avut nimic de-a face cu asta.

— Nu mai puțin decât tine.

— Cu excepția faptului că bunicul meu și-a riscat viața și, implicit, a riscat-o și pe a mea.

— N-a avut de ales.

— America a fost dintotdeauna o opțiune pentru noi. La fel cum a fost și Israelul pentru voi. În fiecare an zici, la final de *seder*. „La anul ne vedem la Ierusalim”, și în fiecare an alegi să-ți petreci sărbătorile în America.

— Asta fiindcă Ierusalimul e o idee.

Tamir râse și lovi în masă.

— Nu și pentru cei care trăiesc acolo. Nu și când îi pui copilului tău o mască de gaze. Ce-a făcut tatăl tău în ’73, când egiptenii și sirienii ne împingeau spre mare?

— A scris editoriale, a condus marșuri, a făcut lobby.

— Știi că-l iubesc pe tatăl tău, dar sper că auzi ce spui, Jacob. Editoriale? Tata comanda o unitate de tanchiști.

— A ajutat și tata cum a putut.

— A dat ce putea să dea fără să sacrifice nimic și fără să riște nimic. Crezi că s-a gândit vreo clipă să se urce în avion și să vină să lupte?

— Nu știa să lupte.

— Nu e foarte greu, doar încerci să nu mori. În ’48, le-au dat arme scheletelor care veneau cu bărcile din Europa.

— Și avea o nevastă acasă.

— Nu mai spune.

— Și nu era țara lui.

— Bingo.

— Țara lui era America.

— Nu, el n-avea țară.

— America era țara lui.

— În America și-a închiriat o cameră. Și știi ce s-ar fi întâmplat dacă am fi pierdut războiul, ce s-au temut atâția, atâția dintre *noi* că se va întâmpla?

— Dar n-ați pierdut.

— Dar dac-am fi pierdut? Dacă *am fi fost* împinși în mare sau măcelăriți?

— Ce vrei să spui?

— Tatăl tău ar fi scris editoriale.

— Nu înțeleg unde vrei să ajungi cu exercițiul ăsta mental, încerci să-mi demonstrezi că tu trăiești în Israel, și eu nu?

— Nu, că Israelul e facultativ pentru tine.

— *Facultativ*?

— Da. Îl iubești, îl susții, cânți despre el, te rogi pentru el, ba chiar îi invidiezi pe evreii care trăiesc acolo. Și totuși supraviețuiești fără el.

— Continui să respir, vrei să zici?

— Chiar asta.

— Păi *așa*, și America e facultativă pentru mine.

— Ai perfectă dreptate. Lumea crede că palestinienii sunt oameni fără de țară, dar ei și-ar da viața pentru țara lor. Tu ești ăla demn de milă.

— Pentru că nu mi-aș da viața pentru o țară?

— Da. Și încă am spus prea puțin. Tu nu îți dai viața pentru *nimic*. Îmi pare rău dacă te jignește asta, dar nu te preface că e nedrept sau neadevărat. Julia avea dreptate: Tu nu crezi în nimic.

Atunci ar fi fost momentul potrivit ca unul dintre ei sau chiar amândoi să se ridice nervos de la masă, dar Jacob își luă telefonul și spuse calm:

— Mă duc să mă piș. Și când mă întorc, o să ne prefacem amândoi că ultimele zece minute n-au existat.

Tamir nu reacționă.

Jacob se închise în baie, dar nu făcu pipi și nici nu se prefăcu că cearta nu avusese loc. Își scoase telefonul din buzunar. Pe ecranul de pornire avea o poză cu Max, din ziua în care împlinise șase ani. El și Julia îi dăruiseră lui Max o valiză cu costume. Un costum de clovn. Un costum de pompier. De indian. De recepționer. De șerif. Primul pe care-l probase, comemorat și în formă digitală, fusese costumul de soldat. Jacob trase apa la toaletă degeaba, intră în setările telefonului

și înlocui poza cu una generică: un copac fără frunze.

Se întoarse în bucătărie și-și reluă locul pe scaunul din fața lui Tamir. Se hotărâse să încerce gluma cu diferența dintre un Subaru și o erecție, dar înainte să rostească primul cuvânt, Tamir spuse:

— Nu știu unde e Noam.

— Cum adică?

— A fost acasă pentru câteva zile. Ne-am trimis mesaje și am stat de vorbă. Dar în după-amiaza asta a fost mobilizat. Rivka nu știe unde e. Nici eu n-am auzit nimic. A încercat să mă sune, dar prostul de mine n-am avut telefonul deschis. Ce fel de tată sunt?

— Of, Tamir, îmi pare rău. Nici măcar nu-mi pot imagina prin ce treci.

— Ba da.

— Noam va fi bine.

— Poți să-mi promiți tu asta?

Jacob se scărpină pe braț, fără să simtă nicio mâncărime, și spuse:

— Aș vrea.

— Cred multe lucruri din ce mi-ai spus. Dar pe multe nu le cred. Sau nu sunt sigur că le cred.

— Și eu am spus multe lucruri pe care nu le cred. Se mai întâmplă.

— De ce nu poate să-mi trimită măcar un mesaj de un rând? Două litere: O-K.

— Eu nu știu unde e Julia, zise Jacob, încercând să răspundă realității palpabile a lui Tamir cu propria realitate. Și nu e plecată în interes de serviciu.

— Nu?

— Nu. Și mi-e frică.

— Atunci putem sta de vorbă.

— Până acum ce-am făcut?

— Am scos sunete.

— E numai vina mea. Julia. Familia. M-am purtat ca și cum întreg căminul meu ar fi facultativ.

— Ia-o mai ușor. Spune-mi…

— A găsit un telefon, zise Jacob, de parcă fraza aceea ar fi trebuit să întrerupă ceva, ca să poată fi rostită. Un telefon secret. Al meu.

— Căcat. De ce aveai un telefon secret?

— A fost o prostie.

— Ai avut pe cineva?

— Nici măcar nu știu ce înseamnă asta.

— Ai fi știut dacă Julia ar fi avut pe cineva.

Cuvintele lui declanșară frâna de urgență din mintea lui Jacob: oare în momentul acela ea făcea sex cu Mark? O futea în timp ce ei doi vorbeau despre ea?

— Ai futut-o? întrebă Tamir.

Jacob se opri, ca și cum ar fi trebuit să cântărească întrebarea, ca și cum n-ar fi știut nici ce înseamnă *futut*.

— Da.

— De mai multe ori?

— Da.

— Nu acasă.

— Nu, zise Jacob, părând jignit de idee. În hoteluri. O dată la birou. Asta ne-a permis să ne recunoaștem nefericirea. Probabil Julia a fost recunoscătoare că s-a întâmplat.

— Oamenii sunt recunoscători pentru faptul că au voie să facă lucruri pe care nimeni nu vrea să le facă.

— Poate.

— Este exact lucrul despre care vorbeam mai devreme. Exact același lucru.

— Credeam că am convenit deja că au fost doar tâmpenii.

— Unele, da, dar nu toate: tu nu poți să zici „Ăsta sunt". Nu poți să zici „Sunt un bărbat căsătorit. Am trei copii minunați, o casă frumoasă, o slujbă bună. N-am tot ce-mi doresc, nu sunt așa de respectat pe cât mi-aș dori, nu sunt nici bogat, nici iubit, nici futut atât cât mi-aș dori, dar ăsta sunt și ăsta aleg să fiu și recunosc că ăsta sunt". Nu poți să zici asta. Dar tu nici nu poți să recunoști că ai nevoie de mai mult, că vrei mai mult. Și nu în fața altora, pentru că tu nici față de tine nu-ți poți recunoaște propria nefericire.

— Sunt nefericit. Dacă asta simțeai nevoia să m-auzi spunând, uite. Vreau mai mult.

— Astea nu-s decât sunete.

— Și ce *nu* e?

— Să mergi în Israel. Să trăiești.

— OK, acum glumești.

— Spun ceea ce tu știi deja.

— Că, dacă m-aș muta în Israel, căsnicia mea s-ar redresa?

— Că, dacă ai fi capabil să te ridici și să spui „Asta sunt", măcar ți-ai trăi propria viață. Chiar dacă ceea ce ești arată urât în ochii celorlalți. Sau în ochii tăi.

— Nu-mi trăiesc propria viață?

— Nu.

— Și pe-a cui o trăiesc?

— Poate ideea de viață a bunicului tău. Sau a tatălui tău. Sau ideea ta. Sau poate nicio viață.

Jacob bănuia că ar trebui să se simtă jignit și a avut impulsul de a-i răspunde lui Tamir, dar, în același timp, se simțea umilit și recunoscător.

— A fost o zi lungă, spuse el, și nu știu dacă mai spunem ceea ce

vrem să spunem. Mă bucur că ești aici. Mi-aduce aminte de vremea când eram copii. Hai să nu mai pierdem timpul.

Tamir dădu gata dintr-o înghițitură ultima treime din bere. Puse sticla la loc pe masă, cu o încetineală mai mare decât a oricărui alt gest pe care-l văzuse Jacob făcându-l vreodată, și zise:

— Când vom înceta să ne mai pierdem timpul?

— Tu și cu mine?

— Da.

— Și să facem ce? Să pierdem totul?

— Sau să cerem ce-i al nostru.

— Al tău și-al meu?

— Da.

Termină și berea începută de Jacob și aruncă cele două sticle goale la gunoi.

— Reciclăm, zise Jacob.

— Eu nu.

— Ai destule prosoape sus?

— Ce crezi că fac cu prosoapele?

— Încercam doar să fiu o gazdă bună.

— Mereu încerci ceva.

— Da. Mereu încerc să fiu ceva. Asta spune ceva bun despre mine.

— OK.

— Și tu încerci mereu să fii ceva. Și Barak. Și Julia și Sam și Max și Benjy. Toată lumea.

— Ce încerc eu să fiu?

Jacob se opri o clipă, precaut.

— Încerci să fii mai mare decât ești de fapt.

Zâmbetul lui Tamir arătă cât de puternică fusese lovitura.

— *Ah.*

— Toată lumea încearcă să fie ceva.

— Bunicul tău nu.

Ce era asta? O glumă proastă? Vreo încercare de doi bani de a spune ceva înțelept?

— A încetat să mai încerce, zise Jacob. Și asta l-a omorât.

— Te înșeli. El e singurul dintre noi care chiar a reușit.

— Să *ce*?

— Să devină ceva.

— *Mort*?

— Real.

Jacob aproape că spuse *Acum chiar m-ai pierdut.*

Aproape că spuse *Eu mă duc sus.*

Aproape că spuse *Nu sunt de acord cu nimic din ce-ai spus, dar te înțeleg.*

Noaptea s-ar fi putut încheia acolo, conversația s-ar fi putut

termina, s-ar fi putut procesa, digera și elimina ceea ce fusese împărtășit, cu excepția nutrienților.

În schimb, Jacob spuse:

— Mai vrei o bere? Sau îmbată și îngrașă?

— Vreau ce vrei și tu, zise Tamir. Inclusiv să mă îmbăt și să mă îngraș.

— Și să chelești.

— Nu, te ocupi tu de asta pentru amândoi.

— Știi ceva, zise Jacob, am o pungă de iarbă sus, pe undeva. Probabil că e de-o vârstă cu Max, dar iarba nu se strică niciodată, nu?

— Nu mai rău decât copiii, zise Tamir.

— Căcat.

— Ce s-ar putea întâmpla în cel mai rău caz? Să nu ne amețim?

În balama

Juliei i-a luat trei ore să ajungă acasă la Mark. Jacob a sunat-o și i-a trimis mesaj, iar a sunat-o și iar i-a trimis mesaj, însă ea nu trimisese mesaj și nici nu sunase să vadă dacă Mark era acolo. Ridică degetul de pe butonul interfonului imediat cum apăsă – circuitul s-a pus în mișcare o singură secundă, ca o pasăre care se lovește într-o fereastră.

— Da?

Ea rămase tăcută și nemișcată. Oare putea microfonul să-i capteze șuierul respirației? Îl asculta, oare, Mark de sus, de la etajul al patrulea?

— Te văd, Julia. Sub interfon e o cameră video.

— Julia sunt, zise ea, de parcă ar fi putut să anuleze ultimele două secunde și să răspundă acelui „Da?” ca o ființă umană normală.

— Știu, mă uit la tine.

— Ce sentiment neplăcut.

— Păi ieși din cadru și hai sus.

Ușa se deschise.

Apoi se deschiseră și ușile liftului, după care se mai deschiseră o dată.

— Nu te așteptam, zise Mark, invitând-o înăuntru.

— Nici eu nu mă așteptam.

Ea inspectă, din reflex, apartamentul. Totul era nou și intact: plinte false, podele strălucitoare, ca într-o sală de bowlling, storuri groase de plastic.

— După cum vezi, îi zise Mark, sunt în plin proces de amenajare.

— Cine nu e?

— Mâine sosește o mare parte din mobilă. Mâine va arăta complet diferit.

— Atunci mă bucur că apuc să văd cum arată *înainte*.

— Și e temporar. Aveam nevoie de un loc, și ăsta… era un loc.

— Crezi că te judec?

— Nu, dar cred că-mi judeci apartamentul.

Se uită la Mark, la eforturile pe care le făcea: mergea la sală, folosea produse de îngrijire a părului, cumpăra haine despre care cineva – dintr-o revistă sau dintr-un magazin – îi spusese că erau *cool*. Își roti privirea prin apartament: ce înalte erau tavanele, ce înalte erau ferestrele, ce strălucitoare erau toate electrocasnicele.

— Tu unde mănânci?

— În oraș, de obicei. Mereu.

— Și unde-ți verifici corespondența?

— Tot ce fac, fac pe canapea.

— Acolo și dormi?

— Acolo fac totul, în afară de dormit.

Totul în afară de dormit: o aluzie foarte transparentă. Sau așa i se păru Juliei. Doar că în clipele acelea totul i se părea o aluzie transparentă, fiindcă ea era foarte transparentă. Înainte ca pielea să se reînnoiască și să se vindece, o parte din ce se afla în interiorul mâinii lui Sam ieșise la exterior, iar infecția era o amenințare constantă. Asemenea unui copil, Julia nu voia să pună vulnerabilitatea pe seama mâinii băiatului, așa că pe el îl vedea neschimbat, în vreme ce, în ochii ei, lumea devenise mai amenințătoare. De la spital, mergeau direct la înghețată. „Cu toate siropurile?” întreba vânzătorul. Când a împins ușa – prima pe care o deschidea de la închiderea ușii aceleia grele –, Julia observă ce era scris pe spatele semnului cu DESCHIS.

— Ia uite, a zis ea, văzând în propria glumă încă un motiv să se urască, lumea e ÎNCHISĂ.

— Nu, e aproape{115}, a zis Sam.

Încă un motiv să se urască.

Ar fi putut să-i spună atâtea lucruri lui Mark. Avea atâtea banalități la dispoziție. Învățase să facă patul ca la spital într-o tabără în care mersese în copilărie. La spital învățase cum să preseze cuvinte atent împachetate între secunde gigantice. Dar atunci nu-și dorea ca lucrurile să fie ordonate sau acoperite. Însă nici nu le voia răvășite și la vedere, așa cum se simțeau.

Ce voia?

— Ce vreau? întrebă încet, ca o plimbare prin cosmos.

Voia ca o parte dinăuntrul ei să iasă la lumină, dar ce parte și cât de mult?

— Ce? întrebă Mark.

— Nu știu de ce te întreb pe tine.

— N-am auzit ce-ai întrebat, zise el apropiindu-se, poate ca s-o audă mai bine.

Încercase totul: cure purificatoare cu sucuri naturale, cure de

poezie, tricotat, scrisori scrise de mână către oamenii la care renunțase, momente de sinceritate totală pe care și le promiseseră unul altuia în Pennsylvania, cu șaisprezece ani în urmă. De mai bine de zece ori încercase să mediteze, dar mereu se simțise pierdută când era îndrumată să-și „amintească” propriul trup. Știa ce presupunea, dar fie nu putea, fie nu voia.

Făcu un pas către Mark, apropiindu-se, poate ca el să audă mai bine ceea ce ea nu putea spune.

Dar acum, fără ca măcar să încerce, își aminti de trupul ei. Își aminti de sânii ei, pe care niciun alt bărbat nu-i mai văzuse, nu într-un context sexual, de când era foarte tânără. Își aminti de greutatea lor, de faptul că ei erau greutățile care se lăsau încet, alimentându-i ceasul biologic. Răsăriseră prea devreme, dar crescuseră prea încet, iar singurul ei prieten din facultate, a cărei zi de naștere și-o amintea încă, îi numise „platonici”. Când îi venea ciclul, deveneau așa de sensibili, încât trebuia să și-i țină în mâini când mergea prin casă. Mulți ani după ce o oprise definitiv, încă mai auzea prin casă, din când în când, pufăitul astmatic al pompei de sân, care refuza să moară. Ajunsese să-și cunoască sânii în ipostaze și mai intime, fiindcă existau și alte temeri, dar de fiecare dată când, în ultimii trei ani, fuseseră presați între plăcile mamografului, întorsese privirea – de fiecare dată, tehnologia promitea o cantitate de radiații mai mică decât cea la care ar fi fost expusă în timpul unui zbor transatlantic. La aniversarea vârstei de patruzeci și unu de ani, când Jacob a dus-o la Paris, și-a imaginat cum copiii stăteau cu ochii pe cer, să-i vadă avionul, iar sânii ei străluceau pentru ei ca niște semnale luminoase otrăvite.

Ce voia?

Voia ca totul să iasă la lumină.

Voia un lucru imposibil, a cărui împlinire ar fi distrus-o.

Și atunci l-a înțeles pe Jacob. L-a crezut când i-a spus că vorbele lui fuseseră doar vorbe, dar nu l-a înțeles niciodată. Acum înțelegea: el avea nevoie să-și bage mâna în balama. Dar nu voia să fie el cel care închidea ușa.

— Trebuie să plec acasă, zise ea.

Avea nevoie de un lucru imposibil, a cărui împlinire ar fi putut-o salva.

— Asta ai venit să-mi spui?

Ea dădu din cap.

El stătea drept, mai înalt acum decât fusese înainte.

— Îmi dau seama că ești într-un fel de călătorie, zise. Nimeni nu înțelege mai bine ca mine. Și chiar mă bucur că am putut să-ți servesc drept popas în care să-ți odihnești picioarele, să bagi niște benzină, să faci un pipi.

— Nu te supăra, te rog, zise ea, aproape ca o fetișcană.

O ardea pielea de frică – de furia lui, de faptul c-o merita, de a fi, în sfârșit, pedepsită pentru răutatea ei. Putea fi iertată pentru faptul că-și făcea copiii să sufere, dar pentru că îi făcea pe copii să sufere cu bună știință nu există o pedeapsă destul de aspră. Avea să-și distrugă familia – cu bună știință, și nu fiindcă nu existau alternative. Avea să aleagă să nu aibă de ales.

— Sper că am contribuit la o mare parte din creștere, continuă Mark, fără a mai încerca să-și mascheze supărarea. Chiar sper. Sper că ai avut ceva de învățat cu mine, ceva ce să aplici mai târziu cu altcineva. Îmi permiți să-ți ofer un sfat dezinteresat?

— Trebuie doar să merg acasă, zise ea, îngrozită de ce avea el să-i zică, de faptul că, prin cine știe ce act de justiție magică, lucrul acela avea să-i omoare copiii.

— Julia, nu tu ești problema. Viața ta e problema.

Bunătatea era mai rea decât lucrul de care se temuse cel mai tare.

El deschise ușa.

— Și spun asta în dorința ca amândoi să avem parte de pace: să știi că data viitoare când o să te văd pe cameră, n-o să mai stau nicio clipă să mă uit la tine cum aștepți.

— Trebuie să merg acasă, zise ea.

— Noroc, spuse el.

Plecă.

Luă un taxi până la hotelul a cărui renovare aproape că fusese angajată s-o coordoneze.

Sub un candelabru cu zece mii de cristale se afla un aranjament floral uriaș, de o simetrie nefirească, asemănător cu cele din desenele animate.

Portarul spuse ceva într-un microfon palmar, al cărui fir îi cobora pe mânecă, până la o stație prinsă la curea – trebuia să existe o cale mai bună de a comunica.

Recepționerul, care *aproape* c-ar fi putut să fie Sam peste aproximativ cincisprezece ani, cu singura excepție că mâna lui stângă era perfectă, o întrebă:

— De câte chei aveți nevoie?

— De toate, se gândi ea să răspundă. De niciuna, se gândi din nou.

Cine e în camera liberă?

Până se întoarse Jacob de sus cu iarba, Tamir deja improvizase un bong dintr-un măr, aparent fără să folosească vreo unealtă.

— Impresionant, zise Jacob.

— Sunt un tip impresionant.

— Păi, poți să transformi un fruct într-o drăcovenie pentru fumat, n-

am ce zice.

— Încă miroase a iarbă, zise Tamir, deschizând punguța. Semn bun.

Întredeschiseră ferestrele și fumară într-o tăcere întreruptă din când în când doar de tusea umilitoare a lui Jacob. Se lăsară pe spate. Așteptară.

Televizorul ajunsese, nu se știe cum, pe canalul ESPN{116}. Să fi căpătat televizorul voință și conștiință de sine? Era un documentar despre tranzacția din 1988, când Wayne Gretzky a ajuns de la Edmonton Oilers la L.A. Kings – efectele pe care le avusese asta asupra lui Gretzky, a celor două echipe, asupra planetei și a universului. Altă dată, l-ar fi făcut pe Jacob ori să spargă televizorul, ori să-și scoată ochii, dar acum era cea mai bine-venită grațiere. Să fi schimbat Tamir postul?

Pierdură noțiunea timpului – ar fi putut trece patruzeci și cinci de secunde, dar, la fel de bine, și patruzeci și cinci de minute. Pentru ei, conta la fel de puțin cât conta pentru Isaac.

— Mă simt bine, zise Jacob, aplecându-se așa cum învățase la *seder,* de Paște, în copilărie, că i se cuvine unui om liber.

— Eu mă simt foarte bine, zise Tamir.

— Pur și simplu, fundamental… *bine.*

— Știu sentimentul.

— Dar faza e că viața mea nu e bună.

— Da.

— Da, adică știi? Da, nici a ta nu e bună?

— Da.

— Copilăria e bună, zise Jacob, în rest te învârti de colo-colo. Dacă ai noroc, mai dai doi bani pe chestii. Dar e doar o diferență cantitativă.

— Însă cantitatea aia contează.

— Chiar crezi?

— Dacă un lucru contează, totul contează.

— Asta chiar că e o mostră de-nțelepciune a-ntâia.

— *Lo mein*{117} contează. Glumele proaste, porcoase contează. Saltelele tari și cearșafurile moi contează. *Boss*-ul contează.

— *Boss*-ul?

— Springsteen. Un scaun de toaletă încălzit contează. Toate lucrurile mici: să schimbi un bec, să pierzi la baschet în fața fiului tău, să conduci fără un scop anume. Asta e Marea ta Platitudine. Și aș putea să continui.

— Mai bine ai lua-o de la capăt și-ai mai spune o dată ce contează, ce contează *exact,* ca să te înregistrez?

— Mâncarea chinezească. Glumele proaste, porcoase. Saltelele tari și cearșafurile moi…

— M-am fumat rău.

— Eu mă uit la candelabru de undeva de deasupra.

— E prăfuit? întrebă Jacob.

— Altcineva m-ar fi întrebat dacă e frumos.

— Oamenii n-ar trebui lăsați să se căsătorească decât după ce e prea târziu să mai facă copii.

— Dacă strângi destule semnături, are șanse să se întâmple.

— Și e imposibil să ai o carieră mulțumitoare.

— Așa, în general?

— Pentru tații buni. Dar e așa de greu să te abați de la normă. Toate cuiele alea evreiești pe care mi le-am bătut în palmă, în pula mea.

— Cuie evreiești?

— Așteptări. Recomandări. Porunci. Să vrei să mulțumești pe toată lumea. Și tot tacâmul.

— Tacâmul?

— Ai fost vreodată nevoit să citești poemul sau articolul ăla sau ce-o fi, scris de puștiul care-a murit la Auschwitz? Sau poate la Treblinka? Nu contează neapărat detaliile, eu voiam doar să… Ăla cu „Data viitoare când arunci o minge, arunc-o pentru mine”?

— Nu.

— Pe bune?

— Nu cred.

— Consideră-te norocos. În orice caz, poate că nu înțeleg eu bine, dar faza e cam așa: nu plânge pentru mine, trăiește pentru mine. Eu o să fiu caput una-două, așa că fă-mi un favor și distrează-te.

— N-am auzit niciodată de asta.

— Cred c-am auzit-o de o mie de ori. Asta a fost mantra educației mele iudaice și a stricat totul. Nu fiindcă de fiecare dată când arunci o minge te gândești la cadavrul unui copil care ar fi trebuit să fie în locul tău, ci fiindcă uneori vrei pur și simplu să vegetezi în fața televizorului de căcat, și-n loc de asta, te gândești „ar trebui să mă duc s-arunc o minge”.

Tamir râse.

— E amuzant, doar că s-arunci o minge ajunge să însemne o atitudine față de realizările academice, să măsori distanța până la perfecțiune în unități de eșec, să mergi la o facultate la care puștiul ăla omorât ar fi dat orice s-ajungă, să înveți tot felul de chestii care nu te interesează, dar care-s bune și valoroase și mai sunt și remunerate, să te însori evreiește și să ai copii evrei și să trăiești evreiește, într-un efort dement de a izbăvi suferința care-a făcut posibilă viața ta, din ce în ce mai alienată.

— Ți-ar mai prinde bine câteva fumuri.

— Problema e, zise Jacob, luând din nou mărul, că îndeplinirea așteptărilor îți dă o senzație genială, dar nu poți să le-ndeplinești decât o dată – „am luat un zece!”, „mă căsătoresc!”, „am un băiat!” –,

după care trebuie să le și trăiești. Pe moment, nimeni nu știe, și toată lumea află abia mai târziu, dar nimeni nu recunoaște, fiindcă asta ar însemna să ia o piatră de la temelia evreiască a turnului Jenga. Dai la schimb o ambiție emoțională ca să ai pe cineva să-ți țină de urât, o viață trăită într-un corp prin de nervi, ca să ai pe cineva să-ți țină de urât, explorarea tot ca să ai pe cineva să-ți țină de urât. Angajamentele au ceva bun, știu asta. De-a lungul timpului, lucrurile trebuie să crească, să se maturizeze, să se împlinească. Dar pentru toate astea există un preț, și doar fiindcă nu vorbim despre el nu înseamnă că e ușor de îndurat. Atâtea binecuvântări, dar s-a întrebat vreodată cineva de ce ar vrea o binecuvântare?

— Binecuvântările sunt niște blesteme pe care le invidiază alții.

— Ți-ar mai prinde bine câteva fumuri, Tamir. Fumatul te transformă-n Yoda, ce pizda mă-sii, sau măcar în Deepak Chopra.

— Poate te face să asculți altfel.

— Vezi! Fix asta voiam să zic.

— Începi să devii amuzant, zise Tamir, ducându-și mărul la gură.

— Mereu am fost amuzant.

— Atunci poate eu sunt ăla care începe să asculte altfel.

Tamir mai trase un fum.

— Și Julia cum a reacționat? La mesaje?

— Deloc bine. Normal.

— O să rămâneți împreună?

— Da. Sigur. Avem copii. Și am trăit o viață împreună.

— Ești sigur?

— Adică am *vorbit* despre despărțire.

— Sper să ai dreptate.

Jacob mai trase un fum.

— Ți-am povestit vreodată despre serialul meu?

— Bineînțeles.

— Nu, despre serialul *meu*, vreau să zic.

— Sunt spart, Jacob. Prefă-te că-s un copil de șase ani.

— Am tot scris la un serial despre noi.

— Despre noi doi?

— Mă rog, nu, nu despre tine. Sau nu încă.

— Aș fi foarte mișto într-un serial.

— Despre familia mea.

— Și eu sunt din familia ta.

— Familia mea de *aici,* Tamir. Părinții mei, Julia, copiii.

— Și cine-ar vrea să se uite la așa ceva?

— Toată lumea, probabil. Dar nu asta era faza. Faza e că probabil e chiar foarte bun, probabil chiar am un talent înnăscut pentru chestia asta cu scrisul, și ultimii aproximativ zece ani chiar mi i-am petrecut scriind la el.

— Zece ani?

— Și nu l-am arătat niciodată nimănui.

— De ce nu?

— Păi, înainte să moară Isaac, mi-era frică să nu-l trădez.

— Cu ce?

— Cu adevărul despre cine și cum suntem noi.

— Și de unde până unde-ar fi asta o trădare?

— Diminețile trecute, ascultam la radio o emisiune de știință care-mi place. Îi luau interviu unei femei care trăise doi ani într-un dom geodezic uriaș – unde nimic nu intră, nimic nu iese. Un dom din ăla. Și era foarte interesant.

— Hai să-l ascultăm acum.

— Nu, doar caut o metaforă.

— Chiar m-aș super bucura să-l ascultăm acum.

— Nici măcar nu-mi dau seama dacă ești serios sau faci mișto de mine.

— Te rog, Jacob.

— Tot nu-mi dau seama. Dar, în orice caz, femeia asta vorbea despre cum viața în mediul ăla închis a făcut-o conștientă de cât de interconectată e viața: chestia asta o mănâncă pe-asta, după care face caca, cu care se hrănește altă chestie, bla bla bla. Apoi a vorbit despre ceva ce deja știam – nu fiindcă aș fi eu deștept dat dracu', ci fiindcă e una dintre chestiile alea pe care le știu majoritatea oamenilor –, și anume că la fiecare inspirație e foarte probabil să tragi în piept particule pe care le-au respirat și Pol Pot sau Cezar, poate chiar dinozaurii. La faza cu dinozaurii se poate să mă-nșel. Nu știu de ce. Am petrecut treizeci de ani fără să mă gândesc deloc la asta, și dintr-odată mi-a fost stârnit din nou interesul. Într-o altă emisiune, am auzit…

— Asculți multe emisiuni.

— Știu. Chiar ascult. E jenant, nu?

— Mă-ntrebi pe mine dacă te simți tu jenat?

— E umilitor.

— Nu știu de ce.

— Ce fel de persoană se furișează într-o cameră liberă și-și lipește de ureche un telefon cu volumul dat aproape la minimum, ca s-asculte de unul singur un diletant care explorează un subiect atât de irelevant ca ecolocația. E umilitor. Și umilirea e umilitoare, zise Jacob, desenând cu sticla de bere un inel de condens pe masă. În orice caz, cealaltă emisiune era cu toată chestia asta despre cum toți dinozaurii – nu majoritatea, ci toți – au fost distruși dintr-odată. Au cutreierat pământul multe milioane de ani, după care, într-o oră sau ceva de genul ăsta, *s-a zis* cu ei. Oare de ce oamenii folosesc mereu cuvântul *a cutreiera* când se referă la dinozauri?

— Nu știu.

— Dar îl folosesc. Dinozaurii *cutreierau* pământul. E ciudat.

— Este.

— *Foarte* ciudat, nu?

— Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât e mai ciudat.

— *Evreii au cutreierat Europa timp de mii de ani…*

— După care, în aproape un deceniu…

— Dar altceva voiam să zic. Despre femeia de la dom… dinozauri… poate Pol Pot?

— Ceva cu respirația.

— Așa! Cu fiecare gură de aer, inhalăm particule de așa și pe dincolo. Mă rog, am început să dau ochii peste cap, fiindcă suna ca un cocktail răsuflat de căcaturi științifice. Dar apoi a zis că expirațiile noastre vor fi aproape sigur inhalate de stră-stră-stră-stră-stră-strănepoții noștri.

— Și de dinozaurii din viitor.

— Și de Pol Poții din viitor.

Râseră amândoi.

— Dar, nu-mi dau seama de ce, chiar m-a întristat. N-am început să plâng sau ceva. N-a trebuit să opresc mașina. Dar a trebuit să opresc sonorul. N-am mai putut să-l ascult.

— De ce crezi?

— De ce cred, în general?

— Nu. De ce crezi că te-a întristat să-ți imaginezi că stră-stră-stră-stră-stră-strănepoții tăi îți vor respira respirația?

Jacob expiră o gură de aer pe care aveau s-o tragă în piept ultimii lui descendenți.

— Încearcă, zise Tamir.

— Bănuiesc – altă respirație – că am fost crescut să înțeleg că nu sunt demn de ce a fost înaintea mea. Dar nimeni nu m-a pregătit să accept că nu-s demn nici de ceea ce va veni după mine.

Tamir ridică mărul de pe masă și-l ține astfel încât lumina candelabrului să treacă exact prin miezul lui găurit.

— Vreau să fut măru' ăsta, zise el.

— Ce?

— Dar am pula prea mare, zise el, după care încercă să-și vâre arătătorul păros în el. Nici măcar cu degetul nu pot.

— Lasă mărul jos, Tamir.

— E Mărul Adevărului, zise acesta din urmă, ignorându-l pe Jacob. Și vreau să-l fut.

— Isuse.

— Pe bune.

— Vrei să fuți Mărul Adevărului, dar ai pula prea mare?

— Da. Fix asta e dificultatea cu care mă confrunt.

— Dificultatea de moment? Sau în general, în viață?

— Ambele.

— Ești ars.

— Și tu.

— Cercetătorul care vorbea despre dinozauri…

— Despre ce vorbești?

— Despre emisiune. Cercetătorul a zis o chestie așa de frumoasă, c-am crezut că mor.

— Nu muri.

— I-a zis ascultătorului să-și imagineze un glonț tras prin apă, care ar lăsa în urma lui un mic gol, de formă conică – o gaură în apă înainte ca apa să se poată revărsa la loc. A zis că un asteroid ar crea un gol asemănător – o ruptură în atmosferă – și că un dinozaur care se uită la un asteroid ar vedea o gaură de întuneric pe cerul zilei. Că asta ar vedea chiar înainte să fie distrus.

— Poate că n-ai vrut să mori, ci ai devenit și tu un fel de dinozaur.

— Hm?

— A văzut ceva incredibil de frumos înainte să moară. Tu ai auzit asta și te-ai gândit că trebuie să fi fost incredibil de frumos și ai presupus că vei muri și tu.

— Ăștia dau premiile MacArthur unor oameni complet nepotriviți.

— Am mințit.

— În legătură cu ce?

— Cu majoritatea chestiilor.

— OK.

— Rivka și cu mine am tot discutat despre mutare.

— Serios?

— Am discutat.

— Unde să vă mutați?

— Chiar vrei să-ți spun?

— Cred că da.

— Aici.

— Glumești.

— Doar am vorbit. Doar am luat în calcul. Din când în când, mai primesc oferte de *job,* iar acum vreo lună am primit una foarte bună, de la o firmă în domeniul tehnologiei. Rivka și cu mine eram la masă și ne făceam tot felul de scenarii, ne imaginam cum ar fi să accept slujba, după care n-au mai fost doar scenarii.

— Și eu care credeam că ești fericit acolo?! Și toate căcaturile alea despre închiriat o cameră în America?

— N-ai auzit nimic din ce-am zis mai devreme?

— Când mă implorai să fac *aliyah*?

— Ca să fac eu *hayila.*

— Ce-i asta?

— *Aliyah* invers.

— Ai făcut asta-n minte?

— Cât vorbeai tu.

— Și ce, e vreo constantă Bloch-Blumenberg care trebuie păstrată?

— Constanta Evreiască. La modul ideal, evreii americani și evreii israelieni ar face schimb de locuri.

— Și de-asta am vorbit atâta? Fiindcă te simți vinovat să părăsești Israelul?

— Nu, vorbeam despre faptul că te simți vinovat să-ți părăsești familia.

— Eu nu-mi părăsesc familia, zise Jacob.

— Nici eu nu părăsesc Israelul, zise Tamir.

— Deci n-au fost decât vorbe?

— De fiecare dată când refuzam ceva ce-mi oferea tata – încă o bucată de halva, o plimbare de seară –, el zicea *„De zelbe prayz”*. Același preț. Era singura oară când vorbea idiș. Ura idișul. Dar zicea chestia asta. Și nu doar atât, imita până și vocea bunicului meu. Nu mă costă nimic să vorbesc despre faptul că vreau să plec din Israel. Același preț și dacă n-aș vorbi. Chiar îl aud pe tata imitându-l pe bunicul: *De zelbe prayz.*

Tamir își deschise telefonul și îi arătă lui Jacob poze cu Noam: de la spital, primii pași, prima zi de școală, primul meci de fotbal, prima întâlnire cu o fată, prima oară în uniforma militară.

— Am devenit obsedat de pozele astea, zise Tamir. Nu vreau neapărat să mă uit la ele, dar vreau să mă asigur că-s acolo, la locul lor. Uneori le verific pe sub masă. Uneori mă duc la baie să le verific. Mai ții minte cum e să mergi la supermarket cu copiii, cât sunt încă mici? Senzația aia că, în secunda în care i-ai pierdut din ochi, vor dispărea pentru totdeauna? E fix la fel.

Au dispărut toți dinozaurii, dar unele mamifere au supraviețuit. Majoritatea trăiau sub pământ. Acolo, au fost ferite de căldura care a mistuit toate ființele vii de la suprafața pământului. Tamir se îngropa de unul singur în telefon, în fotografiile cu fiul lui.

— Noi suntem oameni buni? întrebă Tamir.

— Ce întrebare ciudată.

— Ți se pare?

— Nu cred că există o putere superioară care să ne judece, zise Jacob.

— Și noi cum am putea să ne judecăm?

— Cu lacrimi, cu tăcere, cu…?

— Chiar și mărturisirea mea a fost o minciună.

— Cred că ți-am dat motive să minți.

— Eu vreau să plec. Rivka nu vrea.

— Tu vrei să părăsești Israelul? Sau vrei să-ți părăsești familia?

— Israelul.
— Ai avut pe cineva?
— Nu.
— Ea?
— Nu.
— Eu sunt mereu obosit, spuse Jacob. Mereu epuizat. Nu mi-am mai pus problema până acum, dar dacă în tot timpul ăsta eu n-am fost, de fapt, deloc obosit? Dacă oboseala mea e o ascunzătoare?
— Există ascunzători mult mai rele.
— Și dac-aș decide să nu mai fiu niciodată obosit? Dacă aș refuza pur și simplu să fiu obosit? Corpul meu ar putea fi obosit, dar eu nu.
— Nu știu, Jacob.
— Sau dacă n-o să mai pot ieși de unul singur din ascunzătoare? Dacă devine prea familiară, prea sigură? Dacă trebuie să afume cineva ascunzătoarea, ca să mă scoată de-acolo?
— Cred că te afumi și singur, chiar acum.
— Dacă trebuie să mă scoată Julia afară, să bage fum în scorbură?
Jacob privi mărul dintre ei. Înțelegea ce spunea Tamir, dorința lui să-l fută. Nu era o dorință sexuală, ci una existențială – de a pătrunde adevărul personal.
— Știi ce mi-ar plăcea să fac acum?
— Ce? întrebă Tamir.
— Să mă rad în cap.
— De ce?
— Ca să văd cât de chel sunt. Ca să vadă toată lumea.
— Dar dacă-n schimb aș face niște floricele?
— Ar fi oribil. Dar sunt pregătit. Însă tot oribil ar fi. Dar sunt pregătit.
— Repeți aceeași chestie.
— Cred că adorm.
— Păi dormi.
— Dar…
— Ce?
— Și eu am mințit.
— Știu.
— Știi?
— Da. Doar că nu știu exact când.
— N-am avut nicio aventură cu nimeni.
— Nu?
— Sau am avut, dar nu ne-am futut.
— Păi și-atunci *ce* ați făcut?
— Ne-am trimis mesaje. Nici alea prea multe.
— Și de ce-ai mințit?
— Fiindcă nu voiam să fiu prins.

— Pe *mine* de ce m-ai mințit?

— A, nu știu.

— Ai avut un motiv.

— Sunt ars.

— Dar e singura minciună.

— Când a găsit Julia telefonul și i-am zis adevărul – că, de fapt, nu s-a întâmplat nimic –, m-a crezut.

— Asta e bine.

— Dar nu fiindcă ar fi avut încredere în mine. A zis că știa că nu-s în stare de așa ceva.

— Și tu ai vrut ca eu să cred că ai fi în stare.

— Asta e interpretarea mea despre mine, da.

— Chiar dacă *nu* ești în stare.

— Afirmativ.

— Mai devreme întrebai ce fel de om se furișează să asculte emisiuni de știință?

— Da.

— Aceeași persoană care ar trimite mesaje sexuale de pe același telefon unei femei pe care n-o atinge.

— Era un alt telefon.

— Dar aceeași mână.

— Acum m-ai ras tu în cap, zise Jacob, închizând ochii. Spune-mi ce nu pot să văd.

— Ești mai chel decât credeam, dar mai puțin chel decât crezi tu.

Jacob simți cum se instalează somnul, cu spasmele lui involuntare, ca o cabină de lift care se prăbușește în gol. Nu mai putea să dea socoteală pentru trecerea timpului, pentru mișcările dintre gânduri, pentru întinderile fără gânduri.

Ce se va întâmpla cu sunetul timpului? Dacă ar pune cu adevărat în scenă ceea ce repetase împreună cu Julia? Dacă pentru a explora o idee nu era *același preț*? Gata cu șoaptele spuse copiilor, la lumina lumânării. Gata cu reveriile despre petrecerea aniversară de după-amiază, în timp ce spăla vasele. Gata cu curățatul greblei, după ce mormanul de frunze era pregătit, cât să mai sară-n el pentru ultima oară. Ce-o să mai asculte, ca să-și audă viața? Sau o să fie surd în fața ei?

Următorul lucru de care fu conștient a fost o mână, o voce.

— Știrile, zise Tamir, scuturându-i brațul lui Jacob.

— Ce?

— Ai adormit.

— Ba nu. Mă gândeam.

— Sunt știri importante la televizor.

— O secundă.

Jacob își alungă clipind pojghița subțire de pe pleoape, își roti capul

și se duse spre canapea.

Cu două ore în urmă, în vreme ce Jacob și Tamir fumau iarbă, câțiva extremiști israelieni pătrunseseră în Cupola Stâncii și îi dăduseră foc. După câte susțineau israelienii, flăcările nu produseseră aproape nicio pagubă, în schimb eforturile de stingere a incendiului o făcuseră. La televizor, care trecuse cumva de pe ESPN, pe CNN, rulau imagini ale dezlănțuirii: bărbați – mereu bărbați – care-și aruncau pumnii spre cer, lansau râuri precipitate de gloanțe spre cer, încercând să omoare cerul. Jacob mai văzuse asta, dar imaginile veniseră mereu în contextul cutremurului, mai ales în Gaza și în Cisiordania. Acum, CNN sărea de la un flux la altul, cu rezerve de furie aparent nesfârșite: un cerc de bărbați din Jakarta, care ardeau steagul israelian; bărbați în Khartoum care agitau bețe spre o efigie a premierului israelian; bărbați în Karachi, în Dhaka, Riad și Lahore; bărbați cu bandane la gură, care spărgeau vitrina unui magazin evreiesc din Paris; un bărbat cu accent așa de puternic, încât n-ai fi zis că știe o sută de cuvinte englezești, care striga „Death to Jews!”{118} în fața unei camere de filmat din Teheran.

— E de rău, zise Tamir, transfigurat și intoxicat de imagini.

— Rău?

— Foarte rău.

— Trebuie să mă duc acasă.

— Știu, zise Jacob, cu mintea prea încețoșată ca să înțeleagă sau ca să se asigure măcar că nu dormea. Găsim noi o soluție.

— *Acum.* Trebuie să mergem la ambasadă.

— Da. OK.

— *Acum, acum, acum,* zicea încontinuu Tamir, scuturând din cap.

— Am înțeles. Stai să mă îmbrac.

Dar niciunul dintre ei nu se mișcă de pe canapea. Televizorul se umplea de furie evreiască: bărbați cu pălării negre scandau în limba ebraică la Londra; bărbați cu pielea întunecată din unul dintre ultimele kibbutzuri își fluturau degetele în fața camerei, repetând isteric cuvinte pe care Jacob nu le înțelegea; bărbați evrei care se încăierau cu soldați evrei, aflați de pază la Muntele Templului.

— Și tu trebuie să vii, zise Tamir.

— Sigur. Numai un minut.

— Nu, zise Tamir, apucându-l pe Jacob de umeri cu aceeași forță cu care-l apucase atunci la zoo, cu treizeci de ani în urmă. Trebuie să vii acasă.

— Sunt acasă. Ce?

— În Israel.

— Ce?

— Trebuie să vii cu mine în Israel!

— *Trebuie*?

— Da.

— Tamir, tu vrei să *părăsești* Israelul.

— Jacob.

— Și-acum vrei să merg și *eu*?

— Tu vezi asta? întrebă Tamir arătând spre televizor.

— Văd asta de o săptămână.

— Nu. Nu s-a mai văzut așa ceva până acum.

— Ce tot zici?

— Ăsta e sfârșitul, zise el. Ăsta e.

Și, pentru prima oară de când Tamir venise în D.C., chiar pentru prima oară, Jacob observă asemănarea de familie. Văzu ochii panicați ai băieților lui – teroarea care-i întâmpina privirea înaintea analizelor de sânge și după rănile din care curgea sânge.

— *Sfârșitul*?

— Distrugerea Israelului.

— Fiindcă strigă niște musulmani în Jakarta și în Riad? Ce-o să facă, o să meargă pe jos până la Ierusalim?

— Da. Călare pe cai, în mașini rablagite, cu autobuze, cu barca. Și nu-s doar ei. Uită-te la noi.

— O să treacă.

— Ba nu. Asta e sfârșitul.

Nici imaginile de pe ecran, nici cuvintele lui Tamir nu-l speriau pe Jacob așa cum îl speria groaza din ochii copiilor lui, pe care o vedea acum în ochii lui Tamir.

— Tamir, dacă chiar crezi asta, trebuie să-ți scoți familia din Israel.

— Nu pot, zise el, iar Jacob văzu în dinții încleștați ai lui Tamir furia lui Irv – tristețea adâncă dinăuntru, care nu cunoștea altă cale de exprimare decât furia fără obiect.

— De ce? întrebă Jacob. Ce-ar putea fi mai important decât siguranța familiei tale?

— Nu pot să-i scot, Jacob. Nu există zboruri spre sau dinspre Israel. Nu crezi c-am încercat? Ce crezi că fac toată ziua? Mă duc la muzee? Mă duc la cumpărături? Încerc să-mi țin familia în siguranță. Și cum nu pot să-i scot de-acolo, trebuie să mă duc eu. Și trebuie să vii și tu.

Jacob era prea treaz acum pentru vreun act de bravură nonșalantă.

— Tamir, Israelul nu e casa mea.

— Asta doar fiindcă n-a fost încă distrus.

— Nu, fiindcă nu e casa mea.

— Dar e casa *mea,* zise el, iar în momentul acela Jacob o văzu pe Julia.

Văzu privirea rugătoare pe care nu fusese în stare s-o vadă atunci când casa ei putea fi încă salvată.

— Tamir, tu…

Dar cuvintele nu-i ieșeau, fiindcă nu aveau ce gând să exprime. Nu

conta: Tamir nu-l mai asculta. Era întors cu spatele și scria un mesaj. Rivkăi? Lui Noam? Jacob n-a întrebat, fiindcă simțea că ar fi fost nepotrivit.

Locul lui era în camera liberă, în care scria: *mă implori să-ți fut pizda strâmtă, dar încă nu meriți.*

Locul lui era în camera liberă, unde cu aceeași mână își ducea un alt telefon la ureche, ca să audă: „Persoanele oarbe nu pot vedea. E adevărat. Dacă plescăie mai ascuțit, se pot orienta după ecourile care reverberează în obiectele din apropiere. Astfel, persoanele nevăzătoare se pot plimba pe un teren neregulat, se pot descurca pe străzile orașelor, pot chiar să meargă pe bicicletă. Dar este acesta, oare, un fel de a vedea? Analiza creierelor persoanelor care folosesc ecolocația arată activitate în aceiași centri vizuali, ca și în creierele persoanelor cu vedere; doar că ei văd prin urechi, nu prin ochi".

Locul lui era în camera liberă, unde citea: *soțul meu e plecat weekendul ăsta cu copiii, vino să mă fuți pe bune.*

Locul lui era în camera liberă, unde asculta: „«De ce nu vedem așadar mai multe persoane nevăzătoare pe bicicletă? Potrivit lui David Spellman, marele profesor de ecolocație, foarte puțini primesc libertatea necesară pentru a învăța cum să meargă pe bicicletă».

«Sunt foarte puțini părinții, poate unul dintr-o sută sau chiar mai puțini, care pot privi cum copilul lor nevăzător se apropie de o intersecție, fără să-l apuce de braț. Prin dragoste, ei îl feresc de pericol, dar în același timp îl feresc de propria vedere. Atunci când îi învăț pe copii să meargă pe bicicletă, există inevitabil accidente, la fel cum se întâmplă și în cazul copiilor care văd. Dar părinții copiilor nevăzători interpretează aproape mereu acest lucru drept o dovadă că cerințele pentru copiii lor sunt prea mari, iar atunci intervin să-i protejeze. Cu cât părinții își doresc mai mult ca pruncii lor să vadă, cu atât fac acest lucru mai puțin posibil, fiindcă îi împiedică dragostea».

«Dumneavoastră cum ați putut depăși acest lucru, ca să puteți învăța?»

«Tatăl meu a plecat înainte să mă nasc, iar mama a avut trei slujbe. Absența dragostei mi-a permis să văd»".

De zelbe prayz

Tamir urcă, iar Jacob rămase acolo, încercând să-și deruleze în minte ultimele câteva momente și ultimele două ore, și ultimele două săptămâni, ba chiar ultimii treisprezece ani, șaisprezece ani, ultimii patruzeci și doi de ani. Ce se întâmplase?

Tamir spusese că Jacob nu și-ar fi dat viața pentru nimic. Și chiar dacă ar fi fost adevărat, ar fi avut vreo importanță? De ce devotamentul suprem era în sine atât de bun? Ce era greșit în a face

bani destui, a mânca mâncare destul de bună, a trăi într-o casă destul de frumoasă, a te strădui să fii cât mai moral și mai ambițios posibil, în împrejurările date? El chiar încercase, iar aproape de fiecare dată fusese pe-aproape, dar cum se putea măsura asta? Îi oferise familiei sale o viață destul de bună. Avea impresia că o singură viață ar fi putut fi mai bună decât o viață destul de bună, dar câte eforturi de a obține mai mult nu sfârșiseră prin a nu obține nimic?

Cu ani în urmă, pe vremea când el și Julia încă își mai împărtășeau unul altuia ceea ce lucrau, Julia cobora la subsol cu câte o cană de ceai în fiecare mână și-l întreba cum merge.

Jacob se rezema de spătarul scaunului său Aeron și zicea:

— Mă rog, nu e nici pe departe atât de bun cât ar putea să fie, dar probabil că e tot ce pot acum.

— Atunci înseamnă că e atât de bun cât ar putea să fie.

— Nu, zicea Jacob, chiar ar putea să fie mult mai bun.

— Cum? Dacă l-ar scrie altcineva? Dacă l-ai fi scris tu într-un alt moment al vieții? Atunci am vorbi despre altceva.

— Dacă aș fi un scriitor mai bun.

— Dar nu ești, zicea ea, punându-i cana pe birou, ești doar perfect.

Dat fiind tot ce nu i-a putut oferi Juliei, îi oferise totuși multe. El nu era un mare artist, dar muncea (destul de) mult și era (destul de) devotat scrisului. Nu e o slăbiciune să recunoști complexitatea lucrurilor. Să faci un pas înapoi nu înseamnă să te dai bătut. Nu greșea când îi invidia pe toți cei care se tânguiau pe covorașele lor de rugăciune la Cupola Stâncii, dar poate că greșea când vedea în devoțiunea lor propria paloare existențială. Agnosticismul nu însemna mai puțină devoțiune decât fundamentalismul și poate că distrusese ceea ce iubea, orbit de perfecțiunea lui destul-de-bun.

O sună pe Julia pe telefonul mobil. Ea nu răspunse. Era două dimineața, dar niciodată, în niciun moment al zilei nu se întâmpla ca ea să nu-i răspundă.

Bună, ai sunat pe numărul Juliei…

Dar ea va vedea că o căutase.

La semnalul sonor, zise: „Eu sunt. Nu știu dacă te-ai uitat la știri, dar niște extremiști au incendiat Cupola Stâncii, sau au încercat s-o incendieze. Extremiști evrei. Presupun că au reușit, tehnic vorbind. Focul a fost mic. Dar e o mare problemă, știi și tu. Poți să te uiți, în orice caz. Sau să citești despre asta. Nici măcar nu știu unde ești. Unde ești? Deci…”

Vocea robotului îl întrerupse. Mai sună o dată.

Bună, ai sunat pe numărul Juliei…

„S-a întrerupt. Nu știu cât s-a înregistrat, dar îți ziceam că Orientul Mijlociu tocmai a luat foc, și Tamir e complet isteric, și vrea să-l duc în noaptea asta la ambasadă, acum adică, la două dimineața, să

încercăm să găsim o cale să ajungă acasă, să-l urcăm într-un avion sau ceva. Faza e că zice că trebuie să merg cu el. La început credeam că…”

Vocea robotului îl întrerupse. Mai sună o dată.

Bună, ai sunat pe numărul Juliei…

„Și… eu sunt. Jacob. Evident. Mă rog, ce ziceam e că Tamir e panicat și că mă duc cu el la ambasadă – o să-l trezesc pe Sam să-l anunț că plecăm și că trebuie să…”

Vocea robotului îl întrerupse. Durata mesajelor părea să se reducă din ce în ce mai mult. Sună din nou.

— Jacob?

— Julia?

— Cât e ceasul?

— Credeam că ai telefonul închis.

— De ce mă suni?

— Mă rog, ți-am zis în mesaje, dar…

— Cât e ceasul?

— Două și ceva.

— *De ce,* Jacob?

— Unde ești?

— Jacob, de ce mă suni la două dimineața?

— Pentru că e important.

— Copiii sunt bine?

— Da, totul e bine. Dar în Israel…

— Nu s-a întâmplat nimic…?

— Nu. Nu cu copiii. Dorm. E vorba de Israel.

— Îmi zici dimineață, bine?

— Julia, nu te-aș fi sunat dacă n-ar fi fost…

— Dacă băieții sunt bine, orice altceva poate să aștepte.

— Ba nu.

— Crede-mă că poate. Noapte bună, Jacob.

— Niște extremiști au încercat să incendieze Cupola Stâncii.

— Mâine.

— O să fie război.

— Mâine.

— Un război împotriva noastră.

— Avem o tonă de baterii în frigider.

— Ce?

— Nu știu. Sunt pe jumate adormită.

— Cred că mă duc și eu.

— Mulțumesc.

— În Israel. Cu Tamir.

O auzi cum se întoarce, un sunet parcă înăbușit de purici.

— Nu pleci în Israel.

— Chiar mă gândesc la asta.

— În scenariile tale n-ai strecura niciodată o propoziție așa de tâmpită ca asta.

— Ce vrei să zici?

— Că vorbim dimineață.

— Plec în Israel, zise el, iar de data asta, renunțând la „mă gândesc", exprimă ceva cu totul diferit – o certitudine care, odată rostită, scoase la lumină incertitudinea lui Jacob. Prima oară voise doar s-o audă zicând „Nu pleca". În schimb, ea pur și simplu nu-l crezuse.

— Și de ce-ai face asta?

— Ca să ajut.

— Cum, să scrii la ziarul armatei?

— Să fac orice mi s-ar cere. Să umplu sacii cu nisip, să fac sandvișuri, să lupt.

— *Să lupți*? râse ea, plonjând spre trezie.

— Dacă de asta e nevoie.

— Și cum îți imaginezi că vei face asta?

— Au nevoie de oameni.

Ea chicoti. Lui Jacob i se păru că o aude chicotind.

— Nu caut nici respectul, nici aprobarea ta, zise el. Îți spun doar fiindcă trebuie să ne gândim cum vor arăta următoarele săptămâni. Presupun c-o să vii acasă și…

— Respect și aprob dorința ta de a fi erou, mai ales acum…

— E urât ce faci.

— Nu, zise ea, pe un ton evident agresiv, ce faci *tu* e urât. Să mă trezești în creierii nopții cu o scenă cretină de Kabuki despre… nici măcar nu *știu* despre ce. Hotărâre? Curaj? Altruism? Presupui c-o să vin acasă? Ce drăguț. Și apoi ce? O să mă ocup singură de copii cât te duci tu la paintball, în aventura vieții? Asta n-ar fi o problemă: să gătesc trei mese pe zi pentru ei – *nouă* mese, mai bine zis, fiindcă fiecare vrea altceva – și să le fiu șofer la lecțiile de violoncel, la logopedie, la fotbal, iar la fotbal, la școala ebraică, la tot felul de medici? Da. Și eu vreau să fiu eroină. Cred că e grozav să fii erou. Dar, înainte de toate, înainte să ni se ia măsurile pentru capă, hai să vedem dacă putem păstra ce avem deja.

— Julia…

— N-am terminat. M-ai trezit cu căcatul ăsta absurd și am tot dreptul să vorbesc atât cât vreau. Dacă chiar ar fi să luăm o clipă în serios ideea asta absolut ridicolă ca tu să mergi la luptă, ar trebui să acceptăm că orice armată te-ar include pe tine în rândurile ei ar fi de-a dreptul disperată, iar armatele disperate au tendința să nu trateze fiecare viață de parc-ar fi întreaga omenire și, fără să ai vreo experiență militară, îmi imaginez că nu vei fi convocat pentru

operațiuni specializate, cum ar fi detonarea de bombe sau asasinatele chirurgicale, ci mai degrabă pentru ceva de genul „Stai și tu-n fața glonțului ăstuia, ca măcar să fii scut uman pentru o persoană cu adevărat valoroasă”. Și o să mori. Și copiii tăi vor rămâne fără tată. Și tatăl tău va deveni un dobitoc și mai vizibil. Și…

— Și tu?

— Ce?

— Tu ce vei deveni?

„Întru boală și întru boală, zisese mama lui Jacob la nuntă. Asta-mi doresc pentru tine. Nu căuta și nu te aștepta la miracole. Nu există miracole. Nu mai există. Și pentru durerea care doare cel mai tare nu există leac. Există doar leacul de a crede în durerea celuilalt și de a fi prezent acolo pentru el”.

În copilărie, Jacob își recăpătase auzul pe care pretinsese că-l pierduse, și căpătase un fel de interes aparte pentru surzenie, pe care l-a păstrat până la maturitate. Nu l-a împărtășit niciodată cu Julia sau cu altcineva, fiindcă i se părea greșit, de prost gust. Nimeni, nici măcar dr. Silvers nu știa că era capabil să folosească limbajul semnelor și că participa la convențiile anuale ale filialei din Washington a Asociației Naționale a Persoanelor cu Deficiențe de Auz. Când se ducea acolo, nu se prefăcea surd. Se prefăcea că e profesor la o școală primară pentru copii cu deficiențe de auz. Își explica acest interes spunând că tatăl lui era surd.

— Tu ce-o să devii, Julia?

— N-am nici cea mai vagă idee despre ce-ai vrea să mă faci să spun. Că gândul de a crește trei copii de una singură mă face egoistă?

— Nu.

— Asta vrei să insinuezi c-aș vrea pe ascuns?

— Asta vrei? Nici măcar nu-mi trecuse prin minte, dar se pare că ție da.

— Tu vorbești serios?

— Tu ce-o să devii?

— N-am nici cea mai vagă idee unde vrei să ajungi, dar sunt obosită-n pizda mă-sii, m-a obosit și discuția asta, așa că dacă ai ceva de zis…

— De ce nu-mi spui pur și simplu că vrei să rămân?

— Poftim?

— Nu înțeleg de ce nu poți să-mi zici pur și simplu că nu vrei să plec.

— Asta îți zic de cinci minute încoace.

— Nu, mi-ai zis c-ar fi nedrept pentru copii. C-ar fi nedrept pentru tine.

— *Nedrept* e cuvântul tău.

— Nici măcar o dată n-ai zis că tu – tu, Julia – nu vrei să plec

fiindcă nu vrei să plec.

Tăcerea ei s-a deschis precum crăpătura pe care o făcuse rabinul la înmormântare, în costumul lui Irv.

— Văduvă, zise Jacob. Asta o să devii. Mereu îți proiectezi nevoile asupra copiilor, asupra mea sau a oricui s-ar afla prin preajmă. De ce nu poți să recunoști că tu – *tu* – nu vrei să fii văduvă?

Auzi sau i se păru că aude cum arcurile unei saltele revin la starea de repaus. Din ce pat se ridica, oare? Cât din corpul ei era dezvelit, cât de adânc era întunericul?

— Fiindcă n-aș fi văduvă, zise ea.

— Ba da.

— Nu, Jacob, n-aș fi. O văduvă e o persoană căreia i-a murit soțul.

— Și?

— Și tu nu ești soțul meu.

În anii ’70, în Nicaragua nu exista infrastructură pentru îngrijirea copiilor surzi – nu existau școli, resurse informaționale sau educaționale, nu exista nici măcar limbajul semnelor. Când s-a deschis prima școală pentru copii surzi din Nicaragua, profesorii predau citirea pe buze din limba spaniolă. Dar, pe terenul de joacă, copiii comunicau prin semne pe care le inventaseră la ei acasă, generând astfel, de la sine, un vocabular și o gramatică împărtășite. Pe măsură ce prin școală treceau mai multe generații de copii, limbajul improvizat creștea și se maturiza. E singurul caz documentat al unui limbaj creat în totalitate, de la zero, de către vorbitorii săi. Niciun adult nu și-a adus vreo contribuție, nimic n-a fost scris pe hârtie, nu avusese niciun model. Doar dorința copiilor de a fi înțeleși.

Jacob și Julia încercaseră. Inventaseră semne, prin care comunicau în fața copiilor, când erau mici, își citeau pe buze unul altuia și aveau propriile coduri. Doar că limbajul pe care îl creaseră și pe care îl creau chiar atunci făcea ca lumea să fie mai mică, nu mai clară.

Nu ești soțul meu.

Din cauza mesajelor ălora? Să distrugi totul din cauza unei înșiruiri de câteva sute de litere? Ce-și imaginase el că avea să se întâmple? Ce-și imaginase că face? Julia avea dreptate: nu fusese un moment de slăbiciune. El a condus schimbul către sexualitate, și-a cumpărat un al doilea telefon, iar atunci când nu tasta cuvintele, le alcătuia în minte, așteptând să le citească pe furiș pe-ale ei, imediat cum le primea. Nu doar o dată îi pusese lui Benjy un film, ca să se poată masturba la un mesaj proaspăt primit. *De ce*?

Fiindcă era perfect. Era tatăl fiilor săi, fiul tatălui său, soțul soției sale, prietenul prietenilor săi, dar pentru cine era el însuși? Vălul digital îi oferea o anulare a sinelui, care făcea în sfârșit posibilă exprimarea de sine. Atunci când nu mai era nimeni, era liber să fie el însuși. Nu că ar fi plesnit de sexualitate reprimată, deși plesnea.

Libertatea era cea care conta. Tocmai de aceea, când ea i-a scris *soțul meu e plecat weekendul ăsta cu copiii, vino să mă fuți pe bune*, el nu i-a mai răspuns. Nici la *nu cred că ÎNCĂ te masturbezi!* n-a răspuns. Tocmai de aceea, *ce ți s-a întâmplat?* au fost ultimele cuvinte pe care telefoanele lor și le-au transmis.

— Nu știu cum aș mai putea să arăt cât de rău îmi pare pentru ce-am făcut, zise el.

— Ai putea începe prin a-mi spune că-ți pare rău.

— Mi-am cerut scuze de multe ori.

— Nu, de multe ori mi-ai spus că ți-ai cerut scuze de multe ori. Dar niciodată nu ți-ai cerut scuze.

— Ba da, în noaptea aia, în bucătărie.

— Nu-i adevărat.

— În pat.

— Nu.

— La telefon, în mașină, când erai în excursie.

— Mi-ai spus că-ți ceruse-și scuze, dar nu-ți ceruseși. Eu sunt atentă, Jacob. Țin minte. De când am găsit telefonul, fix o singură dată ai zis „Îmi pare rău". Când ți-am spus că a murit bunicul tău. Și nu mie îmi erau adresate cuvintele. Nimănui altcuiva.

— Mă rog, dacă așa stau lucrurile, nu mai contează…

— *Așa* stau lucrurile și *chiar* contează.

— Nu mai contează dacă așa stau lucrurile, pentru că, dacă tu nu ții minte vreo scuză, e limpede că nu mi-am cerut scuze cu adevărat. Așa că ascultă-mă acum: Îmi pare foarte rău, Julia. Mi-e rușine și-mi pare rău.

— Nu e vorba de mesaje.

În noaptea în care Julia a găsit telefonul, i-a spus lui Jacob: „Pari fericit, dar nu ești". Apoi a continuat: „Și nefericirea ți se pare așa de amenințătoare, încât ai prefera să te scufunzi cu tot cu epava decât să recunoști că există o fisură pe undeva". Dar dacă ea *n-ar vrea* să se scufunde cu tot cu epavă? Fiindcă, dacă nu era vorba de mesaje, însemna că era vorba despre toate celelalte. Dar dacă, atunci când Jacob se închidea de unul singur în camera liberă, o închidea și pe Julia în casa liberă? Dacă motivul pentru care trebuia să-și ceară scuze era tot restul?

— Spune-mi, zise el, spune-mi doar atât, de ce ai de gând să distrugi familia asta?

— Să nu îndrăznești să spui așa ceva.

— Dar e adevărat. Tu ești cea care distruge familia.

— Ba nu. Eu doar pun capăt căsniciei.

Lui nu-i venea să creadă ceea ce Julia tocmai îndrăznise să spună.

— Să pui capăt căsniciei înseamnă să distrugi familia.

— Ba nu.

— De ce? De ce să pui punct căsniciei?

— Cu cine am purtat toate discuțiile alea din ultimele trei săptămâni?

— Erau *discuții*.

— Tocmai *de-aia*, zise ea, după ce ecoul răspunsului lui se stinse.

— Pentru că am discutat?

— Pentru că tu mereu discuți, iar cuvintele tale nu înseamnă niciodată nimic. Tu îți păstrezi cel mai mare secret dincolo de zid, mai ții minte?

— Nu.

— Nunta noastră. Am făcut șapte cercuri în jurul tău, te-am înconjurat cu dragostea mea, ani buni am făcut asta, și zidul s-a prăbușit. Eu l-am făcut să se prăbușească. Dar știi ce-am descoperit? Că cel mai mare secret al tău e că ești un zid până în centrul centrului. Că nu e *nimic acolo*.

Iar acum el nu mai avea de ales:

— Plec în Israel, Julia.

Fie din cauză că-i rostise numele, fie pentru că își schimbase tonul său, cel mai probabil, pentru că discuția ajunsese la un moment de ruptură, propoziția lui căpătă un cu totul alt sens – unul pe care Julia îl credea.

— Nu-mi vine să cred, zise ea.

— Trebuie.

— Pentru cine?

— Pentru copiii noștri. Și copiii lor.

— Copiii noștri n-au copii.

— Dar vor avea.

— Deci asta e înțelegerea: pierzi un tată, câștigi un copil?

— Tu singură ai zis-o, Julia, doar n-o să mă pună în spatele unui calculator.

— N-am zis asta.

— Ai zis că n-ar fi așa de proști încât să-mi dea o armă pe mână.

— Nu, nici asta n-am zis.

Jacob auzi întrerupătorul unei veioze. Un hotel? Apartamentul lui Mark? Cum ar fi putut s-o întrebe unde era, fără să pară c-o judecă sau că e gelos, și fără să sugereze că pleca în Israel ca s-o pedepsească fiindcă mersese acasă la Mark?

Au fost inventate peste o mie de „limbaje artificiale” – de către lingviști, romancieri sau pasionați –, iar visul fiecăruia era să corecteze imprecizia, ineficienta și neregularitatea limbajului natural. Unele limbaje artificiale se bazează pe notele muzicale și sunt cântate. Altele au la bază culoarea și sunt mute. Cele mai admirate limbaje artificiale sunt concepute să scoată la lumină ceea ce *ar putea* fi comunicarea, dar niciunul dintre ele nu e folosit.

— Dacă ai de gând să faci asta, zise Julia, dacă într-adevăr ai de gând s-o faci, am nevoie de două lucruri din partea ta.

— Cum adică?

— Dacă vrei să mergi în Israel…

— Păi vreau.

— … trebuie să faci două lucruri pentru mine.

— OK.

— Sam trebuie să aibă o ceremonie de *bar mitzvah*. Nu poți să pleci fără să-l ajuți să treacă de asta.

— OK. Hai să facem asta mâine.

— Azi, adică?

— Miercuri. Și o facem aici.

— Măcar și-a învățat *haftarah*?

— A învățat destul. Invităm câteva rude și prietenii pe care vrea Sam să-i cheme. Israelienii sunt aici. Nouăzeci la sută din ce avem nevoie pot lua de la Whole Foods. Bineînțeles, vom sări peste vestimentație.

— Corect. Căcat. Dacă Rabinul Singer n-o să poată…

— N-o să poată.

— Poate să sune tata la *shul* în Georgetown, să-i roage să ne ajute. Cunoaște mulți oameni acolo.

— Te ocupi tu?

— Da.

— OK. Eu pot să… Și dacă…

Se retrase în planurile ei interioare, în lobul cerebral matern care nu cunoaște odihnă, locul care planifica datele meciurilor cu două săptămâni în avans, care era mereu vigilent în ceea ce privește alergiile alimentare ale prietenilor copiilor, care cunoștea mereu mărimea potrivită la pantofi și nu avea nevoie de alarmă automată pentru controalele stomatologice bianuale și care ținea pasul cu tot circuitul de bilete de mulțumire pentru cadourile primite la zilele de naștere.

— Și al doilea lucru care e? întrebă Jacob.

— Scuze, ce ziceai?

— Ai zis că vrei să fac două lucruri.

— Trebuie să-l eutanasiezi pe Argus.

— *Să-l eutanasiez*?

— Da.

— De ce?

— Pentru c-a venit vremea și pentru că e al tău.

În copilărie, Jacob rotea globurile pământești și le oprea apoi cu un deget, imaginându-și ce viață ar fi avut dacă ar fi trăit în Olanda sau în Argentina, în China sau Sudan.

În copilărie, Jacob își imagina că degetul lui chiar făcea ca

Pământul să se oprească pentru o clipă în loc. Nimeni nu observa asta, la fel cum nimeni nu observă mișcarea de rotație a Pământului, dar soarele rămânea pe cer la locul lui, oceanul se aplatiza și fotografiile cădeau de pe frigidere.

Când Julia rosti acele cuvinte – *Pentru c-a venit vremea și pentru că e al tău* –, degetul ei i-a oprit viața în loc.

Pentru c-a venit vremea și pentru că e al tău.

Spațiul în care se întâlneau cele două propoziții era casa lui.

Dar putea el să trăiască acolo?

La ultima convenție la care participase, Jacob cunoscuse doi părinți surzi și pe fiul lor, un băiețel de opt ani, surd și el. Se mutaseră de curând din Anglia în State, după cum i-a explicat tatăl, pentru că băiatul avusese un accident de mașină și își pierduse mâna stângă.

— Îmi pare rău, i-a spus Jacob prin semne, făcând un cerc cu pumnul în jurul inimii.

Mama și-a atins buza de sus cu patru degete, apoi și-a îndreptat brațul și și-a întors degetele în jos – de parcă ar fi trimis o sărutare fără sărutare.

— Sunt medici mai buni aici? a întrebat Jacob.

— Limbajul britanic al semnelor folosește ambele brațe pentru silabisirea cuvintelor, a răspuns mama prin semne. Americanii folosesc un singur braț. S-ar fi descurcat în Anglia, dar am vrut să-i oferim cele mai bune șanse.

Mama și băiatul s-au dus la cortul pentru activități practice, iar Jacob și tatăl au rămas împreună. Timp de o oră au vorbit în tăcere, dislocând aerul dintre ei cu poveștile propriilor vieți.

Jacob citise despre cupluri de oameni surzi care-și doreau copii surzi. Un cuplu selectase chiar genetic un copil surd. Se gândea destul de des la asta, la implicațiile morale. După ce-și împărtășiseră destule cât să nu pară indiscret, Jacob l-a întrebat pe bărbat cum s-a simțit când a aflat că și fiul lui era surd, la fel ca el.

— Oamenii mă întrebau dacă îmi doream băiat sau fată, a zis tatăl prin semne. Le spuneam doar că vreau un copil sănătos. Dar, în secret, am avut o preferință. Probabil știi deja că testul pentru auz ți-l fac cu puțin timp înainte să pleci din spital.

— Nu știam.

— Se trimite un sunet în ureche – dacă reverberează, înseamnă că bebelușul aude. Așa că așteaptă suficient timp cât să se scurgă lichidul amniotic din ureche.

— Și dacă nu reverberează, înseamnă că bebelușul e surd?

— Da.

— Unde se duce sunetul?

— În surzenie.

— Deci a existat o perioadă în care n-ați știut?

— O zi. Timp de o zi, n-a fost nici surd, nici nesurd. Când asistenta ne-a spus că e surd, am plâns mult.

Jacob își mai încercui o dată inima cu pumnul.

— Nu, a răspuns tatăl prin semne. Un copil cu auz ar fi fost o binecuvântare. Un copil fără auz a fost o binecuvântare deosebită.

— Asta era preferința ta?

— Preferința mea secretă.

— Dar cum rămâne cu cele mai bune șanse?

— Pot să te întreb dacă ești evreu? zise bărbatul prin semne.

Întrebarea fusese atât de improbabilă, încât Jacob nu era sigur că înțelesese corect, dar cu toate astea, a încuviințat din cap.

— Și noi suntem evrei. Jacob a avut bine-cunoscuta senzație de recunoaștere, deopotrivă stânjenitoare și neasemuit de liniștitoare. De unde provin ai tăi?

— De peste tot. Dar în special din Drohobîci.

— Suntem *compatrioți*, a zis tatăl prin semne. Spusese, de fapt, „Suntem din același loc”, dar Jacob a înțeles că mâinile lui vorbeau în idiș.

— E mai greu să fii evreu, zise tatăl cu mâinile. Asta nu-ți oferă cele mai bune șanse.

— E diferit, răspunse Jacob din semne.

— Am citit o dată un vers dintr-o poezie, a zis bărbatul prin semne: „Poți găsi o pasăre moartă; dar nicăieri nu poți găsi un stol”.

Semnul pentru „stol” e format din două mâini care se mișcă asemenea unui val izvorât din trunchi.

Jacob s-a întors acasă de la convenție, tocmai la timp pentru masa de sabat. Au aprins lumânările și le-au binecuvântat. Au binecuvântat vinul și l-au băut. Au dezvelit *challah,* au binecuvântat-o, au rupt-o, și-au dat-o de la unul la altul și au mâncat-o. Binecuvântările au dispărut în surzenia universului, dar când Jacob și Julia au rostit șoapte în urechile mititele ale copiilor lor, rugăciunile au reverberat. După masă, Jacob și Julia și Sam și Max și Benjy au închis ochii și s-au plimbat prin casă.

6. DISTRUGEREA ISRAELULUI

Veniți acasă

În cele din urmă, n-a mai fost nevoie să grăbească ceremonia de *bar mitzvah* – lui Tamir și lui Jacob le-a luat opt zile să găsească o cale de a ajunge în Israel dar, după câte s-ar părea, n-a mai fost vreme ca Argus să fie eutanasiat. Jacob a stat de vorbă cu câțiva veterinari plini de compasiune, dar s-a uitat și la câteva clipuri îngrozitoare pe YouTube. Chiar și atunci când eutanasia era în mod evident un lucru „bun" – când unui animal care suferea cu adevărat i se oferea oportunitatea unui sfârșit pașnic –, tot oribilă rămânea. N-a putut s-o facă. Nu era pregătit. Nici Argus nu era pregătit. Ei nu erau pregătiți.

Cei de la ambasadă nu-i ajutau cu nimic, iar zborurile comerciale erau în continuare anulate. Așa că au încercat să obțină acreditări de presă, să se ofere voluntari la Medici fără Frontiere, să zboare în altă țară și de acolo să plece în Israel pe vapor –, dar fără succes.

Ce a schimbat situația și ce a schimbat, până la urmă, totul, a fost un discurs televizat pe plan internațional al premierului israelian – discurs despre care, atunci când l-a scris, trebuie să fi știut că ori avea să fie învățat pe de rost de viitorii elevi evrei, ori că avea să fie gravat pe zidurile unui monument comemorativ.

Privind direct în cameră și direct în inimile evreiești ale tuturor evreilor care l-au ascultat, a transmis amenințarea fără precedent la adresa existenței Israelului și le-a cerut evreilor între șaisprezece și cincizeci și cinci de ani să „vină acasă".

Spațiul aerian avea să fie deschis pentru zboruri dus, iar avioanele comerciale, cărora urmau să le fie scoase scaunele pentru a face loc cât mai multor persoane, vor zbura încontinuu de pe aeroporturi de lângă New York, Los Angeles, Miami, Chicago, Paris, Londra, Buenos Aires, Moscova și alte orașe în care trăiau comunități evreiești importante.

Avioanele urmau să fie alimentate cu combustibil chiar înainte de decolare, fiindcă nimeni nu știa, nici măcar cu aproximare, cât de mult aveau să cântărească.

Astăzi nu sunt bărbat

— Trebuie să avem o discuție de familie, zise Sam.

Era noaptea de dinaintea ceremoniei improvizate de *bar mitzvah*. În douăsprezece ore, urma să sosească mâncarea de la firma de catering. Iar la puțin timp după aceea, o mână de veri și prieteni care puteau ajunge așa din scurt. Apoi bărbăția.

Max și Benjy stăteau pe patul lui Sam, cu picioarele atârnate deasupra podelei, iar Sam se bucura de mult iubitul lui scaun de birou – mult iubit datorită gamei largi de mișcări pe care i le permitea, și mult iubit datorită faptului că-i aparținuse tatălui său. Pe ecranul calculatorului se derulau imagini cu o armată care înainta către Sinai.

Cu grijă părintească, Sam le povesti o versiune adaptată vârstei lor despre ce se întâmplase cu telefonul tatălui său și despre ce știa – din frânturi de conversații pe care Max le auzise în mașină, din ce văzuse și intuise Billie în timpul excursiei, din propriile deducții – în legătură cu relația mamei lor cu Mark. („Nu înțeleg de ce e o mare scofală”, a zis Benjy. „Oamenii se sărută mereu cu alți oameni și e frumos.”) Sam le-a împărtășit ce auzise Billie din repetițiile părinților lor pentru discuția despre despărțire (coroborat cu rezultatele detectivisticii lui Max), precum și ce i se spusese lui Barak despre decizia taților lor de a pleca în Israel. Cu toții știau că Jacob mințea când spunea că Julia petrecuse noaptea pe un șantier de construcții, dar simțeau că nici el nu știa cu adevărat unde fusese, așa că nimeni n-a adus vorba despre asta.

Sam fantasma adesea la uciderea fraților lui, dar și la salvarea lor. Avusese aceste porniri contradictorii de când veniseră pe lume frații lui – aceleași brațe care-l legănau pe Benjy voiau să-i și strivească pieptul – și tocmai intensitatea acestor impulsuri care coexistau îi definea dragostea frățească.

Dar nu și acum. Acum nu voia decât să-i legene. Acum nu simțea câtuși de puțin posesivitate, nici enervare fără obiect, și nu simțea că era neglijat în favoarea lor.

Când Sam a ajuns la punctul culminant – „Totul e pe cale să se schimbe” –, Max a început să plângă. Din reflex, lui Sam i-a venit să zică „E amuzant, e amuzant”, dar un alt reflex a fost mai puternic, așa că a spus „Știu, știu”. Când Max a început să plângă, și Benjy a început să plângă – asemenea unui rezervor care se varsă într-un rezervor de urgență, pe care-l inundă:

— E naspa, spuse Sam. Dar totul va fi OK. Nu putem lăsa să se întâmple toate astea.

— Și ce-o să facem? întrebă Max.

— Ei tot amână lucrurile până după *bar mitzvah.* Atunci o să ne spună despre divorț. După *bar mitzvah,* tata se mută. Și acum, după *bar mitzvah*, pleacă în Israel. Așa că nu o să fac niciun *bar mitzvah.*

— Ce plan bun, spuse Benjy. Ești deștept.

— Dar o să te oblige, zise Max.

— Ce-o să-mi facă? Să mă țină de nas până scuip *haftarah*?

— Să te pedepsească.

— Cui îi pasă?

— Să-ți interzică să mai stai la calculator.

— Cui îi pasă?
— Ție.
— Ba nu.
— Ai putea să fugi de-acasă? sugeră Benjy.
— Fugă de-acasă? întrebară frații lui în același timp, iar Max nu se putu abține și zise „Stop norocul meu”.
— Sam, Sam, Sam, zise Benjy, eliberându-și fratele din tăcerea autoimpusă.
— Nu pot să fug, zise Sam.
— Doar până se termină războiul, sugeră Max.
— Nu v-aș lăsa singuri.
— Și mi-ar fi dor de tine, zise Benjy.

Când Jacob și Julia le spuseseră lui Sam și lui Max că vor avea un frățior, Jacob făcuse greșeala de a le propune băieților să-i găsească un nume – o idee drăguță, dar care, și dacă ar fi fost aplicată de o sută de milioane de ori, tot n-ar fi produs un rezultat acceptabil. Max s-a decis repede la Hiena Ed, după aghiotantul leului Scar din *Lion King,* presupunând probabil că asta va fi noul lui frate: un aghiotant credincios. Sam voia să-l boteze Foamy{119}, fiindcă era al treilea cuvânt pe care pusese degetul în timp ce răsfoia dicționarul – promisese să aleagă după primul cuvânt, oricare ar fi fost acela, dar fusese *extorcare,* iar al doilea fusese *ambivalent.* Problema n-a fost că cei doi frați n-au căzut de acord, ci că ambele nume erau remarcabile – Hiena Ed și Foamy. Nume grozave, pe care orice ființă umană ar fi privilegiată să le poarte și care ar garanta o viață *cool.* Au dat cu banul, după care au dat cu zarurile, iar Julia, fiind Julia, a împăturit încetișor numele câștigător într-o pasăre de origami, pe care a lansat-o de la o fereastră deschisă. Dar, în același timp, le-a făcut băieților tricouri personalizate cu „Fratele Foamy” și costume spumoase de „Foamy”. Era o fotografie cu toți trei îmbrăcați în Foamy, adormiți pe bancheta din spate a Volvoului, care fusese botezat Hiena Ed, drept premiu de consolare pentru Max.

Sam își bătu palmele pe genunchi, îl chemă pe Benjy la el și spuse:
— Și mie mi-ar fi dor de tine, Foamy.
— Cine e Foamy? întrebă Benjy, cățărându-se pe fratele lui.
— Tu ai fost cât pe-aci să fii.

Pentru Max, emoțiile erau mult prea copleșitoare pentru a le conștientiza sau pentru a le numi.
— Dacă fugi de-acasă, vin cu tine.
— Și eu, zise Benjy.
— Trebuie să rămânem, spuse Sam.
— De ce? întrebară ei.
— Stop norocul meu!
— Benjy, Benjy, Benjy.

Sam ar fi putut spune *Fiindcă trebuie să aibă cineva grijă de voi, și eu nu pot face singur asta.* Sau *Fiindcă* bar mitzvah *e doar pentru mine, deci doar eu trebuie să fug.* Sau *Fiindcă viața nu e un film de Wes Anderson.* În schimb, spuse:

— Pentru că altfel casa noastră ar fi complet goală.

— Și Argus.

— O să vină cu noi.

— El nu poate să meargă nici până la colț. Cum ar putea să fugă? Pe Max îl cuprindea disperarea:

— Păi, îl eutanasiem, după care fugim.

— L-ai omori pe Argus ca să oprești ceremonia de *bar mitzvah*?

— L-aș omori pe Argus ca să opresc viața.

— Da, viața lui.

— Viața noastră.

— Am o întrebare, zise Benjy.

— Ce? rostiră cei doi frați la unison.

— Stop norocul meu!

— Doamne, Max.

— Bine. Sam, Sam, Sam.

— Ce întrebare?

— Max zicea că ai putea să fugi până se termină războiul.

— Nu fuge nimeni.

— Dar dacă războiul nu se termină niciodată?

O, evrei, a venit vremea voastră!

Julia a ajuns acasă la timp pentru a-i pregăti pe băieți de culcare. N-a fost nici pe departe așa de dureros pe cât își imaginaseră ea și Jacob, dar asta doar fiindcă ea își imaginase o noapte de tăcere și Jacob își imaginase o noapte de țipete. S-au îmbrățișat, și-au zâmbit cu blândețe și s-au apucat de treabă.

— Tata a făcut rost de o Tora.

— Și de un rabin?

— A fost ceva de genul doi într-unul.

— Te rog, nu un cantor.

— Nu, slavă Domnului.

— Și ai găsit tot ce trebuie la Whole Foods?

— Am găsit o firmă de catering.

— De pe o zi pe alta?

— Nu-i cea mai bună. Niște acuzații nedemonstrate de salmonella.

— Zvonuri, sunt convinsă. Câte persoane vor fi, cincisprezece, douăzeci?

— O să avem mâncare pentru o sută.

— Și toate globurile alea cu zăpadă… spuse Julia pe un ton

melancolic.

Erau aliniate pe trei rafturi de cearșafuri, pe opt rânduri a câte cincisprezece bucăți. Vor rămâne acolo ani buni, fără să le atingă nimeni – câtă apă captivă, asemenea aerului captiv în bulele de plastic, asemenea cuvintelor captive în bulele gândurilor. Cupolele lor trebuie să fi avut mici crăpături, dat fiind faptul că apa se evaporase încet – aproximativ opt milimetri pe an? – și când Benjy a ajuns la vârsta la care era pregătit să aibă sau să nu aibă o ceremonie de *bar mitzvah,* zăpada se așternuse pe străzile uscate ale orașului, neatinsă încă.

— Băieții n-au nici cea mai vagă idee, apropo. Tocmai le-am zis că ai fost în vizită pe un șantier de construcții și n-au avut nimic de întrebat.

— N-o să știm niciodată ce știu ei.

— Și nici ei.

— A fost doar o noapte, zise ea, punând vase în mașina de spălat. Dar eu n-am *ales* niciodată să stau departe de ei. Mereu *a trebuit.* Mă simt groaznic.

În loc să încerce să-i atenueze remușcările, Jacob încercă să i le împărtășească:

— E greu.

Doar că mai era un înger, cu piciorușele înfipte în umărul lui Jacob:

— Ai fost la Mark?

— Când?

— Acolo ai fost?

Existau multe feluri în care putea răspunde la această întrebare. Ea a ales:

— Da.

El aduse farfurii din pivniță. Ea făcu un duș, să-și dezmorțească umerii și să îmbibe cu aburi costumul lui Sam, care trebuia călcat. El îl duse pe Argus în Rosedale, unde ascultară pe întuneric cum se jucau alți câini. Ea spălă o mașină de lenjerie intimă de-a băieților, plus câteva prosoape. După care reveniră amândoi în bucătărie, unde au pus la loc vesela curată, călduță.

Fără să vrea, Julia reluă discuția din punctul în care rămăsese:

— Când erau mici, nu-mi luam ochii de la ei nici două secunde. Dar vor veni vremuri când nu vom vorbi zile la rând.

— Nu vor veni.

— Ba da. Toți părinții cred că lor nu li se va întâmpla, dar tuturor li se întâmplă.

— Nu vom lăsa să se întâmple asta.

— Și, în același timp, chiar noi vom face ca asta să se întâmple.

Apoi urcară. Ea scotoci prin obiectele de toaletă, până când nici nu mai știa ce caută. El își înlocui pe raft puloverele cu tricourile – anul

ăsta, puțin cam devreme. Ferestrele erau întunecate, dar ea coborî storurile, pentru a nu-i deranja lumina de dimineață. El se ridică pe un taburet, să ajungă la bec. După care se spălară amândoi pe dinți, la chiuveta dublă.

— E o casă interesantă de vânzare, zise Jacob, în Rock Creek Park.

— Pe Davenport?

— Ce?

— Casa din Davenport? întrebă ea, după ce scuipă pasta de dinți.

— Da.

— Am văzut-o.

— Ai mers acolo?

— Am trecut-o pe listă.

— Destul de interesantă, nu?

— Casa asta e mai bună, zise ea.

— Asta e cea mai bună.

— E o casă foarte bună.

El scuipă, după care alternă clătirea periuței cu spălarea limbii.

— Ar trebui să dorm pe canapea, zise el.

— Sau pot să dorm eu.

— Nu, mă duc eu. Ar trebui să mă obișnuiesc cu dormitul în locuri incomode, să mă călesc un pic.

Gluma lui puse presiune asupra unui subiect cât se poate de serios.

— Canapeaua de un șic-neglijent nu-i tocmai incomodă.

Gluma ei veni ca o ripostă.

— Poate-ar fi bine să-mi pun ceasul să sune foarte devreme și să mă întorc în dormitor, să nu ne găsească băieții dormind separat dimineață?

— La un moment dat, tot va trebui să afle. Probabil că știu deja.

— După *bar mitzvah*. Hai să-i mai lăsăm un pic. Chiar dacă toți ne prefacem că nu știm.

— Chiar nu mai vrei să vorbești deloc despre plecarea ta în Israel?

— Ce-ar mai fi de zis?

— Că e o nebunie.

— Asta s-a zis deja.

— Că e nedreaptă pentru mine și pentru copii.

— Și asta s-a zis.

Ce nu se zisese, și ceea ce voia el să audă, și ceea ce poate l-ar fi făcut să ia o altă decizie, era un simplu „Nu vreau să pleci”. În schimb, ea îi zisese „Nu ești soțul meu”.

Canapeaua era cât se poate de comodă – mai comodă decât salteaua ecologică de șapte mii de dolari, din alge și păr de ponei, pe care Julia insistase s-o cumpere –, dar cu toate astea Jacob nu putu să doarmă. Nici măcar nu putea să se foiască și să se întoarcă de pe-o parte pe alta. Nu era sigur ce simțea – putea fi vinovăție, umilință sau pur și

simplu tristețe – și, ca de fiecare dată când nu putea identifica un sentiment, acesta se transforma în furie.

Coborî la subsol și deschise televizorul. CNN, MSNBC, Fox News, ABC: pe toate canalele, numai Orientul Mijlociu. De ce nu putea niciodată să admită că nu voia decât să dea peste serialul lui, care nici măcar nu era al lui? Nu era vorba de ego, ci de autoflagelare. Ceea ce, la urma urmei, tot la noțiunea de ego se reducea.

La un moment dat, dădu și peste serial, pe TBS. Uneori, Jacob se convingea singur că ar fi fost mai bine să elimine înjurăturile și scenele de nuditate sumară, deoarece ele se aflau acolo doar fiindcă libertatea de a face astfel de lucruri trebuia justificată prin exersarea lor. Jacob se întrebă cât scoteau producătorii executivi din difuzarea serialului, după care schimbă canalul.

Zapă printr-un fel de *reality show* de gătit, printr-un fel de campionat de sporturi extreme, printr-o reluare detestabilă a filmului *Despicable Me*. Totul era o versiune a ceva ce nu fusese niciodată de bună calitate. Făcu un tur complet al planetei televiziunii, pentru ca la final să ajungă de unde pornise: pe CNN.

Wolf Blitzer atenuase încă o dată oribila tensiune a bărbii lui purgatoriale – nici barbă, nici ne-barbă – cu o nouă pereche de ochelari. Era un bărbat care apărea la televizor, în fața altui televizor, folosind astfel televizorul-din-televizor pentru a explica situația geopolitică din Orientul Mijlociu. Lui Jacob îi zbură mintea la altceva. În mod obișnuit, ar fi profitat de acest moment de peregrinări mentale pentru a se gândi la masturbare sau la ce rămășițe de crănțănele ar fi putut găsi pe fundul sacului, lucru care l-ar fi putut motiva să se deplaseze până la etaj. Acum, în schimb, inspirat de ceremonia de *bar mitzvah* din ziua următoare, se gândi la propria ceremonie de *bar mitzvah*, din urmă cu aproape treizeci de ani. Fragmentul din Tora care i-a revenit lui a fost *Ki Tissa,* și care, spre ghinionul lui, s-a nimerit să fie cel mai lung pasaj din Exod și unul dintre cele mai lungi din Tora. Nu mai ținea minte mare lucru. *Ki Tissa* înseamnă „atunci când iei”, primele cuvinte distincte ale pasajului, care făcea referire la recensământul evreilor. Își amintea vag liniile melodice, dar la fel de bine ar fi putut fi fraze muzicale evreiești generice, de tipul celor la care apelează oamenii când se prefac că spun o rugăciune pe care le e rușine să admită că n-o știu.

Pasajul era unul dramatic: primul recensământ, urcarea lui Moise pe Muntele Sinai, vițelul de aur, Moise care distruge tăblițele, Moise care urcă pentru a doua oară pe Muntele Sinai, de unde revine cu ceea ce ar trebui să fie cele Zece Porunci. Dar ce-și amintea cel mai limpede nu era *parsha*{120} în sine, ci un text adiacent, un pasaj din Talmud pe care i-l dăduse rabinul lui și în care se vorbea despre ce se întâmplase cu tăblițele sparte. Chiar și unui adolescent complet dezinteresat de

treisprezece ani i s-a părut o temă frumoasă. Potrivit Talmudului, Dumnezeu l-a instruit pe Moise să pună în Chivotul Legământului atât tăblițele intacte, cât și tăblițele sparte. Evreii le-au purtat cu ei – și pe cele sparte, și pe cele întregi – în toți cei patruzeci de ani de pribegie și le-au așezat apoi în Templul din Ierusalim.

„De ce?" întrebase rabinul, a cărui față Jacob nu o mai putea vizualiza și a cărui voce nu o mai putea invoca, rabin care cu siguranță nu mai era în viață. „De ce nu le-au îngropat pur și simplu, așa cum s-ar fi cuvenit cu un text sfânt? Sau de ce nu le-au lăsat în urmă, cum s-ar fi cuvenit cu o blasfemie?"

Când Jacob își îndreptă din nou atenția spre CNN, Wolf i se adresa unei holograme a *ayatollahului* și făcea speculații cu privire la următorul lui discurs – primele declarații publice ale Iranului, după incendiul de la Cupola Stâncii. Aparent, discursul lui era așteptat cu mult interes atât în lumea musulmană, cât și în cea evreiască, din moment ce urma să contureze un răspuns radical la întreaga situație și să traseze o direcție de viitor.

Jacob se duse fuga la etaj, înșfacă o mână de crănțănele – plus un pachet de alge coapte și ultimele două imitații de biscuiți Newman's Own Oreo, precum și o sticlă de bere Hefeweizen – și se întoarse imediat jos, la timp cât să prindă începutul. Wolf nu menționase că discursul urma să aibă loc în aer liber, în Piața Azadi, în fața a două sute de mii de oameni. Reușise să comită un păcat de neiertat al jurnalismului de televiziune: să subestimeze, să reducă așteptările, să facă astfel încât televiziunea *cu adevărat* necesară să pară opțională.

De microfon se apropie un bărbat rotofei: cu turban negru-tăciune, barbă albă precum zăpada, robă neagră ca un balon negru plin cu țipete. În privire, o incontestabilă înțelepciune, poate chiar blândețe. Nu i-ai fi putut distinge fața de cea a unui evreu.

Veniți acasă

„Acum este ora 9 p.m. în Israel. La New York e 2 p.m. La Londra, 7 p.m., Ia Los Angeles, 11 a.m., la Paris 8 p.m., la Buenos Aires, 3 p.m., la Moscova, 4 p.m. și ia Melbourne, 4 a.m.

Acest discurs este transmis în lumea întreagă, pe toate canalele importante. Este tradus simultan în zeci de limbi și va fi urmărit de oameni de toate religiile și rasele, din toate culturile lumii. Dar eu mă adresez doar evreilor.

De la devastatorul cutremur de acum două săptămâni, Israelul a îndurat calamitate după calamitate, unele abătute asupra noastră de mâna indiferentă a Mamei Natură, altele de către pumnii dușmanilor noștri. Cu iscusință, putere și hotărâre, am făcut ceea ce evreii au făcut dintotdeauna: Am supraviețuit. Câte popoare, chiar și mai

puternice, n-au fost mistuite de pe fața pământului, în vreme ce poporul evreu a supraviețuit? Unde sunt azi vikingii? Unde sunt mayașii? Unde sunt hittiții? Mesopotamienii? Și unde sunt dușmanii noștri istorici, care dintotdeauna au fost mai numeroși decât noi? Unde sunt babilonienii, care ne-au distrus Templul Sfânt, dar care pe noi nu ne-au putut distruge? Unde e Imperiul Roman, care ne-a distrus cel de-al Doilea Templu, dar care pe noi nu ne-a putut distruge? Unde sunt naziștii, care nu ne-au putut nimici?

S-au dus cu toții.

Iar noi suntem aici.

Împrăștiați pe glob, visăm diferit în limbi diferite, dar ne unește o istorie mai bogată și mai mândră decât a oricărui alt popor care a fost binecuvântat să trăiască vreodată pe pământ. Am supraviețuit și am supraviețuit și am supraviețuit, și iată că am ajuns astfel să credem că vom supraviețui mereu. Dar, frați și surori, urmași ai lui Avraam, Isaac, Iacob, Sara, Rebeca, Rașela și Lea, astă-seară mă aflu aici în fața voastră pentru a vă spune că supraviețuirea este istoria poporului evreu doar fiindcă poporul evreu nu a fost distrus. Dacă supraviețuim în fața a zece mii de calamități, iar apoi, în cele din urmă, suntem distruși, istoria evreilor va fi istoria distrugerii. Frați și surori, moștenitori ai regilor și reginelor, ai profeților și sfinților – cu toții copii ai unei mame evreice care a împins un coș de răchită pe râul istoriei –, cu toții suntem aruncați în volbură, iar acest moment este decisiv pentru istoria noastră.

După cum bine știa Regele Solomon, «cel drept cade de șapte ori și tot se scoală»{121}. Noi am căzut de șapte ori și de șapte ori ne-am ridicat. Am fost loviți de un cutremur de proporții fără precedent. Am îndurat prăbușirea propriilor case, lipsa unor utilități de bază, replici seismice, boală, atacuri cu rachete, iar acum suntem asaltați din toate părțile de dușmani finanțați și înarmați de către superputeri, în vreme se susținerea noastră s-a redus simțitor, iar prietenii ne-au întors spatele. Cinstea nu ne-a fost câtuși de puțin ciobită, dar de data asta nu mai putem cădea. Acum două mii de ani am fost înfrânți și osândiți la două mii de ani de exil. În calitate de prim-ministru al Statului Israel, sunt aici pentru a vă spune că, dacă vom cădea din nou, nu doar vom adăuga un nou capitol la Cartea Lamentațiilor, dar îi vom adăuga chiar capitolul final. Istoria poporului evreu – istoria *noastră* – va fi spusă laolaltă cu istoria vikingilor și a mayașilor.

Ieșirea ne povestește despre o bătălie dintre Israel și Amalek: om împotriva omului, armată împotriva armatei, popor împotriva altui popor, în vreme ce comandanții îi observau de pe margine, cu mult în spatele liniilor de bătălie. În timp ce urmărește lupta, Moise observă că, atunci când ridică brațele, Israel avansează, iar când și le coboară, Israel suferă pierderi. Așa că-și ține brațele ridicate, orientate înainte.

Dar, așa cum ni se reamintește cu fiecare ocazie, Moise e doar un om. Și niciun om nu poate ține la nesfârșit mâinile ridicate.

Din fericire, fratele lui Moise, Aaron, și cumnatul său, Hur, sunt în apropiere. El îi cheamă, iar ei îi susțin brațele pe toată durata bătăliei. Israel iese învingător.

Chiar în timp ce vă vorbesc, Forțele Aeriene Israeliene, în colaborare cu alte departamente ale Forțelor de Apărare Israeliene, inițiază Operațiunea Brațele lui Moise. Peste opt ore, avioane El Al vor decola din principalele centre urbane ale lumii în care trăiesc comunități evreiești importante, pentru a aduce femei și bărbați evrei cu vârste între șaisprezece și cincizeci și cinci de ani, în unități militare din Israel. Din motive de siguranță, aceste avioane vor fi escortate pe întreaga durată a zborului de avioane de luptă. La sosirea în Israel, curajoșii noștri frați și bravele noastre surori vor fi primiți și instruiți cum să contribuie cât mai bine la efortul nostru de supraviețuire. Informații detaliate despre operațiune se regăsesc pe www.operațiuneabrațeleluimoise.com.

Ne-am pregătit pentru acest moment. Ne-am adus acasă din deșert frații și surorile din Etiopia. I-am adus acasă pe evreii ruși, pe evreii irakieni și pe evreii francezi. I-am adus acasă pe cei care au supraviețuit ororilor Holocaustului. Dar aceasta va fi o întreprindere fără precedent – fără precedent în istoria Israelului, dar și în istoria lumii. Însă criza cu care ne confruntăm nu are precedent. Singura cale prin care putem preveni distrugerea noastră totală este să ne folosim toate forțele de care dispunem.

În primele douăzeci și patru de ore de zboruri, vom aduce în Israel cincizeci de mii de evrei.

La finalul celei de-a treia zi, trei sute de mii. În cea de-a șaptea zi, diaspora va veni acasă: un milion de evrei, luptând cot la cot cu frații și surorile lor evrei. Iar cu acești Aaroni și cu acești Huri, nu doar că brațele noastre se vor ridica spre victorie, ci vor putea să dicteze și pacea”.

Astăzi nu sunt bărbat

Desfășurară Tora pe masa din bucătărie, iar Sam începu să cânte cu un har care nu se pogorâse niciodată asupra vreunui alt membru ai familiei Bloch – harul de a fi întru totul prezent ca sine. Lui Irv îi lipsea harul, îi era rușine să plângă și-și reprima lacrimile. Juliei îi lipsea harul, ținea prea mult la etichetă pentru a ceda în fața acelui instinct primar, care o îndemna să meargă alături de fiul ei și să-i stea aproape. Jacob era lipsit de har și își bătea prea mult capul întrebându-se ce credeau ceilalți.

Tora fu închisă și învelită, apoi pusă la loc în dulăpiorul care fusese

golit de rafturi și materiale de papetărie. Bărbații care-l înconjurau pe Sam se așezară la locurile lor, lăsându-l să cânte singur *haftarah*, pe care o cântă încet, hotărât, cu grija unui oftalmolog care-și operează singur ochiul. Ritualurile erau îndeplinite. Nu mai rămânea de rostit decât discursul.

Sam stătea acolo, la o *bimah* improvizată pe masa de bucătărie. Își imaginează cum din frunte îi iese un con de lumină prăfoasă, care crea tot ce se afla dinaintea ochilor săi: *kippa* de pe capul lui Benjy (*Nunta lui Jacob și a Juliei, 23 august 2000*), *tallis*{122}-ul în care era înfășurat bunicul lui și care părea un costum de fantomă neterminat, scaunul pliant gol, în care stătea de obicei străbunicul lui.

Dădu un ocol mesei din bucătărie, apoi se plimbă stânjenit printre scaune, rezemându-și brațul pe umărul lui Max. Cu un gest de apropiere fizică pe care niciunul dintre ei nu l-ar fi putut îndura în niciun alt moment, Sam luă în mâini fața lui Max și-i șopti ceva la ureche. Nu era un plan. Nu era un secret. Nu era o informație. Max se înmuie ca o lumânare de *yahrzeit*{123}.

Sam își croi drum până la celălalt capăt al mesei.

„Bună ziua, adunare. Deci. Da. Bine. Ce pot să spun?

Știți cum uneori, când cineva câștigă un premiu, se preface că era așa de sigur că *nu-l* va primi, încât nici nu-și bătuse capul să pregătească un discurs pentru o asemenea eventualitate? Nu cred că lucrurile au stat vreodată cu adevărat astfel, în toată istoria omenirii. Sau, cel puțin, nu la Oscaruri sau alte chestii importante, și mai ales dacă premierea se difuzează la televizor. Probabil că, dacă susțin că nu au pregătit un discurs, oamenii au impresia că par modești sau, și mai rău, realiști, când ei de fapt vorbesc ca niște narcisiști complet nesinceri.

Cred că un discurs de *bar mitzvah* e ca un avion pe timp de furtună: odată ce-ai intrat în el, nu mai ai de ales decât să străbați furtuna. Străbunicul m-a învățat expresia asta, chiar dacă el nu mai zburase cu avionul de treizeci de ani. Îi plăceau la nebunie expresiile. Am impresia că-l făceau să se simtă american.

Acesta nu e tocmai un discurs. Ca să fiu sincer, nu credeam c-o să mă aflu aici, așa că nu am pregătit nimic, în afară de discursul meu original pentru *bar mitzvah*, care acum n-ar mai avea deloc sens, dat fiind faptul că totul s-a schimbat. Dar am lucrat mult la el, așa că, dacă cineva dorește să-l citească, pot să i-l trimit mai târziu pe e-mail. În orice caz, am adus vorba despre actorii care spun că nu și-au pregătit niciun discurs poate fiindcă, dacă vă demonstrez că sunt conștient de faptul că nu poți avea încredere în cineva care susține că e nepregătit, atunci poate v-aș da un motiv să mă credeți. Întrebarea reală e de ce mi-ar păsa mie dacă mă credeți sau nu.

În orice caz, bunicul Irv făcea o chestie, ne dădea câte cinci dolari

mie și lui Max dacă țineam un discurs prin care reușeam să-l convingem de un anumit lucru. Oricând, despre orice. Așa că noi pregăteam mereu mici discursuri: de ce n-ar trebui ca oamenii să aibă câini ca animale de companie, de ce lifturile încurajează obezitatea și ar trebui să fie scoase în afara legii, de ce roboții vor ajunge să învingă oamenii în timpul vieții noastre, de ce ar trebui vândut Bryce Harper, de ce e OK să pliciuești mușchii. Nu exista niciun subiect pe care să nu-l fi argumentat. Ne plăcea cum se acumulau cuvintele. Sau voiam să câștigăm. Ori să fim iubiți. Nu știu. Am adus asta în discuție deoarece, cred eu, ne-a ajutat foarte mult să vorbim liber, ceea ce voi face și eu în cele ce urmează. Mersi, bunicule.

În primul rând, eu n-am vrut o ceremonie de *bar mitzvah*. Obiecția mea nu a fost una de ordin moral sau intelectual, ci pur și simplu mi se părea o risipă colosală de timp. Poate că asta ține de morală? Nu știu. Presupun că aș fi continuat să obiectez chiar și în cazul în care părinții mei m-ar fi ascultat cu adevărat sau mi-ar fi propus și alte căi de a mă gândi la *bar mitzvah*. Nu vom ști niciodată, fiindcă mie mi s-a spus că este, pur și simplu, un lucru pe care-l facem, fiindcă așa facem noi. La fel cum a mânca cheeseburgeri e ceva ce nu facem, fiindcă noi nu facem asta. Chiar dacă uneori mâncăm sushi cu crabi, deși de obicei nu facem asta. Și cum uneori nu sărbătorim sabatul, deși de obicei facem asta. Nu am nicio problemă cu ipocrizia atunci când servește la ceva, dar să aplici logica lui *așa facem noi* în legătură cu ceremonia de *bar mitzvah* mie nu mi-a servit la nimic.

Așa că am făcut mari eforturi s-o sabotez. Am încercat să nu-mi învăț *haftarah,* dar mama îmi punea înregistrarea de fiecare dată când mergeam cu mașina, și chiar e ușor de memorat – toată lumea din familia mea poate s-o recite, Argus chiar începe să dea din coadă imediat cum aude primul vers.

Am fost extrem de nesuferit cu tutorele meu, dar el a fost foarte bucuros să-mi suporte toate rahaturile atâta timp cât încasa cecurile de la ai mei.

După cum unii dintre voi știți deja, la un moment dat am fost acuzat că aș fi scris niște cuvinte nepotrivite la școala ebraică. Chiar dacă e groaznic să nu fii crezut pe cuvânt, m-am bucurat să dau de belea, în cazul în care asta m-ar fi scutit de *bar mitzvah*. Ceea ce, după cum vedeți, n-a fost cazul.

Nu m-am gândit niciodată până acum la asta, dar îmi dau seama că nu știu dacă eu chiar am încercat vreodată cu adevărat să împiedic ceva. Mă rog, bineînțeles că am încercat să opresc mingile trimise de aruncători la baseball și mă străduiesc să nu folosesc pisoarele care nu se află în cabine individuale, dar mă refer la un *eveniment*. N-am încercat niciodată să împiedic celebrarea vreunei zile de naștere sau, nu știu, a unei sărbători de Hanuka. Poate că lipsa de experiență m-a

făcut să cred că ar fi mai ușor. Dar, în ciuda tuturor strădaniilor mele, bărbăția evreiască s-a tot apropiat.

Apoi a avut loc cutremurul, care a schimbat totul, și a murit străbunicul, iar asta a schimbat din nou totul, după care Israelul a fost atacat de toată lumea și s-au mai întâmplat și tot felul de alte lucruri despre care nu e nici timpul, nici locul să vorbim, și dintr-odată totul a devenit altfel. Și totul a continuat să se schimbe, iar motivele pentru care nu voiam o ceremonie de *bar mitzvah* s-au schimbat și ele și au devenit chiar mai puternice. Nu doar că ar fi fost o risipă colosală de timp – timpul era deja irosit, dacă stăm să ne gândim. Nici nu știam că după *bar mitzvah* urmau să se întâmple foarte multe lucruri rele, justificându-mi astfel eforturile de a împiedica ceremonia.

Nu poți împiedica lucrurile să se întâmple. Poți doar să alegi să nu fii acolo, cum a făcut străbunicul Isaac, sau să te predai, așa cum face tata, care a luat marea hotărâre de a pleca să lupte în Israel. Sau poate că tata e cel care alege să nu fie acolo, adică *aici,* și străbunicul a fost cel care s-a predat.

Anul ăsta am citit *Hamlet* la școală, și toată lumea știe faza cu „A fi sau a nu fi”, despre care am vorbit vreo trei ore la rând – alegerea între viață și moarte, acțiune și reflecție, așa și pe dincolo. Părea să nu ducă nicăieri, până când prietena mea Billie a spus ceva incredibil de deștept. A zis „Nu mai există nicio altă opțiune în afară de astea două? Cum ar veni, mai mult a fi sau mai mult a nu fi, aceasta e întrebarea”. Și asta m-a făcut să mă gândesc că poate nu trebuie să facem alegeri decisive. „A fi sau a nu fi. Aceasta e întrebarea”. A fi *și* a nu fi. Acesta e răspunsul.

Vărul meu israelian Noam – acela de acolo e Tamir, tatăl lui – mi-a spus că *bar mitzvah* nu e ceva ce ai, ci ceva ce devii. Avea și n-avea dreptate. *Bar mitzvah* înseamnă totodată și ceva ce ai *și* ceva ce devii. E clar că eu azi *am bar mitzvah.* Am cântat fragmentul meu din Tora și *hafiarah*, fără ca cineva să-mi țină un pistol la tâmplă. Dar vreau să profit de ocazie și să subliniez în fața tuturor că eu nu *devin bar mitzvah.* Nu am cerut să fiu bărbat, și nu vreau să fiu bărbat, și refuz să fiu bărbat.

Tata mi-a spus odată o poveste despre cum, pe vremea când era copil, a găsit o veveriță moartă pe gazon. S-a uitat la bunicul în timp ce o lua de acolo. După aceea i-a spus „Eu n-aș fi putut s-o fac”. Și bunicul i-a zis „Ba sigur că ai fi putut”. Și tata i-a răspuns „N-aș fi putut”. Iar bunicul i-a spus „Când ești tată, nu e nimeni deasupra ta”. Și tata i-a zis „Dar tot n-aș fi putut s-o fac”. Și bunicul i-a răspuns „Cu cât nu vei vrea să faci ceva, cu atât vei fi mai tată”. Eu nu vreau să fiu așa, deci nu voi fi.

Acum permiteți-mi să vă spun de ce am scris acele cuvinte.

O, evrei, a venit vremea voastră!

„O, musulmani, a venit timpul! Războiul lui Dumnezeu împotriva dușmanilor lui Dumnezeu se va sfârși prin victorie! Victoria pe Tărâmul Sfânt al Palestinei e la îndemâna celor cuvioși. Ne vom răzbuna pentru Lod{124}, ne vom răzbuna pentru Haifa{125} și pentru Acra{126} și pentru Deir Yassin{127}, ne vom răzbuna pentru generațiile de martiri și ne vom răzbuna, slavă lui Allah, pentru al-Quds{128}! O, al-Quds, siluit de evrei, tratat ca o târfă de fiii de porci și maimuțe, îți vom reda coroana și gloria!

Au ars Qubbat Al-Sakhra{129} din temelii. Dar ei vor fi cei mistuiți. Vă spun azi vouă cuvintele care au umplut inimile a o mie de martiri: «*Khaybar*, *Khaybar, ya Yahud, Jaish Muhammad Saouf Ya'ud!*»{130} Și după cum Profetul Mahomed, pacea și binecuvântarea lui Allah fie asupra Sa, i-a înfrânt pe evreii cei perfizi la Khaybar, așa îi vor umili azi pe evrei, pentru cea din urmă dată, armatele lui Mahomed!

O, evrei, a venit vremea voastră! Focul vostru va fi întâmpinat cu foc! Vă vom arde orașele și satele, școlile și spitalele, vă vom arde fiecare casă! Niciun evreu nu va mai fi în siguranță! Vă reamintesc vouă, o, evrei, de ceea ce ne învață Profetul, pacea și binecuvântarea lui Allah fie asupra Sa: că în ziua Judecății de Apoi, chiar și pietrele și copacii vor vorbi și vor spune, cu sau fără cuvinte: «O, slujitor al lui Allah, o, frate musulman, în spatele meu e un evreu, vino de-l omoară!»"

Veniți acasă

„«Să vă uitați la mine», le-a zis Ghedeon oamenilor lui, cu mult depășiți numeric, în fața midianiților, nu departe de locul în care mă aflu chiar acum. «… și să faceți ce voi face eu; iată eu mă duc la tabără și ce voi face eu, să faceți și voi. Când eu și cei cu mine vom trâmbița, să trâmbițați și voi din trâmbițele voastre împrejurul întregii tabere și să strigați; Sabia Domnului și a lui Ghedeon!»{131} La vederea și la auzul unității noastre, dușmanul s-a împrăștiat și a fugit.

Majoritatea evreilor au ales să nu trăiască în Israel, iar evreii nu împărtășesc aceleași credințe politice și religioase, nu împărtășesc o singură cultură și o singură limbă. Dar ne aflăm cu toții în același râu al istoriei.

Către toți evreii din lume, aceia care au venit înaintea voastră – bunicii și străbunicii voștri – și aceia care vor veni după voi – nepoții și strănepoții voștri – vă spun: «Veniți acasă».

Veniți acasă nu doar fiindcă această casă a voastră are nevoie de voi, ci fiindcă voi aveți nevoie de casa voastră.

Veniți acasă pentru a lupta nu doar pentru supraviețuirea Israelului,

ci și pentru propria voastră supraviețuire.

Veniți acasă fiindcă un popor fără casă nu e un popor, la fel cum o persoană fără casă nu e o persoană.

Veniți acasă nu doar fiindcă ați fi de acord cu toate lucrurile cu care Israelul e de acord, nu fiindcă ați crede că Israelul e perfect, și nici măcar mai bun decât alte țări. Veniți acasă, dar nu fiindcă Israelul este ceea ce vreți voi să fie, ci fiindcă e *al vostru.*

Veniți acasă, fiindcă istoria va ține minte ceea ce fiecare dintre noi alege în acest moment.

Veniți acasă și vom câștiga acest război și vom face să domnească o pace lungă.

Veniți acasă și vom reconstrui acest stat, ca să fie mai puternic și mai aproape de promisiunea lui, decât a fost înaintea distrugerii.

Veniți acasă și ajutați-l pe Moise să-și țină brațele ridicate. Iar apoi, când armele se vor fi răcit, iar clădirile se vor fi ridicat pe locul unde se înălțau odată, doar că mai mândre, când străzile se vor fi umplut de glasurile copiilor la joacă, vă veți găsi numele nu în Cartea Lamentațiilor, ci în Cartea Vieții.

Și atunci, oriunde ați alege să plecați, veți fi mereu acasă".

Astăzi nu sunt bărbat

„Cu câteva săptămâni în urmă, toată lumea era obsedată de apologia pe care o voi pregăti pentru *bar mitzvah.* Cum aș putea să-mi explic purtarea? Să recunosc măcar că am greșit? Atunci când am fost învinuit, n-am simțit nevoia să dau explicații, cu atât mai puțin să-mi cer scuze. Dar acum, că atenția tuturor s-a abătut spre alte lucruri și nimănui nu-i mai pasă, aș vrea să explic și să-mi cer scuze.

Prietena mea Billie, de care vorbeam mai devreme, mi-a spus că sunt reprimat. Ea este foarte frumoasă și inteligentă și bună. I-am zis «Poate că am atins pur și simplu pacea interioară». Iar ea m-a întrebat «Pacea între cine și cine?» M-am gândit că asta e o întrebare foarte interesantă.

I-am spus «Nu sunt chiar deloc reprimat». Ea a zis «Exact asta ar spune o persoană reprimată». Așa că eu am întrebat-o «Și să-nțeleg că tu nu ești reprimată?» La care ea a răspuns «Toată lumea e cumva reprimată». «OK», i-am zis, «atunci înseamnă că nu sunt mai reprimat decât media».

«Spune lucrul pe care ți-e cel mai greu să-l spui», a zis ea.

«Poftim?» i-am răspuns.

«Nu în secunda asta», a zis ea. «Nici măcar n-ai putea identifica lucrul respectiv, decât după o îndelungă introspecție. Dar odată ce-ți dai seama care este, te provoc să-l spui.»

«Și dac-o fac?»

«N-o s-o faci.»

«Dar dacă.»

«Te-aș invita să stabilești tu singur termenii, dar știu că ești mult prea reprimat ca să-mi spui ce vrei cu adevărat», mi-a zis ea.

Ceea ce era cât se poate de adevărat.

«Deci, poate că *ăsta* e lucrul cel mai greu de zis», i-am spus.

«Și anume?» a întrebat ea. «Că vrei să mă săruți? Asta nu intră nici măcar în top 100».

M-am gândit mult la ce mi-a spus Billie. M-am gândit la asta și în ziua când am scris acele cuvinte la școala ebraică. Voiam doar să văd ce sentiment îți dă fiecare dintre ele, să văd cât de greu îmi e să le scriu sau să mi le spun mie. De aceea am făcut-o. Dar nu asta era ideea.

Ideea este că am făcut o greșeală. Am crezut că lucrul *cel mai rău* este *cel mai greu* de zis. Dar, de fapt, e destul de ușor să zici chestii oribile: retard, pizdă, ș.a.m.d. Într-un fel, e chiar mai ușor, pentru că știm exact cum sunt cuvintele rele. Nu au nimic înspăimântător. Unul dintre motivele care fac ca anumite cuvinte să fie foarte greu de rostit e tocmai faptul că nu știi.

Mă aflu azi aici pentru că mi-am dat seama că lucrul cel mai greu de zis nu e un cuvânt, nicio propoziție, ci un eveniment. Lucrul cel mai greu de zis nu poate fi unul pe care să ți-l spui ție însuți. Are nevoie să fie spus de cea mai grea persoană sau de cel mai greu popor”.

O, evrei, a venit vremea voastră!

„O, musulmani, Dumnezeu le cere slujitorilor săi moartea acestor evrei. Le cer soldaților Coranului să poarte bătălia finală împotriva acestor bestii care ucid profeți. O, musulmani, mai trebuie, oare, să vă spun povestea evreicei care i-a oferit Profetului, pacea și binecuvântarea lui Allah fie asupra Sa, miel otrăvit, ca să-L ucidă? Profetul, pacea și binecuvântarea lui Allah fie asupra Sa, le-a spus tovarășilor săi: «Nu mâncați mielul acesta. Îmi spune că e otrăvit». Dar a fost prea târziu pentru tovarășul lui, Bishr ibn al-Baran, care a murit otrăvit. Evreica a încercat să-l ucidă pe Profetul nostru, pacea și binecuvântarea lui Allah fie asupra Sa, dar slavă Domnului, n-a reușit. Aceasta este natura evreilor, acest popor de două ori blestemat! Vor încerca să vă omoare, dar Allah va însămânța în inimile voastre cunoașterea despre faptele lor netrebnice. Trebuie să faceți întocmai cum a făcut Profetul, pacea și binecuvântarea lui Allah fie asupra Sa, cu evreul Kenana ibn al-Rabi, care a ascuns Banu Nadir, comoara evreilor. Profetul, pacea și binecuvântarea lui Allah fie asupra Sa, i-a spus lui Az-Zubair ibn Al-Awwam: «Torturează-l pe acest evreu până când vei afla de la el tot ce știe». A pus pe pieptul lui fier înroșit, până

când acesta aproape și-a dat ultima suflare. Iar atunci, Profetul, pacea și binecuvântarea lui Allah fie asupra Sa, l-a dus pe evreul Kenana la Muhammad ibn Maslamah, și acesta i-a tăiat capul! Apoi i-a luat sclavi pe evreii lui Kenana. Mahomed, pacea și binecuvântarea lui Allah fie asupra Sa, a luat-o pentru el pe cea mai frumoasă dintre evreice! Aceasta este calea, o, musulmani! Lăsați-l pe Profet să vă învețe ce-aveți a face cu evreii!

O, frați palestinieni! Aduceți-vă aminte! Atunci când musulmanii, arabii, palestinienii duc război împotriva evreilor, o fac pentru a-l preaslăvi pe Allah. Ei intră în război ca musulmani! *Hadith*{132}-ul nu spune «O, sunniți, o, șiiți, o, palestinieni, o, sirieni, o, persani, veniți la luptă». El spune «O, musulmani!».

Prea multă vreme ne-am războit între noi și am pierdut. Acum ne vom război împreună și vom învinge.

Luptăm în numele Islamului, fiindcă Islamul ne ordonă să purtăm război până la moarte împotriva celui ce ne jefuiește pământul. Capitularea e calea lui Satan!”

Veniți acasă

Dar atunci, imediat după rostirea ultimului cuvânt, camera stărui asupra premierului. Privirea lui rămase ațintită. La fel și camera. La început, păru o greșeală stângace de montaj, dar nu era un accident.

Privirea lui rămase ațintită.

La fel și camera.

Și atunci premierul a făcut un gest revoltător de simbolic, riscând să pară penibil și să frângă picioarele tuturor celor cărora li se adresase, cerându-le să facă necesara săritură de credință.

A luat șofarul din spatele pupitrului. Și, fără să-i explice însemnătatea – semnificația lui istorică sau biblică, menirea de a-i trezi la viață pe evreii adormiți, pentru ca aceștia să se căiască și să se întoarcă, fără ca măcar să menționeze că acel șofar, din corn de berbec dublu ondulat, avea două mii de ani, că era șofarul descoperit la Masada, ascuns într-o groapă și conservat de căldura uscată a deșertului, că înăuntrul lui se aflau rămășițele biologice ale unui nobil martir evreu – l-a dus la buze.

Camera rămase ațintită.

Premierul trase aer în piept și adună în cornul de berbec moleculele tuturor evreilor care au trăit vreodată: răsuflarea regilor războinici și a pescarilor; a croitorilor, a pețitorilor și a producătorilor executivi; a măcelarilor koscher, a editorilor radicali, a locuitorilor din kibbutzuri, a consultanților în management, a chirurgilor ortopezi, a tăbăcarilor și a judecătorilor; râsul plin de recunoștință al cuiva cu peste patruzeci de nepoți adunați în salonul lui de spital; geamătul disimulat al unei

prostituate care-și ascundea copiii sub patul pe care îi săruta pe gură pe naziști; suspinul unui bătrân filosof într-un moment de revelație; plânsul unui copil abia rămas orfan, singur într-o pădure; ultima bulă de aer care s-a ridicat din Sena și s-a spart după ce Paul Celan s-a scufundat, cu buzunarele pline de pietre; cuvântul „liber” pe buzele primului astronaut evreu, prins pe un scaun, cu fața spre infinit. Și răsuflarea tuturor celor ce n-au trăit niciodată, dar de a căror existență depindea existența evreiască: patriarhii, matriarhele și profeții; cea din urmă rugă de îndurare a lui Abel; râsul Sarei, în așteptarea miracolului; Avraam, care le-a oferit lui Dumnezeu și fiului său ceea ce nu putea fi oferit amândurora: „Iată-mă”.

Premierul înclină șofarul la patruzeci și cinci de grade, apoi la șaizeci, iar la New York, Los Angeles, Miami, Chicago și Paris, la Londra, Buenos Aires, Moscova și Melbourne, ecranele televizoarelor începură să freamăte, să tremure.

Astăzi nu sunt bărbat

„Lucrul cel mai greu de zis e cel mai greu de auzit: dacă aș fi obligat să aleg între părinții mei, aș putea s-o fac.

Am vorbit, de asemenea, cu Max și cu Benjy, iar ei, dacă ar fi obligați să aleagă, ar putea s-o facă. Doi dintre noi l-ar fi ales pe unul dintre ei, iar unul dintre noi, pe celălalt, dar am căzut de acord că, dacă vom fi obligați să alegem, îl vom alege doar pe unul dintre ei, ca să rămânem împreună.

Acum câteva săptămâni, când am participat la simularea Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, țara pe care o reprezentam, Micronezia, a intrat pe nepusă masă în posesia unei arme nucleare. Nu am cerut o armă nucleară și nici n-am vrut o armă nucleară, iar armele nucleare sunt, din absolut toate punctele de vedere, îngrozitoare. Dar există un motiv pentru care oamenii au aceste arme, și anume acela de a nu fi niciodată nevoiți să le folosească.

Asta a fost. Am terminat”.

N-a făcut nicio plecăciune, și nimeni n-a aplaudat. Nimeni nu s-a mișcat și n-a scos o vorbă.

Sam nu știa ce să facă cu propriul corp, la fel cum nu știuse niciodată. Dar organismul alcătuit din familia și prietenii lui, adunați cu toții într-o încăpere, părea să depindă de mișcarea trupului său. Dacă el începea să plângă, cineva l-ar fi liniștit. Dacă o lua la fugă, cineva l-ar fi urmat. Dacă s-ar fi dus să stea de vorbă cu Max, toată lumea ar fi început să sporovăiască. Dar dacă el rămânea acolo, cu pumnii strânși, și ei ar fi rămas la locurile lor.

Lui Jacob îi trecu prin cap să aplaude, să zâmbească și să spună ceva penibil, cum ar fi „La masă!”

Juliei îi trecu prin cap să se ducă la Sam, să-l ia în brațe și să-și atingă capul de capul lui.

Chiar și Benjy, care, în virtutea faptului că nu avea niciodată bătăi de cap, știa mereu ce e de făcut, rămăsese acum nemișcat.

Irv își dorea foarte mult să marcheze autoritatea noului patriarh al familiei, dar nu știa cum. O fi având vreo bancnotă de cinci dolari prin buzunare?

Din mijlocul camerei, se auzi vocea lui Billie:

— Deocamdată.

Toată lumea se întoarse spre ea.

— Poftim? întrebă Sam.

Nu era niciun zgomot pe care să-l acopere, și cu toate astea țipă în gura mare:

— Deocamdată.

O, evrei, a veni: vremea voastră!

Uralele au continuat încă mult timp după ce ayatollahul și-a coborât cel de-al doilea braț al solidarității. Mult după ce s-a retras în spatele scenei provizorii, înconjurat de cel puțin zece gărzi de corp în civil. Uralele – aplauzele, scandările, strigătele, cântecele – au continuat și după ce l-au întâmpinat câțiva dintre cei mai apropiați consilieri ai săi, care l-au sărutat și binecuvântat. Și după ce a fost condus la mașina cu geamuri groase de cinci centimetri și portiere fără mânere, în care a plecat. Uralele au continuat, ba chiar s-au intensificat, însă în absența unui centru gravitațional, mulțimea s-a împrăștiat în toate direcțiile.

Wolf Blitzer și invitații lui au început să discute pe marginea discursului – fără a-și lua timpul necesar să digere traducerea, au extras pur și simplu citat după citat, până când l-au reasamblat într-o cu totul altă ordine –, dar camera a rămas îndreptată asupra mulțimii. Piața Azadi era cu totul neîncăpătoare pentru masele de oameni, pompându-le asemenea sângelui spre străzile din apropiere, iar cadrul camerei devenise și el cu totul neîncăpător.

Jacob își imagină fiecare stradă din Teheran ticsită de oameni care își ridicau pumnii în aer și se băteau în piept. Își imagină că fiecare parc și spațiu public dădea pe dinafară de oameni, la fel ca Piața Azadi. Camera se apropie de o femeie care bătea din palme, fără oprire; apoi de un băiat care striga cocoțat pe umerii tatălui său, o siluetă cu patru brațe ridicate. Erau oameni pe balcoane, pe acoperișuri, pe crengile copacilor. Oameni pe mașini și pe tende prea fierbinți să poată fi atinse cu pielea goală.

Cuvintele ayatollahului picuraseră în urechile a mai bine de un miliard de urechi deschise, iar în piață fuseseră două sute de mii de

perechi de ochi ațintiți, în timp ce 0, 2% din populația lumii e reprezentată de evrei, dar în timp ce se uita la reluările discursului – la pumnii cu care gesticula ayatollahul, la unduirile mulțimii –, Jacob nu s-a gândit decât la familia lui.

Când s-a născut Sam, înainte să-l poată aduce acasă de la spital, Jacob a trebuit să participe la un curs de cincisprezece minute despre cele Zece Porunci ale îngrijirii Nou-născutului – cunoștințele absolut elementare pentru orice nou părinte: SĂ NU VĂ SCUTURAȚI COPILUL; SĂ BADIJONAȚI CORDONUL OMBILICAL CU UN TAMPON DE VATĂ ÎMBIBAT ÎN APĂ CALDĂ ȘI SĂPUN, CEL PUȚIN O DATĂ PE ZI; SĂ AVEȚI GRIJĂ LA FONTANELĂ; SĂ VĂ HRĂNIȚI COPILUL CU LAPTE DE SÂN SAU LAPTE PRAF, ÎNTRE TREIZECI ȘI O SUTĂ DE MILIMETRI, LA FIECARE DOUĂ-TREI ORE; NU E NECESAR SĂ FACEȚI COPILUL SĂ RÂGÂIE DACĂ ADOARME DUPĂ CE E HRĂNIT și așa mai departe. Toate acele lucruri pe care cineva care urmase deja un curs de puericultura sau care ar fi petrecut timp în prezența unui copil, sau pur și simplu s-ar fi născut evreu, le-ar fi știut deja. Dar ce-a de-a Zecea Poruncă îl zguduise pe Jacob: ȚINEȚI MINTE: NU VA DURA MULT.

Veniți acasă

După ce musafirii au plecat acasă, după ce un Uber a venit să ia Tora, după ce Tamir i-a dus pe toți copiii la meciul Washington Nationals (unde, datorită candorii și atenției lui Max, *bar mitzvah*-ul lui Sam a fost anunțat pe tabela de marcaj), după câteva e-mailuri inutile, după o plimbare cu Argus până la colțul străzii, Jacob și Julia au rămas să facă curățenie. Înainte să aibă copii, dacă ar fi fost să-și imagineze cum e să fii părinte, ar fi invocat scene precum „Cititul înainte de culcare" sau „Îmbăierea" sau „Alergat cu mâna pe șaua unei biciclete". Statutul de părinte include asemenea momente de căldură și intimitate, dar nu asta înseamnă. Înseamnă să faci curățenie. Cea mai mare parte a vieții de familie nu implică un flux de iubire și nicio semnificație, doar împlinire. Nu împlinirea de a te simți împlinit, ci împlinirea sarcinilor care îți revin.

Julia nu se lăsase convinsă să folosească farfurii de carton, așa că avea câteva teancuri de vase murdare. Jacob umplu mașina de spălat vase până la refuz, după care spălă de mână restul, cei doi soți făcând cu rândul la săpunit și uscat.

— Ai avut dreptate să nu-l crezi, îi zise Jacob.

— Așa se pare. Dar tu ai avut dreptate crezând că ar fi trebuit să-l credem.

— Crezi c-am dat-o în bară?

— Nu știu, zise Julia. Dar oare asta o fi întrebarea potrivită? Când e

vorba de copii, mai mereu o dai cumva în bară. Așa că încercăm să învățăm, ca pe viitor s-o dăm mai puțin în bară. Doar că între timp ei se schimbă, așa că lecția nu se mai aplică.

— Orice ai face, pierzi.

Râseră amândoi.

— Orice ai face, iubești.

Buretele era deja aproape descompus, singurul prosop curat era ud leoarcă, iar detergentul de vase trebuia diluat cu apă, fiindcă nu mai era de-ajuns, dar până la urmă s-au descurcat.

— Uite, zise Jacob. Nu vreau să par fatalist, doar responsabil, dar am pus la punct câteva detalii cu contabilul și cu avocatul, și…

— Mulțumesc, zise Julia.

— În orice caz, ți-am scris totul negru pe alb într-un document pe care ți l-am pus pe noptieră – într-un plic sigilat, în caz că încape pe mâinile vreunuia dintre copii.

— N-o să mori.

— Sigur că nu.

— Nici măcar n-o să pleci.

— Ba da.

Ea scoase dopul chiuvetei, iar Jacob se gândi că, dacă ar fi fost un artist specializat în efecte sonore, însărcinat să creeze sunetul pe care Satana l-ar scoate urlând din fundul iadului, ar putea pur și simplu să înregistreze cu microfonul ce auzea în clipa aceea.

— Încă ceva, zise el.

— Ce e?

— Aștept până se termină.

Ea puse dopul la loc.

— Mai ții minte că ți-am zis odată că lucrez de ceva vreme la un serial?

— Capodopera ta secretă.

— N-am zis niciodată asta.

— Serialul despre noi.

— În mare.

— Da, știu la ce te referi.

— În sertarul din dreapta-jos al biroului meu e o copie.

— E gata?

— Da. Deasupra ei e biblia.

— Biblia?

— Biblia serialului. E un fel de ghid despre cum trebuie citit. Pentru viitorii actori, pentru viitorul regizor.

— N-ar trebui ca textul să vorbească de la sine?

— Nimic nu vorbește de la sine.

— Ba Sam sigur vorbește.

— Dacă serialul ar fi Sam, n-ar avea nevoie de o biblie.

— Și dacă tu ai fi Sam, n-ai avea nevoie de un serial.

— Corect.

— OK. Deci serialul tău și biblia lui sunt în sertarul din dreapta-jos al biroului. Și în eventualitatea în care chiar o să pleci în Israel și, ce, pieri într-o bătălie? Ce să fac, să i le trimit agentului tău?

— Nu. Te rog, Julia.

— Să le ard?

— Nu sunt *Kafka*.

— Ce?

— Speram să le citești.

— Dacă mori.

— Doar dacă mor.

— Nu-mi dau seama dacă mă emoționează faptul că ești foarte deschis sau dacă mă rănește faptul că ești foarte închis.

— L-ai auzit pe Sam: „A fi și a nu fi”.

Julia șterse stropii de apă de pe blatul de bucătărie și agăță prosopul pe robinet.

— Păi, zise Jacob scoțându-și telefonul din buzunar, să se uite la ceas. E trei, prea devreme să ne culcăm.

— Ești obosit?

— Nu, zise el. M-am obișnuit să fiu obosit.

— Nu știu ce înseamnă asta, dar OK.

— *Aqua seafoam shame*.

— Ce?

— Nu trebuie să presupui că ar însemna ceva, zise Jacob și se rezemă cu mâna de blatul mobilei. Pe tine, sigur. Apropo de ce-a zis Sam.

— Ce-a zis despre ce?

— Știi la ce mă refer. Pe cine ar alege.

— Da, zise ea zâmbind cu bunătate, normal că pe mine. Întrebarea se pune însă cine a fost disidentul?

— Probabil că asta e mica lor armă de război psihologic.

— Probabil ai dreptate.

Râseră din nou.

— De ce nu mi-ai zis să nu plec în Israel?

— Fiindcă, după șaisprezece ani, se înțelege de la sine.

— Iată! Acesta este dintre copiii evreilor.

— Uite! O fiică de faraon surdă.

— Eu știu limbajul semnelor, zise Jacob, îndesându-și mâinile în buzunare.

— Ce? râse Julia.

— Vorbesc foarte serios.

— Ba nu.

— Îl știu de când mă știu.

— Aberezi.

— Nu aberez.

— *Aberez*, zi asta prin semne.

Jacob arătă spre sine, după care își puse palma dreaptă peste pumnul stâng, apoi întinse palma dreaptă cu degetul mare ridicat, își apucă degetul mare de la pumnul stâng și-și ridică mâna stângă.

— Și eu de unde să știu dacă e pe bune?

— Este.

— Mai zi și *Viața e Lungă.*

Jacob își împreună mâinile așa cum fac copiii când se prefac că au o armă, își îndreptă degetele arătătoare spre buric, după care și le ridică pe trunchi, până la gât. Apoi întinse brațul stâng, arătă spre pumn cu arătătorul drept și-și mișcă degetul de-a lungul brațului, până la umăr.

— Ce faci, plângi? întrebă Jacob.

— Nu.

— Îți vine să plângi?

— Nu, zise ea. Ție?

— Mie mereu îmi vine să plâng.

Arată-mi și „…un băiat care plângea… Acesta este dintre copiii evreilor”.

Jacob își ridică mâna dreaptă în dreptul feței, la nivelul ochilor, ridică degetele arătătoare și mijlocii, după care își întinse brațul înainte – doi ochi care înaintează prin spațiu. Apoi își coborî ambele arătătoare pe obraji, pe rând, și mângâie o barbă imaginară. Apoi formă un leagăn din brațe, cu palmele în sus și suprapuse la nivelul burții, mișcându-l înainte și înapoi.

— Ce-i cu mângâiatul bărbii? Ăsta e semnul pentru *evreu*?

— Pentru *iudeu, evreu.* Da.

— E și antisemit, și misogin.

— Sunt convinsă că știi că majoritatea naziștilor erau surzi.

— Da, știam asta.

— Și francezii, și englezii, și spaniolii, și italienii și scandinavii. Aproape toată lumea, în afară de noi.

— De-asta țipă tatăl tău mereu.

— Așa e, râse Jacob. Și, apropo, semnul pentru *zgârcit* e același ca pentru *evreu,* doar că la sfârșit încleștezi și pumnul.

— Isuse.

Jacob își întinse brațele în lateral și-și înclină capul spre umărul drept. Julia râse și stoarse buretele până când i se scurse tot sângele din încheieturi.

— Nu prea știu ce să zic, Jacob. Nu-mi vine să cred că ai ținut secretă toată faza cu limbajul semnelor.

— N-am ținut-o secretă. Doar că n-am zis nimănui.

— De ce?

— Când o să-mi scriu memoriile, o să se cheme „Marea carte a de ce-urilor”.

— Oamenii care vor auzi titlul vor crede că e a *WC-urilor*.

— Să creadă ce vor.

— Și eu credeam că se va numi „Biblia”.

Julia opri radioul, care mersese cu volumul dat la minimum de cine știe când.

— Și fiecare țară are un limbaj al semnelor diferit, nu-i așa?

— Da.

— Și care e semnul evreiesc pentru *evreu*?

N-am nici cea mai vagă idee zise Jacob, luând telefonul și căutând pe Google „limbajul evreiesc al semnelor pentru cuvântul *evreu*”, după care își întoarse telefonul spre Julia și-i zise: E același.

— Ce trist.

— Nu-i așa?

— Din multe puncte de vedere.

— Tu cum l-ai face? întrebă Jacob.

— O stea a lui David ar presupune să ai niște încheieturi foarte mobile.

— Poate o palmă pe vârful capului?

— Nu-i rău, zise Julia, dar nu se aplică la femei. Nici la majoritatea bărbaților evrei, care, la fel ca tine, nu poartă *kippa*. Poate palmele deschise ca o carte?

— Foarte frumos, zise Jacob, dar evreii analfabeți nu sunt și ei tot evrei? Și copiii?

— Nu mă gândeam la cititul unei cărți, ci la cartea însăși. La Tora, poate. Sau la Cartea Vieții. Cum arăți *viața*?

— Mai ții minte semnele de la *Viața e lungă*? întrebă el, împreunându-și încă o dată palmele ca și cum ar fi ținut o armă și ridicându-și arătătoarele pe trunchi.

— Deci așa, zise Julia, întinzând palmele și desfăcându-le ca pe o carte, lipindu-și apoi palmele de corp, de parcă ar fi împins cartea spre plămâni.

— O să aduc asta-n discuție la următoarea convocare a înțelepților Sionului.

— Și semnul pentru *non-evreu* care e?

— *Non-evreu*? Cui dracu-i pasă?

Julia râse, râse și Jacob.

— Nu-mi vine să cred că ai învățat limbajul ăsta de unul singur.

Eliezer Ben-Yehuda a revitalizat de unul singur ebraica. Spre deosebire de majoritatea sioniștilor, nu-l însufleția ideea creării Statului Israel, ca poporul să aibă o casă. Voia ca limba lui să aibă o casă. Știa că, fără un stat – fără un loc unde să se tocmească, unde să înjure, să creeze legi seculare și să facă dragoste –, limba nu va

supraviețui. Și fără o limbă, în cele din urmă n-ar mai exista un popor.

Itamar, fiul lui Ben-Yehuda, a fost primul vorbitor nativ de ebraică după mai bine de o mie de ani. A crescut cu interdicția de a auzi sau de a vorbi orice altă limbă. (Odată, tatăl lui a dojenit-o pe mama lui Itamar fiindcă îi cântase un cântec de leagăn rusesc.) Părinții nu i-au permis să se joace cu niciun alt copil – niciunul nu vorbea ebraică –, dar, pentru a-i alina singurătatea, i-au dăruit un câine pe nume Maher, care în ebraică înseamnă „rapid”. A fost un fel de abuz la adresa copilului. Și cu toate astea, e posibil ca el să fie chiar mai responsabil decât tatăl său pentru cel dintâi evreu modern care a spus pentru prima oară o glumă porcoasă în ebraică, pentru primul evreu care i-a spus unui alt evreu să se ducă dracului în ebraică, pentru primul text stenografiat în ebraică într-o sală de tribunal, pentru prima ceartă în ebraică și pentru primul geamăt de plăcere, tot în ebraică.

Jacob puse ultimele căni uscate pe raft, cu gura în jos.

— Ce faci? întrebă Julia.

— Fac ca tine.

— Și nu te isterizezi, spunându-mi că nu se pot usca bine dacă nu circulă aerul cum trebuie?

— Nu, dar nici nu-s dintr-odată convins că se vor umple de praf. Doar că m-am săturat să ne contrazicem.

Dumnezeu l-a instruit pe Moise să pună în Chivotul Legământului atât tăblițele intacte, cât și pe cele sparte. Evreii le-au purtat cu ei – și pe cele rupte, și pe cele întregi, în toți cei patruzeci de ani de pribegie și le-au așezat apoi în Templul din Ierusalim.

De ce? De ce nu le-au îngropat pur și simplu, așa cum s-ar cuveni cu un text sfânt? Sau de ce nu le-au lăsat în urmă, cum s-ar cuveni cu o blasfemie?

Fiindcă erau ale noastre.

7. BIBLIA

CUM SĂ JOCI TRISTEȚEA
Nu există, așa că ascunde-o ca pe o malformație.

CUM SĂ JOCI FRICA
Râzi.

CUM SĂ JOCI PLÂNSUL
La înmormântarea bunicului meu, rabinul ne-a spus povestea despre cum fata faraonului l-a găsit pe Moise. „Uite!” a zis ea înainte să deschidă coșul, după care a văzut „un băiat care plângea”. „Acesta este dintre copiii evreilor”. I-a rugat pe copii să explice scena. Benjy a sugerat că Moise „plângea în evreiește”.
Rabinul a întrebat „Cum ar suna plânsul în evreiește?”
Max a făcut un pas înainte, spre mormântul gol, și a zis: „Ca râsul, poate?”
Eu am făcut un pas înapoi.

CUM SĂ JOCI UN RÂS TARDIV
Folosește umorul la fel de agresiv ca și chimioterapia. Râzi până îți cade părul. Nu există nimic pe care să nu-l poți juca în râs. Când Julia spune „Suntem doar noi doi. Doar tu și cu mine la telefon”, râzi și spune, „Și Dumnezeu. ȘI NSA{133}”.

CUM SĂ JOCI MOARTEA PĂRULUI
Nimeni nu știe cât păr are – fiindcă părul nu poate fi văzut pe de-a-ntregul cu ochiul liber (nici măcar cu mai multe oglinzi, credeți-mă pe cuvânt) și fiindcă ochiul liber ne aparține.
Uneori, când erau încă destul de mici cât să nu ridice semne de întrebare asupra întrebării – și fiindcă puteam avea încredere în ei, că nu le vor spune altora –, îi întrebam pe băieți cât de chel eram. Mă aplecam în fața lor, îmi aranjam părul pentru a scoate la iveală locul unde mi se părea că se rărește și îi rugam să mi-l descrie.
— Arată normal, îmi ziceau de obicei.
— Dar aici?
— Cam la fel ca la toată lumea.
— Dar aici nu pare că e mai puțin?
— Nu chiar.
— Nu chiar? Sau nu?
— Nu?
— Eu vă cer ajutorul. Puteți să vă uitați pe bune și să-mi dați un răspuns pe bune?
Ceea ce reușea să mai treacă drept părul meu era o butaforie,

produsul intervenției farmaceutice – mânuțele lui Aaron și ale lui Hur, smulgându-mi rădăcinile pe dinăuntrul craniului. Dădeam vina pe genetică, pe stres. În felul ăsta, nu eram cu nimic diferit de restul lumii.

Propecia suprima testosteronul. Unul dintre efectele ei secundare bine documentate și larg împărtășite era scăderea libidoului. E un fapt, nu o părere sau o afirmație defensivă. Mi-aș dori să-l fi putut împărtăși cu Julia. Dar n-am putut, fiindcă n-am vrut ca ea să știe de Propecia, deoarece n-am putut recunoaște că-mi pasă cum arăt. Mai bine o las să creadă că nu-mi poate provoca o erecție.

La câteva luni după ce băieții începuseră să petreacă mai mult timp la mine acasă, făceam o baie cu Benjy. Vorbeam despre *Odiseea,* o versiune pentru copii pe care o citiserăm de curând, și despre cât de dureros trebuie să fi fost pentru Ulise să-și păstreze ascunsă identitatea după ce a ajuns, în sfârșit, acasă, și de ce fusese necesar acest lucru.

— Nu-i suficient doar să ajungi acasă, a zis Benjy. Trebuie să poți să rămâi acolo.

— Ai dreptate, Benjy, i-am zis eu. Mereu îi spuneam pe nume când eram mândru de el.

— Tu chiar ești chel, a spus copilul.

— Poftim?

— Ești cam chel.

— Da?

— Cam da.

— Și-n tot timpul ăsta ai încercat să nu mă rănești?

— Nu știu.

— Unde sunt chel?

— Nu știu.

— Atinge-mă acolo unde sunt chel.

M-am aplecat spre el, dar n-am simțit nicio atingere.

— Benjy? am întrebat, cu privirea spre apa din cadă.

— Nu ești chel.

Am ridicat capul.

— De ce-ai zis asta?

— Fiindcă voiam să te fac să te simți bine.

CUM SĂ JOCI CHELIA ADEVĂRATĂ

În fiecare an, de Crăciun, mergeam toți cinci la restaurantul Great Wall Sichuan House. Îi țineam pe copii în fața acvariilor până când începeau să ne tremure brațele și comandam un apetitiv cald, care să nu conțină porc. La ultimul Crăciun petrecut acolo, pe răvașul meu scria „Nu ești o fantomă”. Când le-am citit cu voce tare, după cum cerea ritualul nostru, m-am uitat la „Nu ești o fantomă”, dar am zis „Mereu există o cale”.

Doisprezece ani mai târziu, mi-am pierdut tot părul în decurs de o lună. De Crăciun, Benjy a venit pe neașteptate cu mâncare chinezească pentru cinci persoane.

— Ai luat câte o porție din toate? am întrebat, mascându-mi prin râs toată dragostea pentru abundența aceea minunată și ridicolă.

— Câte una din fiecare *treif*[134], a zis el.

— Îți faci griji pentru că sunt singur?

— Îți faci griji pentru că-mi fac griji?

Am mâncat pe canapea, cu farfuriile în poală, în timp ce măsuța de cafea era plină de cutii albe aburinde. Înainte să-și mai pună o porție, Benjy și-a așezat farfuria goală pe masa încărcată, mi-a luat capul în mâini și l-a înclinat. Dacă n-ar fi fost un gest așa de neașteptat, aș fi găsit o eschivă. Dar odată ce nu mai era cale de întors, m-am predat: mi-am lăsat mâinile pe genunchi și am închis ochii.

— N-ai destule mâini, nu-i așa?

— Nici n-am nevoie.

— Of, Benjy.

— Serios, a zis el.

— Un cap plin de păr.

— Acum cine mai știe câți ani, doctorul m-a avertizat: când n-o să mai iei pastile, o să-l pierzi pe tot odată. Nu l-am crezut. Sau am crezut c-o să fiu excepția.

— Și cum se simte?

— Să pot să tai o felie de pâine cu o erecție?

— Sunt *la masă,* tată.

— Să pot să fac flotări cu o mână la spate?

— Îmi pare rău că am deschis subiectul, a zis el, fără să-și poată ascunde un zâmbet.

— Știi, odată am avut nevoie de un ou.

— Serios? a întrebat el, cântându-mi în strună.

— Da. Frământam ceva…

— Tu mereu frământi.

— Tot timpul. Mă mir că nu frământ ceva chiar acum. În orice caz, făceam un aluat și mi-am dat seama că-mi lipsea un ou. Nu-i cea mai nasoală chestie?

— Realmente, nu există nimic mai nasol.

— Nu-i așa?

Fierbeam amândoi de nerăbdare.

— Și decât să dau o fugă până la magazin, m-am gândit să împrumut unul.

— Și de-asta ai acum în birou Premiul Național pentru Carte Evreiască din 1998.

— *Yiddishe kop*[135], am spus eu, cu degetele la tâmplă.

— Mi-ar plăcea să fii tu tatăl meu adevărat, zise Benjy, cu ochii

umeziți din pricina râsului înăbușit.

— Așa că am deschis fereastra – nu eram sigur că mai ajung să zic poanta care se întrezărea pe măsură ce povesteam. Așa că am deschis fereastra, după care am scris, am regizat și am jucat într-un fantasy de cinci secunde, pentru care nu există suficiente avertismente pentru minori, și glandul meu tumescent a sunat la ușa vecinului de vizavi.

— Și vecina avea un ou? întrebă Benjy, aproape convulsionat de râsul înăbușit.

— *Vecinul.*

— Vecinul!

— Și nu, nu avea.

— Ce dobitoc.

— Și l-am orbit, din greșeală.

— Din lac în puț.

— Nu, stai. Stai. De la capăt. Întreabă-mă dacă vecina avea un ou.

— Am o întrebare.

— O să încerc să răspund.

— Și ea avea un ou?

— Mama ta? Da.

— Minunea minunilor!

— Și, din greșeală, l-am fecundat.

Râsul pe care ni-l înăbușiserăm amândoi până atunci nu a mai izbucnit. Am oftat, am zâmbit, ne-am rezemat de spătar și, fără motiv, am dat din cap.

— Trebuie să fie o ușurare, a zis Benjy.

— Ce anume?

— Să arăți în sfârșit ca tine.

M-am uitat la „Vei călători în multe locuri”, dar am zis „Nu sunt o fantomă”.

Când am început *Povești din Odiseea*, Benjy avea cinci ani. Le-o citisem și lui Sam, și lui Max și, de fiecare dată, pe măsură ce înaintam, citeam din ce în ce mai puțin, până când ajungeam la o pagină pe seară. Cu Benjy, am ajuns deja la Ciclopi încă din prima seară. Și pe măsură ce lucrurile se întâmplau, am avut unul dintre acele rare momente când mi-am dat seama ce se întâmpla – el era cel din urmă copil al meu, iar asta era pentru mine cea din urmă citire a pasajului. Nu va dura mult. „De ce?” am citit. „De ce spargi tăcerea nopții cu plânsetele tale?” Am lăsat spațiu pentru fiecare pauză, deschizând pe cât posibil propozițiile. „Cine îți face rău?” „NIMENI!” a strigat Polifem, răsucindu-se pe podeaua peșterii sale. „Nimeni a încercat să mă ucidă! Nimeni m-a orbit!”

CUM SĂ-L JOCI PE NIMENI

I-am spus Juliei că nu voiam să meargă cu noi la aeroport. Voiam

să-i duc pe copii la culcare, la fel ca în oricare altă seară, fără să ne luăm, dramatic, la revedere, să le zic că o să intru cât de des voi putea pe FaceTime și că, într-o săptămână, două, o să mă întorc cu valiza plină de suvenire. După care să plec, cât timp ei dormeau.

— Faci cum vrei, a zis ea. Dar pot să te întreb – sau să te întrebi tu – ce anume aștepți?

— Ce vrei să zici?

— Pentru tine, nimic nu e mare lucru. În toată viața ta, ai ridicat o singură dată vocea la mine, ca să-mi spui că sunt inamicul tău.

— N-am vrut să zic asta.

— Știu. Dar nici să taci nu vrei. Și dacă nici asta nu e mare lucru – să-ți iei la revedere de la copiii tăi înainte să pleci la război atunci ce e? Care e marele lucru pe care-l aștepți?

Tata ne-a condus la Aeroportul MacArthur din Islip, Long Island. Eu am stat lângă șofer, iar pe bancheta din spate, Barak a tot ațipit și s-a trezit pe pieptul lui Tamir. Cinci ore. La radio se difuzau știri despre prima zi a Operațiunii Brațele lui Moise. Pe toate aerodromurile din lume se aflau reporteri, dar cum era încă foarte devreme, mai mult făceau speculații despre câți oameni vor răspunde la apel. A fost opusul drumului pe care-l făcuserăm cu doar câteva săptămâni în urmă, de la Washington National acasă.

Noi, cei de pe locurile din față, n-am vorbit decât între noi, în timp ce cei de pe bancheta din spate au vorbit la rândul lor, doar între ei; abia dacă am auzit câte ceva din ce-și mai spuneau Tamir și Barak, iar tata, care nu avea deloc o voce potrivită pentru spații închise, a vorbit numai în șoaptă.

— Gabe Perelman o să fie acolo, a zis el. Am vorbit azi-noapte cu Hersch. O să-i vedem pe mulți dintre cunoscuți.

— Probabil.

— Pe Glenn Mechling. Larry Moverman.

— Mama e bine, nu? Azi-dimineață era îngrijorător de nonșalantă.

— E mamă. Dar o să fie bine.

— Și tu?

— Ce pot să spun? Prețul pentru a spune adevăruri incomode. Mi-am oprit soneria de la telefonul fix. Barosanii din D.C. au trimis o mașină, să stea la colț. Eu le-am zis că nu e cazul. Dar ei au insistat, mi-au spus că n-am de ales. O să treacă.

— Nu asta. Mă refer la faptul că plec.

— Ai citit ce-am scris. Fiecare părticică din mine își dorește să nu fie nevoie să pleci, dar știu că trebuie.

— Nu-mi vine să cred ce se întâmplă.

— Asta fiindcă în ultimii douăzeci de ani nu m-ai ascultat.

— Mai mult de-atât.

— Nici mie nu-mi vine să cred, a zis el, cu ochii la drum, dar

așezându-și mâna dreaptă pe piciorul meu.

Am oprit în buza trotuarului. Aeroportul era închis, cu excepția zborurilor spre Israel. Erau acolo vreo douăzeci de mașini din care coborau bărbați, dar nu era nimeni cu vreo sabie boantă cu laser de Jedi, care să spună „Mișcați-vă, mișcați-vă", în schimb erau doi bărbați în uniforme kaki, cu mitraliere la piept.

Ne-am luat rucsacurile din portbagaj și am rămas lângă mașină.

— Barak nu coboară? am întrebat.

— Doarme, a zis Tamir. Ne-am luat la revedere în mașină. E mai bine așa.

— Ești curajos, i-a zis tata lui Tamir, punându-și brațul pe umărul lui.

— Asta nu se pune drept curaj, a zis el.

— L-am iubit pe tatăl tău.

— Și el te-a iubit pe tine.

— Dacă tot nu mai e printre noi – a zis tata și a dat din cap, punându-și celălalt braț pe celălalt umăr al lui Tamir, și n-a mai fost nevoie să continue.

Ca și cum ar fi știut încă de la naștere ce să facă în acel moment, Tamir își lăsă sacul jos și brațele pe lângă corp, după care făcu o scurtă reverență. Tata și-a așezat mâinile pe capul lui și a spus:

— *Y'varech'cha Adonai v'yishm'recha.* Dumnezeu să te binecuvânteze și să te aibă-n pază. *Ya'ar Adonai panav ay'lecha viy'hunecha.* Fie ca chipul lui Dumnezeu să strălucească deasupra ta și să fie milostiv cu tine. *Yisa Adonai panav ay'lecha v'yasaym l'cha shalom.* Dumnezeu să te ocrotească și să-ți aducă pace.

Tamir i-a mulțumit tatălui meu și mi-a spus că se duce să facă doi, trei pași, după care ne întâlnim înăuntru.

Când am rămas singuri, tata a început să râdă.

— Ce e?

— Știi care-au fost ultimele cuvinte ale lui Lou Gehrig, nu-i așa? a întrebat el.

— Nu vreau să mor?

— La naiba, boala lui Lou Gehrig, ar fi trebuit să-mi dau seama că asta mă paște.

— Amuzant.

— Ar fi trebuit să-mi dau seama că asta ne paște, a zis el.

— Păi ți-ai dat.

— Nu, doar am zis că mi-am dat.

Barak se trezi și privi calm împrejur, după care, presupunând poate că visa, a închis ochii și și-a rezemat fruntea de geam.

— O să mergi în fiecare zi acasă, da?

— Bineînțeles, a zis tata.

— Și să-i scoți în oraș pe copii. Ca să aibă și Julia un pic de timp,

din când în când.

— Normal, Jacob.

— Să te asiguri că mama mănâncă.

— Am făcut schimb de locuri.

— Un prieten de la *The Times* zicea că nu e nici pe departe așa de rău cum sună. Israelul prezintă dinadins situația astfel, făcând lucrurile să pară mai grave decât sunt în realitate, în speranța că va primi mai multă susținere de la americani. Zicea că face asta ca să obțină cele mai bune condiții de pace.

— *The Times* e o mizerie antisemită.

— Îți zic și eu, ca să nu te sperii.

Ca și cum aș fi știut de la naștere ce să fac în momentul acela, am făcut o reverență. Tata și-a pus ambele mâini pe capul meu. Am așteptat. Ca și cum el ar fi știut încă de la nașterea mea ce să facă în momentul acel, palmele lui au început să se închidă, prinzându-mi părul între degete, ținându-mă nemișcat. Am așteptat o binecuvântare care n-a mai venit.

CUM SĂ JOCI TĂCEREA

Mai întâi, întreabă-te „Ce fel de tăcere e asta?" TĂCEREA JENATĂ nu e TĂCEREA RUȘINATĂ. TĂCEREA FĂRĂ CUVINTE nu e TĂCEREA MUTĂ, nici TĂCEREA ABȚINERII SUBTILE. Și așa mai departe. Și mai departe.

După care, întreabă-te „Ce fel de sinucidere sau sacrificiu este acesta?"

CUM SĂ JOCI VOCILE RIDICATE

Am ridicat vocea către o ființă umană doar de două ori în toată viața mea. Prima dată a fost atunci când Julia m-a confruntat în legătură cu mesajele din telefon și, împins dincolo de propriul autocontrol, împins în adâncul meu, am țipat „Tu ești inamicul meu!" Nu și-a amintit că ea îmi dăduse această replică. Atunci când era în travaliu cu Sam – singura ei naștere naturală –, a avut parte, timp de patruzeci de ore, de o spirală a durerii din ce în ce mai adâncă și mai alienantă, până când, înconjurați de aceiași patru pereți, părea că ne aflam în camere diferite. Moașa a zis ceva cu totul absurd (ceva ce, într-un alt context, Julia ar fi expediat dându-și ochii peste cap), iar eu am zis ceva tandru (ceva ce, într-un alt context, ar fi făcut-o pe Julia să plângă și să-mi mulțumească), iar Julia a gemut ca o ființă non-umană și non-feminină, a apucat bara patului de parcă ar fi fost bara de siguranță a unui *montagne russe,* m-a privit cu ochi mai satanici decât în toate fotografiile în care avea ochii roșii din cauza blitzului, și a răcnit „Tu ești inamicul meu!" Treisprezece ani mai târziu, n-a fost intenția mea s-o citez, și nici nu mi-am dat seama de asta decât mai târziu, când am așternut întâmplarea pe hârtie. Asemenea multor altor

lucruri care s-au petrecut în timpul travaliului, Julia nu-și amintește.

A doua oară când am ridicat vocea la o ființă umană a fost tot față de Julia, mulți ani mai târziu. Mereu mi s-a părut mai ușor să ofer ceva ce nu mi se cerea sau ceva ce nu trebuia să ofer. Poate că am învățat asta de la Argus – singura cale prin care îl convingeam vreodată să aducă mingea, atunci când i-o aruncam, era să par indiferent. Sau poate că Argus a învățat asta de la mine. Odată ce Julia și cu mine am început să ducem vieți separate, nu doar că a fost posibil să-mi las viața interioară să curgă prin ce mai rămăsese din canalul nostru comun, dar și tânjeam după asta. Pentru că ea părea indiferentă la lucrul acesta – *părea* sau *era*.

Julia și cu mine nu ne mai vorbiserăm de multă vreme, dar tot ea era persoana cu care îmi doream să vorbesc. Eu sunam, ea răspundea, ne împărtășeam unul altuia lucruri, așa cum nu se întâmpla pe vremuri.

— Probabil că aveam nevoie de o dovadă, i-am zis eu.

— Eu sunt sufletul cel bun la care ai sunat, mai ții minte? a întrebat ea.

— Mai ții minte cum se spune, că lumea e fără seamăn de deschisă? am replicat eu.

— Ce ți s-a întâmplat?

Nu mă acuza și nici nu mă provoca. A spus-o cu indiferența de care eu aveam nevoie pentru a da totul.

Am ridicat vocea către o ființă umană doar de două ori în toată viața mea. De ambele dăți, către aceeași ființă umană. Cu alte cuvinte: în toată viața mea, am cunoscut o singură ființă umană. Altfel spus: i-am permis unei singure ființe umane să mă cunoască.

Cu o tristețe dincolo de furie, durere și teamă, i-am urlat Juliei:

— Nedrept! Nedrept! Nedrept!

CUM SĂ JOCI MOARTEA LIMBAJULUI

În sinagoga tinereții mele – pe care am abandonat-o când am plecat la facultate și unde m-am întors când Julia a rămas însărcinată cu Sam – exista un perete de aducere aminte, cu beculețe aprinse în dreptul numelor oamenilor care muriseră în săptămâna respectivă a anului. Când eram copil, rearanjam literele de plastic, ca să formez alte cuvinte. Tata îmi spunea mereu că nu există cuvinte greșite, ci doar o folosire greșită a lor. La rândul meu, când am devenit tată, le-am zis băieților mei același lucru.

Erau mai bine de o mie patru sute de credincioși cu vârste care le permiteau să lupte. Din cei șaizeci și doi care au plecat să lupte în Israel, au murit douăzeci și patru. Câte două beculețe de zece wați, ca niște mici lumânărele de plastic, pentru fiecare nume. Doar 480 de wați de lumină. Mai puțin decât la candelabrul din camera mea de zi.

Nimeni nu s-a atins de numele acelea. Dar, într-o bună zi, numele lor vor fi rearanjate în cuvinte. Să sperăm, cel puțin.

Am impresia că au trecut câteva secole de când am fost ultima oară în clădirea aceea. Cu toate astea, țin minte toate mirosurile ei: mirosul ca de *Siddur*{136} al florilor ofilite, damful stătut al coșului de *kippe*, mirosul de mașină nouă al chivotului. Țin minte și suprafețele: unde se îmbinau fâșiile late de tapet textil; plachetele de pe mânerele scaunelor de catifea, cu texturi ca de alfabet Braille, imortalizând generozitatea cuiva care, cel mai probabil, nu va sta niciodată acolo; balustrada rece de oțel a scărilor cu mochete plușate. Țin minte căldura becurilor și asprimea literelor. Acum, când stau la un birou pe care sunt îngrămădite mii de pagini și continui să adaug comentarii la comentarii, mă întreb cum ar putea cineva să judece folosirea cuvintelor plămădite din moarte. Și din viață. Din toți cei vii și morți.

CUM SĂ-L JOCI PE NIMENI

În sala de așteptare se aflau câteva sute de bărbați. Câteva sute de bărbați evrei. Cu toții eram bărbați circumciși, bărbați care împărtășeam anumite trăsături genetice, bărbați care murmuram aceleași melodii străvechi. De câte ori mi se spusese în copilărie că, indiferent dacă eu mă consideram sau nu evreu, germanii tot mă considerau evreu? Poate pentru prima oară în viața mea, acolo, în zona de așteptare a aeroportului, m-am oprit să mă întreb dacă mă simțeam evreu. Nu pentru că aș fi avut un răspuns, ci fiindcă întrebarea nu mai conta.

Am văzut oameni pe care-i cunoșteam: prieteni vechi, fețe cunoscute de la sinagogă, câteva figuri publice. Pe Gabe Perelman și pe Larry Moverman nu i-am văzut, dar Glenn Mechling era acolo. Ne-am salutat înclinând din cap, în încăperea enormă. Interacțiunile au fost puține. Unii stăteau tăcuți, alții vorbeau la telefon – cel mai probabil, cu familia. Din când în când, izbucneau cântece: *Yerushalayim Shel Zackav*… *Hatikva*… Era emoționant, dar ce anume făcea să fie emoționant? Camaraderia? Cea mai extremă versiune a recunoașterii pe care o simțisem față de tatăl surd de la convenție? Devoțiunea împărtășită? Conștiința bruscă a istoriei, a faptului că era deopotrivă mare și mică, a faptului că, înăuntrul ei, un individ e deopotrivă neputincios și atotputernic? Teama?

Toată viața mea de adult, scrisesem cărți și scenarii, dar pentru prima oară am avut senzația că eu eram un personaj – că scara existenței mele mărunte, *drama* de a trăi, se ridicau în sfârșit la înălțimea privilegiului de a fi în viață.

Ba nu, asta era a doua oară. Prima oară fusese în vizuina leului.

Tamir avea dreptate: problemele mele erau neînsemnate. Îmi petrecusem așa mult din timpul limitat de pe pământ bătându-mi

capul cu gânduri mici, simțind sentimente mici, strecurându-mă pe sub uși în camere libere. Câte ore am petrecut pe internet, uitându-mă la clipuri demente, trecând în revistă anunțuri imobiliare pentru case pe care nu aveam să le cumpăr niciodată, dând click să verific e-mailuri trimise pe fugă de oameni de care nu-mi păsa? Cât din mine, câte cuvinte, sentimente și acțiuni, mi-am înăbușit dinadins? Mă îndepărtasem de mine încetul cu încetul, iar după atâția ani, ca să-mi regăsesc drumul spre mine, aveam nevoie de un avion.

Ceilalți cântau și, deși știam melodia, nu m-am alăturat lor.

CUM SĂ JOCI IMBOLDUL SPERANȚEI

Mereu am crezut că, pentru ca viața mea să se schimbe întru totul, ar fi nevoie să mă schimb întru totul eu, ca persoană.

CUM SĂ JOCI ACASĂ

Când am terminat *Poveștile din Odiseea*, Max a rămas cu un gol.

— De ce? m-a întrebat el, întorcându-se cu fața spre pernă. De ce a trebuit să se termine?

— Doar n-ai fi vrut ca Ulise să rătăcească pentru totdeauna, nu? l-am întrebat, mângâindu-l pe spate.

— Păi atunci de ce-a mai plecat de acasă?

A doua zi dimineață, l-am dus la târgul fermierilor, cu speranța că-l voi consola măcar puțin cu niște bunătăți de la brutărie. O dată la două duminici, în fața intrării principale staționa o unitate mobilă pentru adopții de animale, iar noi ne opream adesea să le privim. În dimineața aia, pe Max l-a cucerit un golden retriever pe nume Stan. Nu discutaserăm niciodată dacă să ne luăm sau nu un câine, iar eu în mod clar nu intenționam să adopt un animal; nici măcar nu știu dacă Max chiar și-a dorit acel câine, dar i-am zis:

— Dacă vrei să-l luăm acasă pe Stan, putem să-l luăm.

Toată lumea, cu excepția mea, s-a bulucit în casă. Julia era furioasă, dar n-a lăsat să se vadă decât după ce am rămas singuri în capul scărilor.

— *Încă o dată* m-ai pus în postura în care ori sunt de acord cu o idee greșită, ori pic drept personaj negativ, mi-a zis ea.

Jos, copiii strigau:

— Stan! Aici, Stan! Hai, acum!

O întrebasem pe femeia de la unitatea de adopții cum de primise numele de Stan – mi se părea o alegere stranie pentru un câine. Ea mi-a zis că toți câinii primeau nume ieșite din uz ale furtunilor din Atlantic. Dat fiind faptul că aveau mereu foarte mulți câini, le era mai simplu să folosească o listă.

— Scuze, nume ieșite din uz pentru ce?

— Știți cum sunt botezate furtunile? în total, sunt aproximativ o sută de nume în circulație. Dar dacă o furtună provoacă multe pagube

sau victime, numele ei e scos din uz – din gentilețe. Nu va mai exista niciodată o a doua Sandy.

La fel cum niciodată nu va mai exista un al doilea Isaac.

Nu știm cum îl chema pe bunicul bunicului meu.

Când bunicul a venit în America, și-a schimbat numele din Blumenberg în Bloch.

Tata a fost prima persoană din familia noastră cu „nume englezesc” și „nume evreiesc”.

Când am devenit scriitor, am tot experimentat cu diverse variante ale numelui meu: feluri diferite de a folosi inițialele, înserarea numelui mijlociu, pseudonime.

Cu cât ne-am îndepărtat mai mult de Europa, cu atât a trebuit să alegem între mai multe identități.

— *Nimeni a încercat să mă ucidă! Nimeni m-a orbit!*

A fost ideea lui Max să-l rebotezăm pe Stan. Eu am zis că era posibil ca lucrul acesta să-l deruteze.

— Dar trebuie să-l facem să fie al nostru, a zis Sam.

CUM SĂ-L JOCI PE NIMENI

Ni s-au înmânat niște formulare foarte simple și am fost anunțați că vom trece pe rând prin fața unui bărbat de vârstă mijlocie, îmbrăcat în halat alb. Ne-a inspectat rapid pe fiecare dintr-o privire și ne-a indicat câte una dintre cele douăsprezece cozi lungi, unde ne încadram, în mare, în funcție de vârstă. Asemănarea cu selecția la intrarea în lagărele de concentrare era atât de explicită și incontestabilă, încât e greu de crezut că nu a fost una asumată.

Când mi-a venit rândul, o femeie îndesată, la vreo șaptezeci de ani, m-a invitat să mă așez în fața ei, la o masă pliantă de plastic. Mi-a luat actele și a început să completeze o serie de formulare.

— *Atah medaber ivrit*? a întrebat, fără să ridice ochii.

— Poftim?

— *Lo medaber ivrit*? a zis ea, bifând o căsuță.

— Poftim?

— Evreu?

— Normal.

— Recită din *Sh’ma.*

— *Sh’ma Yisrael, Adonai…*

— Aparțineți de vreo comunitate evreiască?

— Adas Israel.

— Cât de des mergeți la slujbă?

— De vreo două ori pe an, o dată la doi ani?

— Cu ce ocazie?

— De Rosh Hashana și de Yom Kippur.

— Vorbiți alte limbi, în afară de engleză?

— Puțină spaniolă.
— Sunt convinsă că vă va fi de folos. Probleme de sănătate?
— Nu.
— Astm? Tensiune arterială mare? Epilepsie?
— Nu. Am o eczemă. Pe scalp.
— Ați încercat cu ulei de cocos? a întrebat ea, tot cu ochii în hârtii.
— Nu.
— Să-ncercați. Pregătire militară sau experiență în domeniu?
— Nu.
— Ați tras vreodată cu arma?
— N-am pus niciodată *mâna* pe o armă.
A bifat câteva căsuțe și, aparent, n-a mai avut nevoie să-mi pună următorul set de întrebări.
— Vedeți fără ochelari?
— Dacă văd multe?
A bifat o căsuță.
— Înotați?
— Fără ochelari?
— Știți să înotați?
— Normal.
— Ați fost vreodată înotător de performanță?
— Nu.
— Aveți experiență în legarea nodurilor?
— N-are toată lumea?
A bifat două căsuțe.
— Puteți citi o hartă topografică?
— Probabil c-aș ști la ce mă uit, dar nu știu dacă asta înseamnă că pot s-o citesc.
A bifat o căsuță.
— Aveți experiență în inginerie electrică?
— Odată am făcut…
— Nu puteți dezamorsa o bombă simplă.
— Cât de simplă?
— Nu puteți dezamorsa o bombă simplă.
— Nu.
— Care a fost cea mai îndelungată perioadă în care nu ați mâncat?
— De Yom Kippur, a trecut ceva de-atunci.
— Ce toleranță aveți la durere?
— Nici măcar nu știu cum se răspunde la o astfel de întrebare.
— Ați răspuns deja. Ați fost vreodată în stare de șoc?
— Probabil. Da, de fapt. De multe ori.
— Sunteți claustrofob?
— Foarte.
— Care e greutatea maximă pe care o puteți duce?

— Fizică?
— Sunteți sensibil la căldură sau frig extrem?
— Nu e toată lumea?
— Alergic la medicamente?
— Am intoleranță la lactoză, dar nu cred că despre asta mă întrebați.
— Morfină?
— *Morfină*?
— Știți să acordați primul ajutor?
— N-am răspuns la aia cu morfina.
— Sunteți alergic la morfină?
— N-am nici cea mai vagă idee.
A notat ceva, dar, oricât m-aș fi străduit să descifrez, n-am reușit.
— Nu vreau să nu iau morfină dacă am nevoie de morfină.
— Sunt și alte forme de calmare a durerii.
— La fel de bune?
— Știți să acordați primul ajutor?
— Oarecum.
— Asta o să-l liniștească oarecum pe cel care va avea oarecum nevoie de prim ajutor.
— Persoana de legătură în caz de urgență, a zis ea, în timp ce răsfoia formularele pe care le completasem.
— Aici.
— Julia Bloch.
— Da.
— Cine e?
— Ce-ați spus?
— N-ați completat statutul persoanei.
— Ba da.
— Înseamnă c-ați folosit cerneală simpatică.
— E soția mea.
— Majoritatea soțiilor preferă markerul permanent.
— Cred că…
— Sunteți donator de organe în America.
— Da.
— Dacă sunteți ucis în Israel, ați permite ca organele dumneavoastră să fie donate în Israel?
— Da, am zis, lungind *a*-ul.
— Da?
— Da, dacă sunt ucis…
— Ce grupă de sânge aveți?
— Grupă de sânge?
— Aveți sânge?
— Da.

— Ce grupă? A? B? AB? 0?

— Vă referiți la *donare* sau la *primire*?

Pentru prima oară de când am început să vorbim, m-a privit în ochi.

— E același sânge.

CUM SĂ JOCI INELELE DE CREȘTERE ALE SINUCIDERII

Pentru ca într-o familie să se nască persoane stângace, gemeni sau roșcați – în familia mea se aplică toate –, e nevoie de ocurențe multiple. Pentru ca într-o familie să survină sinuciderea, nevoie de o singură ocurență.

Am primit certificatul de deces al bunicului meu de la Evidența Populației din Maryland. Voiam să mă asigur că știam ceea ce știam deja. Scrisul de mână al medicului legist părea să fie dactilografiat, opusul unui scris de doctor: *asfixie prin spânzurare*. Își luase viața în jurul orei zece dimineața. Certificatul spunea că sesizarea fusese făcută de dl Kowalski, vecinul lui de alături. Că numele bunicului meu era Isaac Bloch. Că se născuse în Polonia. Că se spânzurase cu o curea prinsă între ușă și tocul ușii de la bucătărie.

Noaptea, în pat, mi l-am imaginat afară, atârnând de o frânghie legată de copac. Iarba din umbra picioarelor lui se usca încet și se risipea spre un petic de noroi din grădină, altminteri sălbatică și luxuriantă.

În noaptea aceea, mai târziu, mi-am imaginat cum se înalță plantele spre picioarele lui, de parcă pământul ar fi încercat să se căiască pentru gravitație. Mi-am imaginat frunze de palmier ținându-l ca două mâini, slăbindu-i frânghia.

Și mai târziu – abia dacă am dormit –, mi-am imaginat că mă plimbam cu bunicul printr-o pădure de sequoia. Avea pielea albastră și unghiile lungi, dar altfel, nu era cu nimic schimbat față de cel la masa căruia mâncam în bucătărie pâine neagră și pepene galben, cel care, atunci când i s-a spus să nu se schimbe în costum de baie de față cu ceilalți, a întrebat: „De ce nu?”. S-a oprit în fața unui trunchi uriaș prăbușit și mi-a arătat inelele lui.

— Uite, aceasta de aici e nunta părinților mei. A fost o nuntă aranjată. A mers. Și aici, a zis el, arătând spre un alt inel, e când Iser a căzut din pom și și-a rupt mâna.

— Iser?

— Fratele meu. Ai fost botezat după el.

— Credeam că am fost botezat după cineva pe nume Yakov.

— Nu. Ți-am spus asta doar așa.

— Și de unde până unde, de la Iser la Jacob?

— Iser e prescurtarea pentru Israel. După ce s-a luptat toată noaptea cu Jacob, îngerul l-a numit Israel.

— Câți ani avea?

— Și aici, a zis el, arătând spre un alt inel, e când am plecat de acasă. Cu Benny. Toată lumea a rămas – părinții și bunicii mei, ceilalți cinci frați ai noștri –, chiar și eu am vrut să rămân, dar m-a convins Benny. M-a forțat. Și aici e când Benny și cu mine ne-am îmbarcat pe vapoare diferite, unul spre America, altul spre Israel, a zis și a atins inelul, plimbându-și degetul spre coaja copacului. Aici, uite, e când te-ai născut tu. Aici erai copil. Aici te-ai căsătorit. Aici e nașterea lui Sam, aici a lui Max și uite-l și pe Benjy. Și aici – a ajuns cu degetul chiar la marginea învelișului de scoarță, asemenea unui ac pe discul unui pick-up – e prezentul. Și acolo – a arătat spre un punct din aer, la vreo câțiva centimetri în afara trunchiului – e restul vieții tale, și aici – a arătat chiar lângă scoarță – e ceea ce e pe cale să se întâmple imediat.

Cumva, am înțeles că greutatea trupului său atârnat doborâse copacul, scoțând la lumină istoria noastră.

CUM SĂ JOCI ȘAPTE CERCURI

Niciodată n-am putut anticipa ce ritualuri i se vor părea Juliei frumoase sau misogine, respingătoare din punct de vedere moral sau pur și simplu stupide. Așa că, atunci când a vrut să facă cele șapte cercuri în jurul meu, sub baldachinul de nuntă, am fost surprins.

La lectura noastră pregătitoare – lectura ei pregătitoare; eu am renunțat destul de repede – a învățat că cele șapte cercuri fac referire la povestea biblică a lui Iosua, care i-a condus pe israeliți spre Canaan. Când au ajuns la orașul Ierihonului, înconjurat de ziduri, și la prima bătălie pe care urmau s-o poarte în drumul lor către Tărâmul Făgăduinței, Dumnezeu l-a instruit pe Iosua să mărșăluiască împreună cu israeliții de șapte ori în jurul zidului. De cum au terminat cel de-al șaptelea cerc, zidurile s-au năruit și israeliții au cucerit orașul.

— Tu îți ascunzi cel mai mare secret după un zid, spusese ea pe un ton care sugera și ironie, și sinceritate, și eu te voi înconjura cu dragoste, iar zidul se va prăbuși…

— Iar tu mă vei cuceri.

— Ne vom cuceri pe noi înșine.

— Și tot ce trebuie să fac e să stau pe loc?

— Să stai și să te prăbușești.

— Care e cel mai mare secret al meu?

— Nu știu. Suntem abia la început.

Nu l-a aflat decât la sfârșit.

CUM SĂ JOCI ULTIMUL MOMENT PE DEPLIN FERICIT

— Hai să facem ceva special, am sugerat cu o lună înainte de aniversarea de patruzeci de ani a Juliei. Ceva ce nu facem de obicei. O petrecere. O nebunie: formație, camion de înghețată, magician.

— Magician?

— Sau dansatori de flamenco.

— Nu, a zis ea. Ar fi ultima chestie pe care mi-aș dori-o.

— Chiar dacă e ultima, tot e pe listă.

— Ce drăguț din partea ta să gândești astfel, a zis ea râzând. Dar hai să facem ceva simplu. O cină bună acasă.

— Ei, haide. O să facem ceva distractiv.

— Pentru mine, distractivă ar fi o cină simplă în familie.

Am încercat s-o conving de câteva ori, dar ea a subliniat, din ce în ce mai ferm, că nu voia „tamtam".

— Ești sigură că nu protestezi cam mult?

— Nu protestez deloc. Cel mai mult îmi doresc o cină plăcută, liniștită, cu familia mea.

În dimineața aceea, băieții și cu mine i-am pregătit micul dejun și i l-am dus la pat: gofre proaspete, smoothie de kale și pere, *huevos rancheros*{137}.

I-am șoptit dorințele elefantului de la zoo (un vechi ritual al zilelor de naștere, de origini necunoscute), am adunat frunze din Rock Creek Park, ca să le presăm în Cartea Anilor (alt ritual), am luat prânzul la terasa restaurantului ei grecesc preferat din Dupont Circle. Am fost la Phillips Collection{138}, unde Sam și Max au mimat așa de prost și de zelos interesul, încât Julia, înduioșată, le-a spus:

— Știu că mă iubiți. E OK să vă plictisiți.

Când am ajuns acasă, cu câteva pungi pline de cumpărături pentru cină, se întuneca. (Am insistat să nu cumpărăm mâncare pentru alte mese, deși ar fi fost câteva lucruri de care aveam nevoie. „Astăzi", mi-am zis, „nu voi fi utilitarist".) I-am dat cheia lui Sam, iar băieții au luat-o înainte spre casă. Julia și cu mine am descărcat pungile pe masa din bucătărie și am început să punem alimentele perisabile în frigider. Când ni s-au intersectat privirile, am văzut că plângea.

— Ce e? am întrebat-o.

— O să mă urăști dacă-ți spun.

— Sunt sigur că n-o să te urăsc.

— O să te enervezi teribil.

— Sunt foarte sigur că, în zilele de naștere, există un moratoriu pentru enervări.

— Eu chiar mi-am dorit tamtam, a zis în cele din urmă, lăsându-și lacrimile să curgă șuvoaie.

Am râs.

— Nu e amuzant.

— Ba *e* amuzant, Julia.

— Nu e ca și cum aș fi știut asta și aș fi ascuns-o de tine. Încercam să nu fiu dezamăgită.

— Știu asta.

— Atunci chiar vorbeam serios. Te asigur. Doar că acum – dar nu

când am intrat în casă, ci fix în secunda asta – mi-am dat seama că voiam tamtam. Ce prostie. Ce naiba, am opt ani?

— Ai patruzeci.

— Așa e, nu? Am patruzeci de ani și nu știu ce vreau decât când e prea târziu. Și, cireașa de pe tort, dau vina pe tine, ca și când ai putea reacționa altfel decât să te simți vinovat sau rănit.

— Uite, i-am zis, întinzându-i o cutie de *orecchiette*. Pune astea la loc.

— Asta e maximum de compasiune?

— Ce s-a întâmplat cu moratoriul pentru enervare?

— Are sens unic, și știi asta.

— Pune pastele astea fițoase la locul lor.

— Nu, a zis ea. Nu. Azi nu vreau.

Am început să râd.

— Nu e amuzant, a zis ea râzând, lovind în masă.

— E foarte amuzant, am spus.

Ea a apucat cutia, i-a rupt cartonul și a aruncat pastele pe jos.

— Am făcut super mizerie, a zis ea, și nici măcar nu știu de ce.

— Pune cutia la locul ei, în cămară, i-am zis.

— *Cutia*?

— Da.

— De ce? a întrebat. Ca să creăm un simbol al dezolării?

— Nu, am zis. Pentru că, înainte să te înțeleagă alții, trebuie să te înțelegi tu.

Ea a tras aer în piept, înțelegând ceva ce încă nu înțelesese, și a deschis ușa debaralei. Dinăuntru au năvălit copiii și bunicii, și Mark și Jennifer, și David și Hannah, și Steve și Patty, iar cineva a dat drumul la muzică și a început o piesă de Stevie Wonder, și altcineva a lansat baloane din dulapul de pe hol, baloanele s-au prins în candelabru, iar Julia s-a uitat la mine.

CUM SĂ JOCI RUȘINEA EXISTENȚIALĂ

Întâlnirea cu Maggie Silliman la IKEA m-a bântuit ani buni. Ea era întruchiparea rușinii mele. Mă trezeam de multe ori în creierii nopții și îi scriam scrisori. Toate începeau la fel: „Te-ai înșelat, sunt un om bun”. Dacă aș fi putut fi eu întruchiparea propriei rușini, poate că aș fi fost cruțat. Aș fi putut fi bun.

CUM SĂ JOCI CERCURILE ÎNTREGI

Magicianul a rugat-o pe Julia să tragă o carte dintr-un pachet invizibil.

— Uită-te la ea, i-a zis, dar mie să nu mi-o arăți.

Julia s-a conformat, dându-și ochii peste cap.

— Știi ce carte ai tras?

— Da, a încuviințat ea dând din cap. Știu cartea.

— Acum, te rog, arunc-o în celălalt colț al camerei.

Ea azvârli cartea, cu un gest voit exagerat. Mișcarea a fost una foarte frumoasă: falsitatea ei, generozitatea spiritului ei, rapiditatea și amplitudinea, inelul ei plutind prin aer.

— Max. Max te cheamă, nu-i așa? Poți să aduci tu cartea pe care a aruncat-o mama ta?

— Dar e invizibilă, a zis el, cerându-i din priviri ajutorul mamei.

— Nu contează, adu-o, a zis magicianul, iar Julia a încuviințat din cap.

Așa că Max a traversat bucuros încăperea, cu pas legănat.

— OK, am găsit-o! a zis el.

— Spune-mi, te rog, ce carte e.

— Dar n-o văd, a zis Max, uitându-se la mama lui.

— Nu contează, spune-ne, a zis magicianul.

— Și nu mai țin minte care sunt cărțile.

— Pică, treflă, caro și cupă. De la doi, la zece. Sau joker, valet, damă, popă și as.

— Corect, a zis Max, uitându-se din nou la mama lui, care i-a dat încă o dată de înțeles că era OK. Băiatul a ridicat cartea, examinând-o cu ochii mijiți. E un șapte de care.

N-a fost nevoie ca magicianul s-o întrebe pe Julia care fusese cartea ei, fiindcă ea deja plângea. Dădea din cap și plângea.

Am mâncat tort, am făcut loc în camera de zi și am început să dansăm, aveam farfurii de carton și tacâmuri de unică folosință.

Magicianul a mai rămas cu noi o vreme și a făcut trucuri pentru cine-i acorda atenție.

— A fost grozav, i-am zis, bătându-l pe spate, surprins și dezgustat de cât era de slab. Pur și simplu perfect.

— Mă bucur. Puteți să mă recomandați și altora. Așa-mi câștig eu pâinea.

— Așa o să fac.

Mi-a făcut trucul clasic, cu cercurile intercalate. Îl văzusem de nenumărate ori, dar chiar și-așa m-a uimit.

— Când am împlinit cinci ani, tata a făcut pe magicianul, i-am zis. A început chiar cu trucul ăsta.

— Știți cum se face?

— Cercurile sunt întrerupte.

Mi le-a dat. Timp de cinci minute am tot încercat să-mi dau seama care era schema.

— Și ce se întâmplă dacă nu-ți iese un truc? am întrebat eu, încă nepregătit să-i predau cercurile.

— Cum să nu iasă?

— Dacă cineva trage cartea greșită, sau te minte, sau cad cărțile pe jos.

— Eu nu fac niciodată trucuri, a zis el. Eu joc un spectacol. Și pentru asta nu am nevoie de un rezultat anume.

În noaptea aceea, în timp ce stăteam amândoi în pat, i-am zis Juliei:

— El n-are nevoie de un rezultat anume.

— Sună a ceva oriental.

— Clar nu din Europa Orientală.

— Nu.

Am stins veioza.

— La primul truc. Sau *spectacol.* Max chiar a ghicit care era cartea?

— Păi eu n-am ales niciuna.

— Nu?

— Am vrut, dar până la urmă nu m-am putut convinge.

— Și de ce ai plâns?

— Pentru că Max se poate convinge încă.

CUM SĂ-L JOCI PE NIMENI

În noaptea când m-am întors de la Islip, m-am dus glonț în camerele copiilor. Era trei dimineața. Benjy era contorsionat într-una dintre pozițiile acelea inimaginabil de bizare în care dorm copiii: cu fundul în sus, cu picioarele drepte, cu obrazul în pernă, apăsat de greutatea corpului. Transpirase și sforăia ca un animăluț uman. Am întins mâna, dar până să apuc să-l ating, a deschis larg ochii:

— Nu dormeam.

— E OK, i-am zis, mângâindu-i părul ud de pe frunte. Închide ochii.

— Eram treaz.

— Respirai ca și cum ai fi dormit.

— Ai venit acasă.

— Da. Nici n-am plecat.

A zâmbit. A închis ochii prea încet ca s-o fi făcut dinadins și a zis:

— Povestește-mi.

— Ce să-ți povestesc?

A deschis ochii, am văzut că era încă prezent, a mai zâmbit o dată și a zis:

— Nu știu. Povestește-mi.

— Am venit acasă.

— Ai câștigat războiul? a întrebat el, închizând ochii.

— N-am plecat.

— A. Ce bine. Știu ce înseamnă, a spus el, închizând din nou ochii.

— Ce să însemne?

— Cuvântul cu „n”.

— Da?

— L-am căutat pe Google.

— A. OK.

A deschis ochii. Și deși de data asta n-a mai zâmbit, mi-am dat

seama, din felul în care a răsuflat adânc, că permanența mea îl făcea să se simtă din nou ușurat.

— N-o să-l folosesc niciodată, a zis el. Niciodată.

— Noapte bună, iubire.

— Nu dorm.

— Adormi.

A închis ochii. L-am sărutat. A zâmbit.

— Și *g*-ul e ca la *gumă*? a întrebat el. Sau ca la *geană*?

— Ce să fie?

— La cuvântul cu „n”. Nu știu să-l pronunț.

— Păi oricum n-o să-l folosești.

— Dar tot vreau să știu.

— De ce?

— Nu mai pleci, nu?

— Nu, am zis, fiindcă nu știam ce altceva să zic – nici copilului meu, nici mie.

CUM SĂ JOCI DRAGOSTEA

Dragostea nu este o emoție pozitivă. Nu e o binecuvântare, și niciun blestem. E o binecuvântare și un blestem, iar în același timp, nu e nimic din toate astea. DRAGOSTEA FAȚĂ DE COPIII TĂI nu este DRAGOSTEA DE COPII, nu e DRAGOSTEA DINTRE SOȚI, nu e DRAGOSTEA PENTRU PĂRINȚI, nu e DRAGOSTEA PENTRU FAMILIA EXTINSĂ, nu e DRAGOSTEA PENTRU IDEEA DE FAMILIE. DRAGOSTEA DE IUDAISM nu e DRAGOSTEA DE TOT CE E EVREIESC, nu e DRAGOSTEA PENTRU ISRAEL, nu e DRAGOSTEA DE DUMNEZEU. DRAGOSTEA PENTRU MUNCĂ nu e DRAGOSTEA DE SINE. Nici măcar DRAGOSTEA DE SINE nu e DRAGOSTEA DE SINE. Iar locul unde se întâlnesc DRAGOSTEA DE ȚARĂ, DRAGOSTEA PENTRU ȚARA NATALĂ și DRAGOSTEA DE CASĂ nu e nicăieri. DRAGOSTEA PENTRU CÂINI e DRAGOSTEA PENTRU TRUPURILE ADORMITE ALE COPIILOR TĂI, la fel cum DRAGOSTEA PENTRU CÂINI e DRAGOSTEA PENTRU PROPRIUL CÂINE. DRAGOSTEA PENTRU TRECUT are la fel de multe în comun cu DRAGOSTEA PENTRU VIITOR, cât are DRAGOSTEA DE DRAGOSTE cu DRAGOSTEA DE TRISTEȚE – adică totul. Dar DRAGOSTEA DE A SPUNE TOTUL îi face pe oameni să nu mai fie de încredere.

Fără dragoste, mori. Și cu dragoste mori. Dar nu toate morțile sunt egale.

CUM SĂ JOCI FURIA

„Tu ești inamicul meu!”

CUM SĂ JOCI FRICA DE MOARTE

„Nedrept! Nedrept! Nedrept!”

CUM SĂ JOCI ÎNTÂLNIREA DINTRE DRAGOSTE, FURIE ȘI FRICA DE MOARTE

La vizita mea anuală la dentist, stomatologului i-a luat neobișnuit de mult timp să-mi inspecteze gura – nu dinții, ci zonele mai adânci – în vreme ce instrumentele durerii, neatinse, se oxidau pe tăviță. M-a întrebat dacă am dificultăți la înghițire.

— De ce întrebați?

— Din curiozitate.

— Un pic, poate.

— De cât timp?

— De vreo câteva luni?

— I-ați spus asta medicului?

M-a trimis la un oncolog de la Johns Hopkins.

M-a surprins instinctul de a o suna pe Julia. Abia dacă ne mai vorbeam: ea se recăsătorise de mult; copiii erau adulți, stăpâni pe propria logistică; pe măsură ce îmbătrânești, ai din ce în ce mai puține vești de împărtășit altora, până la vestea cea din urmă, care e livrată de altcineva. Dialogul din serial e, teoretic, identic cu ceea ce era de la sine înțeles, cu o singură excepție, esențială: în viață, nu am plâns. Am țipat: „Nedrept! Nedrept! Nedrept!”

JACOB: Eu sunt.

JULIA: Îți recunosc vocea.

JACOB: A trecut ceva timp.

JULIA: Și încă mai am numărul tău în telefon.

JACOB: Trecut ca Jacob?

JULIA: Cum altfel?

JACOB: Uite…

JULIA: E totul OK?

JACOB: Azi-dimineață am fost la dentist.

JULIA: Dar nu ți-am făcut programare.

JACOB: Am devenit extraordinar de organizat.

JULIA: Necesitatea e fosta soție a organizării.

JACOB: A observat că am un nodul în gât.

Julia începe să plângă. Pe amândoi ne ia prin surprindere reacția ei față de (deocamdată) nimic, care durează mai mult decât ne-am fi imaginat oricare dintre noi sau decât am fi crezut că putem duce.

JULIA: Ești pe moarte?

JACOB: Am fost la *dentist*, Julia.

JULIA: Îmi spui c-a văzut un nodul. Și m-ai sunat.

JACOB: Dar și un nodul, și un telefon pot fi benigne, știi asta.

JULIA: Și ce urmează?

JACOB: Am programare la un oncolog de la Hopkins.

JULIA: Spune-mi tot.

JACOB: Asta e tot ce știu.

JULIA: Ai mai avut și alte simptome? Îți amorțește gâtul? Ai dificultăți la înghițire?

JACOB: Ai făcut medicina, de când am vorbit ultima oară?

JULIA: Caut acum pe Google, în timp ce vorbim.

JACOB: Da, am simțit amorțeli în gât. Și da, am avut dificultăți la înghițire. Acum poți să-mi acorzi toată atenția?

JULIA: Lauren e alături de tine?

JACOB: Întreabă-l pe tipul cu care se vede acum.

JULIA: Îmi pare rău să aud asta.

JACOB: Ești prima persoană căreia i-am spus.

JULIA: Băieții știu?

JACOB: Ți-am zis, tu ești prima…

JULIA: Așa e.

JACOB: Îmi pare rău că te-am împovărat cu asta. Știu că nu m-am mai numărat printre responsabilitățile tale de multă vreme.

JULIA: N-ai fost niciodată una dintre responsabilitățile mele.

(*zvâcnire*)

Și *încă* te numeri printre responsabilitățile mele.

JACOB: N-o să le zic nimic copiilor, decât dacă se va dovedi a fi ceva serios.

JULIA: Bine. E bine așa.

(*zvâcnire*)

Cum rezișți?

JACOB: Bine. E doar un dentist.

JULIA: E OK să fii speriat.

JACOB: Dac-ar fi fost așa deștept, s-ar fi făcut dermatolog.

JULIA: Ai plâns?

JACOB: Pe 18 noiembrie 1985, când Lawrence Taylor i-a terminat cariera lui Joe Theismann.

JULIA: *Ajunge*, Jacob.

JACOB: E doar un dentist.

JULIA: Știi, nu cred că te-am văzut plângând vreodată. Decât de fericire, când s-au născut băieții. Cum e posibil așa ceva?

JACOB: Și la înmormântarea bunicului.

JULIA: Așa e. Ai fost îndurerat.

JACOB: Am plâns.

JULIA: Dar faptul că-ți amintești de asta ca de o excepție înseamnă că…

JACOB: Nu înseamnă nimic.

JULIA: Toate lacrimile tale reprimate au intrat în metastază.

JACOB: Da, chiar asta credea dentistul că va zice oncologul.

JULIA: Cancer la gât.

JACOB: Cine-a zis ceva de cancer?

JULLA: Tumoare malignă în gât.

JACOB: Mulțumesc.

JULIA: E prematur să observ cât de poetică e toată treaba asta?

JACOB: *Mult* prea devreme. Nici măcar n-am fost diagnosticat încă, ce să mai zic de superdistracția cu chimioterapie și recuperare, după care să aflu că n-am scăpat de tot.

JULIA: În sfârșit o să chelești.

JACOB: Am chelit deja.

JULIA: Așa e.

JACOB: Nu, pe bune. M-am lăsat de Propecia. Acum arăt ca Mr. Proper. Întreabă-l pe Benjy.

JULIA: Te-ai văzut cu el de curând?

JACOB: A venit pe la mine în Ajunul Crăciunului, cu mâncare chinezească.

JULIA: Ce drăguț. Cum ți s-a părut?

JACOB: Enorm. Și bătrân.

JULIA: Nici n-am știut că luai Propecia. Dar probabil că n-am de unde să știu ce pastile mai iei acum.

JACOB: Le luam de foarte mult timp, ca să fiu sincer.

JULIA: Cât de mult?

JACOB: De când s-a născut Max?

JULIA: Max *al nostru*?

JACOB: Mi-a fost jenă. Îmi țineam pastilele ascunse în brâu.

JULIA: Asta mă face să mă simt atât de tristă.

JACOB: Și pe mine.

JULIA: Jacob, tu de ce nu plângi, pur și simplu?

JACOB: Imediat.

JULIA: Serios.

JACOB: Asta nu-i un episod din *Zilele vieții noastre*{139}. E *viața*.

JULIA: Te temi că, dacă te-ai deschide, alte lucruri ar putea pătrunde înăuntrul tău. Te cunosc. Dar acum nu suntem decât noi. Tu și cu mine la telefon.

JACOB: Și Dumnezeu. Și NSA.

JULIA: Asta vrei să fii tu? Să glumești mereu? Să tăinuiești, să distragi atenția, să ascunzi? Să nu fii niciodată sută la sută tu însuți?

JACOB: Căutam doar puțină compasiune când te-am sunat.

JULIA: Și ai ucis-o din față. Asta înseamnă compasiunea adevărată.

JACOB (*după o lungă zvâcnire*): Nu.

JULIA: Nu ce?

JACOB: Nu, nu sunt ceea ce vreau să fiu.

JULIA: Bun venit în clubul nostru.

JACOB: Înainte să sun, nu știu ce m-a apucat să mă întreb – să mă întreb la propriu, cu voce tare, de mai multe ori – „Cine e un suflet bun? Cine e un suflet bun?”

JULIA: De ce?

JACOB: Cred că voiam o dovadă.

JULIA: Pentru existența bunătății?

JACOB: A bunătății față de mine.

JULIA: Jacob.

JACOB: Serios. Tu îl ai pe Daniel. Băieții au fiecare viața lui. Eu sunt genul de persoană ai cărei vecini vor afla c-a murit doar după miros.

JULIA: Mai ții minte poezia aia? „Dovada existenței Tale? Nu există în afară de asta”?

JACOB: *Doamne…* da. Am cumpărat cartea aia de la Shakespeare and Company. Am citit-o pe malul Senei, mâncând o baghetă și o bucată de brânză, fără cuțit. M-am simțit atât de fericit. Ce mult a trecut de atunci.

JULIA: Uită-te în jur, Jacob. Nu există decât dovezi despre cât de mult ești iubit. Băieții te idolatrizează. Prietenii tăi se bulucesc să te vadă. Pun pariu că femeile…

JACOB: Și tu? Cu tine cum rămâne?

JULIA: Eu sunt sufletul bun pe care l-ai sunat, mai ții minte?

JACOB: Îmi pare rău.

JULIA: De ce?

JACOB: Acum trăim Zilele Mirării.

JULIA: Știu că știu ce înseamnă asta, dar nu mai țin minte exact ce.

JACOB: Zilele dintre Rosh Hashana și Yom Kippur. Când lumea e fără seamăn de deschisă. Dumnezeu are urechile deschise, și ochii, și inima. La fel și oamenii.

JULIA: Ai devenit un evreu *pe cinste.*

JACOB: Nu cred nimic din toate astea, dar cred în ele.

(*zvâcnire*)

În orice caz, în aceste zece zile ar trebui să le cerem apropiaților iertare pentru toate relele pe care le-am făcut față de ei – „cu voie și fără de voie”.

(*zvâcnire*)

Julia…

JULIA: E doar un dentist.

JACOB: Îmi pare sincer rău pentru toate momentele în care ți-am greșit, cu sau fără voie.

JULIA: Nu mi-ai *greșit.*

JACOB: Ba da.

JULIA: Amândoi am făcut greșeli.

JACOB: Cuvântul ebraic pentru *păcat* se traduce ca „fără de urmă”. Îmi pare rău pentru momentele în care am păcătuit câte puțin față de tine, și-mi pare rău pentru momentele când am păcătuit, luând-o la goană în direcția cu totul opusă față de cea în care ar fi trebuit să merg.

JULIA: În cartea aia mai e un vers: „Și tot ce demult era deopotrivă infinit de departe și de nerostit e acum de nerostit și chiar aici, în această încăpere”.

Tăcerea e atât de adâncă, încât niciunul dintre noi nu mai știe dacă nu cumva s-a întrerupt legătura telefonică.

JACOB: Tu ai deschis ușa, fără să știi. Eu am închis-o fără să știu.

JULIA: Ce ușă?

JACOB: Peste mâna lui Sam.

Julia începe să plângă, încet.

JULIA: Te iert, Jacob. Chiar te iert. Pentru tot. Pentru tot ce am ascuns unul față de celălalt, pentru tot ce am permis să se întâmple între noi. Pentru meschinărie. Pentru toate sentimentele pe care nu ni le-am împărtășit și pentru cele de care ne-am agățat. Pentru că ne-am cântărit tot timpul unul pe celălalt. Acum, nimic din toate astea nu mai contează.

JACOB: Niciodată n-a contat.

JULIA: Ba da. Dar nu așa de mult cum am crezut noi.

(*zvâcnire*)

Sper că și tu mă vei ierta.

JACOB: Te iert.

(*după o lungă zvâcnire*)

Sunt convins că ai dreptate. Mi-ar prinde bine să-mi exprim tristețea.

JULIA: Furia.

JACOB: Nu sunt furios.

JULIA: Ba ești.

JACOB: Chiar nu sunt.

JULIA: De ce ești așa de furios?

JACOB: Julia, nu sunt…

JULIA: Ce ți s-a întâmplat?

Tac amândoi. Dar tăcerea e acum diferită față de oricare alta pe care o cunoscuseră. Nu e tăcerea care urmează unor cuvinte aruncate în glumă, nici tăcerea tainei, nici cea prin care distrugi atenția. Nici tăcerea zidurilor, ci tăcerea în care se creează un spațiu ce trebuie umplut.

Cu fiecare secundă – și secundele trec, două câte două –, se creează și mai mult spațiu. Ia forma casei în care s-ar fi putut muta împreună, dacă ar fi hotărât să-și mai dea o șansă, să coboare mai adânc și mai liber în strădania de a-și regăsi fericirea unul alături de celălalt. Jacob simte atracția spațiului liber, dorul dureros de a fi lăsat să pătrundă în ceea ce i se deschide larg.

Plânge.

Când plânsese ultima oară? Când l-a eutanasiat pe Argus? Când l-a trezit pe Max, și-i spună că nu plecase în Israel, iar Max a zis „Știam eu că nu vei pleca”? Atunci când a încercat să-i încurajeze lui Benjy interesul pentru astronomie și l-a dus la Marfa, unde au făcut un tur al observatorului și au cuprins galaxiile din priviri, așa cum e cuprins oceanul în cochilii, și când, în noaptea în care s-au întins pe acoperișul cabanei închiriate prin Airbnb, Benjy a întrebat: „De ce vorbim în șoaptă?”, iar Jacob i-a răspuns: „Nici măcar nu observasem că vorbeam în șoaptă”, și Benjy a zis: „Când se uită la stele, oamenii au tendința să vorbească în șoaptă. Mă întreb de ce”?

CUM SĂ JOCI AMINTIRILE RECENTE

Prima mea amintire e cu tatăl meu, care ține în mână o veveriță moartă.

Ultima mea amintire despre vechea casă e când am lăsat cheia în cutia poștală, într-un plic timbrat, fără destinatar și adresant.

Ultima amintire despre mama mea este când îi dădeam să mănânce iaurt cu lingura. Din reflex, imitam sunetul avionului, deși nu mai făcusem asta de cincisprezece ani. Mi-a fost prea rușine s-o recunosc și să-mi cer scuze. Ea mi-a făcut cu ochiul, ceea ce m-a surprins.

Ultima mea amintire cu Argus este când am auzit cum i se adâncește respirația și am simțit cum îi încetinește pulsul, iar apoi mi-am văzut chipul reflectat în ochii lui, care s-au dat imediat peste cap.

În ciuda mesajelor și a e-mailurilor pe care am continuat să ni le trimitem, ultima mea amintire cu Tamir e de la Islip. I-am spus „Rămâi”. El m-a întrebat „Și-atunci cine-ar mai pleca?” Iar eu i-am zis „Nimeni”. Și el m-a întrebat „Și-atunci ce l-ar mai salva?” Și eu i-am răspuns „Nimic”. „Să-l las pur și simplu baltă?” a întrebat el.

Ultima amintire cu familia mea dinaintea cutremurului e la ușa din față, când părinții mei au venit să-l ia pe Benjy, iar Sam și Julia erau pe picior de plecare. Benjy m-a întrebat „Și dacă mi se face dor de tine?” Normal că nu avea de unde să știe ce urma să se întâmple, dar cum să-mi amintesc de asta fără să cred că a fost o profeție?

Ultima mea amintire cu tata este când i-am lăsat pe el și pe iubita lui la Dulles, de unde urmau să plece împreună spre ghetoul din Varșovia – Cooperstown-ul lui –, unul dintre lucrurile pe care și-a dorit să le facă înainte să moară, iar eu i-am zis „Cine-ar fi crezut? Să mergi cu o *shiksa* la Balul Diasporei care se întoarce acasă?" Am trăit mereu cu impresia că se abținea să râdă de față cu mine, dar de data asta nu s-a mai abținut. M-a mângâiat pe obraz și a zis „Viața ne uimește mereu". Normal că n-avea de unde să știe că nu va mai apuca să urce în avion, dar cum să-mi amintesc de asta fără să cred că a fost o ironie?

CUM SĂ JOCI „CUM TE CHEAMĂ?"

Max și-a dorit o ceremonie de *bar mitzvah.* Chiar dacă a fost expresia unor sentimente subterane, chiar dacă a fost un act hiper-sofisticat de agresiune, mie și Juliei tot ne-a făcut plăcere. Anul de studiu a decurs fără nici cea mai mică piedică sau obiecție, slujba a fost frumoasă (Julia și cu mine am stat împreună lângă Chivot, ceea ce ne-a dat un sentiment bun și corect), petrecerea n-a avut nicio temă anume, dar a fost realmente distractivă, iar el a strâns destule obligațiuni cât să-și cumpere ceva foarte bun, înainte ca ele să ajungă în douăzeci de ani la valoarea reală, valoare care, deși ar fi fost de două ori mai mare, ar fi părut de două ori mai mică.

Fragmentul lui Max a fost *Vayishlach,* în care Iacov – ultimul patriarh – e atacat de un necunoscut în toiul nopții. Iacov îl pune la pământ și refuză să-i dea drumul, cerându-i binecuvântarea. Atacatorul – un înger, sau însuși Dumnezeu – îl întreabă „Cum te cheamă?" În timp ce-l ține pe bărbat cu toată forța, Iacov răspunde „Iacov". *(Iacov* înseamnă „cel ce apucă de călcâi" – când Esau, fratele lui mai mare, era pe cale să se nască, l-a apucat de călcâi, vrând să iasă el primul.) Apoi îngerul a spus „Numele tău nu va mai fi Iacov, ci Israel – ceea ce înseamnă „cel ce se luptă cu Dumnezeu".

Așezat la *bimah*, cu un calm dincolo de vârsta lui, și chiar de a mea, Max a spus: „Iacov s-a luptat cu Dumnezeu pentru binecuvântare. S-a luptat cu Esau pentru binecuvântare. S-a luptat cu Isaac pentru binecuvântare, cu Laban pentru binecuvântare, și de fiecare dată a triumfat, în cele din urmă. S-a luptat fiindcă a știut că merita să lupți pentru binecuvântări. Știa că nu poți păstra decât lucrurile la care refuzi să renunți.

Israel, căminul istoric al evreilor, înseamnă, la propriu «cel ce se luptă cu Dumnezeu». Nu «Îl slăvește pe Dumnezeu», nu «Îl adoră pe Dumnezeu», nici nu «Îl iubește pe Dumnezeu», și nici măcar nu «ascultă de Dumnezeu». De fapt, e chiar *opusul* lui «ascultă de Dumnezeu». Nu doar că lupta e natura noastră, ea e identitatea noastră, e numele nostru".

Această din urmă propoziție părea rostită de gura Juliei.

„Dar ce *este* lupta?”

Aceasta părea o întrebare rostită de gura doctorului Silvers.

„Există lupte greco-romane, luptele din cel de-al Doilea Război Mondial, luptele de sumo, luptele libere, luptele de idei, luptele cu credința… Toate au un singur lucru în comun: apropierea”.

Iar eu, destinatarul discursului său, eram acolo, atât de aproape de fosta mea soție, încât ni se atingeau hainele, într-o stranã, alături de copii ale căror vieți nu le cunoșteam decât pe jumătate.

„Nu păstrezi decât lucrurile la care refuzi să renunți”, a zis Max.

„Un pumn de evreu poate face mai multe decât să masturbeze și să țină un stilou”, a zis tata odată.

„Ca să-ți vezi linia vieții, trebuie să renunți”, scria pe răvașul pe care-l primisem într-un an de Crăciun.

De-a lungul anilor, Max a devenit din ce în ce mai deștept. Julia și cu mine presupuseserăm mereu că Sam era căposul familiei – că Max era artistul și că Benjy va fi mereu adorabil –, dar Max a fost cel care a luat șahul în serios (a ieșit pe locul al treilea la competiția din DC, destinată jucătorilor sub șaisprezece ani), Max a ales să ia lecții de limba mandarină, de două ori pe săptămână (cât timp creierul era încă „suplu”), și tot Max a fost acceptat la Harvard în penultimul an de liceu. (Doar după ce a ales să se înscrie cu un an mai devreme mi-am dat seama că toate pregătirile extrașcolare – cursurile suplimentare, școala de vară – erau o cale de a se îndepărta, de a se desprinde cât mai devreme.)

„Apropierea”, a zis el, privind spre adunare. „E ușor *să fii* aproape, dar aproape imposibil *să rămâi* aproape. Gândiți-vă la prieteni. Gândiți-vă la hobby-uri. Chiar și la idei. Toate ne sunt aproape – uneori, atât de aproape, încât credem că sunt chiar parte din noi – și apoi, la un moment dat, nu ne mai sunt aproape. Ne părăsesc. Există o singură metodă de a păstra ceva de-a lungul timpului: să nu-i dai drumul. Să te ții cu mâinile încleștate. Să te lupți, cum a făcut Iacov cu îngerul, refuzând să-i dea drumul. Lucrurile cu care nu ne luptăm sunt cele la care renunțăm. Dragostea nu înseamnă absența luptei. Dragostea *este* lupta”.

Aceste cuvinte păreau rostite de gura persoanei care mi-ar fi plăcut să fiu, dar care nu puteam fi. Erau cuvintele lui Max.

CUM SĂ-L JOCI PE NIMENI

Am auzit declanșatorul, înainte să-l văd pe fotograf. A fost primul și ultimul declanșator al războiului meu.

— Hei, i-am zis, repezindu-mă spre el. Ce dracu’ faci?

De ce dracu’ eram așa de supărat?

— Sunt aici din partea ziarului *The Times*, a spus el, arătându-mi

legitimația de presă pe care o avea la gât.

— Ai voie să fii aici?

— Am primit autorizație din partea consulatului, dacă la asta vă referiți.

— Dar să mă fotografiezi pe mine, n-ai primit autorizație.

— Vreți să șterg fotografia? a întrebat pe un ton nici asertiv, nici conciliant.

— E-n regulă, am zis, dar să nu mai faci altele.

— Nu vreau probleme. O șterg cu plăcere.

— Păstreaz-o, am zis. Dar gata.

A plecat să fotografieze alte grupuri. Unii dintre bărbați i-au pozat. Unii nici măcar nu erau conștienți de prezența lui sau refuzau să fie. M-a luat prin surprindere furia care făcea să-mi tremure genunchii – dacă asta era. Însă și mai greu de explicat era insistența mea de a păstra fotografia pe care deja o făcuse, dar de a nu mai face altele. Ce încercam să obțin prin pornirile mele contradictorii?

Mintea mi-a fugit la toate portretele din anii de școală: palmele umezite care luptau împotriva vârtejurilor din păr, sub pretextul unei mângâieri iubitoare; faptul că-i lăsam pe băieți să se uite la un desen animat, în timp ce-i îmbrăcam în haine arătoase, dar incomode; eforturile stângace de a comunica subliminal valoarea unui zâmbet „natural”. Fotografiile ieșeau mereu la fel: o grimasă forțată cu buzele lipite, ochii care privesc în gol, încețoșați – ceva din mormanele de fotografii ale lui Diane Arbus. Dar mie îmi plăceau la nebunie. Îmi plăcea adevărul pe care-l transmiteau: copiii nu se pot preface. Sau nu sunt capabili încă să-și ascundă nesinceritatea. Sunt minunați, zâmbitori, cei mai buni; dar sunt cei mai proști fals-zâmbitori. Incapacitatea lor de a zâmbi fals definește copilăria. Când Sam mi-a mulțumit pentru camera lui din noua mea casă, a devenit bărbat.

Într-un an, pe Benjy l-a tulburat foarte tare portretul făcut la scoală, și a refuzat să creadă că puștiul din poză era el sau non-el. Max și-a asumat rolul de a-i alina supărarea și i-a explicat că toată lumea are un sine viu și un sine mort, care coexistă în paralel – „ca și când ai fi propria fantomă” – și că singurele momente în care ne putem vedea șinele mort este în portretele de la școală. N-a trecut mult și Benjy a început să plângă. Încercând să-l calmez, mi-am scos albumul de la *bar mitzvah*. Ne uitaserăm deja peste vreo câteva zeci de fotografii, când Benjy a zis: „Dar eu credeam că *bar mitzvah-ul* lui Sam e în viitor”.

La petrecerea mea de *bar mitzvah*, am primit plicuri cu acțiuni de la prieteni ai părinților mei și de la oameni complet necunoscuți. Când buzunarele costumului au început să plesnească, i-am dat plicurile mamei, care le-a pus în poșeta ei, aflată la piciorul scaunului. În noaptea aceea, am evaluat cu tata „cuvioasa pradă”, la masa din bucătărie. Nu mai țin minte suma, dar țin minte că era perfect

divizibilă la optsprezece.

Țin minte arhipelagul de albumină de pe somon. Țin minte cum cântărețul contopea *ve-nismecha* din *Hava Nagila*, asemenea unui copil care cântă alfabetul și crede că *l-m-n-o* e o singură literă. Țin minte cum am fost ridicat în scaun, deasupra adunării de evrei, încoronarea Celui-cu-un-Singur-Ochi. Ajuns înapoi pe dușumea, tata m-a îndemnat să merg să stau câteva minute cu bunicul. Îl veneram, după cum fusesem învățat, iar asta nu se dovedise niciodată o corvoadă.

— Bună, bunicule, i-am zis, oferindu-i fruntea, să mă sărute.

— Ți-am pus niște bani în contul pentru facultate, mi-a zis el, mângâind scaunul gol de lângă acela pe care ședea.

— Mulțumesc.

— Ți-a spus tatăl tău cât?

— Nu.

— O mie patru sute patru zeci de dolari, mi-a șoptit el aproape de ureche, privind în jur.

— Uau, am zis, restabilind o distanță confortabilă. N-aveam nici cea mai vagă idee dacă suma respectivă necesita o asemenea prezentare, dar știam ce trebuia să fac: E incredibil de generos. Mulțumesc.

— Dar mai e și asta, a zis el, întinzându-se după o sacoșă aflată pe jos. A așezat-o pe masă și a scos un obiect învelit într-un șervețel. Am crezut că era o chiflă – mereu avea în pungi chifle învelite în șervețele dar apoi i-am simțit greutatea. Haide, a zis el.

Înăuntru era o cameră foto Leica.

— Mulțumesc, am zis, gândindu-mă că aparatul foto era cadoul.

— Benny și cu mine ne-am întors după război, în 1946. Ne-am gândit că poate familia noastră reușise să supraviețuiască. Măcar unul dintre ei. Dar nu mai era nimeni. Un vecin, unul dintre prietenii părinților mei, ne-a văzut și ne-a dus la el acasă. Păstrase câteva dintre lucrurile noastre, în caz că ne vom întoarce. Ne-a spus că, deși războiul se terminase, tot nu eram în siguranță și că trebuia să plecăm. Așa că am plecat. N-am luat decât câteva lucruri, iar acesta a fost unul dintre ele.

— Mulțumesc.

— Mi-am cusut bani și fotografii în căptușeala hainei pe care am purtat-o pe vapor. Mi-era frică să nu încerce cineva să-mi fure lucrurile. Mi-am promis că n-o să-mi scot haina de pe mine, dar era așa de cald, prea cald. Am dormit cu ea în brațe, însă într-o dimineață, când m-am trezit, deși geamantanul era lângă mine, haina nu mai era. De aceea nu-l învinovățesc pe cel care a luat-o. Dacă ar fi fost hoț, ar fi luat geamantanul. Doar că i-a fost frig.

— Dar ziceai că era cald.

— Mie mi-era cald, a zis el, așezându-și degetul pe declanșator, ca și cum ar fi fost declanșatorul unei mine. Am o singură poză din Europa.

E cu mine. Era semnul meu de carte din jurnalul pe care-l păstram în geamantan. Pozele cu frații și cu părinții mei erau cusute în haina aceea. S-au dus. Dar asta e camera cu care au fost făcute.

— Unde ți-e jurnalul?

— Am renunțat la el.

Ce aș fi putut vedea în fotografiile pierdute? Ce aș fi putut vedea în jurnal? Benjy nu s-a recunoscut în portretul de la școală, dar eu ce vedeam când mă uitam la el? Și ce am văzut când m-am uitat la sonograma lui Sam? O idee? O ființă umană? Ființa *mea* umană? Pe mine însumi? O idee despre mine însumi? Trebuia să cred în el, și am crezut. Niciodată n-am încetat să cred în el. Doar în mine.

În discursul lui de *bar mitzvah,* Sam a spus „Nu am cerut o armă nucleară și nici n-am vrut o armă nucleară, iar armele nucleare sunt, din absolut toate punctele de vedere, îngrozitoare. Dar există un motiv pentru care oamenii au aceste arme, și anume acela de a nu fi niciodată nevoiți să le folosească”.

Billie a strigat ceva și, deși n-am înțeles ce a strigat, am înțeles că lui Sam i s-a aprins în ochi o scânteie de fericire. Tensiunea din încăpere s-a prelins către colțuri; discursul lui Sam a fost împărțit și reîmpărțit în mici conversații lipsite de importanță. I-am dus ceva de mâncare și i-am spus „Ești mult mai mult decât eram eu la vârsta ta. Sau decât sunt acum”.

— Nu e o competiție, a zis el.

— Nu, e un progres. Hai o secundă cu mine.

— Unde?

— Cum unde? La Muntele Moria{140}, normal.

L-am condus sus, la dulapul meu, de unde am scos aparatul Leica, din fundul unui sertar.

— A fost al străbunicului tău. L-a adus din Europa. Mi l-a făcut cadou în ziua ceremoniei mele de *bar mitzvah* și mi-a spus că nu mai avea poze cu frații sau cu părinții lui, dar că tuturor le făcuse fotografii cu această cameră. Știu că ar fi vrut să ajungă la tine.

— Ți-a spus el asta?

— Nu. Dar știu…

— Deci *tu* vrei să ajungă la mine.

Cine pe cine conduce?

— Da, eu, am zis.

El a luat-o și a întors-o pe toate părțile.

— Merge?

— Doamne, nici nu știu. Nu cred că asta era ideea.

— N-ar trebui să fie? a întrebat el.

Sam a recondiționat camera Leica: a adus-o în lume, iar ea l-a scos din Altă Viață.

A studiat filosofia la facultate, dar numai la facultate.

Camera a lăsat-o într-un tren din Peru, în timp ce se afla în luna de miere cu prima lui soție.

La treizeci și opt de ani, a devenit cel mai tânăr judecător numit vreodată la Curtea de Apel a Washington D.C.

În ziua în care am împlinit șaizeci și cinci de ani, băieții m-au dus la restaurantul Great Wall Sichuan House. Sam a ridicat sticla de bere Tsingtao și a ținut un toast frumos, care s-a încheiat cu „Tata, tu mereu ești cu ochii în patru". Nu știu dacă a vrut să spună că mereu *caut* ceva sau că mereu *mă uit* în jur.

Tamir stătea pe podeaua terminalului, cu spatele rezemat de perete, cu ochii ațintiți spre telefonul pe care-l ținea în mână. M-am dus și m-am așezat lângă el.

— Încep să am dubii, i-am zis.

A dat din cap, zâmbind.

— Tamir?

El a dat din nou din cap.

— Poți să te oprești un pic din scris mesaje și să mă asculți?

— Nu scriu mesaje, a zis el, întorcându-și telefonul spre mine: un album cu fotografii de familie miniaturale.

— Încep să am dubii.

— Abia acum?

— Ai vrea să discutăm un pic despre asta?

— Ce e de discutat?

— Tu te întorci la familia ta, am zis. Eu aș părăsi-o pe a mea.

— Crezi?

— Nu face asta. Îți cer ajutorul.

— Nu cred. Cred că-mi ceri iertare.

— Pentru ce? N-am făcut nimic.

— Fiecare dubiu te va duce cu un pas mai aproape de Newark Street.

— Nu neapărat.

— Nu neapărat?

— Sunt aici. Mi-am luat la revedere de la copiii mei.

— Nu trebuie să-mi ceri scuze, a zis el. Nu e țara ta.

— Poate că mă înșel în privința asta.

— Aparent ai dreptate.

— Și, cum ziceai și tu, chiar dacă nu e casa mea, e casa voastră.

— Cine ești tu, Jacob?

Trei ani la rând, Max a ținut ochii închiși când a pozat pentru fotografia de la școală. Prima dată, a fost o mică dezamăgire, dar mai mult ne-am amuzat. În al doilea an, i-a fost mai greu să invoce scuza cu accidentul. Am vorbit despre motivele pentru care e frumos să ai asemenea fotografii, despre cât le prețuiau bunicii și străbunicul, despre ce risipă de bani era să le compromită dinadins. În dimineața

dinaintea celui de-al treilea portret anual, l-am rugat pe Max să ne privească în ochi și să ne promită că va ține ochii deschiși. „O să-ncerc”, a zis el, clipind des, de parcă ar fi vrut să alunge o muscă. „Nu încerca”, i-a zis Julia, „ține-i deschiși”. Când au sosit fotografiile, toți trei băieții aveau ochii închiși în ele. Dar niciodată n-am văzut niște zâmbete mai sincere.

— Poate că ăsta sunt, i-am zis lui Tamir.

— Spui asta de parcă n-ai putea alege să fii cine vrei să fii.

— Poate că aleg asta.

— Poate?

— Nu știu dacă ar trebui s-o fac și te rog pe tine să mă ajuți.

— Păi, hai să vedem. Cine ești?

— Poftim?

— Tu ai spus „Poate că ăsta sunt”. Deci cine ești?

— Haide, Tamir.

— Ce? te rog să-mi explici ce ai vrut să zici cu asta. Cine ești?

— Nu-i genul de problemă care să poată fi articulată astfel.

— Încearcă. Cine ești?

— OK. Nu mai contează. Scuze că te-am deranjat.

— Cine ești tu, Jacob?

— Cine ești *tu,* Tamir?

— Eu sunt un om care merge acasă, indiferent cât de greu i-ar fi.

— Mi-ai luat vorbele din gură.

— Poate. Dar nu din inimă. Oriunde te-ai duce, nu te duci acasă.

Când mama s-a îmbolnăvit pentru prima oară, a zis în treacăt că tata mergea cam o dată pe lună la mormântul lui Isaac. Când l-am întrebat despre asta, a negat, de parcă l-aș fi confruntat cu privire la o dependență de jocuri de noroc.

— Penitența pentru faptul că l-am îngropat în America, a zis el.

— Ce faci acolo?

— Stau ca un papagal.

— Pot să vin și eu cu tine data viitoare? l-am întrebat pe tata; „Rămâi”, i-am zis lui Tamir.

— Și-atunci cine s-ar mai duce? a întrebat Tamir.

— Nimeni.

— Și cine l-ar mai salva?

— Nimic.

— Să renunț pur și simplu?

— Da.

Am avut dreptate; tata a curățat mormântul de crenguțe, de frunze și de buruieni; a curățat piatra funerară cu o cârpă udă pe care o adusese cu el într-o pungă, în buzunarul hainei; iar dintr-o altă pungă, a scos fotografiile.

— Băieții, a zis el și le-a întors o clipă spre mine, după care le-a

așezat pe pământ, cu fața în jos, deasupra ochilor tatălui său.

Aș fi vrut să fac un *eruv* în jurul sinucigașilor și să iau asupra mea toată rușinea lor, dar cum aș fi putut să-mi îndur, înainte de toate, propria rușine? Cum să dau ochii cu Julia și cu băieții, abia întors de la Islip?

— Zici că l-am înmormântat acum cinci minute, i-am spus tatei; lui Tamir i-am zis: „Zici că acum cinci minute te-am luat de la aeroport”.

— Zici că totul a fost acum cinci minute, a răspuns tata.

— Ești nevinovat, mi-a șoptit Tamir la ureche.

— Ce? am întrebat în șoaptă, de parcă m-aș fi uitat la stele.

— Ești nevinovat.

— Mulțumesc.

— Nu, prea naiv, vreau să zic, a spus el lăsându-se pe spate. Prea copilăros.

— *Credul,* vrei să zici?

— Nu cunosc cuvântul ăsta.

— Ce încerci să spui?

— Normal că nu era Steven Spielberg în toaleta bărbaților.

— Ai inventat toată povestea aia?

— Da.

— Știai cine e?

— Tu crezi că noi în Israel n-avem curent electric?

— Te pricepi foarte bine, am zis.

— Te văd, ar fi zis bunicul de cealaltă parte a geamului.

— Ești foarte nevinovat, a zis Tamir.

— Ne vedem, ar fi zis bunicul.

— Și cu toate astea, suntem mai bătrâni ca niciodată, a zis tata, după care a îngânat *Kaddisk*-ul de doliu.

CUM SĂ JOCI ULTIMUL LUCRU PE CARE-L VEDE CINEVA ÎNAINTE SĂ SE SINUCIDĂ

Șase ochi închiși, trei zâmbete sincere.

CUM SĂ JOCI ULTIMUL LUCRU PE CARE-L VEDE CINEVA ÎNAINTE SĂ SE REÎNCARNEZE

Ieșirea de URGENȚĂ de la terminalul aeroportului MacArthur; intrarea de URGENȚĂ în lume.

CUM SĂ JOCI SINUCIDEREA

Desfaceți-vă cureaua. Scoateți-o din cele cinci găici ale pantalonilor. Prindeți-o în jurul gâtului și strângeți, închideți-i catarama la ceafă. Așezați celălalt capăt al curelei deasupra ușii. Închideți ușa, astfel încât cureaua să fie bine fixată între capătul ușii și tocul ei. Priviți spre frigider. Lăsați-vă să cădeți cu toată greutatea corpului. Opt ochi închiși.

CUM SĂ JOCI REÎNCARNAREA

La câteva luni după ce m-am mutat, într-una din multele zile fără nicio scrisoare în cutia poștală de la ușa dormitorului meu, goleam coșurile de rufe ale copiilor și am găsit un caca într-o pereche de chiloți de-ai lui Max. Avea unsprezece ani. În săptămânile următoare, am mai primit și alte asemenea mesaje. Uneori reușeam să întorc chiloții pe dos deasupra vasului de toaletă, să frec petele rămase și să-i bag în mașina de spălat. Însă, de regulă, erau irecuperabili.

Nu i-am menționat asta doctorului Silvers, din același motiv pentru care nu i-am menționat durerea persistentă de gât adevăratului meu doctor: aveam suspiciunea că era un simptom al unui lucru pe care nu voiam să-l scot la lumină. Nu i-am menționat nimic nici Juliei, fiindcă nu voiam să aud că Max nu făcea niciodată asta la ea acasă. Și nici lui Max nu i-am spus nimic, fiindcă voiam să-l cruț. Să ne cruțăm pe toți.

În copilărie, defecam pe covorul lila din baia bunicului meu, la câțiva centimetri de vasul de toaletă. O făceam dinadins. De ce făceam asta? De ce făcea Max asta?

Când eram copil, îmi doream cu disperare un câine, dar mereu mi se spunea că sunt murdari. Când eram copil, mi se spunea să mă spăl pe mâini înainte să merg la baie, fiindcă lumea e murdară. Dar mi se spunea să mă spăl pe mâini și după.

Bunicul a adus o singură dată vorba despre caca lăsat pe podea. A zâmbit, mi-a acoperit jumătate de față cu palma lui enormă și a spus „E OK. E grozav”. De ce ar spune așa ceva?

Max nu a adus niciodată vorba despre fecalele din coșul lui de rufe, deși odată a dat peste mine în timp ce întindeam pe sârmă o pereche de chiloți de-ai lui, pe care îi spălasem de mână, și atunci a spus:

— Argus a murit în ziua în care am început să venim în casa asta. Crezi că s-ar fi simțit vreodată aici ca acasă?

CUM SĂ JOCI PROBLEME DE MOARTE ȘI RENAȘTERE

Nu vorbi niciodată despre ele.

CUM SĂ JOCI CREDINȚA

La cea de-a doua sonogramă a Juliei, i-am văzut brațele și picioarele lui Sam. (Deși nu era încă „Sam”, ci doar o „alună”.) Așa a început exodul de la idee la lucru. În lucrurile la care te gândești tot timpul, dar pe care nu poți – fără ajutor – să le vezi, să le auzi, să le miroși sau să le atingi, trebuie să crezi. Doar câteva săptămâni mai târziu, când Julia a putut simți prezența și mișcările atunci, n-a mai fost *nevoie* să credem în el, fiindcă putea fi *cunoscut.* Pe măsură ce treceau lunile – se întorcea, dădea din picioare, sughița cunoșteam din ce în ce mai mult și trebuia să credem din ce în ce mai puțin. După care a venit Sam, iar credința a fost lăsată deoparte – n-a mai fost necesară.

Dar n-a fost uitată complet. Au mai rămas reziduuri. Iar emoțiile și

comportamentele inexplicabile, iraționale și ilogice ale părinților pot fi explicate, sau măcar parțial justificate de faptul că, timp de aproape un an, fuseseră nevoiți să creadă. Părinții nu au luxul de a fi rezonabili, nu mai mult decât orice persoană religioasă. Ceea ce-i face atât de insuportabili pe părinți și pe oamenii religioși face deopotrivă ca religia și experiența de a fi părinte să fie așa de frumoase: pariul pe totul sau nimic. Credința.

Am privit nașterea lui Sam prin ochiul unei camere video. Când doctorul mi l-a pus în brațe, am lăsat camera pe pat și am uitat cu desăvârșire de ea până când a venit asistenta să-l ia la măsurători sau la vreo altă operațiune extrem de necesară la care sunt supuși nounăscuții și care justifică predarea celei mai importante lecții de viață: toată lumea, chiar și părinții, te vor lăsa din brațele lor.

Dar am petrecut douăzeci de minute cu el, așa că avem douăzeci de minute de înregistrare video cu o fereastră întunecată, pe coloana sonoră a unei noi vieți – viața nouă a lui Sam și a noastră. I-am spus lui Sam cât de frumos era. I-am spus Juliei cât de frumos era Sam. I-am spus ei cât era de frumoasă. Niciuna dintre aceste afirmații nu se ridica la înălțimea realității, toate erau imprecise – în încercarea de a transmite trei sensuri esențiale, extrem de diferite, am folosit același cuvânt: *frumos, frumos, frumos.*

Se aude plânsul – al tuturor.

Se aude râsul – al Juliei și al meu.

Se aude Julia spunându-mi pentru prima oară „tată". Mă aud eu, șoptindu-i binecuvântări și rugăciuni lui Sam: *să fii sănătos, să fii fericit, să ai parte de pace.* I-am spus asta încontinuu: *să fii sănătos, să fii fericit, să ai parte de pace.* Nu erau lucruri pe care le-aș fi spus în mod obișnuit, și nici nu intenționasem să le spun; cuvintele ieșeau din străfundurile unei fântâni mult mai adânci decât propria mea viață, iar mâinile care ridicau găleata nu erau ale mele. Ultimul lucru care se aude în înregistrare e asistenta care bate la ușă, după care i-am spus Juliei:

— Mâine-poimâine, ne îngroapă.

— Jacob…

— OK, mergem la nunta lui.

— Jacob!

— La *bar mitzvah*?

— Nu putem s-o luăm mai ușor?

— Ce să luăm?

— Desprinderea.

M-am înșelat în aproape toate privințele. Dar am avut dreptate în ceea ce privește viteza pierderii. Unele momente au fost interminabile – să facem față primei nopți crâncene de adaptare la programul de somn; să-l dezlipesc cu cruzime (asta a fost senzația) de pe piciorul

meu, în prima lui zi de școală; să-l țin pe scaun atunci când doctorul care nu îi cosea mâna la loc mi-a spus „Nu-i momentul să-i fiți prieten” – dar anii au trecut așa de repede, că a trebuit să caut în înregistrări video și albume de fotografii dovezi ale vieții noastre împreună. A existat. Trebuie să fi existat. Noi am trăit toată viața aia. Și cu toate astea, a fost nevoie de dovezi, sau de credință.

În noaptea de după accidentul lui Sam, i-am spus Juliei că iubeam prea mult fericirea. Îmi iubeam băiatul peste capacitatea mea de a iubi, dar nu iubeam iubirea. Fiindcă era copleșitoare. Fiindcă era cu necesitate crudă. Fiindcă nu-mi încăpea în corp, așa că se deforma într-un fel de hipervigilență agonizantă, care complica ceea ce ar fi trebuit să fie cel mai puțin complicat dintre lucruri – creșterea copilului și joaca. Și totul fiindcă iubeam prea mult fericirea. Și în privința asta am avut dreptate.

Când l-am adus acasă pe Sam pentru prima dată, m-am implorat să țin minte fiecare senzație și fiecare detaliu. Într-o bună zi voi avea nevoie să-mi aduc aminte cum arăta grădina în momentul în care a văzut-o pentru prima dată cel dintâi copil al meu. Voi avea nevoie să știu sunetul centurii de siguranță desfăcându-se. Viața mea va depinde de abilitatea de a-mi revizita viața – va veni o zi când aș da bucuros un an din ce mi-a mai rămas, ca să-mi strâng copiii în brațe preț de o oră. Și în privința asta am avut dreptate, fără să știu că, într-o zi, Julia și cu mine vom divorța.

Și chiar *am ținut minte*. Am ținut minte totul: picătura de sânge închegat de pe bandajul care învelea rana circumciziei; mirosul cefei lui; cum să închizi cu o singură mână prelata unui cărucior; cum să-i ții cu o mână gleznele ridicate deasupra capului, în timp ce-i ștergi coapsele; vâscozitatea unguentului cu vitaminele A și D; stranietatea laptelui matern congelat; puricii de pe un monitor de supraveghere a copilului, mutat pe canalul greșit; pachete avantajoase de scutece; transparența pleoapelor noi-nouțe; cum bâjbâia Sam cu mânuțele în sus, de fiecare dată când era așezat pe spate, asemenea strămoșilor lui maimuțe; neregularitatea chinuitoare a respirației lui; propria mea incapacitate de a mă ierta pentru momentele când întorceam privirea și se întâmpla ceva cu totul neașteptat. Dar s-au întâmplat. Toate. Și cu toate astea, m-au transformat într-un om credincios.

CUM SĂ JOCI PREA MULTĂ DRAGOSTE
Șoptește într-o ureche, așteaptă să auzi ecoul.

CUM SĂ JOCI RUGĂCIUNEA
Șoptește într-o ureche, nu aștepta să auzi ecoul.

CUM SĂ-L JOCI PE NIMENI
Noaptea în care m-am întors de la Islip a fost ultima noapte

petrecută în același pat cu Julia. Când m-am băgat sub pătură, s-a întors.

— A fost scurt războiul, a mormăit ea.

— Tocmai am fost să-i sărut pe copii, i-am zis eu.

— Am câștigat? a întrebat ea.

— După câte se pare, nu există niciun *noi*.

— Dar eu am câștigat? a întrebat ea.

— Să câștigi?

— Să supraviețuiesc, a zis, întorcându-se pe partea ei de pat.

CUM SĂ JOCI „IATĂ-MĂ”.

Una dintre clauzele hotărârii de divorț stipula că, dacă vreunul dintre noi va mai avea vreodată copii, copiii pe care îi aveam împreună vor fi tratați „în condiții la fel de favorabile din punct de vedere financiar, atâta vreme cât vom fi în viață, dar și după aceea, prin testament. În ciuda tuturor problemelor mult mai spinoase, și au fost destule, aceasta a rănit-o cel mai adânc pe Julia. Dar în loc să recunoască ceea ce, la vremea respectivă, presupuneam că era sursa nefericirii ei – și anume că, luând în considerare vârsta pe care o aveam, doar eu aș mai fi avut șanse să fac copii –, ea s-a legat de o problemă inexistentă.

— Eu nu m-aș recăsători nici de-acum într-un milion de ani, i-a spus ea mediatorului.

— Această clauză nu se referă la căsătorie, ci la posibilitatea de a avea și alți copii.

— Dac-ar fi să mai am alți copii, ceea ce nu va fi cazul, va fi în contextul unei căsătorii, ceea ce nu se va întâmpla.

— Viața e lungă, a zis el.

— Și universul e mare, dar nu prea avem parte de vizite ale altor forme de viață inteligentă.

— Asta doar fiindcă n-ai ajuns încă la Azilul Evreiesc, i-am zis eu, încercând s-o calmez și să creez o legătură de camaraderie inocentă cu mediatorul, care mi-a aruncat o privire șocată.

— Și nu e deloc lungă, a ripostat Julia. Dacă viața ar fi lungă, nu m-aș afla deja la jumătatea ei.

— Nu suntem la jumătatea ei, am zis.

— *Tu* nu ești, fiindcă ești bărbat.

— Femeile trăiesc mai mult decât bărbații.

— Doar din punct de vedere tehnic.

Mediatorul n-a mușcat nici de data asta momeala. Și-a dres vocea, de parcă ar fi învârtit o macetă cu care să-și croiască drum printr-o istorie luxuriantă, și a spus:

— Această clauză, despre care pot spune că este una standard în cazul înțelegerilor ca cea a dumneavoastră, nu vă va afecta în

eventualitatea în care nu veți mai avea alți copii. Doar vă protejează în eventualitatea în care Jacob va avea.

— Nu vreau o astfel de clauză, a zis ea.

— Putem să trecem la lucruri cu adevărat discutabile? am sugerat.

— Nu, a zis ea. Nu vreau clauza asta.

— Chiar dacă pierdeți garanția protecției legale? a întrebat mediatorul.

— Am încredere că Jacob nu-i va defavoriza pe copiii noștri.

— Viața e lungă, am zis eu, făcându-i cu ochiul mediatorului, fără să-mi mișc pleoapa.

— Asta e o glumă sau ce? a întrebat ea.

— Evident.

Mediatorul și-a dres din nou vocea și a trasat o linie peste clauză.

Julia nu voia să cedeze, nici măcar după ce înlăturasem ceea ce, înainte de toate, nici nu fusese acolo. În toiul unei discuții pe un subiect fără nicio legătură – cum să procedăm de Ziua Recunoștinței, de Halloween și de zilele de naștere; dacă era sau nu necesar să interzicem prin lege prezența unui brad de Crăciun în casele amândurora –, ea a spus: „Divorțul are o reputație proastă; căsătoria e de vină". Astfel de afirmații desprinse de context deveniseră parte din rutină – deopotrivă imposibil de anticipat și deloc surprinzătoare. Mediatorul a dat dovadă de o răbdare aproape autistă în privința acceselor ei de Tourette, până într-o după-amiază, când, în timp ce despica în patru firul luării unor decizii medicale în eventualitatea în care unul dintre părinți nu putea fi contactat, ea a spus: „Mai bine mor, la propriu, decât să mă recăsătoresc" și, de data asta, fără să-și mai dreagă vocea sau să facă vreo pauză, el a întrebat-o: „Vreți să traduc în termeni legali acest lucru?"

Julia a început să se vadă cu Daniel la vreo trei ani după divorț. Din câte știu, și știu puține, grație bunătății copiilor care au încercat să mă protejeze, înainte de el, nu s-a prea întâlnit cu alți bărbați. Părea să-i priască liniștea și singurătatea, așa cum zisese mereu, deși eu n-aș fi crezut. Cariera ei de arhitect a înflorit: au fost construite două case proiectate de ea (una din ele în Bethesda, una pe malul apei) și a primit comanda de a converti o vilă din circuitul Dupont Circle într-un muzeu pentru colecția de artă contemporană a unui oligarh comercial local. Benjy – care nu a fost cu nimic mai puțin bun decât frații lui, dar mult mai puțin sofisticat din punct de vedere psihologic – a început să-l menționeze din ce în ce mai des pe Daniel, de obicei cu referire la priceperea lui de a edita filme pe laptop. Această umilă abilitate, pe care ar fi putut-o deprinde într-o singură după-amiază oricine ar fi fost dispus să-și dedice o după-amiază acestui scop, i-a schimbat radical viața lui Benjy. Toate filmele lui „bebelușoase", pe care le înregistrase cu camera digitală subacvatică pe care i-o făcusem

cadou cu doi ani în urmă, de Hanuka, au fost dintr-odată aduse la viață ca „filme pentru adulți” în toată puterea cuvântului. (N-am sugerat niciodată că această cameră ar trebui să rămână la mine acasă și niciodată nu i-am corectat terminologia.) Odată, când am mers să-i las pe copii la Julia după un weekend deosebit de distractiv și plin de aventuri, pe care-l pusesem la cale timp de două săptămâni, Benjy m-a apucat de picior și a zis:

— Trebuie să pleci?

I-am spus că da, dar că urma să se distreze de minune în continuare și că ne vom revedea peste numai câteva zile.

— Daniel e aici? a întrebat-o pe Julia.

— E la o întâlnire, a zis ea, dar trebuie să se întoarcă dintr-o clipă-n alta.

— Vai, *iar* întâlnire? Vreau să fac un film pentru adulți.

Când am luat curba, am văzut un bărbat care ar fi putut avea aceeași vârstă cu mine, îmbrăcat în haine pe care le-aș fi putut purta și eu, stând pe o bancă fără să citească nimic, fără niciun alt scop, decât să aștepte.

Știam că i-a dus la safari.

Știam că l-a dus pe Max la jocurile Wizards.

La un moment dat, s-a mutat acolo. Nu știu când; nu mi-a dat nimeni vestea asta.

— Și cu ce se ocupă Daniel? i-am întrebat într-o seară pe băieți, în timp ce luam masa la restaurantul indian.

Pe atunci mâncam foarte des în oraș, fiindcă mi-era greu să găsesc timpul necesar pentru a face cumpărături și pentru a găti, dar mai ales fiindcă eram obsedat să le demonstrez că încă ne putem „distra”. Și să mănânci în oraș e distractiv. Până când cineva întreabă: „Și astă-seară unde mergem să mâncăm?” În acel moment, începe să devină deprimant.

— E om de știință, a zis Sam.

— Dar nu genul de Nobel sau așa, a zis Max. E doar un om de știință.

— Ce fel de știință?

— Nu știu, au zis Sam și Max în același timp, dar nimeni n-a mai spus „Stop norocul meu”.

— E astrofizician, a zis Benjy. Ești trist? m-a întrebat imediat.

— Că e astrofizician?

— Da.

Julia mi-a propus de câteva ori să ies cu el să bem ceva, ca să-l cunosc. Zicea că ar însemna mult și pentru ea, și pentru Daniel, și că băieților le-ar prinde tare bine.

— Desigur, i-am spus. Sună grozav.

Și chiar credeam ce spuneam. Dar nu s-a întâmplat niciodată.

În timp ce ne luam rămas-bun, după una dintre conferințele susținute de Max, ajuns deja profesor, mi-a spus că ea și Daniel urmau să se căsătorească.

— Asta înseamnă c-ai murit?

— Poftim?

— Ai zis că mai bine ai muri decât să te recăsătorești.

A început să râdă.

— M-am reîncarnat.

— În tine însăți?

— În mine însămi plus timp.

— Eu însumi plus timp egal tata.

A râs din nou. Oare râsul ei era spontan sau un act de generozitate?

— Partea bună la reîncarnare e că viața devine mai degrabă un proces decât un eveniment.

— Stai așa, tu vorbești serios?

— Sunt niște chestii de la cursul de yoga.

— Sunt fix niște chestii pe care știința le-ar nega.

— Cum ziceam. Viața devine un proces, nu un eveniment. Ca treaba aia pe care ți-a zis-o atunci magicianul, despre trucuri și rezultate. Nu e nevoie să ajungi la iluminare, ci doar să te apropii de ea. Doar să înveți să accepți mai multe.

— Majoritatea lucrurilor n-ar trebui acceptate.

— Să accepți lumea…

— Da, trăiesc în lume.

— În lumea ta.

— Asta-i mai complicat.

— O singură viață înseamnă o presiune prea mare.

— La fel și Groapa Marianelor, dar asta e realitatea. Și, apropo, ce era tot rahatul ăla cu Max, cum că ar fi prea conștiincios?

— Că își petrece pauzele verificându-și temele?

— E harnic.

— Vrea să controleze tot ce se poate controla.

— Chestii de la cursul de yoga?

— Mi-am luat și eu un dr. Silvers.

De ce oare acest lucru mi-a stârnit gelozia? Fiindcă sentimentele mele față de căsătoria ei erau prea extreme pentru a fi simțite în mod direct?

— Mă rog, am zis, eu cred în multe lucruri. Dar în fruntea listei de lucruri în care nu cred se află reîncarnarea.

— Tu te întorci mereu, Jacob. Doar că mereu te întorci ca tine însuți.

Nu am întrebat dacă băieții știau deja și, dacă știau, de cât timp. Nu mi-a spus când urma să aibă loc nunta, și nici dacă eram invitat.

— Asta înseamnă că mă vei trata mai puțin favorabil? am întrebat.

A râs. Am îmbrățișat-o, i-am spus că mă bucur pentru ea, m-am dus acasă și mi-am comandat un sistem de jocuri video, ceea ce fuseserăm amândoi mereu de acord că nu vom face niciodată.

Nunta a avut loc trei luni mai târziu, și am fost invitat, iar copiii aflaseră înaintea mea, dar numai cu o zi. I-am rugat să nu-i spună de sistemul de jocuri video, însă asta n-a dus la rezultatul scontat; dimpotrivă.

Nu mă pot abține să n-o compar cu nunta noastră. Au participat mai puțini oameni, dar mulți dintre ei au fost aceiași. La ce s-au gândit oare când m-au văzut? Cei care au avut curajul să mă abordeze, fie s-au prefăcut că nu se întâmpla nimic stânjenitor, că stăteam pur și simplu la palavre, la nunta unui prieten comun, fie mi-au pus o mână pe umăr.

Julia și cu mine ne-am priceput dintotdeauna să ne încrucișăm privirile, chiar și după divorț. Aveam pur și simplu o cale de a ne găsi unul pe celălalt. Aveam și o glumă pe tema asta. „Cum te-aș găsi într-un cinema?" „Fiind tu însuți". Dar, în după-amiaza aceea, nu ni s-a întâmplat nici măcar o dată. Ea era absorbită, însă probabil că a ținut mereu cont de locul unde mă aflam. De câteva ori m-am gândit să-mi iau tălpășița, dar așa ceva nu se face.

Băieții au ținut împreună un discurs fermecător.

Am cerut vin roșu.

Daniel a vorbit pe un ton serios și tandru. Mi-a mulțumit că mă aflam acolo, că l-am acceptat. Eu am dat din cap, am zâmbit. El a trecut mai departe.

Am cerut vin roșu.

Mi-am amintit discursul mamei de la nunta mea. „Intru boală și întru boală. Asta-mi doresc pentru tine. Nu căuta și nu te aștepta la miracole. Nu există miracole. Nu mai există. Și pentru durerea care doare cel mai tare nu există leac. Există doar leacul de a crede în durerea celuilalt și de a fi prezent acolo pentru ea". În durerea mea cine va crede? Cine va fi prezent acolo pentru ea?

Am privit hora de la masă, i-am privit pe băieți ridicând-o în aer pe mama lor. Ea râdea așa de tare, încât eram convins că, de acolo de sus, urmau să ni se întâlnească privirile, dar n-a fost să fie.

În față mi-a fost așezată o salată.

Julia și Daniel au mers de la masă la masă, pentru a se asigura că i-au salutat pe toți invitații și pentru a face fotografii împreună cu ei. Simțeam cum se apropie momentul, asemenea unui val de suporteri la un meci al echipei naționale, și nu-mi rămânea decât să particip.

Eu am stat la margine. Fotograful a zis „Spuneți *mocha",* dar nu m-am conformat. A declanșat de trei ori, ca să fie sigur. Julia i-a șoptit ceva lui Daniel și l-a sărutat. El a plecat, iar ea s-a așezat lângă mine.

— Mă bucur c-ai venit.

— Sigur.

— Nu e sigur. A fost o alegere pe care ai făcut-o, și știu că n-a fost simplă.

— Mă bucur că ai vrut să fiu aici.

— Ești OK? a întrebat ea.

— În mare parte.

— OK.

Mi-am plimbat ochii prin încăpere: florile blestemate, pahare asudate de apă, rujuri în poșetele agățate de scaune, chitare dezacordate împotriva vorbitorilor, cuțite care participaseră la mii de reuniuni.

— Vrei să auzi ceva trist? am întrebat. Mereu am crezut că eu sunt cel fericit. Mai fericit, mai bine zis. Niciodată nu m-am considerat fericit.

— Vrei să auzi ceva și mai trist? Eu am crezut că eu sunt cea fericită.

— Cred că amândoi ne-am înșelat.

— Nu, a zis ea, amândoi am avut dreptate. Dar numai în ceea ce privește căsnicia noastră.

Mi-am pus mâinile pe genunchi, ca și când aș fi vrut să continui să mă pedepsesc.

— Erai acolo când tata a zis chestia aia? „Fără context, toți am fi niște monștri”?

— Nu cred. Sau nu mai țin minte.

— Pe noi, contextul ne-a făcut monștri.

— Nu, nu monștri, a zis ea. Am fost buni, și am crescut trei copii minunați.

— Și acum tu ești fericită, iar eu sunt tot eu.

— Viața e lungă, a zis ea, bazându-se pe faptul că-mi voi aduce aminte.

— Universul e mare, am zis eu, confirmându-i așteptările.

În față mi-a fost așezată o farfurie cu biban.

Am luat furculița, ca să ating ceva, și am zis:

— Pot să te întreb un lucru?

— Sigur.

— Tu ce le zici oamenilor când te întreabă de ce ai divorțat?

— Nu m-a mai întrebat nimeni de mult.

— Dar înainte ce le ziceai?

— Că ne-am dat seama că eram doar buni prieteni și buni copărinți.

— Astea nu-s argumente împotriva divorțului?

— Mi-a fost greu să explic, a zis ea zâmbind.

— Și mie. Mereu lăsam impresia că ascund ceva. Sau că sunt vinovat de ceva. Sau că sunt nestatornic.

— Nu e treaba nimănui.

— Și ție ce-ți spui?

— De mult nu m-am mai întrebat.

— Și înainte ce-ți spuneai?

— Am divorțat pentru că am divorțat, a zis ea, ridicând lingura din dreptul farfuriei mele. Și nu e o tautologie.

În vreme ce la ultimele mese era servită cina, la primele mese era servit desertul.

— Și băieților? am întrebat. Lor cum le-ai explicat?

— Nu m-au întrebat niciodată. Uneori mai dădeau târcoale, dar nu intrau niciodată în pâine. Pe tine?

— Niciodată. Nu-i ciudat?

— Nu, a zis ea, mireasă în rochie de mireasă. Nu e.

M-am uitat spre băieții mei, care se maimuțăreau pe ringul de dans, și am zis:

— De ce i-am pus în postura de a fi nevoiți să întrebe?

— Dragostea noastră pentru ei ne-a împiedicat să fim niște părinți buni.

Mi-am plimbat degetul pe buza paharului, dar nu s-a auzit nicio muzică.

— Dacă aș putea s-o iau de la capăt, aș fi un tată mult mai bun.

— Poți s-o iei, a zis ea.

— Eu n-o să mai fac alți copii.

— Știu.

— Și o mașină a timpului nu am.

— Știu.

— Și nici în reîncarnare nu cred.

— Și asta știu.

— Crezi c-am fi reușit? am întrebat. Dac-am fi încercat mai mult? Dacă am fi revenit asupra unor lucruri?

— Ce să reușim?

— Viața.

— Am făcut trei vieți, a zis ea.

— Am fi putut face una?

— Asta e întrebarea?

— De ce nu?

— *Să reușim.* Nu să eșuăm. Există lucruri mai ambițioase pe care să le faci cu viața.

— Da?

— Sper.

În drum spre petrecere, ascultasem o emisiune despre asteroizi și despre cât de nepregătiți suntem în cazul în care s-ar îndrepta unul spre noi. Fizicianul intervievat explica de ce n-ar funcționa niciunul dintre scenariile posibile: dacă l-am bombarda, am transforma o ghiulea cosmică într-un șrapnel cosmic (iar rămășițele s-ar regrupa,

foarte probabil, după câteva ore, din cauza gravitației); sondele spațiale robotice ar putea devia asteroidul prin propulsoare cu reacție atașate, dacă așa ceva ar exista, dar nu există și nici nu vor exista; la fel de implauzibil ar fi să trimitem o navă spațială uriașă, pe post de „tractor de gravitație", care să-și folosească propria masă pentru a îndepărta asteroidul de Pământ. „Așadar ce *am* face?" a întrebat moderatorul. „Probabil că l-am bombarda", a zis fizicianul. „Dar ați spus că asta n-ar face decât să-l fărâmițeze în mulți asteroizi mai mici, care ne-ar lovi". „Corect". „Deci n-ar funcționa"… Aproape cu certitudine nu", a zis fizicianul, „dar ar fi singura speranță pentru noi".

Singura speranță.

Pe moment, expresia asta n-a trezit nimic în mine. A fost nevoie ca *speranța* Juliei să se conecteze la celălalt terminal al minții mele, ca să mi se declanșeze tristețea.

— Mai ții minte când am spart becul? La nunta noastră?

— Chiar mă întrebi asta?

— Ți-a plăcut momentul ăla?

— Ce întrebare ciudată, a zis ea. Dar da, mi-a plăcut.

— Și mie.

— Nici măcar nu știu ce simbolizează.

— Mă bucur c-ai întrebat.

— Știam eu.

— Unii cred că e menit să ne reamintească de toată distrugerea care a fost necesară pentru ca noi să ajungem la momentul celei mai înalte fericiri. Alții cred că e un fel de rugăciune: ne oferă ocazia să fim fericiți până când cioburile becului se vor aduna din nou laolaltă. Unii cred că e un simbol al fragilității. Dar interpretarea pe care n-am auzit-o niciodată e cea mai directă: așa suntem noi. Cu toții suntem niște indivizi sparți în bucăți, care intrăm într-o uniune spartă, într-o lume spartă.

— E mai puțin înălțătoare varianta asta.

Ba nu e, mi-am zis. *E cu mult mai înălțătoare.*

— Nimic pe lume nu e mai întreg decât o inimă frântă, am zis.

— Silvers?

— Kotzker Rebbe, de fapt.

— Te cred pe cuvânt.

— În ultima vreme, am studiat cu rabinul de la înmormântarea bunicului.

— Curiozitatea a convertit pisica.

— *Miauzel tov.*

Cât de mult iubeam s-o văd râzând.

Am privit-o pe Julia și, în acel moment, am știut că n-am fi reușit niciodată. Dar am știut și că ea fusese speranța mea.

— Nu e ciudat? am întrebat. Am trăit șaisprezece ani împreună. Din mijlocul lor, păreau să fie totul, dar pe măsură ce timpul trece, vor însemna din ce în ce mai puțin din viața noastră. Și tot totul ăla a fost doar… ce? Un capitol?

— Eu nu mă gândesc așa.

Și-a dat părul după ureche, așa cum o văzusem de mii de ori.

— De ce plângi? am întrebat-o.

— De ce plâng? Tu de ce nu plângi? Asta e *viața*. Plâng pentru că asta e viața mea.

La fel cum Argus venea alergând de oriunde s-ar fi aflat, atunci când auzea sunetul lopățicii în bolul de mâncare, băieții păreau atrași aproape telepatic de lacrimile mamei lor.

— De ce plânge toată lumea? a întrebat Sam. A câștigat cineva vreo medalie de aur?

— Ești trist? m-a întrebat Benjy.

— Nu trebuie să-ți faci griji pentru mine, i-am zis.

— E OK, a spus Julia. Hai să facem să fie OK.

Nu era nimic mai dureros decât să fiu centrul atenției la nunta soției mele, poate în afară de a continua să cred că încă era soția mea.

— Ești prea fericit? a întrebat Max, oferindu-i lui Benjy cireașă lui din cocktailul Shirley Temple.

Nu.

— Consternat? Ca nuca-n perete? Diafan?

Am râs.

— Deci, care-i faza?

Ce? Care era sentimentul? Sentimentul meu?

— Mai țineți minte când am vorbit despre valoarea absolută? La fizică, poate?

— La mate.

— Și mai țineți minte ce e?

— Distanța față de zero.

— Habar n-am despre ce vorbiți, a zis Benjy.

— Nici eu, a spus Julia, luându-l în poală.

— Uneori, așa sunt și sentimentele, am zis eu, nici pozitive, nici negative, ci pur și simplu din abundență.

Nimeni nu avea habar despre ce vorbeam. Nici eu nu știam despre ce vorbeam. Mi-aș fi dorit să vorbesc la telefon cu dr. Silvers, să-l pun pe *speaker* și să-l rog să ne explice mie și familiei mele.

După divorț, am avut o serie de relații de scurtă durată. Am avut noroc să le cunosc pe femeile alea. Erau deștepte, puternice, amuzante și darnice. Explicațiile mele despre ce era în neregulă se reduceau mereu la incapacitatea mea de a trăi complet onest cu ele. Dr. Silvers m-a îndemnat să explorez ce anume voiam să spun prin „complet onest”, dar nu mi-a pus niciodată la îndoială raționamentul, n-a

sugerat că mă autosabotam sau că îmi cream definiții imposibile. Mă respecta și, în același timp, mă compătimea. Sau cel puțin asta mi-aș fi dorit eu să simtă.

— Ar fi foarte greu să trăiești așa, mi-a zis el. Complet onest.

— Știu.

— Nu doar că te-ai expune la foarte multă suferință, dar le-ai provoca și altora suferință.

— Știu.

— Și nu cred că asta te-ar face mai fericit.

— Nici eu.

Se îndepărtă cu tot cu scaun și se uită pe fereastră, cum făcea deseori când se gândea la ceva, de parcă înțelepciunea s-ar fi aflat numai la distanță. A revenit și mi-a spus:

— Dar dacă chiar ai putea trăi așa…

Și aici s-a oprit. Și-a scos ochelarii. În cei douăzeci de ani de când îl cunoșteam, nu-l văzusem niciodată scoțându-și ochelarii. Și-a pus degetul mare și arătătorul pe nas.

— Dacă într-adevăr ai putea trăi așa, munca noastră ar lua sfârșit.

N-am putut niciodată să trăiesc așa, dar munca noastră a luat sfârșit un an mai târziu, când a suferit un atac de cord fatal, în timp ce făcea jogging. M-a sunat apoi o terapeută care avea cabinetul în același apartament. M-a invitat la ea, să vorbim despre cele întâmplate, dar nu voiam să vorbesc cu ea. Eu voiam să vorbesc cu el. M-am simțit trădat. *El* ar fi trebuit să-mi dea vestea propriei morți.

Și eu ar fi trebuit să le dau copiilor mei vestea propriei tristeți. Dar, la fel cum moartea l-a împiedicat pe dr. Silvers să-mi împărtășească vestea morții sale, și tristețea mea mi-a ținut tristețea departe de ei.

Membrii formației își ocupaseră locurile și, fără niciun preludiu muzical, au trecut direct la *Dancing on the Ceiling.* Bibanul care fusese odată înaintea mea nu mai era; cred că-l luase cineva. Paharul de vin care fusese odată înaintea mea nu mai era; cred că-l băusem.

Băieții s-au repezit spre ringul de dans.

— Eu o să-mi iau tălpășița, i-am zis Juliei. N-o să-mi simți lipsa.

— Islip, a zis ea.

— Ce?

— Simți-lips – Islip. Apoi, imediat: îmi pare rău. N-am vrut…

Când am fost în vizită la Masada, tata și-a umplut buzunarele cu pietre și, fără să știu ce făcea, animat doar de nevoia de a-i fi în grații, mi le-am umplut și eu pe-ale mele. Shlomo ne-a zis să le punem la loc. A zis că, dacă toată lumea ar lua câte o piatră, Masada s-ar împrăștia pe rafturi, prin biblioteci și pe măsuțe de cafea, și n-ar mai exista nicio Masada. Chiar dacă eram doar un copil, și tot mi s-a părut ridicol – dacă există ceva permanent, aceia sunt munții.

Islip.

M-am îndreptat spre mașină, sub cerul îngroșat de obiecte aproape aidoma Pământului.

Undeva în cartea invitaților la nuntă se aflau semnăturile copiilor mei. Ei și-au dezvoltat singuri scrisul. Dar eu le-am dat numele.

Am parcat în față, cu două roți în curbă. Poate că nici n-am închis ușa după mine.

Sunt aici, scriu în biroul meu pe jumătate îngropat, în vreme ce familia mea dansează.

Câte sinagogi a construit Sam, în cele din urmă? A supraviețuit vreuna? Vreun zid măcar?

Sinagoga mea e făcută din cuvinte. Toate spațiile îi permit să-și schimbe forma atunci când pământul se clatină. La pragul sanctuarului se află *mezuzah,* un toc țintuit de alt toc: inelele de creștere ale familiei mele. În chivot se află cele sparte și cele întregi: mâna strivită a lui Sam, lângă mâna care s-a întins după cunoaștere; Argus întins în propriul căcat, lângă eternul dătător din coadă, care făcea pipi de cum intra Max pe ușă; Tamir cel de după război, lângă Noam cel de dinaintea războiului; genunchii niciodată îndoiți ai bunicului meu, lângă sărutul meu peste lovitura inexistentă a strănepotului său; reflexia tatălui meu în oglinda acoperită cu pânză neagră, lângă fiii mei adormind în oglinda retrovizoare, lângă persoana care nu se va opri niciodată din a scrie aceste cuvinte, care și-a petrecut viața frângându-și pumnii în ușa propriei sinagogi, implorând să fie lăsat înăuntru, lângă băiatul care visa cum fug oamenii din buncărul enorm, pentru siguranța întregii lumi, băiatul care ar fi înțeles că ușa grea, foarte grea se deschide în afară, că am fost înăuntrul celui mai dumnezeiesc loc dintre toate locurile dumnezeiești.

8. ACASĂ

În ecourile îndelungate ale distrugerii Israelului, Jacob s-a mutat în noua lui casă. Era o versiune drăguță, poate puțin mai puțin drăguță a vechii lui case: tavane puțin mai joase; dușumele mai puțin vechi și mai puțin late; o bucătărie cu mobilă pe care, dacă scria că era *făcută la comandă*, era din cauză că asta scrisese fabrica producătoare; o cadă dintr-un material care conținea probabil bisfenol A și care fusese probabil cumpărată de la Home Depot, dar din care nu curgea apa; dulapuri de melamină cu rafturi destul de drepte, care-și îndeplineau funcția și arătau destul de bine; un miros vag, neplăcut de pod, care umplea casa fără pod; clanțe de la Home Depot; ferestre de vârstă mijlocie, sub calitatea celor de la Marvin, care serveau mai degrabă ca praguri vizuale decât ca bariere împotriva prafului și a sunetului; pereți ondulați de umezeală deloc idilică, impregnată; tencuiala scorojită de rău augur pe la colțuri; pereți în culori de un sadism subtil; întrerupătoare electrice cu plăcuțe decolorate; o masă de toaletă din imitație de porțelan, de la Home Depot, cu sertare de melamină care imită lemnul masiv, într-o baie de culoarea lăturilor, unde rola de hârtie igienică îi era inaccesibilă oricui nu s-ar fi născut în Africa și n-ar fi putut atinge cu mâna coșul de baschet; peste tot, despărțiri de rău augur: între bucățile de plintă, între plintă și tavan, între plintă și podea, despărțirea chiuvetei de perete, a poliței de la șemineul funcțional, tot de perete, despărțirea întrerupătoarelor electrice cu plăcuțe decolorate, din nou de perete, a tocurilor ușii de perete, a rozetelor din plastic-de-plastic de la Home Depot, de tavanul vopsit în culoarea icterului, a plăcilor de parchet între ele. Nu prea conta, dar nici nu trecea neobservat. Trebuia să recunoască, o dată pentru totdeauna, că era mai burghez decât i-ar fi plăcut să recunoască, dar că știa ce era cu adevărat important. Și acele lucruri erau, la rândul lor despărțite.

Era timp și, dintr-odată, timpul a căpătat o viață proprie, iar nevoile lui Jacob luau mai degrabă forma nevoilor sale decât a abilității lui de a și le satisface. Își declara propria independență, și toate acestea – de la interminabila așteptare a apei calde, de parcă l-ar fi așteptat pe Mesia, la plăcuțele întrerupătoarelor, prin care nu se întrezăreau destule nipluri pentru cabluri – îl umpleau de speranță. Sau de o versiune a speranței. Poate că Jacob îi forțase mâna Juliei, dar ea a ales ca ei doi să se despartă. Și în vreme ce întoarcerea lui de la Islip putea fi înțeleasă drept revendicarea unei identități, la fel de ușor putea fi înțeleasă drept o pierdere a identității. Poate că nu-și scrisese el propria declarație de independență, dar era fericit s-o semneze. Era o versiune a fericirii.

La patruzeci și doi de ani ești încă *tânăr,* își tot zicea el, ca un idiot. Își putea auzi și singur idioțenia, cu subiect și predicat, și cu toate astea nu putea să n-o proclame. Își reamintea mereu de progresele medicinei, de propriile eforturi de a mânca mai puțin nesănătos, de sala de sport al cărei membru era (chiar dacă onorific), și de ceea ce îi împărtășise odată Sam: cu fiecare an care trece, speranța de viață mai crește cu un an. Toți nefumătorii vor trăi până la o sută de ani. Practicanții de yoga vor trăi mai mult decât Moise.

În timp, casa lui va ajunge să semene cu acasă – aceleași covoare, dotări mai bune, pereți în culori ce respectau Convenția de la Geneva, picturi și fotografii și litografii, lumină liniștitoare de lampă, albume de artă stivuite, cuverturi atent împăturite și întinse pe canapele și fotolii, poate o sobă cu lemne într-un colț. Și, în timp, tot ce era posibil se va concretiza. Își va găsi o iubită, sau poate că nu. Își va cumpăra o mașină ieșită din comun, sau probabil că nu. În sfârșit, va face ceva cu serialul în care-și golise sufletul mai bine de un deceniu. (Sufletul fiind singurul care necesită evacuare, pentru a putea continua să acumuleze.) Acum că nu mai trebuia să-și protejeze bunicul, nu va mai scrie la biblie și se va întoarce la serialul propriu-zis. I-l va prezenta unuia dintre producătorii care erau odată interesați de munca lui, pe vremea când făcea lucruri pe care le putea împărtăși. Trecuse multă vreme de atunci, dar tot își vor aminti de el.

Nu avusese doar un singur motiv pentru care ținuse paginile ascunse într-un sertar – nu-i proteja doar pe ceilalți. Dar odată ce nu mai avea nimic de pierdut, până și Julia ar fi înțeles că nu mai era doar o eludare a provocărilor vieții de familie, ci o izbăvire a distrugerii familiei sale.

Israelul nu a fost *distrus* – nu în sensul propriu al cuvântului, cel puțin. A rămas o țară a evreilor, cu o armată de evrei și granițe foarte puțin diferite de cele de dinaintea cutremurului. În infinite dezbateri, s-a rumegat întrebarea dacă granițele erau *bune pentru evrei.* Deși, în mod sugestiv, cel mai des folosită expresie în rândurile evreilor americani era *bune pentru israelieni.* Abia *ăsta,* se gândeau israelienii, era un lucru *rău pentru evrei.*

Israelul slăbise, dar dușmanii lui slăbiseră și mai mult. Atunci când răscolești prin moloz cu buldozerul, nu e o alinare prea mare să vezi că dușmanul tău răscolește molozul cu mâinile goale. Dar o oarecare alinare există. Cum ar fi zis Isaac, „Se putea și mai rău”. Nu, el ar fi zis *„E* și mai rău”.

Poate că avea dreptate. Poate că era mai rău să supraviețuiești, dacă a continua *să fii* înseamnă a distruge rațiunea de a fi. Nu era ca și cum tuturor evreilor americani nu le-ar mai fi păsat. Au continuat să meargă în Israel, în vacanțe, la ceremonii de *bar mitzvah*, și *să se regăsească.* S-au văicărit când apa Mării Moarte le-a atins pentru prima

oară zgârieturile minuscule, au strecurat dorințe mototolite în rămășițele de la Zidul Plângerii, și-au amintit de localurile dosnice unde se mânca humus bun, și-au povestit despre emoția loviturilor de rachetă care se auziseră în depărtare, s-au văicărit când soarele de la Masada le-a atins pentru prima oară ochii, și-au amintit de uimirea necontenită din clipa în care au văzut pentru prima dată gunoieri evrei, pompieri evrei, evrei fără adăpost. Dar sentimentul de a fi ajuns, de a găsi în sfârșit un loc de alinare, de a se afla *acasă,* dispărea.

Pentru unii, era incapacitatea de a ierta acțiunile Israelului din timpul războiului – chiar și un masacru, două ar fi fost mai ușor de acceptat decât abdicarea completă și explicită de la orice formă de responsabilitate față de non-evrei –, retragerea forțelor de securitate și a personalului de urgență, acumularea ajutoarelor medicale, extrem de necesare în alte locuri, sistarea utilităților și raționalizarea hranei, chiar și când exista surplus alimentar, blocarea transporturilor de ajutoare către Gaza și Cisiordania. Irv – al cărui blog cu postări zilnice devenise un râu învolburat de provocări – a apărat Israelul la fiecare pas: „Dacă n-ar fi vorba de o țară, ci de o familie aflată într-o situație de urgență, nimeni nu i-ar judeca pe părinți pentru că ar ține mâncarea în frigider și plasturii în dulăpiorul de medicamente. Se întâmplă tot soiul de lucruri, mai ales când vecinii tăi iubitori de moarte te urăsc de moarte, și nu e imoral să-ți pese mai mult de copiii tăi".

— Dacă familia ar locui doar în propria casă, aproape c-ai avea dreptate, i-a zis Jacob. Și aproape c-ai avea dreptate dacă toate familiile ar putea să le ofere alor lor același tratament preferențial. Dar nu asta e lumea-n care trăim, și știi bine lucrul ăsta.

— E lumea pe care ei au creat-o.

— Când te uiți la fetița aia, Adia, nu te doare inima?

— Ba normal că da. Dar, la fel ca toate inimile, și a mea are limitele ei, iar dac-ar fi vorba să aleg între Adia și Benjy, i-aș smulge toată mâncarea din mână și i-aș da-o lui. Nici măcar nu susțin că așa ar fi corect sau bine. Spun doar că nu e rău, fiindcă nu ai de ales. *A trebui* presupune și *a putea,* nu? Ca să ai obligația morală de a face ceva, trebuie să și poți să faci lucrul respectiv. Eu îi iubesc pe Noam, pe Yael și pe Barak, dar nu-i pot iubi la fel de mult ca pe Sam, pe Max și pe Benjy. E imposibil. Și-mi iubesc prietenii, dar nu-i pot iubi la fel de mult cum îmi iubesc familia. Mă crezi sau nu, pot să-i iubesc pe arabi, dar nu cât îi iubesc pe evrei. Și astea nu sunt alegeri.

Irv a susținut, sincer și însuflețit, cauza ca fiecare evreu american cu vârsta potrivită să plece în Israel. Categoric. Cu excepția singurului om pe care nu putea să nu-l iubească mai mult decât pe ceilalți. A fost un ipocrit, a fost un tată.

— Și cu toate astea, unii *pot* alege altfel, a zis Jacob.

— Cum ar fi?

— Păi, primul exemplu care-mi vine în minte e al primului evreu: Avraam.

— Domnule senator, l-am servit pe Avraam. L-am cunoscut pe Avraam. Avraam mi-a fost prieten. Domnule senator, dumneavoastră nu sunteți Avraam.

— Nu spun că eu aș putea alege altfel. E limpede că n-am putut.

Ce era limpede? Irv își concentrase toată grija asupra celor mai tineri membri ai familiei, dar oare acela era miezul? Cu sinele cum rămâne? Julia îl întrebase pe Jacob dacă îl întrista faptul că-i iubeau pe copii mai mult decât se iubeau unul pe celălalt. Dar oare Jacob îi iubea pe copii mai mult decât se iubea pe sine? Așa ar fi trebuit, însă putea oare?

Pentru alți evrei americani, distanțarea emoțională nu avusese loc ca urmare a acțiunilor Israelului, ci a felului în care fuseseră percepute acele acțiuni – cei ce credeau în buna-credință a Israelului fie și-au schimbat perspectiva, fie au tăcut, ceea ce i-a făcut pe evreii americani să se simtă mai degrabă singuri, decât indignant de îndreptățiți.

Pentru alții, era vorba de neplăcerea creată de faptul că Israelul nu era niciun trepăduș amărât, nicio superputere capabilă să-și bombardeze vecinii din Epoca de Piatră înapoi în Epoca de pre Piatră. David era bun. Și Goliat era bun. Dar ai face mai bine să alegi care din cei doi ești.

Prin operațiunea Brațele lui Moise, premierul stabilise obiectivul de a aduce în Israel un milion de evrei americani. În prima zi de zboruri, au plecat douăzeci de mii – nu s-a atins ținta de cincizeci de mii, dar măcar o parte s-a mobilizat. Doar că, până la sfârșitul celei de-a treia zile, în loc să se strângă trei sute de mii, cifrele au început să se înjumătățească, la fel ca încasările de box office. *The Times* a estimat că, în total, au fost mai puțin de treizeci și cinci de mii de evrei americani și că trei sferturi dintre ei aveau cel puțin patruzeci și cinci de ani. Israelul a supraviețuit și fără ei – armata s-a retras spre granițele pe care le putea apăra și a permis ca boala să acționeze în locul armelor; tragedia a durat preț de cinci sute de ore televizate. Dar nici israelienii, nici evreii americani nu au putut nega dezvăluirile.

Lui Jacob, Tel Avivul i se părea în continuare un oraș cultivat și plin de viață, iar Ierusalimul, un punct irezistibil de atracție spirituală. Simțea aceeași atracție aproape sexuală când își amintea locurile reale în care lucruri-aproape-ireale li se întâmplau unor-oameni-aproape-ireali. Femeile înarmate îi provocau aceeași plăcere sexuală nemijlocită. Ultra-ortodocșii i se păreau în continuare dezgustători, și tot nu-și putea reprima recunoștința cu totul nepotrivită pe care o simțea față de ei. Ceva se schimbase însă.

Ce însemna pentru el Israelul? Cine erau israelienii? Erau frații lui

mai agresivi, mai nesuferiți, mai nebuni, mai păroși și mai musculoși, frații lui… *de departe.* Cu toții erau ridicoli, și erau *ai lui.* Erau mai curajoși, mai frumoși, mai lacomi și mai deliranți, mai puțin nesiguri, mai necugetați, mai ei înșiși. *De departe.* Ei erau toate aceste lucruri. Și erau *ai lui.*

După cvasidistrugere, ei erau în continuare *departe,* dar nu mai erau *ai lui.*

La fiecare pas, Jacob făcuse eforturi să raționalizeze acțiunile Israelului – să le apere sau măcar să le găsească justificări. Și, la fiecare pas, chiar credea ce spunea. Era justă reglementarea fluxului de ambarcațiuni încărcate cu ajutoare, chiar dacă asta însemna să le încetinească? Era necesară, pentru păstrarea ordinii și siguranței. Era justă ocuparea Templului Muntelui? Era necesară, pentru apărarea lui. Era justă privarea de ajutoare medicale a persoanelor cu nevoi egale? Era dreaptă îngrijirea corespunzătoare a cetățenilor Israelului, în detrimentul vecinilor lui arabi? „*A trebui* înseamnă și *a putea*". Și cu toate astea, toți acești pași explicabili, sau cel puțin scuzabili, duceau către un Israel care ținea la saltea ajutoare atât de necesare, care a cucerit cel mai belicos teritoriu musulman din lume și le-a forțat pe mamele unor copii care puteau să nu moară să bată la ușile încuiate ale spitalelor. Chiar dacă n-ar fi putut să existe o altă cale, tot ar fi trebui găsită una.

Ar observa cineva dacă, peste noapte, oceanul s-ar lărgi cu jumătate de metru? Sau cu mai bine de un kilometru? Dacă s-ar dubla? Linia orizontului maschează distanța, la fel și distanța însăși. Evreii americani nu credeau despre ei că bătuseră în retragere, și nu și-ar fi descris niciodată în acești termeni relația cu Israelul – nu de față cu alții, și nici în intimitate. Dar chiar și atunci când și-au declarat ușurarea și bucuria că Israelul triumfase, chiar și atunci când au ieșit în stradă la marșuri și au trimis cecuri neliniștitor de mari pentru eforturile de reconstrucție, valurilor israeliene le-a luat mult mai mult să ajungă pe malul american.

Distanța dintre Irv și Jacob s-a șters, pe neașteptate. Timp de un an, au mers împreună la *shul,* de trei ori pe zi, în fiecare zi – sau cel puțin o dată pe zi, în majoritatea cazurilor – și au rostit *Kaddish*-ul pentru Isaac. Iar în zilele când nu mergeau, aruncau *minyan* în vânt și-l plângeau pe Isaac în camera de zi, cu fața spre bibliotecă, indiferent ce direcție le-ar fi indicat busola. Au găsit un limbaj nou – nu unul lipsit de glume, ironie și polemici, ci unul care nu mai depindea de toate acestea. Poate că era un limbaj redescoperit.

Nimeni n-ar fi fost mai puțin potrivit decât Irv să-l ajute pe Jacob să se mute – nu făcea diferența între un cearșaf de pat și o spumieră dar cu toate astea, nimeni nu l-a ajutat mai mult. Au mers împreună la IKEA, la Pottery Barn, la Home Depot, la Gap Kids. Și-au cumpărat

două mături și au vorbit despre tranziții, despre începuturi și efemeritate, în timp ce măturau praful ce părea să nu se mai termine. Sau au măturat în tăcere.

— Nu e bine să fii singur, a zis Irv, încercând să-i dea de cap aspiratorului.

— O să mai încerc o dată, a zis Jacob. Doar că acum nu sunt pregătit.

— Mă refeream la mine.

— S-a întâmplat ceva cu tine și cu mama?

— Nu, mama ta e cea mai bună dintre toți. Mă gândesc doar la cei pe care i-am îndepărtat.

Împachetarea bagajelor fusese mult mai ușor de suportat din punct de vedere emoțional decât își imaginase Jacob, dar logistica se dovedise surprinzător de stresantă. Problema nu a fost volumul de lucruri – deși acumulase obiecte timp de șaisprezece ani, erau neașteptat de puține. Problema a fost – la finalul zilei și la finalul căsniciei lor – întrebarea despre ce face ca un lucru să fie al tău și nu al altcuiva. Cum ajungea viața în punctul în care această întrebare conta? Și de ce îi luase așa de mult timp?

Dacă ar fi știut că urma să divorțeze, s-ar fi pregătit din timp – ar fi cumpărat niște etichete de modă veche cu „Biblioteca lui Jacob Bloch” și le-ar fi lipit pe fiecare carte; poate ar fi pus deoparte sume mici de bani, neobservabile; ar fi început să mute mai demult obiecte a căror absență n-ar fi băgat-o nimeni de seamă, dar a căror prezență în noua lui casă făceau o mare diferență.

Era înspăimântător cât de repede și total putea fi rescris și suprascris trecutul lui. Toți acei ani păreau valoroși în timp ce se derulau, dar la doar câteva luni distanță de ei, păreau o uriașă risipă de timp. De viață. Creierul lui avea o nevoie aproape de nestăpânit de a vedea tot ce era mai rău în lucrurile la care eșuase. De a percepe totul ca pe un eșec, nu ca pe o reușită până la capăt. Se proteja în felul acesta de pierdere, negând că pierduse ceva? Sau pur și simplu încerca să obțină o nonvictorie emoțională de doi bani, dacă nu-i păsa?

De ce, atunci când vreun prieten își manifesta compasiunea, Jacob se încăpățâna să i se opună? De ce trebuia să-și transforme un deceniu și jumătate de căsnicie în jocuri de cuvinte stupide și observații ironice? De ce nu putea să exprime față de nimeni – nici față de el însuși – că, deși înțelegea că divorțul era decizia corectă, deși era optimist în privința viitorului, deși știa că îl așteaptă fericirea, tot i se părea trist? Lucrurile pot fi în același timp mai bune și mai rele decât te-ai aștepta.

La trei zile după ce s-a întors în Israel, Tamir i-a trimis lui Jacob un e-mail de la o garnizoană din Negev, unde unitatea lui de tanchiști aștepta următorul ordin: „Astăzi am tras cu arma, și fiul meu a tras cu

arma. Nu am pus nicio clipă la îndoială corectitudinea faptului că eu sau fiul meu am tras cu arma ca să ne apărăm căminul. Dar faptul că am făcut-o amândoi în aceeași zi n-are cum să fie de bun augur. Înțelegi ce spun?"

„Tu conduci tancul?" a întrebat Jacob.

„Ai citit ce ți-am scris?"

„Scuze. Nu înțeleg ce spui".

„Eu încarc muniția".

Cinci zile mai târziu, în timp ce se întorceau cu fața spre bibliotecă, pentru *Kaddish*, Irv a spus:

— Uite ce e, iar Jacob a știut că se întâmplase ceva.

Și mai mult, știa că era vorba despre Noam. Nu anticipase lucrul acesta, dar asemenea cuiva din ultimul vagon, care privește șinele rămase în urma trenului, și-a dat seama că nu putea fi altfel.

Noam fusese rănit. Grav, dar nu mortal. Rivka era cu el. Tamir era pe drum.

— Cum ai aflat? a întrebat Jacob.

— M-a sunat Tamir azi-noapte.

— El te-a rugat să-mi spui?

— Cred că pentru el sunt ca un tată.

Primul instinct al lui Jacob a fost să-i propună să meargă în Israel. Nu se urcase în avion ca să lupte alături de vărul lui, dar ar fi mers să stea la căpătâiul nepotului său și să-i ofere acea forță pe care doar mușchiul inimii o poate oferi.

Primul instinct al lui Tamir a fost să se agațe de Rivka. Dacă i-ar fi spus cineva cu o lună, un an sau un deceniu în urmă că Noam urma să fie rănit într-un război, el ar fi prezis sfârșitul propriei căsnicii. Și când s-a întâmplat lucrul acela de neimaginat, s-a petrecut exact opusul a ceea ce-și imaginase.

În toiul nopții, când casa a fost zguduită de bătaia în ușă, Tamir se afla la o bază militară mai îndepărtată, în apropiere de Dimona; comandantul a fost cel care l-a trezit să-i dea vestea. Mai târziu, el și Rivka au încercat să identifice cu precizie momentul în care aflase fiecare dintre ei, de parcă ceva profund ar fi depins de stabilirea cu exactitate a celui care a aflat primul și a timpului scurs din clipa în care unul din părinți a aflat, în vreme ce celălalt încă credea că Noam era OK. În acele cinci sau treizeci de minute inițiale, ar fi fost între ei o distanță mult mai mare decât cea la care se aflaseră înainte să se cunoască. Poate că, dacă Tamir ar fi venit acasă, experiența împărtășită i-ar fi îndepărtat unul de altul, printr-un concurs al suferinței, furie ricoșată, vinovăție.

De câte ori, în acele prime săptămâni, i s-a întâmplat să intre în cameră și să rămână în prag, fără să poată vorbi? De câte ori ea l-a întrebat: „Ai nevoie de ceva?"

— Nu, spunea el.
— Ești sigur? întreba ea.
— Da, zicea el, dar în gând: *Mai întreabă o dată.*
— Știu, zicea ea, dar în gând: *Vino la mine.*
— Mai întreabă o dată, zicea el.
— Vino la mine, zicea ea.
Iar el, fără să spună nimic, se ducea la ea.

Și rămâneau acolo, unul lângă altul, ea cu mâna pe piciorul lui, el cu capul pe pieptul ei. Dacă ar fi fost adolescenți, ar fi arătat ca începutul iubirii, dar ei erau căsătoriți de douăzeci de ani, iar aceasta era dezgroparea iubirii.

După ce a fost informat despre rănirea lui Noam, Tamir a primit o permisie de o săptămână. Trei ore mai târziu, era cu Rivka la spital, iar când s-a lăsat întunericul, li s-a spus să plece acasă. Instinctiv, Rivka s-a dus să se culce în camera de oaspeți. În creierii nopții, Tamir a deschis ușa și a rămas în prag.
— Ai nevoie de ceva? a întrebat ea.
— Nu, a zis el.
— Ești sigur? a insistat ea.
— Da, a spus el.
— Știu, a spus ea.
— Mai întreabă o dată, a îndemnat-o el.
— Vino la mine, a zis ea și, fără să spună nimic, el s-a dus.

Tamir avea nevoie de distanță, ca s-o poată parcurge. Așa că ea i-a oferit-o. În fiecare noapte, ea mergea în camera de oaspeți, în fiecare noapte, el venea la ea.

În timp ce stătea lângă trupul fiului său, Tamir se gândea la ceea ce-i spusese Jacob despre privegherea trupului lui Isaac, despre dorința lui Max de a se apropia de el. Fața lui Noam era mutilată, avea nuanțe purpurii ce nu se regăseau nicăieri în natură, iar obrajii și fruntea, umflate, deveniseră una. De ce sănătatea nu e la fel de șocantă ca boala, la fel de solicitantă ca rugăciunea? Tamir putea să stea săptămâni la rând fără să vorbească deloc cu fiul său, dar n-ar fi plecat de bunăvoie de lângă trupul lui inconștient.

Noam a ieșit din comă cu o zi înainte de încetarea ostilităților. Era nevoie de timp pentru a stabili cât de grave erau cu adevărat rănile lui: care părți din corpul său nu vor mai funcționa la fel ca înainte, impactul psihologic. Nu fusese îngropat de viu, nici ars. Dar fusese făcut țăndări.

Când s-a semnat acordul de încetare a focului, n-a ieșit nimeni în stradă să sărbătorească. N-au fost artificii, nu s-au desfăcut sticle de șampanie, oamenii n-au cântat de la ferestre. În noaptea aceea, Rivka a dormit în dormitor. Distanța plină de iubire pe care o descoperiseră în timpul crizei dispăruse odată cu pacea. În țară și în lume, evreii

scriau deja editoriale în care îi învinuiau pe alți evrei – pentru lipsa de pregătire, de înțelepciune, de etică, de forță suficientă, de ajutor. Coaliția prim-ministrului s-a destrămat și au fost programate noi alegeri. Fiindcă nu putea să doarmă, Tamir și-a luat telefonul de pe noptieră și i-a scris un mesaj scurt lui Jacob: *Am câștigat, dar am pierdut.*

În D.C. era ora nouă seara, iar Jacob se afla în camera pe care și-o închiriase cu săptămâna, la trei străzi distanță de copiii lui adormiți. Pleca după ce-i ducea pe copii la culcare și se întorcea înainte ca ei să se trezească. Băieții știau că el nu mai dormea noaptea acasă, și știa și el că ei știau, dar șarada era necesară. Nimic nu-i va mai fi lui Jacob mai greu decât acest răstimp petrecut între case, care a durat o jumătate de an. Tot ceea ce era necesar era o pedeapsă: prefăcătoria, trezirea extrem de devreme, singurătatea.

Degetul lui Jacob derula încontinuu agenda telefonului, de parcă din clipă-n clipă ar fi putut apărea acolo o nouă persoană cu care să-și împărtășească tristețea pe care n-o putea mărturisi. Voia să ia legătura cu Tamir, dar îi era imposibil: nu după Islip, nu după Noam. Așa că, atunci când a primit mesajul de la Tamir – *Am câștigat, dar am pierdut* –, Jacob a fost ușurat și recunoscător, dar atent să nu-și gonfleze și mai mult rușinea, pomenind-o.

Ce ați câștigat? Ce ați pierdut?

Am câștigat războiul. Am pierdut pacea.

Dar pare că toată lumea acceptă
condițiile armistițiului.

Pacea cu noi înșine.

Cum se simte Noam?

O să fie OK.

Mă bucur tare mult să aud asta.

Când stăteam amândoi la masa din bucătărie, sparți,
mi-ai zis ceva despre o gaură de lumină
într-un cer întunecat. Ce era?

La faza cu dinozaurii?

Da, aia.

De fapt era o gaură de întuneric într-un cer luminos.

Cum adică?

Imaginează-ți un glonț care trece prin apă.

Asta era. Acum îmi amintesc.

Ce te-a făcut să te gândești la asta?

Nu pot să dorm. Așa că mă gândesc.

Nici eu n-am prea dormit. Pentru niște oameni ca noi,
care vorbesc atât de mult despre cât de obosiți sunt,
nu dormim îndeajuns.

N-o să ne mutăm.

Nici n-am crezut c-o să vă mutați.

Ba voiam. Rivka era aproape convinsă.
Dar acum nu.

Ce s-a schimbat?

Totul. Nimic.

Ai dreptate.

Suntem cine suntem.

Schimbarea e dată tocmai de faptul că recunoaștem asta.

Și eu încerc să lucrez la asta.

Și dac-ar fi fost noapte?

Când?

Când a venit asteroidul.

Ar fi dispărut pe întuneric.

Dar ce-ar fi văzut?

O gaură neagră într-un cer întunecat?

Și tu cum crezi c-ar arăta asta?

Ca nimicul, poate?

În următorii trei ani, își vor scrie mesaje și e-mailuri scurte, toate conținând informații concrete, în cea mai mare parte despre copii, fără ambiguități sau digresiuni. Tamir nu a participat la ceremonia de *bar mitzvah* a lui Max și nici la cea a lui Benjy, nici la nunta Juliei (în ciuda invitației ei și a rugăminților lui Jacob), nici la înmormântarea lui Deborah sau a lui Irv.

După prima vizită a copiilor în noua lui casă – prima și cea mai rea zi din restul vieții sale –, Jacob a închis ușa, s-a întins preț de jumătate de oră lângă Argus și i-a spus că era un câine bun, cel mai bun, după care și-a făcut o cană de cafea, care a încălzit camera, și i-a scris un e-mail lung lui Tamir, pe care nu i-l va trimite niciodată, apoi s-a ridicat, a luat cheile și și-a făcut curaj să plece la veterinar. E-mailul lui începea cu „Am pierdut, dar am pierdut”.

O parte din pierdere începea să se șteargă. O parte începea să-și ceară tributul. Pe Jacob îl lua de multe ori prin surprindere să constate de ce se atașa și de ce se debarasa – ce simțea că îi aparține și de ce simțea că are nevoie.

Cum rămâne cu exemplarul din *Disgrace*? *El* îl cumpărase – ținea minte că-l găsise într-o vară, într-un anticariat din Great Barrington; ba chiar ținea minte și colecția aceea foarte frumoasă de piese ale lui Tennessee Williams, pe care n-o cumpărase fiindcă era și Julia de față, și nu voia să fie tras la răspundere pentru dorința de a cumpăra cărți pe care nu intenționa să le citească.

Julia luase exemplarul din *Disgrace* de pe noptiera lui, sub pretextul că stătuse acolo neatins mai bine de un an. (*Neatins* era cuvântul ei. Al

lui ar fi fost *necitit.)* Faptul că el îl cumpărase făcea să fie cartea lui? Sau faptul că ea o citise – atinsese – o făcea să fie a ei? Faptul că ea o atinsese și o citise îi anula ei dreptul asupra cărții, pe care acum îi venise rândul lui Jacob s-o atingă și s-o citească? Asemenea gânduri i se păreau condamnabile. Singura cale de a se descotorosi de ele era să renunțe la tot, dar numai o persoană mai deschisă la minte sau mai proastă și-ar fi putut freca palmele, spunând *Sunt doar lucruri.*

Dar vaza albastră de pe poliță? I-o dăruiseră părinții ei. Nu *lor,* ci *lui.* Fusese un cadou pentru ziua lui de naștere. Sau de Ziua Tatălui. În orice caz, își amintea că fusese un cadou înmânat *lui,* cu o felicitare care îi era adresată *lui*, că fusese aleasă special pentru *el*, fiindcă ei se mândreau cu faptul că-l cunosc, ceea ce, spre meritul lor, era adevărat.

Era cumva o lipsă de generozitate să-și afirme dreptul de proprietate asupra unui obiect cumpărat din banii părinților ei, care, deși i-a fost oferit lui, era evident menit pentru casa amândurora? Și, oricât de frumoasă ar fi fost vaza, își dorea el toată acea energie sufletească în sanctuarul lui, drept simbol al unui nou început? Le-ar oferi oare florilor cele mai bune condiții să înflorească?

La majoritatea lucrurilor putea renunța:

Îi plăcea la nebunie Scaunul Mare și Roșu, în a cărui catifea stătuse încovrigat și citise cam toate cărțile din ultimii doisprezece ani. Oare nu absorbise ceva? Nu preluase și alte însușiri, dincolo de aceea evidentă a „scaunității"? Pata de transpirație de pe spătar era singurul vestigiu al întregii experiențe? Ce rămăsese întipărit între brațele largi? *Renunță la el,* și-a zis.

Tacâmurile de argint. Îi duseseră mâncarea la gură și lui, și copiilor lui. Cea mai elementară dintre activitățile umane, fără de care nu se poate trăi. Înainte să le pună în mașina de spălat vase, le spălase de mână. Îndreptase lingurile după sesiunea nereușită de psihokinezie a lui Benjy; folosise cuțitele ca să deschidă capacele lipite ale cutiilor de vopsea și să râcâie cine știe ce chestie din chiuvetă; își coborâse furculițe pe spate, ca să scarpine cine știe ce mâncărime la care nu putea ajunge. *Renunță la ele. Renunță la tot, până nu mai rămâne nimic.*

Albumele de fotografii. Unele dintre ele i-ar fi plăcut. Dar n-ar trebui separate, la fel ca volumele din *Grove Encyclopedia of Art.* Și nu exista niciun dubiu asupra faptului că Julia făcuse majoritatea pozelor: trebuia doar să te uiți la ele și să observi că ea era absentă. Oare absența asta îi conferea drept de proprietate?

Diagrama de creștere, inscripționată pe tocul ușii de la bucătărie. De Anul Nou și de Anul Nou evreiesc, Jacob își făcuse un obicei din a chema pe toată lumea la măsurătoare. Stăteau lipiți de lemnul tocului, cu spatele drept ca scândura, niciodată pe vârfuri, dar întotdeauna mânați de aspirația înălțimii. Jacob lua un marker și făcea un semn

deasupra capetelor lor, iar apoi desena o liniuță de câțiva centimetri. După care scria inițialele și data. Prima măsurătoare era SB 01/01/05. Ultima era BB 01/01/16. Între ele, câteva zeci de linii. Cum arăta? Ca o scăriță pe care s-o urce și s-o coboare niște îngeri mititei? Tastele instrumentului la care se cântă muzica vieții trecătoare?

Ar fi fost foarte bucuros să nu ia nimic cu el și să înceapă pur și simplu din nou de la zero. *Sunt doar obiecte.* Dar n-ar fi fost drept. Mai mult, ar fi fost nedrept. În scurt timp, dreptatea și nedreptatea au devenit mai importante decât lucrurile însele. Durerea chinuitoare ajungea la punctul culminant de fiecare dată când începeau să vorbească despre sume de bani care efectiv nu contau. Într-o dimineață de primăvară, în timp ce florile de cireș năvăleau pe fereastră, dr. Silvers i-a spus: „Oricare ar fi parametrii vieții tale, nu vei fi niciodată fericit dacă vei continua să folosești la fel de des cuvântul *nedrept”*. Așa că a încercat să renunțe – la lucruri, apoi la ideile pe care li le atribuia. O va lua de la capăt.

Primele achiziții pentru noua casă au fost paturile pentru copii. Cum camera lui Benjy era pe latura mică, avea nevoie de un pat cu sertare. Poate că erau greu de găsit sau poate că Jacob își îngreunase singur sarcina asta. A petrecut trei zile întregi căutând pe internet și mergând la magazine, iar în cele din urmă a găsit ceva chiar foarte frumos (la un magazin cu un nume jignitor de nepotrivit – Design Within Reach{141}), din stejar masiv, care a costat peste trei mii de dolari. *Plus* TVA, *plus* livrare.

Patul avea, desigur, nevoie de o saltea – de la sine înțeles – și salteaua trebuia să fie ecologică – de la sine înțeles –, fiindcă Julia avea să întrebe dacă era ecologică, iar atunci, fiindcă nu va avea încredere în răspunsul lui, va da cearșafurile la o parte și se va uita cu ochii ei. Ar muri dacă i-ar zice pur și simplu: „Am mers pe varianta mai ușoară”? Da, ar muri. Dar de ce? De teamă să n-o dezamăgească? De frica ei? Fiindcă avea dreptate, și chiar era important de ce substanțe chimice dau cu nasul copiii, aproape jumătate din viață? Încă o mie de dolari.

Salteaua avea nevoie de cearșafuri, desigur, dar înainte de toate îi trebuia o învelitoare, fiindcă deși Benjy nu mai avea aproape deloc parte de accidente nocturne, încă nu depășise perioada – lui Jacob i-a trecut prin minte că divorțul ar putea genera o regresie – și un astfel de accident ar fi putut să distrugă salteaua ecologică de o mie de dolari. Încă o sută cincizeci de dolari. Și apoi cearșafurile. Iar pluralul nu se referă doar la varietatea de cearșafuri dintr-un set, ci și la un al doilea set, fiindcă așa cumpără oamenii. Se trezea adesea la mila unei astfel de logici: cutare lucru trebuie făcut așa și pe dincolo, pentru că așa trebuie, pentru că așa fac oamenii. Oamenii își iau câte două tacâmuri în plus din fiecare. Oamenii își cumpără oțeturi esoterice

pentru salate pe care poate că le vor face într-o bună zi. Și de ce funcționalitatea furculiței e așa subestimată? Cu o simplă furculiță, n-ai avea nevoie de tel, de spatulă, de clești pentru salată (ai putea folosi, în schimb, două furculițe), de „strivitor" sau de multe alte ustensile de bucătărie super-specializate, a căror singură funcție reală e să fie cumpărate. Și-a găsit doza de pace în hotărârea că, dacă tot își va cumpăra lucruri de care nu avea nevoie, măcar va opta pentru versiunile lor de calitate inferioară.

Imaginați-vă că ați ajunge în viața de apoi și n-ați ști dacă ați nimerit în rai sau în iad.

— Nu vă supărați, întrebați un înger aflat în trecere, unde mă aflu?

— Va trebui să întrebați îngerul de la biroul de informații.

— Și unde este acest birou?

Dar el se face nevăzut.

Vă uitați în jur. Aveți motive serioase să credeți că vă aflați în rai. Și motive la fel de serioase să credeți că vă aflați în iad. Așa e la IKEA.

Până să termine de aranjat casa pentru băieți, Jacob făcuse deja vreo șase drumuri la IKEA și încă nu-și putea da seama dacă, până la urmă, îi plăcea sau detesta locul ăla.

Detesta plăcile de PAL, bibliotecile care aveau nevoie de cărți ca să nu plutească prin cameră.

Îi plăcea analiza meticuloasă ce trebuia făcută pentru fiecare detaliu în parte – cea mai mică lungime funcțională a unui diblu ce va fi reprodus de opt milioane de ori –, astfel încât obiectele să fie vândute la prețuri care păreau magice.

Detesta să treacă pe lângă oameni ale căror coșuri de cumpărături nu conțineau aceleași lucruri ca ale lui, dar în care obiectele erau stivuite identic. Și detesta coșurile de cumpărături: roțile lor, trei dintre ele dușmani de moarte și una amenințată de paralizie, cu spițe care, în mișcare, creau curcubee – nu doar forma unor curcubee, ci curcubee adevărate.

Îi plăcea câte un obiect neașteptat – cu un design frumos, un nume perfect, făcut din materiale mai dense decât spuma de bărbierit. Mojarul cu pistil Adelsten, din marmură neagră. Prețul lui mic era, oare, o strategie de marketing? Sau un act de iubire?

Detesta mașinăria care-l pocnea fără oprire pe bietul scaun, îl pocnea de dimineață până seara și probabil și pe parcursul nopții, ca o confirmare a rezilienței scaunului și a existenței răului.

Jacob s-a așezat pe o canapea – cu tapițerie din imitație de catifea verde, asortată cu ceva ce părea opusul ierburilor de mare și al pieii de ponei. A stat mult timp acolo. Dar s-a simțit OK. în ciuda râurilor de necunoscuți care treceau prin fața lui și care, din când în când, se așezau lângă el să testeze comoditatea canapelei, s-a simțit în siguranță. Era în lumea lui, într-o lume aflată înăuntrul lumii lui,

aflată în lume. Toți căutau ceva anume, dar cum oferta era nelimitată, nimănui nu-i era sacrificată gratificarea – nu era nevoie de certuri, nici măcar de polemici. Și ce dacă era cu totul lipsit de suflet? Poate că raiul nu era populat de suflete, ci pustiit de ele? Poate că asta însemna dreptatea?

L-a trezit ceva ce inițial crezuse că era pumnul mașinăriei depravate, de parcă rezidența lui ar fi fost cu violență pusă la încercare o dată, și încă o dată. S-a dovedit însă doar un mic ghiont din partea unui înger prietenos.

— Închidem în zece minute, a zis ea.

— OK, îmi pare foarte rău, a zis el.

— Pentru ce? a întrebat ea.

Înainte de cutremur, Jacob cobora în fiecare dimineață întrebându-se *nu* dacă Argus făcuse caca, ci unde anume și ce consistență avea. Era un mod oribil de a-și începe ziua, iar Jacob știa că nu era vina lui Argus, dar când timpul era limitat, iar copiii nu cooperau robotic, caca în patru locuri diferite putea provoca un accident nuclear.

— Isuse, Argus!

Și atunci unul dintre copii venea în ajutorul câinelui:

— Nu se poate abține.

Și atunci Jacob se simțea mizerabil.

Argus făcea modele Rorshach pe covoarele persane și orientale, muta câlții din interiorul obiectelor de mobilier tapițate prin dulapuri și în propriul stomac și zgâria podelele de lemn asemenea Marelui Maestru Vrăjitor Theodore. Dar era al lor.

Totul ar fi putut fi mult mai ușor dacă Argus ar fi suferit – să nu aibă parte doar de mici disconforturi, ci de durere în toată puterea cuvântului. Sau dacă veterinarul ar fi depistat că avea cancer sau vreo boală de inimă, sau măcar o insuficiență renală.

Când Jacob i-a spus Juliei că pleacă să lupte în Israel, ea i-a zis că mai întâi trebuia să-l eutanasieze pe Argus. El n-a făcut-o, și nici ea n-a mai adus vorba despre asta. Dar când el s-a întors acasă din misiunea care n-a mai fost să fie, subiectul ăsta persista ca o rană deschisă, chiar dacă invizibilă.

În lunile care au urmat, starea lui Argus s-a înrăutățit, la fel ca întreaga situație. A început să scâncească fără vreun motiv evident, înainte să se așeze se învârtea pe loc, mânca din ce în ce mai puțin, până când n-a mai mâncat aproape deloc.

•

Julia și băieții urmau să sosească dintr-o clipă în alta. Jacob patrula prin casă, observând fiecare imperfecțiune, și-și completa cu fiecare pas lista mentală de lucruri care trebuiau rezolvate: crăpătura dintre plăcile de gresie de la dușul care picura; pata neglijentă de vopsea din punctul în care peretele holului se intersecta cu podeaua; ventilatorul

strâmb de pe tavanul sufrageriei; fereastra înzorzonată de la dormitor.

S-a auzit soneria. Încă o dată. Și încă o dată.

— Vin! Vin!

A deschis ușa zâmbetelor.

— Ce ciudat sună soneria ta, a zis Max.

Soneria *ta*.

— Sună un pic ciudat. Ciudat în sensul bun? Sau ciudat în sensul rău?

— Poate-n sensul bun? a zis Max, cuvintele acelea putând fi deopotrivă părerea lui sau un act de bunătate.

— Intrați, a spus Jacob. Intrați. Am pregătit niște supergustări – ursuleți de brânză Cheddar; brânza cu trufe care îți place ție, Benjy; chipsuri tortilla cu lime, Max. Și toată gama de sucuri italienești: oranjadă, limonadă, pompelmo și clementine.

— Suntem OK, a zis Sam, zâmbind ca pentru o fotografie de familie.

— Eu n-am mai auzit în viața mea de pompelmo, a zis Max.

— Nici eu, a spus Jacob. Dar avem.

— Îmi place la nebunie casa asta, a zis Julia, pe un ton destul de sincer și convingător, deși era o replică pregătită dinainte.

Făcuseră repetiții pentru vizită, la fel cum făcuseră repetiții pentru discuția despre divorț și pentru cum să comunice noul program de repartizare a copiilor între cele două case, și multe alte experiențe multe prea dureroase și dacă ai parte de ele o singură dată.

— Vreți să vă fac un tur? Sau vreți să explorați pe cont propriu?

— Să explorăm? a întrebat Sam.

— Haideți. Numele voastre sunt scrise pe ușile camerelor, așa că n-aveți cum să le încurcați.

A devenit conștient de ceea ce tocmai spusese.

Băieții au urcat încet, cu pași hotărâți. Nu vorbeau, dar Jacob îi auzea atingând lucrurile.

Julia a rămas și ea tăcută, până când copiii au ajuns la etajul al treilea, și atunci a zis:

— A mers bine până acum.

— Crezi?

— Da, a zis ea. Dar e nevoie de timp.

Jacob se întrebase ce-ar zice Tamir despre casă, dac-ar vedea-o vreodată. Dar Isaac ce-ar fi zis? Găsise singur soluția pentru a putea împiedica mutarea la Azilul Evreiesc, dar în felul ăsta n-avea să mai meargă nici în noua casă a lui Jacob.

Acesta din urmă a condus-o pe Julia în ceea ce avea să fie camera de zi – acum mai goală decât dacă n-ar fi fost niciodată mărginită de ziduri. S-au așezat pe singurul obiect de mobilier, canapeaua verde pe care Jacob adormise cu câteva săptămâni în urmă. Nu era exact aceeași canapea, ci una dintre cele două milioane de rude identice ale

ei.

— E plin de praf, a zis ea. Scuze, a revenit imediat, corectându-se.

— Nu, ai dreptate. E oribil.

— Ai aspirator?

— Am unul ca cel pe care-l aveam și noi, a zis Jacob. Pe care-l *aveam*? Pe care-l *ai*? Și dau și cu mopul. Am impresia că numai asta fac.

— E praf în aer, de la lucrări. O să se tot așeze.

— Cum se scoate praful din aer?

— Continuă să faci ce faci deja, a zis ea.

— Și să m-aștept la un alt rezultat? Nu e asta definiția nebuniei?

— N-ai un aspirator de praf Swiffer?

— Poftim?

— O să-ți iau eu unul. E foarte util.

— Pot să mi-l iau eu, dacă-mi dai un link.

— Mi-e mai ușor să-l iau eu.

— Mersi.

— Ești OK cu Argus?

— Nu.

— Ar trebui.

— Sentimentelor mele nu le-a păsat niciodată de cum ar trebui să fie.

— Ești bun, Jacob.

— În comparație cu ce?

— Cu alți bărbați.

— Mă simt de parc-aș încerca să scot apa cu un ciur.

— Toți ne simțim așa.

— Gândește-te la câte trilioane de trilioane de oameni nu se nasc niciodată și la toți cei care se nasc.

— Sau gândește-te doar la bunicul meu.

— Mereu mă gândesc, a zis ea, ridicând ochii și inspectând camera. Nu știu dacă e enervant sau util să aduc vorba de chestiile astea…

— De ce gândești atât de binar?

— Ai dreptate. Mă rog. Pereții au o culoare cam închisă.

— Știu. Așa e, nu?

— Inconsolabilă.

— Am angajat un colorist.

— Glumești.

— Am folosit vopseaua aia care-ți place ție. Farrow ceva.

— Farrow and Ball.

— Și mi-au oferit și serviciile unui colorist, iar eu am presupus că era un gest de curtoazie pentru toată vopseaua aia pe care o cumpărasem de la ei la suprapreț. Dar apoi am primit o factură de două mii cinci sute de dolari.

— *Nu.*

— Ba da. Două mii cinci sute. Acum am impresia că stau sub un chipiu unionist.

— Cum adică?

— Șepcile-alea din Războiul Civil. Am tot ascultat emisiuni pe teme de istorie…

— Ar fi trebuit să mă întrebi pe mine.

— Nu-mi permit.

— Ar fi fost *pro bono*.

— Nu te-a învățat tata că nu există colorist gratis?

— E hârtie peste tot, a zis Benjy coborând. Părea senin și bine dispus.

— Protejez podelele până terminăm lucrările, a spus Jacob.

— O să mă împiedic de multe ori.

— Când o să vii să stai tu aici, n-o să mai fie. Nici hârtia, nici scările, nici praful. Vor dispărea toate.

Coborâră și Max și Sam.

— Pot să am un minifrigider la mine-n cameră? a întrebat Max.

— Sigur, a zis Jacob.

— De ce? a întrebat Julia.

— Voi nu credeți că e prea multă hârtie pe jos? i-a întrebat Benjy pe frații lui.

— Pentru toate sucurile alea italienești.

— Cred că tata le-a luat pentru o ocazie specială, că am venit la el în vizită pentru prima oară.

— Tată?

— Clar nu vom bea așa ceva în fiecare zi.

— Sam, tu nu crezi că hârtia de pe jos e rea?

— Bine, atunci ca să țin la rece șobolanii morți.

— Șobolani morți?

— Mi-am dat acordul pentru un piton, a zis Jacob, și asta va fi hrana lor.

— De fapt, probabil că vor trebui congelați, a zis Max. Și nu cred că minifrigiderele au și congelator.

— De ce-ai vrea un piton? a întrebat Julia.

— Pentru că mereu mi-am dorit un piton, pentru că sunt extraordinari, și tata a zis că acum, că avem o casă nouă, putem să ne luăm unul.

— De ce nu-i pasă nimănui de faptul că eu o să mă împiedic? a întrebat Benjy.

Și atunci, Sam, care tăcuse mult mai mult decât îi stătea în fire, a zis:

— Camera mea pare mișto. Mersi, tata.

Pentru Jacob, asta a fost cel mai greu să audă. Julia și-a dat seama

că avea nevoie de ajutor, așa că a intervenit.

— Deci, a zis ea bătând o dată din palme, ridicând fără să vrea și mai mult praf, tata și cu mine ne gândeam că ar fi drăguț să-i dăm un nume casei ăsteia.

— Nu e doar Casa lui Tata?

— Așa e, a zis Jacob, încercând să imite optimismul. Dar mai bine ne gândim la ea ca la una dintre cele două case ale familiei noastre.

— Da, aia în care trăiești tu. Spre deosebire de aia în care trăiește mama.

— Mie nu-mi place casă, a zis Benjy, ale cărui cuvinte au spintecat cablurile de la frâna emoțională a lui Jacob.

— O să-ți placă, a zis Julia.

— Nu-mi place casa asta.

— Îți promit c-o să-ți placă.

Jacob a simțit că mintea i-o ia la vale. Era nedrept că el fusese cel nevoit să se mute, nedrept că era perceput ca cel care plecase; nedrept era și că tot praful ăsta era al lui. Totodată simțea că depindea așa mult de eforturile Juliei. Fără ea nu putea face asta. Fără ea, n-ar fi putut să trăiască fără ea.

— O să fie super, a zis ea, de parcă ar fi continuat să pompeze optimism în balonul fisurat al fericirii lui Benjy, ca să-i păstreze forma. Tata zice că sus e loc și pentru o masă de ping-pong.

— Clar, a zis Jacob. Și am tot pescuit pe eBay, ca un trol, după un joc de Skee-Ball.

— Nu voiai să zici „ca un trol”, a spus Max. Voiai să zici „cu un traul”[{142}].

— Deși, spuse Sam, însuflețit dintr-odată, știai că verbul a *trola* vine de la *traul*? Nu de la trol?

— Nu știam, a zis Max, recunoscător pentru picătura de cunoaștere. Eu am crezut că vine de la troli.

— Nu?

Momentul acela de normalitate dădea impresia unei vieți normale.

— Ce e Skee-Ball? a întrebat Benjy.

— E o combinație între bowling și trasul la țintă, a zis Sam.

— Mi-e greu să-mi imaginez.

— Au un joc din ăsta la Chuck E. Cheese.

— Aaa, am înțeles.

O viață normală? Asta să fi fost ambiția care explica toată această răsturnare?

— Ce ziceți de Casa Arcade? a propus Max.

— Sună prea mult a Arcade Fire[{143}], a zis Sam.

— E plină de praf, a zis Benjy.

— Praful nu va mai fi aici.

— Dar de Casa Davenport?

— De ce?

— Fiindcă e pe strada Davenport.

— Sună ca un joc de pe vremea lui Pazvante.

— Nu înțeleg de ce nu-i putem zice Casa lu' Tata. Putem să ne prefacem că e altceva, dar asta e, de fapt.

— Casa de Hârtie, a zis Benjy, mai mult pentru sine, dar mai degrabă pentru nimeni.

— Ce?

— Pentru că peste tot e multă hârtie.

— Dar până te muți tu, nu va mai fi hârtie, a zis Jacob.

— Pe hârtie scriu oamenii, și tu ești scriitor.

— El scrie la calculator, a zis Sam.

— Și hârtia se rupe și arde ușor.

— De ce-ai vrea să numești o casă după ceva care se rupe și arde ușor?

— Mai lasă-l și tu în pace, Max.

— Dar ce i-am zis?

— Hai s-o lăsăm baltă, a spus Jacob. Putem să-i zicem simplu 2328, după numărul din adresă.

— Nu, a zis Julia, n-o lăsăm baltă. E o idee bună, și noi suntem cinci oameni inteligenți. Sigur putem.

Cei cinci oameni inteligenți s-au gândit. Și-au pus inteligența în slujba unei probleme care, în fond, nu ținea de inteligență, ca și cum ai folosi un capăt de șurubelniță Phillips ca să rezolvi integrame.

Unele religii pun preț pe pacea interioară, altele pe evitarea păcatului, altele pe slavă. Iudaismul pune preț pe inteligență – textual, ritualic și cultural. Totul este învățare, totul este pregătire, o perpetuă îmbogățire a trusei de instrumente mentale, până când vom fi gata pentru orice situație (iar ea va fi mult prea greu de cărat). Evreii reprezintă 0,2% din populația lumii, dar au câștigat 22 de Premii Nobel – 24%, dacă nu includem și Premiul pentru Pace. Și cum nu există un Nobel pentru Persoane Exterminate, a fost un deceniu în care evreii n-au avut cine știe ce șanse, așa că, practic, procentul e mai mare. De ce? Nu fiindcă evreii ar fi mai deștepți decât alții; ci fiindcă evreii pun preț pe genul de lucruri pe care le recompensează comitetul de la Stockholm. Evreii se antrenează pentru Nobeluri de mii de ani. Dar dacă ar exista Nobeluri pentru Mulțumire, pentru A-te-simți-în-siguranță sau pentru Capacitatea-de-a-renunța, cei 22% – 24%, fără Pace – ar avea nevoie de o parașută.

— Eu tot cred c-ar trebui să-i spunem Casa lu' Tata, a zis Sam.

— Dar nu e doar casa mea. E casa noastră.

— Dar nu putem să-i spunem Casa Noastră, a zis Sam, fiindcă și cealaltă casă e tot a noastră.

— Casa Ceasului?

— De ce?

— Nu știu.

— Casa Pompelmo?

— Casa Anonimă?

— Casa Prăfuită?

— Va urma, a zis Julia, verificându-și pentru prima oară telefonul. Trebuie să-i duc pe băieții ăștia la tuns.

— Bine, a zis Jacob, știind că urma inevitabilul și dorindu-și să-l amâne, chiar și pentru câteva minute. Dar, înainte, nu vrea nimeni o gustare sau un suc?

— O să întârziem, a zis Julia. Iar apoi: Haideți, toată lumea să-și ia la revedere de la Argus.

— Ne vedem mai încolo, Argus.

— Ciao, Argo.

— La revedere *cum se cuvine*, a zis ea.

— De ce?

— E prima lui noapte la casă nouă, a zis Jacob.

— Casa Nouă? a sugerat Sam.

— Poate, a zis Jacob. Deși nu va fi nouă prea mult timp.

— O să-i schimbăm numele atunci, a spus Sam.

— Cum e Sinagoga Veche-Nouă din Praga, a zis Julia.

— Sau să ne mutăm, a spus Benjy.

— Gata cu mutatul, a zis Jacob.

— Trebuie să plecăm, le-a zis Julia copiilor.

Copiii și-au luat la revedere de la Argus, după care Julia a îngenuncheat ca să-l privească în ochi.

— Să fii cuminte, ciufulitule.

Ea n-a arătat nimic, nimic pe care altcineva în afară de Jacob l-ar fi putut vedea. Dar el a văzut. Nu putea spune exact ce anume o dădea de gol, pentru că nimic din corpul sau din vocea ei nu dădea ceva de înțeles – dar ceva o dădea de gol. El s-a descurcat mereu bine la reprimare. Dar ea era capabilă de autocontrol. Ceea ce-l umplea de uimire. Ea o făcea de dragul copiilor. De dragul lui Argus. Dar cum reușea, oare, s-o facă?

— OK, a zis Jacob.

— OK, a zis Julia.

— Știu ce-ar trebui să facem, a zis Benjy.

— Ar trebui să mergem, a zis Julia.

— Nu. Ar trebui să ne plimbăm prin casă cu ochii închiși. Cum făceam de sabat.

— Nu vrei să facem asta data viitoare când veniți? a întrebat Jacob.

Sam a făcut un pas înainte, în spațiul maturității:

— Tată, putem să facem asta pentru el.

Atunci, Julia și-a lăsat geanta pe podea. Și Jacob și-a scos mâinile

din buzunare. Nu s-au privit unii pe alții închizându-și ochii, fiindcă asta ar fi trădat spiritul ritualului. Copiii s-au lovit dinadins de lucruri, au chicotit, au râs mult. Dar apoi, fără ca cineva să fi intenționat sau să fi observat asta, a înflorit tăcerea. Nu s-a oprit nimeni din vorbit, dar n-a mai fost nimic de vorbit. Nimeni nu s-a abținut de la râs, dar n-a mai fost nimic de râs. A durat mult – pentru fiecare, timpul a trecut diferit –, și toți cinci au fost fantome, exploratori, nou-născuți. Nimeni n-a știut dacă nu cumva alții n-au întins brațele, ca să se apere. Nimeni n-a știut dacă nu cumva alții au mers de-a bușilea sau au pipăit cu piciorul după obstacole, dacă nu cumva și-au plimbat degetul pe peretele pe care l-au păstrat mereu pe partea dreaptă. Piciorul Juliei a atins piciorul unui scaun pliant. Sam a găsit un întrerupător, l-a prins între degetul mare și arătător, căutând poziția dintre oprit și pornit. În timp ce mâinile lui explorau plita aragazului, pe Max l-a cuprins emoția. Julia a deschis ochii; în întâmpinare le-au venit ochii lui Jacob, și ei deschiși.

— M-am prins, a zis Benjy, ajuns acum la vârsta la care știa că lumea nu dispare atunci când nu te uiți la ea.

— De ce anume te-ai prins? a întrebat Julia din cealaltă parte a camerei, fără să întoarcă privirea spre el și să-l trădeze.

— Casa Plângerii.

•

Când a făcut cea din urmă vizită la IKEA, Jacob nu mai avea nevoie de nimic. Doar că se obișnuise așa de mult ca IKEA să-i satisfacă nevoile – prosoape de mâini pentru baia de la etaj, un bol pentru fursecuri, rame pentru picturi în acrilic –, astfel încât ajunsese să creadă că IKEA îi cunoștea nevoile mai bine decât și le cunoștea el însuși, ca atunci când își făcea programare la medic, fiindcă acesta din urmă știa mai bine decât Jacob dacă Jacob era bolnav.

A luat un taburet cu trepte, roșu-aprins, o presă de usturoi, trei perii de toaletă, un suport pentru uscat rufe, un scurgător de vase, șase cutii de fetru pentru depozitare, care serveau perfect unui scop încă necunoscut, un poloboc (deși niciodată în cei patruzeci și doi de ani ai lui nu avusese nevoie de un poloboc), un covoraș pentru șters picioarele, două tăvi pentru scrisori, mănuși de bucătărie, câteva borcane cu capace etanș pentru depozitarea (și aspectul plăcut) fasolei, a lintei, a mazărei galbene, a porumbului de floricele, a boabelor de quinoa și a orezului, alte câteva umerașe, instalații luminoase cu leduri pentru camera lui Benjy, coșuri de gunoi cu pedală pentru fiecare baie, o umbrelă de doi bani care n-ar fi supraviețuit unei a doua furtuni, dar care ar fi putut face față uneia. În timp ce se afla la raionul de textile și își răsfira degetele într-o piele de oaie artificială, și-a auzit numele.

— Jacob?

Când s-a întors, a văzut o femeie foarte frumoasă: ochi căprui și calzi, ca pielea învechită; un medalion de aur care-i atrase privirea asupra decolteului ei imaculat; brățări care-i atârnau pe mână, ca și când pe vremuri ar fi fost mai mare. Ce păstra în medalionul acela? O cunoștea, sau o cunoscuse odată.

— Maggie, a zis ea. Silliman.

— Bună, Maggie.

Zâmbetul ei ar fi putut ademeni la mal o mie de corăbii.

— Dylan și Sam au mers împreună la aceeași grădiniță. La casa lui Leah și a Melissei.

— Corect. Așa e.

— A trecut o veșnicie, a zis ea pe un ton amabil.

— Nu, țin minte.

— Mi s-a părut că te-am văzut. La raionul camerelor de zi. Dar te-am pierdut în aglomerație. Și nici nu eram sigură. Dar când te-am văzut aici, am fost sigură.

— Ah.

— Sunt așa ușurată să te văd acasă.

— Dar eu nu locuiesc aici, a zis Jacob, iar reflexul lui de a-i răspunde prin flirt i-a stârnit gândul că poate ea era aceea căreia îi murise soțul de anevrism, în cursul anului școlar. Doar cumpăram câteva lucruri pentru casa mea adevărată.

Ea n-a râs. A fost vizibil emoționată. Oare ei îi dusese Julia la cină toate acele porții de mâncare?

— A circulat o listă cu numele tuturor celor care au plecat.

— Au plecat?

— În Israel. Au afișat-o în fața sanctuarului.

— Nu știam, a zis el.

— Eu nu m-am rugat niciodată. Niciodată. Dar atunci am început s-o fac. Mulți au început. De cele mai multe ori, dimineața era plin la sanctuar. Mă rog, în fiecare zi mă uitam la lista aia.

Încă mai pot să-i spun adevărul, s-a gândit el, *dar numai acum. După asta, o neînțelegere care mă punea într-o postură delicată ar putea deveni o minciună mai rea decât ceea ce ascunde.*

— Chiar n-am știut, a zis el.

Și aș avea la dispoziție mai multe minciuni mai mici (că am fost întors de la aeroport), sau chiar jumătăți de adevăr (că acasă s-a petrecut o criză care avea mai mare nevoie de mine decât criza de peste hotare).

— Au fost două liste, de fapt: una cu numele celor care au mers să lupte și una cu numele celor care au murit. Toți cei de pe a doua listă erau și pe prima, normal.

— Mă bucur mult să te văd, a zis Jacob, urând și adevărul, și minciuna, dar fără să cunoască vreo alternativă.

— Și acum sunt tot acolo. Poate că vor să ridice un monument? Sau

poate că, deși războiul s-a terminat, nu s-a terminat de tot?

— Greu de zis.

— Tu ce-ai făcut? a întrebat ea.

— La ce te referi?

— În Israel. Ai fost la logistică? La infanterie? Nu știu care-i terminologia.

— Am fost într-o unitate de tanchiști.

Ea a făcut ochii mari.

— Cred c-a fost terifiant să te afli într-un tanc.

— Nu mai terifiant decât să te afli afară.

Ea n-a râs. Și-a dus degetele la gură și a zis:

— N-ai condus tu, nu?

— Nu. Asta necesită mult antrenament și multă experiență. Eu încărcăm muniția.

— Sună groaznic.

— Cred c-a și fost.

— Și ai văzut bătălia? Așa se spune corect? *Să vezi bătălia*?

— Nici eu nu știu cum se spune. Eu eram un corp ca oricare altul. Dar da, am văzut bătălia. Cred că toată lumea a văzut-o.

Propoziția continua, însă mintea lui rămăsese blocată la *Eram un corp ca oricare altul.*

— Te-ai simțit în mare pericol?

— Nu știu dacă am simțit propriu-zis ceva. Poate că sună a clișeu, dar nu era momentul potrivit să-ți fie frică.

Fără să coboare privirea, ea și-a prins medalionul între degete. Mâna ei știa exact unde să-l găsească.

— Îmi pare rău, a zis ea. Pun prea multe întrebări.

— Nu, nu e vorba despre asta, a zis el, profitând de regretul ei ca să găsească o cale de scăpare. Doar că trebuie să mă grăbesc să-l iau pe Sam.

— E bine?

— Super. Mulțumesc de întrebare. Și…?

— Dylan.

— Desigur.

— Dylan trece printr-o perioadă grea.

— Vai, nu. Îmi pare rău s-aud asta.

— Poate… începu ea, dar abandonă imediat ideea.

— Ce?

— Voiam să zic că, dacă nu ți se pare deplasat, poate treceți odată pe la noi.

— Sunt sigur că lui Sam i-ar plăcea.

— De fapt, nu, a zis ea, iar vena de pe gâtul ei a devenit dintr-odată vizibilă, sau poate că el o observase abia acum. Tu. La tine mă refeream.

Jacob nu mai înțelegea. Putea fi ea atât de îndrăzneață? Sau poate-l confunda cu un alt părinte, care era psiholog pentru copii, așa cum el o confundase cu soția cuiva care suferise un anevrism? Era atras de ea, o dorea, dar povestea asta nu putea merge mai departe.

— Sigur, a zis Jacob. Aș putea.

— Poate că dacă i-ai împărtăși din experiența ta, lucrurile ar fi mai puțin abstracte pentru el. Mai puțin înspăimântătoare. Cred că acum, cel mai dificil lucru e că nu avem informații.

— Cu certitudine.

Deși nu pricepea o iotă.

— Nu ți-ar răpi mult timp. Nu-ți cer să-i ții o prelegere sau ceva de genul ăsta.

— Nici nu credeam asta.

— Ești un om bun, a zis ea.

— Ba nu sunt, a protestat el.

Și apoi, în sfârșit, ea a râs.

— Mă rog, probabil că tu știi cel mai bine. Dar pari un om bun.

Odată, Benjy l-a chemat pe Jacob în camera lui, după ce fusese deja pregătit de culcare, și l-a întrebat:

— Există lucruri care nu au nume?

— Normal, a zis Jacob, chiar multe.

— Cum ar fi?

— Cum ar fi tăblia asta a patului.

— Păi se numește tăblie.

— E o tăblie. Dar nu are un nume doar al ei.

— Adevărat.

— Noapte bună, iubire.

— Hai să le dăm nume.

— Asta a fost prima slujbă a primului om, să știi.

— Ce?

— Adam. De la Adam și Eva. Dumnezeu i-a spus să numească animalele.

— Noi l-am numit Argus.

— Corect.

— Dar primul om a fost o maimuță, nu? Și ce-a făcut, s-a numit singur?

— Se poate.

— Eu vreau să dau nume la tot.

— Ai avea mult de muncă.

— Și ce dacă?

— OK. Dar de mâine încolo.

— OK.

Jacob a plecat, dar a rămas în prag, așa cum rămânea mereu, și Benjy l-a strigat, cum îl striga mereu.

— Da?

— Nume fără lucruri există?

Nume asemenea numelor de pe pietrele funerare din ghetoul sinucigașilor. Nume asemenea numelor de pe memorial, pe care Jacob le rearanja în cuvinte. Nume asemenea numelor din serialul lui, pe care nu-l va arăta nimănui niciodată. Jacob scrisese mii și mii de pagini despre viața lui, dar abia atunci, când pe gâtul ei se citea așa de limpede pulsul, când alegerea lui se citea cu atâta claritate, s-a întrebat dacă merita chiar și un singur cuvânt.

— OK, a zis ea și a zâmbit, apoi a dat din cap și s-a retras puțin. S-o saluți pe Julia din partea mea.

— Așa o să fac.

A lăsat coșul plin ochi de lucruri chiar acolo și a urmat săgeata înapoi prin CAMERA DE ZI, SPAȚIUL DE LUCRU, BUCĂTĂRIE, SUFRAGERIE, DORMITOR, până la parcare. S-a dus direct la sinagogă. Într-adevăr, listele erau încă acolo. Dar numele lui nu era printre ale celor care plecaseră. A verificat de două ori, de trei ori.

Deci ce i se întâmplase?

Oare își amintea ea greșit?

Sau poate că văzuse în ziar fotografia de la Islip și ținuse minte fața lui, ceea ce-i crea impresia că-și amintea numele lui scris pe lista aceea?

Poate că ea avea o părere bună despre el și voia să afle adevărul din gura lui?

Poate că ea știa totul și acum distrugea viața pe care el o salvase?

Cu mâna care tăiase trei cordoane ombilicale, a atins numele morților.

— Tu știi cel mai bine, zisese ea.

•

Erau zeci de cabinete veterinare mai aproape decât cel din Gaithersburg, Maryland, la care nu fusese – i se părea esențial, pentru binele lui Jacob și pentru binele lui Argus, să meargă la unul la care nu mai merseseră niciodată –, dar simțea nevoia să creeze o distanță față de casă.

Pe drum, l-a dus pe Argus la un McDonald's. A adus mâncarea pe un delușor înverzit din apropiere și a încercat să-l hrănească pe Argus cu McNuggets, dar câinele a întors capul. Jacob a continuat să-l mângâie sub bărbie, cum îi plăcea lui.

Viața e valoroasă, s-a gândit Jacob. *E cel mai important gând, și cel mai evident, și cel pe care-ți amintești cel mai greu să-l ai.* S-a gândit: *Cât de diferită ar fi fost viața mea dacă aș fi putut avea gândul ista înainte de a fi nevoit să-l am.*

Au mers cu fereastra pe jumătate deschisă, cu „Istoria hardcore: planul pentru Armaghedon II" a lui Dan Carlin, dată la maximum.

Vorbind despre semnificația Primului Război Mondial, Carlin a adus în discuție un concept numit Marele Filtru – momentul în care o civilizație devine capabilă să se autodistrugă. Mulți indică anul 1945 sau folosirea armelor nucleare drept Marele Filtru al umanității. Carlin susținea că acesta ar fi fost anul 1914, odată cu proliferarea la nivel global a armamentului mecanizat. Apoi a făcut o digresiune, așa cum numai el știa să facă, și a ajuns la paradoxul lui Fermi. În 1950, în Los Alamos, în timpul unei pauze de prânz, câțiva dintre cei mai mari fizicieni ai lumii glumeau pe seama unor mărturii recente despre surprinderea pe cer a unor OZN-uri. Tratând problema într-un mod ironic-serios, au luat un șervețel și au încercat să calculeze probabilitatea ca forme de viață inteligentă să existe și pe alte planete. Să presupunem că există 10_{24} stele în universul observabil – zece mii de stele pentru fiecare fir de nisip de pe Pământ. Folosind cele mai rezervate estimări, există aproximativ o sută de miliarde de miliarde de planete asemenea Pământului – câte o sută pentru fiecare fir de nisip de pe Pământ. Dacă, după miliarde de ani de existență, pe doar unu la sută din toate acestea ar apărea forme de viață, și pe doar unu la sută dintre *acelea* ar apărea forme de viață inteligentă, în univers ar trebui să existe zece milioane de miliarde de civilizații inteligente – o sută de mii numai în galaxia noastră. E limpede că nu suntem singuri.

Dar atunci, Enrico Fermi, cel mai apreciat și strălucit fizician de la masa respectivă, a luat pentru prima oară cuvântul: „Păi, și unde sunt cu toții?” Dacă ar trebui să fie aici, și nu sunt, de ce nu sunt? E limpede că suntem singuri.

Există multe răspunsuri la acest paradox: că există nenumărate forme de viață inteligentă în univers, doar că nu avem cum să aflăm asta, fiindcă suntem prea departe unii de alții pentru ca mesajele să poată ajunge la destinație; că oamenii nu ascultă cum ar trebui; că alte forme de viață sunt prea stranii ca să le putem recunoaște, sau ca ele să ne recunoască pe noi; că toată lumea ascultă și nimeni nu transmite în mod adecvat. Toate acestea i se păreau lui Jacob imposibil de poetice; *suntem prea departe ca să ajungă la noi; nu ascultăm cum trebuie; nimeni nu transmite în mod adecvat.* Apoi Carlin a revenit la noțiunea de Marele Filtru. La un moment dat, fiecare civilizație va deveni capabilă să se autodistrugă (dinadins sau accidental), iar atunci va fi pusă în fața unui test eliminatoriu – dacă e sau nu posibil să ai capacitatea de a te sinucide sau de a nu te sinucide.

Când ajunsese Isaac la Marele lui Filtru?

Dar Israelul?

Dar căsnicia Juliei și a lui Jacob?

Dar Jacob?

A parcat și l-a dus pe Argus până la ușa clinicii. Nu mai avea nevoie de lesă. Argus nu pleca nicăieri. Și cu toate astea, Jacob și-ar fi dorit

să aibă lesa cu el, pentru a nu avea impresia că Argus mergea neștiutor din proprie inițiativă pe ultimul lui drum. Ar fi fost groaznic să-l conducă acolo, dar mai puțin îngrozitor.

Locul se numea Clinica Speranța. Jacob uitase asta sau nu-și bătuse niciodată capul să afle numele. I-a amintit de un citat din Kafka: „Vai, dar există speranță, o cantitate uriașă de speranță, doar că nu pentru noi". Doar că nu pentru tine, Argus.

Au mers la biroul de primire.

— Pentru examinare? a întrebat secretara.

— Da, a răspuns Jacob.

Nu putea. Nu era pregătit. O să-și mai încerce o dată norocul și cu veterinarul ăsta.

Jacob a răsfoit o revistă, privind tot timpul în gol. Și-a amintit când unul dintre copii i-a atras pentru prima oară atenția că stătea cu nasul în telefon și nu era atent ia ei.

— Bravo, băiete, i-a zis lui Argus, scărpinându-l sub bărbie. Oare îi mai zisese vreodată *băiete*?

Tehnicianul a venit și i-a condus în cabinetul de examinare. Veterinarului i-a luat o veșnicie să ajungă, iar Jacob i-a tot oferit lui Argus recompense din borcanul de pe pupitru. Însă Argus întorcea mereu capul.

— Cuminte, i-a zis Jacob, încercând să imite tonul liniștitor al lui Max. Ești foarte cuminte.

Trăim în lume, s-a gândit Jacob. Gândul ăsta părea să-și bage mereu coada, de regulă ca antonim al cuvântului *ideal.* Ideal, în fiecare weekend am face sandvișuri la adăposturile pentru oameni ai străzii și ne-am apuca să învățăm să cântăm la diferite instrumente după prima tinerețe, nu ne-am mai gândi la vârsta de mijloc ca la vârsta a treia, am folosi alte resurse mentale în afară de Google și alte resurse fizice în afară de Amazon, am renunța definitiv la macaroane cu brânză și am acorda cel puțin un sfert din timpul și atenția noastră rudelor în vârstă, și n-am lăsa niciodată un copil în fața ecranului. Dar noi trăim în lume, iar în lume există antrenamente de fotbal, ori de logopedie, cumpărături, teme, menținerea casei la un nivel acceptabil de curățenie, există bani și stări schimbătoare, există oboseală, și noi suntem doar oameni, iar oamenii nu doar că au nevoie, dar chiar merită să bea o cafea în timp ce citesc ziarul, merită să se vadă cu prietenii, să respire, așa că, oricât de frumoasă ar fi ideea asta, nu avem cum s-o traducem în realitate. Ar trebui, dar nu putem.

Mereu, mereu, mereu: *Trăim în lume.*

În cele din urmă, veni și veterinarul. Era în vârstă, să fi avut vreo optzeci de ani. În vârstă și de modă veche: la buzunarul halatului purta batistă, iar la gât, stetoscop. L-a frapat strângerea lui de mână: atâta moliciune de jur-împrejurul oaselor.

— Ce vă aduce azi aici?

— Nu v-au explicat?

— Cine?

— Am sunat.

— Mai bine îmi spuneți dumneavoastră.

Ce era asta, o stratagemă? Ca atunci când pui o femeie tânără să asculte bătăile inimii fetusului, înainte să avorteze?

Nu era pregătit.

— Deci câinele meu suferă de multă vreme.

— Aha, OK, a zis veterinarul, închizând pixul cu care era pe punctul de a completa fișa. Și cum îl cheamă pe câinele dumneavoastră?

— Argus.

— „Acesta e câinele unui om care a murit peste mări și țări”{144}, a început să recite veterinarul.

— Impresionant.

— Am fost profesor de literatură clasică într-o altă viață.

— Unul cu memorie vizuală?

— Nu, de fapt, nici nu există așa ceva. Dar mie mi-a plăcut mult Homer.

Veterinarul s-a aplecat încet, sprijinindu-se într-un genunchi.

— Salut, măi Argus, i-a zis examinându-i ambele laturi ale capului și privindu-l în ochi. Nu e tocmai expresia mea favorită, a zis el, privindu-l în continuare. *A eutanasia.* Prefer *a elibera.*

— Și eu, a zis Jacob, mai recunoscător ca niciodată.

— Te doare, Argus?

— Scâncește mult, uneori toată noaptea. Are dificultăți la ridicare și la așezare.

— Nu sună bine.

— Situația trenează de multă vreme, dar în ultima jumătate de an s-a înrăutățit. Abia dacă mai mănâncă. Și e incontinent.

— Nicio veste bună.

Veste. Era pentru prima oară de la cutremur când auzise pe cineva folosind acest cuvânt într-un alt context.

— Veterinarul nostru, din DC, i-a mai dat două luni de trăit, dar a trecut deja o jumătate de an.

— Ești un luptător, i-a zis veterinarul lui Argus, nu-i așa?

Lui Jacob nu i-a plăcut asta. Nu-i plăcea să creadă că Argus lupta pentru viața care urma să-i fie curmată. Și deși știa că Argus lupta de fapt împotriva vârstei și a bătrâneții, iată-i acolo pe amândoi: Argus și Jacob, și un veterinar care-i îndeplinea dorințele lui Jacob, cu prețul dorințelor lui Argus. Nu era chiar așa de simplu. Jacob știa asta. Dar mai știa și că, într-un anumit sens, era chiar așa de simplu. Unui câine nu-i poți spune pe nicio cale că-ți pare rău că trăim în lume, dar că lumea e singurul loc unde putem trăi. Sau poate că este pur și simplu

imposibil să nu spui asta.

Veterinarul l-a mai privit pe Argus în ochi preț de câteva clipe, de data asta în tăcere.

— Ce credeți? a întrebat Jacob.

— Ce cred?

— Despre situație.

— Cred că dumneavoastră îl cunoașteți cel mai bine pe câinele ăsta, cu siguranță mai bine decât un bătrân veterinar care-a stat cinci minute cu el.

— Așa e, a încuviințat Jacob.

— Din experiența mea, foarte îndelungată, oamenii știu când sosește momentul.

— Eu nu-mi pot imagina cum aș putea ști asta. Dar cred că lucrul ăsta spune mai multe despre mine decât despre boala lui Argus.

— Tot ce se poate.

— *Simt* că a sosit momentul. Dar nu *știu* asta.

— OK, a zis veterinarul, ridicându-se. OK.

A luat o seringă din borcanul de pe pupitru – aflat exact lângă borcanul cu recompense – și a scos din dulap o fiolă mică.

— E o procedură foarte simplă, și vă asigur că Argus nu va anticipa nimic și nici nu va simți vreo durere, în afară de înțepătura acului, deși am mâna foarte ușoară. Într-o secundă, două, va fi gata. Vă previn doar că momentul morții poate fi neplăcut. De obicei e ca și când ar adormi, și cei mai mulți spun că animalele lor par dintr-odată ușurate. Dar e diferit la fiecare câine. Se poate întâmpla ca un câine să-și golească intestinele sau să dea ochii peste cap. Uneori au spasme musculare. Dar totul e perfect normal și nu indică faptul că Argus ar simți ceva. Pentru Argus, va fi ca și când ar merge la culcare.

— OK, a zis Jacob, deși în sinea lui își spunea *Nu vreau să se întâmple asta. Nu sunt pregătit. Nu poate să se întâmple așa ceva.*

Mai cunoscuse acest sentiment de două ori în viața lui: momentul când l-a ținut pe Sam, în timp ce doctorul îi cosea mâna, și momentul de dinainte ca el și Julia să le spună copiilor că se despart. Sentimentul de a nu vrea să trăiești în lume, chiar dacă e singurul loc unde putem trăi.

— Cel mai bine ar fi să-l ajutați pe Argus să se întindă aici, pe podea. Poate să-l țineți cu capul în poală. Un gest care să-l liniștească.

În timp ce vorbea, umplea seringa, având grijă s-o țină mereu în afara razei vizuale a lui Argus. Câinele s-a așezat imediat pe podea, de parcă ar fi știut exact ce trebuia să facă, dar nu neapărat și de ce. Totul se întâmpla așa de repede, iar Jacob nu-și putea înăbuși senzația de panică, senzația că nu era pregătit. I-a aplicat lui Argus doza de scărpinat cu efect soporific, tehnică pe care o învățase la singurul lor curs de dresaj, dar Argus n-a închis ochii.

— Argus e bătrân, a zis Jacob.

N-avea niciun alt motiv s-o spună, decât pentru a mai încetini puțin lucrurile.

— Un bătrânel, a zis veterinarul. Poate de-asta ne înțelegem așa de bine. Încercați să-i mențineți privirea spre dumneavoastră.

— O secundă, a zis Jacob, în timp ce-l mângâia pe Argus de-a lungul corpului și-și trecea degetele peste și printre coastele lui. Nu știam că se va petrece totul așa de rapid.

— Vreți să vă las singuri câteva minute?

— Ce se va întâmpla cu trupul lui?

— Îl vom incinera, dacă n-aveți dumneavoastră alte planuri.

— Ce alte planuri am putea avea?

— Înmormântare.

— Nu.

— Atunci asta facem.

— Imediat?

— Ce anume?

— Îl incinerați imediat?

— Avem program de două ori pe săptămână. Există un crematoriu la douăzeci de minute de locul acesta.

Argus a scâncit încet, și Jacob i-a spus:

— Ești un băiat bun. Foarte bun, după care l-a întrebat pe veterinar: Și noi unde anume ne aflăm în acest ciclu?

— Nu-mi dau seama dacă înțeleg ce vreți să spuneți.

— Știu că n-ar trebui să conteze, dar nu-mi place ideea ca, după moarte, Argus să rămână de izbelițte timp de patru zile.

Oare oamenii fac *shmira* pentru câini? Nimeni n-ar trebui lăsat singur.

— Azi e joi, a zis veterinarul. Azi după-masă ar trebui să se întâmple deja.

— OK, a spus Jacob. M-am liniștit.

— Ați vrea să vă las câteva minute? Nu-i nicio problemă.

— Nu, e OK.

— O să vedeți cum aplic presiune pe vena lui Argus, ca să mă asigur că acul pătrunde cum trebuie. Puteți să-l țineți. În câteva secunde, Argus va inspira adânc, după care va părea că doarme.

Pe Jacob îl tulbura faptul că veterinarul folosea în mod repetat numele lui Argus, refuzul lui aparent de a se referi la *el.* Reamintirea constantă a individualității lui Argus sau a propriei identități, a celui care-l botezase pe Argus, i se părea o formă de cruzime.

— Deși va fi complet inconștient, e posibil ca Argus să mai respire de câteva ori. Am descoperit că, nu știu din ce motiv, cu cât un câine e mai bătrân, cu atât durează mai mult respirația de după momentul pierderii cunoștinței.

— Interesant, a zis Jacob și, într-o clipă, în timp ce *t*-ul final se desprindea de palatul dur al gurii lui, neplăcerea pe care i-o prova faptul că veterinarul îi folosea numele lui Argus se contopi cu furia la adresa propriei persoane – furie care era adesea adânc îngropată și adesea proiectată, dar care era mereu acolo. *Interesant.* Ce lucru stupid de spus într-un asemenea moment. Ce remarcă ieftină, trivială, scârboasă. *Interesant.* Toată ziua avusese parte de frică, de tristețe, de vina că nu-i putea oferi lui Argus încă un pic de timp și de mândrie că-i oferise deja atâta, dar acum, când sosise clipa, nu mai rămăsese decât furia.

— Sunteți gata să-l eliberăm? a întrebat veterinarul.

— Scuze. Nu încă.

— Desigur.

— Bun băiat, a spus Jacob, trăgând de excesul de piele dintre umerii lui Argus, așa cum îi plăcea câinelui.

— Nu-i dați un sedativ sau, nu știu, un analgezic, ca să nu simtă injecția?

— Unii veterinari așa procedează. Eu nu. De multe ori, asta-i poate face și mai anxioși.

— Aha.

— Unora le place să rămână singuri cu câinii lor, pentru câteva minute.

— De ce e atât de aprins la culoare lichidul ăla? a întrebat Jacob, arătând spre fiola din mâna veterinarului.

— Ca să nu fie niciodată confundat.

— Logic.

Trebuia să se elibereze, de furie și de toate celelalte, dar avea nevoie de ajutor ca s-o facă, doar că avea nevoie s-o facă de unul singur.

— Pot să rămân după aceea cu trupul? Până-l incinerează?

— Sigur, putem aranja.

— Argus, a zis Jacob, spunându-i pe nume pentru a doua oară – o dată la început, odată la sfârșit.

Argus ridică privirea și-i întâlni privirea lui Jacob. În ochii lui nu putea citi niciun semn al acceptării. Nici al iertării. Niciun semn al conștiinței că tot ceea ce fusese până atunci avea să fie tot ce-a fost vreodată. Așa cum trebuia să fie, și așa cum avea să fie. Relația lor nu era definită de ceea ce puteau împărtăși, ci de ceea ce nu puteau. Între oricare două ființe există o distanță unică, de netraversat, un sanctuar de nepătruns. Uneori, el ia forma singurătății. Alteori, ia forma dragostei.

— OK, i-a spus Jacob veterinarului, privindu-l în continuare pe Argus în ochi.

— Să nu uitați sfârșitul, a zis veterinarul, pregătind acul. Argus

moare împăcat. Stăpânul lui a ajuns în sfârșit acasă.

— Dar după atâta suferință.

— Are parte de pace.

Jacob nu i-a spus lui Argus, „E OK”.

I-a spus: „Uită-te la mine”.

Și-a spus sieși: *Viața e prețioasă, și eu trăiesc în lume.*

I-a spus veterinarului: „Sunt pregătit”.

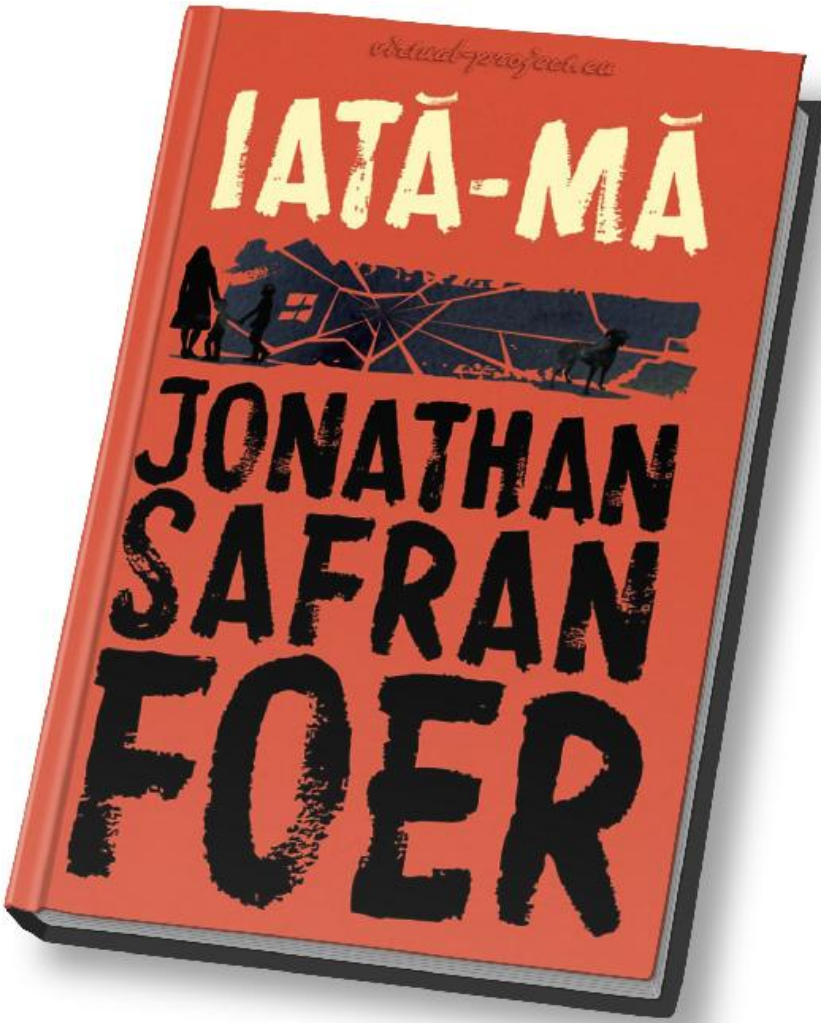
IATĂ-MĂ
JONATHAN
SAFRAN
FOER

virtual-project.eu

{1} Fotograf ruso-american, cunoscut pentru documentarea vieții evreilor din Europa de Sud-Est, înainte de cel de-al Doilea Război Mondial.
{2} Ceremonie religioasă iudaică, marcând trecerea spre maturitate și recunoașterea ca membru al comunității. Ceremonia este dedicată băieților și are loc la împlinirea vârstei de treisprezece ani. În cazul fetelor, ceremonia poartă numele de *bat mitzvah*.
{3} Cea mai mare sinagogă conservatoare din Washington D.C.
{4} Selecție de texte din cărțile Profeților, citite în public cu ocazia unor ceremonii religioase, intonate pe o anumită linie melodică. O astfel de ceremonie este și *bar mitzvah*.
{5} Lumina fără de sfârșit – concept cabalistic folosit în misticismul iudaic pentru a desemna esența divinității (în ebr., în orig.) (n. red.).
{6} Legile iudaice privitoare la alimentație.
{7} Anul Nou iudaic.
{8} Obicei iudaic ce presupune aruncarea în apele unui râu, fluviu, ocean etc. a unor obiecte simbolizând păcatele comise de către acela care îndeplinește ritualul. Sensul cuvântului *tashlich* este acela de „lepădare”, făcând referire dară la lepădarea de păcate.
{9} Pâine rituală, de obicei împletită, consumată în timpul meselor de sabat sau cu ocazia altor sărbători iudaice (n. red.).
{10} Platformă ridicată dintr-o sinagogă, prevăzută cu un pupitru rezervat cantorului.
{11} Astfel de podele electrificate s-au folosit în diverse experimente pe animale.
{12} Rugăciune rostită zilnic, de cel puțin trei ori (n. red.).
{13} Joc derivat de la o serie japoneză de benzi desenate manga, scrise și ilustrate de Kazuki Talcahashi (n. red.).
{14} Masă intermediară între micul dejun (*breakfast*) și prânz (*lunch*).
{15} Referire ia filmul *Șoferul doamnei Daisy* (*Driving Miss Daisy*).
{16} Referire la o operațiune antiteroristă condusă de Forțele de Apărare Israeliene în data de 4 iulie 1976, pe aeroportul Entebbe din Uganda. Aceasta avea drept scop eliberarea a 248 de pasageri ai unui avion deturnat de către doi membri ai Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei (n. red.).
{17} American Civil Liberties Union (Uniunea Americană a Libertăților Civile), organizație care activează în tribunale și comunități, pentru a apăra drepturile fundamentale ale indivizilor.
{18} Paștele evreiesc, marcând celebrarea eliberării poporului evreu din sclavia Egiptului.
{19} Profesoară americană care și-a pierdut vederea în copilărie, înainte de a fi apucat să învețe să citească și să scrie. Este cunoscută drept prietenă și pedagogă a autoarei și activistei americane Helen Keller, prima persoană nevăzătoare și cu deficiențe de auz licențiată a unei facultăți de arte frumoase din SUA.
{20} Piesă a formației Nirvana.
{21} „Pot vedea din rușine” (în engl., în orig.).
{22} „Aqua spumă de mare rușine” (în engl., în orig.).
{23} Film produs în 2013, bazat pe un roman grafic semnat de Julie Maroh și publicat în Franța în 2010 sub titlul *Le bleu est une couleur chaude* (n. red.).
{24} Expresie în idiș, care marchează exasperarea.
{25} Poet, cantautor și scriitor american, autor, printre altele, al unor cunoscute cărți pentru copii.
{26} Cântecul de debut al rapperului american Silento (n. red.).
{27} Suvenir sau mărunțiș, cuvânt utilizat frecvent în cadrul comunității evreiești din New York.
{28} Joc de cuvinte în limba engleză, pornind de la omofonia între numele rasei canine *shih tzu* și *shitzoo* – o grădină zoologică de tot rahatul.
{29} Autor american cunoscut mai ales pentru textele publicate în *The New Yorker,* celebru pentru blocajul lui scriitoricesc (*writer's bloch*), de care a suferit timp de câteva decenii.
{30} Carte de rugăciuni evreiești ce stabilește ordinea în care sunt rostite rugăciunile de peste zi. „Siddur” provine de la cuvântul ebraic „seder”. care înseamnă „ordine”.
{31} Acoperământ al capului purtat de bărbații evrei.
{32} Indicator ritualic, folosit pentru a urmări mai bine textul Torei în timpul citirii. Sensul literal al cuvântului ebraic „yad” este „mână”.
{33} Buchet alcătuit din ramuri de palmier, de mirt, de salcie și lămâi folosit ritualic în timpul sărbătorii Sucot (Sărbătoarea Corturilor).
{34} Om politic israelian, fost ministru ai muncii, ministru al afacerilor externe și al patrulea

premier al statului Israel (1969 – 1974).
{35} Muhammad Anwar el-Sadat, al treilea președinte al Egiptului (1970-1981).
{36} Biblia sau Sfânta Scriptură, București, 2006, Facerea 22:1 (n. red.).
{37} Facerea, 22:7, 8. În traducerea românească a textului biblic apar neconcordanțe în raport cu varianta ebraică, după care se ghidează textul original al lui Foer (n. red.).
{38} Facerea, 22:9–12.
{39} Cazul celebru al unei femei în stare vegetativă persistentă, al cărei soț a decis s-o deconecteze de la aparatele care o țineau în viață.
{40} Jucător american de baseball.
{41} Fosta soție a fotbalistului O.J. Simpson, ucisă împreună cu un prieten. Soțul ei, principalul suspect, a fost inițial achitat, fiind însă ulterior găsit vinovat de crimă.
{42} Bătălia de la Antietam, purtată în 1862, în timpul Războiului Civil American, e considerată cea mai sângeroasă bătălie din istoria americană.
{43} Interzis, prohibit, păcătos (în arabă, în orig.) (n. red.).
{44} Aminoacid produs în mod natural de corpul uman, precursor al unor neurotransmițători ca dopamina și noradrenalina.
{45} Jucător american de baschet, în a cărui biografie se vorbește mult despre viața lui sexuală foarte intensă.
{46} General și om politic israelian (1915–1981), care și-a pierdut ochiul stâng în luptă.
{47} Concurs de diplomație și cunoștințe despre Națiunile Unite, unde elevii simulează activitatea din cadrul organizației.
{48} Sunete produse de șofar – o trâmbiță din corn de berbec sau de bivol folosită la ceremonii religioase (n. red.).
{49} Jurnalist și om de televiziune american.
{50} Cvorum de zece bărbați evrei adulți, necesar pentru îndeplinirea anumitor practici religioase.
{51} Teolog și filosof german de origine evreiască (1886–1929).
{52} Rabin ortodox americano-israelian, politician ultranaționalist.
{53} Joc de cuvinte în jurul omonimiei cuvântului „rac” – subst. „Șobolan”, verb „a pâri”.
{54} Cameră de luat vederi care surprinde cupluri printre spectatorii din tribunele unui stadion, încadrându-i într-o inimioară și sugerându-le să se sărute.
{55} Oraș de cocioabe construit de oamenii fără adăpost în timpul Marii crize economice americane.
{56} EPCOT Center – parc de distracții din cadrul Walt Disney World Resort, Florida.
{57} Pictor și prezentator american de televiziune.
{58} O a doua șansă oferită în diverse jocuri sau sporturi, cum ar fi golful.
{59} Marcă americană importantă de produse *kosher*.
{60} Cooperativa Studențească Berkeley oferă adăposturi pentru imigranți, persoane minoritare, fără acte de identitate etc.
{61} Eșarfă tradițională purtată de bărbații arabi pe cap.
{62} „Dragule” sau „copile” (în idiș, în orig.) (n. red.).
{63} Tableta de jucărie pentru desen, care funcționează pe bază de pudră de aluminiu.
{64} Anti Defamation League, organizație americană care luptă împotriva discriminării și defăimării evreilor.
{65} Bunic (în idiș, în orig.).
{66} Parafrază după un vers celebru din *Hamlet:* „The lady doth protest too much, methinks”. Sugerează încercările vehemente ale cuiva de a susține opusul convingerilor sale adevărate, demonstrându-și involuntar fățărnicia.
{67} Continuare imaginară a unui citat din Woody Allen: „Cei care nu pot să facă, predau. Cei care nu pot să predea, predau sportul”.
{68} Versuri improvizate pe tema cântecului *Something Good,* de pe coloana sonoră a filmului *Sunetul muzicii.*
{69} Actriță și scenaristă americană, cunoscură pentru *Saturday Night Live.*
{70} Sanford „Sandy” Koufax, fost jucător de baseball american, unul dintre cei mai mari sportivi evrei din America.
{71} Cleric, imam, în religia musulmană.
{72} Familie de evrei patrioți din secolele II-I î.Hr., care a luptat pentru eliberarea Iudeii de sub dominația eleno-siriană seleucidă.
{73} Orășele cu o populație evreiască numeroasă, care existau în Europa Centrală și de Est

înaintea Holocaustului.
{74} Evreii au avut interdicție de a intra în Rusia până în 1790, dar cum Imperiul creștea și ocupa teritorii din Europa de Est cu mari comunități evreiești, acestea din urmă au fost obligate să se concentreze într-o singură zonă a Imperiului Rus, denumită „Zonă de așezare”.
{75} Persoană de culoare, termen peiorativ din argoul evreilor americani, preluat din limba germană, unde *schwartz* înseamnă „negru”.
{76} Ziua de Comemorare a Holocaustului.
{77} Numele ebraic pentru Holocaust, al cărui sens de bază este „catastrofa”.
{78} Cartelă de călătorii cu trenul prin Europa.
{79} Institutul Tehnologic Israelian din Haifa, înființat în aprilie 1912, este cea mai veche universitate din Israel. Aceasta funcționează ca un institut de cercetare public, printre profesorii ei numărându-se mai mulți laureați ai Premiului Nobel.
{80} Toate cele 22 de semne ale alfabetului ebraic sunt consoane, vocalizarea realizându-se cu ajutorul unui sistem de linii și puncte (*nekudot*), păstrat însă doar în textele religioase, manuale școlare și cărți pentru copii. Cu timpul, o parte dintre litere (alef, ain, yud și vav) și-au pierdut calitatea de consoane, funcționând și ca vocale.
{81} Un fel de contract prenupțial, parte integrantă a ceremoniei tradiționale de nuntă la evrei, în care sunt enumerate drepturile și responsabilitățile mirelui în relația cu mireasa (n. red.).
{82} Termenul idiș pentru *brit milah,* legământul circumciziei, ceremonie care are loc în cea de-a opta zi de viață a fiecărui nou-născut evreu de sex masculin.
{83} Ceremonialul de sfințire a vinului în cadrul mai multor sărbători evreiești.
{84} Sistem sofisticat de apărare menit să contracareze rachetele lansate din Fâșia Gaza spre sudul teritoriului israelian.
{85} Exerciții de întărire a mușchilor din zona pelvisului.
{86} Familie (în ebraică, în orig.).
{87} Termen ebraic ce desemnează imigrația evreilor din diaspora către Tara Sfântă. Sensul propriu al cuvântului este acela de „urcare”, imigrarea fiind înțeleasă ca o urcare, o înălțare simbolică.
{88} Piață în aer liber, bazar (în ebraică, în orig.).
{89} National Association of Securities Dealers Automated Quotations, bursa electronică din SUA.
{90} Vai de mine, ce nenorocire pe capul meu (în idiș, în orig.) (n. red.).
{91} Potrivit Vechiului Testament, zidurile Ierihonului s-ar fi prăbușit după ce israeliții le-au înconjurat și, timp de șapte zile, au suflat în trâmbițe pentru a le dărâma și a putea intra în Țara Făgăduinței:. „Atunci au trâmbițat preoții din trâmbițe. Și cum a auzit poporul glasul de trâmbiță, a strigat tot poporul împreună cu glas tare și puternic și s-au prăbușit toate zidurile împrejurul cetății până în temelie și a intrat tot poporul în cetate, fiecare din partea unde era, și au luat cetatea” (Iosua 6:20) (n. red.).
{92} Instituție evreiască tradițională de învățământ superior religios, unde tinerii evrei studiază Tora.
{93} Școli sau instituții de învățământ superior găzduite de o moschee, unde se predă teologia islamică.
{94} Parlamentul unicameral al statului Israel.
{95} Zidul plângerii, în ebraică, *Hakotel Ha Ma'aravi* (Zidul de Vest) (n. red.).
{96} Dumbarton Oaks Research Library and Collection, institut de cercetare din Washington DC, specializat în studii bizantine și precolumbiene, ale cărui colecții și grădini pot fi vizitate de publicul larg.
{97} Ritualul de a veghea o persoană decedată, potrivit tradiției iudaice.
{98} Cină rituală care marchează începutul sărbătorii de Pesah (Paștele evreiesc).
{99} Joc de cuvinte, bazat pe omofonia parțială a numelui Isaac și *eye* (ochi) *sick* (bolnav).
{100} Shiva („Șapte”, în limba ebraică) este perioada de doliu care se ține timp de șapte zile după înmormântarea celui decedat. Rudele de gradul întâi se adună în casa celui decedat și timp de o săptămână primesc oaspeți veniți să-și exprime condoleanțele.
{101} Folosirea majusculelor într-o conversație scrisă online este percepută, convențional, ca ridicare a tonului.
{102} A opta, respectiv a șaptea literă a alfabetului ebraic.
{103} Sinagogă (în idiș, în orig.) (n. red.).
{104} *Mezuza, mezuzot* – cutiuță din lemn prinsă de tocul ușii, care conține un mic sul de

hârtie, pe care se află scrisă rugăciunea „Shema Israel” (compusă din mai multe versete din Deuteronom) (n. red.).
{105} Stereotip peiorativ al femeii evreice americane, văzută ca fiind răzgâiată, materialistă și egoistă.
{106} Ieșirea, 2:6 (n. red.).
{107} *Ibidem.*
{108} Pâine nedospită, ruptă în două și consumată ritualic de Pastele evreiesc.
{109} Fată sau femeie non-evreică (în idiș, în orig.).
{110} Rușine, scandal (în idiș, în orig.).
{111} Boxer american profesionist mușcat de ureche de Mike Tyson în timpul unui meci din 1997.
{112} Imn de slavă înălțat lui Dumnezeu, la slujbele religioase iudaice.
{113} *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders,* ediția a V-a – *Manualul de diagnostic și statistică a tulburărilor mintale.*
{114} United Jewish Appeal – Federation of New York, cea mai mare organizație filantropică locală din lume.
{115} Joc de cuvinte intraductibil, între *closed*, „închis”, și *close*, „apropiat”.
{116} Canal de televiziune din SUA specializat în programe sportive.
{117} Mâncare tradițională chinezească, pe bază de tăiței.
{118} Moarte evreilor!
{119} Spumosul Foamy este și numele unui personaj din seria de comicsuri *Neurotically Yours.*
{120} Text extras din Tora (Deuteronomul sau cele cinci cărți ale lui Moise) folosit în timpul serviciului liturgic pe parcursul unei săptămâni (n. red.).
{121} Pildele lui Solomon, 24:16 (n. red.).
{122} Șal cu tiv înnodat ritualic la fiecare capăt, folosit de evrei la rugăciunea de dimineață și cu alte ocazii religioase.
{123} În iudaism, un tip de lumânare aprinsă în memoria celor care au încetat din viață.
{124} Oraș din apropiere de Tel Aviv, de unde, în timpul războiului arabo-israelian din 1948, mulți arabi au fost nevoiți să plece.
{125} În timpul mandatului britanic în Palestina, Haifa aparținea teritoriului arab, pentru ca, în 1947, planul de împărțire a Palestinei adoptat de ONU să prevadă trecerea Haifei la statul Israel. Astăzi, Haifa este al treilea oraș ca mărime din Israel.
{126} Unul dintre cele mai vechi orașe din lume. La începutul secolului trecut, sub administrația britanică a Palestinei, Acra s-a dezvoltat foarte mult, iar în 1947, potrivit planului de împărțire a Palestinei mandatare adoptat de ONU, orașul urma să facă parte din statul arab. În urma unor atacuri din partea unor locuitori din Acra împotriva unor așezări evreiești și ai unor evrei, orașul a fost asediat de forțele israeliene în timpul războiului arabo-palestinian și cucerit în 1948.
{127} În 1948, satul arăbesc Deir Yassin a fost atacat de luptători sioniști paramilitari, pentru a sparge blocada Ierusalimului din timpul războiului civil care a precedat sfârșitul mandatului britanic în Palestina. În timpul atacului au murit peste 100 de palestinieni.
{128} Numele arab al orașului Ierusalim.
{129} Cupola Stâncii.
{130} „Evrei, amintiți-vă de Khaybar, armata lui Mahomed se întoarce!”
{131} Judecători, cap. 7:17, 18 (n. red.).
{132} Consemnarea unor fapte sau cuvinte ale profetului Mahomed.
{133} National Security Agency, organizație de servicii secrete aparținând guvernului american, responsabilă cu colectarea, stocarea și procesarea informațiilor globale, în scopuri de apărare și contraspionaj. În urma dezvăluirilor făcute de fostul angajat Edward Snowden, legate de abuzurile de supraveghere făcute de NSA în rândul cetățenilor, s-a declanșat o amplă dezbatere internațională pe marginea intruziunii organizației în viața privată a indivizilor.
{134} Mâncare ne-kosher.
{135} Perspicacitate.
{136} Cartea care conține rugăciuni, în ordinea calendarului evreiesc.
{137} Mic dejun mexican picant, pe bază de ouă.
{138} Muzeu de artă modernă din Washington.
{139} *Days of Our Lives*, telenovelă americană din anii ’60, una dintre cele mai longevive producții televizate din toate timpurile (din 1965 până în 2013 ajunsese la 13.000 de

episoade).

{140} Muntele Templului, locul în care Avraam și-ar fi dus fiul, pe Isaac, pentru a-l sacrifica (n. red.).

{141} Design la îndemână.

{142} Joc de cuvinte bazat pe omofonia verbelor *to troll,* a pescui, împrăștiind nadă dintr-o barcă, și *Kotrawl,* a pescui cu ajutorul unui traul, un năvod marin de mari dimensiuni. Totodată, trolul este, în mitologia scandinavă, un gnom, ființă supranaturală despre care se spune că trăiește în păduri și în munți, întruchipând forțele rele ale naturii.

{143} Formație de indie rock.

{144} Referire la *Odiseea* lui Homer, Argos fiind câinele credincios al lui Ulise.

Table of Contents

1. ÎNAINTE DE RĂZBOI
2. DEPRINDEREA VREMELNICIEI
3. ÎNTREBUINȚĂRILE UNUI PUMN EVREIESC
4. CINCISPREZECE ZILE DIN CINCI MII DE ANI
5. SĂ NU AI DE ALES E TOT O FORMĂ DE ALEGERE
6. DISTRUGEREA ISRAELULUI
7. BIBLIA
8. ACASĂ